

002
ΚΛΣ
ΣΤ2Β
1275

Α. ΜΑΤΑΡΑΣΗ
Σ. ΠΑΠΑΣΤΑΜΑΤΙΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΝΕΩΤΕΡΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΝΕΩΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1973

Σ Τ

89

Σ Χ Β

Ματαράς, Α.

ΙΣΤΟΡΙΑ Γ/Γ

ΙΣΤΟΡΙΑ

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΔΩΡΕΑ

ΕΘΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΟΥ

ΑΡΧΑΙΑ
ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΟΥ

ΣΤ 89 ΣΧ13
Ματαράση, Α
Α. ΜΑΤΑΡΑΣΗ ΚΑΙ Σ. ΠΑΠΑΣΤΑΜΑΤΙΟΥ
ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΩΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΩΝ ΝΕΩΤΕΡΩΝ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΝΕΩΤΑΤΩΝ

ΧΡΟΝΩΝ

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑΙ 1973

002
κλς
ΣΤΘΒ
1275

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ
ΕΔΩΡΗΣΑΤΟ
Οργ. Γνω. Διδασκ. Βιβλίου
αδξ. αριθ. εισαγ. 243 του έτους 1974

Εἰς τὴν περυσινήν μας Ἱστορίαν ἐδιδάχθημεν τὰ ἐξῆς:

Πρῶτον τὴν συνέχειαν τῆς Ἱστορίας τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας ἀπὸ τοῦ ἔτους 146 π.Χ. μέχρι τοῦ Μ. Κωνσταντίνου (306 μ.Χ.). Ἐμάθομεν δηλ. ὅτι οἱ Ρωμαῖοι, ἀφοῦ ὑπέταξαν τὴν Καρχηδόνα καὶ τὰ Ἑλληνικὰ Κράτη, ἔγιναν κύριοι τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου («Μάρκε Νόστρομ») καὶ ἐπέβαλον εἰς τὴν ἀχανῆ αὐτοκρατορίαν των τὴν «ρωμαϊκὴν εἰρήνην». Ἐπίσης εἶδομεν πῶς διεσταύρωσαν τὰ ἰδικά των πολιτιστικὰ ἀγαθὰ μὲ τὰ ἀνώτερά των ἑλληνικὰ καὶ διεμόρφωσαν τὸν Ἑλληνορωμαϊκὸν πολιτισμόν.

Δεύτερον ἐδιδάχθημεν τὴν μεταβατικὴν περίοδον ἀπὸ τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας εἰς τὴν Βυζαντινὴν, πὸν περιλαμβάνει τοὺς χρόνους τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, τοῦ Μ. Θεοδοσίου, τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ τῶν διαδόχων του (306 - 610 μ.Χ.), ἤτοι τοὺς πολέμους πὸν διεξήγαγον οἱ μεγάλοι αὐτοὶ αὐτοκράτορες ἐναντίον βαρβάρων ἐπιδρομέων καὶ τὰς προσπάθειάς πὸν ἔκαναν νὰ ἀνεψώσουν τὸν Ἑλληνορωμαϊκὸν πολιτισμόν, ἐνισχύοντες αὐτὸν καὶ μὲ τὰς εὐγενεστεράς ἰδέας τοῦ Εὐαγγελίου. Εἰς τὴν συνέχειαν ἐγνωρίσαμεν τὴν κυρίως Βυζαντινὴν Ἱστορίαν (610 - 1453 μ.Χ.). Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἡ Αὐτοκρατορία τοῦ Βυζαντίου ἔλαβε καθαρὸν ἑλληνοχριστιανικὸν χαρακτῆρα, ἀνέπτυξε δὲ ζηλευτὸν πολιτισμόν, τοῦ ὁποίου τὸ φῶς ὄχι μόνον διεφύλαξεν ἐπὶ χίλια περίπου ἔτη, ἀλλὰ καὶ ἐπέτυχε νὰ τὸ μεταλαμπαδεύσῃ εἰς πλείστους ὅσους βαρβάρους λαοὺς, μέχρις ὅτου ὑπέκλυεν εἰς τὴν τουρκικὴν ὁρμὴν ἐξ Ἀνατολῶν.

Τέλος, ἀπὸ τὸν Μεσαίωνα τῆς Δύσεως διεξήλθομεν τὰ σχετικὰ μὲ τὴν αὐτοκρατορίαν τοῦ Μ. Καρόλου, τὸ φεουδαρχικὸν σύστημα πὸν ἐπεκράτησεν εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν ἴδρυσιν τῆς Ἁγίας Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας τοῦ Γερμανικοῦ Ἔθνους. Δὲν παρελείψαμεν δὲ νὰ παρακολουθήσωμεν καὶ τὰς περιπετείας τῶν Σταυροφορῶν καθὼς καὶ τὴν

ανάπτυξιν τῶν πόλεων καὶ τῆς ἀστικῆς τάξεως εἰς τὴν Δύσιν καὶ κατελήξαμεν εἰς τὸν Ἑκατονταετῆ Πόλεμον μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας (1453), ποὺ συνετάραξε τὸν δυτικὸν κόσμον.

Ἡ ἐφετερινή μας Ἱστορία διὰ τὴν Γ' τάξιν τοῦ Γυμνασίου εἶναι μεγαλύτερα εἰς ἕλην καὶ δι' αὐτὸ διαιρεῖται εἰς τρία μέρη:

Μέρος 1ον : Εἰς τὴν Ἱστορίαν τῶν Νέων Χρόνων, ἀπὸ τῆς Ἀλώσεως τῆς Κων/λεως μέχρι τοῦ Συνεδρίου τῆς Βιέννης (1453 - 1815).

Αὕτη περιλαμβάνει τὰ ἐξῆς γεγονότα, τὰ ὁποῖα μετέφεραν μὲ μεγάλη βήματα τὴν Εὐρώπην ἀπὸ τὴν ἀχλὺν τοῦ Μεσαίονος εἰς τὸν πολιτισμὸν : τὸν σχηματισμὸν νέων κρατῶν εἰς τὴν Δύσιν, τὰς μεγάλας ἐφευρέσεις καὶ τὰς ἀνακαλύψεις νέων χωρῶν καὶ τὴν φωτεινὴν περιόδον τῆς Ἀναγεννήσεως τῶν γραμμάτων, τῆς τέχνης καὶ τῶν ἐπιστημῶν. Ἐπίσης πραγματεύεται τὴν μεταρρυθμίσιν καὶ τὰς θρησκευτικὰς ταραχὰς τῆς, τὴν ἐξάπλωσιν τῶν Εὐρωπαίων εἰς τὰς ἀποικίας καὶ τὴν ἐκρηκτικὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν. Τέλος τὴν σκοτεινὴν ἐποχὴν τῆς Τουρκοκρατίας εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς πρώτας ἐξεγέρσεις τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ.

Μέρος 2ον : Εἰς τὴν Ἱστορίαν τῶν Νεωτέρων Χρόνων, ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὸ Συνέδριον τῆς Βιέννης (1815) καὶ φθάνει ἕως τὰς παραμονὰς τοῦ Α' παγκοσμίου πολέμου (1914).

Κατὰ τὴν περιόδον αὐτὴν θὰ διδαχθῶμεν ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν, ἀναλυτικώτερον, τὸν Ἰερόν Ἀγῶνα τῶν προγόνων μας τοῦ 1821, τὴν κυβέρνησιν τοῦ Καποδιστριαίου καὶ τὴν βασιλείαν τοῦ Ὀθωνος καὶ τοῦ Γεωργίου τοῦ Α' συνοπτικώτερον δὲ τὴν ἱστορίαν τῶν ἄλλων προηγμένων λαῶν τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ κόσμου κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς αὐτῆς περιόδου (1815 - 1914).

Μέρος 3ον : Εἰς τὴν Ἱστορίαν τῶν Νεωτάτων Χρόνων ἀπὸ τοῦ 1914 μέχρι τῶν ἡμερῶν μας.

Κατ' αὐτὴν θὰ ἐκθέσωμεν τοὺς δύο καταστρεπτικοὺς διὰ τὴν ἀνθρωπότητα παγκοσμίους πολέμους 1914 - 1918 ὁ Α' καὶ 1939 - 1945 ὁ Β', τὴν ἱστορίαν τοῦ μεσοπολέμου (1918 - 1939), καθὼς ἐπίσης καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ μεταπολεμικοῦ κόσμου (1945 - 1960), τονίζοντες ἰδιαιτέρως τὰς περιπετείας τῆς Πατριδος μας καὶ τὴν θέσιν τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ ἐνώπιον τῶν προβλημάτων τῆς συγχρόνου ἐποχῆς.

ΜΕΡΟΣ

A'

ΟΙ ΝΕΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

Ο 15ος ΚΑΙ 16ος ΑΙΩΝ

Οι δύο αυτοί αιώνες θεωρούνται ως η πλέον αξιοσημείωτος περίοδος της νεωτέρας Ιστορίας. Παρουσιάσθησαν τότε μεγάλοι άνδρες, έγιναν έργα μεγάλα και συνέβησαν γεγονότα σπουδαία.

Από τας Ιστορικές φυσιογνωμίας, αι οποῖαι με την δλην δρᾶσιν των ἔφεραν σημαντικὰς μεταβολὰς εἰς τὴν κατάστασιν πού ἐπεκράτει εἰς τὴν Εὐρώπην κατὰ τὸν Μεσαίωνα, ἀξιομνημόνευτοι εἶναι ὁ Γουτεμβέργιος, Μωάμεθ ὁ Κατακτητὴς, ὁ Ἑρασμος, ὁ Κολόμβος· ἀλλὰ ἐξ Ἰσσοῦ σπουδαῖοι καὶ ὁ Λεονάρδος Ντα Βίντσι, ὁ Κοπέρνικος καὶ ὁ Λούθηρος, ὁ Σαίξπηρ καὶ ἡ Ἑλισάβετ τῆς Ἀγγλίας κ.ἄ.

Ἰδιαιτέρως ἀξιόλογα γεγονότα θεωροῦνται: ἡ ἐφεύρεσις τῆς τυπογραφίας, ἡ τελειοποίησις τῶν πυροβόλων ὄπλων καὶ τῶν μέσων ναυσιπλοίας. Ἀπὸ τὰ σπουδαῖα γεγονότα, ἡ κατάλυσις τοῦ φεουδαρχισμοῦ καὶ ἡ διαμόρφωσις ἐθνικῶν κρατῶν, ἡ ἀνακάλυψις νέων θαλασσιῶν δρόμων καὶ ἀγνώστων χωρῶν, ἡ ἀναγέννησις καὶ αἱ θρησκευτικαὶ μεταρρυθμίσεις.

Οἱ δύο αὐτοὶ αἰῶνες εἶναι ἡ χαραυγὴ μιᾶς νέας ἐποχῆς διὰ τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν ἀνθρωπότητα.

1 ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 15ον ΑΙΩΝΑ

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΙΣ ΕΘΝΙΚΩΝ ΚΡΑΤΩΝ

Ἄγωνα κατέλαβε τοὺς εὐρωπαϊκοὺς λαοὺς, ὅταν ἔμαθον τὴν πῶσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐφοβοῦντο ὅτι ἡ ἴδια τύχη τοὺς ἀνέμενε, διότι ἡ Εὐρώπη δὲν εἶχε κρατικὴν ἐνότητα. Ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία καὶ ἡ Ἁγία Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία τοῦ Γερμανικοῦ Ἔθνους, ποὺ ἄλλοτε εἶχον σφυρηλατήσῃ τὴν ἐνότητα τοῦ δυτικοῦ κόσμου, τώρα ἀδυνατοῦν νὰ τὴν ἐπιτύχουν, διότι ἐπικρατοῦν δύο πολιτικὰ συστήματα ποὺ μὲ τὰ ἀντίθετα συμφέροντά των ὑπονομεύουν κάθε προσπάθειαν ἐνώσεως : πρόκειται διὰ τὸν φεουδαρχισμόν καὶ τὰς πόλεις.

Ἐπειτα ἀπὸ τὸν διαμελισμὸν τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Καρολομάγνου (843, *συνθήκη τοῦ Βερντέν*) κρατικὴ ἐνότης δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὴν Δύσιν. Ἡ Ἁγία Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία τοῦ Γερμανικοῦ Ἔθνους ἔχασε τὴν δύναμίν της, μόλις οἱ Οὐγγροὶ ἐπιδρομεῖς ἔπαυσαν νὰ εἶναι ἐπικίνδυνοι. Ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία, ποὺ ἄλλοτε μὲ τὰς Σταυροφορίας εἶχε φέρει κάποιαν πολιτικὴν ἔνωσιν εἰς τὴν Εὐρώπην, τώρα εἶναι ἀνίσχυρος νὰ ἐνώσῃ τοὺς εὐρωπαϊκοὺς λαοὺς ἐνώπιον τοῦ τουρκικοῦ κινδύνου, διότι ἡ πολιτικὴ διαίρεσις τῆς Εὐρώπης εἰς φέουδα καὶ εἰς ἀνεξαρτήτους πόλεις δὲν ἐπέτρεπε τοῦτο.

Κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα μ.Χ. ἀρκεταὶ πόλεις εἶχον ἀναπτυχθῆ ἀπὸ τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς ἐπιχειρήσεις εἰς τοὺς συγκοινωνιακοὺς κόμβους εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Εὐρώπης ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ παράλια της, ὅσα εἶχον φυσικοὺς λιμένας, ἀπὸ τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν ἕως τὴν Βαλτικὴν καὶ τὰς Σκανδιναβικὰς ἀκτάς. Ἐξ αὐτῶν σπουδαιότεραι ἦσαν ἡ Βενετία, ἡ Γένοβα, ἡ Φλωρεντία, ἡ Βαρκελώνη, ἡ Λισαβών, ἡ Διέπη, τὸ Ἄμστερνταμ. Ἐξ ἄλλου 90 πόλεις τοῦ λεγομένου «Χανσεατικοῦ συνδέσμου»¹ μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὴν Βρέμην καὶ τὴν Λυβέκην εἶχον δημιουργήσει ἔνωσιν διὰ νὰ ἐκμεταλλεύωνται μόνον αὐταὶ τὸ ἐμπόριον τῆς Β.Α.

Ευρώπης. Όλοι γενικῶς αἱ πόλεις ἦσαν σχεδὸν ἀνεξάρτητοι διοικου-
μεναι ἀπὸ συμβούλια ἐμπόρων. Αἱ περισσότεραι ὅμως ἀνεγνώριζον μίαν
κατ' ὄνομα μόνον κυριαρχίαν τοῦ βασιλέως ἢ ἐνὸς τιμαριούχου.

Τὸ πολιτικὸν σύστημα, ποῦ ἠμπόδιζε τὴν ἔνωσιν τῶν λαῶν εἰς
ἔθνικα κράτη, ἦτο ἡ *φεουδαρχία* ἢ ὁ *τιμαριωτισμός*. Τὸ σύστημα αὐτὸ
εἶχε καταλήξει εἰς τὸν τεμαχισμόν τῆς Εὐρώπης εἰς μεγάλας ἐδαφικὰς
περιοχάς. Οἱ *φεουδάρχαι* καὶ οἱ *δουλοπάροικοι* των ἔζων ἀπομονωμένοι
εἰς τὸ φέουδον καὶ ὁ δημόσιος βίος εἶχε συγκεντρωθῆ εἰς τοὺς πύργους
των. Ἐθνικὰ κράτη μὲ κεντρικὴν ἐξουσίαν δὲν ὑπῆρχον· ὑπῆρχον ὅμως
εἰς μίαν περιοχὴν συγκεντρωμένα φέουδα μὲ *χλαράν* ἐξάρτησιν ἀπὸ
τοὺς βασιλεῖς, ὅπου ὁ *φεουδάρχης* ἔκανε ὅ,τι ἤθελε, χωρὶς νὰ λογοδοτῇ
εἰς τὸν βασιλέα.

Οἱ βασιλεῖς ἐμίσουν τοὺς *φεουδάρχας* διὰ τὴν ἀνυπακοήν των,
τὰ ἴδια ὅμως αἰσθήματα ἔτρεφον καὶ οἱ *χωρικοὶ* καὶ οἱ *κάτοικοι* τῶν
πόλεων πρὸς τοὺς *φεουδάρχας*, ἐπειδὴ αὐτοὶ τοὺς ἐπίεζον μὲ ὑπερόγ-
κους φόρους ἢ ἐλήστευον τὰ ἀγαθὰ των. Ἔτσι τὸ κοινὸν μῖσος ἠνάγκ-
κασε τὰς πόλεις καὶ τοὺς βασιλεῖς νὰ ἐνωθοῦν εἰς κοινὸν ἀγῶνα ἐναντίον
τῶν *φεουδαρχῶν*. Οἱ *κάτοικοι* τῶν πόλεων ἐδέχθησαν τώρα νὰ ὑπα-
κούουν εἰς τοὺς βασιλεῖς καὶ νὰ παρέχουν εἰς αὐτοὺς οἰκονομικοὺς πό-
ρους. Μὲ τὰ χρήματα δὲ τῶν πόλεων οἱ βασιλεῖς ἠγόρασαν πυροβόλα
ὄπλα καὶ ὠργάνωσαν *μισθοφορικὸν στρατόν*, παντοδύναμοι δὲ πλέον
ὑπεχρέωσαν τοὺς *φεουδάρχας* εἰς ὑποταγὴν. Κατόπιν ἤνωσαν ὑπὸ τὴν
ἐξουσίαν των ὅλα τὰ ἐλευθερωμένα φέουδα τῆς περιοχῆς των, ποῦ εἶχον
κοινὴν φυλετικὴν προέλευσιν καὶ ἐπέτυχον τὴν *γεωγραφικὴν* καὶ ἔθني-
κὴν ἐνότητα τῆς χώρας των. Ἀπερίσπαστοι ἔπειτα ἐστερέωσαν καὶ
ὠργάνωσαν τὰ οἰκονομικὰ καὶ τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους των ἀποκρού-
οντες καὶ τοὺς ξένους ἐπιδρομεῖς. Εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ Ἰσπανίαν ἡ
συγκεντρωτικὴ αὐτὴ κυβέρνησις εὐρίσκειται ἐξ ὁλοκλήρου εἰς χεῖρας τοῦ
βασιλέως.

Μὲ τὴν ἐπιβολὴν τοῦ ἐθνικοῦ κράτους κάθε λαὸς συνηθίζει πλέον
νὰ διακρίνῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, νὰ σχηματίζῃ σαφεστέραν
ιδέαν τῆς πατρίδος του καὶ νὰ ἀποκτᾷ τὴν συναίσθησιν ὅτι τὰ συμφέ-
ροντά του εἶναι κοινὰ μὲ τὰ συμφέροντα τοῦ ἐθνικοῦ συνόλου.

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

Ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ τῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους εὐρίσκειτο εἰς πολὺ χαμηλὸν ἐπίπεδον. Τὸ οἰκονομικὸν σύστημα ἦτο κλειστὸν εἰς τὸ φέουδον. Βασικὴ πηγὴ τῶν ἀγαθῶν τοῦ βίου διὰ τὸν φεουδάρχην καὶ τοὺς ὑπηκόους τοῦ ἦτο ἡ γῆ καὶ τὰ γεωργικὰ προϊόντα. Τὰ μέσα παραγωγῆς καὶ ἐπεξεργασίας εὐρίσκοντο εἰς χεῖρας τοῦ τιμαριούχου. Τὰ δημητριακὰ του π.χ. ὁ χωρικός ἔπρεπε ὑποχρεωτικῶς νὰ τὰ ἀλέθῃ εἰς τὸν μύλον τοῦ ἄρχοντος, διὰ νὰ λαμβάνῃ ἐκεῖνος τὸ δικαίωμα ἀλέσεως. Ὁ κάθε πύργος ἀπετέλει χωριστὴν οἰκονομικὴν μονάδα, ὅπου παρήγοντο τόσα εἶδη ὅσα ἐχρειάζοντο νὰ καταναλωθοῦν εἰς τὸ φέουδον.

Τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον ἦτο πρωτόγονον, διότι δὲν ὑπῆρχον ἀσφαλεῖς δρόμοι. Οἱ ἄνθρωποι δὲν ἀπεμακρύνοντο ἀπὸ τὰ χωρία καὶ τὰς πόλεις των, διὰ νὰ ἀναπτύξουν οἰκονομικὰς σχέσεις. Μόνον αἱ μεγάλαί πανηγύρεις, ποὺ ἐγίνοντο μίαν φορὰν τὸ ἔτος εἰς τὰς κεντρικὰς πόλεις, ἐδημιούργουν κάποιαν ἐπικοινωνίαν καὶ οἰκονομικὰς σχέσεις.

Ἀπὸ τοῦ 15ου αἰῶνος τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον ἀρχίζει νὰ ζωηρεύῃ καὶ νὰ ἐξέρχεται ἀπὸ τὴν κλειστὴν μορφήν ποὺ εἶχε κατὰ τὸν Μεσαίωνα. Πηγὴ τοῦ ἐμπορίου εἶναι ἡ γεωργία, ἡ κτηνοτροφία καὶ ἡ βιοτεχνία, ποὺ ἐπεξεργάζεται τὰ κτηνοτροφικὰ καὶ γεωργικὰ προϊόντα. Γενικῶς, αἱ ἐμπορικαὶ καὶ οἰκονομικαὶ σχέσεις εἰς τὸ ἐσωτερικὸν μεταξύ τῶν διαφόρων περιοχῶν ἢ πόλεων εὐρύνονται ἀπὸ τὸν 15ον αἰῶνα, ἀλλὰ συναντοῦν ἀκόμη φράγμα εἰς τὰ σύνορα, ὅπως εἶναι π.χ. τὰ μεγάλα διόδια καὶ τὰ φιλοδορήματα εἰς τοὺς φρουροὺς τῶν συνόρων· ἐπίσης ἡ ἔλλειψις ἀσφαλείας ποὺ δημιουργεῖ κινδύνους διὰ τοὺς ἐμπόρους.

Περὶσσότερον δραστήριον κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα εἶναι τὸ θαλάσσιον ἐμπόριον ποὺ διεξῆγον αἱ πόλεις τῆς Μεσογείου (*Βαρκελώνη, Μασσαλία, Γένοβα, Πίζα, Βενετία*). Αὐταὶ μετακομίζουν εἰς τὴν Δύσιν τὰ προϊόντα τῆς Δυτικῆς Ἀσίας καθὼς καὶ τὰ προϊόντα ποὺ μεταφέρουν ἀπὸ τὴν μακρινὴν Ἀνατολὴν εἰς τοὺς λιμένας τῆς Ἀ Μεσογείου τὰ καραβάνια ἢ τὰ πλοῖα τῶν Περσῶν καὶ τῶν Ἀράβων. Ἐτσι αἱ πόλεις αὐταὶ κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα ἀποκτοῦν πλοῦτον καὶ ἀνέσεις. Ἰδρύνουν μεγάλας ἐμπορικὰς ἀποθήκας, ἐμπορικὸς οἶκος, τραπέζας κλπ.

Ἀπὸ τοῦ 16ου ὁμοῦ αἰῶνος, ποὺ οἱ Πορτογάλοι καὶ οἱ Ἰσπανοὶ ἀνεκάλυψαν νέας χώρας καὶ θαλάσσας, οἱ ἐμπορικὸι δρόμοι ἐγίναν περισσό-

τεροι, τὰ εἰσαγόμενα προϊόντα ἐπολλαπλασιάσθησαν καὶ προήχθησαν οἰκονομικῶς αἱ παρατλαντικαὶ πόλεις. Τὰ προϊόντα τῆς Ἀνατολῆς, τὰ ὅποια ἡ Εὐρώπη ἐλάμβανε διὰ τῆς Μεσογείου, φθάνουν τώρα εἰς τοὺς παρατλαντικούς λιμένας κατ' εὐθεῖαν καὶ εἰς πολὺ μικροτέραν τιμὴν. Ἦσαν δὲ αὐτά, *χρῶματα, λιβανωτὸς καὶ ἀρώματα* τῆς Ἀραβίας, τὸ *κόμμι* καὶ τὰ *μεταξωτὰ* τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς, οἱ *μονσελίνας* καὶ τὰ *μπαχαρικά* τῶν Μολούκων. Εἰς τὰ προϊόντα αὐτὰ τῆς Ἀσίας προστίθενται τώρα καὶ τὰ προϊόντα τῆς Ἀμερικῆς, ποὺ ἦσαν ἄγνωστα εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅπως: *καπνὸς, κίνα, κακάο, βανίλια, βαμβάκι, καφές, ζαχαροκάλαμο* κλπ. ἀκόμη καὶ *μεγάλαι ποσότητες χρυσοῦ καὶ ἀργύρου.*

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

Κατὰ τὸν Μεσαίωνα, ποὺ τὸ κοινωνικὸν καθεστῶς ἐστηρίζετο εἰς τὴν γαιοκτησίαν, αἱ κοινωνικαὶ τάξεις εἶχον διαμορφωθῆ εἰς ἱεραρχικὴν σειρὰν ἀνκλόγως μὲ τὴν ἔκτασιν τοῦ τιμαρίου των. Ἡ σειρὰ αὐτὴ ἦτο, ὅπως ἐμάθουμεν πέρυσι: *δοῦκες, μαρκήσιοι, κόμιστες, βαρῶνοι.* Ὅλοι αὐτοὶ μαζί μὲ τοὺς βασιλεῖς ἦσαν πολεμισταὶ καὶ ἀπετέλουν τὴν πρώτην τάξιν, τοὺς εὐγενεῖς. Τὴν δευτέραν τάξιν, τὴν τάξιν τοῦ κλήρου, τὴν ἀπετέλουν οἱ ἀνώτεροι κληρικοὶ καὶ οἱ ἡγούμενοι τῶν μοναστηρίων ποὺ εἶχον ἐπίσης τιμάρια. Οἱ εὐγενεῖς καὶ ὁ ἀνώτερος κληρὸς ἀνῆκον εἰς τὰς προνομιούχους τάξεις, ποὺ ἐκράτουν εἰς χεῖρας των τὴν ἐξουσίαν.

Ἡ μεγάλη πλειονότης τοῦ πληθυσμοῦ ἀπετέλει τὴν τρίτην τάξιν, τοὺς ἐλευθέρους χωρικοὺς καὶ τὸν κατώτερον κλῆρον, ποὺ εἶχε μεγάλην ἐξάρτησιν ἀπὸ τοὺς φεουδάρχας, χωρὶς ἐλευθερίας καὶ πολιτικὰ δικαιώματα. Ὑπῆρχον ὅμως καὶ χιλιάδες ἄνθρωποι, ποὺ ἔζων ὡς ὑπηρέται τῶν ἀρχόντων εἰς τὰ φέουδα, διότι ἐπολέμησαν τοὺς προγόνους τῶν ἀρχόντων κατὰ τὴν κατάκτησιν τῆς χώρας των, καὶ ἐλέγοντο *δουλοπάροικοι.* Εἰς τὰς πόλεις οἱ *ναυτικοί,* οἱ *τεχνῖται* καὶ οἱ *ἐμποροὶ* ἀπετέλουν τὴν τάξιν τῶν ἀστῶν ποὺ ἀνῆκον καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν τρίτην τάξιν, ὅπως οἱ ἐλεύθεροι χωρικοί, καὶ εἶχον περισσοτέρας ἐλευθερίας ἀλλ' ὄχι καὶ πολιτικὰ δικαιώματα.

Μετὰ τὴν συντριβὴν ὅμως τῶν φεουδαρχῶν ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς, ποὺ ἐπιτυγχάνεται κατὰ τὸν 15ον καὶ 16ον αἰῶνα, εἰς τὴν θέσιν τῆς φεουδαλικῆς εὐγενείας ἐμφανίζεται ἡ αὐλικὴ εὐγένεια. Ἡ ἱεραρχία τῶν

εὐγενῶν δὲν στηρίζεται πλέον εἰς τὴν ἐδαφικὴν ἰδιοκτησίαν, ἀλλὰ εἰς τοὺς τίτλους ποῦ ἀπονέμει ὁ βασιλεὺς.

Ἐξ ἄλλου ἀρκετοὶ δουλοπάροικοι ἔγιναν ἐλεύθεροι χωρικοὶ καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν τρίτην τάξιν. Ἡ ζωὴ των ἐβελτιώθη, διότι τὰ προϊόντα των εἶχον μεγαλυτέραν ζήτησιν καὶ ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ αὐξήσουν τὴν παραγωγὴν των.

Τέλος ἡ τάξις τῶν ἀστῶν μὲ τὴν συσσώρευσιν πλοῦτου ἔγινε πολὺ δυνατὴ καὶ ἐπρωτοστάτησεν εἰς μεγάλας ἐξορμήσεις. Δηλ. ἡ τάξις αὕτη κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα ἀπέκτησεν ἀνέσεις καὶ κῦρος. Ἀπὸ αὐτὴν οἱ βασιλεῖς εἰσέπραττον τοὺς φόρους καὶ ἐλάμβανον καὶ τοὺς οἰκονομικοὺς ὑπαλλήλους των. Ἔτσι σιγὰ - σιγὰ καὶ εἰς τὴν ἀστικὴν τάξιν δημιουργεῖται μία κοινωνικὴ διαφοροποίησις μὲ τὸν σχηματισμὸν τῆς λεγομένης *διοικητικῆς καὶ στρατιωτικῆς ἀριστοκρατίας*.

3 ΑΙ ΜΕΓΑΛΑΙ ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΙΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΧΩΡΩΝ. ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ ΤΩΝ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΩΝ

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΥ

Αἱ πολιτικαὶ καὶ οἰκονομικαὶ συνθῆκαι, ποῦ εἶχον διαμορφωθῆ εἰς τὴν Δύσιν κατὰ τὸ τέλος τοῦ Μεσαίωonos, ἔγιναν ἀφορμὴ νὰ δημιουργηθῆ μία ζωηρὰ κίνησις μὲ σκοπὸν τὴν ἐλευθέραν σπουδὴν τῶν γραπτῶν ἔργων, ποῦ μᾶς ἐκληροδότησαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ Λατῖνοι συγγραφεῖς.

Οἱ σοφοὶ καὶ οἱ μορφωμένοι τῆς Δύσεως μὲ τὴν μελέτην τῶν κειμένων αὐτῶν κατενόησαν τὸ βαθύτερον πνεῦμα τῶν ἀρχαίων καὶ ἐγνώρισαν τὰς ἀξίας τοῦ πολιτισμοῦ των. Μὲ θαυμασμὸν παρετήρησαν τότε ὅτι αἱ σκέψεις καὶ αἱ ἰδέαι τῶν ἀρχαίων ἀναπτύσσουσιν τὴν αἴσθησιν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ἀληθινοῦ, τοῦ ὠραίου καὶ τοῦ εὐγενοῦς καὶ ὅτι ἀπελευθερώνουν τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὰ δεσμὰ, ποῦ εἶχεν ἐπιβάλει τὸ στεῖρον θεολογικὸν πνεῦμα μὲ τὰς στενὰς ἀντιλήψεις τοῦ Μεσαίωonos.

Ἡ δραστηριότης αὐτὴ νὰ γίνων γνωσταὶ αἱ ἀξίαι τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ καὶ Ρωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ κατ' εὐθείαν ἀπὸ τὰς πηγὰς των, δηλ. ἀπὸ τὰ μνημεῖα τοῦ λόγου, καὶ νὰ χρησιμοποιηθεῖν διὰ τὴν πνευματικὴν καλλιέργειαν τοῦ ἀνθρώπου, ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀνθρωπισμός.

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΑΙ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩ- ΠΙΣΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ

Ἐκτός ἀπὸ τὴν πολιτικὴν καὶ οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῶν πόλεων ἄλλοι παράγοντες ποὺ ἐβοήθησαν τὸ ἀνθρωπιστικὸν κίνημα εἶναι ἡ ἐφεύρεσις τῆς τυπογραφίας, ἡ ἐγκατάστασις ἐλλήνων λογίων εἰς τὴν Δύσιν καὶ ἡ ἴδρυσις ἀκαδημιῶν.

Ἡ ἐφεύρεσις τῆς τυπογραφίας ἔγινε τὸ 1436 ἀπὸ τὸν Ἰωάννην Γουτεμβέργιον, ποὺ ἐπενόησε πρῶτος τὰ χωριστὰ μεταλλικὰ στοιχεῖα (ψηφία) τοῦ ἀλφαβήτου. Τὰ βιβλία ἕως τότε ἦσαν χειρόγραφα καὶ ἐκόστιζον πολὺ. Μὲ τὴν ἐφεύρεσιν αὐτὴν παράγονται κατὰ μάζας, ἡ τιμὴ των εἶναι χαμηλὴ καὶ γίνονται κτῆμα τοῦ λαοῦ. Ἔτσι ἡ παιδεία ἐξαπλώνεται καὶ αἱ ἐπιστῆμαι προοδεύουν.

Οἱ Ἕλληνες λόγιοι. Πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κων/πόλεως ἀλλὰ καὶ κατόπιν πολλοὶ Ἕλληνες μορφωμένοι ἔφθασαν εἰς τὰς χώρας τῆς Δύσεως. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς λογίους αὐτοὺς διέσωσαν καὶ ἔφεραν μαζὶ των πολύτιμα χειρόγραφα τῆς κληρονομίας τῶν προγόνων μας. Ἔτσι μὲ τὰς πλουσίας γνώσεις των καὶ μὲ τὴν διδακτικὴν των ἰκανότητα ἐμήθησαν χιλιάδας Εὐρωπαίων εἰς τὰς ιδέας καὶ τὸ πνεῦμα τῶν ἀρχαίων. Οἱ σπουδαιότεροι ἀπὸ τοὺς λογίους αὐτοὺς εἶναι : ὁ *Μανουὴλ Χρυσολωρᾶς*, ποὺ ἐδίδαξεν ἐλληνικὰ εἰς τὴν Φλωρεντίαν, τὸ Μιλάνον, τὴν Παβίαν καὶ Βενετίαν. Ὁ *Λημ. Χαλκοκονδύλης*, ποὺ εἶχε μαθητὰς του τοὺς μεγάλους ἀνθρωπιστὰς Ἑρασμὸν καὶ Ρούγλιν. Ὁ *Γεώργιος Γεμιστὸς ἢ Πλήθων* (1360 - 1452), ποὺ ἐδίδαξε φιλοσοφίαν εἰς τὴν Φλωρεντίαν καὶ συνέστησε τὴν ἴδρυσιν τῆς πρώτης *Πλατωνικῆς Ἀκαδημίας*. Ἐπίσης ὁ *Βησσαρίων* (1402 - 1472), ὁ ὁποῖος ὡς καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βολωνίας ἀντικατέστησε τὰ μαθήματα τῆς σχολαστικῆς φιλοσοφίας μὲ τὴν ἐλευθέραν πλατωνικὴν συζήτησιν.

Εἰκ. 1. Ὁ Ἑρασμος.

Η ΙΤΑΛΙΑ ΠΡΩΤΩΝ ΦΥΤΩΡΙΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΥ

Αί μεγάλαι Ιταλικαί πόλεις Νεάπολις, Φλωρεντία, Μιλάνον, Βενετία καὶ Ρώμη — πού ποιητικώτερον ἔχουν ὀνομασθῆ καὶ πέντε χορδαὶ τῆς Ἰταλικῆς λύρας) — ἕνεκα τῆς οἰκονομικῆς των ἀναπτύξεως ἀπὸ ἑνωρὶς εἶχον γίνεαι αὐτοκυβέρνητα κράτη. Ἐπειδὴ δὲ ἀπὸ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιοτεχνίαν των ἐκέρδιζον πολλὰ, ἐβοήθησαν τοὺς λογίους καὶ διὰ τοῦτο αἱ πόλεις αὐταὶ ἔγιναν κέντρα τῶν ἀνθρωπιστικῶν σπουδῶν.

Τὸν 14ον καὶ 15ον αἰῶνα κέντρον τοῦ ἀνθρωπισμοῦ εἶναι ἡ Φλωρεντία, ὅπου τὴν πνευματικὴν κίνησιν ὑποστηρίζει ἡ ὀνομαστὴ καὶ πλουσία οἰκογένεια τῶν ἡγεμόνων τῆς, τῶν *Μεδίκων*. Αὐτοὶ συνεχέντρωσαν εἰς τὴν αὐλὴν των μεγάλους ἀνθρωπιστάς. Ἐπίσης κατήρτισαν ἀξιόλογον βιβλιοθήκην (τὴν *Λαυρεντιανήν*), ὅπου εἰργάζοντο συγχρόνως 45 ἀντιγραφεῖς καὶ ἐρμηνευταὶ παλαιῶν χειρογράφων. Ἀλλὰ καὶ ἡ Ρώμη τότε ὑπῆρξεν ἐστία τοῦ ἀνθρωπισμοῦ. Πρῶτος ὁ Πάπας Νικόλαος ὁ Ε' (1447 - 1455) ἐδημιούργησε τὴν ὀνομαστὴν βιβλιοθήκην τοῦ Βατικανοῦ, τὴν ὅποιαν ἐπλούτισε μὲ χιλιάδας χειρόγραφα. Τὴν προσπάθειάν του συνέχισαν οἱ διάδοχοί του *Πῖος Β'*, *Ἰούλιος Β'* καὶ *Λέων ὁ Ι'*.

Εἰς τὴν Νεάπολιν τὰς ἀνθρωπιστικὰς σπουδὰς ὑπεστήριξε θερμῶς ὁ βασιλεὺς *Ἀλφόνσος*, ἐνῶ εἰς τὸ Μιλάνον ὁ ἀνθρωπισμὸς εὗρεν γόνιμον ἔδαφος ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 14ου αἰῶνος.

Τέλος μεγάλην δρᾶσιν ἀναπτύσσει δι' ἀνθρωπιστικὰς σπουδὰς καὶ ἡ δημοκρατία τῆς Βενετίας : ἔχει πλουσίαν βιβλιοθήκην, ἀκαδημίαν καὶ τὸ καλύτερον

Εἰκ. 2. Ὁ Δάντης

τυπογραφεῖον, τοῦ ὁποίου προΐσταται ὁ περίφημος διὰ τὰς ἐκδόσεις τοῦ λόγιος Ἄλδος Μανουτίος.

Ἀπὸ τοὺς προδρόμους τοῦ ἰταλικοῦ ἀνθρωπισμοῦ ἀξιωμακόμενοι συγγραφεῖς θεωροῦνται : ὁ Δάντης Ἀλιγκιέρης (1265 - 1321), πού ἔγραψεν εἰς λαϊκὴν γλῶσσαν τῆς Τοσκάνης τὸ ἀθάνατον ἔπος τοῦ «Θεῖα Κωμῳδία». Ὁ Πετράρχης, πού συνέθεσεν εἰς τὴν ἰδίαν μὲ τὸν Δάντην γλῶσσαν τὰ σονέτα που καὶ ὑπῆρξεν ἐνθουσιώδης εἰσηγητὴς τῆς μελέτης τῶν ἀρχαίων. Ἐπίσης ὁ Βοκάκιος, πού ἔγραψεν ὑπὸ μορφὴν ἡμερολογίου τὸν «Δεκαήμερον».

Ἐκ τῶν νεωτέρων ἀξιόλογοι εἶναι ὁ Λεονάρδος Μπροῦνο, ὁ Λαυρ. Βάλα, ὁ Λορέντζος Μέδικος κ. ἄ.

Η ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΛΟΙΠΗΝ ΕΥΡΩΠΗΝ

Ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν ὁ ἀνθρωπισμὸς δὲν ἤργησε νὰ ἐξαπλωθῆ καὶ εἰς ἄλλας χώρας καὶ νὰ γίνῃ εὐρωπαϊκός. Εἰς τοῦτο ἐβόηθησε καὶ ἡ ταχυτάτη διάδοσις τῆς τυπογραφίας.

Εἰς τὴν Ὀλλανδίαν θεμελιωτῆς καὶ ἀρχηγὸς τῆς κινήσεως αὐτῆς ὑπῆρξεν ὁ Ἔρασμος (1467 - 1536). Ἐγραψε τὸ ἔργον «Μωρίας ἔπαινος» ὅπου σατιρίζει τὴν σχολαστικότητα τῶν πανεπιστημιακῶν διδασκάλων. Πρὸς διευκόλυνσιν δὲ τῶν σπουδαστῶν ἐτύπωσεν ἔργα ἐκλεκτῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων συγγραφέων μὲ σχόλια. Ἐπίσης καὶ τὴν Καινὴν Διαθήκην.

Εἰς τὴν Γαλλίαν ὁ Ραμπελαί μετέφρασε τὸν

Εἰκ. 3. Ὁ Σαίξπηρ.

Ήποκράτην καὶ τὸν Γαληνὸν καὶ ἔγραψε τὸ μυθιστόρημα «Γαργαντούας καὶ Πανταγρουέλ», εἰς τὸ ὁποῖον ἐπικρίνει τὰς προλήψεις τῆς ἐποχῆς του. Ὀλίγον ἀργότερα ὁ Μονταίν ἔγραψεν εἰς τὴν γαλλικὴν τὰ «Δοκίμια».

Παραλλήλως εἰς τὴν Ἰσπανίαν ὁ Μιχ. Θερβάντες (1547 - 1616), ἔγραψε τὸ ἔπος «Δὸν Κιχώτης», ὅπου σατιρίζει τὰς ὑπερβολὰς τοῦ ἱπποτικοῦ βίου, ἐνῶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς βασιλείσσης Ἐλισάβετ ἀκμάζει ὁ μέγιστος δραματικὸς ποιητὴς τῶν νεωτέρων χρόνων Οὐίλιαμ Σαίξπηρ. Ἀριστοουργήματά του θεωροῦνται «ὁ ἔμπορος τῆς Βενετίας», ὁ «Ὁθέλος», «Μάκβεθ» κ.λ.π.

Τέλος εἰς τὴν Γερμανίαν ὁ ἀνθρωπισμὸς ἔδραν εἶχε τὰ πανεπιστήμια καὶ ἔμεινε πιστὸς εἰς τὴν χριστιανικὴν παράδοσιν καὶ τὴν λατινικὴν γλῶσσαν.

ΠΟΙΑΙ ΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ

Βλέπομεν λοιπὸν ὅτι διὰ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ ἀνακαλύπτεται ἐκ νέου ὁ ἀρχαῖος κόσμος καὶ προβάλλεται εἰς τὴν Εὐρώπην ὡς ὑπόδειγμα διὰ τὴν ἀναμόρφωσιν τῆς συγχρόνου ζωῆς, διὰ τὴν ἀναγέννησιν.

2 Η ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑΝ ΚΑΙ ΤΑΣ ΑΛΛΑΣ ΧΩΡΑΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΩΝ ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΕΩΝ

Κυρία αἰτία τῶν ἐξερευνητικῶν ταξιδίων τοῦ 15ου καὶ τοῦ 16ου αἰῶνος ὑπῆρξε τὸ ἐμπόριον τῶν πολυτίμων προϊόντων τῆς Ἀνατολῆς (μπαχαρικῶν, μεταξωτῶν καὶ βαμβακερῶν ὑφασμάτων, πολυτίμων λίθων κλπ.). Τὰ προϊόντα αὐτὰ Ἰνδοὶ καὶ Ἀραβες ἔμποροι τὰ μετέφερον ἀπὸ τὰς χώρας τῆς παραγωγῆς των (νησιὰ τοῦ Ἰνδικοῦ, Ἰνδίας, Περσίαν), εἰς τοὺς ἐμπορικὸς σταθμοὺς τῆς Μεσογείου. Ἀπὸ ἐκεῖ τὰ ἠγόραζον Ἴταλοὶ ἔμποροι καὶ τὰ διεκόμεζον εἰς τοὺς λιμένας τῆς Εὐρώπης μὲ πολλὰ κέρδη.

Ἄλλὰ οἱ Πορτογάλοι καὶ οἱ Ἰσπανοί, διὰ νὰ θραύσουν τὴν μονοπωλιακὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ ἐμπορίου τῆς Ἀνατολῆς ἀπὸ τοὺς Ἴταλοὺς εἰς τὴν Μεσόγειον, συνέλαβον τὴν τολμηρὰν ἰδέαν νὰ ἀναζητήσουν κατ'

εὐθεῖαν ὁδὸν πρὸς τὰς Ἰνδίας διὰ μέσου τοῦ Ἀτλαντικοῦ. Εἰς τὴν προσπάθειαν αὐτὴν πολὺ τοὺς ἐβοήθησεν ἡ ἐφεύρεσις τῆς καραβέλας καὶ τῆς πυξίδος.

Ἡ πυξίς ἐχρησιμοποιήθη ὡς ὄργανον πλεύσεως ἔνεκα τῆς ιδιότητος τῆς μαγνητικῆς βελόνης νὰ δεικνύη τὸν βορρᾶν. Ἐτελειοποιήθη δὲ ἀπὸ τὸν Ἰταλὸν Φλάβιον Τζόγια (1302).

Ἡ καραβέλα κατεσκευάσθη ἀπὸ τοὺς Βενετούς. Ἦτο πλοῖον μήκους 25 - 30 μ. μὲ ὑψηλὰς πλευράς. Ἦδύνατο νὰ μεταφέρῃ φορτίον μέχρι 200 τόννων καὶ νὰ διανύῃ 10 περίπου χιλιόμετρα τὴν ὥραν.

ΑΙ ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟ ΑΠΟΙΚΙΑΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ ΤΩΝ ΠΟΡΤΟΓΑΛΩΝ

Πρῶτοι (ἀίπποται τοῦ ὠκεανοῦ) θεωροῦνται οἱ Πορτογάλοι, οἱ ὅποιοι ἐμψυχούμενοι ἀπὸ τὸν τρίτοτοκον υἱὸν τοῦ βασιλέως τῶν Ἑρρίκων τὸν θαλασσοπόρον ἀναζητοῦν τὴν ὁδὸν πρὸς τὰς Ἰνδίας διὰ τοῦ περιπλου τῆς Ἀφρικῆς. Ἡ πρώτη τῶν ἐπιτυχία ὑπῆρξεν ἡ ἀνακάλυψις τῶν νήσων Μαδέρας καὶ Καναρίων (1419). Ἐπειτα ἀπὸ πολυετεῖς θαρραλέας ἀποπειράς ἐφθασαν εἰς τὸ *Πράσινον ἀκρωτήριο*, (πὺ τὸ ἐθαύμασαν διὰ τὴν βλάστησίν του). Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1487 ὁ Βαρθολομαῖος Ντιάζ παραπλέει τὸ νοτιώτατον ἄκρον τῆς Ἀφρικῆς, τὸ ὅποιον ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης Β' ὠνόμασεν ἀκρωτήριο «τῆς Καλῆς Ἑλπίδος», διὰ νὰ μὴ τρομάζουσι οἱ ναυτικοὶ ἀπὸ τὰς καταιγίδας του. Ἐνδεκα ἔτη ἀργότερον ἄλλος τολμηρὸς Πορτογάλος, ὁ Βάσκο ντε Γκάμα ἐπραγματοποίησε τὸ ὄνειρον τοῦ Ἑρρίκου τοῦ θαλασσοπόρου. Μὲ 4 καραβέλας καὶ πλήρωμα 170 ἀνδρῶν κατώρθωσε νὰ παρακάμψῃ ἐν μέσῳ καταιγίδων τὸ ἀκρωτήριο τῆς Καλῆς Ἑλπίδος καὶ νὰ παραπλεύσῃ τὰ παράλια τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς μέχρι τοῦ λιμένος τῆς *Μελίνδας*. Ἀπὸ ἐκεῖ μὲ κατ' εὐθεῖαν πορείαν διέσχισε τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανὸν καὶ ἐφθασεν εἰς Καλκούταν (1498). Ὅταν ἐπέστρεψεν εἰς Λισαβῶνα, εἶχε χάσει 2 πλοῖα καὶ πολλοὺς συντρόφους τοῦ ἀπὸ τὰς τρικυμίας καὶ ἀπὸ τὴν φοβερὰν ἀσθένειαν τοῦ «σκορβούτου»².

Ἐτοί ἐπειτα ἀπὸ πάλην 80 ἐτῶν μὲ τὰς τρικυμίας καὶ μὲ τὸ μυστήριο τοῦ ἀγνώστου οἱ Πορτογάλοι εὑρον τὴν θαλασσίαν ὁδὸν πρὸς τὰς Ἰνδίας.

Τὸ 1500 ἄλλοι τολμηροὶ θαλασσοπόροι ἀνεκάλυψαν τὴν *Βραζιλίαν*

Εικ. 4. Ὁ Χρ. Κολόμβος ἐγεννήθη τὸ 1446 εἰς τὴν Γένοβαν ἀπὸ πατέρα ὑφαντουργόν. Κατὰ τὴν νεότητά του εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ πολλὰ ἐπικίνδυνα ταξιδιά του ἔφθασεν εἰς τὴν Ἰσπανδίαν. Ἐκεῖ ἐμαθε ὅτι Νορμανδοὶ περὶ τὸ 1000 μ.Χ. εἶχον φθάσει εἰς τὸ σημερινὸν Λαμπραντόρ, τὸ ὅποιον ὠνόμασαν Βιλανδίαν. Μὲ βάσιν τὴν πληροφορίαν αὐτὴν καὶ τὰς μελέτας τοῦ Φλωρεντινοῦ σοφοῦ Τοσκανέλι (διὰ τὴν σφαιρικότητα τῆς γῆς), ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν νὰ φθάσῃ εἰς τὰς Ἰνδίας διὰ τοῦ περιπλοῦ τῆς γῆς.

εἰς τὴν Ν Ἀμερικὴν καὶ τὴν Μαδαγασκάρην εἰς τὸν Ἰνδικόν. Ἀργότερον ἔφεραν τὴν σημαίαν τῆς Πορτογαλίας εἰς τὴν Σουμάτραν, Ἰάβαν, Μολούκας νήσους καὶ τὴν Ἰαπωνίαν.

Ἐπειτα ἀπὸ τὰς ἀνακαλύψεις αὐτὰς οἱ Πορτογάλοι ἔδρυσαν καὶ ὠργάνωσαν ἓν ἐκτεταμένον ἀποικιακὸν κράτος. Ἀπὸ ὅλας αὐτὰς τὰς ἀποικίας συνέρρευσε πλοῦτος ἄφθονος εἰς τὸ μικρὸν βασιλείον των. Ἡ Λισαβὼν ἔγινε ἡ πρώτη πόλις τοῦ κόσμου. Τὴν δόξαν τῆς καὶ τοὺς ἄθλους τῶν τέκνων τῆς ψάλλει ὁ μέγας ἔθνικὸς ποιητὴς τῶν Πορτογάλων Καμόενς εἰς τὸ ἔπος του «Λουζιτανοί.»

ΑΙ ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΙ ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΤΩΝ ΙΣΠΑΝΩΝ. Η ΑΝΑΚΑΛΥΨΙΣ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ. Ο ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΚΟΛΟΜΒΟΣ

Ἡ ἀνακάλυψις τῆς Ἀμερικῆς ὑπῆρξεν ἀσφαλῶς ἡ μεγαλυτέρα ἐπιτυχία τῶν θαλασσοπόρων τῆς Δύσεως. Τὸ κατόρθωμα αὐτὸ τὸ ἐπέτυχεν ὁ θαλασσοπόρος Χριστόφορος Κολόμβος εἰς τὴν προσπάθειάν

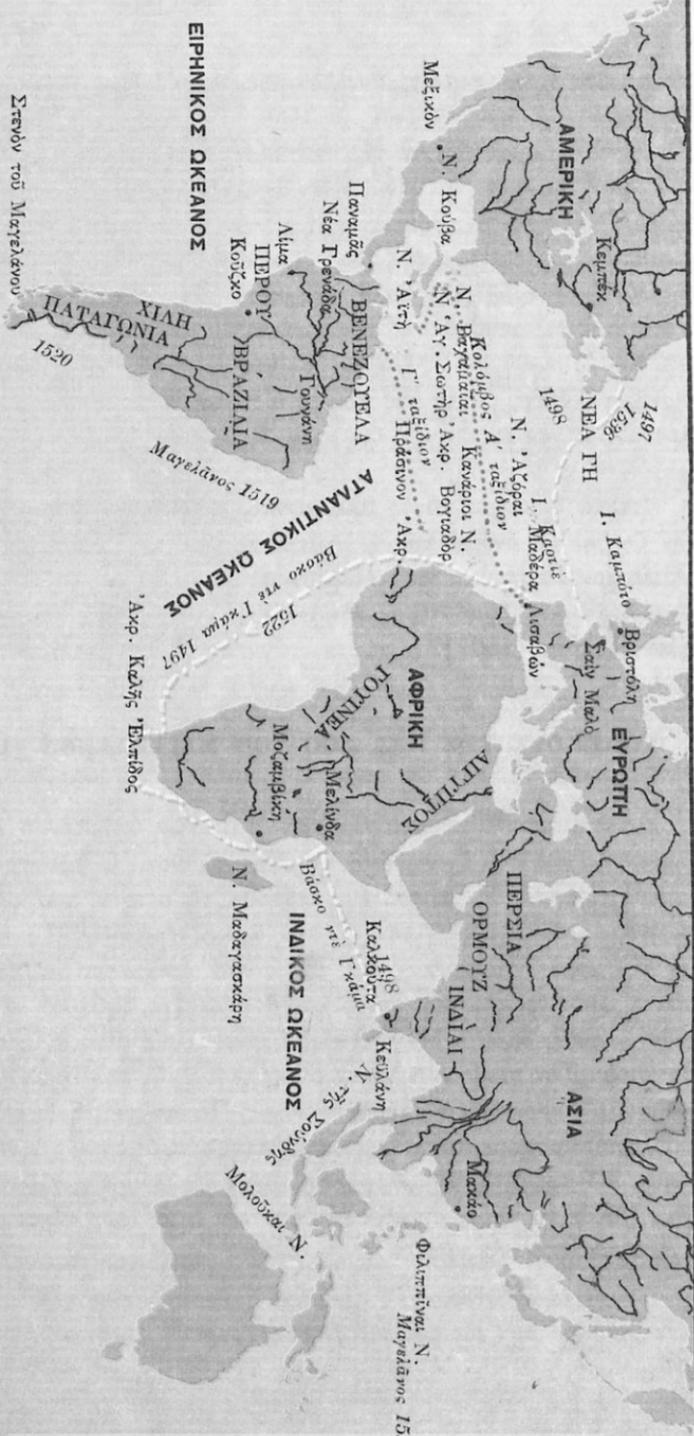
του να ανέυρη συντομωτέραν ὁδὸν πρὸς τὰς Ἰνδίας πλέων συνεχῶς πρὸς δυσμὰς.

Ὁ Κολόμβος ἔπεισε τὴν βασίλισσαν τῆς Ἰσπανίας Ἰσαβέλλαν νὰ τοῦ δώσῃ 3 πλοῖα, καὶ ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὸν λιμένα Πάλου εἰς τὰς 3 Αὐγ. 1492. Ἐπειτα ἀπὸ περιπετειώδη πλοῦν μὲ συγνάς ἀνταρσίας τῶν πληρωμάτων του ἔφθασε τὴν 12ην Ὀκτωβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους εἰς μικρὰν νῆσον τῆς Καραϊβικῆς θαλάσσης, πού τὴν ὠνόμασεν Ἁγιον Σωτήρα. Ἀπὸ ἐκεῖ ἔκαμε 3 ἄλλας ἐξερευνήσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ἀνεκάλυψε τὸ Πορορικό καὶ τὴν Τζαμάικα, τὰ παράλια τῆς Ν Ἀμερικῆς καὶ τοῦ Παναμά. Ὅλας αὐτὰς τὰς χώρας ὁ Κολόμβος τὰς ὠνόμασε Δ Ἰνδίας, διότι δὲν εἶχεν ἀντιληφθῆ ὅτι ἀνεκάλυψε μίαν ἄγνωστον ἕως τότε ἡπειρον.

Ἀλλὰ ὁ μέγας αὐτὸς θαλασσοπόρος ὑπῆρξεν ἄτυχος εἰς ὄλην του τὴν ζωὴν. Τὸ ὄνομά της ἢ Ἀμερικὴ τὸ ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Φλωρεντῖνον Ἀμέρικον Βεσπούκι, πού ἐξερεύνησε τὸν Παναμᾶν καὶ μέρος τῆς Ν Ἀμερικῆς καὶ βραδύτερον ἐδημοσίευσεν τὰς ἐντυπώσεις του ἀπὸ τὸν Νέον Κόσμον (1507).

Ο ΠΕΡΙΠΛΟΥΣ ΤΗΣ ΓΗΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΑΓΓΕΛΑΝΟΝ (1519 - 1522)

Ἄλλη σπουδαία ἐπιτυχία τῶν Ἰσπανῶν ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος περίπλους τῆς γῆς πού ἔγινεν ἀπὸ τὸν Μαγγελάνον. Ὁ θαλασσοπόρος αὐτὸς παρέκαμψε τὴν Ν Ἀμερικὴν, ἐπέρασε τὸ στενὸν πού φέρει σήμερον τὸ ὄνομά του καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν ἀχανῆ ὠκεανόν. Τὸ περίεργον ἦτο ὅτι τὸν εὔρε ἤσυχον καὶ διὰ τοῦτο τὸν ὠνόμασεν *Εἰρηνικόν*. Τέλος, ἔπειτα ἀπὸ πολλὰς στερήσεις καὶ δοκιμασίας, ἔφθασαν εἰς τὰς Φιλιππῖνας νήσους, ὅπου ὁ Μαγγελάνος ἐφονεύθη εἰς μίαν συμπλοκὴν μὲ τοὺς ἰθαγενεῖς. Τὸν πλοῦν συνέχισεν ὁ ὑποπλοίαρχός του Ντέλ Κάνο, ὁ ὁποῖος διὰ τοῦ Ἀκρωτηρίου ἐπέστρεψεν εἰς Ἰσπανίαν μὲ ἓνα μόνον πλοῖον καὶ 18 συντρόφους ἀπὸ τὰς 5 караβέλας καὶ ἀπὸ τοὺς 200 ἄνδρας πληρωμα. Τὸ ταξίδιον εἶχε διαρκέσει 1083 ἡμ. καὶ εἶχον διανυθῆ 105.000 χλμ. Ἀλλὰ τὸ πλεόν σημαντικὸν διὰ τὴν ἐπιστήμην εἶναι ὅτι ἀπεδείχθη ἡ σφαιρικότης τῆς γῆς.

Εικ. 5. Χάρτης των μεγάλων ανακαλύψεων.

ΤΟ ΑΠΟΙΚΙΑΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ ΤΗΣ ΙΣΠΑΝΙΑΣ

Τὰ πρῶτα θεμέλιά του τὰ ἔθεσεν ὁ Κολόμβος, πού ἐχάρισεν εἰς τὴν Ἰσπανίαν τὰς Ἀντίλλας, τὸ Μεξικόν καὶ τὰ παράλια τῆς Ὀνδούρας καὶ τοῦ Παναμᾶ, τοῦ ὁποῖου πλήρη κατοχὴν ἔκαμεν ὁ Μπαλμπόα (1513). Ὁ Φερδ. Κορτέζ ἐκυρίευσεν τὸ Μεξικόν (1519 - 1522), ἀφοῦ κατέστρεψε τὸν λαμπρὸν πολιτισμὸν τῶν Ἀζτέκων. Τὸ Περού τὸ κατέλαβεν ὁ Φραγκίσκος Πιζάρο (1532 - 1535), ἀλλὰ κατέστρεψε τὸν πολιτισμὸν τῶν Ἰνκας. Ἡ Χιλὴ ἐκυριεύθη τὸ 1541.

Ἔτσι εἰς τὸ δυτικὸν ἡμισφαίριον ἡ Ἰσπανία ἴδρυσεν ἓν τεράστιον κράτος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐπλούτησε καὶ ἔγινεν ἡ ἰσχυροτέρα ναυτικὴ δύναμις τοῦ 16ου αἰῶνος. Οἱ πρῶτοι Ἰσπανοὶ ὑπῆρξαν ἄνθρωποι χωρὶς ἐπιστημονικὴν περιέργειαν καὶ ἄρπαγες θησαυρῶν, συμπεριεφέρθησαν μὲ ἀπανθρωπιάν πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς, τοὺς ὁποῖους σχεδὸν ἐξωλόθρευσαν.

ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΙΣ ΥΠΟ ΑΛΛΩΝ ΛΑΩΝ

Τὸ 1497 ὁ Γενοῦάτης Τζιοβάνι Καμπότο διὰ λογαριασμὸν τῶν Ἀγγλων ἀνεκάλυψε τὴν Νέαν Γῆν καὶ τὸ Λαμπραντόρ (Βιλανδίαν), ὅπου εἶχον φθάσει ἄλλοτε καὶ οἱ Βίκινγκς. Ὁ Γάλλος Καρτιέ τὸ 1535 κατ' ἐντολὴν τοῦ βασιλέως του Φραγκίσκου ἐξερεύνησε τὰ παράλια τοῦ Α. Καναδά, ἐνῶ Ὁλλανδοὶ ἔφθασαν εἰς τὴν σημερινὴν Νέαν Ἰόρκην.

Αἱ ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ ΤΩΝ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΩΝ

Τὰ ἀποτελέσματα τῶν θαλασσίων ἀνακαλύψεων ὑπῆρξαν κοσμοϊστορικά :

Πρῶτον : Ἡ Μεσόγειος χάνει δι' ἓν μακρὸν διάστημα τὴν σημασίαν της, διότι ἀνοίγονται νέοι ὠκεάνειοι δρόμοι. Εἰς τὴν ἱστορικὴν σκηνὴν προβάλλονται τῶρα νέα κράτη, τὰ παρατλαντικά.

Δευτέρα συνέπεια ἦτο ἡ ἐξοδος ἀπὸ τὸ τιμαριωτικὸν σύστημα καὶ ἡ οικονομικὴ πρόοδος τῶν λαῶν τῆς Δ. Εὐρώπης πού ἔφερον εἰς τὸ προσκλήνιον τὴν ἀστικὴν τάξιν. Τὰ πολύτιμα προϊόντα τῶν ἀποικιῶν πλημμυρίζουν τὰς εὐρωπαϊκάς ἀγοράς, ἐνῶ παραλλήλως εὐρίσκουν διέξοδον πρὸς τὰς ἀποικίας πλεονάζοντες πληθυσμοὶ καὶ ἀγαθὰ τῆς γηραιῆς ἡπείρου.

Ἄλλὰ καὶ πνευματικὴν ἀνάπτυξιν προεκάλεσαν αἱ ἀνακαλύψεις. Ἔγιναν γνωσταὶ νέα θάλασσα καὶ χῶραι καὶ νέοι λαοί. Ἐμελετήθησαν

νέαι γλώσσαι καὶ εἰσῆχθησαν εἰς τὴν Εὐρώπην νέα ζῶα καὶ φυτά. Συνέπεια τούτων ἦτο νὰ πλουτισθοῦν ἡ Γεωγραφία, ἡ Κοσμογραφία καὶ αἱ φυσικαὶ Ἐπιστῆμαι, ἡ Ἱστορία κλπ. καὶ νὰ πλατύνουν οἱ πνευματικοὶ ὀρίζοντες τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ τόσον εἶχον περιορισθῆ ἀπὸ τὸν σχολαστικισμόν τοῦ Μεσαίωνα.

Τέλος καὶ αὐτὸς ὁ τρόπος ζωῆς τῶν ἀνθρώπων ἀλλάζει, διότι νέα πράγματα, ἄλλα ἔθνη καὶ ἔθιμα καὶ νέαι ιδέαι εἰσάγονται ἀπὸ τὸν νέον Κόσμον καὶ μεταμορφώνουν τὸν παλαιόν.

4 Η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ

ΤΟ ΝΟΗΜΑ ΤΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΕΩΣ

Ἄναγέννησις καλεῖται ἡ ἱστορικὴ περίοδος ἀπὸ τοῦ 1350 μ.Χ. μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 16ου αἰῶνος. Εἶναι μία μεταβατικὴ ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Δυτικοευρωπαῖοι ἀφήνουν τὴν *θεολογικὴν ἐρμηνείαν* ποὺ εἶχον ἐπικρατήσει κατὰ τὸν Μεσαίωνα περὶ τοῦ κόσμου καὶ προχωροῦν εἰς τὴν *ἐπιστημονικὴν*, μὲ τὴν ἐκ νέου ἐπάνοδον εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ.

Ἐπειδὴ ἡ ἐπαφὴ μὲ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν εἶχε διακοπῆ ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν βαρβάρων καὶ τὰς ἀντιδράσεις τῆς Ἐκκλησίας καὶ τώρα ἐπανερχεται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ὁ ἀρχαῖος κόσμος, διὰ τοῦτο ἡ ὅλη ἐποχὴ ἐπῆρε τὸ ὄνομα ἀναγέννησις, δηλ. *στροφή πρὸς τὴν ἀρχαιότητα καὶ ἀναβίωσις τοῦ πνεύματος τῶν ἀρχαίων.*

Ἐπομένως ἡ ἀναγέννησις εἶναι εὐρύτερον κίνημα ἀπὸ τὸν ἀνθρωπισμόν, ὁ ὁποῖος ἐκδηλώνει τὴν δράσιν του εἰς τὴν περιοχὴν τῶν γραμμάτων καὶ τῆς θρησκείας. Ἡ ἀναγέννησις, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν στροφήν πρὸς τὴν σπουδὴν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, καλλιεργεῖ καὶ τὰς ἐπιστήμας, ἐνδιαφέρεται διὰ τὰς ἐφευρέσεις καὶ διὰ τὴν ἀνακάλυψιν νέων χωρῶν. Εἰς τὰ πλάσιά της περιλαμβάνει τὴν ἀνανέωσιν τῆς πολιτικῆς ζωῆς καὶ τὴν ἀναζωογόνησιν τῆς κοινωνίας καὶ τέλος ἐπιδιώκει νὰ ἀναγνωρισθῆ ἡ αὐτοτέλεια τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀτόμου. Χαρακτηριστικὸν τῆς ἀναγεννήσεως εἶναι ἡ προσπάθεια διὰ πρωτότυπα ἔργα.

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΕΩΣ

Ἡ ἀναγέννησις ἀρχίζει μὲ τὰς ἀνθρωπιστικὰς σπουδὰς. Οἱ ἀν-

θρωποι τῆς Δ Εὐρώπης ἐγκύπτουν με δίψαν εἰς τὰς πηγὰς τῆς κλασσι-
κῆς ἀρχαιότητος καὶ ἐκεῖ ἀτενίζουσιν τὸ φῶς, «τὸ φῶς τῆς μορφώσεως»,
ὅπως τὸ εἶπεν ὁ Ἔρασμος. Αὐτὴ ἡ μελέτη τῶν ἀρχαίων ὄχι μόνον ὠδή-
γησεν εἰς πλήρη μεταμόρφωσιν τῆς λογοτεχνίας, τῆς τέχνης καὶ τῆς
ἐπιστήμης, ἀλλὰ καὶ ἐπηρεάσασκε τὰς πολιτικὰς καὶ θρησκευτικὰς ἀντι-
λήψεις τῆς εὐρωπαϊκῆς κοινωνίας.

Σπουδαῖος παράγων διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἀναγεννήσεως ὑπῆρξε
καὶ ὁ παραγκωνισμὸς τῆς λατινικῆς καὶ ὁ σχηματισμὸς τῶν ἐθνικῶν
γλωσσῶν, ποὺ ἐπέτρεψαν εἰς τοὺς Εὐρωπαίους νὰ ἐκφράζωνται με
μεγάλην εὐκολίαν. Ἐπίσης αἱ νέαι ἰδέαι ποὺ ἀπεκτῆθησαν με τὸ ἐμπό-
ριον καὶ με τὴν ἐξάπλωσιν εἰς ἄλλας ἀγνώστους γεωγραφικὰς περιοχὰς.
Τέλος αἱ μεγάλαι ἐφευρέσεις, ποὺ ἔδωσαν δύναμιν εἰς τὸν νεώτερον
ἄνθρωπον καὶ ἐπολλαπλασίασαν τὰ διαφέροντά του.

Ἄλλὰ ἡ ἀναγέννησις εἶναι ἀστικὸν κυρίως κίνημα. Καὶ διὰ τοῦτο
ἀρχίζει εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅπου ὁ ἀστικὸς βίος με τὰς ἐλευθερίας καὶ τὸν
πλοῦτον πολλῶν κοινοτήτων προσέφευγεν εἰς τοὺς λογίους καὶ τοὺς καλ-
λιτέχνους ἐργασίαν καὶ ἀμοιβὰς. Ἐπὶ πλεόν εἰς τὴν Ἰταλίαν διετηρεῖτο
ἡ λατινικὴ γλῶσσα καὶ παράδοσις. Τέλος ἡ χώρα ἐκείνη ὑπῆρξε τὸ
καταφύγιον τῶν Ἑλλήνων λογίων, ποὺ ἐκαλλιέργησαν καὶ διέδωσαν
τὰς ἀθρωπιστικὰς σπουδάς.

Ἡ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΤΕΧΝΑΣ

Καὶ αἱ καλὰ τέχνη ἀναζωογονοῦνται ἀπὸ τὸ νέον πνεῦμα ποὺ
ἀνέπτυξεν ἡ μελέτη τῶν ἀρχαίων συγγραφέων. Ἀφετηρίαν ἀπετέλεσεν
ἡ σπουδὴ τῶν ἀρχαίων μνημείων, τὰ ὅποια διεσώθησαν παρὰ τὴν πά-
ροδον τῶν αἰώνων. Ἡ μελέτη αὐτὴ ἔδωσε δύναμιν καὶ ἐνέπνευσε πρω-
τοτυπίαν εἰς τοὺς καλλιτέχνους. Οἱ κυριώτεροι ἀντιπρόσωποι τῆς Ἀνα-
γεννήσεως εἰς τὸν τομέα τῆς τέχνης εἶναι :

Ὁ Λεονάρδος Ντὰ Βίντσι (1452 - 1519) ἀρχιτέκτων, γλύπτης καὶ
ζωγράφος. Ἡ «Τζοκόντα» του εἶναι ἀριστουργηματικὸν πορτραῖτον
γυναικὸς με συγκρατημένον μειδίαμα. «Ὁ Μυστικὸς Δεῖπνος» ἔγινε
περίφημος διὰ τὴν σύνθεσιν τῶν χρωμάτων του καὶ τὴν ἐκφραστικὴν
δύναμιν τῶν προσώπων καὶ τῶν χειρονομιῶν.

Ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος (1475 - 1564) γλύπτης, ζωγράφος καὶ ἀρχι-
τέκτων. Τὰ ἔργα του ἐπιβάλλονται με τὴν ἐκφρασιν ζωῆς, μεγαλείου
καὶ δυνάμεως, ποὺ ὑπερβαίνουν τὰ κοινὰ μέτρα. Ἀπὸ τὰ γλυπτά του

Εἰκ. 6. Ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν. Πίναξ τοῦ Γκρέκο.

ἀξιολογώτερα θεωροῦνται «ὁ Μωϋσῆς» καὶ «ὁ Δαβίδ». Ἀπὸ τὰ ἔργα ζωγραφικῆς ἢ «Δευτέρα Παρουσία».

Ὁ Ραφαήλ Σάντι (1483 - 1520) θεωρεῖται ὡς ὁ μεγαλύτερος ζωγράφος τῶν αἰώνων. Θαυμάζεται ἡ καθαρότης τοῦ σχεδίου του μὲ τὴν ἀπαλότητα τῶν χρωματισμῶν. Ὅλα του τὰ ἔργα εἶναι ἀριστουργήματα· ἡ Παναγία ὅμως τοῦ Ἁγίου Σιζῆτου «Μαντόνα Σιζτίνα» ἔχει κριθῆ ὡς ἀνυπέβλητος.

Ὁ Τιτσιάνο (1477 - 1576), τοῦ ὁποίου αἱ εἰκόνες διακρίνονται διὰ τοὺς ἀπαλὸς χρωματισμοὺς καὶ τὰς λεπτὰς γραμμὰς. Περίφημον ἀπὸ τὰ ἔργα του θεωρεῖται: «Ὁ Ἰησοῦς καὶ τὸ δηνάριον».

Μαθητῆς τοῦ Τιτσιάνο ὑπῆρξεν ὁ Ἕλληνας Δομήνικος Θεοτοκόπουλος ἢ Γκρέκο (1545 - 1614). Ἐξωγράφιζε λεπτὰς μορφὰς μὲ ἰσχυρὰ καὶ ὠχρὰ πρόσωπα καὶ μακριὰ δάκτυλα. Ἐκ τῶν ἔργων του θαυμάζεται «Ὁ αἶρων τὸν σταυρὸν αὐτοῦ» καὶ «Ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν».

Η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

Τὴν ἰδίαν ἀναζωογόνησιν διαπιστώνομεν καὶ εἰς τὴν ἐπιστήμην.

Κατὰ τὸν Μεσαίωνα δὲν ἐπετρέπετο οἱ σπουδασταὶ νὰ κάνουν ἔρω-
τήσεις πρὸς τοὺς διδασκάλους, οὔτε νὰ θέτουν προβλήματα· ἐδιδάσκοντο
ἀπλῶς ἄνευ ἀντιρρήσεων· τώρα τὸ πνεῦμα τῆς ἀναγεννήσεως ἔφερε
νέας μεθόδους πού ὑποβοηθοῦν εἰς τὴν ἔρευναν, τὴν παρατήρησιν καὶ
τὸ πείραμα. Οἱ ἐπιστήμονες διὰ κάθε σοβαρὸν ζήτημα δὲν καταφεύγουν
πλέον εἰς τὰς αὐθεντίας (εἰς τὸν Ἀριστοτέλην συνήθως), ἀλλὰ προσπα-
θοῦν νὰ στηρίξουν τὰς γνώσεις των εἰς τὴν προσεκτικὴν παρατήρησιν,
εἰς τὸ πείραμα καὶ εἰς τὸν ἀκριβῆ ὑπολογισμόν. Αὐτὸ εἶχεν ὡς ἀποτέ-
λεσμα νὰ ἀναπτυχθοῦν ραγδαίως αἱ φυσικομαθηματικαὶ ἐπιστῆμαι.

Ὡς ὀρόσημα τῆς σκέψεως καὶ ὡς κορυφαῖα διάνοιαι ἤμποροῦν
νὰ ἐκτιμηθοῦν οἱ ἐξῆς :

Πρῶτος ὁ Πολωνὸς
Νικόλαος Κοπέρνικος (1473.
- 1543), πού θεωρεῖται ὁ
θεμελιωτὴς τῆς συγχρόνου
ἀστρονομίας. Μὲ βάσιν τὴν
θεωρίαν τοῦ Σαμίου ἀστρο-
νόμου Ἀριστάρχου (280
π.Χ.) ἀπέδειξεν ὅτι ὁ ἥλιος
εἶναι τὸ κέντρον τοῦ πλανη-
τικοῦ συστήματος καὶ ὅτι
ἡ γῆ καὶ οἱ ἄλλοι πλανῆται
στρέφονται περίξ αὐτοῦ,
ἐνῶ ἕως τότε ἐπιστεῦετο
τὸ ἀντίθετον.

Εἰκ. 7. Ὁ Αἰῶν τὸν Στα-
ρόν Του. Πίναξ τοῦ
Γκρέκο.

Εικ. 8. 'Ο Γαλιλαῖος.

"Άλλος είναι ὁ Ἴταλὸς Γαλιλαῖος (1564 - 1642), ποὺ ἀνεκάλυψε τὸ ἐκκρεμές καὶ τὸ τηλεσκόπιον, μὲ τὸ ὁποῖον ἀπέδειξε ἀληθινὴν τὴν θεωρίαν τοῦ Κοπερνίκου.

Καὶ τέλος ὁ Ἄγγλος Φραγκῖσκος Βάκων, ὁ ὁποῖος ἔγραψε τὸ «Νέον Ὀργανον», εἰς τὸ ὁποῖον ἀπορρίπτει κάθε θεωρίαν ποὺ δὲν στηρίζεται εἰς τὴν παρατήρησιν καὶ τὸ πείραμα.

ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΕΩΣ

Ἡ Ἀναγέννησις ἐπέφερε πλήρη ἀλλαγὴν εἰς τὸν βίον καὶ μετεμόρφωσε τὸν κόσμον τῆς Εὐρώπης, ἐπειδὴ ἐγέννησεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους νέα ἐνδιαφέροντα καὶ νέας ιδέας καὶ μεθόδους καὶ ἐφεῦρε νέα ἐργαλεῖα καὶ ὄργανα. Ὑπῆρξε πραγματικὰ μία νέα ἐποχὴ ποὺ ἐγέννησεν ἕνα νέον, ἀνώτερον πολιτισμόν.

5 Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ

ΤΟ ΝΟΗΜΑ ΚΑΙ ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΣ

Αἱ παρεκτροπαὶ τοῦ ἀνωτέρου κλήρου καὶ ἡ θρησκοληψία τῶν ἀμορφώτων ἱερέων καὶ πολλῶν πιστῶν τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας εἶχον μειώσει τὴν ὑπόληψιν τῆς εἰς τὸν κόσμον τῆς Εὐρώπης κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα. Ἡ ἠθικὴ αὐτὴ κατὰπτωσις ἔφερε ἀναβρασμόν εἰς τὴν ψυχὴν

αύστηρῶν θεολόγων, ἀλλὰ καὶ μορφωμένων ἀνδρῶν, οἱ ὁποῖοι ἐζήτουν νὰ ἐπανεέλθῃ ὁ Καθολικισμὸς εἰς τὰς ἀγνάς καὶ αὐστηρὰς παραδόσεις τῶν Ἀποστολικῶν χρόνων τοῦ Χριστιανισμοῦ. Περὶ τὰ τέλη τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ ἀναπτύσσονται ζωηραὶ ἐκδηλώσεις εἰς τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην, μὲ σκοπὸν νὰ διορθωθοῦν τὰ κακῶς ἔχοντα τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ κίνησις νὰ ἐπιβληθῇ ἠθικὸς καθαρισμὸς καὶ νέος ρυθμὸς εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Καθολικισμοῦ ὀνομάζεται Μεταρρυθμίσις.

ΟΙ ΠΡΟΔΡΟΜΟΙ ΤΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΣ

Ὁ Οὐρίκλιφ εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ ὁ Χοὺς εἰς τὴν Βοημίαν (14ος αἰὼν) δὲν ἐδέχοντο τὴν ἐξουσίαν τοῦ Πάπα καὶ τῶν ἐπισκόπων· ἤθελαν νὰ ἐπανεέλθῃ ἡ Ἐκκλησία εἰς τὰς γνησίας ἐκδηλώσεις τῶν πρώτων χρόνων μὲ τὴν μελέτην καὶ τήρησιν τῶν Γραφῶν. Ὁ Πάπας διὰ νὰ ἀντιδράσῃ συνεκάλεσεν σύνοδον, ἣ ὁποία κατεδίκασε τὸν Χοὺς εἰς θάνατον διὰ πυρᾶς (1415).

Ἡ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ Εἰς τὴν Γερμανίαν. Ὁ ΛΟΥΘΗΡΟΣ

Εἰς τὴν χώραν αὐτὴν αἱ καταχρήσεις τοῦ κλήρου εἶχον γίνεαι ἀνυπόφοροι. Ἡ ἀγανάκτησις ἐξέσπασεν, ὅταν ὁ Πάπας Λέων ὁ 10ος ἐπέτρεψε νὰ ἐκδοθοῦν πρὸς πώλησιν *συγχωροχάρτια*, δηλ. ἐπίσημα ἔγγραφα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς μὲ τὰ ὁποῖα ἐσυγχωροῦντο τὰ ἁμαρτήματα τῶν καθολικῶν. Αὐτὸ ἐξήγειρε τὸν καθηγητὴν τῆς θεολογίας Μαρτίνον Λούθηρον. Οὗτος τὴν 31 Ὀκτωβρίου 1517 συνέταξε μίαν ἔγγραφον διαμαρτυρίαν μὲ 95 ἀντιρρήσεις (θέσεις), μὲ τὰς ὁποίας ἐκαυτηρίαζε τὰς καταχρήσεις τῆς Παπικῆς ἐξουσίας. Αἱ «θέσεις» αὐταὶ καὶ τὰ θερμὰ κηρύγματα τοῦ Λουθήρου εὗρον ἀπήχησιν εἰς τὰς λαϊκὰς μάζας πρὸς ἐθνικὴν λύτρωσιν καὶ δὲν ἤργησαν νὰ δημιουργηθοῦν ταραχαί.

Ὁ Λούθηρος ποῦ ἐθεωρήθη ἀπὸ τὸν γερμανικὸν λαὸν ὡς Μεσσίας, ἦτο υἱὸς πτωχοῦ ξυλοκόπου τῆς Σαξωνίας. Ἐσπούδασε νομικὰ μὲ πολλὰς στερήσεις, αἱ ὁποῖαι τοῦ ἐδυνάμωσαν τὸν χαρακτῆρα. Διὰ νὰ εὕρῃ τὴν ἡρεμίαν τῆς ψυχῆς του ἀφιερῶθη εἰς τὴν μελέτην τῶν Εὐαγγελίων καὶ τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου.

Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΛΟΥΘΗΡΟΥ

Ὁ Λούθηρος διδάσκει ὅτι μόνον ἡ ἄμεσος ἐπικοινωνία τοῦ Χριστιανοῦ μὲ τὸν Θεόν, ὅπως συνιστᾶ ὁ ἱερὸς Αὐγουστίνος, σώζει, διότι φέρει τὸν ἐσωτερικὸν φωτισμὸν τῆς ψυχῆς, δηλ. τὴν θεϊὰν χάριν. Ἀλλὰ πῶς ἔμπορεῖ ὁ πιστὸς νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὸν Θεόν; Μὲ τὴν ἐλευθέραν ἔρευναν τῶν Γραφῶν καὶ μάλιστα τῶν Εὐαγγελίων, τὰ ὁποῖα ἐπιβάλλεται νὰ μεταφράζωνται εἰς τὰς Ἑθνικὰς γλώσσας. Ἀπὸ τὰ μυστήρια δέχεται μόνον τὴν βάπτισιν καὶ τὴν θεϊὰν εὐχαριστίαν.

Οἱ Λουθηρανοὶ ἢ Εὐαγγελικοί, λέγονται καὶ Διαμαρτυρόμενοι, διότι κατὰ τὴν Δίαιταν³ τῆς Σπείρας (1529) οἱ Λουθηρανοὶ ἠγεμόνες ὑπέβαλον ἔγγραφον διαμαρτυρίαν. Ἀργότερον διὰ νὰ πείσουν τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὸν Πάπαν ὅτι δὲν εἶναι αἰρετικοὶ ἀλλὰ χριστιανοὶ ποὺ ποθοῦν τὴν ἠθικὴν κάθαρσιν τῆς Ἐκκλησίας, συνέταξαν μίαν ὁμολογίαν τῆς πίστεώς των ἀπὸ 28 ἄρθρα, ποὺ τὴν ἔγραψεν ὁ ἀνθρωπιστὴς Μελάγχθων.

Ὁ Λουθηρανισμὸς διεδόθη κυρίως εἰς τὴν Β. Γερμανίαν καὶ τὰς Σκανδιναβικὰς χώρας.

Η ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ ΕΙΣ ΕΛΒΕΤΙΑΝ, ΓΑΛΛΙΑΝ, ΑΓΓΛΙΑΝ

Εἰς τὴν Ἑλβετίαν τὴν μεταρρύθμισιν ἐκήρυξεν ὁ ἱερεὺς Σβίγγλιος (1484 - 1531). Αὐτὸς συμφωνεῖ μὲ τὸν Λούθηρον· δὲν δέχεται μόνον τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν μετάληψιν. Τὸ δόγμα του διεδόθη εἰς Β. καὶ Δ. Ἑλβετίαν καὶ Ν. Γερμανίαν.

Εἰς τὴν Γενεύην ἐδίδαξεν ὁ Ἰωάννης Καλβίνος (1509 - 1564). Καὶ αὐτὸς συμφωνεῖ γενικῶς μὲ τὸν Λούθηρον, δέχεται ὅμως ἐπὶ πλέον τὸν προορισμὸν, δηλ. ὅτι ἕκαστος ἄνθρωπος πρὶν ἔλθῃ ἀκόμη εἰς τὴν ζωὴν, εἶναι καθωρισμένον ἐκ Θεοῦ, ἐὰν θὰ ἔχῃ τὴν θεϊὰν χάριν ἢ τὴν ἁμαρτίαν. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν θρησκευτικὴν μεταρρύθμισιν ὁ Καλβίνος ἐπροχώρησε καὶ εἰς τὴν ἀναμόρφωσιν τῶν ἠθῶν τῆς Γενεύης καὶ τὴν ἴδρυσιν θεοκρατικῆς κυβερνήσεως. Ὁ Καλβινισμὸς διεδόθη εἰς τὴν Γαλλίαν, τὴν Ὀλλανδίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν.

Εἰς τὴν Σκωτίαν τὰς θεωρίας τοῦ Καλβίνου μετέδωκεν ὁ Τζὸν Νόξ. Ἀπὸ ἐκεῖ ὁ Καλβινισμὸς ἐξηπλώθη εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου τὸ ἔδαφος εἶχεν ἐτοιμασθῆ ἀπὸ τὸν Οὐίκλιφ. Ἔτσι ἰδρῦθη ἡ Ἀγγλικανικὴ

ἡ Ἐπισκοπικὴ Ἐκκλησία, ποὺ διατηρεῖ τύπους καὶ τοῦ Καθολικισμοῦ (ὅπως τοὺς ἐπίσκοπους, τὰ ἱερά σκεύη κλπ.). Ἡ Ἴρλανδία, μόνη ἀπὸ τὰς χώρας τῆς Δ.Εὐρώπης ἔμεινε πιστὴ εἰς τὸν Καθολικισμόν.

ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΣ

Ἡ Ὀρθοσκευτικὴ Μεταρρύθμισις ἔφερε τὴν διάσπασιν εἰς τὴν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἔγινε ἀφορμὴ σκληρῶν πολέμων. Ἀκόμη ἐτόνωσε τὰ ἔθνικα αἰσθήματα τῶν λαῶν τῶν χωρῶν ποὺ εἶχον ἐξάρτησιν ἀπὸ τὸν Πάπαν ἢ ἀπὸ ἄλλους καθολικοὺς δυνάστας καὶ τοὺς ἔδωσε τὸ θάρρος νὰ πολεμήσουν διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν των.

Ἡ ΑΝΤΙΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ Ἡ ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ

Ἡ ἀντεπίθεσις τοῦ Καθολικισμοῦ κατὰ τῶν ὁπαδῶν τῆς μεταρρυθμίσεως ἀποτελεῖ τὴν ἀντιμεταρρύθμισιν. Ὡς μέσα πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν ἐπιδιώξεων τῆς ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία ἐχρησιμοποίησε τὰ ἐπόμενα :

1. Τὴν Σύνοδον τοῦ Τριδέντου, ἡ ὁποία συνῆλθε τρεῖς φορές κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 1545 - 1563 καὶ ἀφοῦ ἀνεγνώρισε τὸν Πάπαν ὡς νόμιμον ἀρχὴν τῆς Ἐκκλησίας, διατύπωσε σαφέστερον τὸ καθολικὸν δόγμα.

2. Τὸ Τάγμα τῶν Ἰησοιτῶν, ποὺ ἰδρύθη τὸ 1540 ἀπὸ τὸν Ἰσπανὸν ἀξιωματικὸν Ἰγνάτιον Λουόλα. Αὐτὸς ὡς κύρια ὄπλα ἐναντίον τῶν μεταρρυθμιστῶν ἀνεγνώριζε τὸ κήρυγμα καὶ τὴν διαπαιδαγώγησιν τῶν νέων εἰς τὰ ἰδανικὰ τοῦ Καθολικισμοῦ. Οἱ ἱεραπόστολοι του ἐκήρυξαν τὸν Χριστιανισμόν εἰς τὴν Κίναν, τὴν Ἰαπωνίαν καὶ τὴν Ν. Ἀμερικὴν.

3. Τὴν Ἰερὰν Ἐξέτασιν, ποὺ ἦτο ἓνα δικαστήριον ἀπὸ 6 καρδινάλιους καὶ κατεδίκαζεν εἰς τὸν διὰ πυρᾶς θάνατον ἐκείνους ποὺ ἐξέφευγον ἀπὸ τὸν Καθολικισμόν. Ἐδρασεν εἰς τὴν Ἰσπανίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν. Ἐπίσης κατὰ καιροὺς συνέτασεν ἓνα πῖνακα τῶν βιβλίων ποὺ δὲν ἔπρεπε νὰ τὰ διαβάξουν οἱ Καθολικοί. Ὁ πῖναξ αὐτὸς εἶναι γνωστὸς μὲ τὴν λατινικὴν ὀνομασίαν «*Ἰντεξ*».

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ τρία αὐτὰ ὄργανα διὰ τὴν καταπολέμησιν τῶν ἀντιπάλων τῆς ἡ Ἀντιμεταρρύθμισις ἐχρησιμοποίησε καὶ τὴν λογοτεχνίαν, τὴν τέχνην καὶ τὴν μουσικὴν.

ΠΩΣ ΔΙΕΜΟΡΦΩΘΗ Η ΓΑΛΛΙΑ ΕΙΣ ΕΘΝΙΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

Ἡ Γαλλία μέχρι τοῦ 15ου αἰῶνος εἶχε διαιρεθῆ εἰς πολλὰ φέουδα καὶ ὁ βασιλεὺς δὲν εἶχεν ἐπιβολὴν ἔξω ἀπὸ τὴν περιοχὴν τῶν Παρισίων. Μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου οἱ γάμοι μελῶν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας μὲ γόνους μεγάλων δουκῶν ἐμεγάλωσαν τὰ ὄρια τοῦ κράτους καὶ ἐδυνάμωσαν τὴν ἐξουσίαν τοῦ βασιλέως.

Ἄλλὰ ἡ διαμόρφωσις τῆς Γαλλίας εἰς ἓνα ἰσχυρὸν κράτος εὗρεν ἐμπόδια τοὺς Ἄγγλους βασιλεῖς, οἱ ὁποῖοι ἐζήτησαν νὰ ἀποσπάσουν ἀπὸ τὴν Γαλλίαν διὰ τοῦ ἑκατονταετοῦς πολέμου περιφερείας, διὰ νὰ ἀσφαλίσουν τὴν κατοχὴν τοῦ στενοῦ τῆς Μάγχης. Οἱ Γάλλοι ἐπολέμησαν καὶ τότε μόνον ἐνίκησαν, ὅταν ὅλοι ἠνώθησαν ὑπὸ τὰς σημαίας τοῦ βασιλέως τῶν Καρόλου Ζ', ὁ ὁποῖος ἀφοῦ ἐπέτυχε τὴν ἐνότητα τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ, ὠργάνωσε μόνιμον στρατόν, διὰ νὰ καταστήσῃ δὲ πλεόν εὐκίνητον τὸ πυροβολικόν του, ἐστήριξε τοὺς σωλῆνας τῶν πυροβόλων εἰς κιλλίβαντας* καὶ ἀντικατέστησε τὰ λίθινα βλήματα διὰ σιδηρῶν. Ἔτσι ἐνίκησε τοὺς Ἄγγλους καὶ κατῴρθωσε νὰ τοὺς ἐκδιώξῃ ἀπὸ τὴν Γαλλίαν. Ἐπειτα ἔκαμεν ἐσωτερικὰς μεταρρυθμίσεις, μὲ τὰς ὁποίας ἐβελτίωσε τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους καὶ τὸ διοικητικὸν σύστημα τῆς χώρας του.

Ἀπὸ τοὺς διαδόχους τοῦ ὁ πλεόν ἀξιόλογος εἶναι ὁ Λουδοβίκος ΙΑ' ὁ ὁποῖος ἐξεργάζετο τὰ ὑπολείμματα τοῦ φεουδαρχισμοῦ καὶ ἐστερέωσε τὴν ἐθνικὴν ἐνότητα. Ἐπίσης ὁ Φραγκίσκος Α', ὁ ὁποῖος ἐγένετο γνωστὸς ὡς ὄργανωτὴς τοῦ γαλλικοῦ ναυτικοῦ καὶ ὡς ὑποστηρικτὴς τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ τῶν ἐξερευνητικῶν ταξιδίων.

Η ΕΝΙΣΧΥΣΙΣ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΓΛΙΑΝ

Οἱ Ἄγγλοι ὅταν ἔχασαν τὸν ἑκατονταετῆ πόλεμον (1453), συγκεντρώθησαν εἰς τὰς νήσους τῶν καὶ ἔστρεψαν τὴν δραστηριότητά των πρὸς τὴν θάλασσαν. Δὲν εἶχον συνέλθει ἀκόμη ἀπὸ τὰς συνεπειὰς τοῦ μακροῦ ἐκείνου ἀγῶνος, ὅταν τὸ 1455 ἤρχισεν ἐμφύλιος πόλεμος τοῦ οἴκου τῆς Ὑόρκης μὲ τὸν οἶκον Λάγκαστερ διὰ τὸν Ἄγγλικὸν στέμμα, πού εἶναι γνωστὸς ὡς «Πόλεμος τῶν Δύο Ρόδων». Τελικῶς, τὸ 1485

ὁ 'Ερρικός Ζ' Τυδώρ, ἐκ τοῦ οἴκου Λάγκαστερ, ἐνίκησε καὶ ἐπέβαλε τὴν ἀπόλυτον μοναρχίαν εἰς τὴν χώραν.

Ὁ 'Ερρικός Η' Τυδώρ (1509 - 1547) ἔχει μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν 'Αγγλικὴν ἱστορίαν, διότι ἐχώρισε τὴν 'Αγγλικανικὴν 'Εκκλησίαν ἀπὸ τὸν Πάπαν καὶ εἰσήγαγε τὴν Μεταρρύθμισιν. 'Επίσης ἔθεσε τὰς βάσεις τῆς ναυτικῆς ἰσχύος τῆς 'Αγγλίας.

Ἡ 'Ελισάβετ Α' (1558 - 1603), κόρη τοῦ προηγουμένου, ὑπῆρξε μεγάλη βασίλισσα. 'Επέβαλε τὴν θρησκευτικὴν γαλήνην, ἀφοῦ ἀνεγνώρισε τὴν 'Αγγλικανικὴν 'Εκκλησίαν. 'Επὶ τῆς βασιλείας τῆς ἡ 'Αγγλία ἐθεμελίωσε τὴν ἀποικιακὴν τῆς ἀνάπτυξιν. 'Επὶ τῆς 'Ελισάβετ κατεστράφη ἀπὸ τὸν 'Αγγλικὸν στόλον ἡ περίφημος ἀρμάδα^δ τοῦ Φιλίππου Β' τῆς 'Ισπανίας.

Η ΙΣΠΑΝΙΑ ΕΘΝΙΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 8ου αἰῶνος οἱ 'Αραβες εἶχον καταλάβει τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς 'Ισπανίας. 'Εμειναν ὅμως ἐλεύθερα τὰ κράτη τῆς Καστίλλιας καὶ τῆς 'Αραγωνίας. Ἡ ἱστορία των, ἔπειτα ἀπὸ τὴν 'Αραβικὴν εἰσβολήν, ὑπῆρξε πόλεμος κατὰ τῶν εἰσβολέων.

Μὲ τὸν ἀπελευθερωτικὸν αὐτὸν ἀγῶνα ἐκαλλιεργήθη εἰς τὸν 'Ισπανικὸν λαὸν θρησκευτικὸς φανατισμὸς ἐναντίον τῶν μωαμεθανῶν καὶ ἰσχυρὸν ἐθνικὸν φρόνημα. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ πατριωτισμοῦ ὅπως καὶ ὁ γάμος τῆς βασιλείσσης τῆς Καστίλλιας 'Ισαβέλλας μὲ τὸν ἰκανὸν βασιλέα τῆς 'Αραγωνίας Φερδινάνδον (1469) ἐπέφεραν τὴν ἑδαφικὴν καὶ πολιτικὴν ἔνωσιν τῆς χώρας. Ἡ ἔνωσις ὅλων τῶν 'Ισπανῶν τοὺς ἔδωσε τὴν δύναμιν νὰ κυριεύσουν ἐπὶ τέλους τὴν Γρανάδαν (1492) καὶ νὰ ἐκδιώξουν τοὺς 'Αραβας ἀπὸ τὴν 'Ισπανίαν. 'Ενθουσιασμένοι ἀπὸ τὴν νίκην αὐτὴν οἱ 'Ισπανοὶ ὄρμησαν νὰ κατακτήσουν καὶ τοὺς ὠκεανούς καὶ ἐπέτυχαν μὲ τὸν Κολόμβον νὰ ἀνακαλύψουν τὴν 'Αμερικὴν καὶ νὰ πλατύνουν τὰ ὅρια τοῦ κόσμου.

Η ΕΛΒΕΤΙΑ ΚΑΙ Η ΟΛΛΑΝΔΙΑ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΚΑ ΚΡΑΤΗ

Ἡ 'Ελβετία κατὰ τὸν Μεσαίωνα ἀνῆκεν εἰς τὸ 'Αγιον Ρωμαϊκὸν Κράτος τοῦ Γερμανικοῦ 'Εθνους. Αἱ πιέσεις ὅμως τῶν κατακτητῶν ἐξώθησαν μερικὰς ἐπαρχίας (καντόνια) εἰς μυστικὴν ἔνωσιν μὲ σκοπὸν τὴν ἀπελευθέρωσιν. Μὲ βασικὸν πυρῆνα τὴν ἔνωσιν αὐτὴν συνεκροτήθη τὸ 1499 ἡ 'Ομοσπονδία τῶν 'Ελβετικῶν Καντονίων.

Ἐπειδὴ ἡ χώρα ἦτο πτωχὴ καὶ δὲν εὕρισκον ἐργασίαν ὅλοι οἱ κάτοικοί της, πολλοὶ Ἑλβετοὶ κατετάχθησαν ὡς μισθοφόροι ὑπὸ ξένους ἡγεμόνας, ἔγιναν δὲ περιζήτητοι διὰ τὰς πολεμικὰς τῶν ἰκανότητάς.

Παλαιότερον ὄχι μόνον ἡ Ὀλλανδία ἀλλὰ καὶ τὸ Βέλγιον εἶχον ὑποταχθῆ εἰς τὸν βασιλεῖα τῆς Ἰσπανίας Φίλιππον Β'. Ἐπειδὴ ὁμοῦς ἡ Ὀλλανδία εἶχεν ἀσπασθῆ τὸν Καλβινισμόν, ὁ Φίλιππος ἠθέλησε νὰ τὴν ἐπαναφέρῃ διὰ τῆς βίας εἰς τὸν Καθολικισμόν. Ἀλλὰ οἱ κάτοικοι ἐπανεστάτησαν μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Γουλιέλμον τὸν Σιωπηλὸν καὶ ἠνδραγάθησαν εἰς τὰς πολιορκίας τοῦ Λέντεν καὶ τοῦ Ἀλκμαρ.

Τὸ 1581 ἑπτὰ ὀλλανδικὰ ἐπαρχίαι ἔδρυσαν τὸν Σύνδεσμον τῆς Οὐτρέχτης καὶ διεκήρυξαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Εἰς τὴν διακήρυξιν αὐτὴν διατυπώνονται διὰ πρώτην φορὰν τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτου καὶ τῶν ἀρχόντων. Τὴν βᾶσιν τῆς ὁμοσπονδιακῆς ὀργανώσεως ἀπετέλεσαν τὰ Συμβούλια τῶν 7 ἐπαρχιῶν. Τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν ἀσκούσιν οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Γενικῶν Τάξεων, τὴν ἐκτελεστικὴν δὲ τὸ Συμβούλιον μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Κυβερνήτην.

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν των οἱ Ὀλλανδοὶ ἔδρυσαν ἀποικιακὸν κράτος εἰς τὴν Ν. Ἀφρικὴν καὶ τὴν Ἰνδονησίαν, ἀπὸ τὸ ὅποῖον ἐξησφάλισαν πλοῦτη καὶ δύναμιν. Ὁ πλοῦτος αὐτὸς συνετέλεσεν εἰς πνευματικὴν ἀνθησιν καὶ εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν τῆς Ὀλλανδίας.

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑΝ ΚΑΙ ΓΕΡΜΑΝΙΑΝ

Εἰς τὴν Ἰταλίαν καμία κεντρικὴ ἐξουσία δὲν ἐπέτυχε νὰ ἐπιβληθῆ. Ἀφ' ἑνὸς ἡ γεωγραφικὴ καὶ ἡ πολιτικὴ διαίρεσις τῆς Ἰταλίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ ἀνταγωνισμὸς εἰς τὰ ἐδάφη της τῶν ξένων ἡγεμόνων συνετέλεσεν, ὥστε ἡ Ἰταλία νὰ γίνῃ θέατρον μεγάλων συγκρούσεων.

Τὰ κράτη ποὺ περιελάμβανεν ἡ χώρα αὐτὴ κατὰ τὸν 15ον καὶ 16ον αἰῶνα ἔφθαναν τὰ 35. Ἀπὸ αὐτὰ σπουδαιότερα ἦσαν :

Τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως, ποὺ κατεῖχε τὸ νότιον ἡμισυ τῆς Χερσονήσου καὶ ἀνήκεν εἰς τὸν οἶκον τῆς Ἀραγωνίας.

Εἰς τὸ κέντρον εὕρισκετο τὸ κράτος τοῦ Βατικανοῦ μὲ ἀρχηγὸν τὸν Πάπαν καὶ ἔδραν τὴν Ρώμην.

Σημαντικώτερα ἦσαν τὰ κράτη τοῦ Βορρᾶ.

Τὸ κράτος τῆς Βενετίας ἔγινε τὸ δυνατώτερον ἀπὸ ὅλα τὰ ἰταλικά. Τὴν δύναμίν του ἀντλεῖ ἀπὸ τὸ ναυτικόν του, ποὺ τὸν 15ον αἰῶνα

είναι τὸ ἰσχυρότερον τοῦ κόσμου. Οἱ ἄρχοντές της, οἱ «δόγηδες», διὰ νὰ πληροφοροῦνται τὰ συμβαίνοντα εἰς ἄλλας χώρας, ἐδημιούργησαν τὴν διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν. Ὁ μεγάλος πλοῦτος τῆς «Γαληνοτάτης Δημοκρατίας»⁶ προήρχετο ἀπὸ τὸ διακομιστικὸν ἐμπόριον τῶν προΐοντων τῆς Ἀνατολῆς.

Τὸ κράτος τῆς Φλωρεντίας ἢ τῆς Τοσκάνης ἦτο τὸ πλουσιώτερον μετὰ τὴν Βενετίαν· ἔχει ὅμως μεγαλυτέραν σημασίαν ἀπὸ αὐτήν, διότι ὑπῆρξεν φυτώριον τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ μετὰ τὴν λογοτεχνίαν του ἔδωκεν εἰς τοὺς Ἰταλοὺς κοινὸν ἐκφραστικὸν ὄργανον, τὴν *Τοσκανικὴν γλῶσσαν*, εἰς τὴν ὁποίαν ἔγραψαν τὰ ἔργα των οἱ πρόδρομοι τῆς Ἰταλικῆς Ἀναγεννήσεως Δάντης κ.λ.π.

Εἰς τὴν Γερμανίαν ὁ φεουδαρχισμὸς συνεχίζεται, ὥστε νὰ ὑπάρχουν 350 περίπου κρατίδια καὶ κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα. Αἱ μικραὶ αὐταὶ ἡγεμονίαι διετήρουν μίαν χαλαρὰν ἐξάρτησιν τόσον ἀπὸ τὸν Πάπαν, ὅσον καὶ ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Ἁγίου Ρωμαϊκοῦ Κράτους τῆς Γερμανικῆς Ἐθνότητος. Ἀπὸ τοῦ 15ου αἰῶνος ὁ αὐτοκράτωρ ἐκλέγεται ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Ἀψβούργων τῆς Αὐστρίας.

7 Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΤΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ ΤΟΥ 16 ΑΙΩΝΟΣ **Ἡ ἀρχὴ τῆς εὐρωπαϊκῆς ἰσορροπίας**

ΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΤΟΥ 16ου ΑΙΩΝΟΣ ΚΑΙ Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΤΩΝ

Οἱ πόλεμοι τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ δὲν διεξάγονται πάντοτε ἀπὸ δύο μόνον ἀντίπαλα μέρη, οὔτε εἶναι ἐξ ὀλοκλήρου ἐθνικοί. Μερικὰ κράτη, διὰ νὰ ἀσφαλισθοῦν ἀπὸ ἰσχυρότερον ἐχθρόν, σχηματίζουν συμμαχίας κοινῶν συμφέροντος μετὰ ἄλλα κράτη· κάποτε καὶ αἱ δύο ἀντίπαλοι παρατάξεις ἀποτελοῦνται ἀπὸ ομάδας συνησπισμένων κρατῶν. Διὰ τοῦτο οἱ πόλεμοι αὐτῆς τῆς μορφῆς ἔχουν ὀνομασθῆ διεθνεῖς. Λέγονται δὲ καὶ δυναστικοί, ἐπειδὴ συνεκρούσθησαν αἱ δυναστεῖαι, δηλ. οἱ βασιλεύοντες οἴκοι τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Αὐστρίας. Ἄλλὰ καὶ ἀπὸ θρησκευτικοὺς πολέμους συνταράσσεται ὁ 16ος αἰῶν, ἐπίσης δὲ καὶ ἀπὸ τοὺς πρώτους ἀποικιακοὺς. Οἱ Τοῦρκοι ὅμως ἐξακολουθοῦν νὰ διεξάγουν πολέμους κατακτητικούς.

Οἱ δυναστικοὶ πόλεμοι ἔχουν μῆλον τῆς ἑρίδος τὴν Ἰταλίαν καὶ ἀρχίζουν μετὰ τὸν Κάρολον Η΄ τῆς Γαλλίας, ὁ ὁποῖος εἰσέβαλεν εἰς τὰ

Ιταλικά εδάφη και έγινε κύριος του βασιλείου της Νεαπόλεως, ἀλλ' ἀργότερον εὐρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ τὸ ἐγκαταλείψῃ.

Ἡ δευτέρα εἰσβολὴ ἐγένεον ἀπὸ τὸν διάδοχόν του Λουδοβίκον *IB'* ὁ ὁποῖος ἐκυρίευσεν τὸ *Μιλάνον* (1499). Ἄλλ' ὅταν ὁ Πάπας ἐσχημάτισεν ἐναντίον του ἰσχυρὸν συνασπισμὸν, τὸν «Ἱερὸν Σύνδεσμον», ὁ Λουδοβίκος ἐνίκηθη καὶ ἐξέκένωσε τὴν Ἰταλίαν.

Τοὺς πολέμους ὅμως συνέχισεν ὁ διάδοχος ἐκείνου *Φραγκῖσκος Α'*, ὁ ὁποῖος στηριζόμενος εἰς τὸ καλῶς ὀργανωμένον κράτος του, ποῦ διέθετε καὶ πλουσίους πόρους, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ὑπεχρέωσε τὸν Πάπαν νὰ κλείσῃ εἰρήνην. Εἰς τὰ φιλόδοξα ὅμως σχέδιά του νὰ κυριαρχήσῃ εἰς τὴν Εὐρώπην εὗρεν ἀντιμέτωπον τὸν *Κάρολον Ε'*, ὁ ὁποῖος ἦτο βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας καὶ συγχρόνως αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας. Οἱ δύο στρατοὶ συνεκρούσθησαν εἰς φονικὴν μάχην πλησίον τῆς *Παβίας*, ὅπου ὁ *Φραγκῖσκος* ἐνίκηθη καὶ συνελήφθη αἰχμάλωτος (1525), ἀλλὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἠλευθερώθη.

Ὁ *Κάρολος* προελάσας ἐλεηλάτησε καὶ αὐτὴν τὴν *Ρώμην*. Κατόπιν ἀπέκρουσε τοὺς *Τούρκους* τοῦ *Σουλεϊμάν* εἰς τὴν *Βιέννην* (1529), καὶ ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν *Μωαμεθανῶν* εἰς *Τύνιδα*, ὅπου εἶχε τὰ ὄρη-τήριά του ὁ περιβόητος ναύαρχος τῶν Ἀλγερίνων πειρατῶν *Χαϊρεντίν Βαρβαρόσας*, ὁ ὁποῖος ἦτο ὁ τρόμος τοῦ *Αἰγαίου*.

Ἐνῶ ὅμως ὁ χριστιανὸς αὐτὸς ἡγεμὼν ἐμάχετο ἐναντίον τῶν *Τούρκων*, ὁ *Φραγκῖσκος* εὗρεν εὐκαιρίαν νὰ ἀρχίσῃ νέας ἐχθροπραξίας, ἀφοῦ συνεμάχησε καὶ μετὰ τὸν ἀρχηγὸν τῶν ἀπίστων, τὸν *Σουλτάνον*. Εἰσήλασε πάλιν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ *Κάρολος* εἰσέβαλεν εἰς *Γαλιαν*, ὁ *Φραγκῖσκος* ἠναγκάσθη νὰ συνάψῃ ἀνακωχὴν. Τότε μάλιστα ἐπέτυχεν ἀπὸ τὸν φίλον του τὸν *Σουλτάνον* νὰ τοῦ παραχωρηθοῦν ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ *Τουρκικοῦ* κράτους ἐμπορικὰ προνόμια, αἱ λεγόμεναι «διομολογήσεις». Εἰς ἀντάλλαγμα ὁ *Φραγκῖσκος* συνέπραξε πάλιν μετὰ τῶν Ἰθωμανῶν κατὰ *ξηρὰν* καὶ κατὰ *θάλασσαν* ἐναντίον τοῦ *Καρόλου*. Ὅταν ὅμως ὁ τελευταῖος ἠπειλήσῃ τὸ *Παρίσι* (1544), οἱ δύο πεισματῶδεις ἀντίπαλοι ἐδέχθησαν νὰ συνθηκολογήσουν (*Εἰρήνη τοῦ Κρεπύ*).

Ἔτσι ἐτελείωσαν οἱ καταστρεπτικοὶ αὐτοὶ ἰταλικοὶ πόλεμοι.

Οἱ θρησκευτικοὶ πόλεμοι ἐξέσπασαν ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τῶν ὀπαδῶν τῆς *Μεταρρυθμίσεως* νὰ ὀργανωθοῦν εἰς ἐνώσεις ἢ συμμαχίας, διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ὑπαρξίν των, ἢ ὅποια ἐκινδύνευε ἀπὸ τοὺς καθολικούς.

Πρώτοι είναι οι λεγόμενοι Σμαλκαλδικοί πόλεμοι. Είς τήν Γερμανικήν πόλιν Σμαλκάλδην οί Διαμαρτυρόμενοι ήγεμόνες συνήλθον τὸ 1531 καὶ ἱδρυσαν μίαν θρησκευτικὴν συμμαχίαν. Ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος Ε' ἐπεχείρησε διὰ πολέμου νὰ τὴν διαλύσῃ, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐνίκηθη, ἐκάλεσε Δίκαιον εἰς τὴν Αὐγούσταν, ἡ ὁποία παρεχώρησεν εἰς τοὺς Διαμαρτυρομένους ὄχι μόνον θρησκευτικὴν ἀλλὰ καὶ πολιτικὴν ἰσονομίαν μετὰ τοὺς Καθολικοὺς (1555).

Ἀγρίαν μορφήν λαμβάνουν οἱ πόλεμοι αὐτοὶ εἰς τὴν Γαλλίαν, τὴν ὁποίαν συγκλονίζουν ἐπὶ ὀλόκληρον τριακονταετίαν. Αἰτία ὑπῆρξεν ἡ πρόθεσις τῶν Καθολικῶν νὰ ἐξολοθρεύσουν τοὺς Καλβινιστὰς τῆς χώρας, ποὺ ἐλέγοντο Οὐγενότοι. Ὁ φανατισμὸς αὐτὸς κατέληξεν εἰς τὴν φρικώδη «σπύκα τοῦ Ἁγίου Βαρθολομαίου» (23 Αὐγ. 1572), κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Καθολικοὶ ἐσφραζαν εἰς ὅλην τὴν Γαλλίαν 30 χιλιάδας Οὐγενότους. Τέλος διὰ νὰ φέρῃ γαλήνην εἰς τὴν χώραν ὁ βασιλεὺς Ἐρρίκος Δ', ἐδημοσίευσεν τὸ Διάταγμα τῆς Νάντης, τὸ ὁποῖον ἀνεγνώριζεν εἰς τοὺς Οὐγενότους θρησκευτικὴν καὶ πολιτικὴν ἰσότητα (1598).

Διὰ τοὺς θρησκευτικοὺς πολέμους εἰς τὴν Ὀλλανδίαν ἐγένετο λόγος προηγουμένως, κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς. Ἐπίσης καὶ διὰ τὴν ἔριν μεταξὺ Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν Καθολικῶν τῆς Ἰσπανίας ποὺ κατέληξεν εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς ἀρμάδας τοῦ Φιλίππου Β' (1588).

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς πολέμους αὐτοὺς ποὺ εἶχον θέατρον ἐπιχειρήσεων τὴν Εὐρώπην, ἐγίναν κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ 16ου αἰῶνος καὶ εἰς τὰς Νέας Χώρας οἱ πρῶτοι ἀποικιακοὶ πόλεμοι. Εἰς τὸ Δυτικὸν ἡμισφαίριον ἄνδρες σκληροί, ὅπως ὁ Κορτέζ, ὁ Πιζάρρο καὶ ὁ Ἀλμάγκρο, ἀγωνιζόμενοι μετὰ ὀλίγας μόνον δεκάδας στρατιωτῶν ἐναντίον μυριάδων ἰθαγενῶν, ἐστερέωσαν τὴν κατοχὴν τῆς Ἰσπανίας εἰς τὴν Κεντρικὴν καὶ Ν Ἀμερικὴν. Ἐξ ἄλλου εἰς τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανὸν οἱ τολμηροὶ Βάσκο ντὲ Γκάμα, Ἀλμέιντα καὶ Ἀλβουκέρκης μετὰ ὀλίγα σκάφη κατεναυμάχησαν Μωαμεθανικοὺς στόλους καὶ ἐθεμελίωσαν τὰς ἀπεράντους κτήσεις τῆς Πορτογαλίας, τῆς ὁποίας ὁ βασιλεὺς Ἐμμανουὴλ Β' δικαίως ὠνομάσθη «ὁ Εὐτυχής».

Ἡ ἈΡΧΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑ·Ι·ΚΗΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ

Ἐὰν ἐμβαθύνωμεν εἰς τοὺς ἰταλικοὺς πολέμους, θὰ προσέξωμεν

ὅτι ἔχουν καὶ μίαν ἄλλην σημασίαν περισσότερο χαρακτηριστικὴν, ὅτι δηλ. ἐγκαινιάζουν νέαν πολιτικὴν εἰς τὰς διεθνεῖς σχέσεις τῆς Εὐρώπης.

Πρῶτον, κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς Βενετίας, ἀρχίζουν καὶ ἄλλα κράτη νὰ διορίζουν πρεσβευτὰς εἰς τὰς πρωτεύουσας ξένων χωρῶν, διὰ νὰ τὰ ἀντιπροσωπεύουν καὶ νὰ τὰ εἰδοποιοῦν περὶ τυχόν κινδύνου.

Ἐπειτα βλέπομεν νὰ ἐφαρμόζεται μὲ ἐπιτυχίαν ἡ ἀρχὴ τῆς «ἰσορροπίας» τῶν Δυνάμεων. Δηλ. ὅταν παρουσιάζεται ἓνα ὑπερβολικῶς ἰσχυρὸν κράτος ποῦ ἐπιδιώκει ἡγεμονίαν, τότε τὰ ἄλλα κράτη, διὰ νὰ εἶναι βέβαια περὶ τῆς ἀσφαλείας των, δημιουργοῦν ἐναντίον του συμμαχίαν ἢ συνασπισμόν.

Ἡ ἀρχὴ αὕτη τῆς ἰσορροπίας τῶν Δυνάμεων ἀπετέλεσε καὶ ἀποτελεῖ ἀκόμη καὶ σήμερον τὸν ἄξονα, πέριξ τοῦ ὁποίου στρέφεται ἡ Ἱστορία τῆς Εὐρώπης καὶ ὅλου τοῦ κόσμου.

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ο 17^{ος} ΚΑΙ 18^{ος} ΑΙΩΝ

Κατὰ τὴν ἱστορικὴν αὐτὴν περίοδον, ἀπὸ θρησκευτικῆς ἀπόψεως, μὲ τὴν εἰρήνην τῆς Βεστωφαλίας ὀλοκληρώνεται εἰς τὴν Εὐρώπην ἡ διάσπασις τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας.

Πολιτικῶς, ἐκτὸς ἀπὸ τὰς γνωστὰς Δυνάμεις ἀναφαίνονται καὶ ἄλλα κράτη, ὅπως ἡ Σουηδία, Πρωσσία, Ρωσία, καὶ Ὁλλανδία, ἐνῶ ἡ σύμπηξις τῆς Ἀμερικανικῆς Ὁμοσπονδίας δὲν ἄφησεν ἀσυγκίνητον τὸν παλαιὸν Κόσμον. Αἱ πλεῖσται χῶραι διοικοῦνται ἀπολυταρχικῶς, πλὴν τῆς Ὁλλανδίας καὶ τῶν Η.Π.Α., ἡ δὲ Ἀγγλία κυβερνᾶται μὲ συνταγματικὴν μοναρχίαν.

Πνευματικῶς, ἐνῶ κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα ἡ θρησκεία καὶ ἡ μοναρχία ἀποτελοῦν βασικὰς ἀξίας, ὁ 18ος αἰὼν δονεῖται ἀπὸ τὰ κηρύγματα τῶν διαφωτιστῶν καὶ τῶν διανοουμένων, μὲ τὰ ὅποια ὑποβάλλονται εἰς ἔλεγχον αἱ παλαιαὶ αὐταὶ ἀξίαι καὶ προτείνονται νέα συστήματα πολιτικῆς καὶ ἠθικῆς ζωῆς διὰ τὴν κατανομήν τῶν ἀγαθῶν καὶ τὴν δημιουργίαν κράτους δικαίου. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Β' Ἀμερικὴν τὰ πνεύματα ἔχουν ὠριμάσει δι' ἐλευθερίαν, ἐνῶ εἰς τὴν Γαλλίαν τὴν ἐπανάστασιν διαδέχεται καὶ πάλιν ἡ ἀπολυταρχία ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς Ναπολεοντείου Ἀυτοκρατορίας.

8 ΤΡΙΑΚΟΝΤΑΕΤΗΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (1618 - 1648)

ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΑΦΟΡΜΑΙ. ΠΡΩΤΗ ΦΑΣΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ἵστερα ἀπὸ τὴν Δίαιταν τῆς Αὐγούστας (1555) οἱ Καθολικοὶ μὲ δυσφορίαν ἔβλεπον τὰς προόδους τῆς μεταρρυθμίσεως εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς θέσεως τῶν Λουθηρανῶν, οἱ ὅποιοι δὲν ἤργησαν νὰ συμπῆξουν καὶ ἀμυντικὸν σύνδεσμον, τὴν «Εὐαγγελικὴν Ἐνωσιν». Τότε καὶ οἱ ἀντίπαλοί των ἐσχημάτισαν τὴν *Καθολικὴν Συμμαχίαν* «*Λίγκα*».

Ἡ ἀφορμὴ τῆς συγκρούσεως ἐδόθη ἔπειτα ἀπὸ μίαν αἰματηρὰν ἐξέγερσιν τῶν Βοημῶν Διαμαρτυρομένων εἰς τὴν Πράγαν, ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς τῶν δὲν ἐτήρει τοὺς ὅρους τῆς συνθήκης τῆς Αὐγούστας πιέζων τὴν θρησκευτικὴν τῶν συνειδήσιν.

Ἐναντίον τῶν ἐπαναστατῶν ἐβάδισαν τὰ στρατεύματα τῆς Καθολικῆς «Λίγκα» καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Φερδινάνδου Β' μετ' ἐπικεφαλῆς τὸν ἐμπειροπόλεμον στρατηγὸν Τίλλυ. Τοὺς Βοημοὺς ἐβοήθησεν ὁ στρατὸς τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐνώσεως. Εἰς μάχην πλησίον τῆς Πράγας οἱ Διαμαρτυρόμενοι ἐνίκηθησαν, καὶ ἔτσι ἔληξεν ὁ λεγόμενος Βοημικὸς πόλεμος, πού ἀποτελεῖ τὴν πρώτην φάσιν τοῦ Τριακονταετοῦς.

Η ΕΠΕΜΒΑΣΙΣ ΤΗΣ ΔΑΝΙΑΣ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΟΜΕΝΩΝ

Μετὰ τὴν νίκην τοῦ ὁ Φερδινάνδος ἀπεφάσισε νὰ καταλύσῃ τὸν Λουθηρανισμόν. Εἰς τὰ σχέδιά του ὅμως ἀντέδρασαν ὁ Γάλλος πρωθυπουργὸς καρδινάλιος Ρισελιέ, διότι ἀντελήφθη τὸν σοβαρὸν κίνδυνον πού ἠπείλει τὴν πατρίδα του, ἐὰν ἐπεκράτουν καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν οἱ Ἀψβούργοι. Ἐφρόντισε λοιπὸν νὰ στρέψῃ ἐναντίον τοῦ αὐτοκράτορος τὴν διαμαρτυρομένην Δανίαν, μολοντί ὁ ἴδιος ἦτο Καθολικὸς.

Οἱ Δανοί, ὅπως ἐμάθομεν (πέρυσι), ἦσαν γερμανικῆς καταγωγῆς καὶ εἶχον ὑποτάξει τὴν Νορβηγίαν καὶ Σουηδίαν, διατηροῦντες τὴν κυριαρχίαν τῶν εἰς τὴν Βαλτικὴν καὶ τὴν Βόρειον θάλασσαν. Ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ ἦσαν διαμαρτυρόμενοι, ὁ βασιλεὺς τῶν Χριστιανῶν ὁ Δ', ἀφοῦ ἐνισχύθη ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν, τὴν Ὀλλανδίαν καὶ τὴν Γαλλίαν, ἀπεφάσισε νὰ βοηθήσῃ τοὺς ὁμοδόξους τοῦ Γερμανοῦς. Ἔτσι ὁ πόλεμος ἐξῆλθεν ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς Γερμανίας καὶ ἐγένεν Εὐρωπαϊκός.

Ἐκ τῶν δυνάμεων πού διέθετεν ὁ Φερδινάνδος ἡ πλέον ὑπολογίσιμος ἦτο ὁ στρατὸς, πού εἶχεν ὀργανώσει μετ' ἀσυνήθη σκληρότητα ὁ Βοημὸς εὐγενὴς Βαλενστάιν. Μετ' τὸ ἀξιόμαχον αὐτὸ στράτευμα καὶ μετ' τὴν σύμπραξιν τῆς Καθολικῆς Συμμαχίας, τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς ἦτο καὶ πάλιν ὁ Τίλλυ, ὁ αὐτοκράτωρ ἐνίκησε τοὺς Δανούς καὶ ἠνάγκασε τὸν Χριστιανὸν νὰ ὑπογράψῃ τὴν εἰρήνην τῆς Λυβέκης-(1626). Ἔτσι τελειώνει ἡ δευτέρα φάσις, ὁ Δανικὸς πόλεμος.

Ὁ Βαλενστάιν ὕστερα ἐκυρίευσεν ὅλην τὴν Β Γερμανίαν, ἀλλὰ, ἕνεκα προστριβῶν του μετ' Ἐγγεμόνας, ἀπεμακρύνθη ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος.

ΕΙΣΟΔΟΣ ΤΗΣ ΣΟΥΗΔΙΑΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ ΓΟΥΣΤΑΥΟΣ ΑΔΟΛΦΟΣ

Ἔτσι ὁ Φερδινάνδος ἐθριάμβευσεν, ἐνῶ ὁ Ρισελιέ εἶχεν ἀποτύχει. Ἀλλὰ ὁ τελευταῖος ἦτο σκληροτράχηλος πολιτικός πού δὲν παρεδίδοτο εὐκόλως. Μὲ τὴν διπλωματικὴν του ἱκανότητα ἐπέτυχε πάλιν νὰ στρέψῃ κατὰ τοῦ ἀντιπάλου του ἰσχυροτέραν δύναμιν, τὴν Σουηδίαν.

Ἡ χώρα αὐτή, ἐλευθερωθεῖσα τὸ 1523 ἀπὸ τὴν Δανικὴν κατοχὴν, χάρις εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ ἐνδόξου τέκνου τῆς Γουσταύου Βάζα, εἶχεν ὀργανώσει ἰσχυρὸν στρατόν, ἐνῶ μὲ τὸ στόλον τῆς ἐδέσποζεν εἰς τὴν Βόρειον Βαλτικὴν καὶ τὴν Φινλανδίαν.

Κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς εἰς τὴν Σουηδίαν ἐβασίλευεν ἕνας θεοσεβὴς βασιλεὺς καὶ λαμπρὸς στρατιώτης, ὁ Γουσταῦος Ἀδόλφος (1611-1632). Οὗτος ἦτο ὑψηλός, ρωμαλέος, δίκαιος καὶ γλυκὺς τοὺς τρόπους καὶ διὰ τοῦτο τὸν ἀπεκάλουν «ἀγαθὸν γίγαντα». Διεκρίνετο ἐπίσης διὰ τὴν παιδείαν του (ὠμίλει 6 γλώσσας) καὶ τὴν εὐσέβειαν, τὴν ὁποίαν εἶχε μεταδώσει καὶ εἰς τὸ πειθαρχημένον στρατεύμα του.

Ὁ βασιλεὺς ὅμως αὐτὸς ἀπέκτησε φήμην καὶ διὰ τὴν μεταβολὴν ποῦ ἐπέφερεν εἰς τὴν πολεμικὴν τέχνην. Μέχρι τῆς ἐποχῆς του ἡ παράταξις τοῦ πεζικοῦ εἶχε βάθος 10 ἀνδρῶν. Ὁ Γουσταῦος ἐχρησιμοποίησε στενὴν διάταξιν εἰς βάθος 3 - 4 στρατιωτῶν, διὰ νὰ ἔχῃ ὀλιγωτέρας ἀπωλείας ἐκ τῶν ἐχθρικών πυροβόλων. Ἐπίσης ἐφωδίασε τὸν στρατόν του μὲ τυφέκια ἐλαφρότερα ἀλλὰ ταχυτέρας βολῆς καὶ κατέστησε τὸ πυροβολικόν του περισσότερον εὐέλικτον.

Οὕτως ἐξωπλισμένους ὁ Γουσταῦος Ἀδόλφος ἐπὶ κεφαλῆς 15.000 ἀνδρῶν ἀπεβιβάσθη εἰς Πομερανίαν καὶ ἀφοῦ προήλασε μέχρι τῆς Βαυαρίας κατενίκησεν ἐπανειλημμένως τὸν Τίλλυ. Ἐπειτα ἐκυρίευσεν τὸ Μόναχον καὶ ἐνῶ ἐκινδύνευεν ἡ Βιέννη, ὁ Φερδινάνδος ἀνεκάλεσε τὸν Βαλενστάιν. Εἰς τὴν ἀποφασιστικὴν μάχην τοῦ Λούτσην οἱ Σουηδοὶ ἐνίκησαν, ἀλλὰ ἔπεσεν ὁ ἥρωας τοῦ Βορρά (Ν/ριος 1632). Τέλος μετὰ δύο ἔτη ἐνίκηθησαν ἀπὸ τὸν υἱὸν τοῦ Αὐτοκράτορος. Ἐν τῷ μεταξύ ἐδολοφονήθη καὶ ὁ Βαλενστάιν.

ΕΠΕΜΒΑΣΙΣ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ

Οἱ διαμαρτυρόμενοι τῆς Γερμανίας μετὰ τὴν ἤτταν τῶν Σουηδῶν

ἐξήτησαν τὴν ἐπέμβασιν τῆς Γαλλίας. Ὁ Ρισελιέ, πού τόσοσ τὴν ἀνέμενε, τὴν ἐδέχθη. Ἐμίσθωσε τὰ ἐμπειροπόλεμα στρατεύματα τῶν Σουηδῶν καὶ μαζὺ μὲ γαλλικὰς δυνάμεις κατέλαβε τὴν Ἀλσατίαν.

Ὁ πόλεμος συνεχίσθη σκληρὸς, διότι ἐξῆλθε εἰς αὐτὸν καὶ ἡ Ἰσπανία παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Γερμανίας. Ὅταν ὅμως οἱ Γάλλοι στρατηγοὶ Κορνὲ καὶ Τουρὲν ἐνίκησαν τοὺς Ἰσπανοὺς εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ οἱ Σουηδοὶ τοὺς Γερμανοὺς εἰς Πράγαν, ὁ νέος αὐτοκράτωρ Φερδινάνδος Γ' συνῆψεν ἀνακωχὴν (1648).

Ἔτσι ὁ Τριακονταετὴς αὐτὸς πόλεμος σημεῖώνει τὸ τέλος τοῦ ἐκεῖ ἀκριβῶς ὅπου ἤρχισε.

Η ΕΙΡΗΝΗ ΤΗΣ ΒΕΣΤΦΑΛΙΑΣ 1648

Αὕτῃ ἔχει μεγάλην σημασίαν. Τὰ συνέδριά της, εἰς τὰ ὁποῖα ἔλαβον μέρος οἱ διασημότεροι διπλωμάται καὶ ἡγεμόνες, ἐκάνονισαν τὰ πολιτικὰ πράγματα τῆς Εὐρώπης μέχρι τῆς Εἰρήνης τῆς Οὐτρέχτης. Τὰ θρησκευτικὰ πράγματα ἐρρυθμίσθησαν συμφώνως πρὸς τοὺς ὅρους εἰρήνης τῆς Αὐγούστας.

Οἱ κυριώτεροι ὅροι τῆς Βεστφαλικῆς εἰρήνης ἦσαν οἱ ἐξῆς :

1. Εἰς τὴν Γαλλίαν ἐδόθησαν ἡ Ἀλσατία, τὸ Μέτς, τὸ Τουλ καὶ τὸ Βερντέν.
2. Ἀνεγνωρίσθη ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλβετίας καὶ τῆς Ὀλλανδίας.
3. Ἡ Σουηδία ἔλαβε τὴν Πομερανίαν καὶ ἀποζημιώσεις.
4. Παρεχωρήθη ἀνεξαρτησία εἰς τοὺς Γερμανοὺς ἡγεμόνας ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ κράτους των.

9 Η ΑΠΟΛΥΤΑΡΧΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΑΛΛΙΑΝ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 1713

Ὁ συνετὸς βασιλεὺς Ἑρρῖκος ὁ Δ' (1589 - 1610) μὲ τὸ Δ/γμα τῆς Νάντης ἐπέτυχε τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν θρησκευτικὴν γαλήνην εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἐπροστάτευσε τὰ γράμματα, τὴν βιοτεχνίαν καὶ τὸ ἐμπόριον καὶ κατέστησε τὴν χώραν τοῦ μίαν ὅπὸ τὰς ἰσχυροτέρας Δυνάμεις τῆς Εὐρώπης.

Ἐπειτα ἀπὸ αὐτὸν μία σειρά ἀπὸ λαμπροὺς ὑπουργοὺς (ὅπως ὁ

Ρισελιέ, ο Μαζαρίνος και ο Κολμπέρ) έβοήθησε τους διαδόχους του να αυξήσουν την βασιλική δύναμη και να κάμουν την Γαλλία ένα πλούσιον, δυνατόν και συγκεντρωτικόν κράτος.

Ο καρδινάλιος Ρισελιέ, πού από το 1624 - 1642 έχηρημάτισε πρωθυπουργός του Λουδοβίκου 13ου, έδειξε σπανίαν κυβερνητικήν ικανότητα. Δύο βασικούς σκοπούς έθεσεν εις την πολιτικήν του, όταν έγινε πρωθυπουργός της Γαλλίας: εις το έσωτερικόν, να διαλύση τὰ ένοπλα σώματα των Ούγενότων και να ταπεινώση τους ευγενείς, ώστε να αυξηθῆ ἡ δύναμις του βασιλέως· εις το έξωτερικόν, να περιορίση την Αυστριαν και να ανυψώση το γόητρον της Γαλλίας. Και επέτυχεν εις άμφοτέρους.

Ο Μαζαρίνος (πού ἦτο και αυτός καρδινάλιος) έκυβέρνησε την Γαλλία από το 1643 - 1661. Εις το έσωτερικόν έπνιξεν εις το αίμα τὰς έπαναστάσεις των ευγενών και έστερέωσε την μοναρχίαν. Εις το έξωτερικόν, με την συνθήκην της Βεσφαλίας, ηύξησε τὰ όρια της Γαλλίας.

Ο Λουδοβίκος ΙΔ' (1661 - 1715) επέβαλεν άπολυταρχικόν πολιτεύμα. Έπί της βασιλείας του ἡ Γαλλία απέκτησε μεγίστην ισχύν. Εις αυτό τον έβοήθησεν ἡ έργατικότης του, ἡ άδάμαστος θέλησίς του και ἡ ικανότης πού είχε να εκλέγη τους συνεργάτας του. Έπειδή με τὰς προσπαθείας του Έρρίκου του Δ' Ρισελιέ και του Μαζαρίνου ἡ βασιλεία είχε στερεωθῆ, ο Λουδοβίκος έκυβέρνησε την Γαλλία 54 χρόνια χωρίς κανένα περιορισμόν. "Όλοι αἱ έξουσίαι εύρίσκοντο εις τὰς χεῖρας του: «τὸ Κράτος εἶμαι ἐγώ» («L'état c'est moi»), έλεγεν.

Έπειδή έθεώρησε τον έαυτόν του ως άπεσταλμένον του Θεού, προσεπάθησε να δώση εις την μοναρχίαν του λάμπιν πρωτοφανῆ. Ός έμβλημα του έλαβε τον λάμποντα ἥλιον και έκτισεν εις τὰς Βερσαλλίας (προάστιον των Παρισίων) ένα κομψόν και έπιβλητικόν ανάκτορον. Πέριξ αυτού έδημιουργήθη όλόκληρος πόλις, όπου παρεμένον οἱ αὐλικοί, οἱ ύπουργοί και οἱ υπάλληλοί του, πού έφθαναν τους 15.000.

Με ύπουργόν των Οίκονομικῶν τον διάσημον Κολμπέρ έναυπήγησεν ισχυρόν έμπορικόν και πολεμικόν στόλον και ένεθάρρυνε την άποικιακήν έξάπλωσιν της Γαλλίας εις την Άμερικὴν και τὰς Ίνδιαις. Έπίσης ύπεστήριξε τὰ γράμματα, την γεωργίαν, τὸ έμπόριον και την βιοτεχνίαν. Ο Κολμπέρ πρῶτος έφευρε λογιστικά συστήματα, δια να μη κλέπτουν οἱ υπάλληλοι τὸ κράτος. Με ύπουργόν των στρατιωτικῶν τον Λουβουά έκαμε στρατιωτικάς μεταρρυθμίσεις. Ο στρατός έγινε μόνιμος και οἱ στρατιῶται ύπεχρεώθησαν να φοροῦν όμοίόμορφον στολήν

καί νά γυμνάζωνται τακτικῶς καί ὁμοιοτρόπως. Ἔτσι ὁ στρατός του ἔγινεν ὁ πρῶτος τοῦ κόσμου.

Διὰ νά φέρῃ τὰ σύνορα τῆς Γαλλίας εἰς τὰ «φυσικά της ὄχυρά», ὅπως ἔλεγε (ἐννοῶν τὸν Ρήνον), τὴν ἔσυρεν εἰς μακροχρονίους πολέμους (1665 - 1713), πού τὴν ἐξησθένησαν οικονομικῶς καί τὴν ἔκαμαν μισητήν. Τοὺς πολέμους αὐτοὺς, πού ἔχουν ὀνομασθῆ «ληστρικοί», τοὺς ἔκλεισεν ἡ *Συνθήκη τῆς Οὐτρέχτης* (πόλεως τῆς Ὁλλανδίας). Μὲ τοὺς ὅρους της οἱ Ἄγγλοι ἐκέρδισαν τὸ Γιβραλτάρ καί ἡ Αὐστρία τὴν Ν Ἰταλίαν καί τὴν Σικελίαν. Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἀσκόπους αὐτοὺς πολέμους, ἄλλη ἀκαταλόγιστος ἐνέργειά του ὑπῆρξεν ἡ ἀνάκλησις τοῦ Δ/τος τῆς Νάντης, ἡ ὁποία ὑποχρέωσε 100.000 διανοουμένους, ἐμπόρους καί βιοτέχνους, πού ἀνῆκαν εἰς τὸν Καλβινισμόν, νά ἐκπατριστοῦν, διὰ νά μὴ ὑποστοῦν φυλακίσεις καί διώξεις.

10 Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΓΛΙΑΝ ΚΑΙ Η ΕΔΡΑΙΩΣΙΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΣΜΟΥ

Μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ἑλισάβετ Α', πού δὲν εἶχε διάδοχον, εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἀγγλίας ἀνῆλθεν ὁ ἀνεψιός της Ἰάκωβος Α', βασιλεὺς τῆς Σκωτίας, ὁ ὁποῖος ἀνῆκεν εἰς τὴν δυναστείαν τῶν Στούαρτ. Ἔτσι τὰ δύο βασίλεια ἐσχημάτισαν ἓνα, τὸ βασίλειον τῆς Μεγάλης Βρετανίας.

Οἱ Στούαρτ ἦσαν ἀπολυταρχικοί, ἀπὸ ἐπίδρασιν τῶν ἄλλων βασιλέων, καί ἠθέλησαν νά περιορίσουν τὸν κοινοβουλευτισμόν. Ὁ δεύτερος μάλιστα ἀπὸ αὐτοὺς, Κάρολος ὁ Α', ἐπειδὴ πολλάκις κατεπάτησε τὸν Χάρτην τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀγγλικοῦ λαοῦ, «Μάγκνα Κάρτα^ο» πού εἶχεν ὑπογράψει τὸ 1215 ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ὁ Ἀκτῆμων, καί ἐπειδὴ ἔκαμεν αὐθαιρέσις ἐναντίον τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ (τοῦ Κοινοβουλίου), προεκάλεσεν ἐξέγερσιν τοῦ Ἀγγλικοῦ λαοῦ μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Ὀλιβιέρον Κρόμβελ.

Εἰς τὰς μάχας πού διεξήχθησαν μεταξὺ τῶν στρατευμάτων τοῦ βασιλέως καί τῶν ἐπαναστατικῶν (1640 - 48), τὰ βασιλικά ἐνίκηθησαν καί ὁ βασιλεὺς συνελήφθη αἰχμάλωτος. Ἐπειτα ἐδικάσθη καί κατεδικάσθη εἰς θάνατον (1649) δι' ἀποκεφαλισμοῦ.

Κατόπιν ἐκηρύχθη εἰς τὴν Ἀγγλίαν Δημοκρατία μὲ πρόεδρον τὸν Κρόμβελ, ὁ ὁποῖος ἐκυβέρνησε τὴν Ἀγγλίαν μὲ σιδηρᾶν πυγμῆν. Μὲ

έπωφελεῖς συμμαχίας καὶ νικηφόρους πολέμους ἐκυρίευσεν ἐδάφη εἰς τὰς ἀποικίας καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ νίκη ποῦ κατήγαγεν ὁ στόλος του ἐναντίον τοῦ ὀλλανδικοῦ, ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τοῦ Φιλίππου, ἐθαλασσοκράτει. Μὲ τὰς ἐπιτυχίας του αὐτὰς ὁ Κρόμβελ ἔκαμε τὴν Ἀγγλίαν πρῶτην ναυτικὴν δυνάμιν τοῦ Κόσμου καὶ ὁ ἴδιος ἀπέκτησε τὴν φήμην λαμπροῦ ἡγεμόνος.

Ἐπειτα ἀπὸ τὸν θάνατόν του ἐξέσπασαν ἐπαναστάσεις τῶν βασιλοφρόνων, ὥστε ὁ δυναμικὸς στρατηγὸς Μόνκ εὐρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἀνακαλέσῃ τὸν ἐξόριστον διάδοχον *Κάρολον Β'* (1661). Ἀλλὰ ὁ νέος βασιλεὺς, ἐπειδὴ εἶχε ζήσει ὡς ἐξόριστος εἰς τὸ περιβάλλον τῶν Γάλλων βασιλείων καὶ δὲν συνεπάθει τὸ Ἀγγλικανικὸν θρήσκευμα, ἤλλθεν ἀμέσως εἰς σύγκρουσιν μὲ τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ λαοῦ, τὸ Κοινοβούλιον. Τὸ τελευταῖον διὰ νὰ περιορίσῃ τὰς αὐθαιρεσίας τοῦ βασιλέως, τὸν Μάρτιον τοῦ 1679 τὸν ἠνάγκασε νὰ ὑπογράψῃ τὴν πρᾶξιν τοῦ *Χάμπεας Κόρπους*¹⁰ (*Habeas Corpus*) μὲ τὴν ὁποίαν ἐκτός ἀπὸ τὰ δικαιώματα τῆς «προσωπικῆς ἐλευθερίας» καὶ τῆς «ἀντιστάσεως» (ποῦ παρεχόρει ὁ βασιλεὺς Ἰωάν. Ἀκτῆμων μὲ τὴν Μεγάλην Χάρταν), ὁ Κάρολος ἀνεγνώρισεν εἰς τὸν ἀγγλικὸν λαὸν καὶ τὸ δικαίωμα «αὐτοῦ σκέπτεσθαι καὶ ἐκφράζεσθαι ἐλευθέρως».

Ὁ διάδοχος τοῦ Καρόλου Β' *Ἰάκωβος Β'* (1685- 1688), ἐπειδὴ ἐφάνη περισσότερον ἀπολυταρχικὸς ἀπὸ τὸν προκατόχον του καὶ ἐσχεδιάζε νὰ ἐπαναφέρῃ τὸν καθολικισμόν, εὐρέθη ἐνώπιον μιᾶς εἰρηνικῆς ἐπαναστάσεως. Τὸ κόμμα τῶν Συντηρητικῶν καὶ τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων συνεφώνησαν νὰ καλέσουν εἰς τὸν θρόνον τὴν κόρην τοῦ Ἰακώβου *Μαρίαν* καὶ τὸν σύζυγόν της *Γουλιέλμον* τῆς Ὁράγγης, ποῦ ἦτο κυβερνήτης τῆς Ὀλλανδίας. Ὁ Ἰάκωβος εὐρέθη τότε χωρὶς λαϊκὸν στήριγμα καὶ ἐδραπέτευσεν. Οἱ νέοι βασιλεῖς, ἐπειδὴ ἦσαν διαμαρτυρόμενοι καὶ ἔτρεφον λαϊκώτερα αἰσθήματα, ὑπέγραψαν, μόλις ἔφθασαν εἰς τὸ Λονδῖνον (1689), τὴν *Διακήρυξιν* τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀγγλικοῦ Λαοῦ (*Bill of Rights*). Αὐτὴ εἶναι ἓνα συμβόλαιον μεταξὺ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ ἔθνους, ποῦ περιορίζει τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος, ὥστε νὰ μὴν ἠμπορῇ νὰ προχωρήσῃ εἰς καμίαν ἐνέργειαν (φορολογικὴν, νομοθετικὴν, πολεμικὴν ἢ διπλωματικὴν) χωρὶς τὴν ἔγκρισιν τοῦ Κοινοβουλίου.

Μὲ τὴν *Διακήρυξιν* αὐτὴν ἐστερεώθη εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὁ Κοινο-

βουλευτισμός. Σύμφωνα με το πολίτευμα αυτό, την κυβέρνηση ο βασιλεύς την αναθέτει υπευθύνως εις τους ύπουργούς, ενώ αυτός επικυρώνει τὰς πράξεις των, χωρίς νὰ φέρη εὐθύνην. Ἀπὸ τοῦ 1694 καθιερώθη ἡ συνήθεια εἰς τὴν Ἀγγλίαν νὰ ἐπιλέγη ὁ βασιλεύς τοὺς ύπουργοὺς ἀπὸ τὸ κόμμα πού ἔχει πλειοψηφήσει εἰς τὰς ἐκλογάς· οἱ ἄλλοι βουλευταὶ ἀποτελοῦν τὴν ἀντιπολίτευσιν καὶ ἐλέγχουν τὰς πράξεις τῆς κυβερνήσεως καὶ τοῦ βασιλέως.

11 ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 18ου ΑΙΩΝΟΣ

Ὡς κράτη τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης θεωροῦνται ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Πρωσία· ὡς κράτη τῆς Ἀνατολικῆς ἡ Πολωνία καὶ ἡ Ρωσία. Μετὰ τὴν λοιπὸν τὴν σειρὰν θὰ ἐξετάσωμεν ἐν ἑκάστῳ χωριστά.

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΙΣ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΣ

Τὸν πυρῆνα τοῦ κράτους αὐτοῦ ἀπετέλεσε τὸ δουκάτον τῆς Αὐστρίας, πού τὸ ἐξουσίαζεν ὁ οἶκος τῶν Ἀψβούργων, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐξελέγετο καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας. Ἡ Αὐστρία εἰς ἔκτασιν ἦτο ἀπέραντος· δὲν εἶχεν ὅμως πραγματικὴν δύναμιν, ἦτο συγκροτημένη ἀπὸ ἕνα μωσαϊκὸν ἐθνοτήτων (ἀπὸ Γερμανοὺς, Ἰταλοὺς, Τσέχους, Πολωνοὺς, Σέρβους, Οὐγγρους κλπ.), αἱ ὁποῖαι μὲ δυσκολίαν ὑπέμενον τὸν ξένον ζυγόν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἡ Αὐστρία, ἀλλὰ καὶ διότι ἔμεινε γεωργικὴ μὲ περιορισμένην ἐμπορικὴν ἀνάπτυξιν, δὲν προώδευσεν ὅσον αἱ ἄλλαι χῶραι τῆς Δύσεως.

Εἰς μεγάλην ἀκμὴν ἔφθασεν ἡ Αὐστρία ἐπὶ Μαρίας Θηρεσίας (1740 - 1780). Αὕτη ἐπέβαλεν ὁμοιόμορφον διοίκησιν εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Οὐγγρους, εἰς τοὺς ὁποίους ἔδωκεν αὐτονομίαν. Σπουδαῖος βασιλεύς ὑπῆρξεν καὶ ὁ υἱὸς τῆς Ἰωσήφ Β' (1780 - 1790), πού κατήργησε τὴν δουλοπαροικίαν καὶ ἔκαμε πολλὰς μεταρρυθμίσεις. Εἰς τοὺς Ἕλληνας ἔγινε γνωστός, διότι μὲ τὴν τσαρίναν Αἰκατερίνην ἀπεφάσισαν νὰ διαμελίσουν τὴν Τουρκίαν, ἀλλὰ καὶ ἐξεδήλωσε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ καταλάβῃ τὴν Θεσσαλονίκην.

ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ ΠΡΩΣΣΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Ἡ Γερμανία, ὅπως εἶδομεν, ἦτο χωρισμένη εἰς πολλὰ κρατίδια. Ἐν ἐξ αὐτῶν, τὸ ἐκλεκτοράτον τοῦ Βραδεμβούργου (μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ἑλβα καὶ Ὁδερ), ἀπετέλεσε τὴν ψυχὴν τοῦ Πρωσσοῦ κράτους, ὅταν ἀνεκηρύχθη βασιλεῖον μὲ πρωτεύουσαν τὸ Βερολίνον. Οἱ σπουδαιότεροι ἀπὸ τοὺς ἡγεμόνας του, πού ἀνῆκον εἰς τὸν δυναστικὸν οἶκον τῶν Χοεντζόλλερν εἶναι :

1) Ὁ Φρειδερίκος Γουλιέλμος ἡ «μέγας ἐκλέκτωρ» (1640-88), ὁ θεμελιωτὴς τοῦ κράτους τῆς Πρωσσίας. Ἐβελτίωσε τὰ οἰκονομικὰ τοῦ ἐκλεκτοράτου του, πού εἶχε δοκιμασθῆ κατὰ τὸν Τριακονταετῆ Πόλεμον καὶ ὠργάνωσε στρατὸν πειθαρχικόν. Παραλλήλως ἐνίσχυσε τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιοτεχνίαν, χρησιμοποιοῦσας 20.000 Οὐγενότους, ἐξ ἐκείνων πού εἶχεν ἐκδιώξει ὁ Λουδοβίκος ΙΔ΄.

2) Ὁ υἱὸς τοῦ προηγουμένου Φρειδερίκος ὁ Α΄ ἐπέτυχε νὰ τοῦ δοθῆ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῶν Ἀψβούργων ὁ τίτλος τοῦ βασιλέως τῶν Πρώσων καὶ τὸ κράτος του νὰ ἀναγνωρισθῆ ἀνεξάρτητον βασιλεῖον (1701). Ἐπροστάτευσε τὴν παιδείαν καὶ ἐξωράισε μὲ δημόσια ἔργα τὸ Βερολίνον.

3) Φρειδερίκος Β΄ ὁ Μέγας (1740 - 1786). Ὁξείας ἀντιλήψεως καὶ εὐρυτάτης μορφώσεως, δραστήριος καὶ ἱκανὸς νὰ ἐκμεταλλεῖται ὑπὲρ τῆς χώρας του τὰς περιστάσεις, ἀπέβη μέγας πράγματι βασιλεὺς αὐτῆς. Διακεκριμένος στρατηλάτης ὁ Φρειδερίκος ἐκέρδισε πολλὰς νίκας καὶ ἀφῆρσεν ἐδάφη ἀπὸ τὴν Αὐστρίαν καὶ Δ. Πολωνίαν. Ὡς φωτισμένος ἡγεμὼν καὶ λόγιος ἐπροστάτευσε τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα καὶ ἀνέπτυξε τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιοτεχνίαν τοῦ κράτους. Ἐπίσης ἀνύψωσε καὶ τὸ τεχνικὸν ἐπίπεδον τῆς Πρωσσίας μὲ πολλὰ κοινωφελῆ ἔργα.

Η ΠΟΛΩΝΙΑ

Χώρα οἰκονομικῶς καθυστερημένη καὶ χωρὶς φυλετικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἐνότητα ἡ Πολωνία ἐπιέζετο ἀσφυκτικῶς ἀπὸ ἰσχυροὺς γείτονας καὶ δὲν ἤδυνήθη νὰ ἀντισταθῆ εἰς τὰς ἀρπακτικὰς διαθέσεις των. Ἄλλαι αἰτίαι τῆς ἀδυναμίας της ὑπῆρξαν ἡ ἔλλειψις κεντρικῆς διοικήσεως καὶ μονίμου στρατοῦ, κυρίως ὅμως ἡ πρωτόγονος κοινωνικὴ της

διαίρεσις: δύο μόνον τάξεις λαοῦ ὑπῆρχον, οἱ εὐγενεῖς — ὀλίγοι μεγαλοκτηματῖαι — καὶ τὸ μέγα πλῆθος, οἱ χωρικοὶ — οἱ πλεῖστοι δουλοπάροικοι, πού ἔζων βίον ἄθλιον. Ἀστική τάξις δὲν ὑπῆρχε, διὰ τὴν ἐπιδοθῆ εἰς τὴν ὀργάνωσιν ἐμπορίου.

Τοιοτοτρόπως ἡ Πολωνία οὔτε ἰσχυρὰν κεντρικὴν κυβέρνησιν παρουσίασεν, οὔτε ἀξιόμαχον στρατὸν ἐδημιούργησεν, ἀλλὰ οὔτε καὶ ἱκανοὺς ἡγεμόνας ἀνέδειξε. Μόνην ἐξαίρεσιν ἀποτελεῖ ὁ βασιλεὺς τῆς Ἰωάννης Σοβιέσκυ, ὁ ὁποῖος, ὅταν διὰ δευτέραν φοράν ἐκινδύνευσεν ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἢ Βιέννην, τοὺς προσέβαλε μὲ τὸ ἰππικὸν του καὶ τοὺς ἠνάγκασε νὰ λύσουν τὴν πολιορκίαν (1683).

Κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα ἡ χώρα πολλὰ ὑπέφερεν ἀπὸ τοὺς κακοὺς γείτονάς τῆς. Τελικῶς τὸ 1795 ἡ Αὐστρία, ἡ Πρωσσία καὶ ἡ Ρωσία τὴν ἐμοιράσθησαν μεταξὺ των καὶ ἔτσι ἔχασε τὴν ἐλευθερίαν τῆς.

Η ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ

Οἱ Ρῶσοι ἦσαν Σλάβοι νομάδες, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἐγκατασταθῆ εἰς μεγάλας ἐκτάσεις τῆς ΒΑ Εὐρώπης, ὅπου ἄλλοτε κατώκου οἱ Σκύθαι. Πυρὴν τοῦ Ρωσικοῦ κράτους ὑπῆρξε τὸ Νοβγκορόντ, τὸ ὁποῖον ἰδρύθη ἀπὸ τοὺς Βίκιγκς, ἀλλὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ των παρέλαβον οἱ Ρῶσοι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ βασιλέως των Βλαδιμήρου ἀπὸ τὸ Βυζάντιον. Τὴν πρόοδον τῆς χώρας ἀνέκοψαν οἱ Μογγόλοι, οἱ ὁποῖοι τὸν 13ον αἰῶνα κατέκλυσαν τὴν Ρωσίαν. Ἀλλὰ κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα ὁ βασιλεὺς Ἰβάν ὁ Τρομερὸς ἀπετίναξε τὸν Μογγολικὸν ζυγόν.

Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 17ου αἰῶνος ἡ Ρωσία ἐθεωρεῖτο ἀκόμη ἀπολιτιστος χώρα. Δὲν εἶχεν ἀστικήν τάξιν καὶ ἡ κοινωνικὴ τῆς διάρθρωσις περιελάμβανε μόνον τοὺς βογιάρους καὶ τοὺς μουζίκους· οἱ πρῶτοι ἦσαν μεγάλοι γαιοκτῆμονες, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἦσαν δουλοπάροικοι καλλιεργοῦντες τὰ κτήματα τῶν βογιάρων. Οἱ ἱερεῖς δὲν εἶχον καμίαν μόρφωσιν. Σχέσεις πολιτισμοῦ μὲ τὴν Δύσιν δὲν ὑπῆρχον. Ἡ δυναστεία, πού ἠθέλησε νὰ ἀφυπνίσῃ τοὺς Ρώσους ἀπὸ τὸν μεσαιωνικὸν λήθαργον, εἶναι ἡ δυναστεία τῶν Ρωμανῶφ (1613 - 1917). Ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς αὐτῆς περισσότερον ἀξιόλογοι εἶναι οἱ δύο ἐπόμενοι :

1) Ὁ Πέτρος ὁ Μέγας (1689 - 1725), εἶναι ὁ γιγαντώσωμος βασιλεὺς, ὁ ὁποῖος μὲ θαυμαστὴν δραστηριότητα εἰσήγαγεν εἰς τὴν Ρωσίαν τὸν πολιτισμόν. Κατὰ τὴν νεότητά του ἦλθεν εἰς τὴν Ὀλλανδίαν

και την 'Αγγλίαν, όπου ειργάσθη δια να διδαχθῆ την ναυπηγικὴν τέχνην· ἐμελέτησεν ἐπίσης καὶ τὰ διοικητικὰ συστήματα τῶν δυτικῶν χωρῶν. "Ὅταν ἐπέστρεψεν, ὠργάνωσε στρατοὺς καὶ στόλους καὶ διέδωσε τὰ ἀγαθὰ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ εἰς τοὺς γενειοφόρους μουζίκους του. Μὲ σκληρὰς μάχας ἐνίκησε εἰς *Πολτάβαν* (1709) τὸν βασιλέα τῆς Σουηδίας *Κάρολον τὸν Β'* καὶ ἐπέτυχεν ἐν σπουδαῖον ἀνοιχτὸν παράθυρον», ὅπως ἔλεγεν, εἰς τὴν Βαλτικὴν μετὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς Πετροπόλεως (Λένινγκραντ). Ἐνίκησεν ἐπίσης καὶ τοὺς Τούρκους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἀπέσπασε τὸ Ἄζοφ καὶ ἤνοιξεν ἄλλο παράθυρον εἰς τὸν Εὐξεινον.

2) Μεγάλῃ βασιλίτσα ὑπῆρξε καὶ ἡ Αἰκατερίνη, ποὺ ἐπωνομάσθη καὶ «Σεμίραμις τοῦ Βορῶ» (1762 - 1796). Γλωσσομαθὴς καὶ μετὰ σπᾶνιν μόρφωσιν ειργάσθη μετὰ ζῆλον, διὰ νὰ διαδοθῆ εἰς πλατύτερα στρώματα τοῦ λαοῦ τῆς ὀ πολιτισμὸς τῆς Δύσεως καὶ κυρίως τῆς Γαλλίας, τὴν ὁποίαν ἐθαύμαζε. Μὲ τοὺς πολέμους τῆς πρὸς τὴν Τουρκίαν προσέθεσεν εἰς τὴν ἀχανῆ αὐτοκρατορίαν τὴν *Κοιμαίαν* καὶ ἄλλας περιοχὰς τῆς Μαύρης Θαλάσσης, ἐνῶ μετὰ τὸν διαιμελισμὸν τῆς Πολωνίας ἀπέσπασε τὴν *Λιθουανίαν*. Εἰς τοὺς Ἕλληνας ἡ Αἰκατερίνη ὑπῆρξεν ἀγαπητὴ, διότι τοὺς ἐδέχετο, ὅταν κατεδιώκοντο ὑπὸ τῶν Τούρκων, καὶ ὑπεστήριξεν ἐπαναστατικὰ κινήματα τῶν ὁμοδόξων λαῶν κατὰ τῆς Τουρκικῆς τυραννίας.

12 ΤΑ ΑΠΟΙΚΙΑΚΑ ΚΡΑΤΗ. Η ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ (Η.Π.Α.)

ΤΟ ΑΠΟΙΚΙΑΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ ΤΩΝ ΟΛΛΑΝΔΩΝ

Οἱ Ἴσπανοὶ καὶ οἱ Πορτογάλοι πρῶτοι ἵδρυσαν ἀποικίας, ἀλλὰ δὲν ἐφάνησαν ἱκανοὶ νὰ τὰς διατηρήσουν ἐπὶ πολὺ. Ἰκανώτεροι ἀνεδείχθησαν οἱ Ὀλλανδοί, οἱ ὁποῖοι μετὰ τὴν συντριβὴν τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τοῦ Φιλίππου Β' ἐκτοπίζουσιν τοὺς Ἴσπανοὺς ἀπὸ τὰς θαλασσίας κτήσεις των. Οἱ ὀλλανδικοὶ στόλοι διασχίζουν κυρίαρχοι τοὺς ὠκεανούς καὶ οἱ ἀμαξηλάται τῆς θαλάσσης¹¹, ἱδρύνουσιν ἰσχυρὸν ἀποικιακὸν κράτος εἰς Ν' Ἀφρικὴν καὶ εἰς τὰ νησιά τοῦ Ἰνδικοῦ. Ἔτσι κρατοῦν εἰς χεῖρας των τὸ ναυτικὸν ἐμπόριον τοῦ κόσμου ἐπὶ ἓνα αἰῶνα (1588-1688).

ΤΟ ΓΑΛΛΙΚΟΝ ΑΠΟΙΚΙΑΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

Πρώτος ὁ Γάλλος *Καρτιέ* εἶχεν ἐξερευνήσει τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου εἰς Καναδᾶν (1535). Ἀπησχολημένη μὲ τοὺς ἰταλικούς καὶ θρησκευτικούς πολέμους ἡ Γαλλία δὲν κινώρθωσε νὰ ἀξιοποιήσῃ τὰς ἀνακαλύψεις αὐτάς. Μόνον τὸ 1608 ἔφθασαν εἰς τὸν Καναδᾶν οἱ πρῶτοι Γάλλοι ἀποικιοὶ μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Σαμουήλ Σαμπλαῖν καὶ ἰδρύνουν τὸ *Κεμπέκ*, ἀφοῦ συνέτριψαν τὴν ἀντίστασιν τῶν ἐρυθροδέρμων. Κατόπιν ἄλλοι ἀκούραστοι ἱεραπόστολοι ἀκολουθοῦντες τὸ ρεῦμα τοῦ Μισισσιπῆ κατῆλθον εἰς τὸν κόλπον τοῦ Μεξικοῦ, ὅπου κατέλαβον ἀπέραντον ἑκτασιν, τὴν *Λοιζιάναν*. Αὐταὶ εἶναι ἀποικίαι τῆς Γαλλίας εἰς Β Ἀμερικὴν.

Ἄλλὰ καὶ εἰς τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανὸν ἡ Γαλλία κατέλαβε τὴν μεγάλην νῆσον *Μαδαγασκάρην* καὶ εἰς τὰς Ἰνδίας ἰδρυσεν ἐμπορικοὺς σταθμοὺς μὲ κέντρον τὴν πόλιν *Ποντισερύ*.

ΤΟ ΑΓΓΛΙΚΟΝ ΑΠΟΙΚΙΑΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

Στηρίζεται εἰς τὴν κατὰ θάλασσαν ὑπεροχὴν τῶν Ἀγγλων, ἀφοῦ ἐπὶ τῆς βασιλείας τῶν Ἐλισάβετ ἐθεμελίωσαν τὴν ναυτικὴν τῶν δυνάμειν.

Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 17ου αἰῶνος τὸ βασίλειον τῆς Μεγ. Βρετανίας ἀρχίζει νὰ διεκδικῆ τὰ παράκτια ἐδάφη τῆς Β Ἀμερικῆς, τὰ ὅποια εἶχεν ἐξερευνήσει ὡς γνωστὸν ὁ *Καμπόττο* (1497). Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1606 - 1732 οἱ Ἀγγλοὶ ἐπιδίδονται μὲ θάρρος εἰς τὸν ἀποικισμὸν τῆς Β Ἀμερικῆς καὶ ἰδρύνουν εἰς τὰ μέρη αὐτὰ 13 ἀποικίας. Δὲν περιορίζονται ὅμως μόνον ἐκεῖ, ἀλλὰ στρέφονται καὶ εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἡμισφαίριον, ὅπου κυριεύουν τὸ *Μαδράς* εἰς τὰς Ἰνδίας. Ἐντὸς μίσης δεκαετίας (1757 - 67) καταλαμβάνουν διὰ τοῦ λόρδου *Κλαίβ* τὰς Ἰνδίας· τὸ 1770 διὰ τοῦ *Κούκ* κατακτοῦν τὴν ἤν *Ἡπειρον*, τὴν *Αὐστραλίαν*, πού τὴν εἶχον ἀνακαλύψει τὸ 1600 Ὀλλανδοί. Αἱ πρῶται ὕλαι πού περιέρχονται εἰς τὴν διάθεσιν τῶν καὶ αἱ πολλαὶ ἀγοραὶ τῶν νέων χωρῶν συντελοῦν εἰς τὴν ραγδαίαν ἐξέλιξιν τῆς ἀγγλικῆς βιομηχανίας καὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐμπορίου τῶν εἰς τὰ πέρατα τοῦ κόσμου.

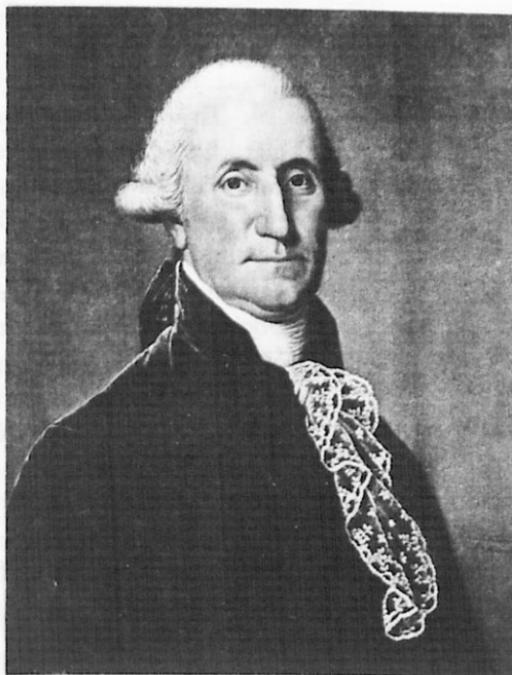
Ἐνεκα τοῦ ἀγγλικοῦ αὐτοῦ ἀνταγωνισμοῦ ἡ Ὀλλανδία ἔπαυσε νὰ θαλασσοκρατῆ. Ἐπειτα ἤλθεν ἡ σειρά τῆς Γαλλίας, ἡ ὅποια δὲν ἐδίστασε νὰ ἀναμετρηθῆ πρὸς τὴν Ἀγγλίαν κατὰ τὸν ἑπταετῆ ἀποικιακὸν

πόλεμον (1756 - 1763), αλλά ἐνικήθη και ἔχασε τὰς ἀποικίας της εἰς Β' Ἀμερικὴν πλὴν τῆς Λουιζιάνας.

Η ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ

Αἱ 13 Ἀγγλικαὶ ἀποικίαι, πού διμορφώθησαν εἰς τὴν Β' Ἀμερικὴν, διετήρησαν μὲ τὴν Μητρόπολιν οἰκονομικὴν μόνον ἐξάρτησιν. Εἶχον δεσμευθῆ, κατόπιν συμφωνίας, νὰ στέλλουν εἰς τὴν Μ. Βρετανίαν τὰς πρώτας ὕλας των καὶ νὰ προμηθεύωνται ἀπὸ αὐτὴν βιομηχανικὰ προϊόντα, διότι εἰς τὰς ἀποικίας εἶχεν ἀπαγορευθῆ νὰ ἰδρύνουν βιομηχανίας.

Οἱ λόγοι αὐτοί, καθὼς και ἡ φορολογία πού ἐπέβαλεν ἡ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις εἰς τὸ χαρτόσημον χωρὶς τὴν ἔγκρισιν τῶν ἀποικιακῶν Συμβουλιῶν, ἐδημιούργησαν ἀναβρασμὸν μεταξὺ τῶν Βορειοαμερικανῶν. Τότε ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις κατήργησε τὸν φόρον τοῦ χαρτοσήμου, ἀλλ' ἐπέβαλε φορολογίαν εἰς τὸ τσάι καὶ εἰς ἄλλα εἰσαγόμενα εἶδη ἐνώπιον ὅμως τῶν νέων φορολογιῶν οἱ Βορειοαμερικανοὶ ἐξηγέρθησαν μὲ πρωτοπόρους τοὺς κατοίκους τῆς Βοστώνης. Ἔτσι ὁ Ἀγγλικὸς στρατὸς πού ἐστάλη κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν εὐρέθη πολιορκημένος εἰς τὴν Βοστώνην ἀπὸ τὴν ἐθνοφρουρὰν τῆς Μασαχουσέτης. Εἰς ὅλας τὰς Πολιτείας ἔπνεεν ἄνεμος ἀνεξαρτησίας, ἐνῶ ἀποικοὶ πάσης ἡλικίας ἔλαβαν τὰ ὄπλα ὑπὸ τὰς πτυχὰς τῆς Ἀμερικανικῆς σημαίας. Τότε ἡ Ἐθνοσυνέλευσις τῆς Φιλαδελφείας (4 Ἰουλίου 1776) μὲ τὴν Διακήρυξιν τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου¹² ἐκήρυξε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν 13 Πο-

Εἰκ. 9. Ὁ Γεώργιος Οὐάσιγκτον, πρῶτος Πρῶεδρος τῶν Η.Π.Α.

λιτειών τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἐξέλεξε ἀρχιστράτηγον τὸν Γεώργ. Οὐάσιγκτον, ὁ ὁποῖος ἀργότερον συνέτριψε τὰ Ἀγγλικά στρατεύματα καὶ συνέλαβε τὸν στρατηγὸν τῶν Κορνούαλλην. Τελικῶς ἡ Ἀγγλία διὰ τῆς Συνθήκης τῶν Παρισίων (3 Σεπτ. 1783) ἀνεγνώρισε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν 13 Πολιτειῶν τῆς Β' Ἀμερικῆς.

Κάθε μία ἐξ αὐτῶν διετήρησε τὴν ἐσωτερικὴν αὐτονομίαν τῆς, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐξωτερικὴν τῶν πολιτικῶν ἀπετέλεσαν Ὅμοσπονδίαν, τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας Ἀμερικῆς (Η.Π.Α.) πὺ διοικοῦνται συμφῶνως πρὸς τὸ Σύνταγμα τοῦ 1787.

Ἡ κυβέρνησις τῶν Η.Π.Α. ἔχει ἔδραν τὴν Οὐάσιγκτον¹³. Τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν ἀσκει ὁ Πρόεδρος, τὴν δικαστικὴν τὸ Ἀνώτατον Δικαστήριον καὶ τὴν νομοθετικὴν τὸ Κογκρέσσον (Βουλὴ - Γερουσία).

13 ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 17ον ΑΙΩΝΑ

Ἐνῶ κατὰ τὸν 15ον καὶ 16ον αἰῶνα κέντρον τῆς πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς κινήσεως ἦτο ἡ Ἰταλία, κατὰ τὸν 17ον τὸ κέντρον μετατοπίζεται δυτικώτερον.

Εἰς τὴν Γαλλίαν ἀκμάζει ἡ λογοτεχνία, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ ἡ ζωγραφικὴ. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἡ ποίησις καὶ ἡ ἐπιστήμη. Παραλλήλως ἀνθεῖ εἰς τὴν Ἰσπανίαν ἡ ζωγραφικὴ καὶ ἡ δραματογραφία, ἐνῶ εἰς τὰ Κάτω Χώρας ἀναδεικνύονται ἔξοχοι ζωγράφοι.

Ἐπειδὴ ὅλαι αὐταὶ αἱ ἐκδηλώσεις ὑπῆρξαν ἐντονώτεραι εἰς τὴν Γαλλίαν, ὅπου τὰς ἐπροστάτευσεν ὁ «Βασιλεὺς Ἥλιος», ὡς ἀπεκλήθη ὁ Λουδοβίκος ΙΔ' διὰ τοῦτο ὁ 17ος αἰὼν ἔλαβε τὸ ὄνομά του.

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 17ον ΑΙΩΝΑ

1. Ἡ Γαλλία τὴν ἐποχὴν αὐτὴν κυριαρχεῖ εἰς τὴν Εὐρώπην ὄχι μόνον διπλωματικῶς ἀλλὰ καὶ πνευματικῶς. Ἡ ὑπεροχὴ τῆς αὐτῆ ὀφείλεται εἰς τὴν ἴδρυσιν τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας¹⁴ ἀπὸ τὸν Ρισελιέ (1635), ἡ ὁποία μὲ τὰς περιφήμους ἐκδόσεις τῆς ἔδωκεν εἰς τὴν Γαλλίαν ἐνιαίαν γλῶσσαν.

Ἐξ ἄλλου ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ μερικὰ καλλιεργημένα κυρία ἐκ τῆς ἀστικῆς τάξεως ἐδημιούργουν εἰς τὰ σαλόνια τῶν συναναστροφῶν, ὅπου συνεκεντροῦντο ποιητὰ καὶ καλλιτέχναι, οἱ ὅποιοι δὲν περιορίζοντο μόνον εἰς τὴν διασκέδασιν, ἀλλὰ ἢ ἀπήγγελλον ἔργα τῶν ἢ ἐδίδον ἐρασιτεχνικὰς παραστάσεις ἢ καὶ συνεζήτουν σπουδαῖα θέματα, ὅπως περίπου εἰς τὰ συμπόσια τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων. Αἱ κοινωνικαὶ αὐταὶ ἐκδηλώσεις καὶ ἄλλαι σχετικαί, ποὺ ἐγίνοντο εἰς τὰ μέγαρα τῆς ἀριστοκρατίας καὶ εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἐχάριζαν εἰς τὸ Παρίσι τὴν πνευματικὴν ἡγεμονίαν.

Τὸ πλέον ἔντονον γνῶρισμα τῆς πνευματικῆς λάμψεως τῆς Γαλλίας κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ὑπῆρξε τὸ θέατρον, ὅπου ἀνεδείχθησαν σπουδαῖοι συγγραφεῖς μὲ θεατρικὰ ἔργα μνημειώδη διὰ τὸ κομψὸν ὕφος τῶν καὶ τὴν ὡραίαν πλοκὴν ἢ τοὺς ἠθικοὺς χαρακτήρας τῶν ἡρώων τῶν κ.λ.π. Ἀπὸ τοὺς θεατρικοὺς αὐτοὺς συγγραφεῖς σημειώνομεν :

Πρῶτον τὸν Κορηγίλιον, τοῦ ὁποίου οἱ ἥρωες ἀφοσιώνονται εἰς τὸ καθῆκον περισσότερον ἀπὸ τὸ συμφέρον τῶν. Ἀριστοτεχνήματά του θεωροῦνται ὁ «Σίδ», ὁ «Ορατίος» καὶ ἡ μοναδική του κωμῶδία «Ὁ Ψεύτης».

Δεύτερον τὸν Μολιέρον, κωμωδιογράφον, ποὺ μὲ ἀνεξάντλητον φαιδρότητα ἐσκιαγράφησεν ἀνθρωπίνους τύπους ἄθανάτα ἔργα του παρέμειναν «Ὁ κατὰ φαντασίαν ἀσθενής», «Ὁ Ἀρχοντοχωριάτης» καὶ ὁ «Ἐξήνταβελόνης».

Τρίτον τὸν Ρακίναν, ποὺ ἔγραψε τὴν «Ἀνδρομάχην» τὴν «Φαίδραν», «Ἰφιγένειαν» κ.λ.π. Ἡ προτίμησις του στρέφεται εἰς γυναικίους χαρακτήρας, ποὺ τοὺς συνταράσσουν τὰ πλέον σφοδρὰ πάθη (ζηλοτυπία, ἔρωσ φιλοδοξία κ.ἄ.).

Ἄλλοι ἀξιοπρόσεκτοι συγγραφεῖς εἶναι ὁ Λαμπρυνιέρ μὲ τοὺς «Χαρακτήρας του», ὁ Λαφονταίν ποὺ μὲ πρότυπον τὸν Αἴσωπον ἔγραψε «Μύθους». Τέλος ὁ φιλόσοφος Καρτέσιος ποὺ ἔγραψε τὸν «Περὶ Μεθόδου λόγον», εἰς τὸν ὅποιον διδάσκει ποίαν πορείαν πρέπει νὰ ἀκολουθῇ ὁ ἐπιστήμων, ὅταν ἐρευνᾷ σπουδαῖα ζητήματα. Τὸ ἔργον του αὐτὸ ἐκρίθη ὡς ὑπόδειγμα ὕφους τοῦ γαλλικοῦ πεζοῦ λόγου.

2. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὁ μεγαλύτερος ποιητὴς εἶναι ὁ Μίλτων ποὺ ἔγραψε τὸν «Ἀπολεσθέντα Παράδεισον», ὑπέροχον ἐπικὸν ποίημα. Ὁ μέγας φιλόσοφος Τζὸν Λόκ, ποὺ διδάσκει ὅτι τὸ βρέφος ἔρχεται εἰς τὸν κόσμον χωρὶς τίποτε νὰ γνωρίζῃ (ὁ νοῦς του εἶναι «ἄγραφος

χάρτης») και μόνον με τὰς αἰσθήσεις του σχηματίζει ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὰς γνώσεις. Ὁ μεγαλύτερος ἐπιστήμων εἶναι ὁ Νεύτων (1642 - 1727), πού διετύπωσεν εἰς τὴν Φυσικὴν τὸν νόμον τῆς παγκοσμίου ἑλξεως.

3. Εἰς τὴν Ἰσπανίαν ἐμφανίζονται λαμπροὶ δραματουργοί, ὅπως ὁ Λόπε ντε Βέργκα πού ἔγραψε 1500 δράματα, ἐπίσης δὲ ὁ Καλντερόν ντε λά Βάργκα μετὰ πολλὰ θεατρικὰ ἔργα.

Τέλος εἰς τὴν Ἰταλίαν ἀκμάζει ὁ Φυσικὸς Τορικέλλι πού ἀνεκάλυψε μέθοδον μετρήσεως τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως (Βαρόμετρον).

Η ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 17ον ΑΙΩΝΑ

Μετὰ τὰ λαμπρά της μνημεῖα τόσον εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν, ὅσον καὶ εἰς τὴν ζωγραφικὴν ἢ Γαλλία διατηρεῖ τὸ προβάδισμα καὶ εἰς τὴν καλλιτεχνίαν.

Εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν οἱ ἀρχιτέκτονες μεταχειρίζονται τὸν ρυθμὸν Μπαρόκ, τοῦ ὁποίου τὸ ἰδιαίτερον γνώρισμα εἶναι ὅτι συγχέονται τὰ ὅρια τῶν σχεδίων καὶ τῶν μορφῶν. Ὑπόδειγμα τοῦ ρυθμοῦ αὐτοῦ εἶναι τὸ ἀνάκτορον τῶν Βερσαλλιῶν.

Ἀπὸ τοὺς Γάλλους ζωγράφους ἀξιοσημεῖωτοι θεωροῦνται ὁ Πουσσέν (Ποιμένες τῆς Ἀρκαδίας, ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὴν Βαβυλῶνα) καὶ ὁ Λε Μπρέν (ἀριστοῦργημα τοῦ «Ἡ ζωὴ τοῦ Λουδοβίκου»).

Εἰς τὴν Ἰσπανίαν ζωγράφοι παγκοσμίου φήμης λογίζονται: πρῶτος ὁ Βελάσκειθ πού θαυμάζεται διὰ τὴν ἀρμονίαν τῶν σχεδίων καὶ τὴν λεπτὴν αἴσθησιν τῶν χρωμάτων. (Περίφημοι πίνακες τοῦ ἐθεωρήθησαν ἢ πριγκίπισσα Μαργαρίτα, ὁ πρίγκιψ Βαλτάσαρ Κάρολος κ.ἄ.). Ἐξ ἴσου φημίζεται καὶ ὁ Μουρίλο πού ἐφιλοτέχνησε θρησκευτικὰς εἰκόνας καὶ πίνακας ἀπὸ τὴν καθημερινὴν ζωὴν. Πασίγνωστοι ἔγιναν διὰ τὴν χάριν καὶ τὴν εἰλικρίνειαν πού τοὺς διακρίνει οἱ «Παῖδες τρώγοντες σταφυλάς» ἢ καὶ οἱ «Παῖδες παίζοντες κύβους».

Εἰς τὴν Φλάνδραν (Βέλγιον) κορυφαῖος ζωγράφος ἀνεδειχθη ὁ Ροῦμπενς πού θαυμάζεται διὰ τὰς ἰσχυράς ἐντυπώσεις πού προξενοῦν τὰ ἔργα του. Ἀπαράμιλλον ἔργον του «Ἡ Ἀποκαθήλωσις». Εἰς τὴν Ὀλλανδίαν ἤκμασεν ὡς μεγάλος διδάσκαλος καὶ τεχνίτης τοῦ χρωστικῆς ὁ Ρέμπραντ. Εἰς τὰ δημιουργήματά του, ἐκφράζει μετὰ δύναμιν τὰς σκέψεις καὶ τὰ αἰσθήματα τῶν εἰκονιζομένων προσώπων. Ἀντιπροσω-

πεντυκὰ ἔργα τῆς τεχνολογίας του εἶναι ἡ ὀνομαστὴ σύνθεσις του «Μάθημα ἀνατομίας», ἐπίσης ὠραιότατος πίναξ του «Ὁ Καλὸς Σαμαρείτης».

14 ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΥ Η ΓΑΛΛΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

Τὸ ἔτος 1789 ἀποτελεῖ ὑψηλὸν ὀρόσημον πού τὸ ἐχάραξαν αἱ ιδέαι καὶ αἱ πράξεις τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἡ λάμψις τῆς ἐκρήξεώς της ἐφώτισε τοὺς λαοὺς τοῦ κόσμου ἐπὶ ἓνα καὶ πλέον αἰῶνα. Δι' αὐτὸ ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις εἶναι ἓν ἀπὸ τὰ κυριώτερα γεγονότα τῆς Παγκοσμίου ἱστορίας.

Ἄλλὰ ἡ προπαρασκευὴ της ὑπῆρξε μακρὰ καὶ εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ Διαφωτισμοῦ, ὁ ὁποῖος μὲ τὸ πνεῦμα του εἶχε διαποτίσει ὀλόκληρον τὸν 18ον αἰῶνα.

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΥ

Ἐνῶ οἱ λογοτέχναι τοῦ 17ου αἰῶνος ἐπεζήτουν μὲ τὰ ἔργα των νὰ διασκεδάζουν τοὺς εὐγενεῖς, τὸν 18ον αἰῶνα ἐμφανίζονται συγγραφεῖς πού ἐπιδιώκουν νὰ διδάξουν καὶ νὰ διαφωτίσουν τὸν λαόν, ὅτι ζῆ εἰς καθεστῶς κοινωνικῆς ἀνισότητος, ἀδικίας καὶ οικονομικῆς καταπίεσεως. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν τοὺς συγγραφεῖς ἐκείνους τοὺς ὠνόμασαν διαφωτιστάς.

Ὁ Διαφωτισμὸς ἔχει τὰς ρίζας του εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου ἀπὸ τὸν 17ον ἀκόμη αἰῶνα εἶχον ἀκουσθῆ αἱ ὑψηλαὶ ιδέαι περὶ κράτους, κοινωνίας καὶ δικαιοσύνης. Ἀπὸ τὸ 1666 ὁ περίφημος Ἄγγλος κοινωνιολόγος Τζὸν Λόκ διεκήρυξε τὴν κυριαρχίαν τοῦ λαοῦ, τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀτόμου, τὴν ἰσότητά. Κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ 18ου αἰῶνος, ὁ οἰκονομολόγος Ἀδὰμ Σμιθ ἀπέρριπτε μὲ τὰ συγγράμματά του κάθε ἐπέμβασιν τοῦ κράτους εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ ἀτόμου.

Αἱ νέαι αὐταὶ ιδέαι ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν διεδόθησαν ἐντεῦθεν τῆς Μάγχης, ἀλλ' ἐκαρποφόρησαν περισσότερο εἰς τὴν Γαλλίαν, διότι ἐκεῖ ἐπεκράτει ἄδικον φορολογικὸν σύστημα, πού ἔρριπτεν ὅλα τὰ βάρη εἰς τοὺς χωρικοὺς καὶ τοὺς μικροαστοὺς. Εἰς τὴν Γαλλίαν ἡ ἄσκοπος σπα-

τάλη του δημοσίου χρήματος και αι αυθαιρεσίες της τάξεως των προνομιούχων είχαν φθάσει εις τὸ κατακόρυφον.

Οἱ σπουδαιότεροι Γάλλοι (συγγραφεῖς) διαφωτισταὶ τοῦ 18ου αἰῶνος εἶναι :

1. Ὁ Βολταῖρος, πού μετὰ τὰ συγγράμματά του κατεπολέμησε κάθε μορφὴν τυραννίας.

2. Ὁ Μοντεσκιέ, ὁ ὁποῖος εἰς τὸν σοφὸν βιβλίον του «Τὸ πνεῦμα τῶν Νόμων» διακρίνει τὴν ἐξουσίαν εἰς Ἐκτελεστικὴν, Νομοθετικὴν καὶ Δικαστικὴν.

3. Ὁ Ζὰν - Ζὰκ Ρουσσώ, πού καταφέρεται κατὰ τῆς ἀπολυταρχίας, ἀποκρούει τὴν κοινωνικὴν ἀνισότητά καὶ μαστιγώνει τὴν ἀπάνθρωπον μεταχείρισιν. Τὰς ιδέας του αὐτὰς ἐκθέτει εἰς τὸ συνταρακτικὸν διὰ τὴν ἐποχὴν του βιβλίον του «Τὸ Κοινωνικὸν Συμβόλαιον», πού ἐθεωρήθη εὐαγγέλιον τῆς Κοινωνιολογίας.

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖς ἕμως σημειώνεται καὶ μία τάσις ἀπὸ μερικὸς φωτισμένους ἡγεμόνας νὰ ἐφαρμόσουν εἰς τὴν διακυβέρνησιν τῶν λαῶν τῶν ιδέας κοινωνικῶν ἐλευθεριῶν καὶ ἀνθρωπισμοῦ. Τὸ φαινόμενον αὐτὸ ὠνομάσθη Φωτεινὴ Δεσποτεία, τοιοῦτοι δὲ βασιλεῖς ὑπῆρξαν, ὅπως ἐγνωρίσαμεν, ὁ Φρειδερίκος ὁ Μέγας, ὁ Ἰωσήφ Β' τῆς Αὐστρίας καὶ ἡ Μεγάλῃ Αἰκατερίνῃ.

ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΑΙ ΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Γαλλικὴ ἐπανάστασις ἔχει ὀνομασθῆ ἢ ἐξέγερσις τῶν Γάλλων ἀστῶν καὶ χωρικῶν ἐναντίον τοῦ ἀδίκου καὶ πιεστικοῦ καθεστῶτος, πού εἶχον ἐπιβάλλει εἰς τὴν χώραν τῶν οἱ ἀπολυταρχικοὶ ἡγεμόνες Λουδοβίκοι 14ος, 15ος καὶ 16ος. Τὴν ἐκρηξιν τῆς λαϊκῆς ἀγανακτήσεως ὑπεβοήθησαν καὶ τὰ κηρύγματα τῶν Διαφωτιστῶν, καθὼς ἐπίσης καὶ οἱ ἀπελευθερωτικοὶ ἀγῶνες τοῦ Βορειαμερικανικοῦ λαοῦ. Ἡ Ἐπανάστασις ἐκράτησε δέκα χρόνια (1789 - 1799) καὶ ὑπῆρξε συγκλονιστικὴ ὄχι μόνον διὰ τὴν Γαλλίαν, ἀλλὰ καὶ δι' ὅλον τὸν Κόσμον. Ἡ ὅλη ἐξέγερσις ἤμπορεῖ νὰ χωρισθῆ εἰς τέσσαρας περιόδους ἢ φάσεις ἀναλόγως τῶν μεταβολῶν εἰς τὴν μορφήν τῆς Κυβερνήσεως.

1. Αἱ Γενικαὶ Τάξεις. Ἡ Συντακτικὴ Συνέλευσις (5 Μαΐου 1789 — 30 Σεπτ. 1791).

Τὸ μεγάλο ἔλλειμμα τοῦ προϋπολογισμοῦ ἠνάγκασε τὸν βασιλέα Λουδοβίκον ΙΣΤ' νὰ συγκαλέσῃ τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν Τριῶν Τάξεων, ποὺ δὲν εἶχον ποτὲ συγκαληθῆ ἀπὸ τοῦ 1614.

Εἰς τὰς 4 Μαΐου 1789 ἤρχισε ἡ πρώτη συνεδρίασις τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ (300 εὐγενεῖς, 300 κληρικοί, 600 τῆς γ' τάξεως). Ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὅμως τῆς συζητήσεως οἱ σύνεδροι διεφώνησαν ἐπὶ τοῦ τρόπου ψηφοφορίας. Δι' αὐτὸ οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς γ' τάξεως ἐχωρίσθησαν ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ ἐκήρυξαν ἑαυτοὺς Ἐθνοσυνέλευσιν, ἡ ὁποία μὲ σύστασιν τοῦ Μιραμπῶ ἐκήρυξε τὰ μέλη τῆς ἀπαραβίαστα καὶ ὠρκίσθη νὰ μὴ διαλυθῆ, ἂν δὲν δώσῃ εἰς τὴν πατρίδα Σύνταγμα (καὶ δι' αὐτὸ λέγεται Συντακτικὴ).

Αὐτὸ ἐθεωρήθη ἐπαναστατικὴ ἐνέργεια καὶ ὁ βασιλεὺς ἠθέλησε νὰ διαλύσῃ τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν. Τότε ὅμως ὁ λαὸς τῶν Παρισίων ἔλαβε τὰ ὄπλα καὶ κατόπιν πολιορκίας ἐκυρίευσεν τὸ μισητὸν φρούριον τῆς Βαστίλλης, ὅπου ἐφυλακίζοντο οἱ ἀντίπαλοι τοῦ καθεστώτος· ἔπειτα ὠργάνωσεν ἐθνοφρουρὰν μὲ ἀρχηγὸν τὸν Λαφαγέτ, ποὺ εἶχε διαπρέψει ὡς ἥρωας εἰς τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα τῶν Βορειοαμερικανῶν. Ἡ πτώσις τῆς Βαστίλλης σημειώνει τὸ τέλος τοῦ δεσποτισμοῦ εἰς τὴν Γαλλίαν, διὰ τοῦτο δὲ ἡ 14ῃ Ἰουλίου ἐορτάζεται ὡς ἐθνικὴ ἐπέτειος τῶν Γάλλων.

Ἐπειτα ἡ Συνέλευσις ἐπροχώρησεν εἰς τὴν κατάργησιν τῶν προνομίων καὶ ἐψήφισε τὴν μνημειώδη Διακήρυξιν τῶν Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου.

Αἱ κυριώτεραι διατάξεις τῆς :

1. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἐλεύθεροι, ἔχουν τὰ ἴδια δικαιώματα καὶ εἶναι ἴσοι ἀπέναντι τοῦ νόμου.
2. Κανένας πολίτης δὲν ἐπιτρέπεται νὰ φυλακισθῆ ἄνευ προηγουμένης δικαστικῆς ἀποφάσεως.
3. Προστατεύεται ἡ ἐλευθερία τῆς θρησκείας, τοῦ λόγου καὶ τῆς σκέψεως.
4. Ἡ κυριαρχία πηγάζει ἀπὸ τὸν λαὸν καὶ ἀνήκει εἰς τὸν λαόν.
5. Τὸ βῆρος τῆς φορολογίας μοιράζεται μεταξὺ ὄλων γενικῶς τῶν πολιτῶν διὰ τὴν ὠφέλειαν τοῦ κράτους.

Τέλος παρουσίασε τὸ νέον Σύνταγμα, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ βασιλεὺς κρατεῖ τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν, ἐνῶ τὴν Νομοθετικὴν ἀσκοῦν οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ. Ὁ Λουδοβίκος ὠρκίσθη καὶ τὰ πράγματα ἔβαι-

ναν καλῶς. Πλὴν ὅμως ἀντέδρασαν ἡ σύζυγός του Μαρία Ἀντουανέττα καὶ οἱ ἄλλοι σύμβουλοί του, οἱ ὁποῖοι τὸν ἔπεισαν νὰ δραπετεύσῃ. Ἡ ἀπόπειρά του ἀπέτυχε, διότι ὁ βασιλεὺς, μολονότι μετημφισμένως, ἀνεγνωρίσθη εἰς τὰ σύνορα καὶ συνελήφθη. Μετεφέρθη εἰς τὴν πρωτεύουσαν, ὅπου τοῦ ἀνέστειλαν τὴν ἐξουσίαν. Ἐπειδὴ ὅμως ἔδωσε καὶ πάλιν ὄρκον ὅτι θὰ σεβασθῇ τὸ Σύνταγμα, ἐπανέκτησε τὰ προνόμιά του (Σεπτέμβριος 1791).

Ἔτσι τελειώνει ἡ πρώτη φάσις τῆς Ἐπαν/σεως μὲ τὴν κατάργησιν τῆς Ἀπολυταρχίας καὶ τὴν ἴδρυσιν τῆς Συνταγματικῆς Μοναρχίας, ἣτοι μὲ περιορισμένα τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος.

2. Ἡ Νομοθετικὴ Συνέλευσις (1 Ὀκτ. 1791 — 21 Σεπτ. 1792).

Μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς Συντακτικῆς ἐξελέγη Νομοθετικὴ Συνέλευσις ἢ *Τακτικὴ Βουλὴ*. Δὲν ἠδυνήθη ὅμως νὰ προχωρήσῃ ἀπερίσπαστος εἰς τὸ ἔργον τῆς, διότι πολλοὶ βασιλόφρονες, φυγάδες εἰς τὸ ἐξωτερικόν, (οἱ λεγόμενοι «ἐμιγκρέ»), ἔπεισαν τὸν βασιλέα τῆς Πρωσίας νὰ ἐπέμβῃ στρατιωτικῶς πρὸς λύτρωσιν τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ΄

Ἡ Συνέλευσις ἐκήρυξε τὴν Γαλλίαν «ἐν κινδύνῳ». Τότε ἀπὸ ὅλας τὰς ἐπαρχίας συνέρρεον εἰς τὸ Παρίσι ἔνοπλοι καὶ ἐνθουσιώδεις πατριῶται. Τὴν 30ὴν Ἰουλίου 1792 ἔφθασαν καὶ 600 νέοι ἀπὸ τὴν Μασσαλίαν ψάλλοντες ἐν πατριωτικῶν ᾄσμα¹⁵ τὸ ὁποῖον ἐγένετο ἔπειτα ὁ ἔθνικὸς ὕμνος τῶν Γάλλων. Ὑστερα ἀπὸ μερικὰς ἀτυχίας πλησίον τῶν συνόρων τὰ γαλλικὰ στρατεύματα μαχόμενα ὑπὲρ σωτηρίας τῆς πατρίδος ἐρίφθησαν μὲ ἐνθουσιασμὸν ἐναντίον τῶν φυγάδων καὶ τῶν Πρώσων εἰς τὴν μάχην τοῦ *Βαλμύ* καὶ τοὺς συνέτριψαν (20 Σεπτ. 1792).

Ἐν τῷ μεταξύ, ἡ Νομοθετικὴ Συνέλευσις ἐψήφισε τὴν ἀναστολὴν τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας καὶ συνεκάλεσε τὸν λαὸν εἰς Ἀναθεωρητικὴν Συνέλευσιν, πού ἐγινε γνωστὴ μὲ τὸν γαλλικὸν ὄρον *Κονβανσιὸν* (Συμβατικὴ). Ἔτσι τελειώνει καὶ ἡ δευτέρα φάσις, ἐνῶ εἰς τὸν πολιτικὸν ὀρίζοντα ἀνέρχονται ἄτομα ἀπὸ λαϊκώτερα στρώματα καὶ ἡ Ἐπαν/σις γίνεται ὁλοπνὴ καὶ ὀρητικώτερα.

3. Τὴν ἐπομένην ἀκριβῶς ἡμέραν τῆς νίκης τοῦ Βαλμύ ἐνθουσιασμένοι οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς *Κονβανσιὸν* ἐψήφισαν τὴν κατάργησιν τῆς Βασιλείας καὶ τὴν κήρυξιν τῆς Δημοκρατίας. Ἐπειτα ἐδίκασαν ὡς ἐνόχους ἐσχάτης προδοσίας τὸν Λουδοβίκον καὶ τὴν Ἀντουανέτταν καὶ τοὺς ἀνέβασαν εἰς τὴν λαιμητόμον (γκιλοττίναν) ἐνώπιον τοῦ λαοῦ (Ἰαν. καὶ Ὀκτώβρ. 1793).

Τὸν Μάιον τοῦ ἰδίου ἔτους, ἐπειδὴ Πρωσσιακὰ καὶ Αὐστριακὰ στρατεύματα ἐν συνεργασίᾳ μὲ τοὺς «ἐμιγκρὲ» ἔκαμαν νέαν εἰσβολὴν εἰς τὰ γαλλικὰ ἐδάφη, ἡ Συνέλευσις ἔλαβε τρομοκρατικὰ μέτρα κατὰ τῶν ἀντιδραστικῶν. Κατὰ σύστασιν τοῦ δημαγωγοῦ Δαντόν ἵδρυσεν τὴν Ἐπιτροπὴν Δημοσίας Ἀσφαλείας, ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὁποίας ἦσαν οἱ μεγάλοι ἡγέται τῆς Ἐπαναστάσεως, Δαντόν, Μαρά καὶ Ροβεσπιέρ. Αὕτῃ κατέγραφεν εἰς μυστικὸν κατάλογον καθ' ὑποπτον, πού τὸν ἐδίκαζον πρόχειρα ἐπαναστατικὰ δικαστήρια, τὰ ὁποῖα καθ' ὅλην τὴν χώραν ἔστειλαν εἰς τὴν γκιλοττίναν χιλιάδας πολιτῶν, ἀκόμη καὶ ἀθώους. Ἄλλ' αὕτῃ ἡ τρομοκρατία ἔφερε μεγάλην ἀντίδρασιν καὶ ὅλοι οἱ ὄργανοὶ αὐτῆς εἶχαν κακὸν τέλος (1794).

Εἰκ. 10. Ὁ μέγας Ναπολέων

Ἔτσι ἔληξεν ἡ τρίτη περίοδος τῆς Ἐπαναστάσεως, πού εἰς τὸ ἐσωτερικὸν χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ἐπιβολὴν τῶν ἄκρων στοιχείων τῆς γ' τάξεως, τὰ ὁποῖα ἐγκαθίδρυσαν εἰς τὴν Γαλλίαν τὸ χάος τοῦ τρόμου εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ὅμως τὰ στρατευμένα τέκνα τῆς χώρας ἀπέκρουσαν τοὺς ἐχθροὺς τῆς πατρίδος καὶ τοὺς κατεδίωξαν ἐντὸς τοῦ ἐδάφους τῶν.

4. Τὸ Διευθυντήριον καὶ οἱ Πόλεμοι τῆς Ἐπαναστάσεως

Ἦστερα ἀπὸ τὴν τρομοκρατίαν ἐκυριάρχησαν οἱ συντηρητικοὶ βουλευταί, οἱ ὁποῖοι παρεχώρησαν τὴν ἐξουσίαν εἰς ὅμιλόν Διευθυντήριον.

Αὐτὸ ἐπέτυχεν μὲ σκληροὺς ἀγῶνας νὰ συντρίψῃ τὰς ἐπαναστάσεις τῶν βασιλοφρόνων εἰς τὴν χώραν. Εἰς τὸ ἐξωτερικὸν αἱ στρατιαὶ τῆς Γαλλίας ὠδηγοῦντο ἀπὸ θριάμβου εἰς θρίαμβον. Ἄλλὰ ποῦ ὑφείλονται αἱ νῆκαι αὐταί; Εἰς τὸ ὅτι ὁ στρατὸς δὲν εἶναι μισθοφορικὸς· εἶναι τὰ παιδιὰ τῆς Γαλλίας πού πολεμοῦν μὲ ἐνθουσιασμόν διὰ τὰς ἰδέας τῶν.

Οί στρατηγοί των είναι νεαροί αξιωματικοί, πού εμπνέονται από πατριωτισμόν και γνωρίζουν νά πλήττουν τόν αντίπαλον εἰς τὸ ἀδύνατον σημεῖον με τὴν στρατηγικὴν τῶν ἐλιγμῶν και τοῦ αἰφνιδιασμοῦ.

Ἀπὸ τοὺς πολέμους τῆς Ἐπαναστάσεως σπουδαιότεροι εἶναι ὁ Ἰταλικὸς και ἡ ἐκστρατεία εἰς Αἴγυπτον. Ἀρχιστράτηγος και εἰς τοὺς δύο ἦτο ὁ Ναπολέων Βοναπάρτης.

Εἰς τὴν Ἰταλίαν ὁ Ναπολέων μολονότι διέθετεν ὀλιγωτέραν δύναμιν, κατώρθωσε με θαυμασίους ἐλιγμούς και αἰφνιδιαστικά πλήγματα νά συντρίψῃ δύο στρατιάς τῆς Αὐστρίας και τὴν ἠνάγκασε νά κλείσῃ τὴν *Συνθήκην τοῦ Καμποφόρμιο* (1797). Συμφώνως πρὸς τοὺς ὅρους αὐτῆς ἡ Γαλλία ἐλάμβανε τὸ Βέλγιον, τὴν Λομβαρδίαν και τὰς νήσους τοῦ Ἰονίου πελάγους.

Ἡ ἐκστρατεία τῆς Αἰγύπτου ἔγινε τὸ 1798 κατόπι προτάσεως τοῦ Ναπολέοντος πρὸς τὸ Διευθυντήριον: εἰσηγήθη δηλ. ὅτι ἂν ἡ Γαλλία ἐκυρίευσεν τὴν Αἴγυπτον, θὰ ἦτο ἀνοικτὸς ὁ δρόμος πρὸς τὰς Ἰνδίας και ἡ Ἀγγλία, πού ἀνῆκεν εἰς τὸν συνασπισμόν τῶν ἐχθρῶν τῆς Γαλλίας, θὰ ἐζήτηι εἰρήνην.

Ὁ Ναπολέων ἀφοῦ ἐπεβίβασεν εἰς τὸν στόλον 35.000 ἄνδρας, διέσχισε τὴν Μεσόγειον και ἀπεβιβάσθη εἰς τὸ Ἀβουκίρ, λιμένα τῆς Αἰγύπτου. Ἐπειτα ἔγινε κύριος τῆς Ἀλεξανδρείας και τοῦ Δέλτα. Ἀλλ' ὁ Ἀγγλὸς ναύαρχος *Νέλσων* ἔσπευσεν εἰς τὴν Αἴγυπτον και ἔκαυσε τὸν γαλλικὸν στόλον εἰς τὸ Ἀβουκίρ. Ὁ Ναπολέων ἀφοῦ ἐνίκησε πλησίον τῶν Πυραμίδων τοὺς *Μαμελοῦκους*¹⁶, ἐκυριάρχησεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀλλὰ εὐρέθη ἀποκλεισμένος ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου. Τοιοῦτοτρόπως ἡ θέσις τοῦ γαλλικοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος ἦτο δύσκολος: ἔγινε δὲ ἀκόμη δυσκολωτέρα, ὅταν τὸ Διευθυντήριον ἀνεκάλεσε τὸν Ναπολέοντα. Μετὰ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ ἀρχηγοῦ του τὸ γαλλικὸν σῶμα ἐσυνθηκολόγησε με τοὺς Ἀγγλοὺς.

Παρὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἡ ἐκστρατεία αὐτὴ ὠφέλησε τὴν ἀνθρωπότητα. Ὁ Ναπολέων εἶχε πάρει μαζί του πολλοὺς σοφοὺς, οἱ ὁποῖοι ἐμελέτησαν τὴν φύσιν και τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τῆς Αἰγύπτου: ἐπίσης συνεκέντρωσαν ἀξιόλογον ἀρχαιολογικὸν ὑλικὸν και διέσωσαν πολλὰ ἀπὸ τὰ μνημεῖα τῆς.

ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις παρὰ τὰς πολλὰς ἀκρότητας πού διέ-

πραξεν, ἐπέτυχε καὶ λαμπρὰ ἔργα ποὺ δὲν πρέπει νὰ παραβλέψωμεν παρασυρόμενοι ἀπὸ τὴν φρίκην τῆς τρομοκρατίας.

Ἐκ τῶν δημιουργήματων αὐτῶν εἶναι ἡ Ἰδρυσις Ἀκαδημίας Φυσικῶν Ἐπιστημῶν καὶ Καλῶν Τεχνῶν, ἐπίσης καὶ τῆς Ἑκκλ. Νοομάλ, ἐνὸς δηλ. διδασκαλείου ποὺ ἐτοιμάζει καθηγητὰς διὰ τὰ Γυμνάσια.

Ὁ ἴδιος ὁ Ναπολέον ἔδρυσεν καὶ τὸ Αἰγυπτιακὸν Ἰνστιτούτον, ποὺ εἶχεν ἀποστολὴν τὴν μελέτην τῶν παπύρων καὶ τῶν παναρχαίων μνημείων τῆς Αἰγύπτου.

Ἄλλὰ ἐκεῖνο ποὺ ἔμεινε αἰώνιον κτῆμα εἶναι αἱ ὑψηλαὶ ἀρχαὶ ποὺ διεκήρυξεν περὶ τῆς ἀδελφότητος, τῆς ἰσότητος καὶ τῆς ἐλευθερίας τῶν λαῶν.

15 Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΝΑΠΟΛΕΟΝΤΟΣ. ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ ΚΑΙ Η ΙΔΡΥΣΙΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΜΜΑΧΙΑΣ

Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΝΑΠΟΛΕΟΝΤΟΣ (1799 - 1815)

Κατὰ τὴν πρώτην δεκαεταετίαν τοῦ 19ου αἰῶνος ἡ ζωὴ ἑκατομμυρίων Εὐρωπαϊῶν ἐξηρτάτο ἀπὸ τὰς ἀποφάσεις τοῦ Ναπολέοντος.

Ἔτσι ἡ σύντομος αὐτὴ περίοδος λαμβάνει τὴν μορφήν δράματος, εἰς τὸ ὁποῖον οἱ θεαταὶ παρακολουθοῦν τὴν ταχείαν ἀνύψωσιν τοῦ πρωταγωνιστοῦ τοῦ εἰς τὸ ἀποκορύφωμα τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως καὶ δόξης, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐξ ἴσου ταχείαν πτώσιν τοῦ εἰς τὸ βύραθρον τοῦ ὀλέθρου.

Τὴν Ναπολεόντειον ἐποχὴν θὰ τὴν διαιρέσωμεν εἰς τρεῖς φάσεις: τὴν ὑπατείαν, τὴν περίοδον τῆς ἀκμῆς καὶ τὴν περίοδον τῆς πτώσεως.

1. Ἡ περίοδος τῆς Ὑπατείας (1799 - 1804). Ἡ ἐπιστροφή τοῦ Ναπολέοντος ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον ἐχαιρετίσθη ἀπὸ τοὺς Γάλλους μὲ πολλὴν ἀνακούφισιν. Ἡ κατάστασις τοῦ κράτους εἶχε γίνεαι κρίσιμος, καὶ τὸ Διευθυντήριον δὲν ἤμποροῦσε νὰ ἐπιβληθῇ. Τότε ὁ Βοναπάρτης διέλυσε μὲ πραξικόπημα τὴν Βουλὴν (Νοεμβρ. 1799) καὶ ἀνέλαβεν ὁ ἴδιος τὴν κυβέρνησιν μὲ τὸν τίτλον τοῦ ὑπάτου μαζὺ μὲ δύο ἄλλους.

Τὰ σπουδαιότερα ἔργα τῆς Ὑπατείας εἶναι εἰς τὸν ἐσωτερικὸν τομέα ἡ δημοσίευσις τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος (1804) καὶ ἡ συμφωνία

μέ τον Πάπαν, ή οποία παρεχώρει εις τὸ κλῆρον τὰ προεπαναστατικά του προνόμια, ἀλλὰ ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τοῦ κράτους. Σημαντικὴν ἐπιτυχίαν εἶχεν ἡ Ὑπατεία καὶ εἰς τὸν ἐξωτερικὸν τομέα. Τὴν ἐπανειλημμένως ὑπὸ τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ Μορώ καὶ ὑπὸ αὐτοῦ τούτου τοῦ Ναπολέοντος ἠττηθεῖσαν Αὐστρίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἀγγλίαν, ὑπεχρέωσε νὰ υπογράψουν εἰρήνην με ἑαυτοῦ, ἐπωφελεῖς διὰ τὴν Γαλλίαν.

2. Ἡ αὐτοκρατορικὴ περίοδος τῆς ἀκμῆς (1804 - 1813).

Τὸ 1804 ὁ Ναπολέων κατήγγησε τὴν Ὑπατείαν καὶ ἐστέφθη ὑπὸ τοῦ Πάπα κληρονομικὸς Αὐτοκράτωρ τῶν Γάλλων. Ἡ Δημοκρατία ἐξέπνευσε.

Μὲ ἀνησυχίαν εἶδον αὐτὴν τὴν ἀλλαγὴν αἱ ἄλλαι Εὐρωπαϊκαὶ Δυνάμεις, διότι προσέβλεπον ὅτι εἶχον νὰ ἀντιμετωπίσουν τὴν ἀκόρεστον φιλοδοξίαν ἐνὸς δαιμονίου στρατηλάτου. Πρώτη ἡ Μ. Βρετανία, ποῦ ἔτρεφεν ἔχθραν πρὸς τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν, κατεπάτησε τὴν εἰρήνην (πρωθυπουργὸς ὁ Πιτ ὁ νεώτερος) καὶ προητοίμαζε συνασπισμὸν ἐχθρικῶν Δυνάμεων κατὰ τῆς Γαλλίας.

Ὁ Ναπολέων, διὰ νὰ τρομοκρατήσῃ τὴν Ἀγγλίαν, συνεχέντρωσε στρατὸν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Μάγχης δι' ἀπόβασιν. Ἐπειδὴ ὅμως διεπίστωσε τὸ δύσκολον τῆς ἐπιχειρήσεως, ἐστράφη αἰφνιδίως κατὰ τῆς Αὐστρίας ἡ νίκη ἔστεψε τὰ Γαλλικὰ ὅπλα εἰς τὸ Οὐίλμ (Σεπτ. 1805) καὶ τὰ στρατεύματά του διοικούμενα ἀπὸ τοὺς φημισμένους στρατηγούς του Μυρά Νέν καὶ Βερναδότ ἐκυρίευσαν τὴν Βιέννην. Δὲν ἐχάρη ὅμως ἐπὶ πολὺ τὴν νίκην του, διότι τὸν ἐπόμενον μῆνα ὁ Ἀγγλος ναύαρχος Νέλσον κατέστρεψε τὸν στόλον του εἰς τὸ Τραφάλγκαρ. Ἡ Ἀγγλία ἔχασε εἰς τὴν ναυμαχίαν τὸν ἥρωά της, ἀλλὰ διετήρησε τὴν κυριαρχίαν της εἰς τὴν θάλασσαν.

Ἐν τούτοις τὸν Δ/βριον τοῦ ἰδίου ἔτους ὁ Βοναπάρτης ὠδήγησε τὸν στρατὸν του εἰς τὸν θρίαμβον τοῦ Ἀούστερλιτς (τῆς Τσεχοσλοβακίας), ὅπου κατετρόπωσε τὰς ἡνωμένας στρατιάς τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Αὐστρίας (μάχη τῶν 3 αὐτοκρατόρων). Ἡ Αὐστρία ταπεινωμένη, ἔκλεισεν εἰρήνην (τοῦ Πρεσβούργου), με τὴν ὁποίαν ἐδέχθη τὴν διάλυσιν τῆς Ἀγ. Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας τοῦ Γερμανικοῦ Ἔθνους. Τὴν παλαιὰν αὐτοκρατορίαν τῶν Ἀψβούργων ὁ Ναπολέων ἐμοίρασεν εἰς Βασιλείαν, εἰς τὰ ὁποῖα ἐτοποθέτησεν ὡς βασιλεῖς τοὺς ἀδελφούς του καὶ τοὺς ἐμπίστους στρατάρχας του, ἐνῶ συγχρόνως ἐδημιούργησε τὴν Ὀμοσπονδίαν τοῦ Ρήνου (ἀπὸ 17 Γερμανικὰς ἡγεμονίας).

Ἡ Πρωσσία δὲν συνεφώνησε μὲ τὰς ἀλλαγὰς αὐτὰς καὶ ἐκινήτο-
ποιήθη. Ἀλλὰ ὁ Ναπολέων κατενίκησε τοὺς στρατοὺς τῆς εἰς τὰς μάχας
τῆς Ἰένας καὶ τοῦ Ἄουερστεδ καὶ εἰσῆλθε θριαμβευτῆς εἰς τὸ Βεροῦ-
νον (Φθινόπ. 1806).

Κυρίαρχος πλέον τῆς Δυτικῆς καὶ Κεντρικῆς Εὐρώπης ὁ Ναπο-
λέων παρεσύρθη ἀπὸ τὸ μῖσος τοῦ πρὸς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τῆς ἐκήρυξεν
Ἑπειρωτικὸν Ἀποκλεισμόν ἐπίστευε δηλ. ὅτι θὰ τὴν ἐξήντλει οἰκο-
νομικῶς, μὲ τὸ νὰ ἀπαγορεύσῃ νὰ ἔχουν ἐμπορικὰς σχέσεις μὲ τὴν
Ἀγγλίαν ὅλαι αἱ εὐρωπαϊκαὶ χῶραι, ὅσας εἶχε καταλάβει. Τὸ διά-
ταγμα ὅμως τοῦ Ἀποκλεισμοῦ ἀπεδείχθη ἀπερίσκεπτον, διότι ἐπληξε
κυρίως τὸ ἐμπόριον τῆς ἰδικῆς του ἐπικρατείας, ἐνῶ ἡ Βρεταννία χάρις
εἰς τοὺς ἀπεράντους πόρους τῆς καὶ τὴν ναυτικὴν ὑπεροχὴν τῆς μικρὰς
μόνον ζημίας ἔπαθε.

Ἐκτὸς αὐτοῦ ὅμως, ἐπειδὴ ἡ Πορτογαλία ἐδέχετο Ἀγγλικὰ προΐ-
όντα, ὁ Ναπολέων ἔκαμε ἄσκοπον ἐκστρατείαν εἰς τὴν Ἰβηρικὴν Χερ-
σόνησον, ὅπου ἔφθειρε τὰς δυνάμεις του, χωρὶς νὰ δυνηθῆ νὰ κατα-
βάλλῃ τοὺς ἠνωμένους Ἰσπανοὺς καὶ Πορτογάλους, οἱ ὅποιοι τελικῶς
καὶ μὲ τὴν βοήθειαν Ἀγγλικοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος (ὑπὸ τὰς δια-
ταγὰς τοῦ Οὐέλινγκτον) τὸν ὑπεχρέωσαν νὰ ἐκκενώσῃ τὴν χώραν των.

Ἄλλο λάθος τοῦ ὑπῆρξεν ἡ σύλληψις τοῦ Πάπα Πίου Ἰου, τοῦ
ὁποίου τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν ἠθέλησε νὰ περιορίσῃ εἰς τὰ ὅρια (τείχη)
τοῦ Βατικανοῦ· ὁ Πῖος τὸν ἀφώρισε καὶ οἱ Καθολικοὶ τὸν ἐθεώρησαν
Ἀντίχριστον.

Ἀλλὰ τὸ μεγαλύτερον σφάλμα τοῦ Ναπολέοντος ὑπῆρξεν ἡ Ρω-
σικὴ ἐκστρατεία. Μὲ τὴν εἰρήνην τοῦ Τίλιστ (1807) ἐθεώρησεν ὅτι
εἶχε τακτοποιήσει τοὺς λογαριασμοὺς του μὲ τοὺς Ρώσους. Ἐπειδὴ
ὅμως ὁ Τσάρος ἐπέτρεψεν εἰς Ἀγγλικὰ σκάφη νὰ πλέουν εἰς τοὺς Ρω-
σικοὺς λιμένας, ὁ Ναπολέων ἀπεφάσισε νὰ τὸν ἐκδικηθῆ.

Εἰσέβλεπε λοιπὸν εἰς τὴν Ρωσίαν μὲ μίαν καταπληκτικὴν δύναμιν,
τὴν «Γκράντ ἀρμέε»¹⁷, ὅπως ἐλέγετο, ἀπὸ 500.000 ἄνδρας καὶ 1200 κα-
νόνια. Εἰς τὸ Σμόλενσκ ἐνίκησε τοὺς Ρώσους, οἱ ὅποιοι κατὰ τὴν ὑπο-
χώρησίν των κατέστρεφαν κάθε τι πού ἠδύνατο νὰ τοῦ χρησιμεύσῃ.
Εἰς τὰς 12 Σεπτ. 1812 ἐκυρίευσεν τὴν Μόσχαν (μάχη τοῦ Βοροδίνου),
ἀλλὰ δὲν εὔρε καταλύματα διὰ τὸν στρατὸν του, διότι οἱ Ρῶσοι τὴν ἐπυρ-
πόλησαν καὶ μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν ἐμπειροπόλεμον στρατηγὸν των Κου-
τούζωφ παρηνώχλουν τὸν Ναπολέοντα μὲ ἄτακτον πόλεμον. Ἐν τῷ

μεταξύ πρόωρος και δριμύς ενέσκηψεν ὁ χειμὼν τοῦ ἔτους ἐκείνου καὶ ὁ ἀγέρωχος Κορσικανὸς ἐπροτίμησε νὰ ἐπιστρέψῃ. Αἱ στερήσεις καὶ αἱ δοκιμασίαι τῶν στρατιωτῶν του κατὰ τὴν ὑποχώρησιν μέσα εἰς τὰς παγωμένας στέππας ὑπῆρξαν ἀφάνταστοι: τὸ ψῦχος, οἱ λύκοι καὶ τὸ ἰππικὸν τῶν Κοζάκων¹⁸ ἀπεδεκάτισαν τὴν «μεγάλην στρατιάν». Μόνον 30.000 ἐσώθησαν. Ὁ ἀήττητος ἀπὸ ἀνθρώπους στρατηλάτης εἶχε νικηθῆ ἀπὸ τὸν *στρατηγὸν χειμῶνα*.

3. Ἡ αὐτοκρατορικὴ περίοδος τῆς πτώσεως (1813 - 1815).

Περὶ τὰ τέλη Δεκεμβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους ὁ Ναπολέων ἔφθασεν εἰς τὸ Παρίσι. Ἐφρόντισε νὰ καθησυχάσῃ τὸν γαλλικὸν λαὸν καὶ ἔκαμε νέαν ἐπιστράτευσιν ἀκόμη καὶ ἐφήβων, διότι οἱ Γερμανικοὶ λαοὶ ἐμψυχούμενοι καὶ ἀπὸ τὰ πατριωτικὰ κηρύγματα τοῦ φιλοσόφου Φίχτε εἶχον ἀρχίσει ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα. Μαζὺ των εἶχον συμμάχους τοὺς Αὐστριακοὺς καὶ Σουηδοὺς, ἐνῶ ἡ Ἄγγλια τοὺς ἐνίσχυσε μὲ χρήματα καὶ πολεμοφόδια. Εἰς τὴν ἀποφασιστικὴν μάχην τῆς *Λειψίας* (ἢ τῶν Ἐθνῶν 1813), ὁ Ναπολέων ἐνίκηθη. Ὁ δρόμος ἦτο πλέον ἀνοιχτὸς καὶ τὰ Συμμαχικὰ στρατεύματα εἰσῆλθον εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ ἐκυρίευσαν τὸ Παρίσι (30 Μαρτίου 1814). Ὁ Ναπολέων ἐστάλη ἐξόριστος ἀπὸ τοὺς Συμμάχους εἰς τὴν νῆσον Ἐλβαν, ἐνῶ ὁ θρόνος τῆς Γαλλίας, ἐδόθη εἰς τὸν *Λουδοβικὸν ΙΗ'*, ἀδελφὸν τοῦ καρατομηθέντος *ΙΣΤ'*.

Τὸν Φεβρουάριον ὅμως τοῦ 1815, ἐνῶ συνέχιζεν ἀκόμη τὰς ἐργασίας του τὸ Συνέδριον τῆς Βιέννης, ὁ Ναπολέων ἐδραπέτευσεν ἀπὸ τὸν τόπον τῆς ἐξορίας του καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Γαλλίαν, (ὅπου ἐπεκράτησε μέγας ἐνθουσιασμός), διὰ νὰ ἀναστατώσῃ καὶ πάλιν τὸν κόσμον ἐπὶ 100 ἡμέρας. Ἀφοῦ ματαίως ἐδοκίμασε νὰ συνεννοηθῆ μὲ τοὺς ἐχθροὺς του, εἰσέβαλε μὲ 120.000 ἄνδρας εἰς τὸ Βέλγιον, ὅπου εἶχαν συγκεντρωθῆ οἱ Σύμμαχοι. Ἐκεῖ χάρις εἰς τὴν ἀφθαστον τακτικὴν τῶν ἐλιγμῶν του ἐνίκησε τοὺς Πρώσσοις τοῦ στρατηγοῦ Μπλύχερ. Ἐπειτα ἐστράφη πρὸς τὸ Βατερλώ, ὅπου εἶχεν ὀχυρωθῆ τὸ Ἀγγλικὸν στρατεύμα τοῦ Οὐέλιγκτον. Τὸ γαλλικὸν ἰππικὸν ἔκαμε πολλὰς ἐπελάσεις, ἀλλὰ οἱ Ἀγγλοὶ ἐκράτησαν τὰς θέσεις των, ἕως ὅτου ἔφθασεν εἰς βοήθειάν των ὁ Μπλύχερ, καὶ ἡ μάχη τῆς βροχερῆς ἐκείνης ἡμέρας ἐκλίнен ὑπὲρ τῶν Συμμάχων (18 Ἰουνίου 1815).

Ὁ Ναπολέων παρεδόθη εἰς τοὺς Ἀγγλοὺς, οἱ ὁποῖοι τὸν ἐξώρισαν εἰς τὴν ἐρημόνησον τοῦ Ν Ἀτλαντικοῦ Ἀγίαν Ἐλένην, ὅπου ἀπέθανε τὸ 1821 ἀπὸ πάθησιν τοῦ στομάχου.

ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ ΚΑΙ Η ΙΕΡΑ ΣΥΜΜΑΧΙΑ

Ἄφου ὁ «αταραξίας τῆς Εὐρώπης» ἔλειψεν ἀπὸ τὸν πολιτικὸν στίβον, αἱ Δυνάμεις, πού ἐσχίσαν τὸ βᾶρος τῶν Ναπολεοντειῶν Πολέμων καὶ τὰ κράτη πού ἐδεινοπάθησαν, ἀπεφάσισαν νὰ ἀνασχηματίσουν τὸν πολιτικὸν χάρτην τῆς Εὐρώπης. Τὸ Συνέδριον τῆς Βιέννης ἤρχισε τὰς ἐργασίας του τὴν 1ην Ὀκτωβρίου 1814 καὶ τὰς ἐτελείωσε τὴν 9 Ἰουνίου 1815.

Οἱ βασικώτεροι ἄνθρωποι τοῦ Συνεδρίου τῆς Βιέννης ἐκανόνιζαν τὴν διανομὴν τῆς γῆρας, ἦτοι :

Ἡ Νορβηγία ἐδόθη εἰς τὴν Σουηδίαν.

Οἱ Ρῶσοι ἔλαβον τὴν Φινλανδίαν, Λιθουανίαν καὶ τὸ δουκάτον τῆς Βαρσοβίας.

Ἡ Πρωσσία τὴν Πομερανίαν, Σαξονίαν, καὶ μέρος τῆς Ρηνανίας.

Ἡ Ὀλλανδία ἐπῆρε τὸ Βέλγιον.

Ἡ Αὐστρία ἔθεσε πόδα εἰς τὴν Δαλματίαν, Βενετίαν καὶ Λομβαρδίαν.

Τέλος εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐπεδικάσθησαν ἡ Μάλτα, τὰ νησιά τοῦ Ἴονίου, τὸ Ἀκρωτήριο τῆς Καλῆς Ἑλπίδος καὶ ἡ Κεϋλάνη.

Ἡ Ἱερὰ Συμμαχία (26 Σεπτ. 1815) ἰδρύθη ἀπὸ τοὺς ἀπολυταρχικοὺς ἡγεμόνας τῆς Εὐρώπης, διὰ νὰ ἀσφαλίσουν τὰ καθεστῶτα τῶν ἀπὸ κάθε μελλοντικὴν ἐπανάστασιν καὶ νὰ διατηρήσουν τὴν ἰσορροπίαν δυνάμεων εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα τῆς Εὐρώπης. Ἀπετελέσθη ἀπὸ τὴν ἔνωσιν τῆς Ρωσίας, Πρωσσίας καὶ Αὐστρίας. Ἐλαβε δὲ τὸ ὄνομα «Ἱερὰ Συμμαχία», διότι ἰδρύθη μὲ πρωτοβουλίαν τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου Α', δῆθεν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὡς ἀσπίς τῆς εἰρήνης καὶ τῆς θρησκείας· εἰς τὴν πραγματικότητά ὅμως διὰ νὰ καταπνίξῃ κάθε ἐξέγερσιν τῶν ὑποδοῦλων λαῶν κατὰ τῶν τυραννικῶν ἡγεμόνων, ὅπως συνέβη καὶ μὲ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821, τὴν ὁποίαν ἐπολέμησε μὲ λύσσαν.

Ἡ Συμμαχία ὠνομάσθη καὶ Τριπλῆ. Ἀργότερον εἰσῆλθε καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας καὶ τὴν ὠνόμασαν *Τετραπλῆν*. Ἡ Ἀγγλία δὲν προσεχώρησεν ἐπισήμως, ἀλλὰ ἐλάμβανε μέρος εἰς τὰς διασκέψεις της μὲ ἀντιπροσώπους.

ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΤΟΝ

Η ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

15ος - 19ος ΑΙΩΝ

Τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Εὐρωπαϊκοὶ λαοὶ ψηλαφίζουν μὲ τὸ φῶς τῆς Ἀναγεννήσεως, διὰ νὰ ἀνεύρουν τὸν δρόμον τῶν πρὸς τὸν πολιτισμὸν, ὁ ἑλληνικὸς λαὸς εἰσέρχεται εἰς περίοδον δουλείας καὶ σκότους πυκνοῦ. Ἡ θλιβερά αὐτὴ ἐποχὴ, ποὺ διαρκεῖ ἀπὸ τοῦ 1453 μέχρι τοῦ 1821, ἔχει ὀνομασθῆ Τουρκοκρατία.

Κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς ἡ Ἑλλὰς ἐρημώνεται καὶ ἡ χώρα χάνει τὴν παλαιὰν φυσιογνωμίαν της. Τὸ δοῦλον γένος σφάζεται καὶ διώκεται καὶ ταπεινὸν σύρεται εἰς τὰ «σκλαβοπάζουρα» καὶ εἰς τὰς περιπλανήσεις τῆς φυγῆς.

Ἄλλὰ ὡς ἔθνος ὁ ἑλληνισμὸς δὲν ὑπέκυψε. Παρ' ὅλα τὰ μαρτύρια καὶ τὰ ἀπερίγραπτα δεινὰ οἱ πρόγονοὶ μας ἠρνήθησαν νὰ προσκυνήσουν καὶ εὐθὺς ἐγυγάντωσαν ἐντὸς τῶν τοῦ λυτρωμοῦ τὴν ἐλπίδα. Ἐμείναν ἀκλόνητοι εἰς τὴν πίστιν καὶ εἰς τὰ ἰδανικὰ τῶν πατέρων τῶν διετήρησαν τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἔθιμά τῶν καὶ ἀσάλευτον τὴν γλυκεῖαν προσδοκίαν τῆς Ἀναστάσεως.

Αὐτὸ τὸ θαῦμα ὀφείλεται εἰς τὸν δεσμὸν τῶν μὲ τὰς ὑψηλὰς παραδόσεις τῆς Φυλῆς, εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ θεσμοῦ τῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ εἰς τοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνας τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας διὰ τὴν παιδείαν καὶ τὴν δικαστικὴν αὐτονόμησιν τοῦ ποιμνίου της. Καί, τέλος, εἰς τὴν συμπαράστασιν τῆς «κλεφτουριάς.»

16 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΛΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΚΩΝ/ΠΟΛΕΩΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΗΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΔΥΣΙΝ

Ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως θεωρεῖται γεγονός κοσμοϊστορικῆς σημασίας. Εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἀπλώνεται σκότος. Εἰς τὴν Δύσιν ἀρχίζει νὰ ροδίζῃ. Καὶ διὰ τοῦτο τὸ ἔτος 1453 ἀποτελεῖ μέγαν ἱστορικὸν σταθμὸν, ὁ ὁποῖος χωρίζει τὸν Μεσαίωνα ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῶν Νεωτέρων Χρόνων.

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΛΩΣΕΩΣ ΔΙΑ ΤΟΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΝ ΚΟΣΜΟΝ

Φρίκη καὶ κατῆφεια ἠπλώθη εἰς τὴν Χριστιανικὴν Ἀνατολὴν, μόλις ἔπεσεν ἡ Κων/πολις, ἡ βασιλεὺς τῶν πόλεων. "Ὅλος ὁ Χριστιανικὸς κόσμος γύρω ἀπὸ τὴν Α.Μεσόγειον καὶ τὸν Εὐξείνιον ἐθεώρησε τὴν Ἀλωσιν ὡς μεγίστην συμφορὰν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὁ ἀντίπαλος ἀπὸ τὴν συγκλονιστικὴν εἶδησιν ἐφθασε καὶ μέχρι τῆς μακρινῆς χώρας τοῦ Καυκάσου, ἀπὸ ὅπου ἕνας χρονογράφος σημειώνει: «Τὴν ἡμέραν, πού οἱ Τούρκοι ἐπῆραν τὴν Πόλη, ὁ ἥλιος ἐσκοτίσθη».

Οἱ Χριστιανοὶ τῆς Ἀνατολῆς, ἐπειδὴ οἱ Τούρκοι ἦσαν δι' αὐτοὺς πλησιέστερα, εἶχον τὰ μαῦρα προαισθήματα ὅτι ἔπειτα ἀπὸ τὴν πτώσιν τοῦ ἰσχυροῦ αὐτοῦ προμαχῶνος, ὅπου εἶχον ἀποκρουσθῆ 20 πολιορκίαι βαρβάρων ἐπιδρομέων, θὰ ὑπέκυπτον εἰς τὸ Ἰσλάμ ὅλα τὰ ἄλλα ἐλεύθερα χριστιανικὰ κράτη. Καὶ ἐβλεπαν ὅτι τὸν κληρονόμον τοῦ Ἑλληνορωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ, τὴν ἐνδοξον Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν, θὰ τὴν διεδέχετο ἡ Ὀθωμανικὴ βαρβαρότης μετὰ τὴν ἀπολίτιστον τουρκικὴν δύναμιν τῆς ἀπανθρωπίας, τῆς βίας καὶ τῆς ἀρπαγῆς. Καὶ ἐθρήνουν, διότι ἀντὶ τῆς γλυκύτητος τῆς θρησκείας τοῦ Ναζωραίου θὰ εἶχον τώρα νὰ ἀντιμετωπίσουν τὴν τυφλὴν ὑποταγὴν εἰς τὸ Ἰσλάμ. "Ἐμεινε λοιπὸν χωρὶς προστάτην ὁ Ἀνατολικὸς κόσμος καὶ ἤρχισαν νὰ σβήνουν ὅλοι οἱ μικροὶ λύχνοι, ὅταν ἐκρημίσθη ἀπὸ τοὺς Τούρκους ὁ μέγας Φάρος.

Ἰδιαιτέρως διὰ τοὺς κατοίκους τοῦ Ἑλλαδικοῦ χώρου ἡ Ἀλωσις ἐσήμαινε ἀφόρητον καὶ μέγα πένθος. Ἡ Ἑλλάς, ἀφοῦ ἀντίκρουσεν ἀνήκουστον σφαγὴν καὶ αἰχμαλωσίαν τῶν τέκνων τῆς, τὰς πυρπολήσεις τῶν πνευματικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν τῆς θησαυρῶν, καθὼς καὶ τὴν ἄνευ οἴκτου λεηλασίαν τῶν ἀγαθῶν καὶ τὴν ἐρήμωσιν τῆς γῆς τῆς, ἐβυθίσθη εἰς τὸ σκότος τῆς ζοφερωτέρας δουλείας καὶ τότε «ἦταν ὅλα σιωπηλά».

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΛΩΣΕΩΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΔΥΣΙΝ

Ἄλλὰ καὶ διὰ τὸν Χριστιανικὸν κόσμον τῆς Δύσεως ἡ εἶδησις τῆς Ἀλώσεως ὑπῆρξε συγκλονιστική. Εἰς ἐπιστολάς τοῦ Πάπα καὶ ἄλλων ἐξεχόντων προσώπων τὸ γεγονός ἐχαρακτηρίσθη ὡς ἀνεπανάρθωτος συμφορὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ἀπὸ τὴν ἀπειλὴν τοῦ Πορθοῦ ὅτι θὰ κυριεύσῃ καὶ τὴν Ρώμην, φόβος καὶ ἀγωνία κατέλαβε τοὺς λαοὺς τῆς Δύσεως, διότι τώρα ἠσθάνθησαν, πόσον οἱ Τούρκοι ἦσαν ἀκαταμάχητοι. Ἐξ ἄλλου πολιτικῆ ἐνότητος ἔστω καὶ τῶν ἰσχυροτέρων Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν ἦτο ἀνύπαρκτος ἔνεκα διαφωνιῶν τῶν ἡγεμόνων των. Ἀλλὰ καὶ τύψεις ἐδοκίμασαν ὁ Πάπας καὶ οἱ χριστιανοὶ ἄρχοντες τῆς Δ.Ευρώπης, ποῦ μὲ τὴν ἀδιαφορίαν των ἄφησαν ἐνώπιον τῆς Τουρκικῆς θεομηνίας ἀβρόθητον τὴν Πόλιν, ἡ ὁποία τοὺς ἐδίδαξε τὰ ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ διέσωσε τὴν γηραιὰν ἡπειρὸν ἀπὸ πολυάριθμα κύματα βαρβάρων εἰσβολέων.

Μὲ τὴν ἐπικράτησιν τῶν Τούρκων τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ εἰς τὸ Αἰγαῖον καὶ τὴν Α.Μεσόγειον θὰ περιπέσουν εἰς μαρασμόν. Οἱ ἀκμάζοντες ἐμπορικὸι λιμένες καὶ οἱ κόμβοι συγκοινωνιῶν τῆς Ἀνατολῆς περιέρχονται εἰς χεῖρας τῶν κατακτητῶν, ποῦ ἐκτοπίζουν τοὺς Βενετούς καὶ Γενουάτας. Ἡ ἔλλειψις ἀσφαλείας, ἡ ληστρικὴ φορολογία καὶ πλεῖσται ἄλλαι δυσκολίαι ἐκ μέρους τῶν Ὀθωμανῶν καθιστοῦν προβληματικὴν τὴν ἐμπορικὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὴν Δύσιν, τῆς ὁποίας ἡ οἰκονομία δέχεται ἄμεσα πλήγματα. Ἔτσι θὰ ἀναγκασθῇ νὰ προσανατολισθῇ πρὸς νέους δρόμους καὶ πρὸς ἄλλας ἀγοράς.

Ἀλλὰ μέσα εἰς τὴν τόσῃν καταστροφῇ ἡ Ἀλωσις τῆς Κων/πόλεως ἀπέφερεν εἰς τὴν Δύσιν καὶ ἀνεκτίμητον πνευματικὸν κέρδος: τοὺς Ἕλληνας πρόσφυγας λογίους, μὲ τὴν συμβολὴν τῶν ὁποίων, ὅπως εἶδομεν, ἐتونώθησαν αἱ ἀνθρωπιστικαὶ σπουδαὶ καὶ ἡ Ἀναγέννησις.

17 ΑΙ ΤΟΥΡΚΙΚΑΙ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΙΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 1606

ΑΙ ΑΛΛΑΙ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΟΡΘΗΤΟΥ

Καὶ μετὰ τὴν ἐκπόρθησιν τῆς Κων/λεως ὁ Μωάμεθ συνεχίζει ἀσυγκράτητος τὰς κατακτήσεις. Τὸ 1456 ἀρπάζει ἀπὸ τοὺς Φράγκους τὰς Ἀθήνας καὶ ἀπὸ τότε ὁ Παρθενῶν μεταβάλλεται εἰς τζαμί. Δύο

Έτη αργότερον κατέλαβε τὸ κράτος τῶν Παλαιολόγων εἰς τὸν Μυστράν καὶ τὸ 1461 κατέλυσε τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Τραπεζούντος καὶ κατόπιν τὸ δεσποτᾶτον τῆς Ἠπείρου. Οἱ Ἀσιᾶται ἐπεξέτεινον τὴν καριαρχίαν των εἰς ὅλα τὰ ἐδάφη τῆς ἄλλοτε Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας.

Σκληρὸν ἀγῶνα ἕμως διεξήγαγε κατὰ τῶν Βενετῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων διὰ τὸ ἰσχυρὸν φρούριον τῆς Χαλκίδος. Εἰς τὴν πολιορκίαν, πού διηύθυνεν ὁ ἴδιος ὁ Μωάμεθ, ἔλαβον μέρος 60.000 ἄνδρες, 40 τηλεβόλα καὶ 300 πλοῖα· ἐπηκολούθησαν σφαγαὶ καὶ ἐρημώσεις εἰς ὅλην τὴν Εὐβοίαν (1470). Ἀργότερα ἐπολιόρησε καὶ τὴν Ρόδον, ἀλλ' ἀπέτυχε.

Εἰς τὴν Βαλκανικὴν ὁ Μωάμεθ ἐκυρίευσε τὴν Σερβίαν (πλὴν τοῦ Βελιγραδίου), τὴν Βοσνίαν καὶ Ἀλβανίαν καὶ ἀπετόλμησεν ἀπόβασιν εἰς τὸ Ὀτράντο, διὰ νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ παλαιὸν του ὄνειρον, νὰ ὑποτάξῃ τὴν Ἰταλίαν.

ΑΙ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΒΑΓΙΑΖΗΤ Β' ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΕΛΗΜ Α'

Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Βαγιαζήτ ὁ Β' μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1499 - 1502 ἐκυρίευσε τὴν Ναύπακτον, τὰς Πάτρας, τὴν Μεθώνην καὶ Κορώνην καὶ προέβη εἰς φοβερὰς σφαγὰς τῶν κατοίκων τῆς Πελοποννήσου, ἀδιακρίτως ἂν ἦσαν Ἕλληνες ἢ Βενετοί. Τότε πολλοὶ Ἕλληνες, διὰ νὰ σωθοῦν, κατέφυγον εἰς τὰς χώρας τῆς Δύσεως, ὅπου κατετάχθησαν ὡς στρατιῶται ἢ ναῦται.

Ὁ διάδοχος αὐτοῦ Σελήμ ὁ Α' (1512 - 1520) ἐπεξέτεινε τὰ ὄρια τῆς Τουρκικῆς αὐτοκρατορίας μὲ τὰς ραγδαίας του κατακτήσεις ἀπὸ Εὐξείνου μέχρις Ἀλγερίου: ἐκυρίευσε τὴν Ταυρίδα, τὸ Κουρδιστάν, τὴν Συρίαν, Παλαιστίνην, Αἴγυπτον καὶ Ἀλγερίαν.

Η ΤΟΥΡΚΙΑ ΕΠΙ ΣΟΥΛΕΙ-ΜΑΝ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΠΡΕΠΟΥΣ

(1520 - 1566)

Τὸν Σουλτάνον αὐτὸν ἐδόθη ἡ ἀφορμὴ νὰ τὸν γνωρίσωμεν προηγουμένως.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πολυμάθειαν καὶ τὴν διπλωματικὴν του ἱκανότητα ὁ Σουλεϊμάν ὑπῆρξε καὶ καλὸς ὀργανωτῆς τοῦ ἀπεράντου κράτους πού παρέλαβε. Πέραν ἕμως αὐτῶν τῶν ἀρετῶν του ἀνεδείχθη καὶ κατακτητῆς ὀρμητικώτερος ἀπὸ τὸν Μωάμεθ, διότι ἐκυρίευσεν ὀχυρά, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ Πορθητῆς εἶχεν ἀποτύχει.

Ἐκ τῶν κυριωτέρων ἐπιτυχιῶν του εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Αἰγαίου εἶναι ἡ κατάληψις τῆς Ρόδου κατόπιν πολιορκίας (1522). Τὴν ἄμυναν τῆς νήσου εἶχον ὀργανώσει οἱ Ἰωαννῖται Ἰππῶται ἀπὸ Δωδεκανησίου, πολλοὺς ἐκ τῶν ὁποίων ὁ νικητὴς συνέλαβεν αἰχμαλώτους. Ἐπειτα μὲ τὸν ναύαρχόν του Βαρβαρόσσαν ἐλεγήλατρε τὴν Κρήτην καὶ ἐκυρίευσεν τὴν Αἴγινα, τὰς Κυκλάδας καὶ Σποράδας· εἰς τὰ ὄχυρά ὅμως τῆς Κερκύρας ἀπεκρούσθη ἀπὸ τοὺς Βενετοὺς καὶ τοὺς Ἑλληνας τῆς νήσου. Τὸ 1541 οἱ Τούρκοι ἔγιναν κύριοι τῆς Μονεμβασίας καὶ τοῦ Ναυπλίου.

Ἄλλὰ καὶ εἰς τὴν Εὐρώπῃν ὁ μέγας αὐτὸς στρατηλάτης εἶχε σημαντικὰς ἐπιτυχίας. Ἀφοῦ ἐκυρίευσεν τὸ ὠχυρωμένον Βελιγράδι (1521), εἰσέβαλε εἰς τὴν Οὐγγαρίαν καὶ πλησίον τοῦ Μοχάτς συνέτριψε τὸ οὐγγρικὸν ἰππικὸν τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου Β'. Ἐν συνεχείᾳ ἐπολιόρησε τὴν Βιέννην (1529), χωρὶς ὅμως νὰ δυνηθῆ νὰ τὴν καταλάβῃ.

Ἐν τούτοις ἡ στρατιωτικὴ ὑπεροχὴ τῶν Τούρκων ἐξακολουθεῖ νὰ προκαλῆ τὸν τρόμον τῶν Εὐρωπαίων.

Η ΚΑΤΑΚΤΗΣΙΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ.

Η ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΗΣ ΝΑΥΠΑΚΤΟΥ (1571)

Ὁ υἱὸς τοῦ Σουλεϊμάν Σελήμ ὁ Β', γενόμενος Σουλτάνος, ἀπεφάσισε τὴν κατάληψιν τῆς Κύπρου ποὺ τὴν κατεῖχον οἱ Βενετοί. Ἡ Λευκωσία ἔπεσεν εὐκόλως, ἐνῶ ἡ Ἀμμόχωστος μόνον κατόπιν δεκαμήνου πολιορκίας παρεδόθη (1571). Οἱ Τούρκοι ἔσφαξαν πολλοὺς ἐκ τῶν Ἑλλήνων κατοίκων καὶ ἔσυραν εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν 15.000 γυναικόπαιδα.

Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῆς ἡ ἀρμάδα τοῦ Σελήμ ἐπλευσε πρὸς τὸ Ἴόνιον διὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κερκύρας. Ἄλλὰ εἰς τὰς Ἑχινάδας νήσους (μεταξὺ Ἰθάκης καὶ Ἀκαρνανίας) συνήντησε τὸν ἠνωμένον στόλον πολλῶν χριστιανῶν ἡγεμόνων¹⁸ τῆς Δύσεως ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Δὸν Ζουὰν τοῦ Αὐστριακοῦ, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως τῆς Ἰσπανίας. Οἱ δύο στόλοι ἦσαν ἰσοδύναμοι, ἀλλὰ κατὰ τὴν ναυμαχίαν (7 Ὀκτ. 1571) οἱ Τούρκοι ἔπαθον πανωλεθρίαν, ἀφοῦ ἔχασαν 200 ἐκ τῶν 250 πλοίων των. Εἰς τὴν νίκην συνέβαλε καὶ ἡ ἀνωτέρα ναυτικὴ τέχνη τῶν χριστιανικῶν πληρωμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα συμμετεῖχον καὶ πολλοὶ Ἕλληνες.

Ἡ ναυμαχία τῆς Ναυπάκτου, ὅπως λέγεται, ἀποτελεῖ τὴν πρώτην ναυτικὴν ἤτταν τῶν Τούρκων καὶ σημειώνει τὴν ἀπαρχὴν τῆς παρακμῆς τῆς Τουρκικῆς αὐτοκρατορίας.

Οι διάδοχοι του Σελήμ, Μουράτ ο Γ' και Μωάμεθ ο Γ' συνέχισαν τὰς ἐπιχειρήσεις εἰς Οὐγγαρίαν, ἀλλ' ἀπέτυχον. Διὰ τοῦτο ἡ Τουρκία, ἐπειδὴ τότε εἶχεν ἐμπλακῆ εἰς πόλεμον καὶ ἐναντίον τῆς Περσίας, ἐκλείσεν τὴν εἰρήνην τοῦ Ζιτβατόροκ, μὲ τὸν Αὐτοκράτορα τοῦ Ἀγίου Ρωμαϊκοῦ Κράτους, ἕκαστον δὲ ἀπὸ τὰ δύο μέρη διετήρησε τὰ κεκτημένα (1606).

18 Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 17ου ΑΙΩΝΟΣ

ΑΜΕΣΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΩΣ

Εὐθὺς μετὰ τὴν Ἀλωσιν συμφοραὶ καὶ δεινοπαθήματα ἐνέσκηψαν εἰς τὸ ὑπόδουλον Γένος.

Πρώτη καταστροφὴ πού ἐπῆλθε ἦτο ἡ ἐλάττωσις τοῦ πληθυσμοῦ, μετὰ τὴν σφαγὴν καὶ ἐξολόθρευσιν χιλιάδων ψυχῶν καὶ τὴν φυγὴν τῶν εὐπορωτέρων οἰκογενειῶν εἰς τὴν ξένην.

Ἐπειδὴ οἱ κατακτηταὶ ἦσαν σκληρόψυχοι, μετεχειρίζοντο μὲ βάνουσον τρόπον τοὺς κατοίκους· τοὺς ὠνόμαζον περιφρονητικῶς ραγιάδες (δούλους) καὶ γκιουρῆδες (ἀπίστους), διὰ τοὺς ὁποίους δὲν ὑπῆρχε καμμία ἀσφάλεια ζωῆς, τιμῆς καὶ περιουσίας.

Ἡ ζωὴ τῶν ὑποδούλων ἔγινε περισσότερον δυστυχῆς καὶ μὲ τὰ ἐξῆς ἀνυπόφορα μέτρα τῶν Τούρκων:

Μὲ τὴν ἀρπαγὴν τῶν εὐφορωτέρων κτημάτων πού ἐδίδοντο ἄλλα εἰς τοὺς ἀξιωματικούς καὶ ἄλλα εἰς τὰ τζαμιά ὡς βακούφια. Μόνον τὰ ὄρεινά μέρη παρεχωρήθησαν εἰς τοὺς Ἕλληνας, μὲ τὴν ὑποχρέωσιν γὰ τὰ καλλιεργεῖν καὶ νὰ προσκομίζουσιν ὡς φόρον τὸ 1/10 τῆς ἐσοδείας των.

Μὲ τὸ χαράτσι, τὸ ὁποῖον ἦτο ἐτήσιος φόρος πρὸς τὸν σουλτάνον ὡς λύτρα διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς ζωῆς τῶν ραγιάδων.

Μὲ τὸ παιδομάζωμα (τὸν «φόρον αἵματος»), δηλαδὴ τὴν ἀρπαγὴν τῶν καλυτέρων Ἑλληνοπαίδων, ἡλικίας 7 - 14 ἐτῶν. Τοὺς Ἑλληνοπαίδας τούτους ἐξηνάγκαζον νὰ ἀλλαξοπιστήσουν καὶ τοὺς κατέτασσαν εἰς εἰδικὰ στρατιωτικὰ σώματα. Οἱ ἑλληνικῆς κραταγωγῆς ἐξωμότα οὗτοι πολεμισταὶ εἶναι οἱ περίφημοι Γενίτσαροι. Οὗτοι ἦσαν ἀφιερωμένοι εἰς τὸν Προφήτην Μωάμεθ καὶ φανατικώτεροι ἀπὸ τοὺς ἄλλους Μουσουλμάνους.

Ἄλλα οὔτε τὴν ἐργασίαν των οὔτε καὶ τὰ θρησκευτικὰ των καθήκοντα ἠδύναντο οἱ Χριστιανοὶ νὰ ἐκτελοῦν ἡσυχοί· αἱ ἐκκλησίαι των ἦσαν μικραὶ καὶ σκοτειναί, αἱ δὲ ἀγιογραφίαι κατεστρέφοντο ἀπὸ τοὺς ἀλλοθρήσκους κατακτητὰς.

Ἄλλαι καταπιέσεις ἦσαν αἱ ἀγγραεῖαι, αἱ ἀτιμώσεις καὶ ἡ ἀγοραπωλησία γυναικοπαίδων εἰς τὰ σκλαβοπάζαρα· ἀλλὰ καὶ οἱ περιορισμοὶ εἰς τὴν μόρφωσιν καὶ εἰς ἄλλας κοινωνικὰς ἐκδηλώσεις κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας καθίστων τὴν ζωὴν τῶν προγόνων μας ἀβίωτον.

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΔΙΑΤΗΡΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Παρὰ τὰς φοβερὰς αὐτὰς δοκιμασίας τὸ Γένος δὲν ἔχασε τὴν συνοχὴν καὶ τὴν ἐθνικὴν του συνείδησιν. Παράγοντες οἱ ὅποιοι συνετέλεσαν, ὥστε τὸ Ἔθνος νὰ διαφύγῃ τὸν ἀφανισμόν, εἶναι τὰ προνόμια.

Προνόμια ἔχουν ὀνομασθῆ αἱ ἐλευθερίαι, τὰς ὁποίας παρεχώρησεν ἀπὸ πολιτικῶν ὑπολογισμῶν ὁ ἴδιος ὁ Πορθητῆς εἰς τοὺς ὑποδούλους Ἑλληνας, ὅπως 1) ἡ ἐλευθερία εἰς τὴν θρησκείαν καὶ τὴν γλῶσσαν, 2) ἡ προστασία καὶ τὸ ἀπαραβίαστον τοῦ κλήρου, 3) τὸ δικαίωμα τῶν ἐπισκόπων νὰ δικάζουν ὑποθέσεις τῶν Χριστιανῶν σχετικὰς μὲ τοὺς γάμους καὶ τὰς κληρονομίας, 4) ἡ ἐλευθερία εἰς τὴν κοινοτικὴν διοίκησιν.

Χάρις εἰς αὐτὰ τὰ προνόμια τὸ Πατριαρχεῖον ἀνεσῆκωσε θαρραλέως τὴν κεφαλὴν του, διὰ νὰ προστατεύσῃ εἰς ὄραν καταιγίδος τὸ χειμαζόμενον ποίμνιον καὶ νὰ διαφυλάξῃ τὴν ἐνότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ μὲ τὴν Παιδείαν καὶ τὴν Ἐθνικὴν συνείδησιν. Ὁ ἴδιος ὁ Μωάμεθ ὑπέδειξε τὴν ἀνάγκην ἐκλογῆς νέου ἀρχηγοῦ τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν Ἀλωσιν ἐξελέγη Πατριάρχης ὁ Γεώργιος Σχολάριος ἢ Γεννάδιος, ποῦ εἶχεν ἀγωνισθῆ ἔναντιον τῆς ἐνώσεως τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς ἐκκλησίας.

Κατὰ τὰ προνόμια τοῦ σουλτάνου ὁ Πατριάρχης εἶναι πρόσωπον ἀξιοσέβαστον· δὲν εἶναι μόνον θρησκευτικὸς ἀρχηγὸς ὅλων τῶν ὑποδούλων χριστιανῶν, ἀλλὰ καὶ πολιτικὴ κεφαλὴ αὐτῶν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἀντιπροσωπεύει ἐνώπιον τῆς Ὑψηλῆς Πύλης καὶ τῶν ἄλλων Ἐθνῶν τὸ ποίμνιόν του καὶ εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὴν εἰρηνικὴν διαβίωσιν τοῦ λαοῦ του, γίνεται δηλ. Ἐθνάρχης. Τὰ ἴδια δικαιώματα ἔχουν καὶ οἱ ἐπίσκοποι εἰς τὴν περιοχὴν των.

Ἔτσι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία μὲ τὸν καιρὸν ἀπέβη ἔχι μόνον θρησκευτικὴ ὄργανωσις, ἀλλὰ καὶ κιβωτὸς διαφυλάξεως τῶν ἐθνικῶν παραδόσεων καὶ ἐστία παιδείσεως καὶ παρηγορίας ὅλων τῶν δεινοπαθούτων χριστιανῶν τῆς Βαλκανικῆς. Οἱ Βούλγαροι, Σέρβοι, Μαυροβούνιοι κ.λπ., ἐπειδὴ δὲν εἶχον ἀκόμη ἀναπτύξει ἐθνικὴν συνείδησιν, εἰς τὸ Ἡατριαρχεῖον Κων/λεως ὄφειλον τὸ ἔτι δὲν ὑπέκυψαν εἰς τὸν Ἰσλαμισμόν. Εἰς τὰ τέλη τοῦ 16ου αἰῶνος τὸ Πατριαρχεῖον γίνεται ἰσχυρὸν καὶ φιλοδοξεῖ νὰ παίξῃ ρόλον σημαντικὸν εἰς τὴν διπλωματικὴν καὶ τὴν πολιτικὴν διὰ τὰ ζητήματα τῶν Χριστιανῶν.

Ὁ κλῆρος ἐνίσχυσε τὸ δούλον Ἔθνος εἰς τὴν πίστιν καὶ τὴν ἐγκαρτέρησιν. Ὅταν ἡ ἑλληνικὴ ἐκπαίδευσις ἀπηγορεύετο ἀπὸ τοὺς Τούρκους, τὰ κελλιά τῶν μοναστηρίων καὶ οἱ νάρθηκες τῶν ναῶν εἶχον μεταβληθῆ εἰς κρυφὰ σχολεῖα, ἔπου οἱ μοναχοὶ καὶ οἱ ἱερεῖς ἀνέλαβον τὴν διδασκαλίαν τῶν νέων καὶ τοὺς ἐτροφοδότην τὴν ἐλπίδα τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Γένους μὲ τὴν Μεγάλην Ἰδέαν.

Ἐπειδὴ οἱ Τούρκοι ἔζων συνεχῶς στρατευμένοι, εἶχον ἀνάγκη ἀπὸ ἐργάτας, γεωργοὺς καὶ ἐμπόρους, πού θὰ ἐξησφάλιζον εἰς αὐτοὺς τὴν ἐκτέλεσιν ἔργων, τὴν καλλιέργειαν εὐφόρων ἀγρῶν, μπαξίσια καὶ φόρους. Διὰ τοῦτο καὶ ἄφησαν ἐλευθέραν τὴν τοπικὴν αὐτοδιοίκησιν. Κάθε χωρίον ἢ πόλις ἐξέλεγε καὶ τότε, ὅπως καὶ σήμερον, ἓνα κοινοτικὸν συμβούλιον. Κύρια καθήκοντα αὐτοῦ ἦσαν ἡ εἰσπραξις τοῦ χαρατσίου, ἡ ἐκδίκασις τῶν ἀστικῶν διαφορῶν καὶ ἡ διατήρησις τῆς τάξεως. Οἱ ἄρχοντες τῆς Κοινότητος ὠνομάζοντο δημογέροντες ἢ προεστοὶ (εἰς τὴν τουρκικὴν: κοτζαμπάσηδες). Αἱ πλέον παραγωγικαὶ ἀπὸ τὰς κοινότητας προώδευσαν καὶ ἔτυχον καλῆς μεταχειρίσεως ἐκ μέρους τῶν Τούρκων.

Αἱ παροικίαι τοῦ ἐξωτερικοῦ εἶχον συγκροτηθῆ ἀπὸ Ἑλλήνας, πού εἶχον καταφύγει εἰς μεγάλας πόλεις τῆς Δύσεως, εἴτε διὰ λόγους ἀσφαλείας εἴτε χάριν ἐμπορίου. Συνήθως οἱ νησιῶται, οἱ Πελοποννήσιοι καὶ οἱ Στερεολαδῖται κατηθύνοντο πρὸς τὰς ἀθηναῖας πόλεις τῆς Ἰταλίας· οἱ Θεσσαλοὶ, Μακεδόνες καὶ Ἡπειρώται πρὸς Βουδαπέστην, Βουκουρέστιον, Βιέννην, Ὀδησσὸν κ.ἄ. Ἀκόμη καὶ εἰς τὴν μακρινὴν Καλιφόρναν τῶν Ἰνδιῶν ἔχομεν παροικίαν. Εἰς τὰς νέας τῶν πατρίδας οἱ πρόσφυγες Ἑλλήνες ἐφρόντιζον κατὰ πρῶτον, ὅπως καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἄποικοι, διὰ τὴν ἔδρυσιν ἐκκλησίας καὶ ἔπειτα σχολείου πρὸς ἔθνοπρεπῆ μόρφωσιν τῶν παιδιῶν τῶν. Διὰ τοῦτο κέντρα συσπειρώσεως τῶν Ἑλλήνων τῆς διασπορᾶς ἦσαν τὰ ἐνοριακὰ συμβούλια.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΞΩ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

1. *Ἡ οἰκονομικὴ ζωή.* Ἐπειδὴ οἱ Τοῦρκοι, καθὼς εἶδομεν, ἦσαν ἀφωσιωμένοι εἰς τὰ πολεμικά, τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ περιῆλθεν ἐξ ὀλοκλήρου εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὅποιοι ἐπέδωθησαν μὲ ζήλον εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις των. Ἀφ' ὅτου μάλιστα ἐξεδιώχθησαν ἀπὸ τὸν κατακτητὴν καὶ οἱ Βενετοί, μὲ τὸ δαιμόνιον ἐμπορικὸν πνεῦμα των οἱ Ἕλληνες ἐκυριάρχησαν οἰκονομικῶς εἰς τὴν Α. Μεσόγειον, ἐκέρδισαν πλοῦτη καὶ εὐεργέτησαν τὴν Πατρίδα.

Κατὰ τὰ πρῶτα ὅμως 100 χρόνια τῆς δουλείας τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιοτεχνία εἰς τὴν σκλαβωμένην χώραν ἦσαν πενιχρὰ καὶ πολὺ περιορισμένα. Ἡ γεωργικὴ παραγωγὴ καὶ τὰ βιοτεχνικὰ εἶδη δὲν ἐκάλυπτον πάντοτε τὰς ἀνάγκας τῆς περιφέρειας των. Τὸ μικρεμπόριον αὐτῆς τῆς μορφῆς ἐξυπηρετεῖτο κατὰ τὰς πανηγύρεις (παζάρια), πού ἐγίνοντο μίαν φορὰν τὸ ἔτος εἰς τὰς κωμοπόλεις καὶ τὰς πόλεις πρὸς τιμὴν τοῦ πολιούχου ἁγίου· ἐδῶ συνεκεντροῦντο τότε ἀγορασταὶ ἢ ἔμποροι ἀπὸ ὅλας τὰς ἑλληνικὰς χώρας, ἀποτελοῦντες ὀλόκληρα караβάνια διὰ τὴν ἀσφάλειάν των ἀπὸ τοὺς ληστὰς ἢ πειρατὰς. Ἀργότερον δέ, ὅταν ἐκόπασαν αἱ τουρκικαὶ ἐξορμήσεις πρὸς τὴν Κ. Εὐρώπην, τοιαῦτα караβάνια δὲν ἐδίσταζον νὰ ἐκκινήσουν ἀπὸ τὴν Ἄρταν π.χ. καὶ νὰ τερματίσουν εἰς τὴν Βιέννην ἢ τὴν Ρωσίαν.

Μεγάλην οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν κατὰ τὰ τέλη τοῦ 16ου αἰῶνος παρουσίασαν ἡ Χίος, ἡ Τρίπολις, τὰ Ἰωάννινα, ἡ Ἄρτα, ἡ Χαλκίς, ἡ Καστοριά, ἡ Λάρισα, τὸ Μοναστήριον, ἡ Θεσσαλονίκη, αἱ Σέρραι κ.ἄ. Τὸ περίεργον εἶναι ὅτι κάθε μία ἀπὸ τὰς πόλεις αὐτὰς ἔχει εἰδικευσιν εἰς ὠρισμένα εἶδη: Ἡ Καστοριά λ.χ. εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν καὶ ἐμπορίαν δερμάτων καὶ γουναρικῶν. Ἐφημιζετο ἐπίσης διὰ τὰ ὀνομαστά ψάρια τῆς λίμνης τῆς. Τὰ Ἰωάννινα εἰς τὴν κατασκευὴν φλοκωτῶν, φεσιῶν καὶ ἐνδυμάτων, (ἐδῶ ἦσαν οἱ πρῶτοι ράπται τῆς Ἑλλάδος), ἐπίσης καὶ εἰς τὴν διακόσμησιν ὕπλων, τὴν χρυσοχοίαν, καὶ χαλκοουργίαν, καθὼς καὶ τὴν ξυλογλυπτικὴν. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πληθώραν τῶν τεχνιτῶν ἀνέπτυσσον τὸ ἐμπόριον καὶ οἱ «γυρολόγοι», ποῦ διέτρεχον ὅλην τὴν χώραν καὶ τὰς νήσους. Ἡ Χαλκιδικὴ τὸν 16ον αἰῶνα εἶχεν ἀνθηρὰν βιοτεχνίαν μεταλλευτικῶν προϊόντων καὶ διέθετεν 600 καμίνοους. Ἀργότερον, ὅταν τὰ ὄρυχεῖα τὰ ἐξεμεταλλεύοντο ἑταιρεῖαι, ἔγινε ἡ ὁμοσπονδία τῶν Μαδεμοχωριῶν ἀπὸ 12 κοινότητος ἢ 360 χωρία, αἱ

ὁποῖαι ἀνέλαβον τὴν διεύθυνσιν τοῦ ὄλου ἔργου καὶ ἐπέτυχον ἐκ μέρους τῶν κατακτητῶν ἀρκετὴν ἀνεξαρτησίαν. Πρὸς ἐπιτήρησίν των διαωρίζετο ὁ Μαδὲμ ἀγᾶς καὶ μία μικρὰ φρουρά.

Ἀπὸ τὰς παροικίας τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀκμάζουσι οἰκονομικῶς ἡ Βενετία, τὸ Λιβόρνον, ἡ Ἀγκών, ἡ Τεργέστη καὶ ἡ Νεάπολις.

Ἡ Βενετικὴ παροικία κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα ἀνθεῖ περισσότερον, διότι ἡ Βενετία καὶ πρὸ τῆς Ἀλώσεως εἶχε δεχθῆ ἔμπορος, λογίους καὶ ἄλλους ἐπαγγελματίας Ἕλληνας. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μεταναστῶν αὐτῶν ηὐξήθη τόσο, ὥστε κατὰ τὸ 1500 τοὺς ἐδόθη ἄδεια νὰ συμπήξουν τὴν ἀδελφότητα τοῦ «Ἀγίου Νικολάου» καὶ ἀργότερον νὰ ἐκλέξουν καὶ ἐπίσκοπον. Ἰδρύνουν ὠραίους ναοὺς, τρία τυπογραφεῖα, γυμνάσιον — κέντρον ἑλληνικῶν σπουδῶν — καὶ βοηθοῦν κάθε καταδιωκόμενον καὶ ἀναξιοπαθοῦντα πατριώτην.

2. Ἡ πνευματικὴ κατάστασις μέχρι τοῦ 1606. Εἰς τὴν κατεχομένην Ἑλλάδα, ἕνεκα τοῦ μίσους τῶν πρώτων σουλτάνων ἀπέναντι τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ λόγῳ τῆς φυγῆς εἰς τὴν Εὐρώπην πολλῶν μορφωμένων, ἐπικρατεῖ πνευματικὸν σκότος καὶ ἀμάθεια. Ἐπὶ 100 καὶ πλέον χρόνια ἀπηγορεύετο εἰς τοὺς ραγιαδες νὰ ἐκπαιδεύσουν τὰ τέκνα των διδάσκαλοι δὲν ὑπῆρχον καὶ τὰ σχολεῖα ἦσαν κρυφά.

Ἡ ἀνάπτυξις τῆς παιδείας καὶ τῶν γραμμάτων ἀρχίζει μὲ τὰς ἐλευθερίας ποὺ παρεχωρήθησαν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Σουλεϊμάν τοῦ Μεγαλοπρεποῦς. Μὲ πρωτοβουλίαν τοῦ διαπρεποῦς Πατριάρχου Ἱερεμίου τοῦ Β' (1572-95) ἰδρύνονται τότε πολλὰ σχολεῖα, ἓνα τουλάχιστον εἰς τὴν ἔδραν ἐκάστου ἐπισκόπου. Εἰς τὴν συντήρησίν των συνέβαλον καὶ αἱ παροικίαι τοῦ ἐξωτερικοῦ μὲ γενναίας χορηγίας. Μέχρι τοῦ 1600 εἶχον ἰδρυθῆ σχολεῖα εἰς Ἰωάννινα, εἰς τὰς Ἀθήνας, Λεβιάδειαν, Πάτμον, Χίον, Κυδωνίας, Σμύρνην, ἀπὸ ὅπου ἐξῆλθαν ἀρκετοὶ διδάσκαλοι καὶ μορφωμένοι πατριῶται, οἱ ὅποιοι ἐχαλύβδωνον τὸ ἔθνικόν φρόνημα τῶν σκλάβων καὶ ἐθέρμαινον τὴν ἰδέαν τοῦ λυτρωμοῦ.

Ἐπειδὴ δὲ οἱ σκοποὶ τῆς παιδείας ἐχαράσσοντο ἀπὸ τὰς κατευθύνσεις τοῦ Πατριαρχείου πρὸς τὰ σχολεῖα, διὰ τοῦτο καὶ τὰ ἔργα ποὺ εἶχον γραφῆ μέχρι τοῦ 1600 ἀπὸ τοὺς λογίους τῆς ἐποχῆς εἶναι θρησκευτικὰ καὶ ἐκπαιδευτικὰ. Οἱ συγγραφεῖς προτιμοῦν νὰ γράφουν εἰς τὴν λαϊκὴν γλῶσσαν, ἐπίσης καὶ οἱ κήρυκες τοῦ θείου λόγου, ὅπως ὁ μετέπειτα Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Μελέτιος Πηγᾶς, διὰ νὰ γίνωνται κατανοητοὶ ἀπὸ τὸν ἀμόρφωτον λαόν. Τὰς αὐτὰς γλωσσικὰς πεποιθήσεις

είχε και ὁ ἀνώνυμος ποιητῆς τοῦ «θρήνου τῆς Ἀγίας Σοφίας»: «Σημαίνει ὁ Θεός, σημαίνει ἡ γῆ, σημαίνουν τὰ ἐπουράνια...»

Ἡ πνευματικὴ κίνησις εἰς τὰς παροικίας τοῦ ἔξωτερικοῦ ἦτο ζωηροτέρα.

Εἰς τὴν Ρώμην ιδρύθη ὑπὸ τοῦ Πάπα «Γυμνάσιον Ἑλληνικόν». Μεγάλῃ πνευματικῇ ἀνάπτυξις παρατηρεῖται εἰς τὴν Βενετιάν, ὅπου ἐρμηνεύουν καὶ τυπᾶνουν ἀρχαίους συγγραφεῖς ὁ Κρητικὸς Μᾶρκος Μουσοῦρος καὶ ὁ Κερκυραῖος Νικ. Σοφικνός, ὁ ὁποῖος ἔγραψεν εἰς τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν «Εἰσαγωγὴν εἰς τὴν Γραμματικὴν», «διὰ νὰ γροικοῦν ἐκεῖνοι ποὺ ἤθελαν τὰ διαβάσει».

Εἰς τὴν Κέρκυραν, τὴν Κρήτην, Ρόδον καὶ Κύπρον κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα ὑπάρχει πνευματικὴ ἀνθησις μὲ ἐπίδρασιν ἀπὸ τὴν Δύσιν. Εἰς τὴν ἀδούλωτον Κρήτην οἱ Βενετοὶ δὲν ἐπιτρέπουν λειτουργίαν σχολείων, ἀλλὰ ἡ μεγαλόνησος παρουσιάζει πολλοὺς καλλιτέχνας καὶ λογίους, ἐνῶ εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ ἀπλοποιεῖται ἡ γλωσσικὴ μορφή τῶν Ἀκριτικῶν τραγουδιῶν. Εἰς τὴν Ρόδον ἐκαλλιεργήθη τὸ γνωμικὸν καὶ σατιρικὸν δίστιχον μὲ γλῶσσαν λαϊκὴν. Εἰς τὴν Κύπρον τὸ «Χρονικόν» τοῦ Μαχαίρᾶ ἔξιστορεῖ εἰς Κυπριακὴν διάλεκτον τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος του κατὰ τὴν φραγκοκρατίαν. Ἀπὸ τὴν πλουσίαν παραγωγὴν τῶν Κυπρίων «ποιητᾶρῶν» σπουδαιότερον ἔργον εἶναι «ἡ Ἀροδαφνοῦσα».

Εἰς τὸν καλλιτεχνικὸν τομέα ἡ λαϊκὴ τέχνη τῆς ἰδίας ἐποχῆς παρέχει θαυμάσια κεντήματα (Ρόδος) καὶ φημισμένα εἶδη ξυλογλυπτικῆς καὶ μεταλλουργίας (Ἰωάννινα, Θεσ/νίκη). Ἡ μεγάλη πρόοδος σημειώνεται εἰς τὴν ζωγραφικὴν φορητῶν εἰκόνων καὶ τοιχογραφιῶν («Ἅγιον Ὄρος, Κρήτη, Βενετία»). Ὁ Κρητικὸς Δαμασκηνὸς ἀνυψώνει τὴν εἰκονογραφίαν συνδυάζων τὴν Βυζαντινὴν καὶ Ἰταλικὴν τεχνοπρίαν. Εἰς τὰς τοιχογραφίας τῶν ναῶν διεκρίθησαν οἱ μοναχοὶ Τζώρτζης καὶ Θεοφάνης, οἱ ὁποῖοι ἐδημιούργησαν τὴν «Κρητικὴν σχολὴν» τῆς φωτιστικᾶς (τοῦ Θεοφάνους θαυμάζεται ἡ Παναγία τῆς Καλαμπάκας, τοῦ Τζώρτζη αἰ τοιχογραφίαι τῆς Μονῆς Ἀγίου Διονυσίου εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος).

Η ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΥΠΟΔΟΥΛΟΥ ΓΕΝΟΥΣ

Εἰς πολλὰς ὄρεινὰς περιφερείας τῆς σκλαβωμένης πατρίδος (ἀπὸ τὸ Ταίναρον ἕως τὸν Ὀλυμπον καὶ τὴν Πίνδον) ἀπὸ τοὺς πρώτους χρόνους μετὰ τὴν Ἄλωσιν ἤρχισαν νὰ καταφεύγουν ὅσοι Ἕλληνες ἠσθᾶ-

νοντο άσίγαστον τὸ πάθος τῆς ἐλευθερίας καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ ὑποφέρουν τὰς ταπεινώσεις καὶ τοὺς ἐξευτελισμοὺς τῶν κυριῶν των. Μὲ τὸν καιρὸν οἱ διωγμοὶ καὶ αἱ καταπιέσεις τῶν Τούρκων ἐπολλαπλασίασαν τὸν ἀριθμὸν τῶν ὑπερηφάνων ἐκείνων ἀνδρῶν, ὥστε εἰς τὰ πλεόν ἀπόκρημα ὄρη ἐσχηματίσθησαν ὁμάδες ἀνυποτάκτων εἰς τὰ ὄργανα τῆς Τουρκικῆς ἐξουσίας. Ἐπειδὴ ἀπὸ τὰ ὄρη κατήρχοντο πολλάκις εἰς τὰς πεδιάδας καὶ ἐπολέμουν τοὺς τυράννους των καὶ τοὺς τυχόν συνεργάτας των, οἱ ἐχθροὶ των διὰ νὰ τοὺς δυσφημήσουν τοὺς ὠνόμασαν «κλέφτες».

Οἱ «κλέφτες» ὅμως ποτὲ δὲν ἐξέπεσαν εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ Γένους· μὲ τὰ ἀνδραγαθήματά των ἔγιναν τὰ ἰνδάλματα τῶν ραγιάδων καὶ ἀπέτελεσαν τὴν ἔνοπλον ἀντίστασιν τοῦ Γένους ἐναντίον τῶν κατακτητῶν. Ἄλλωστε ἀκόμη καὶ ἀπὸ ξένους περιηγητὰς ἢ «κλεφτουριά» ἐφημίσθη διὰ τὰ γενναῖα καὶ ἱπποτικά αἰσθήματά της καὶ τὴν βαθεῖαν πίστιν της εἰς τὰ ἰδανικά τῆς θρησκείας καὶ τῆς πατρίδος.

Ἀπὸ τὴν στιγμὴν ποὺ ὁ κλέφτης ἄφηγε τὰ τουρκοπατημένα ἐδάφη, ἐπερνοῦσεν εἰς ἄλλον κόσμον, τὸν κόσμον τὸν ἀπροσκύνητον, ὅπως τὸν ἐκφράζουν τὰ δημοτικὰ μας τραγοῦδια:

— *Ὅσο ναι ὁ κλέφτης ζωντανός, Τούρκο δὲν προσκυνάει.*

Ἡ ἐνδυμασία τῶν κλεφτῶν ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὴν φουστανέλλα, τὸ ὑποκάμισον, γιλέκον καὶ διὰ τὰς ψυχρὰς ἡμέρας τὴν κάπαν· εἰς τοὺς πόδας ἐφοροῦσαν τριχίνας περικνημίδας καὶ σαρούχια.

Ὁ βίος τῶν κλεφτῶν προσέφερεν ἐλευθερίαν, ἦτο ὅμως τραχύτατος καὶ εἶχε πολλὰς ταλαιπωρίας καὶ στερήσεις :

Μαύρη ζωὴ ποὺ κάνουμε ἐμεῖς οἱ μαῦροι κλέφτες !

*Ποτὲ μας δὲν ἀλλάζουμε καὶ δὲν ἀσπροφοροῦμε,
ὄλημερὶς στὸν πόλεμο, τὴ νύχτα καραούλι.*

Οἱ κλέφτες ἐλέγοντο *παλληκάρια*, ὁ ἀρχηγὸς των *καπετάνιος* καὶ τὰ μέρη, ὅπου διέμενον, *λημέρια*. Ἐκεῖ, ὡσάκις δὲν ἐπολέμουν, κατεγίνοντο εἰς πολεμικὰς ἀσκήσεις : εἰς τὸ πῆδημα, τὸν δρόμον, τὴν ρῖψιν τοῦ λίθου καὶ περισσότερον εἰς τὴν σκοποβολὴν.

Οἱ Τούρκοι, ἐπειδὴ δὲν ἠδύναντο νὰ τοὺς καταβάλουν, προσεπάθουν νὰ τοὺς διαιρέσουν: Ἀπὸ τοῦ σουλτάνου Σουλεῖμάν τοῦ Μεγαλοπρεποῦς ἤρχισαν νὰ μισθώνουν πολλοὺς ἀπὸ τοὺς κλέφτες καὶ νὰ σχηματίζουν Ἑλληνικὰς μονάδας ἐθνοφρουρᾶς, πρὸς δίωξιν τῶν ληστῶν καὶ ἀσφάλειαν τῆς τάξεως εἰς τὴν ὑπαιθρον. Οἱ κλέφτες αὐτοὶ ἐλέγοντο ἀρματολοὶ

καὶ τὰ διαμερίσματα τῶν ἀρματολίγια. Ὅσον ὁμως καὶ ἂν προσεπάθησεν ὁ κατακτητὴς νὰ διαίρεση τοὺς κλέφτες μὲ τὴν προνομιακὴν μεταχείρισιν τῶν ἀρματολῶν, δὲν τὸ ἐπέτυχε. Οἱ ἀρματολοὶ ποτὲ δὲν ἔμειναν πιστοὶ εἰς τοὺς Τούρκους· εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς τῶν παρέμειναν φίλοι τῶν κλεφτῶν καὶ πολλὰς φορὰς συνειργάζοντο μυστικῶς, διὰ νὰ προστατεύσουν τοὺς ὁμοφύλους τῶν ἀπὸ τοὺς κατακτητὰς.

Οἱ κλεφταρματολοὶ ὑπῆρξαν τὰ στηρίγματα ὄλων τῶν ἐξεγέρσεων τοῦ Γένους καὶ ἀπετέλεσαν τὸν χερσαῖον στρατὸν τοῦ 1821.

19 Η ΤΟΥΡΚΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 17ον καὶ 18ον ΑΙΩΝΑ

ΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ

Μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Ζιτβατόροκ ἡ Τουρκία εἰσέρχεται εἰς περίοδον παρακμῆς. Τὴν εἶχον ἐξαντλήσει οἱ συνεχεῖς πόλεμοι καὶ ἡ ἔσωτερικὴ ἀναρχία (ἐπαναστάσεις τῶν γενιτσάρων καὶ μηχανοραφίαι τοῦ χαρεμίου). Τὴν ἀναρχίαν ἐπέτυχον νὰ τὴν πατάξουν μὲ βίαια μέτρα οἱ μεγάλοι βεζύροι τῆς οἰκογενείας τῶν Κιοπρουλῆ καὶ μὲ τὴν πειθαρχίαν καὶ τὴν τάξιν ποὺ ἐπέβαλον, ἐπανεφέραν τὸ κράτος εἰς μίαν ἐξηκονταετῆ περίοδον ἀκμῆς καὶ πολεμικοῦ ὄργασμου.

Πρώτη ἐξόρμησις τῶν Τούρκων ἔγινεν ἐπὶ σουλτάνου *Μωάμεθ* τοῦ Δ' (1648 - 87) ἐναντίον τῆς Κρήτης, τὴν ὁποίαν εἶχον οἱ Βενετοὶ. Οἱ ἐπιδρομεῖς ἐντὸς μιᾶς τριετίας ἐκυρίευσαν τὴν νῆσον πλὴν τοῦ Μεγάλου Κάστρου (Ἡράκλειον), τὸ ὁποῖον μόνον κατόπιν εἰκοσαετοῦς πολιορκίας ἐπέτυχον νὰ ἐκπορθήσουν· τὴν ἐπικὴν ἄμυναν τῶν πολιορκουμένων διηύθυνεν ὁ Βενετὸς στρατάρχης Φραγκίσκος Μοροζίνης, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ὁποίου γενναίως ἐπολέμησαν καὶ οἱ Κρήτες. Αἱ ἀπώλεια τῶν Μουσουλμάνων ἀνῆλθον εἰς 100.000 ἄνδρας (1669).

Ἡ δευτέρα ἐξόρμησις ἔγινε κατὰ ξηρὰν τὸ 1683 ἐναντίον τῆς Βιέννης, τὴν ὁποίαν ἐπολιορκήσαν 200.000 Τούρκοι. Ἡ πτώσις τῆς ἔθεωρεῖτο βεβαία, ἀλλὰ τὴν πόλιν καὶ τοὺς ὀλίγους ὑπερασπιστὰς τῆς ἔσωσε μὲ τὴν ἔγκαιρον ἐπέμβασίν του ὁ γνωστὸς μας βασιλεὺς τῆς Πολωνίας Σοβιέσκυ. Οἱ Βενετοὶ τότε εὗρον εὐκαιρίαν νὰ ἀρχίσουν κατὰ τῶν Τούρκων ἐπιχειρήσεις, ποὺ ἐκράτησαν 10 χρόνια. Μὲ τὴν βοήθειαν τῶν Ἑλλήνων ἐκυρίευσαν τὸν Μοριᾶν (Πελοπόννησον) καὶ τὴν Ἀττικὴν. Ἡ Ἀκρόπολις ὁμως τῶν Ἀθηνῶν δὲν ἔπιπτε καὶ ὁ Μοροζίνης τὴν ἐβομβάρδισε (ἀπὸ τοῦ μνημείου τοῦ Φιλοπάππου)· εἰς τὰς 17 Σεπτ/ρίου 1687 μία

βόμβα έπεσεν εις τόν Παρθενώνα, όπου οί Τούρκοι ειχον την πυριτιδαποθήκην των, και τόν ανετινάξε κατά μέγα μέρος.

Τόν 18ον αιώνα οί Τούρκοι έπεχείρησαν νέαν εισβολήν εις την Εύρώπην, ενικήθησαν όμως από τὰ αύστριακά στρατεύματα ΒΔ του Βελιγραδίου και εκλεισαν την ειρήνην του Πασάροβιτς (1718). Συμφώνως προς τούς όρους αútτης ή Τουρκία έχασε τó φρούριον του Βελιγραδίου, την Βοσνίαν και την Βλαχίαν, που τὰ έπηρε ή Αύστρία, επανέκτησεν όμως από τούς Βενετούς την Πελοπόννησον.

Έτσι ολοκληρώνεται εις την χώραν μας ή τουρκική κατοχή. Από τότε λήγει ή έπιρροή των Βενετών και οί έλληνικοί πληθυσμοί γνωρίζουν επί 50 έτη σχετικήν ειρήνην. Από τότε όμως ή Τουρκία εισήλθεν εις τó στάδιον τής παρακμής.

Έν τω μεταξύ ό Μέγας Πέτρος ειχε συλλάβει την ιδέαν να καταλύση την τουρκικήν αυτοκρατορίαν και εις την θέσιν της να στερεώση έν ισχυρόν πανσλαβικόν κράτος. Έπετέθη μάλιστα κατά των Τούρκων εις την Ρουμανίαν, όπου όμως ενικήθη και παρ' όλίγον να συλληφθῆ (1711).

Την πολιτικήν του Πέτρου συνέχισεν ή Μεγάλη Αικατερίνη, ή όποία εισέβαλεν επίσης εις τὰς Παραδουναβίους χώρας, τὰς όποιας και εκυρίευσεν, ενώ συγχρόνως υπεκίνησε τούς προθύμους εις έξέγερσιν Έλληνας (1769). Έπηκολούθησαν και άλλοι ρωσοτουρκικοί πόλεμοι, κατά τούς όποιους και με την συμμαχίαν του Έωσήφ ή Αικατερίνη απώθησεν τούς Τούρκους από την ΝΑ.Εύρώπην.

ΕΚΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ

Ένω τελειώνει ό 18ος αιών ή έκτασις τής τουρκικής αυτοκρατορίας εις την Εύρώπην περιορίζεται πολυ εις την Βαλκανικήν (Συνθήκη του Έασίου 1792). Εις τὰς άλλας όμως ήπειρους διατηρείται αμείωτος ή δύναμις της. Εις την Άσίαν κατέχει την Άρμενίαν, Συρίαν και Μεσοποταμίαν εις την Άφρικήν αί τουρκικαί κτήσεις περιλαμβάνουν την Αίγυπτον και Τριπολίτιδα με δικαίωμα επικυριαρχίας εις Τυνησίαν και Άλγέριον.

Η ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Τό πολίτευμα και ή διοίκισις. Τό πολίτευμα τής Τουρκίας ήτο απόλυτος μοναρχία: ό σουλτάνος δηλ. από τó παλάτι του, τó όποιον

ἐλέγετο Σεράγιον, διέθετε κυριαρχικῶς τὴν ζωὴν καὶ τὰ ἀγαθὰ τῶν ὑπηκόων του. Ἐκυβέρνηα στηριζόμενος εἰς ἓνα ἰσχυρὸν στρατὸν μὲ κύριον ἐκτελεστικὸν ὄργανον τὸν μέγαν βεζύρην (πρωθυπουργὸν) καὶ τοὺς ἄλλους ὑπουργοὺς του, (ἐφέντας), οἱ ὁποῖοι ἐσχημάτιζον τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον, πού ἐλέγετο Διβάνιον. Ὁ σουλτάνος καὶ τὸ Διβάνιον ἀπέτελουν τὴν τουρκικὴν κυβέρνησιν, πού ἐλέγετο Ἰψηλή Πύλη.

Δι' εὐκολωτέραν διοίκησιν ἡ τουρκικὴ αὐτοκρατορία εἶχε διααιρεθῆ εἰς μεγάλας γενικὰς διοικήσεις, πού ὠνομάζοντο *πασαλίκια* μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς πασάδες. Ἰπὸ τὸν πασᾶν ἦτο ὁ βέης, ὁ ὁποῖος ἦτο διοικητὴς ἐπαρχίας, καὶ ὁ ἀγάς, ὁ ὁποῖος ἦτο στρατιωτικὸς διοικητὴς μικρᾶς πόλεως. Εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ πασαλίκια ἦσαν 7: 1) Τοῦ Καπουδᾶν Πασᾶ (πού ἐξουσίαζεν τὰς νήσους) 2) τῆς Θεσσαλονίκης 3) τῶν Ἰωαννίνων 4) τῆς Λαρίσης 5) τῆς Πελοποννήσου (ἔδρα Τρίπολις) 6) τῆς Ρούμελης (ἔδρα Χαλκίς) καὶ 7) τῆς Κρήτης.

Μεγάλην δύναμιν εἶχαν εἰς τὸ τουρκικὸν κράτος καὶ οἱ ἱερωμένοι (δερβίσασι καὶ μουεζίναι ἢ ἱμάμαι). Ἐπίσης οἱ καθῆδες (πταισματοδίκαι), οἱ ὁποῖοι ἐδίκαζον μὲ βάσιν τὸ Κοράνιον.

ΟΙ ΟΡΟΙ ΖΩΗΣ ΤΩΝ ΥΠΟΔΟΥΛΩΝ ΛΑΩΝ

Εἶχον παρέλθει τρεῖς αἰῶνες ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἡ κατάστασις εἰς ὅλας τὰς περιφερείας παρέμεινεν ἡ ἴδια ὅπως καὶ ἐπὶ τοῦ Πορθητοῦ. Ἀπὸ ὅλα τὰ ὑποταχθέντα μέρη δὲν εἶχε σχηματισθῆ ἓνας λαὸς ὁμοιογενής, οὔτε ὑπῆρχεν ἐνότης διοικήσεως, νομοθεσίας καὶ γλώσσης. Οἱ κυρίαρχοι Μουσουλμάνοι, εἰς οἵανδήποτε φυλὴν καὶ ἂν ἀνῆκον, εἶχον ὅλα τὰ δικαιώματα, ἐνῶ οἱ ὑπόδουλοι Χριστιανοὶ μόνον καθήκοντα. Οἱ ραγιάδες ἦσαν οἱ πλέον περιφρονημένοι ὑπῆκοοι τοῦ σουλτάνου καὶ διὰ τὴν παραμικρὰν αἰτίαν ἐκρέματο ἐπὶ τῆς κεφαλῆς των ἡ ἀπειλὴ τῆς σφαγῆς καὶ τῆς αἰχμαλωσίας ἢ ἐξορίας καὶ ἄλλαι ταπεινώσεις.

ΟΙ ΥΠΟΔΟΥΛΟΙ ΛΑΟΙ ΤΗΣ ΒΑΛΚΑΝΙΚΗΣ

Οἱ κυριώτεροι ἀπὸ αὐτοὺς ἦσαν οἱ Ρουμάνοι, οἱ Βούλγαροι, οἱ Σέρβοι καὶ οἱ Ἕλληνες.

Οἱ Ρουμάνοι κατώκουν εἰς τὸν κάτω Δούναβιν. Κατεῖχον τὴν Βεσσαραβίαν, τὴν Μολδαβίαν καὶ τὴν Βλαχίαν. Αὐτοὶ ἦσαν εἰς πλεόν

εὐνοϊκὴν θέσιν ἀπὸ τοὺς ἄλλους λαοὺς τοῦ Αἴμου, διότι ὡς ὑποτελεῖς τῶν Τούρκων ἐπλήρωνον μόνον ἓνα δασμὸν εἰς τὸν σουλτάνον, ὁ ὁποῖος ἔστελλεν ὡς ὀσποδάρον (διοικητὴν) αὐτῶν χριστιανὸν ὑπὴκόον του, ποὺ ἔπειτα ἀπὸ τὸ 1709 ἐξελέγετο μεταξὺ τῶν Φαναριωτῶν.

Οἱ Βούλγαροι, εἰς τὰ νότια τοῦ Δουνάβεως κατεῖχον τὴν σημερινὴν Βουλγαρίαν. Δὲν εἶχον ἀναπτύξει ἔθνικὴν συνείδησιν, ἀλλὰ μόνον θρησκευτικὴν, ὑπαγόμενοι εἰς τὸν Πατριάρχην.

Οἱ Σέρβοι κατεῖχον τὴν μεγάλην κοιλάδα τοῦ ποταμοῦ Σάβου καὶ μέρος τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Βοσνίας. Καὶ αὐτοὶ ὑπήγοντο εἰς τὸν Πατριάρχην, ἀλλὰ εἶχον ἀναπτύξει καὶ ἔθνικὸν φρόνημα.

Οἱ Ἕλληνες, τέλος, ἦσαν ὁ περισσότερον προωδευμένος λαὸς τῆς Βαλκανικῆς καὶ ἔνεκα τῆς ἐνδόξου ἱστορίας των ἀλλὰ περισσότερον ἐκ τῶν μέτρων, τὰ ὅποια ἐλάμβανεν ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν ὑποδούλων. Ὅλοι οἱ Ἕλληνες τότε, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Ἐπανησίους, εἶχον ὑποδουλωθῆ εἰς τοὺς Τούρκους, ἀλλὰ ὅλοι ἀνεξαρτέτως ἐπόθουν τὴν ἀνεξαρτησίαν των.

20 Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 17ον, 18ον ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ ΤΟΥ 19ου ΑΙΩΝΟΣ

Κατὰ τοὺς δύο προηγουμένους αἰῶνας τὸ Γένος μὲ ἐπικεφαλῆς τὸ θαρραλέον Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον δι' ἀκαμάτων προσπαθειῶν φροντίζει νὰ ὀργανωθῆ ἀπὸ οἰκονομικῆς καὶ διοικητικῆς ἀπόψεως, ἐπίσης δὲ πνευματικῶς καὶ στρατιωτικῶς. Ἐπομένως καὶ οἱ δύο ἐκεῖνοι αἰῶνες ἐσφυρηλάτησαν τὴν ἔθνικὴν ἐνότητα τοῦ κερματισμένου Ἑλληνισμοῦ, ἐνεφύσησαν εἰς τὴν ἀπογοητευμένην ψυχὴν τοῦ ἔντονον πατριωτικὸν αἰσθημα καὶ τὸν ἐπροφύλαξαν ἀπὸ τὸν ἐξισλαμισμὸν καὶ τὸν ἀφανισμὸν.

Ὁ 17ος, 18ος καὶ τὰ πρῶτα εἴκοσιν ἔτη τοῦ 19ου αἰῶνος, ἐνῶ διὰ τὴν Τουρκίαν εἶναι περίοδος παρακμῆς, διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν εἶναι ἐποχὴ ἀνατάσεως, καὶ οἰκονομικοῦ καὶ πνευματικοῦ σφρίγους. Ὁ φοβισμένος πρὶν ραγιαῖς ἀποκτᾶ τώρα συνείδησιν ὅτι εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τὸν ἀγροῦικον κατακτητὴν καὶ τοὺς ἄλλους ὑποδούλους χριστιανούς τῆς Βαλκανικῆς καὶ ὀργανώνει μυστικῶς τὰς ὑλικὰς καὶ πνευματικὰς δυνάμεις του, διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν χώραν τῶν προγόνων του. Εἶναι μία περίοδος ἀκμῆς κατὰ τὴν ὁποίαν μὲ συνεχεῖς ἐξεγέρσεις οἱ σκλάβοι

πρόγονοί μας ώριμάζουν δια την Μεγάλην 'Επανάστασιν.

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΟΝΑΥΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

1. 'Η οικονομική ανάπτυξις τοῦ 'Ελληνισμοῦ ἀρχίζει ἀπὸ τοῦ 17ου αἰῶνος. Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν οἱ Βενετοὶ ἀποσύρονται ἀπὸ πολλὰς πόλεις καὶ νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ τὴν θέσιν των τὴν κερδίζουν οἱ Γάλλοι, ποὺ συνεδέοντο πρὸς τὴν Τουρκίαν μὲ τὰς διομολογήσεις. Οἱ "Ἕλληνες τότε γίνονται πράκτορες τῶν Γαλλικῶν ἐμπορικῶν οἰκῶν καὶ δημιουργοῦν παροικίας καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν, ἀπὸ τὰς ὁποίας σπουδαιότερα ὑπῆρξε τῆς Μασσαλίας.

'Απὸ τὸ 1718, ποὺ μὲ τὴν συνθήκην τοῦ Πασσάροβιτς ἐπῆλθεν ἡσυχία καὶ εἰς τὴν κεντρικὴν Εὐρώπην, οἱ ἔμποροι τῆς Μακεδονίας ἀναπτύσσουσαν συναλλαγὴν ἐντόνον μὲ τὴν Αὐστρίαν καὶ μὲ τὴν Γερμανίαν καὶ δημιουργοῦν παροικίας εἰς τὴν Λειψίαν καὶ τὴν Βιέννην. 'Η τελευταία παροικία ἀκμάζει ἐξ ἴσου μὲ τὴν Βενετιάν καὶ ἰδρύει σχολεῖα, τυπογραφεῖα καὶ αἰθούσας θεατρικῶν παραστάσεων. 'Αλλὰ καὶ εἰς τὴν Ρωσίαν καὶ Ρουμανίαν ἐξαπλώνεται τὸ ἑλληνικὸν ἐμπόριον καὶ πολὺ προοδεύουσαν αἱ παροικίαι τοῦ Βουκουρεστίου, τοῦ 'Ιασίου, τῆς Μόσχας καὶ τῆς 'Οδησσοῦ· εἰς τὴν τελευταίαν ζοῦν τόσο "Ἕλληνες, ὥστε τοὺς ἐπιτρέπεται νὰ ἰδρῦσιν χωριστὸν δῆμον.

Μὲ τὰς ἐμπορικὰς αὐτὰς συνδέσεις τὸ ἑλληνικὸν ἐμπόριον, ποὺ τὴν πλεον ἔχει ἀναπτυχθῆ καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ἐκτείνεται πρὸς τὸν Βορρᾶν καὶ τὴν Δύσιν καὶ δημιουργεῖ ἐντόνους οἰκονομικοὺς καὶ πνευματικοὺς δεσμούς. "Ἐτσι ἡ κίνησις μεταξὺ τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου τῆς διασπορᾶς καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ γίνεται συχνότερα καὶ δημιουργεῖται πλήρης ἐθνικὴ ἐνότης.

Εἰς ὅλας τὰς παροικίας τοῦ ἐξωτερικοῦ οἱ ἔμποροι δὲν προοδεύουσαν χωρὶς πάλην. 'Επιβάλλονται εἰς τὸν συναγωνισμὸν μὲ τοὺς 'Εβραίους καὶ τοὺς Ἀρμενίους. Καὶ τὰ κέρδη των, ποὺ μὲ τόσους μόχθους ἐξασφαλίζουν, δὲν τὰ χρησιμοποιοῦν μόνον διὰ τὰς ἀνάσεις, ἀλλὰ κτίζουν σχολεῖα καὶ ἐκκλησίας καὶ στέλλουσαν καὶ γενναῖα βοηθήματα εἰς τὰς πατρίδας των, διὰ νὰ γίνουσαν καὶ ἐκεῖ κοινωφελῆ ἔργα.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ποὺ τόσον ἀκμάζουσαν αἱ παροικίαι τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἀναπτύσσονται καὶ εἰς τὴν 'Ελλάδα ὠρισμένα κωμοπόλεις ἢ συνομοσπονδαὶ χωρίων, ποὺ δημιουργοῦσαν τοπικὴν βιοτεχνίαν καὶ ἐμπόριον.

Από αυτές την πρώτην θέσιν ἔχουν τὰ Ἰωάννινα καὶ ἡ Χίος, ποὺ ἔχουν πρακτορεῖα εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην. Ἐπειτα ἔρχονται αἱ ὁμοσπονδίαι τῶν Βλαχοχωρίων (ἔδρα Συρράκον) καὶ τῶν χωρίων τοῦ Ζαγορίου, ποὺ εἶχον περιζήτητον βιοτεχνίαν ναυτικῶν καπῶν, τῶν ὁποίων οἱ ἔμποροι ἔκαναν ἐξαγωγήν εἰς τὰς ναυτικὰς πόλεις τῆς Μεσογείου. Ἀκολουθοῦν τὰ 24 χωρία τοῦ Πηλίου, ποὺ κατασκευάζουν θαυμάσια μεταξωτὰ εἶδη καὶ μάλλινα σκεπάσματα. Τέλος θὰ ἦτο παράλειψις νὰ μὴ ἀναφέρωμεν τὰ Ἀμπελάκια. Αὐτὰ ἐφημίζοντο καὶ διὰ τὴν παραγωγήν κοκκίνων νημάτων, ἀλλὰ καὶ διότι ἐδῶ τὸ κεφάλαιον καὶ ἡ ἐργασία ἔφθασαν εἰς μίαν ἀξιοθαύμαστον συνεταιριστικὴν ὀργάνωσιν. Τὸ 1778 οἱ Ἀμπελακιῶται ἵδρυσαν τὴν «Κοινὴν Συντροφίαν», ἓνα εἶδος «σινάφι» ἀπὸ ἐργάτας, τεχνίτας καὶ κεφαλαίουχους, διὰ νὰ μονοπωλοῦν τὰ νημάτα των.

Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιοτεχνίας ἔφερε καὶ τὴν ἐξέλιξιν τῶν μεταφορικῶν μέσων. Εἰς τὴν ξηρὰν ἐδημιουργήθη μία πολυάριθμος τάξις ἐμπορευομένων, ποὺ μὲ ἡμίονους καὶ ἵππους μετέφερον ἀπὸ τὸ Αἰτωλικὸν καὶ τὴν Λάρισαν προϊόντα εἰς τὴν Λειψίαν. Αἱ ἐμπορικαὶ μεταφοραὶ τῆς ξηρᾶς ἦσαν ὀργανωμέναι εἰς καραβάνια. Μεγαλύτεραν ὁμῶς ἀνάπτυξιν ἔλαβον αἱ θαλάσσιαι μεταφοραὶ. Ἐπειτα ἀπὸ τὸ 1750 τὸ ἐμπορικὸν ναυτικὸν τῆς Ἑλλάδος ἐγένεν ἀσυναγώνιστον εἰς τὴν Μεσόγειον. Τὰ νησιά, τὸ Τρίκερι, ἡ Κύμη καὶ τὸ Γαλαξίδι ἀπέκτησαν ἀπὸ τὴν θάλασσαν μυθώδη πλοῦτη. Τὰ πλοῖα ποὺ ἔκαναν τὰς μεταφορὰς τότε ἦσαν ἰστιοφόρα (πάρωνες ἢ βρίκια). Ἐπειδὴ ὁμῶς τὴν θάλασσαν τὴν ἐλυμαίνοντο οἱ πειραταί, εἶχον ὀπλισθῆ με κανόνια καὶ τὰ πληρώματα εἶχον ἀσκηθῆ νὰ δίδουν ναυμαχίας. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς ναυτιλίας ἔχει μεγάλην ἐθνικὴν σημασίαν, διότι συνετέλεσεν εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἐνότητα τῶν Ἑλλήνων τῆς διασπορᾶς καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ προητοίμασε ναυτικὸν διὰ τὴν μεγάλην ἐξέγερσιν.

ΟΙ ΕΘΝΙΚΟΙ ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ

Ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις ἔφερεν εἰς τὸ προσκλήμιον τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας ἓνα ἀπὸ τοὺς πλέον εὐγενεῖς καρποὺς τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τοὺς ἐθνικοὺς εὐεργέτας.

Αὐτοὶ τὰ πλοῦτη των δὲν τὰ μετεχειρίσθησαν διὰ νὰ κτίσουν ἀνάκτορα, οὔτε διὰ νὰ ζήσουν μὲ ἀνέσεις, ἀλλὰ διὰ νὰ βοηθήσουν κάθε

φιλόμουσον και φιλόανθρωπον κίνησιν. Οί ευεργέται είναι πολλοί, άξιζει όμως να μνημονευθούν οί έπόμενοι :

Επιφάνειος ; ό έξ 'Ιωαννίνων (α' ήμισυ του 17ου αιώνας). Διετέλεσε έφημέριος τής ελληνικής παροικίας τής Βενετίας. Με τας οικονομίας του ίδρυσε δύο σχολεία άνωτέρας μορφώσεως εις τας 'Αθήνας και τά 'Ιωάννινα. 'Επίσης εξώδευσε προς έκδοσιν βιβλίων διά τά έλληνόπουλα.

Καπλάνης Ζώης (1736 - 1806). 'Ορφανός και φτωχός ήλθεν από την γενέτειράν του Γραμμένον εις 'Ιωάννινα προς εξεύρεσιν τύχης. Μίαν νύκτα την έπέρασε νηστικός εις την έξώθυραν τής οικίας του πλουσίου Χατζηνίκου, που είχεν επιχειρήσεις εις τά 'Ιωάννινα και εις τό Βουκουρέστιον. Ούτος τόν προσέλαβεν ως έργάτην. 'Επειδή κάποτε τόν συνέλαβε να μελετᾶ κρυφά, τόν έστειλεν εις τό σχολεΐον. "Όταν έμορφώθη, τόν έπηρε συνεταιΐρον. 'Αργότερα ό Καπλάνης έδημιούργησεν επιχειρήσεις εις Μόσχαν. Παρά τά πλούτη του όμως έξη βίον ταπεινόν. Ηύχαριστεΐτο να σκορπᾶ τά χρήματά του διά την μόρφωσιν τών τέκνων τής 'Ηπείρου. Τό σπουδαιότερον έργον του είναι ή Καπλάνειος Σχολή εις τά 'Ιωάννινα, την όποιαν έπλούτησε με βιβλιοθήκην και όργανα Φυσικῆς.

Οί Ζωσιμάδαί. Ήσαν 6 άδελφοί που έπλούτησαν εις την Ρωσίαν. 'Από τό 1793—όπότε έμειναν 4—έπεδόθησαν με δλην την θερμην των εις έργα κοινῆς ώφελείας. "Εγιναν χορηγοί διά την ίδρυσιν τής όνομαστῆς Ζωσιμαίας Σχολῆς και Βιβλιοθήκης εις 'Ιωάννινα και διά την έκδοσιν βιβλίων. Με τας πλουσίας συνδρομάς των ανακούφισαν άπόρους σπουδαστάς και την άγωνιζόμενην Πατρίδα.

Ο 'Ιωάννης Βαρβάκης (1745 - 1825). 'Εγεννήθη εις τά Ψαρά και διεκρίθη κατά τά 'Ορλωφικά ως κυβερνήτης καταδρομικού. 'Επειδή οί Τούρκοι διέταξαν την σύλληψίν του, κατέφυγεν εις την 'Οδησσόν. 'Από εκεί πεζός και άνυπόδητος ήλθεν εις την Πετρούπολιν. 'Η Μεγ. Αίκατερίνη, επειδή άνεγνώρισε την δρᾶσιν του, του έδωσε άδειαν άλιείας εις την Κασπίαν. Με τό επιχειρηματικόν του πνεύμα και την έμπορικήν του όξυδέρκειαν κατώρθωσε να άποκτήση περιουσίαν από την έκμετάλλευσιν του χαβιαρίου εις τό 'Αστραχάν. 'Εκτός από όσα έξώδευσε διά τόν άγώνα του 1821, άνήγειρε σχολεία και έκκλησίας και έγένητο πρόθυμος χορηγός εις κάθε έργον φιλομουσίας και φιλοανθρωπίας. 'Η Βαρβάκειος Πρότυπος Σχολή τών 'Αθηνών φέρει εύγνωμόνως τό όνομά του.

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Η ΑΚΜΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ (1600 - 1669)

Ἡ βενετική κατοχὴ εἰς τὴν Κρήτην εἶχεν ἐπίδρασιν, ὅπως ἦτο φυσικόν, καὶ εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν τῆς Μεγαλονήσου. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς Βενετοκρατίας διεμορφώθη εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ μία ποιήσις ἐξ ἴσου συναισθηματικὴ μὲ ἐκείνην ἢ ὅποια ἤκμαζεν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ Γαλλίαν.

Ἀπὸ τὰ ἀφηγηματικὰ ἔργα θεωροῦνται ἀξιοπρόσεκτα «ἡ Βοσκοπούλα» καὶ ὁ «Ἐρωτόκριτος». Ἡ πρώτη εἶναι ἓνα θαυμάσιον βουκολικὸν εἰδύλλιον, δηλ. ἔργον ποῦ ἐκφράζει τὴν νοσταλγίαν τοῦ ἀστοῦ ἀνθρώπου διὰ τὴν φυσικὴν ζωὴν. Ὁ Ἐρωτόκριτος, ποῦ ἐγράφη ἀπὸ τὸν Βιτσέντζον Κορνάρου, εἶναι μακρὸν συναισθηματικὸν ἔπος, εἰς τὸ ὅποιον ἀπεικονίζεται μὲ συναρπαστικὰ ἐπεισόδια ἡ ζωὴ καὶ τὸ πνεῦμα τῆς Κρήτης καὶ ἄλλων διαμερισμάτων τῆς Ἑλλάδος.

Ἀπὸ τὰ θεατρικὰ ἔργα τῆς ἐποχῆς ἀξία σημειώσεως εἶναι ἡ τραγωδία τοῦ Γεωργίου Χορτάτζη «Ἐρωφίλη», τὸ θρησκευτικὸν δράμα «Ἡ θυσία τοῦ Ἀβραάμ» καὶ ἡ πνευματώδης κωμωδία τοῦ Ἀντ. Φώσκολου «Φορτουᾶτος».

ΟΙ ΦΑΝΑΡΙΩΤΑΙ ΚΑΙ Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΤΩΝ ΔΡΑΣΙΣ

Οἱ Φαναριῶται ἔλαβον τὸ ὄνομά των ἀπὸ τὴν συνοικίαν τῆς Κων/λεως Φανάριον, ὅπου κατώκουν. Ἐκεῖ (εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου) εἶχεν ἐγκατασταθῆ ἀπὸ τὸ 1601 τὸ Πατριαρχεῖον καὶ γύρω ἀπὸ τὸ κέντρον αὐτὸ τοῦ ὑποδοῦλου Ἔθνους συνεκεντρώθησαν μὲ τὸν καιρὸν οἱ πρῶχοντες καὶ λόγιοι. Αὐτοὶ μαζὺ μὲ τοὺς μορφωμένους κληρικούς διηύθυναν τὰς ὑποθέσεις τοῦ Πατριαρχείου ὡς ἀνώτεροι ὑπάλληλοι (διδάσκαλοι, λογισταί, διερμηνεῖς, διπλωματικοὶ ἀπεσταλμένοι κλ.). Αἱ γνώσεις των, ἡ γλωσσομάθεια, ἡ εὐφυΐα καὶ ἡ ἐπιτηδεϊότης των ἀξιοποιοῦνται καὶ ἀπὸ τὴν Ὑψηλὴν Πύλῃν· οἱ Τούρκοι δηλ. ἀπὸ τοῦ σουλτάνου Μωάμεθ τοῦ Δ' ἀρχίζουν νὰ χρησιμοποιοῦν τοὺς Φαναριώτας εἰς ὑψηλὰς κρατικὰς θέσεις, ὡς διερμηνεῖς, διπλωμάτας, ἀργότερον δὲ καὶ ὡς ἡγεμόνας εἰς τὰς παραδουναβίους χώρας κλ. Ἐκεῖ δημιουργοῦν αὐτὴν καὶ διοικήσιν ἀπὸ Ἑλλήνας, ἰδρύουν τυπογραφεῖα καὶ σχολεῖα καὶ μεταλαμπαδεύουν τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν εἰς τὰς ἡγεμονίας

τῆς Βαλκανικῆς. Γενικῶς οἱ Φαναριῶται λόγῳ τῆς στενῆς ἐπαφῆς των με τοὺς Εὐρωπαίους δέχονται κυρίως Δυτικὴν ἐπίδρασιν. Ἄλλὰ, ὅσον καὶ ἂν ἐχρημάτισαν ὑπάλληλοι τῶν Τούρκων, ὑπεστήριζον τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα καὶ ὄχι ὀλίγοι ἐπλήρωσαν μετὰ τὴν ζωὴν των τὴν ἀφοσίωσιν των εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἐξ αὐτῶν σπουδαιότεροι ἦσαν : *Μανωλάκης ὁ Καστοριανός*, γουναρᾶς, εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Μωάμεθ Δ. Με χορηγίας του ἡ παλαιὰ σχολὴ τοῦ Πατριαρχείου, ποὺ εἶχεν ἰδρῦσει ὁ Σχολάριος, διεμορφώθη εἰς τὸ ἀξιოსέβαστον ἐθνικὸν ἴδρυμα τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς.

Ὁ *Παναγιώτης Νικουσίος*, λόγιος ἀνὴρ καὶ μέγας διερμηνεὺς τῆς Πύλης. Προεκάλεσε «φιρμάνι» (σουλτανικὸν διάταγμα), διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Πανάγιος Τάφος, ποὺ τὸν κατεῖχον οἱ Καθολικοί, ἐδόθη εἰς τοὺς Ὁρθόδοξους.

Ἰσάξιος αὐτοῦ ὑπῆρξε καὶ ὁ ἰατρός *Ἀλεξ. Μαυροκορδάτος* «ὁ ἐξ ἀπορρήτων». Ἀπὸ τῆς θέσεώς του ὡς μεγάλου διερμηνέως ὑπερῆσπισε τὰ συμφέροντα τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ δι' αὐτὸ ἐφυλακίσθη. Ἐδίδαξεν εἰς τὴν Μεγάλην τοῦ Γένους Σχολήν· ἔγραψε Γραμματικὴν κ.ά.

Ὁ υἱὸς του Νικόλαος διωρίσθη πρῶτος (τὸ 1709) ἡγεμὼν τῆς Μολδαβίας. Ἐγραψε τὰ «Φιλοθέου πάρεργα», μετὰ τὰ ὅποια μεταδίδει εἰς τοὺς Ἕλληνας τὴν παιδείαν τῶν δυτικῶν λαῶν καὶ τὰς προόδους των εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας.

Ἀξιολόγους ἐπίσης ὑπηρεσίας προσέφερον οἱ *Καρατζάδες*, οἱ *Σουῦτσοι*, Ἰψηλάνται, Ἀργυρόπουλοι, Ράλληδες κ.ά., οἱ ὅποιοι ποικιλοτρόπως ἐνίσχυσαν τὴν παιδείαν καὶ τὰ γράμματα.

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Διὰ τὴν κατάστασιν τῆς Παιδείας μέχρι τοῦ 1600 ὠμιλήσαμεν ἤδη.

Κατὰ τὸν 17ον καὶ 18ον αἰῶνα ἀναφαίνονται σεβαστοὶ Διδάσκαλοι τοῦ Γένους καὶ ἰδρύνονται εἰς πολλὰς πόλεις σχολαί, αἱ κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι : εἰς τὴν Μακεδονίαν ἡ σχολὴ τῆς Κοζάνης, εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος ἡ Ἀθωνιάς. Εἰς τὴν Ἠπειρὸν ἀκμάζουν τὰ σχολεῖα τῆς Ἄρτας, τῶν Ζαγοριῶν καὶ 8 ἐκπ. ἰδρύματα τῶν Ἰωαννίνων, ὅπου αἱ δωρεαὶ τῶν εὐεργετῶν βελτιώνουν τὰ μέσα μορφώσεως· τόση μάλιστα ἦτο ἡ ἀκτινοβολία τῆς φήμης τῶν σχολῶν αὐτῶν, ὥστε ὁ διδάσκαλος τοῦ

Γένους Κων. Κούμας γράφει: «εις τὴν πόλιν τῶν Ἰωαννίνων χρεωστέῃ ἢ Ἑλλάς τὴν ἀναγέννησιν τῆς Παιδείας τῆς». Εἰς τὴν Θεσσαλίαν αἱ σχολαὶ τῶν Ἀμπελακίων καὶ τῶν Μηλιῶν διέθετον εἰδικoὺς καθηγητὰς καὶ ὄργανα διὰ τὴν ἐποπτικὴν διδασκαλίαν Φυσικῆς καὶ Χημείας. Εἰς τὴν Πελοπόννησον οἱ Βενετοὶ εἶχον ἰδρύσει γυμνάσιον εἰς Τρίπολιν ἀλλὰ καὶ αἱ Πάτραι, τὰ Καλάβρυτα, ἡ Δημητσάνα, ἡ Ἀνδροῦσα (Μεσσηνίας) ἐφιλοτιμήθησαν νὰ ἔχουν τὰ σχολεῖα των, καθὼς ἐπίσης καὶ ἄλλαι πόλεις τῆς Ἑλλάδος.

Εἰς ὅλας αὐτὰς τὰς σχολὰς ἐδιδάσκοντο οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, ἡ Ἱστορία, ἡ Θεολογία, καὶ τὰ Φυσικὰ. Ἐδίδαξαν δὲ εἰς αὐτὰς διδάσκαλοι ὀνομαστοί. Μεταξὺ αὐτῶν περιφημότεροι ὑπῆρξαν: (ἐκ τῶν παλαιῶν) ὁ Πατριάρχης Κύριλλος Λούκαρις, ποὺ ἱδρυσε καὶ τὸ πρῶτον τυπογραφεῖον τῆς Κων/λεως, ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις εἰς τὴν Ἀθωνιάδα, ὁ Νικηφ. Θεοτόκης, ὁ Κων. Οἰκονόμος, ὁ Βάμβας, ὁ Μεθόδιος Ἀθηρακίτης καὶ Ἀθαν. Ψαλλίδας εἰς Ἰωάννινα, ὁ Γεώργιος Γεννάδιος κ.ἄ., οἱ ὁποῖοι μὲ τὴν θερμουργὸν πνοὴν τῆς διδασκαλίας των ἀφύπνιζον τὸ ἐθνικὸν φρόνημα τῶν μαθητῶν των καὶ ἐθέρμαινον τὴν ἐλπίδα των διὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Γένους.

Η ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΕΩΣ

Ἡ δημοτικὴ ποίησις ἔμεινε ἀνεπηρέαστος ἀπὸ δυτικὰς ἐπιδράσεις. Ἀποτελεῖ γνήσιον πνευματικὸν προϊόν τοῦ λαοῦ μας καὶ ἐξέλιξιν τῆς ἀκριτικῆς ποιήσεως. Ὀνομάζεται δημοτικὴ, διότι ποιητῆς τῆς εἶναι ὁ δῆμος, δηλ. ὁ λαός. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν τὰ δημοτικὰ τραγούδια εἶναι γραμμένα εἰς τὴν λαϊκὴν γλῶσσαν καὶ διακρίνονται διὰ τὴν φυσικὴν των ἀπλότητα. Εἰς αὐτὰ ὁ λαός μας ἐθρήνησε τὴν ὑποδούλωσίν του, ἔψαλε τοὺς ἥρωισμοὺς τῶν κλεφτῶν καὶ ἀετραγούδησε τὶς χαρὰς καὶ τὶς λύπες του». Τὰ δημοτικὰ τραγούδια ἐξύψωσαν τὸ φρόνημα τῶν ὑποδούλων καὶ θεωροῦνται ὡς τὰ γνησιώτερα μνημεῖα τοῦ πνευματικοῦ μας πολιτισμοῦ κατὰ τὴν περίοδον τῆς δουλείας. Τὰ περισσότερα ἐδημιουργήθησαν εἰς τὰς περιφερείας ποὺ εἶχαν ἄρματολοὺς καὶ κλέφτες. Ἀπὸ τὸν 17ον αἰῶνα ὁ ἀνώνυμος ποιητῆς ἔχει πολλὰ νὰ τραγουδήσῃ ἀνδραγαθήματα καὶ πάθη καὶ συμφοραί, ὅλα γίνονται τραγούδι, εἰς τὸ ὅποιον θαυμάζονται αἱ καθαρὰ εἰκόνες, οἱ φυσικοὶ διάλογοι, ἡ σύντομος καὶ σαφὴς φράσις.

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΕΠΤΑΝΗΣΟΥ

Ἡ προσφορά τῶν Ἐπτανησίων εἰς τὰ γράμματα καὶ τὴν παιδείαν κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν ὑπῆρξε μεγίστη καὶ ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι τὰ νησιά τοῦ Ἰονίου δὲν ἐδουλώθησαν, ἀλλὰ διετήρησαν ζωηρὰν πνευματικὴν ἐπαφὴν μὲ τὴν Δ.Εὐρώπην. Διὰ τοῦτο εἰς τὰ Ἐπτάνησα ἐκαλλιεργήθη ἰδιόμορφος πνευματικὸς βίος. Ἡ παιδευτικὴ ὁρμὴ εἶχεν ἀρχίσει ἀπὸ τοῦ 16ου αἰῶνος μὲ προδρομικοὺς διδασκάλους.

Ἀπὸ τοὺς Ἐπτανησίους αὐτοὺς καλλιεργητὰς τοῦ πνεύματος, ἀλλὰ καὶ διδασκάλους τοῦ Γένους διεκρίθησαν ὁ *Ἡλίας Μηριάτης* (1669 - 1714). Ἐσπούδασεν εἰς Βενετίαν καὶ ἐδίδαξεν εἰς τὴν πατρίδα του Κεφαλληνίαν καὶ εἰς ἄλλας πόλεις. Ἐγραψεν εἰς τὴν καθομιλουμένην ἐκκλησιαστικοὺς λόγους τόσον πειστικούς, ὥστε τὸν εἶπαν «Νέον Χρυσόστομον». Εἰς τὸν «περὶ ἀγάπης» ἀποδίδει τὴν δουλείαν τοῦ Γένους εἰς τὴν διχόνοιαν. Αἱ «Διδαχαί» του παραμένουν κλασσικὸν ἔργον.

Ὁ *Εὐγένιος Βούλγαρις* (1716 - 1806), καταγόμενος ἐκ Κερκύρας, ἐδίδαξε καὶ εἰς τὰς σχολὰς τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἐγραψεν εἰς λογίαν γλῶσσαν πληθῶραν ἔργων, ἐξ ὧν σπουδαῖα ἐκρίθησαν ἡ «Λογικὴ» καὶ «Μεταφυσικὴ» του. Ἐπτὰ γλώσσας ὠμίλει ἢ πολυσχιδῆς αὐτὴ διάνοια, τὴν ὁποίαν ἐσέβετο ἢ τσαρίνα Αἰκατερίνη ἢ Μεγάλη. Ἀλλὰ τὴν πρώτην λογοτεχνικὴν παράδοσιν τῆς «Ἰονίου Σχολῆς», ἀπὸ τὴν ὁποίαν θὰ προέλθουν ἀργότερα ὁ Σολωμός, ὁ Κάλβος καὶ ὁ Βαλαωρίτης, ἐδημιούργησαν ὀλίγα ἔτη πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως ὁ Ἀντώνιος Μαρτελάος (διδάσκαλος τοῦ Σολωμοῦ καθὼς καὶ τοῦ Κολοκοτρώνη) καὶ ὁ ποιητὴς Δημ. Γουζέλης.

Ἀπὸ τοὺς ζωγράφους τῆς Ἐπτανησιακῆς Σχολῆς ἀξιωματιάζονται εἶναι ὁ *Ἡλ. Μόσχος*, πού διεκρίθη διὰ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ χρωστῆρος του καὶ τὴν πρωτοτυπίαν τῶν πινάκων του (ἢ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου), ἐπίσης ὁ μαθητὴς του *Παναγ. Δοξαράς* πού ἔγραψε καὶ ἔργον «περὶ ζωγραφίας».

ΟΙ ΛΟΓΙΟΙ ΤΗΣ ΔΙΑΣΠΟΡΑΣ

Ἀπὸ τοὺς λογίους τῆς διασπορᾶς εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἀξιοπρόσεκτος εἶναι ὁ *Φραγκ. Σκουφός* ἐκ Κρήτης. Ἐξῆσεν εἰς Βενετίαν, νοσταλγὸς τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀκάματος ἀγωνιστὴς διὰ τὴν συγκράτησιν τῆς ἐθνι-

κῆς συνειδήσεως τοῦ ἀποδήμου ἑλληνισμοῦ. Ἐγραψεν εἰς τὴν δημοτικὴν τὴν «Ρητορικὴν». Ἀξιόλογος ὡσαύτως εἶναι καὶ ὁ Θωμᾶς Φλαγγίνης, Κερκυραῖος, δικηγορήσας εἰς Βενετίαν. Ἐγένινεν ὀνομαστὸς ἀπὸ τὸ φροντιστήριον Ἑλληνικῶν Σπουδῶν διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν ἀπόρων Ἑλληνοπαίδων, τὸ ὁποῖον αὐτὸς ἵδρυσεν, ἀφοῦ διέθεσε τὴν τεραστίαν περιουσίαν του. Ἔργον τῶν μαθητῶν τοῦ Φλαγγινείου Φροντιστηρίου εἶναι ἡ λυρική ποιητικὴ συλλογὴ «Ἀνθη Εὐλαβείας».

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ. Η ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΖΩΗ

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΜΑΣ

Τὸ κοινωνικὸν καθεστῶς πού ἐπεκράτει εἰς τὸ Βυζάντιον μετὰ τὴν Ἀλωσιν διελύθη. Ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς, πολλοὶ ἐσφάγησαν, ἄλλοι ἀλλαξοπίστησαν καὶ ἄλλοι ἔφυγαν εἰς τὰ ξένα· ὀλίγοι ἔμειναν εἰς τὴν δούλην πατρίδα. Τὸ ἴδιον συνέβη καὶ μετὰ τοὺς λογίους καὶ τοὺς ἐπιχειρηματίας. Μόνον ὁ λαὸς δὲν ἠθέλησε νὰ ἀφήσῃ τῶν προγόνων τὰ χρώματα.

Οἱ ἀγρόται καὶ οἱ ναυτικοὶ ἔμειναν πιστοὶ εἰς τὰς παραδόσεις, διέσωσαν τὴν γλῶσσαν καὶ τὸν ἔθνικὸν χαρακτῆρα καὶ μᾶς ἐκληρονόμησαν μνημεῖα ἀθάνατα τῆς καλαιστορίας των, τὴν λαϊκὴν τέχνην καὶ τὰ δημοτικὰ τραγούδια.

Τὸ βασικὸν κύτταρον τῆς κοινωνίας ἀποτελεῖ ἡ οἰκογένεια, πού ἔχει παντοῦ χαρακτῆρα πατριαρχικόν. Εἰς τὸ Σούλι ὅμως καὶ τὴν Μάνην ὑπάρχουν καὶ εὐρύτεραι μορφαί, τὰ γένη (οἱ φάρες).

Δύσκολα διακρίνει κανεὶς τάξεις εἰς τὴν τουρκοκρατούμενην Ἑλλάδα, ἂν ἐξαιρηθῇ ὁ κληρὸς πού εὐρίσκετο εἰς καλύτεραν μοῖραν. Ἀργότερον, μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς αὐτοδιοικήσεως, ἤρχισε νὰ ἀναφαίνεται καὶ ἡ τάξις τῶν ἀρχόντων (τῶν τζακιῶν).

Χωριστὴν τάξιν ἐσχημάτισαν ἀπὸ τοῦ 17ου αἰῶνος εἰς τὰς μεγὰς πόλεις οἱ ἄστοι (βιοτέχναι, λόγιοι, ἔμποροι κλ.). Ἐπίσης ὑπῆρχε καὶ ἡ τάξις τῶν ἀγωγιατῶν, οἱ ὁποῖοι ἐξετέλουν τὰς μεταφορὰς εἰς τὴν ξηράν, καθὼς καὶ ἡ τάξις τῶν βοσκῶν (πιστικῶν) καὶ τῶν ὑπηρετῶν.

Η ΖΩΗ ΚΑΙ ΑΙ ΑΣΧΟΛΙΑΙ ΤΩΝ ΥΠΟΔΟΥΛΩΝ

Ὅσοι κατοικοῦν εἰς τὰς ὄρεινὰς περιοχὰς ἀσχολοῦνται μετὰ τὴν κτηνοτροφίαν ἢ τὴν δασοκομίαν. Οἱ κάτοικοι τῶν πεδινῶν μερῶν ἀσχολοῦν-

ται με την γεωργίαν (παράγουν δημητριακά, λάδια, κρασιά, καρπούς) και συντηροῦν και ὀλίγα ζῶα. Οἱ ἀστοὶ ἀσχολοῦνται με τὴν βιοτεχνίαν, τὸ ἐμπόριον κλπ. Ἐκ τούτων οἱ βιοτέχναι εἶναι ὠργανωμένοι εἰς σωματεῖα, τὰ σινάφια.

Ἡ κατοικία ἀποτελεῖται συνήθως ἀπὸ ἓνα δωμάτιον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀξιοπαρατήρητα εἶναι ἡ ἑστία, τὰ ὀλίγα ξύλινα ἐπιπλα καὶ τὰ ἀπλᾶ πῆλινα ἢ χάλκινα σκευή. Ἐκ τούτων τὸ ἐπιπλα τὸ πλέον ἐπιβλητικὸν εἶναι ἡ κασέλλα, ἡ ὁποία πολλάκις ἔχει ὠραῖα σκαλίσματα. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἔβραζαν τὰ ἐσώρουχα, ἐνῶ ἀπὸ ἐπάνω τῆς ἐποποθέτουν τὰ «στρώσιδια» ὥστε νὰ σχηματίζεται ὁ «γιοῦκος». Συνήθως ἡ κατοικία ἦτο μονώροφος ὑπῆρχαν ὅμως καὶ διώροφα σπίτια (τὰ ἀρχοντικά), κυρίως εἰς τὰς νήσους καὶ εἰς τὴν Δ.Μακεδονίαν.

Ἡ τροφή ἦτο λιτή. Τὴν βᾶσιν τῆς ἀπετέλει τὸ ψωμί καὶ ὅσα παράγονται ἀπὸ τὰ ἄλευρα (πίττες, τραχανάδες). Τὴν δευτέραν θέσιν εἶχον τὰ χορταρικά καὶ οἱ καρποὶ (ιδίως οἱ ἐλιές καὶ τὰ ὄσπρια). Εἰς περιωρισμένην χρῆσιν ἦσαν τὰ κρέατα, τὰ αὐγά, τὰ τυριά, τὰ ψάρια.

Αἱ φυγαγωγίαι. Σπανίως διεσκέδαζον οἱ ὑπόδουλοι πρόγονοί μας. Εἰς στενὸν κύκλον μόνον με τὴν εὐκαιρίαν γάμων καὶ ὀνομαστικῶν ἐορτῶν. Εἰς εὐρύτερον κύκλον, ὅταν ἐώρταζεν ὁ πολιοῦχος Ἅγιος, πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποίου ἐγένετο πανηγύρις, με συνεστίασιν καὶ χορὸν.

Αἱ ἐνδυμασίαι. Τὸ ἐθνικὸν ἐνδυμα τῶν στεριανῶν ὑπῆρξεν ἡ φουστάνελλα, τὸ φέσι καὶ τὸ τσαρούχι. Τῶν νησιωτῶν, ἡ βράκα, τὸ φέσι καὶ ἡ μπότα. Οἱ ἀρχοντες ἐφόρουν ἐσωτερικῶς τὸν χιτῶνα (ἀντερὶ) καὶ ἐξωτερικῶς τὸ κολόβιον (ποῦ εἶχε πλατεῖα μανικέττια) καὶ ἄλλοτε ἐλέγετο «κοντό», διότι ἦτο βραχύ, ὅταν ὅμως ἐφθάνεν ἕως τὰ πόδια ἐλέγετο ῥάσον ἢ τσουμπές.

Η ΙΔΕΑ ΤΗΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΕΩΣ ΜΕΓΑΛΗ ΙΔΕΑ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ

Οἱ πρόγονοί μας καὶ κατὰ τοὺς πλέον σκοτεινοὺς χρόνους τῆς δουλείας ποτὲ δὲν ἔστερξαν τὴν τύχην των οὔτε καὶ ἐπίστευσαν ὅτι ἡ σκλαβιά των θὰ εἶναι παντοτινή. Ἀντιθέτως, εὐθὺς μετὰ τὴν Πτώσιν, ἡ ἱστορικὴ μνήμη τοῦ ἔθνους, ποῦ εἶχε διαποτισθῆ διὰ τῆς συνεχοῦς παραδόσεως 3.000 ἐτῶν — ἀφοῦ ἐνισχύθη καὶ ἀπὸ τοὺς σχετικοὺς με τὴν Ἄλωση θρύλους — ἐγέννησε τὴν ἐλπίδα τῆς Ἀναστάσεως, ὅπως πολὺ ζωηρὰ τὴν ἐκφράζει ὁ λαϊκὸς θρηνηδὸς με τὴν πασίγνωστον δέησιν του :

«Σώπασε, Κυρά Δέσποινα, καὶ μὴν πολυδακρύζης.
Πάλι με χρόνια, με καιρούς, πάλι δικά μας θάναυ».

Οἱ ὑπόδουλοι εἶχον σαφῆ συνείδησιν περὶ τῆς κοινῆς των καταγωγῆς, θρησκείας καὶ γλώσσης, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ἰδεαλιστικῆς ὑπεροχῆς τῆς Ὀρθοδοξίας ἀπέναντι τοῦ Ἰσλάμ. Αὐταὶ αἱ παραδόσεις ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν ἐσφυρηλάτησαν ἐνιαῖον τὸ ἔθνικὸν φρόνημα καὶ ἐγαλβάνισαν τὴν ψυχὴν τοῦ Γένους μετὸν πόθον τῆς ὥρας τοῦ Αὐτρωμοῦ. Καὶ ἦτο τόσοσ δυνατὸς ὁ πόθος ἐκεῖνος καὶ τόσοσ ἀσβεστον τὸ μῖσος ἐναντίον τοῦ κατακτητοῦ, ὥστε καὶ ὅταν ἀπετύγγανον αἱ κατὰ καιροῦς ἐξεγέρσεις, ὄχι μόνον δὲν κατελάμβανε τοὺς ὑποδούλους προγόνους μας ἀπογοήτευσις, ἀλλὰ ἡ πίστις τῆς ἐλευθερώσεως ἐστάλαζεν εἰς τὴν τραυματισμένην ψυχὴν των γλυκὺ τὸ βάλσαμον τῆς προσδοκίας καὶ τῆς ὑπομονῆς.

Ὁ θάνατος τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορος ἔμεινε ζωντανὴ παράδοσις εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ μας. Ὁ «μαρμαρωμένος βασιλιάς», ὁ ὁποῖος δὲν ἀπέθανεν, ἀλλ' ἐκοιμᾶτο, θὰ ἐξύπνα τὴν ἡμέραν τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἔθνους καὶ «μετὸ σπαθὶ στὸ χέρι» θὰ ἐξεδίωκε τοὺς μισητοὺς τυράννους ἕως τὰ βᾶθη τῆς Ἀσίας, τὴν Κόκκινην Μηλιάν(!).

Ἔτσι τὸ Γένος κατὰ τοὺς ζοφεροὺς αἰῶνας τῆς δουλείας ἐγαλουχεῖτο μετὴν «Μεγάλην Ἰδέαν», ὅτι δηλ. ἡ πτώσις τῆς Κων/λεως δὲν ἦτο τὸ τέλος τῆς Ἱστορίας του, ἀλλὰ ἡ ἀρχὴ νέων ἀγώνων πρὸς ἐπανίδρουσιν τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας εἰς ὅλην τὴν τὴν δόξαν.

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΚΗΡΥΚΕΣ ΤΟΥ

Μέχρι τῶν μέσων τοῦ 18ου αἰῶνος οἱ διδάσκαλοι τοῦ Γένους εἶχον κατορθώσει νὰ καλλιεργήσουν εἰς τὸν ὑπόδουλον Ἑλληνισμόν συνείδησιν τῆς ἔθνικῆς του ὑπάρξεως, δὲν τοῦ ἐδημιούργησαν ὅμως τὴν πίστιν ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ κερδίσῃ τὴν ἐλευθερίαν του βασιζόμενος εἰς τὰς ἰδικὰς του μόνον δυνάμεις. Πολλὰ ἔγραψαν καὶ εἶπαν διὰ τὴν ὁμόδοξον Ρωσίαν, πού ἔθεσεν ὡς σκοπὸν νὰ διώξῃ τὸν Τοῦρκον ἀπὸ τὰ χριστιανικὰ γῶματα. Καὶ ὁ ἀπλὸς λαὸς τὸ ἐπίστευσεν, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ γνωστὸν δημοτικὸν τετράστιχον :

1. Πρόκειται διὰ τὸ Ἰκόνιον τῆς Φρυγίας, τὴν παλαιὰν πρωτεύουσαν τῶν Σελτζούκων Τοῦρκων εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν.

*Ἄκόμα τούτ' ἢ Ἄνοιξη, ραγιαδες, ραγιαδες,
τοῦτο τὸ καλοκαίρι, καημένη Ρούμελη,
ὅσο νὰ ῥθῆ ὁ Μόσκοβος, ραγιαδες, ραγιαδες,
νὰ φέρη τὸ σεφέρι, Μοριὰ καὶ Ρούμελη.*

Ἐπειδὴ ὅμως ἐπέρασαν ἀμέτρητα καλοκαίρια καὶ ὁ Μόσκοβος δὲν ἤλθε νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν «ραγιᾶ», πολλοὶ ἀπὸ τοὺς διδασκάλους τοῦ Γένους κατενόησαν ὅτι τὸ Ἔθνος μόνον μὲ τὰς ἰδικὰς του δυνάμεις θὰ ἠδύνατο νὰ κερδίσῃ τὴν ἐλευθερίαν του καὶ ὄχι ἀπὸ ξένους προστάτας, πού θὰ τὸ ἔκαμναν πρὸς ἰδικόν των συμφέρον.

Ἄλλὰ πῶς θὰ ἠδύνατο ὁ μικρὸς καὶ ἄοπλος Δαβιδ νὰ ἀντιπαραταχθῆ μόνος του ἐναντίον τοῦ πανόπλου Γολιάθ; Μὲ τὴν διαφώτισιν ἀπὸ τοὺς διδασκάλους τοῦ Γένους ὅλων τῶν ἐθνικῶν στρωμάτων, (βοσκῶν, ἀγροτῶν, ἐμπόρων, πληρωμάτων καραβιῶν κλπ.) καὶ δὲν ἐδίδασκον μόνον τὰ Εὐαγγέλια καὶ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, ἀλλὰ καὶ ὅσας κατακτήσεις ἔκαμναν οἱ Δυτικοὶ εἰς τὰς ἐπιστήμας καὶ τὴν Παιδαγωγικὴν. Ὡστε ἔπρεπε μὲ τὴν συστηματικὴν καλλιέργειαν νὰ διαποτισθῆ τὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ καὶ νὰ ὀριμᾷσῃ ἡ ἱκανότης του νὰ ἀντιπάλαισῃ τὴν κατάλληλον στιγμὴν καὶ μὲ εὐνοϊκὰς συνθήκας («κάθε τέκνον του μ' ὀρμή»).

Οἱ διδάσκαλοι αὐτοὶ πού θέλουν νὰ μεταδώσουν εἰς ὅλας τὰς λαϊκὰς δυνάμεις ὄχι μόνον τὴν Μεγάλην Ἰδέαν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀγαθὰ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ὀνομάζονται διαφωτισταί, ἡ δὲ κίνησις των Διαφωτισμός.

Ὁ ἑλληνικὸς διαφωτισμός, ὅπως βλέπομεν, εἶναι ἓνα κίνημα κοινωνικὸν καὶ πνευματικὸν παράλληλον μὲ τὸν γαλλικὸν διαφωτισμόν. Αἱ ρίζαι του ἀντλοῦν στοιχεῖα ἀπὸ ἐκεῖνον. Αἱ ἰδέαι τοῦ Βολταίρου, τοῦ Μοντεσκιέ καὶ τοῦ Ρουσσώ εἶχον τὸν ἀντίκτυπόν των καὶ εἰς τὸν ὑπόδουλον Ἑλληνισμόν. Τὰς ἔφεραν εἰς τὴν Ἑλλάδα μὲ φυλλάδια καὶ ἐφημερίδας οἱ Ἕλληνες τῆς διασπορᾶς (λόγιοι, ναυτικοί, ἔμποροι) καὶ ἐβλάστησαν καὶ ἔκαρποφόρησαν, μόνον ὅταν εὐρέθησαν οἱ κατάλληλοι διδάσκαλοι καὶ κήρυκες αὐτῶν. Αὐτοὶ εἶναι πολλοί, σπουδαιότεροι ὅμως θεωροῦνται οἱ ἐξῆς :

Κοσμάς ὁ Αἰτωλὸς (1714 - 79). Ὑπῆρξεν ὁ κατ' ἐξοχὴν λαϊκὸς διδάσκαλος τῆς Τουρκοκρατίας καὶ ὁ πρόδρομος τοῦ Κοραῆ καὶ τοῦ Ρήγα. Ἐκῆρξε μὲ θέρημν εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ τὸν θεῖον λόγον

μέ υποθήκας υπομονής και ελπίδος. Χαρακτηριστικόν του είναι ότι πίστευσε εις την ύπαρξιν τῶν ἀναγκαίων διὰ τὴν ἐξέγερσιν λαϊκῶν δυνάμεων και ἐφρόντισε νὰ ἐνεργήσῃ εἰς τὴν ψυχὴν των με τὴν ἄμεσον παρουσίαν του και διὰ τῆς διδασκαλίας με ἔργα και ὄχι με θεωρίαν. Ἐπειδὴ εἶχε ἀκλόνητον πίστιν ὅτι διὰ τῆς μορφώσεως θὰ καλλιεργηθῇ ἡ Μεγάλη Ἰδέα, διέτρεξε ὅλην τὴν Στερεάν και τὰς νήσους και ἴδρυσε 200 κατώτερα και 10 ἀνώτερα σχολεῖα. Διὰ τὴν ἀφύπνισιν, τὴν ὁποίαν προσκάλουν αἱ ἀποστολικαὶ αὐταὶ πορεῖαι του, ἐθεωρήθη ἐπικίνδυνος διὰ τὴν τουρκικὴν ἐξουσίαν και ἐθανατώθη. Διὰ τοῦτο και ἐκηρύχθη ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν μας νεομάρτυς και ἰσαπόστολος.

Ὁ *Ρήγας Φεραῖος* (1757 - 98) ὑπῆρξεν ὁ διδάσκαλος ποῦ ἔθρεψεν τὰς ἐθνικὰς ἐλπίδας τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων και με τὸν μαρτυρικὸν θάνατόν του ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς τὸ θάρρος διὰ τὴν μεγάλην ἐξέγερσιν.

Πατρίς του ὑπῆρξεν τὸ Βελεστίνον τῆς Θεσσαλίας. Τὸ πραγματικόν του ἐπώνυμον ἦτο Ἀντώνιος Κυριαζῆς, ὁ ἴδιος ὅμως ὑπέγραφε «*Ρήγας ὁ Βελεστινλῆς*». Τὰ πρῶτα μαθήματα τὰ ἐδιδάχθη εἰς τὴν σχολὴν τῆς Ζαγορᾶς τοῦ Πηλίου. Νέος ἐχρημάτισε διδάσκαλος εἰς τὸν Κισσόν (χωρίον τοῦ Πηλίου). Ἐπειδὴ οἱ τύραννοι τὸν κατεδίωξαν διὰ τὰ ἀντιτουρκικὰ του φρονήματα, κατέφυγεν εἰς τὸν ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας Μαυρογένην, τοῦ ὁποίου ἐγίνε γραμματεὺς.

Κατὰ τὸν *Ρήγαν* οἱ ὑπόδουλοι λαοὶ τοῦ Αἴμου δὲν ἔπρεπε νὰ περιμένουν τὴν λύτρωσίν των ἀπὸ τοὺς ξένους, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἰδικὴν των κοινὴν ἐξέγερσιν. Αὐτὸ φαίνεται ἀπὸ τὸν «*Θούριόν*» του, ὅπου ἔχει συνοψίσει τὸ ἐγερτήριον σάλπισμά του :

*Βούλγαροι κι' Ἀρβανῖτες και Σέρβοι και Ρωμοί
Νησιῶτες κι' Ἡπειρώτες με μιὰν κοινὴν ὁρμὴν
γιὰ τὴν ἐλευθερίαν νὰ ζώσουμε σπαθί...*

Πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου του ὁ *Ρήγας* ἐπῆγε τὸ 1797 εἰς τὴν Βιέννην, ὅπου ἐτύπωσε τὴν «*Χάρταν τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος*» και ἄλλα ἔντυπα σχετικὰ με τοὺς ἐπαναστατικούς του σκοπούς. Ἀπὸ ἐκεῖ τὸ ἐπόμενον ἔτος κατῆλθεν εἰς Τεργέστην, διὰ νὰ περάσῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ὅλοι ὅμως αἱ ἐνέργειαι του εἶχον προδοθῆ εἰς τὴν ἀστυνομίαν, ἡ ὁποία με ἐντολὴν τῆς αὐστριακῆς κυβερνήσεως τὸν συνέλαβε και τὸν παρέδωκεν εἰς τὸν πασάν τοῦ Βελιγραδίου. Αὐτὸς διέταξε νὰ

Εικ. 11. Ρήγας Φερραῖος

τὸν φονεύσουν μαζί με τοὺς 7 συνεργάτας του. Πρὶν ἐκτελεσθῆ, κατέβαλε διὰ τῆς πυγμῆς τὸν δῆμιόν του καί, ἕως ὅτου φθάσουν οἱ ἄλλοι νὰ τὸν ἐκτελέσουν, ἐφώναξεν εἰς τὴν τουρκικὴν: «Ἔτσι πεθαίνουν τὰ παλληκάρια· ἐγὼ ἀρκετὸν σπόρον ἔσπειρα, σύντομα θὰ βλαστήσῃ καὶ τὸ γένος μου θὰ συλλέξῃ τὸν γλυκὺν αὐτοῦ καρπὸν» (Ἰούνιος 1798).

Ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῖς (1748 - 1833) εἶχεν ζωὴν διαφορετικὴν ἀπὸ τὸν Ρήγαν. Δὲν τὸν συνήγειρεν ἡ θερμουργὸς δράσις, ἀλλὰ ἡ ἥσυχος ζωὴ τοῦ γραφείου. Ἐκεῖ σκυμμένος συνεχῶς ἠσχολεῖτο μετὰ τὴν μελέτην καὶ ἐρμηνείαν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων, διότι ἐπίστευε ὅτι τοῦτο ἦτο τὸ καλύτερον μέσον πρὸς καλλιέργειαν τῆς φιλοπατρίας καὶ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ.

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σμύρνην ἀπὸ γονεῖς Χίους καὶ ἐδιδάχθη τὰ πρῶτα μαθήματα εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν σχολήν. Ἀπὸ ἐκεῖ ὁ πατήρ του, πού ἐκέρδιζε πολλὰ ἀπὸ τὸ ἐμπόριον, τὸν ἔστειλεν εἰς τὸ Μομπελιὲ τῆς Γαλλίας νὰ σπουδάσῃ Ἰατρικὴν. Ὅταν ἔλαβε τὸ δίπλωμά του ἦλθεν εἰς τὸ Παρίσι, ὅπου ἐπέρασε δυσκόλους ἡμέρας, ἕνεκα τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἐκεῖ ἔγραφε καὶ ἐτύπωνε φυλλάδια καὶ βιβλία μετὰ τὰ χρηματικὰ βοηθήματα, πού τοῦ ἔδιδαν οἱ Ζωσιμάδαι καὶ Χῖοι ἔμποροι, καὶ τὰ ἔστειλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ διαφωτίσῃ τοὺς δούλους καὶ νὰ κραταίωσῃ τὸ φρόνημά των.

Ὅταν ἐκηρύχθη ἡ Ἐπανάστασις, δὲν κατέβη εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐμείνεν εἰς τὸ Παρίσι καὶ μετὰ τὸ κύρος του ἐμόχθησε νὰ ὀργανώσῃ «Φιλελληνικοὺς Συλλόγους» εἰς τὰς διαφόρους χώρας, διὰ νὰ βοηθοῦν ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς τὴν ἐπαναστατημένην Πατρίδα· ἐπίσης νὰ διαφωτίσῃ τοὺς Ἀμερικανούς, τοὺς Γάλλους, τοὺς Γερμανούς κλ. ὅτι ἡ Ἐπανάστασις ἦτο ἐθνικὴ ἐξέγερσις ἐνὸς βασιανισμένου λαοῦ. Ἰνωστοί

ἐξ ἄλλου εἶναι καὶ οἱ ἀγῶνες τοῦ διὰ τὴν κάθαρσιν τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης ἀπὸ τοὺς λογιωτατισμοὺς καὶ τὰς ξένας λέξεις, δι' αὐτὸ καὶ θεωρεῖται πατὴρ τῆς καθαρευούσης. Ἐπίσης οἱ ἀγῶνες τοῦ διὰ τὴν δημοκρατίαν καὶ τὴν ἐπιβολὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα τοῦ κράτους τοῦ Νόμου.

Δεινὸς φιλόλογος καὶ ἐκδότης ἀκούραστος τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, παιδαγωγὸς μὲ εὐγενῆ φρονήματα ὁ Κοραῆς ὑπῆρξεν κορυφαῖος τῶν διδασκάλων τοῦ γένους καὶ ἐθναπόστολος. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν τοῦ ἀνήκει ἡ αἰωνία εὐγνωμοσύνη τοῦ Ἕθνους μας.

ΑΙ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ ΤΟΥ ΥΠΟΔΟΥΛΟΥ ΓΕΝΟΥΣ

Ἀπὸ τὸ 1461 ὁ ὑπόδουλος Ἑλληνισμὸς ἤρχισε νὰ ἐξεγείρεται. Ἡ ἱστορία ἔχει σημειώσει πολλὰς ἐπαναστάσεις, αἱ σπουδαιότεραι ὅμως εἶναι αἱ ἐπόμεναι:

Η ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ (1612)

Αὕτῃ ἔγινε μὲ ὑποκίνησιν τοῦ Καρόλου Δουκὸς τοῦ Νεβέρ (τῆς Γαλλίας), πὸ ἰσχυρίζετο ὅτι εἶναι ἀπόγονος τῶν Παλαιολόγων καὶ ἠτοίμαζε δυνάμεις διὰ νὰ πάρῃ ἀπὸ τοὺς Τούρκους τὴν «Πόλη». Ὁ Κάρολος εἶχε συνάψει μυστικὴν συμφωνίαν μὲ τὸν Διονύσιον νὰ ὑποστηρίξῃ τὸ κίνημά του μὲ τοπικὴν ἐπανάστασιν.

Πραγματικῶς, ὁ λεοντόθυμος δεσπότης, μολοντί ὁ Κάρολος δὲν ἐκινήθη, ἐσῆκωσεν εἰς ἐπανάστασιν 800 χωρικοὺς τοῦ Σουλίου καὶ τῆς Θεσπρωτίας καὶ ἐκυρίευσεν τὰ Ἰωάννινα. Οἱ Τούρκοι ὅμως ἔστειλαν στρατὸν καὶ ἐκυρίευσαν καὶ πάλιν τὰ Ἰωάννινα. Τὸν Διονύσιον τὸν συνέλαβαν καὶ τὸν ἐγδάραν ζωντανόν.

Εικ. 12. Ἀδαμάντιος Κοραῆς

Η ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ ΤΟΥ 1769 - 70 (ΟΡΛΩΦΙΚΑ)

Τὸ 1769, πού ἡ βασίλισσα τῆς Ρωσίας Αἰκατερίνη ἡ Μεγάλη εὐρέθη εἰς πόλεμον μὲ τὴν Τουρκίαν, μὲ εἰδικούς ἀπεσταλμένους τῆς ἐξέσκηωσεν εἰς ἐπανάστασιν καὶ τοὺς "Ἕλληνας.

Πρῶτοι ἐκινήθησαν οἱ Μανιάται, οἱ ὁποῖοι κατώκουν εἰς τὸν Ταύγετον καὶ εἶχον μείνει ἀνυπότακτοι καὶ μόνον μικρὸν φόρον ἐπλήρωνον εἰς τὸν ἀρχιναύαρχον τοῦ τουρκικοῦ στόλου.

Συγχρόνως ἐπανεστάτησαν καὶ οἱ Σφακιανοί, οἱ κατοικοῦντες εἰς τὰ Λευκὰ ὄρη τῆς Κρήτης καὶ οὐδέποτε ὑποταχθέντες εἰς τοὺς Τούρκους. Οἱ Τούρκοι ὅμως τοὺς ἐνίκησαν καὶ ἐγδαρὰν ζωντανὸν τὸν ἡρωϊκὸν ἀρχηγὸν τῶν Δασκαλογιάννην.

Οἱ Μανιάται εἶχον ἐπιτυχίας. Μὲ τὴν βοήθειαν ἐνὸς τάγματος τοῦ προκρίτου τῶν Καλαμῶν Μπενάκη, ἀνεθάρρησαν — ἐπειδὴ ἐφθασαν καὶ δύο μοῖραι ρωσικῶν πολεμικῶν μὲ ἐπικεφαλῆς τοὺς ἀδελφούς 'Ορλώφ —, ἐκτύπησαν τοὺς Τούρκους καὶ ἐκυρίευσαν τὴν Καλαμάταν, τὸν Ναβαρῖνον καὶ τὴν Κυπαρισσίαν. Ἐπιχείρησις ὅμως ἄλλου ἐπαναστατικοῦ σώματος κατὰ τῆς Τριπόλεως δὲν ἔφερον ἀποτέλεσμα.

Ὁ ρωσικὸς στόλος τὸν Ἰούνιον τοῦ 1770 ἔκαυσε τὸν τουρκικὸν στόλον εἰς τὸν λιμένα τοῦ Τσεσμέ (ἀπέναντι τῆς Χίου) καὶ ἐφυγεν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ διαγωγή αὐτῆ τῶν ἀδελφῶν 'Ορλώφ, ὅπως καὶ ἡ συνθηκολόγησις τῆς Ρωσίας μὲ τὴν Τουρκίαν εἰς τὸ Κιουτσούκ Καϊναρτζῆ τῆς Β. Βουλγαρίας (1774), εἶχεν ὡς συνέπειαν νὰ ὀλιγοστεύσουν αἱ συμπάθειαι τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὴν Ρωσίαν. Ἡ συνθήκη ὅμως αὐτῆ, ἐὰν κριθῆ δικαιοτέρα, ὠφέλησε τοὺς "Ἕλληνας, διότι ὑπεχρέωνε τὴν Τουρκίαν νὰ ἀφήνῃ τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα νὰ ταξιδεύουν μὲ ρωσικὴν σημαίαν καὶ ἔδιδεν εἰς τὴν Ρωσίαν τὸ δικαίωμα νὰ ἐπεμβαίνῃ ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν ὑπηκόων τοῦ σουλτάνου, ὡσάκις αὕτη ἐνόμιζεν ὅτι ἐπιέζοντο.

Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Ρώσων ὁ σουλτάνος ἔστειλε στίφη Τουρκαλβανῶν, οἱ ὁποῖοι ἐλεηλάτησαν καὶ ἠρήμωσαν τὴν Πελοπόννησον. Τότε, κατόπιν γενναίας ἀντιστάσεως, ἐφονεύθησαν ὁ ἀρχηγὸς τῶν κλεφτῶν τοῦ Μοριᾶ Κων. Κολοκοτρώνης, πατὴρ τοῦ Θεοδώρου καὶ ὁ μπέης τῆς Μάνης Ἰωάννης Μαυρομιχάλης.

Η ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ ΤΟΥ 1788 - 1792

Ο ΛΑΜΠΡΟΣ ΚΑΤΣΩΝΗΣ

“Όταν ἡ Μ. Αἰκατερίνη τὸ 1787 συνεμάχησε μὲ τὸν αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας Ἰωσήφ, διὰ νὰ διαλύσουν τὴν Τουρκίαν, ἔστειλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν λοχαγὸν τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ Λάμπρον Κατσώνην ποῦ κατήγετο ἀπὸ τὴν Λειβαδιά. Αὐτός, ἀφοῦ ἐδημιούργησε μὲ συνεισφορὰς τῶν παροικιῶν τῆς Ἰταλίας μικρὸν στόλον, ἔπλευσεν εἰς τὸ Αἰγαῖον. Ἐκεῖ εἰς πολλὰς ναυμαχίας ἐνίκησε τὸν τουρκικὸν στόλον καὶ ἔφθασεν ἕως τὰ Δαρδανέλλια. Εἰς μίαν ὅμως ναυμαχίαν εἰς τὸ στενὸν τῆς Ἄνδρου (1790) ἐνικήθη καὶ ἔχασε τὸν στόλον του. Ἀκατάβλητος συνεκρότησε νέον στόλον καὶ ἀπεβίβασεν εἰς τὴν Μάνην 500 παλληκάρια μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Γεώργιον Ἄνδρουῦτσον.

Ἐπειδὴ ὅμως τὸν ἐκύκλωσαν τουρκικὰ πολεμικά, μὲ δυσκολίαν διέφυγε καὶ ἐγύρισεν εἰς τὴν Ρωσίαν. Ὁ Ἄνδρουῦτσος, ἀφοῦ μὲ συνεχεῖς πολέμους ἐπέρασε τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα, ἤλθεν εἰς τὴν Κέρκυραν. Οἱ Βενετοὶ ὅμως, κυρίαρχοι τῆς νήσου, τὸν παρέδωσαν εἰς τοὺς Τούρκους καὶ ἐκεῖνοι τὸν ἐπνίξαν εἰς τὸν Βόσπορον.

Η ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΣΟΥΛΙΩΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΑΔΗ (1792 - 1803)

Ἀπὸ τὰς αὐθορμήτους ἀντιστάσεις τοῦ λαοῦ μας ἐναντίον τῶν τυράννων εἶναι καὶ οἱ ἀγῶνες τοῦ Σουλίου ἐναντίον τοῦ Ἀλῆ πασᾶ.

Τὸ Σούλι εὐρίσκεται Ν. ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα εἰς τὰς δυσβάτους κορυφὰς τοῦ ὄρους Τομάρου (Γσαμουριάς). Ἐκεῖ περὶ τὰ μέσα τοῦ 17ου αἰῶνος εἶχον συγκεντρωθῆ μερικὰ γέννη (φάρες) ἀπὸ Ἠπειρώτας ποι-

Εἰκ. 13. Λάμπρος Κατσώνης

μένας και ἔκτισαν τέσσαρα χωριά (τὸ Σούλι, τὴν Κιάφαν, τὸ Ἀβαρίκον και τὴν Σαμονίβαν), πού ἀργότερα ἔγιναν ἕνδεκα. Πρὸς διακυβέρνησίν των εἶχον εἶδος συμπολιτείας, τὴν ὁποίαν συνεκρότου οἱ ἀρχηγοὶ τῶν γενῶν. Οἱ Σουλιῶται ἔμειναν ἀπροσκύνητοι και μόνον ἓνα μικρὸν φόρον ἐπλήρωναν εἰς τοὺς Τούρκους.

Δύο φορές ὁ σουλτᾶνος τοὺς ἐκτύπησεν, ἀλλὰ δὲν ἐσημείωσεν ἐπιτυχίαν. Ὅταν ὅμως τὸ 1788 ὁ αἰμοβόρος και τυραννικὸς Ἀλβανὸς Ἀλῆς ἔγινε πασᾶς τῶν Ἰωαννίνων, τὰ πράγματα ἤλλαξαν, διότι δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνεχθῆ λαὸν ἀνυπότακτον εἰς ἀπόστασιν δώδεκα ὥρων ἀπὸ τὴν πρωτεύουσάν του. Ἀποφάσισε λοιπὸν ἢ νὰ ὑποτάξῃ ἢ νὰ ἀφανίσῃ τὸ ἀδοῦλωτον Σούλι. Διὰ νὰ τὸ ἐπιτύχῃ, ἐχρειάσθη τρεῖς ἐκστρατείας, αἱ ὁποῖαι ἐκράτησαν δώδεκα χρόνια. Ἀπὸ αὐτὰς σπουδαιότερα εἶναι ἡ τρίτη πού ἔγινε τὸ 1800. Ὁ Ἀλῆς μὲ 10.000 ἄνδρας ἐκύκλωσε τὸν Τόμαρον και ἔπιασε ὅλας τὰς διαβάσεις του. Οἱ Σουλιῶται ἔπειτα ἀπὸ τριετῆ πολιορκίαν, ἀφοῦ ἐτελειώσαν τὰ τρόφιμα και τὸ νερό, ἐζήτησαν ἀπὸ τὸν Ἀλῆ πασᾶ νὰ τοὺς ἀφήσῃ νὰ φύγουν μὲ τὸν ὄπλισμόν των. Ὁ Ἀλῆς μὲ ὄρκον προσεποιήθη ὅτι δέχεται. Οἱ Σουλιῶται τότε ἐχωρίσθησαν εἰς τρία σώματα. Ἀπὸ αὐτὰ τὸ ἓνα διέφυγεν εἰς τὴν Πάργαν. Τὸ ἄλλο ὁ Ἀλῆς, ἀφοῦ ἐπάτησε τὸν ὄρκον του, τὸ ἐκύκλωσε μὲ τὸν στρατὸν του εἰς τὸ βουνὸ τοῦ Ζαλόγγου. Ἐκεῖ ἀπὸ τοὺς ἄνδρας οἱ περισσότεροι ἔπεσαν εἰς διήμερον μάχην· 150 μόνον ἐσώθησαν. Αἱ γυναῖκες, ὅταν ἐπλησίασαν οἱ ἐχθροί, ἀπεσύρθησαν εἰς ἓνα ἀπόκρημνον βράχον. Εἰς τὴν ἀπελπισίαν των, ἀφοῦ ἔρριψαν τὰ παιδιά των εἰς τὸ βάραθρον, ἐπιάσθησαν ἀπὸ τὸ χέρι και ἤρχισαν νὰ σύρουν τὸν χορόν. Εἰς κάθε στροφὴν τοῦ χοροῦ, ἐκείνη πού ἦτο πρώτη, μόλις ἔφθανεν εἰς τὸ ἄκρον τοῦ βράχου, ἐκρημνίζετο εἰς τὸ βάραθρον. Ἔτσι ἡ μία κατόπιν τῆς ἄλλης ἔπεσαν εἰς τὴν ἄβυσσον και ὄχι εἰς τὰς χεῖρας τῶν Τούρκων.

Τὸ τρίτον σῶμα τῶν Σουλιωτῶν μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Κίτσον Μπότσαρην ἐπολιορκήθη ἀπὸ τὸν στρατὸν τοῦ Ἀλῆ ἐπὶ τέσσαρας μῆνας, εἰς τὴν Μοῆν τοῦ Σέλτσου. Τόσην φθορὰν ἔπαθεν, ὥστε μόνον 45 ἄτομα διεσώθησαν εἰς Πάργαν. Ἀπὸ ἐκεῖ ὅλοι οἱ διασωθέντες, 1200 περίπου, ἐπέρασαν ὡς πρόσφυγες εἰς τὴν Κέρκυραν. Ὁ καλόγηρος Σαμουήλ εἶχε μείνει μὲ πέντε συμπολεμιστὰς του εἰς τὸν βράχον τοῦ Κουγκίου, διὰ νὰ παραδώσῃ τὰ πολεμοφόδια. Μόλις εἶδεν ὅτι οἱ ἄπιστοι ἐπλησίαζαν, ἐσημάδευσε μὲ τὴν πιστόλαν του εἰς ἓνα βαρέλι γεμάτο πυρίτιδα και ἀνετινάχθη μετὰ τῶν ἀλλοφύλων.

Ἔτσι, μόνον οἱ βράχοι τοῦ Σουλίου ἔπεσαν, ἐνῶ αἱ ψυχαὶ τῶν Σουλιωτῶν ἔμειναν ἀδόουλωτοι.

ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΚΛΕΦΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΑΛΗ (1805 - 1808)

Ὁ Ἀλῆς, ὅταν ἐκυρίευσε τὸ Σοῦλι, ἠθέλησε νὰ γίνῃ κύριος καὶ τῆς Λευκάδος· εὐρῆκεν ὅμως ἀντίστασιν ἀπὸ τοὺς κλέφτες καὶ τοὺς Ρώσους, ποὺ κατεῖχον τότε τὴν Ἑπτάνησον. Περισσότεραν ὅμως τύχην εἶχεν εἰς τοὺς πολέμους, ποὺ ἤρχισεν ἀμέσως ἐναντίον τῶν κλεφταρματολῶν. Ἀπὸ αὐτοὺς οἱ περισσότεροι ὑπέκυψαν εἰς τὰς δολοπλοκίας του. Μόνον ὁ Θύμιος Βλαχάβας, ὁ Γιάννης Σταθᾶς καὶ ὁ Νικοτσάρας δὲν ἐπροσκύνησαν, ἀλλὰ ἐξηκολούθησαν νὰ πολεμοῦν. Τὸ 1807 οἱ δύο τελευταῖοι, ἐπειδὴ ἐκινδύνευσαν, κατώρθωσαν μὲ 550 παλληκάρια τῶν νὰ φθάσουν, ὕστερα ἀπὸ μυρίας περιπετειάς, εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ ἀπὸ ἐκεῖ εἰς τὰς Β. Σποράδας. Εἰς τὰς νήσους αὐτάς, ἀφοῦ συνεκρότησαν στολίσκον ἀπὸ 70 καράβια, εἰς τὰ ὁποῖα ὕψωσαν γαλάζια σημαίαν μὲ λευκὸ πανί, μετεβλήθησαν εἰς κουρσάρους καὶ μαζὶ μὲ ἄλλους ὄπλαρχηγούς (Λαζαῖοι, Θ. Κολοκοτρώνης) ἐθαλασσοκράτησαν εἰς Β. Αἰγαῖον. Ὁ Ἀλῆς ὅμως, δὲν τοὺς ἄφησε νὰ ἤσυχάσουν καὶ μὲ τὴν διχόνοιαν, ποὺ ἔσπειρε μεταξύ των, εὐκόλα τοὺς ὑπέταξε (1808).

Ἡ ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΠΑΡΓΑΣ (1819)

Ἡ Πάργα οὐδέποτε εἶχεν ὑποταχθῆ εἰς τοὺς Τούρκους, διότι τὴν κατεῖχον οἱ Βενετοί. Ἀφοῦ ἐγνώρισε δύο κατοχὰς γαλλικὰς καὶ μίαν ρωσικὴν, ἐζήτησε τὸ 1815 τὴν ἀγγλικὴν προστασίαν, διότι ὁ Ἀλῆς, μὲ τὸ πρόσχημα ὅτι Πάργιοι ἐβοήθουν τοὺς Σουλιώτας, ἐπολιορκήσε τὴν Πάργαν. Ἀλλὰ οἱ Ἄγγλοι⁽¹⁾ δὲν ἐφάνησαν ἔντιμοι προστάται. Διὰ λόγους ὑψηλῆς διπλωματίας τὸ 1819 τὴν ἔδωσαν εἰς τὸν Ἀλῆν μὲ τὸν ὅρον νὰ πληρώσῃ εἰς τοὺς κατοίκους τῆς 150.000 λίρας ὡς ἀποζημιώσιν. Τότε οἱ Πάργιοι — ἀφοῦ ἀνέσκαψαν τοὺς τάφους τῶν γονέων των καὶ ἔκαυσαν τὰ ὀστᾶ των — ἐπῆραν τὴν κινητὴν περιουσίαν των καὶ τὰ ἱερά σύμβολα τῶν ναῶν καὶ ἐπέρασαν ὅλοι εἰς τὴν Κέρκυραν.

(1) Τὰ Ἑπτάνησα, ποὺ κατεῖχοντο ἀπὸ τοὺς Βενετούς, κατελήφθησαν τὸ 1797 ἀπὸ στρατιώτας τοῦ Ναπολέοντος. Τὸ 1799 ρωσικὰ πολεμικὰ, βοηθούμενα ἀπὸ τὸν Ἀλῆν, ἐξεδιώξαν τὰς γαλλικὰς φρουράς. Τὸ 1807 γαλλικὰ στρατεύματα κατέλαβον καὶ πάλιν τὰ Ἑπτάνησα καὶ τὴν Πάργαν, διὰ νὰ ἐκδιωχθοῦν ὀριστικῶς τὸ 1810 ἀπὸ τοὺς Ἄγγλους, οἱ ὁποῖοι τὰ ἐκράτησαν μέχρι τοῦ 1864.

ΑΙ ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΑΙ ΕΘΝΙΚΑΙ ΕΤΑΙΡΕΙΑΙ. Η ΦΙΛΙΚΗ

Πρὶν ἀπὸ τὴν Φιλικὴν Ἐταιρείαν ἰδρῦθησαν διὰ σκοποὺς ἐθνικοὺς καὶ ἄλλαι ἑταιρεῖαι. Ἀπὸ αὐτὰς παλαιότερα θεωρεῖται ἡ «Ἐταιρεία τοῦ Ρήγγα» μὲ ἔδραν τὸ Βουκουρέστιον καὶ ἀργότερα τὴν Βιέννην. Δευτέρα εἶναι ἡ «Πατριωτικὴ Ἐταιρεία», ποὺ ἰδρῦθη εἰς τὴν Κέρκυραν. Ἀκολουθεῖ ἡ «Ἐταιρεία τοῦ Ἑλληνογλώσσου Ξενοδοχείου», ποὺ ἰδρῦθη τὸ 1809 εἰς τὸ Παρίσι. Ἐπειτα ἔρχεται ἡ «Ἐταιρεία τοῦ Φοίνικος», ποὺ ἰδρῦθη εἰς τὴν Μόσχαν τὸ 1812. Τὸ ἴδιον ἔτος ἰδρῦθη εἰς τὰς Ἀθήνας ἡ ἀρχαιόφιλος «Φιλόμουσος Ἐταιρεία». Ὅλας ὅμως αὐτὰς τὰς ἐξέπερασεν ἡ Φιλική, διὰ τὴν ὁποίαν θὰ ὁμιλήσωμεν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ρήγγα οὐδεὶς ἄλλος χριστιανὸς πατριώτης παρουσιάσθη διὰ τὴν ὀργανώσιν πρὸς κοινὴν ἐξέγερσιν τοὺς λαοὺς τῆς Βαλκανικῆς. Καὶ αὐτοὶ οἱ Σέρβοι, ποὺ ἐξηγέρθησαν τὸ 1804, ἐστηρίχθησαν εἰς τὰς ἰδικὰς τῶν δυνάμεις.

Τὸ ὑπόδουλον ἐλληνικὸν γένος εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος ἔχει πλέον ὀριμάσει διὰ πανελλήνιον ἐξέγερσιν. Τὰ προηγούμενα κινήματα, αἱ πιέσεις τῶν Τούρκων καὶ τὰ κηρύγματα τῶν διδασκάλων τοῦ Γένους τοῦ ἀνέπτυξαν τὰς ἀπαραιτήτους διὰ μίαν τόσον κραταιὰν ἐπιχείρησιν ἀρετάς. Δὲν ἔμενε τίποτε ἄλλο παρὰ τὴν ὀργανώσιν τὰς ἰδικὰς του δυνάμεις καὶ τὴν εἶναι ἔτοιμον διὰ τὴν στιγμὴν ποὺ θὰ ἐσήμαινε τὸ προσκλητήριον τοῦ ξεσηκωμοῦ.

Τὸ δύσκολον αὐτὸ ἔργον ἀνέλαβεν ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία. Αὐτὴ ἰδρῦθη τὸ 1814 εἰς τὴν Ὀδησὸν ἀπὸ

Εἰκ. 14. Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης

τρεις "Ελληνας εμπόρους: Τόν Νικόλαον Σκουφᾶν ἀπὸ τὸ Κομπότι τῆς "Αρτας, τὸν "Αθανάσιον Τσακάλωφ ἀπὸ τὰ "Ιωάννινα καὶ τὸν "Εμμανουὴλ Ξάνθον ἀπὸ τὴν Πάτμον.

"Επειδὴ οἱ ἀρχηγοὶ εἶχον ὀργανώσει συνωμοτικῶς τὴν "Εταιρείαν, ὅσοι ἐγίνοντο μέλη τῆς εἶδαν ὄρκον ὅτι θὰ τὴν κρατήσουν μυστικήν. Βασικὸς σκοπὸς τῆς ἰδρύσεώς τῆς ἦτο νὰ συνενώσῃ καὶ νὰ φέρῃ εἰς πειθαρχίαν καὶ κοινὴν διεύθυνσιν τὰς ἀναγκαίας διὰ τὴν ἐξέγερσιν δυνάμεις. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἔλαβε πανελλήνιον χαρακτηριστῆρα καὶ ἠπλώσε τοὺς πλοκάμους τῆς καὶ εἰς τὴν "Ελλάδα καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν. "Η πλέον ἀποτελεσματικὴ δρᾶσις τῆς ἤρχισε ἀπὸ τὸ 1818, ὅποτε ὁ θαρραλέος Σκουφᾶς μετέφερε τὴν ἔδραν τῆς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ προσέλαβεν ὡς βοηθούς του τὸν Γαζῆν, τὸν "Αναγνωστόπουλον καὶ τὸν Παπαφλέσσαν.

Διὰ νὰ ἐλύσουν τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν "Ελλήνων οἱ Φιλικοί, δὲν ἐξέλεξαν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη ἀρχηγόν. "Αφῆναν νὰ νοηθῆ ὅτι ἰσχυρὸς ἀρχηγὸς ἐκρύπτετο πίσω ἀπὸ αὐτοὺς καὶ ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ Τσάρος.

"Οταν οἱ Φιλικοὶ ἀντελήφθησαν, ὅτι ἐδημιουργήθη ἀγωνιστικὴ διάθεσις, ἀπεφάσισαν νὰ ἐκλέξουν ἀρχηγόν. Διὰ τοῦτο κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1819 ἔστειλαν εἰς τὴν Πετρούπολιν τὸν Ξάνθον νὰ προσφέρῃ τὴν ἀρχηγίαν εἰς τὸν "Ιωάννην Καποδίστριαν, πού ἦτο "Υπουργὸς τῶν "Εξωτερικῶν τοῦ Τσάρου. "Ο Καποδίστριας ὅμως, ἐπειδὴ ἐγνώριζεν ὅτι αἱ περιστάσεις δὲν ἦσαν εὐνοϊκαὶ ἐξ αἰτίας τῆς δυνάμεως τῆς "Ιερᾶς Συμμαχίας, ἀφ' ἐτέρου δέ, ἐπειδὴ εἶχε τὴν γνώμην ὅτι ἡ ἐξέγερσις θὰ ἐχρειάζετο στρατιωτικὸν ἀρχηγόν, δὲν ἐδέχθη τὴν ἀρχηγίαν. "Ο Ξάνθος ἔπειτα ἐστράφη πρὸς τὸν "Αλέξανδρον "Υψηλάντην, ὁ ὁποῖος ἦτο στρατηγὸς καὶ ὑπασπιστὴς τοῦ Τσάρου.

"Ο "Αλέξανδρος "Υψηλάντης (1792 - 1828) εἶχεν ἀνέβη τύσον ὑψηλὰ εἰς τὸν ρωσικὸν στρατὸν, διότι ἦτο ἀνδρεῖος καὶ εἶχε διακριθῆ εἰς τοὺς πολέμους τῶν Ρώσων κατὰ τοῦ Ναπολέοντος, ὅπου ἔχασε καὶ τὴν δεξιάν του χεῖρα. "Αλλὰ καὶ εἰς τὴν "Ελλάδα καὶ εἰς τὰς ἡγεμονίας εἶχε μεγάλην ἐκτίμησιν, διότι ἦτο πρῆγικψ. "Ο πάππος του ἐχρημάτισε διερμηνεὺς τῆς Πύλης καὶ ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας, ὁ δὲ πατήρ του ἡγεμὼν τῆς Μολδαβίας. "Ο "Υψηλάντης ἐδέχθη τὴν ἀρχηγίαν τῆς Φιλικῆς "Εταιρείας ("Ιούνιος τοῦ 1820) καὶ ἤρχισε μὲ ζῆλον νὰ ἐργάζεται διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ἱερῶν σκοπῶν τῆς.

ΜΕΡΟΣ

Β'

ΟΙ ΝΕΩΤΕΡΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΚΑΙ Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Εἰς τὸ τμήμα αὐτὸ θὰ μάθωμεν τὰ μεγάλα γεγονότα, πὺ ἐθεμελίωσαν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς πατρίδος μας.

Ἡ ἐπανάστασις τῶν Ἑλλήνων τοῦ 1821 ἀποτελεῖ μοναδικὸν φαινόμενον καὶ κοσμοϊστορικὸν γεγονός : διότι, παρὰ τὴν ἀντίδρασιν τῶν ἀπολυταρχικῶν δυνάμεων τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας, οἱ πρόγονοί μας ἐξηγέρθησαν καὶ ἐτόλμησαν, ἄοπλοι αὐτοί, νὰ συγκρουσθοῦν μὲ μίαν πάνοπλον αὐτοκρατορίαν . Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις ὑπῆρξεν ἐκρηκτικὸν ἀποτελέσμα ὄλων τῶν προηγούμενων ἀφορήτων δεινῶν καὶ τῶν κοινῶν ἐλπίδων τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ. Τὴν προητοίμασαν δὲ οἱ μεγάλοι διδάσκαλοι τοῦ Γένους καὶ οἱ ἐθνομάρτυρες τοῦ 18ου αἰῶνος .

Ὁ τιτανικὸς καὶ ἱερὸς ἀγὼν τοῦ 1821 ἔχει κύριον χαρακτηριστικὸν ὅτι εἶναι ἔργον ὄλων τῶν Ἑλλήνων, δηλ. ἀγὼν ἀπολύτως ἰδεολογικὸς καὶ ἐθνικὸς . Ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ἔμεινε πάλῃ δύο ἀντιθέτων φυλῶν καὶ θρησκειῶν μὲ βίαια πάθη καὶ ἔντονον φανατισμὸν . Ἀπὸ στρατιωτικῆς ἀπόψεως ὁ Ἄγὼν ἐκεῖνος, διὰ τοὺς Ἑλληνας, ἦτο ἄτακτος πόλεμος . Εἰς τὴν ξηρὰν μὲ τὸ καριοφίλι καὶ τὸ γιαταγάνι τῶν κλεφτῶν, κατὰ θάλασσαν μὲ τὸν δαυλὸν τῶν πυρπολητῶν .

Ἡ Ἐπανάστασις τοῦ 21 εἶναι γεμάτη ἀπὸ ἡρωϊσμοὺς καὶ θυσίας καὶ διδάσκει τοὺς λαοὺς πῶς οἱ σκλάβοι γίνονται ἐλεύθεροι . Ἀξίζει λοιπὸν νὰ τὴν γνωρίσουν τὰ Ἑλληνόπουλα καὶ νὰ τιμήσουν τοὺς μάρτυρας καὶ τοὺς ἡρώας τῆς .

21 ΤΟ ΕΥΡΩΠΑ·Ι·ΚΟΝ ΚΛΙΜΑ. ΑΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ. Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ

ΤΟ ΕΥΡΩΠΑ·Ι·ΚΟΝ ΚΛΙΜΑ ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΑΡΑΜΟΝΑΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Τὸ εὐρωπαϊκὸν κλίμα εἰς τὰς παραμονὰς τῆς Ἐπαναστάσεως δὲν ἦτο εὐνοϊκὸν διὰ τοὺς Ἕλληνας. Ἡ λαομίσητος Ἰερὰ Συμμαχία, ἡ ὁποία ἰδρύθη διὰ νὰ κρατῆ τὴν Εὐρώπην καὶ τὸν κόσμον ὑπὸ τὸ πέλαμα τῆς ἀπολυταρχίας, εὐρίσκετο εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς.

Ἀπὸ τοῦ 1819 ὁ δαιμόνιος πρωθυπουργὸς τῆς Αὐστρίας Μέτερνιχ, ὁ ὁποῖος ἦτο ἡ ψυχὴ τῆς Συμμαχίας, εἶχε κατορθώσει νὰ παρασύρῃ τὰ πνεύματα τῶν ἡγεμόνων πρὸς τὴν ἐστήριξιν, ὥστε νὰ ἀντιδρᾶσιν ἠνωμένοι, ὅπου καὶ ἂν ἐξεδηλώνετο λαϊκὸν κίνημα. Ἔτσι μὲ πλήρη ἐλευθερίαν ἠδυνήθη νὰ ἐνεργήσῃ ἐναντίον κάθε ἐπαναστατικῆς κινήσεως, διότι ἀπὸ τοῦ 1819 εἶχον ἐκδηλωθῆ φιλελεύθεραι ἢ ἐθνικοαπελευθερωτικαὶ ἐξεγέρσεις εἰς τὴν Γερμανίαν, εἰς τὸ Πεδεμόντιον, τὴν Νεάπολιν τῆς Ἰταλίας καὶ εἰς τὴν Σικελίαν. Ἀλλὰ ἡ Ἰερὰ Συμμαχία μὲ στρατιωτικὴν ἐπέμβασιν ἢ μὲ σκληρὰ ἀστυνομικὰ μέτρα τὰς ἐπνίξεν ὅλας εἰς τὸ αἶμα.

Ἀπὸ αὐτὰς τὰς ἐπιδείξεις ἦτο φανερὸν εἰς τοὺς ἀρχηγούς τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, ὅτι εἰς τὸν ἱερὸν ἀγῶνα των οἱ Ἕλληνες ὄχι μόνον δὲν θὰ εἶχον βοήθειαν ἀπὸ κανένα, ἀλλὰ καὶ ἐὰν ὁ αἰφνιδιασμός των ἐσημείωνεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἐπιτυχίαν, ὑπῆρχε φόβος νὰ ἐπέμβουν αἱ δυνάμεις τῆς Ἰερᾶς Συμμαχίας. Διότι οἱ ἰσχυροὶ ἐπόθουν τὴν διατήρησιν τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας, ἀφ' ἑνὸς διὰ νὰ μὴν ἀλληλοσπαρχθοῦν οἱ ἴδιοι κατὰ τὴν διανομὴν καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ νὰ μὴ σημειωθοῦν ἐξεγέρσεις καὶ μεταξύ τῶν ξένων ἐθνοτήτων, πρὸς εὐρίσκοντο ὑπὸ τὸν ἰδικὸν των ζυγόν.

Αὐτὸ περίπου ἦτο τὸ εὐρωπαϊκὸν κλίμα, ὅταν οἱ Ἕλληνες ἔπαιραν τὴν συγκλονιστικὴν ἀπόφασιν νὰ ἀγωνισθοῦν διὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν των.

ΑΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΔΙΑ ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ

Ἡ Ἐκκλησία, οἱ διδάσκαλοι τοῦ Γένους καὶ αἱ Ἐταιρεῖαι εἶχον ἡραταιώσει, ὅπως εἶδομεν, τὴν ἐλπίδα τοῦ λυτρωμοῦ καὶ εἶχον ἐτοι-

μάσει ιδεολογικῶς τὸν Ἑλληνισμόν διὰ τὴν μεγάλην ἐπανάστασιν. Καὶ ἡ ιδεολογικὴ αὐτὴ προπαρασκευὴ ἐφάνη ἀνωτέρα ἀπὸ τοὺς στρατοὺς τοῦ σουλτάνου.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὴν ψυχικὴν προετοιμασίαν εἶχεν ὀριμάσει τὸ Γένος διὰ τὴν Ἐπανάστασιν ἀπὸ τὰς πολλὰς ἐξεγέρσεις καὶ τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ κινήματος τῶν κλεφταρματολῶν εἰς ὅλας τὰς ἀγροτικὰς περιφερείας καὶ τὰς ὄρεινὰς περιοχάς, ὅπου ἐδημιούργησεν ἀνεξάρτητον φρόνημα καὶ ἀγωνιστικὴν διάθεσιν τῶν κατοίκων. Ἔτσι ἔχει προετοιμασθῆ ἓνα δυνατὸν ὄργανον μάχης, πὺ θὰ σφυροκοπήσῃ εἰς τὴν ζηρὰν τοὺς Τούρκους.

Ἄλλὰ καὶ ἡ συνθήκη τοῦ Κιουτσούκ Καϊναρτζῆ καὶ ὁ Ναπολεόντειος ἀποκλεισμὸς εἶχον συντελέσει εἰς τὴν καταπληκτικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ τῆς Ἑλλάδος⁽¹⁾.

Τὰ πληρώματα τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου εἶχον ἀποκτήσει πολεμικὴν πεῖραν εἰς τολμηρὰς ναυμαχίας μὲ τοὺς πειρατικούς στόλους τῶν Ἀλγερίνων καὶ τῶν Μαροκινῶν. Ὁ δραστήριος αὐτὸς στόλος ἐξησφάλισε τεράστια κέρδη ἀπὸ τὸ διακομιστικὸν ἐμπόριον καὶ ἀπὸ θαρραλέας ναυτιλιακὰς ἐπιχειρήσεις· ἐπίσης ἐβοήθησε τὰς νήσους καὶ τὰς παραθαλασσίας πόλεις νὰ ἀναπτύξουν τὸν πληθυσμὸν των καὶ νὰ ἀποκτήσουν οἰκονομικὴν δύναμιν. Ἐξ ἄλλου διετήρησεν τὴν ἐπαφὴν τῆς δούλης μητροπόλεως μὲ τὰ ἐλεύθερα τέκνα τῆς εἰς τὰς παροικίας τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Ἔτσι καὶ εἰς τὴν θάλασσαν ἔχουν δημιουργηθῆ κατάλληλοι δυνάμεις, πὺ θὰ στηρίζουν ἀποτελεσματικῶς τὸ βᾶρος τοῦ μεγάλου Ἀγῶνος. Καὶ ὡς ἀποκορύφωσις ὄλων αὐτῶν τῶν δυνατοτήτων ἐμφανίζονται ἀπὸ τοῦ 1810 καὶ αἱ Ἐταιρεῖαι (ιδιαιτέρως ἡ Φιλόμουςος καὶ ἡ Φιλική), διὰ νὰ συντονίσουν ὅλας τὰς ἔθνικὰς δυνάμεις, πνευματικὰς, οἰκονομικὰς, ναυτικὰς καὶ τῶν κλεφταρματολῶν εἰς τὸν κοινὸν σκοπόν.

Τοιουτοτρόπως οἱ Ἕλληνες, μολοντί δὲν εἶχον οὔτε κεντρικὴν κυβέρνησιν, οὔτε συμμάχους, οὔτε στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν μὲ πυροβολικὸν καὶ ἵππικόν, δὲν ὑπέκυψαν. Μὲ πανοπλίαν των τὴν πίστιν καὶ τὴν μεγάλην ιδέαν ἐπολέμησαν καὶ ὀργάνωσαν τακτικούς στρατοὺς καὶ κεντρικὴν ἐξουσίαν καὶ ἐκέρδισαν συμμάχους καὶ τὸ πολυτιμότερον

1. Ὑπάρχει μία στατιστικὴ, πὺ ἔγινε εἰς τὰς παραμονὰς τῆς ἐξεγέρσεως, ἀπὸ τὸν πρόξενον τῆς Γαλλίας εἰς τὰς Πάτρας, ἡ ὅποια ἀναγράφει 600 πλοῖα ὀπλισμένα μὲ συνολικῶς 6000 κανόνια, ὅπου ὑπῆρξον 18.000 ναῦται.

ἀγαθόν, διὰ τὸ ὅποιον τόσους ποταμούς αἱμάτων ἔχυσαν, τὴν ἐλευθερίαν των.

Μὲ τὰ ὀλίγα καὶ πρωτόγονα αὐτὰ μέσα, χωρὶς διπλωματικὴν συμπαράστασιν, οἱ ἀδάμαστοι μαχηταὶ τῆς Ἐπαναστάσεως ἀπεφάσισαν νὰ ἀρχίσουν τὴν μεγάλην ἐξέγερσιν. "Ὅλοι των καὶ τῆς ἠπειρωτικῆς καὶ τῆς νησιωτικῆς Ἑλλάδος ἔπραξαν τὸ καθήκον των ἐπαξίως καὶ συμφῶνως πρὸς τὸν μέγαν σκοπὸν. Ἡμεῖς οἱ ἐλεύθεροι τοὺς ὀφείλομεν μεγάλην εὐγνωμοσύνην.

Ἡ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΕἰΣ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑΝ

Ἡ κατάστασις εἰς τὴν Τουρκίαν ἡνύθει τὰ σχέδια τῶν Φιλικῶν.

Κατὰ πρῶτον οἱ συχνοὶ πόλεμοι μὲ τὴν Ρωσίαν ἠνάγκαζον τὴν Ὑψηλὴν Πύλην νὰ διατηρῇ ἰσχυρὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις εἰς τὰ βόρεια σύνορα τῆς χώρας. Ἐξ ἄλλου ἀπὸ τοῦ 1804 εἶχον ἐπαναστατήσῃ καὶ οἱ Σέρβοι μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Καραγιώργην καὶ διὰ τὸν ἴδιον σκοπὸν ἐκινουῦντο καὶ οἱ Βούλγαροι.

Τὸ χειρότερον ὅμως ἦτο ὅτι εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ 19ου αἰῶνος καὶ ἡ ἴδια ἡ Τουρκία ἐκλονίσθη ἀπὸ ἓνα δυνατὸν ἐσωτερικὸν σεισμόν. Τί εἶχε συμβῆ; Ὁ προοδευτικὸς σουλτάνος Σελῆμ ὁ Γ' (1789 - 1807), διὰ νὰ σταματήσῃ τὴν παρακμὴν τῆς χώρας του, ἐπροχώρησεν εἰς σοβαρὰς μεταρρυθμίσεις. Ἰδρυσεν σώματα τακτικοῦ στρατοῦ κατὰ τὸ εὐρωπαϊκὸν σύστημα καὶ διέλυσε τοὺς γενιτσάρους. Ἐπίσης ἔκαμε ἀλλαγὰς εἰς τὴν διοίκησιν. Οἱ οὐλεμάδες ὅμως καὶ οἱ γενίτσαροι ἐπανεστάτησαν καὶ τὸν ἐφόνευσαν. Τὸν διεδέχθη ὁ ἐξάδελφός του Μουσταφᾶς ὁ Δ', ἀλλὰ καὶ αὐτὸς εἶχε τὸ ἴδιον τέλος. Ὁ θρόνος περιῆλθεν εἰς τὸν ἀδελφόν του Μαχμούτ τὸν Β' (1808 - 1839), ποῦ ἦτο προοδευτικὸς, ἀλλὰ συνετώτερος ἀπὸ τὸν ἐξάδελφόν του Σελῆμ.

Ἡ ἀδυναμία αὐτῆ τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας εἶχε παρακινήσει μερικὸς δυναμικοὺς πασάδες νὰ μὴ δεικνύουν ὑπακοήν. Ἀπὸ αὐτοὺς ὡς πλέον ἐπικίνδυνοι ἐθεωροῦντο ὁ Μεχμέτ Ἀλῆς τῆς Αἰγύπτου, ὁ Ἀχμέτ Τζαζάρ τῆς Συρίας, ὁ Πασβάνογλου τοῦ Βιδινίου καὶ ὁ Ἀλῆ πασάς τῶν Ἰωαννίνων. Ὁ Μαχμούτ ἤθελε νὰ τοὺς περιορίσῃ, ἀλλὰ ἐδίσταζε φοβούμενος μήπως ἐνωθοῦν ἐναντίον του.

Ἡ Τουρκία ὅμως παρ' ὅλους αὐτοὺς τοὺς περισπασμοὺς παρέμενε

μία ισχυρά και άχανής αυτοκρατορία ἐν σχέσει πρὸς τὴν μικρὰν γωνίαν γῆς, πού ἐτόλμα νὰ ἀποτινάξῃ τὰ δεσμά της. Ἐπειτα εἶχε κεντρικὴν κυβέρνησιν καὶ στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν, ἐνῶ ἡ Ἑλλάς δὲν εἶχεν. Ἐπίσης οἱ σύμμαχοί της ἐθεώρουν ὅτι ἡ ἀκεραϊότης τῆς Τουρκίας ἦτο ἀπαράιτητος διὰ τὰ συμφέροντά των.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰδικῶς ἡ Τουρκία εἶχεν τοπικὴν διοίκησιν καὶ διέθετεν ἰσχυράς στρατιωτικὰς δυνάμεις εἰς τὰ φρούρια καὶ εἰς τὰς στρατηγικὰς θέσεις. Ἄλλωστε ἠδύνατο νὰ κινητοποιήσῃ καὶ ὅλην τὴν στρατιωτικὴν δύναμιν τῆς αυτοκρατορίας της (100.000 ἄνδρας μὲ ἵππικὸν καὶ πυροβολικὸν) καὶ στόλους μὲ πλοῖα μάχης δίκροτα καὶ τρίκροτα καὶ διέθετεν ἰκανότητα ἀντοχῆς εἰς πόλεμον μακροχρόνιον.

Δὲν ἦτο ὅμως εὐνοϊκὸν στοιχεῖον διὰ τὴν Ὀθωμανικὴν Ἀυτοκρατορίαν τὸ γεγονός ὅτι οὔτε τὰ τουρκικὰ πληρώματα εἶχον τὴν ναυτικὴν παράδοσιν καὶ πεῖραν τῶν Ἑλλήνων, οὔτε καὶ ὁ στρατός της — πού ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἄνδρας διαφόρων ἐθνοτήτων — εἶχε τὰ ὑψηλὰ ἰδανικά, τὰ ὁποῖα ἐφλόγιζον τοὺς Ἕλληνας εἰς τὴν ἀκλόνητον ἀπόφασίν των ἢ νὰ ζήσουν ἐλεύθεροι ἢ νὰ ἀποθάνουν.

22 Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τὰ κυριώτερα γεγονότα μέχρι τοῦ 1824

Ὅταν ὁ Ἄλῆς ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Μαχμούτ, οἱ Φιλικοὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τὴν εὐκαιρίαν. Συμφώνως πρὸς τὴν ἀπόφασιν ὁ Ὑψηλάντης θὰ ἔδιδε πρῶτος τὸ σύνθημα τῆς ἐξεγέρσεως εἰς τὴν Μολδαβίαν καὶ ὁ Παπαφλέσσας εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐπαναστάσεως Ἡ ἐπαναστάσις εἰς τὰς ἡγεμονίας

Ἦρχισαν τὴν ἐξέγερσιν ἀπὸ τὴν Μολδαβίαν, πρῶτον διὰ νὰ δημιουργήσουν ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὸν σουλτᾶνον. Ἐπειτα, διότι οἱ ἡγεμόνες ἦσαν Φαναριῶται καὶ θὰ ὑπεστήριζον τῶν Ἀγῶνα. Τέλος, διότι ἐπίστευον ὅτι ἠδύνατο νὰ προκαλέσουν ρωσικὴν ἐπέμβασιν.

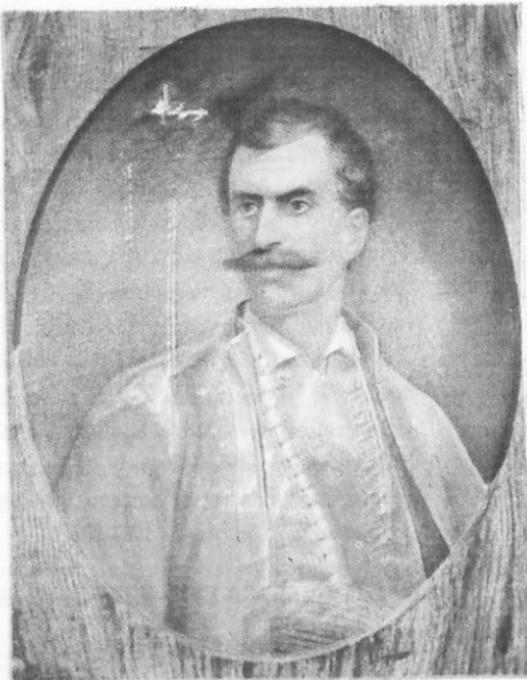
Συμφώνως πρὸς τὸ σχέδιον τοῦτο ὁ Ὑψηλάντης ἐπέρασε τὸν Προῦθον μὲ 200 ὄπαδους καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ Ἰάσιον, πρωτεύουσαν τῆς Μολδαβίας (22 Φεβρ. 1821). Ἐκεῖ ὁ ἡγεμὼν Μιχ. Σοῦτσοι καὶ ἡ φρου-

ρά του προσεχώρησαν εις τὸ κίνημα. Ἀπὸ τὸ Ἰάσιον ὁ Ὑψηλάντης ἐξέδωσε προκήρυξιν, μετὴν ἧς ἐκάλεσε τοὺς "Ἕλληνας καὶ τοὺς Βλάχους νὰ ἐξεγερθοῦν καὶ νὰ εἶναι βέβαιοι ὅτι μίᾳ μεγάλῃ Δύναμει θὰ τοὺς βοηθήσῃ. Οἱ ἐντόπιοι ὅμως δὲν ἐκινήθησαν. Μόνον εἰς τὴν Φωξάνην 500 "Ἕλληνες σπουδασταὶ ἐσπευσαν μετ' ἐνθουσιασμὸν νὰ ὀργανωθοῦν εἰς τὸν Ἱερὸν Λόχον. Ἐφόρουν πένθιμον στολὴν καὶ εἰς τὰ πηγήκιά των ἐσχεδιάσαν ἐν κρανίον, διὰ νὰ συμβολίσῃ τὴν ἀπόφασίν των ἢ νὰ νικήσουν ἢ νὰ ἀποθάνουν.

Ὁ Ὑψηλάντης, ἀντὶ μετ' ἐκρυνοβόλον ταχύτητα νὰ καταλάβῃ τὰς ἡγεμονίας, ἐχρονοστρίβει εἰς τὴν σύνταξιν προκηρύξεων. Παρῆλθον 30 ἡμέραι, ἕως ὅτου νὰ φθάσῃ εἰς τὸ Βουκουρέστιον. Ἐκεῖ ὅμως ἀπεγοητεύθη, ὅταν ἐπληροφορήθη τὰ ἑξῆς : Πρῶτον, ὅτι ὁ τσάρος τὸν διέγραψεν ἀπὸ τὸν κατάλογόν των ἀξιωματικῶν του καὶ ἄφηνεν ἐλεύθερον τὸν Μαχμούτ νὰ στείλῃ στρατὸν εἰς τὰς ἡγεμονίας. Δεύτερον, ὅτι ἐξηναγκάσθη ὁ Πατριάρχης ἀπὸ τὴν Πύλην νὰ στείλῃ ἀφορισμὸν καὶ δι' αὐτὸν καὶ διὰ τὸν Σοῦτσον. Τρίτον, ὅτι τρία τουρκικὰ σώματα στρατοῦ ἐβάδιζον ἐναντίον του.

Ὁ Ὑψηλάντης ἐταράχθη καὶ ἤρχισε νὰ ὑποχωρῇ πρὸς τὴν Αὐστρίαν. Οἱ Τοῦρκοι ὅμως τὸν ἐπρόβλαβαν εἰς τὸ Δραγατσάνι. Ἐκεῖ οἱ "Ἕλληνες ἐπολέμησαν μετ' ἐπιτυχίαν, ἀλλὰ ἐνικήθησαν. Οἱ ἱερολοχίται μάλιστα, ἀφοῦ ἠγωνίσθησαν μετ' αὐτοθυσίαν, ἔπαθον πανωλεθρίαν (7 Ἰουνίου). Ὁ Ὑψηλάντης διέφυγεν εἰς τὴν Αὐστρίαν, ὅπου τὸν συνέλαβον καὶ τὸν ἔρριψαν εἰς τὰς φυλακάς.

Ὁ ὀπλαρχηγὸς Ἀθ. Καρπενησιώτης ὑπεχώρησε μετ' 400 παλληκάρια πρὸς τὸ Σκουλενίον. Ἐκεῖ ἐκτυπήθη ἀπὸ 4000 Τούρκους καὶ ἔπεσε

Εἰκ. 15. Ὁ Γεωργιάκης Ὀλύμπιος

μαζί με 300 παλληκάρια του. Οί άλλοι έρρίφθησαν εις τόν Προϋθον και έπέρασαν εις τήν Ρωσίαν.

Εις τήν μονήν του Σέκου (Μολδαβία) ειχον καταφύγει οί όπλαρχηγοί Γεωργάκης Όλύμπιος και Φαρμάκης. Ό Όλύμπιος με 11 άνδρας ειχεν όχυρωθῆ εις τό κωδωνοστάσιον, όταν χιλιάδες Τουρκοί τούς έπολιόρκησαν. Αφού έκράτησε τούς Τούρκους αρκετάς ήμέρας, έβαλε φωτιά εις ένα σάκκον πυρίτιδος και άνετινάχθη με τούς συντρόφους του. Ό Φαρμάκης — πού με 250 παλληκάρια ήμίνετο εις τήν μονήν — αφού επί 15 ήμέρας απέκρουσε τούς έχθρούς, παρεδόθη με τήν συμφωνίαν να φεισθούν τῆς ζωῆς των. Οί Τουρκοί όμως τούς απέκεφάλισαν.

Η Έπανάστασις εις τήν Μολδοβλαχίαν απέτυχεν, αλλά ώφέλησε πολυ τόν Άγώνα. Οί Τουρκοί ένόμισαν ότι ή εξέγερσις έγινε με ρωσικήν ύποκίνησιν δια να είναι λοιπόν έτοιμοι να άντιδράσουν εις νέαν άπόπειραν, ήναγκάσθησαν να κρατούν εκει μεγάλας στρατιωτικάς δυνάμεις, τάς όποίας ήδύναντο να διαθέσουν, δια να καταβάλουν τήν έπανάστασιν τῆς κυρίως Ελλάδος.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΝ ΚΑΙ ΤΑΣ ΝΗΣΟΥΣ

Ό πρώτος σπινθήρ τῆς έπανάστασεως έλαμψεν εις τήν Πελοπόννησον. Πρώτον, διότι οί Τουρκοί εδω ήσαν όλίγοι και οί Έλληνες πολλοί και με δοκιμασμένους άρχηγούς (τόν Παπαφλέσσαν, τόν Πετρόμπεην, τόν Κολοκοτρώνην, τόν Νικηταράν κ. ά.). Έπειτα, διότι ή γεωγραφική θέσις τῆς χώρας έδυσκόλευε τήν εισβολήν τουρκικών στρατευμάτων. Τέλος, διότι ό πασάς της Χουρσίτ με τάς καλύτεράς στρατιωτικάς του δυνάμεις έπολεμοϋσε τόν Άλήν εις τά Ιωάννινα.

Ούτως, ενω ή Πελοπόννησος απηλλάγη από τάς τουρκικάς δυνάμεις, συνέβησαν δύο γεγονότα, πού έθήρμαναν τό φρόνημα των Έλλήνων και επέσπευσαν τήν εκρηξι τῆς Έπανάστασεως.

Τό πρώτον είναι ότι κατά τό τέλος του 1820 άπεβιβάσθη εκει ό άπεσταλμένος του Ύψηλάντη Παπαφλέσσα, ό όποιος με τάς υποσχέσεις του έφλόγισε τήν φαντασίαν των Πελοποννησίων, ώστε να πιστεύσουν ότι έφθασε τό πλήρωμα του χρόνου, δια να έλευθερωθούν.

Τό δεύτερον γεγονός είναι ότι εις τάς αρχάς του 1821 άπεβιβάσθη εις τήν Μάνην ό Θεόδωρος Κολοκοτρώνης.

Πρώτος ὁ ὄπλαρχηγὸς Νικόλαος Σολιώτης ἐκτύπησε, περὶ τὰ μέσα Μαρτίου, Τούρκους εἰσπράκτορας τοῦ χαρτασιῦ εἰς τὴν περιφέρειαν τῶν Καλαβρυτίων.

Ἡ σπουδαιότερα ὅμως ἐνέργεια ἐξεδηλώθη ἐναντίον τῆς Καλαμάτας. Εἰς τὰς 22 Μαρτίου ὁ Πετρόμπεης, ὁ Κολοκοτρώνης, ὁ Παπαφλέσσας καὶ ὁ Γιατράκος, ἐπολιόρκησαν τὴν Καλαμάταν καὶ τὴν ἄλλην ἡμέραν τὴν ἐκυρίευσαν.

Ἄλλὰ εἰς τὰς 21 τοῦ Μαρτίου ὁ Ἰωάν. Παπαδιαμαντόπουλος καὶ οἱ ὄπλαρχηγοὶ τῆς Ἀχαΐας, ποὺ ἐκρατοῦσαν μίαν κόκκινην σημαίαν μὲ μαῦρον σταυρὸν εἰς τὸ μέσον, εἰσῆλθον εἰς τὰς Πάτρας καὶ ἐκλείσαν τοὺς Τούρκους εἰς τὸ φρούριον. Τὴν ἐπομένην ἔφθασεν ἀπὸ τὰ Καλάβρυτα καὶ ὁ ἐπίσκοπος Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανός, ποὺ μὲ τοὺς Ζαΐμης καὶ τὸν Λόντον πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εἶχε ὑψώσει τὸ Λάβαρον εἰς τὴν Ἀγίαν Λαύραν. Καὶ ἐδῶ ὑψωσε καὶ πάλιν τὴν σημαίαν εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Ἀγίου Γεωργίου καὶ ὤρκισε τοὺς προκρίτους καὶ τοὺς ὄπλαρ-

Εἰκ. 16. Ὁ Χάρτης τῆς Ἐπανάστασης εἰς τὴν Πελοπόννησον

Εικ. 17. Ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης ἐγεννήθη τὸ 1770 εἰς τὸ χωριὸν Ραμβοῦνι τῆς Μεσσηνίας, ὅπου εἶχε καταφύγει ἡ μητέρα του ἐξ Ἀρκαδίας. Εἶχε πατέρα τὸν ὀνομαστὸν ὄπλαρχηγὸν Κωνστ. Κολοκοτρώνην. Εἰς ἡλικίαν 16 ἐτῶν ἤρχισε νὰ ἀγωνίζεται εἰς τὰ βουνὰ τοῦ Μοριά ὡς ἀρχηγὸς μικρᾶς ὁμάδος κλεφτῶν. Ἐδρασε καὶ εἰς τὴν θάλασσαν μετὰ τὸν Σταθῶν ὡς ἀρχηγὸς μίρας καταδρομικῶν. Ἀφοῦ ἐπὶ 20 χρόνια ἐπολέμησε τὸν τύραννον εἰς τὴν στεριάαν καὶ τὴν θάλασσαν, καταδιωγμένος ἐφθασε τὸ 1806 εἰς τὴν Ζάκυνθον. Ἐκεῖ εἰσῆλθεν εἰς τὰς τάξεις τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ καὶ ἐφθασε μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ταγματάρχου. Εἶχεν ἐπιβλητικὴν φυσιογνωμίαν, φωνὴν βροντώδη καὶ ὅλα τὰ χάρισματα τοῦ πολεμάρχου.

χηγούς τῆς Ἀχαΐας· ἡ σημαία ἔφερε τὸν σταυρὸν καὶ τὸ σύνθημα τοῦ Ἀγῶνος «Ἐλευθερία ἢ Θάνατος». Εἰς ἀνάμνησιν τοῦ γεγονότος αὐτοῦ ἡ 25ῃ Μαρτίου καθιερώθη νὰ εορτάζεται ὡς ἐθνικὴ ἐπέτειος.

Ἡ ἐξέγερσις τῶν νήσων ἦτο μεγίστης σπουδαιότητος διὰ τὸν Ἀγῶνα, διότι οἱ στόλοι τῶν θαλάσσιων μεταφορᾶς τῶν Τούρκων καὶ θὰ ἐβοήθουν τοὺς Ἕλληνας εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τῶν ἐναντίον τῶν παραλίων φρουρίων. Ἐπίσης θὰ παρέλουν τὰς κινήσεις τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου καὶ θὰ ἄφηναν ἀνοιχτὴν τὴν θάλασσαν διὰ τὰς ἐπικοινωνίας τῶν ἐπαναστατῶν.

Πρῶτοι ἀπὸ τοὺς νησιώτας ἐπανεστάτησαν οἱ Σπετσιῶται (26 Μαρτίου). Μετὰ 53 πλοῖα, ἐπικεφαλῆς τῶν ὁποίων ἦτο ἡ Μπουμπουλίνα, ἐκλείσαν ἀπὸ τὴν θάλασσαν τὸ πολιορκούμενον φρούριον τοῦ Ναυπλίου.

Εἰς τὰς 10 Ἀπριλίου ὕψωσαν τὸ Λάβαρον τῆς Ἐλευθερίας τὰ Ψαρά καὶ μετὰ τὰ καταδρομικὰ τῶν ἀπέκοψαν τὰς μεταφορὰς τῶν Τούρκων ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ τὴν Θράκην.

Περὶ τὰ τέλη Ἀπριλίου μετέσχε καὶ ἡ Ὑδρα μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν πλοίαρχον Οἰκονόμου, ἐνῶ οἱ πρόκριτοι ἦσαν διστακτικοί. Κατόπιν τὸ κίνημα ἐξηπλώθη εἰς τὰς Κυκλάδας, τὴν Σάμον καὶ τὴν Κάσον.

Ἡ Κρήτη ἐξηγέρθη τὸν Ἰούνιον καὶ ἔγραψεν ὠραίας σελίδας, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐξέγερσιν αὐτὴν θὰ ὀμιλήσωμεν κατωτέρω.

Ἡ Κύπρος δὲν ἐπρόφθασε νὰ κινηθῆ, διότι οἱ Τοῦρκοι ἐξαπέλυσαν τοὺς τουρκικοὺς ὄχλους εἰς σφαγὰς καὶ διαρπαγὰς. Τότε ἐμαρτύρησε καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κυπριανὸς καὶ 70 ἄλλοι ἐπίσκοποι καὶ πρόκριτοι (9 - 12 Ἰουλίου).

Ἡ Ἐπτάνησος ἐβοήθησε τὸν ἀγῶνα μὲ τὴν ἀποστολὴν ἐθελοντῶν καὶ ἐφοδίων.

Ἡ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΤΕΡΕΑΝ, ΘΕΣΣΑΛΙΑΝ ΚΑΙ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΝ

Ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον αἱ φλόγες τῆς Ἐπαναστάσεως ἠπλώθησαν εἰς τὴν Στερεάν. Ὁ ἀρματολὸς Πανουργιάς ἐξεσήκωσε τὰ Σάλωνα (Ἀμφισσαν) καὶ ὁ Γιάννης Γκούρας τὸ Γαλαξίδι. Ὁ Ἀθανάσιος Διάκος τὴν Λεβάδειαν καὶ τὴν Βοιωτίαν. Νοτιώτερον οἱ ἀγρόται τῆς Ἀττικῆς μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Χατζημελέτην Βασιλείου ἠλευθέρωσαν τὰς Ἀθήνας καὶ ἐπολιόρησαν τοὺς Τούρκους εἰς τὴν Ἀκρόπολιν.

Τὴν ἰδίαν ἐποχὴν Ὑδραῖκά πλοῖα ἐξήγειραν τοὺς Εὐβοεῖς, οἱ ὅποιοι ἐπολιόρησαν τοὺς Τούρκους εἰς τὰ φρούρια τῆς Χαλκίδος καὶ τῆς Καρύστου.

Ἡ Δυτικὴ Στερεὰ ἀνέλαβε δράσιν εἰς τὰ τέλη Μαΐου. Ἡ ἀπειλὴ τοῦ

Εἰκ. 18. Ἡ Μπουμπουλίνα

Χουρσίτ, πού ὀλίγον βορειότερα ἀντεπολέμει τὸν Ἄλῃν, συνεκράτει τοὺς Αἰτωλοακαρνανᾶς. Ὅταν ὅμως παρουσιάσθη ὁ ἑλληνικὸς στόλος, ὁ ἀρματολὸς τοῦ Ζυγοῦ Δημ. Μακροῦς ἐκινήθη καὶ σύντομα ἠλευθέρωσε τὸ Μεσολόγγι, τὸ Αἰτωλικὸν καὶ τὸ Ἀγρίνιον. Κατόπιν ἔπιασε τὰς διαβάσεις τοῦ Μακρυνόρους, ὥστε, ὅταν ὁ Χουρσίτ ἔστειλε στρατὸν ἐναντίον τῆς Αἰτωλοακαρνανίας, δὲν ἠδυνήθη νὰ περάσῃ.

Τὰ χωρία τοῦ Πηλίου ἐξηγέρθησαν εἰς τὰς 7 Μαΐου ἀπὸ τὸν λαμπρὸν διδάσκαλον τοῦ Γένους Ἀνθιμον Γαζῆν καὶ τὸν ὄπλαρχηγὸν Μπασδέκη. Ὁ πασὰς ὅμως τῆς Λαρίσης Μαχμούτ (Δράμαλης) ἔδρασε μὲ ταχύτητα καὶ διεσκόρπισε τοὺς ἐπαναστάτας, πού ἐπολιόρκουν τὸν Βόλον καὶ τὸ Βελεστῖνον. Μόνον τὸ Τρίκερι ἔμεινεν ἀδούλωτον.

Εἰς τὰς 9 Μαΐου ἐξηγέρθη ἡ Χαλκιδικὴ καὶ τὸ Ἅγιον Ὄρος μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Σερραῖον ἔμπορον Ἐμμ. Παπᾶν. Ἐδῶ κατ' ἀρχὰς οἱ Ἕλληνες ἐσημείωσαν ἐπιτυχίας καὶ ἔφθασαν πλησίον τῆς Θεσ/νίκης καὶ

Εἰκ. 19. Ὁ Κυπριανὸς

τῶν Σερρῶν. Ὅταν ὅμως ὁ Μαχμούτ ἔστειλεν ἐναντίον των τὸν αἰμοχαρῆ Πασᾶν Ἀβδοῦλ Ἀμπουδ, ἡ Χαλκιδικὴ ὑπετάχθη καὶ μόνον τὸ ὄχυρον τῆς Κασσάνδρας ἐκράτησεν μέχρι τοῦ Ὀκτωβρίου, διότι ὁ ἑλληνικὸς στόλος τὸ ἀνεφοδίαζεν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἐκυρίευσεν ὁ Ἀβδοῦλ, ὁ ὁποῖος ἔπειτα ἀπὸ τὴν νίκην του ἔσφαξεν ἑκατοντάδας Ἑλλήνων καὶ ἔκαυσε τὸν Πολύγυρον, τὴν Γαλάτισταν καὶ τὰ Βασιλικά.

Γ' Η ΑΝΤΙΔΡΑΣΙΣ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΞΕΓΕΡΣΙΝ

Ὅταν ἔγινε γνωστὴ εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλῃν ἡ ἐξέγερσις, ὁ Μαχμούτ, λέγουσι, ὅτι ἐξεμάνῃ. Ἐνόμισεν ὅτι ὅλος ὁ Ἑλληνισμὸς εἶχε συνωμοτήσῃ νὰ τὸν ἀνατρέψῃ καὶ ὅτι ἐκινδύνευεν ἡ τουρκικὴ ἐθνότης καὶ ἡ

Εικ. 20. 'Ο Γρηγόριος ό Ε' έγεννήθη εις την Δημητσάναν. Έσπούδασεν εις τας 'Αθήνας, Σμύρνην και εις την «Πατριάδα» σχολήν. Εις τον πατριαρχικόν θρόνον ανήλθεν τὸ 1798. Διὰ τὴν ἐθνικὴν του δράσιν ἐξωρίσθη δύο φορές εις τὸ "Άγιον Όρος. 'Η πατρίς, διὰ τὴν τιμὴν τὸν ἐθνομάρτυρά της, τοῦ ἔστησεν ἀνδριάντα εις τὰ προπύλαια τοῦ Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν.

μουσουλμανικὴ θρησκεία. Δι' αὐτὸ εις τὴν ἐξέγερσιν τῶν Ἑλλήνων ἀπήντησε μετὴν καλλιέργειαν φυλετικοῦ μίσους καὶ θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ εις τὰς ψυχὰς τοῦ τουρκοῦ λαοῦ. "Όταν λοιπὸν τὸ ἐπέτυχεν, ἐπροχώρησεν εις σκηνοθετημένας τρομοκρατικὰς ἐκδηλώσεις ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων.

Μὲ ὠρισμένον σύνθημα οἱ τουρκοὶ ὄχλοι τῆς Κων/πόλεως ὤρμησαν μετὴν λύσσαν εις τὴν σφαγὴν καὶ τὴν λεηλασίαν. Πρῶτοι στόχοι των ὑπῆρξαν οἱ ἀρχιερεῖς, οἱ λόγιοι καὶ οἱ ἐμπορευόμενοι. "Επειτα ἀπὸ ὀλίγας ἡμέρας ἕμοιοι ἀγριότητες ἐγίναν εις τὴν Σμύρνην, τὰς Κυδωνίας, τὴν Ἀδριανούπολιν, Κρήτην, Κύπρον κλ. Τὰ θύματα τῶν σφαγῶν αὐτῶν δὲν ἀριθμοῦνται.

'Αποκορύφωσιν ὅμως τῆς τρομοκρατίας ἀποτελεῖ ὁ ἀπαιχτισμὸς τοῦ γέροντος πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε', κατὰ τὸν ἑορτασμὸν τοῦ Πάσχα (10 Ἀπριλίου). Μετὰ τὴν λειτουργίαν τὸν ἐκρέμασαν ἀπὸ τὴν μεσαίαν Πύλην τοῦ ναοῦ τοῦ Πατριαρχείου. Τὸ λείψανόν του ἔμεινε κρεμασμένον ἐπὶ 3 ἡμέρας· ἔπειτα παρεδόθη εις τὰ ἔξאלλα πλήθη, τὰ ὁποῖα τὸ ἔσυραν εις τοὺς δρόμους καὶ τὸ ἔρριψαν εις τὸν Βόσπορον. Μετὰ τριήμερον ὁ Ἑλλην πλοίαρχος Σκλάβος τὸ περισυνέλεξε καὶ τὸ ἔφερεν εις Ὀδησσόν, ὅπου ἐτάφη μετὴν τιμᾶς.

Αἱ σφαγαὶ ὅμως καὶ αἱ ἄλλαι βιαιοπραγαίαι τῶν Τούρκων, ἀντὶ τὴν ἀπτοήσουν τοὺς Ἑλληνας, τοὺς ἐξηγρίωσαν. Μὲ αὐτὰς εἶδον καθαρὰ ὅτι

ὁ πόλεμος ἦτο διὰ τὴν νὰ διασωθῇ ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ ἡ Ὁρθοδοξία ἀπὸ τὸν τέλειον ἀφανισμὸν. Ἦτο πόλεμος ὄχι διὰ συμφέροντα ὑλικὰ, ἀλλὰ πόλεμος αὐτὸς ἐπὶ πίστεως καὶ πατρίδος».

II. ΤΑ ΚΥΡΙΩΤΕΡΑ ΠΟΛΕΜΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 1824

Α' ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΕΤΟΥΣ (1821)

ΤΑ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΝ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΡΙΠΟΛΕΩΣ - ΜΑΧΗ ΒΑΛΤΕΤΣΙΟΥ

Ἐπειτα ἀπὸ τὰς ἐπιτυχίας των εἰς τὰς Πάτρας καὶ τὴν Καλαμάταν οἱ ἐπαναστάται ἤρχισαν νὰ πολιορκοῦν τὰ φρούρια, ὅπου εἶχον κλεισθῆ οἱ Τούρκοι. Αἱ ἐνέργειαι των ὅμως ἦσαν σπασμωδικαί, διότι οὔτε πειθαρχίαν εἶχον οὔτε ἐνότητα. Τότε ὁ Κολοκοτρώνης συνέστησε, ὁ μὲν Πετρόμπεης νὰ ὀρισθῇ ἀρχιστράτηγος, ὥστε νὰ λείψῃ ἡ ἀναρχία, ὁ ἴδιος δὲ νὰ προσπαθῆσῃ νὰ κυριεύσῃ τὴν *Τριπολιτάν*. «Χωρὶς τὴν Τρίπολιν ἔλεγε, εἶναι ἀδύνατον νὰ στερεωθῇ τὸ κίνημα εἰς τὸν Μοριά». Καὶ εἶχε δίκαιον, διότι ἡ πόλις ἦτο πρωτεύουσα καὶ σπουδαῖος συγκοινωνιακὸς κόμβος.

Εἰκ. 21. Ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης ὑπῆρξεν ἀπὸ τοὺς πλέον συμπαθεῖς ἥρωας τοῦ 1821. Τὸ παρουσιαστικὸν του δὲν ἦτο ἐπιβλητικόν, διότι ἦτο ἰσχνὸς καὶ εἶχε φωνὴν ἀσθενικὴν. Εἰς τὸ καχεκτικὸν του ὅμως σῶμα ἐκατοικοῦσε γενναία ψυχὴ. Πρῶτος ὤρμα εἰς τὴν μάχην καὶ ἀπεχώρει τελευταῖος. Ἐμίσει τὰς ραδιουργίας καὶ ἐπροτιμοῦσε νὰ ὑποχωρῇ παρὰ νὰ καταφεύγῃ εἰς ταπεινὰ ἔργα. Ἦτο πολὺ φιλόπατρις καὶ περιφρονοῦσε τὸ χρῆμα.

Εἰκ. 22. Ὁ Ἀθανάσιος Διάκος ἐγεννήθη τὸ 1788 εἰς τὴν Μουσουνίτσαν τῆς Παρνασσίδος. Ἦτο ἀνὴρ ὠραῖος, τίμιος καὶ ρωμαλέος. Ὦνομάσθη Διάκος, διότι εἶχε χειροτονηθῆ διάκος. Ἐπειδὴ ἐφόρευεν ἓνα Τοῦρκον ἀποσπασματάρχη, ἄφησε τὰ ράσα καὶ ἔγινε κλέφτης. Κατόπιν ἤλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἀλῆ, ὅπου ἔγινε πρωτοπαλλήκαρον τοῦ Ὀδυσσεῶς Ἀνδρούτσου.

Ἐσχεδιάζε, ἐπειδὴ δὲν εἶχε κανόνια, νὰ πολιορκήσῃ ἐπιμόνωσ τὴν πόλιν, διὰ νὰ ἀποκόψῃ τὸν ἀνεφοδισμὸν τῶν πολιορκουμένων καὶ νὰ τοὺς ἀναγκάσῃ νὰ παραδοθῶν. Ἐνεθάρρυνε λοιπὸν τὰ σώματα τῶν Μανιατῶν, τῆς Μεσσηνίας καὶ τοῦ Μαινάλου καὶ κατόπιν κατέλαβε ὅλα τὰ γύρω ἀπὸ τὴν Τρίπολιν ὑψώματα (ἀπὸ τὸ Ἄστρος ἕως τοὺς Μύλους).

Ὅταν ὁ πολιορκητικὸς κλοιὸς συνεπληρώθη, οἱ Τοῦρκοι ἀνησύχησαν τόσον, ὥστε ἐζήτησαν ἀπὸ τὸν Χουρσίτ νὰ τοὺς στείλῃ ἀμέσως ἐνισχύσεις. Πραγματικῶς ἐκεῖνος τοὺς ἔστειλε 3500 Τουρκαλβανούς με ἀρχηγὸν τὸν ἐμπειροπόλεμον Μουσταφάμπεην. Αὐτός, ἀφοῦ ἐπέρασε ἀπὸ τὸ Ἀντίρριον εἰς τὸ Ρίον, ἔλυσε τὴν πολιορκίαν τοῦ φρουρίου τῶν Πατρῶν καὶ τοῦ Ἀκροκορίνθου καὶ τὴν 1ην Μαΐου εἰσῆλθεν εἰς τὴν Τρίπολιν.

Οἱ Ἕλληγες ἐταράχθησαν. Ὁ Μουσταφάμπεης τὸ ἐπληροφόρηθη καὶ ἀπεφάσισε νὰ τοὺς διαλύσῃ. Ἐπετέθη λοιπὸν με 5000 ἄνδρας εἰς τὸ Βαλτέτσι, πού τὸ κατεῖχον οἱ Μανιάται, ἔχοντες ἀρχηγούς τὸν Ἥλιαν καὶ Κυριακούλην Μαυρομιχάλην. Οἱ Ἕλληγες ὄχρωμένοι τοὺς ὑπεδέχθησαν με εὐστοχα πυρά. Ἡ μάχη διήρκεσε δύο ἡμέρας καὶ οἱ Τοῦρκοι, ἀφοῦ ἄφησαν δύο κανόνια, 300 νεκρούς καὶ διπλασίους τραυματίας, ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Τρίπολιν (12 — 13 Μαΐου).

Ἡ νίκη τοῦ Βαλτετσίου διεδραμάτισεν ἀποφασιστικὸν ρόλον εἰς

τὴν πορείαν τῆς Ἐπαναστάσεως: πρῶτον, διότι ἐκλόνησε τὸ ἠθικὸν τῆς τουρκικῆς φρουρᾶς τῆς Τριπόλεως καὶ δεύτερον, διότι ἐδίδαξε τοὺς Ἕλληνας ὅτι μὲ τὴν τήρησιν τῆς πειθαρχίας δύνανται νὰ νικοῦν.

Εἰς τὰς 19 Ἰουνίου ἔφθασεν εἰς τὰ Βέρβαινα—ὄπου τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων—ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης ὡς πληρεξούσιος τοῦ «Γενικοῦ Ἐφόρου» τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας καὶ κατέβαλε προσπάθειάς διὰ νὰ ἐπιβληθῇ ἡ τάξις καὶ πειθαρχία εἰς τὰ ἄτακτα σώματα τοῦ Μοριά.

ΑΦΙΕΙΣ ΔΗΜ. ΥΨΗΛΑΝΤΟΥ - ΠΤΩΣΙΣ ΤΗΣ ΤΡΙΠΟΛΕΩΣ

Ἐν συνεχείᾳ (Ἰούλιος - Αὐγούστος) παρεδόθησαν εἰς τοὺς Ἕλληνας τὰ ἰσχυρὰ φρούρια τῆς Μονεμβασίας καὶ, κατόπιν ἐφόδου, τοῦ Νεοκάστρου (Πύλου). Ἐτσι βαθμηδὸν ὁ πολιορκητικὸς κλοιὸς τῶν δυνάμεων

Εἰκ. 23. Χάρτης τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Στερεάν

τοῦ «Γέρου» ἐγένετο περισσότερο ἀσφυκτικός καὶ μάλιστα ἀπὸ τότε πὺ ἐκυριεύθη ἡ στρατηγικὴ γραμμὴ *Τρικώρων - Λολιανῶν*, (ὅπου ἐθαυματούργησεν ὁ ἀνδρεῖος *Νικηταρᾶς*, ὁ ὁποῖος ἔκτοτε ἐπωνομάσθη Τουρκοφάγος). "Όταν δὲ χάρις εἰς τὴν ὑπομονὴν καὶ τὸ θάρρος των οἱ πολιορκηταὶ ἔσκαψαν χαρακώματα καὶ γύρω ἀπὸ τὴν πόλιν, (διὰ νὰ μὴ τοὺς ἀνατρέπη τὸ ἵππικόν), ὁ ἀποκλεισμός τῆς Τριπόλεως ἐγένεν ὀλοκληρωτικός. Τέλος εἰς τὰς 23 Σ/βρίου 1821 οἱ πολιορκούμενοι παρεδόθησαν εἰς τοὺς "Ελληνας μὲ ὄρους. Οἱ "Ελληνες, πὺ τόσον ἐδεινοπάθησαν, δὲν τοὺς ἐτήρησαν καὶ ἔκαμαν βιαιοπραγίας.

Μὲ τὴν ἄλωσιν τοῦ Ναβαρίνου καὶ μὲ τὴν παράδοσιν τῆς Μονεμβασίας καὶ τῆς Τριπόλεως ἐστερεώθη ἡ ἐπανάστασις εἰς τὴν νότιον καὶ κεντρικὴν Πελοπόννησον. Ἐπίσης περιῆλθον εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων ἀρχηγῶν ἀρκετὰ ἐφόδια, διὰ νὰ ὀπλίσουν τοὺς ἀόπλους στρατιώτας των.

ΤΑ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ

Η ΜΑΧΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΛΑΜΑΝΑΝ - ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΔΙΑΚΟΥ

Ἐπειδὴ μὲ τὴν ἐξέγερσιν τῆς Βουδουνίτσας ἀπὸ τὸν *Δουβουνιώτην* καὶ τῆς Ἰπάτης ἀπὸ τοὺς *Κοντογιανναίους* ἐκινδύνευε νὰ καταληφθῆ ἀπὸ τοὺς "Ελληνας καὶ τὸ *Ζητούνη* (Λαμία) καὶ ν' ἀποκοποῦν αἱ συγκοινωναὶ τῶν Τούρκων εἰς τὴν Α. Στερεάν, ὁ Χουρσίτ ἀπεφάσισε νὰ κτυπήσῃ τοὺς ἐπαναστάτας.

Διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν ὁ Ὁμὲρ Βρυώνης καὶ ὁ Κιοσσὲ *Μεχμέτ* συνεχέντρωσαν 9000 ἄνδρας εἰς τὴν Λαμίαν. Τότε ὁ Πανουργιάς, ὁ Δουβουνιώτης καὶ ὁ Διάκος ἠθέλησαν νὰ τοὺς κλείσουν τὰς διαβάσεις τῆς Οἴτης. Οἱ δύο πρῶτοι, ἀφοῦ ἐπολέμησαν ἡρωικῶς ὑπεχώρησαν εἰς τὰς ὑπωρείας τῆς Οἴτης. Ὁ Διάκος ὅμως, πὺ ὑπερήσπιζε τὴν γέφυραν τῆς Ἀλαμάνας (Σπερχειοῦ), ἔμεινεν εἰς τὴν θέσιν του μὲ 40 παλληκάρια. Ἐκεῖ οἱ σύντροφοὶ τοῦ Διακοῦ ἐφονεύθησαν ὅλοι μαχόμενοι ὡς λέοντες μέχρι τελευταίας πνοῆς, μεταξὺ δὲ αὐτῶν καὶ ὁ ἐπίσκοπος Σαλώνων Ἡσαΐας καὶ ὁ ἀδελφός του Παπαγιάννης, πὺ ἐπολέμησαν ὡς ἀπλοὶ στρατιῶται τοῦ Διακοῦ. Ὁ Διάκος συνελήφθη πληγωμένος. Οἱ δύο πασάδες, ἀφοῦ ἐθαύμασαν τὴν ὠραιότητα καὶ τὴν ἀνδρείαν του, τοῦ ἐζήτησαν νὰ ἀλλάξῃ τὴν πίστιν του καὶ τοῦ ὑπεσχέθησαν ἀξιώματα. Εἰς τὰς ἀτιμωτικὰς ὅμως προτάσεις ὁ Διάκος ἀπήντησε :

*Ἦατε κ' ἐσεῖς κ' ἡ πίστις σας, Μουρτᾶτες, νὰ χαθῆτε.
'Εγὼ Γραικὸς γεννίθηκα, Γραικὸς θέλ' ἀποθάνω.*

Τότε οί πασάδες διέταζαν νά τόν σουβλίσουν (23 Ἀπριλίου 1821). Λέγουν ὅτι τόσον ἤρεμος ἦτο ὁ ἔθνικὸς ἦρωας κατὰ τὴν ὥραν τοῦ μαρτυρίου του, ὥστε οὔτε ἀναστεναγμὸς ἐξέφυγεν ἀπὸ τὰ χεῖλη του.

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΓΡΑΒΙΑΣ. Ο ΟΔΥΣΣΕΥΣ ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΣ

Δέκα ἐξ ἡμέρας ἀργότερον ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρουῦτσος ἐπεχείρησε νά ἐμποδίση τοὺς Τούρκους νά προχωρήσουν πρὸς τὰ Σάλωνα. Ἐπίασε λοιπὸν μὲ 118 διαλεκτὰ παλληκάρια τὸ Χάνι (πανδοχεῖον) τῆς Γραβιάς, τὸ ὁποῖον δεσπύζει τοῦ στενοῦ πού φέρει εἰς τὰ Σάλωνα. Ἀφοῦ ἔφραξαν τὰς θύρας καὶ τὰ παράθυρα, ἤνοιξαν εἰς τοὺς τοίχους πολεμίστρας. Ὅταν εἰς τὰς 8 Μαΐου ἔφθασαν αἱ προφυλακαὶ τῶν Τούρκων, τοὺς ὑπεδέχθησαν μὲ εὐστόχους βολὰς. Οὐδεὶς πυροβολισμὸς ἐξέφευγε τοῦ στόχου του. Πολλὰς ἐφόδους ἔκαμαν οἱ Τούρκοι, ἀλλὰ ματαίως. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς νυκτὸς ἔστειλαν νά φέρουν πυροβόλα ἀπὸ τὴν Λαμίαν, διὰ νά κρημνίσουν τὸ χάνι. Οἱ Ἕλληνες ὅμως ἔκκαμαν ἔξοδον μέσα ἀπὸ τὰς τάξεις τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐσώθησαν, ἀφοῦ ἔχασαν μόνον δύο συντρόφους.

Ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρουῦτσος⁽¹⁾ ἦτο υἱὸς τοῦ ἀρματολοῦ Ἀνδρουῦτσου, πού ἐπολέμησε μαζί μὲ τὸν Κατσώνη. Νέος ὑπηρέτησε τὸν Ἀλῆν, ὁ ὁποῖος τὸν ἐτοποθέτησε γενικὸν ἀρματολὸν τῆς Δωριδος καὶ Φωκίδος. Εἶχε πείραν τοῦ πολέμου καὶ τὴν ἱκανότητα νά ἐπιβάλλεται εἰς τοὺς κλέφτες.

Η ΜΑΧΗ ΤΩΝ ΒΥΣΑΚΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ

Τὸ ἀνδραγάθημα τοῦ Ὀδυσσεῶς ἠμπόδισε τὸν Βρυώνη νά προχωρήσῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον, πρὶν καταπνίξῃ τὴν ἐξέγερσιν εἰς τὴν Στερεάν. Ἀφοῦ ἐκυρίευσε τὴν Λεβάδειαν καὶ τὰς Θήβας, ἐπετέθη ἐναντίον τῆς Εὐβοίας. Ἐπειδὴ ὅμως ἐνίκηθη ὀλίγον ἔξω τῆς Χαλκίδος εἰς τὴν θέσιν Βρυσάκια (15 Ἰουλίου) ἀπὸ τοὺς Εὐβοεῖς ἐπαναστάτας μὲ ἀρχηγὸν τὸν Ἀγγελῆ Γοβγίαν, ἄφησε τὴν Εὐβοίαν καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀττικὴν. Ἐδῶ ἐκυρίευσε τὰς Ἀθήνας καὶ διέλυσε τοὺς πολιορκητὰς τῆς Ἀκροπόλεως.

Ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησε νά εἰσβάλλῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ νά λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπολιτσᾶς. Ἐπερίμενε ἐπικουρίας, τὰς ὁποίας θὰ τοῦ ἔστειλεν ὁ Χουρσίτ μὲ τὸν Μπαϊράμ πασᾶν. Ἀλλὰ οἱ Γκούρας, Πα-

1. Ἐγεννήθη εἰς Πρέβεζαν, ὅπου σώζεται μέχρι σήμερον ἡ οἰκία τῆς μητρὸς του.

νουργιάς και Δυσβουνιώτης τὸν ἐνίκησαν εἰς τὰ Βασιλικὰ τῆς Λαμίας (25 Αὐγούστου).

Αἱ μάχαι τῆς Γραβιάς, τῶν Βρυσακίων καὶ τῶν Βασιλικῶν εἶχον ἀποφασιστικὴν ἐπίδρασιν εἰς τὴν πορείαν τοῦ ἀγῶνος ὄχι μόνον εἰς τὴν Στερεάν ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον. Οἱ τρεῖς πασαδες, ἐπειδὴ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ συντρίψουν τὰ ἐπαναστατικὰ σώματα τῆς Α. Στερεᾶς, ἐπέστρεψαν εἰς τὰ Ἰωάννινα. Ἔτσι, ὀλίγας ἡμέρας ἀργότερα ἢ Τριπολιτσά, ἀβοήθητος, ἔπεσεν εἰς τὰ χέρια τῶν Ἑλλήνων.

ΤΑ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΑΛΑΣΣΑΝ

Μεγάλως ἐπιτυχίας ἐσημείωσε κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ Ἀγῶνος καὶ ὁ ἑλληνικὸς στόλος. Ἀπὸ τὰ μέσα Μαΐου μὲ ναύαρχον τὸν Ὑδραῖον Ἰάκωβον Τομπάζην ἐπλευσε πρὸς τὸ Αἰγαῖον καὶ ἠμπόδισε τὸν ἐχθρικὸν νὰ ἐπιτεθῆ ἑναντίον τῆς Σάμου καὶ τῶν Ψαρῶν. Καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ τὸν ἀπέκλεισεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον.

Τὸ λαμπρότερον ὅμως κατόρθωμά του ἐπέτυχεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἐρεσσοῦ τῆς Λέσβου. Ἐκεῖ εἶχε καταφύγει μία τουρκικὴ φρεγάδα τῶν 48 κανονιῶν. Οἱ κυβερνήται τῶν ἑλληνικῶν πλοίων, ἐπειδὴ δὲν ἠδύναντο νὰ τὴν βυθίσουν μὲ τὰ μικρὰ κανόνια των, ἀπεφάσισαν νὰ τὴν πυρπολήσουν. Πραγματικῶς τὴν 27ην Μαΐου ὁ Ψαριανὸς πυρπολητὴς Παπανικολῆς τὴν ἐπλησίασε καὶ συνέδεσε τὸ πυρπολικὸν του⁽¹⁾ κάτω ἀπὸ τὸ «μπαστούνι» τῆς. Κατόπιν ἤναψε τὸ φτιλί, ἐπήδησεν εἰς τὴν βοηθητικὴν λέμβον καὶ ἀπεμακρύνθη κωπηλατῶν μὲ ὄλην του τὴν δύναμιν. Τὸ πυρπολικὸν ἀνεφλέγη ἀμέσως καὶ μετέδωσε τὸ πῦρ καὶ εἰς τὴν φρεγάταν, ἡ ὁποία ὡς πυροτέχνημα ἀνετινάχθη εἰς τὸν ἀέρα μὲ ἀποτέλεσμα 400 Μουσαλμάνοι νὰ εὔρουν οἰκτρὸν θάνατον.

Ἡ ἐπιτυχὴς αὕτη πυρπόλησις εἶχε θλιβεράς συνεπείας διὰ τοὺς Ἑλληνας τῆς Λέσβου, τῶν Κυδωνιῶν κλ. Οἱ Τοῦρκοι ἐπεζήτησαν νὰ

1. Τὸ πυρπολικὸν (μπουρλότο) ἦτο πολεμικὸν ὄπλον τοῦ ναυτικοῦ, γνωστὸν ἀπὸ παλαιότερους χρόνους. Πρῶτοι τὸ ἐχρησιμοποίησαν οἱ Ἄγγλοι κατὰ τῆς ἀρμάδας τοῦ Φιλίππου Β'. Τὸ ἑλληνικὸν πυρπολικὸν ὑπῆρξεν ἐφευρέσις τοῦ ναυπηγοῦ Ἰωάννη Παργίου ἢ Πατατοῦκου. Τὸ ἐχώριζον συνήθως εἰς δύο. Εἰς τὸ κάτω ἔβαζαν βαρέλια μὲ πυρίτιδα, οἰνόπνευμα, θειάφι, πίσσαν καὶ νέφτι. Τὰ βαρέλια συνεδέοντο μὲ σωλῆνας, οἱ ὁποῖοι ἐπερνοῦσαν μέσα ἀπὸ τὰς ὀπὰς καὶ ἔφθαναν εἰς τὸ ἄνω μέρος. Καὶ ἐδῶ ὑπῆρχον ἄλλαι εὐφλεκτοὶ ὑλαί. Ἐπίσης τὰ κατάρτια καὶ τὰ πανιά τὰ ἄλειψαν μὲ νέφτι ἢ πίσσαν.

ἐκδικηθῶν μὲ σφαγὰς, πυρπολήσεις καὶ λεηλασίας. Ἄλλὰ εἰς τὸν κατὰ θάλασσαν ἀγῶνα, διὰ τῆς τολμηρᾶς αὐτῆς πυρπολήσεως, οἱ Ἕλληνες ναυτικοὶ ἐδιδάχθησαν νὰ χρησιμοποιοῦν μὲ εὐστοχίαν τὰ πυρπολικά καὶ νὰ διαλύουν τοὺς τουρκικοὺς στόλους.

Ὁ τουρκικὸς στόλος τὸ θέρος τοῦ 1821 ἐπέτυχε νὰ διαφύγῃ ἀπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ νὰ ἐμφανισθῇ εἰς τὴν Δ. Πελοπόννησον, ὅπου ἀνεφοδιάσε τὰ φρούρια τῆς Μεθώνης καὶ Κορώνης καὶ διέσπασε τὸν ἀποκλεισμὸν τῶν Πατρῶν. Τὸ χειρότερον ὅμως εἶναι ὅτι τὴν 1ην Ὀκτωβρίου εἰσῆλθεν εἰς τὸν Κορινθιακὸν καὶ κατέστρεψε τὸ Γαλαξίδι. Ἀπὸ τὰ πλοῖα τῶν Γαλαξιδιωτῶν 34 βρῖκια καὶ γολέτες ἔπεσαν εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων· τὰ ὑπόλοιπα ἐβυθίσθησαν.

Β'. ΤΑ ΠΟΛΕΜΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ 1822

Ἡ πολεμικὴ κατάστασις κατὰ τὸ ἔτος αὐτὸ ἦτο ὡς ἑξῆς. Ὁ «Γέρος» ἔπειτα ἀπὸ τὴν πτώσιν τῆς Τριπολιτσᾶς περιέσφιξε τὸ φρούριον τῶν Πατρῶν δὲν ἐπρόφθασεν ὅμως νὰ τὸ καταλάβῃ, διότι ἡ κυβέρνησις τὸν ἀνεκάλεσε ἀπὸ ἀντιζηλίαν τῶν προκρίτων. Εἰς τὴν Εὐβοίαν, διὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Καρύστου ἐστάλη ὡς ἀρχηγὸς ὁ Ἡλίας Μανρομιχάλης, οὗτος ὅμως ἐφονεύθη, μόλις ἀπεβιβάσθη, εἰς τὴν μάχην τῶν Στύρων· ὡς διάδοχός του ἦλθεν ὁ Ὀδυσσεύς, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἀπέτυχε νὰ καταλάβῃ τὸ φρούριον τῆς Καρύστου. Σπουδαιότεραι ὅμως συμφοραὶ ἦσαν ἡ καταστροφὴ τῆς Ναούσης καὶ τῆς Χίου, ἡ πανωλεθρία τοῦ Πέτα καὶ ἡ συντριβὴ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ (Ἰαν. 1822).

ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΗΣ. ΛΗΨΙΣ ΑΓΩΝΟΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς Χαλκιδικῆς (22 Φεβρ. 1822) ἐπανεστάτησε καὶ ἡ περιφέρεια τοῦ Βερμίου καὶ μέγα τμῆμα τῆς Δ. Μακεδονίας μὲ ἀρχηγούς τὸν Ζαφειράκη Θεοδοσίου, τὸν Γάτσον καὶ τὸν Καρατάσον. Οἱ ἐπαναστάται ἐνίκησαν εἰς τὴν μονὴν Δοβρᾶ τὸν Κεχαγιάμπην τῆς Βεροίας. Ὁ Ἀβδούλ Ἀμπουδ ὅμως μὲ 16.000 μαχητὰς ἐπολιόρκησε τὴν Νάουσαν. Μετὰ ἐνὸς μηνὸς ἀντίστασιν ἡ πόλις ἐκυριεύθη. Ἀπὸ τοὺς ἐπαναστάτας 10.000 ἠχμαλωτίσθησαν καὶ 5.000 ἐσφάγησαν. Ἀρκεταὶ γυναῖκες, διὰ νὰ ἀποφύγουν τὴν ἀτίμωσιν, ἔπεσαν εἰς τὸν καταρράκτην τῆς Ἀραπίτσας καὶ ἐπνίγησαν. Ἐπὶ πλέον οἱ Τούρκοι ἔκαυσαν 120 χωριά.

Ἡ πτώσις τῆς Ναούσης ἐσημείωσε τὸ τέλος τῆς Ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Μακεδονίαν. Οἱ ὀπλαρχηγοὶ τοῦ Βερμίου Καρατάσος καὶ Γάτσος μὲ 300 ἄνδρας διεσώθησαν καὶ μετέβησαν εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα, ὅπου ἐσυνέχισαν τὸν ἀγῶνα. Τὸν Ζαφειράκη οἱ Τούρκοι τὸν ἐφόνευσαν μὲ βασανιστήρια. Ἐτοσι ἔληξεν ἀδόξως καὶ τὸ κίνημα τοῦ Βερμίου ὅπως καὶ ἡ ἐξεγερσις τῆς Χαλκιδικῆς. Ἐνῶ καὶ αἱ δύο ἐνέργειαι ἔπρεπε νὰ ὀργανωθοῦν καὶ νὰ γίνουν ταυτοχρόνως, ἐξεδηλώθησαν χωριστὰ καὶ δὲν εἶχον τὴν ὑποστήριξιν τῆς κυρίως Ἑλλάδος.

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΧΙΟΥ. Ο ΚΑΝΑΡΗΣ

Οἱ Χῖοι κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς Ἐπαναστάσεως δὲν ἐκινήθησαν. Ὅταν ὅμως εἰς τὰς 10 Μαρτίου τοῦ 1822 ἔφθασεν εἰς τὴν νῆσον τῶν ὀρχηγῶς τῶν Σαμίων ἐπαναστατῶν *Λυκοῦργος Λογοθέτης* μὲ 2500 ἄνδρας, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐξεγερθοῦν.

Ἡ εἶδησις τῆς ἐξεγέρσεώς των ἔκαμε ἔξω φρενῶν τὸν σουλτάνον. Ἐστειλε λοιπὸν ἐναντίον των 46 πολεμικὰ μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν *Καρά Ἀλήν*. Οἱ Σάμιοι μόλις ἐπρόφθασαν νὰ ἐπιβιβασθοῦν εἰς μερικὰ ψαριανὰ πλοῖα καὶ νὰ διαφύγουν. Εἰς τὰς 30 Μαρτίου ὁ *Καρά Ἀλής* ἀπεβίβασεν εἰς τὴν Χίον ἓνα ἀποβατικὸν σῶμα ἀπὸ 7000 ἄνδρας καὶ τὴν ἐκυρίευσεν. Αἱ σφαγαί, αἱ λεηλασίαι καὶ οἱ ἐξανδραποδισμοὶ ἦσαν τόσον ἄ-

Εἰκ. 24. Ὁ θριαμβευτὴς Κωνσταντῖνος Κανάρης ἐγεννήθη εἰς τὰ Ψαρά τὸ 1790. Εἶχε μικρὸν ἀνάστημα μὲ φυσιογνωμίαν ἀγαθὴν, ἀλλὰ καρδίαν λέοντος. Ὑπῆρξεν ὁ πλέον εὐστοχος πυρπολητὴς τοῦ 1821. Τὸ ὄνομά του ὡς ἐκδικήτρια θεὰ κατεδίωκε τοὺς Τούρκους ναυτικούς. Καὶ ὅμως ἦτο τόσον μετριόφρων: «Ἐκτελῶ τὸ καθήκον μου πρὸς τὴν πατρίδα», ἐσυνήθιζε νὰ λέγη.

γριοι, ὥστε ἀπὸ τοὺς 113.000 Χίους οἱ 23.000 ἐσφάγησαν καὶ οἱ 47.000 ἐπωλήθησαν ὡς αἰχμάλωτοι εἰς τὰ σκλαβοπάζαρα.

Ἡ ἀπάνθρωπος αὐτὴ διαγωγὴ τῶν Τούρκων ἐπροξένησεν ἀγανάκτησιν εἰς ὅλας τὰς χριστιανικὰς χώρας. Τραγικὴν εἰκόνα τῆς καταστροφῆς μᾶς δίδει ὁ φιλέλλην Γάλλος ζωγράφος Ντελακρουὰ εἰς τὸν πίνακά του «Ἡ καταστροφή τῆς Χίου». Ἐπίσης ἄλλος φιλέλλην, ὁ Γάλλος ποιητὴς Οὐγκώ μὲ τοὺς ἐπομένους στίχους :

Τοῦρκοι διαβῆκαν χαλασμοὺς, θάνατος πέρα ὡς πέρα!

Ἡ Χίος τ' ὀλόμορφο νησί, μαύρη ἀπομένει ξέρα...

Ἐρμιὰ παντοῦ!...

Ὁ νέος ναύαρχος τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου Ἀνδρέας Μιαούλης ἐφθασεν ἀργὰ καὶ δὲν τοῦ ἔμενεν ἄλλο παρὰ ἡ τιμωρία τῶν βαρβάρων. Ἐδωκε λοιπὸν ἐντολὴν εἰς τὸν Ψαριανὸν Κωνστ. Κανάρη καὶ εἰς τὸν Ὑδραῖον Πιπῖνον νὰ κτυπήσουν μὲ τὰ πυρπολικά των.

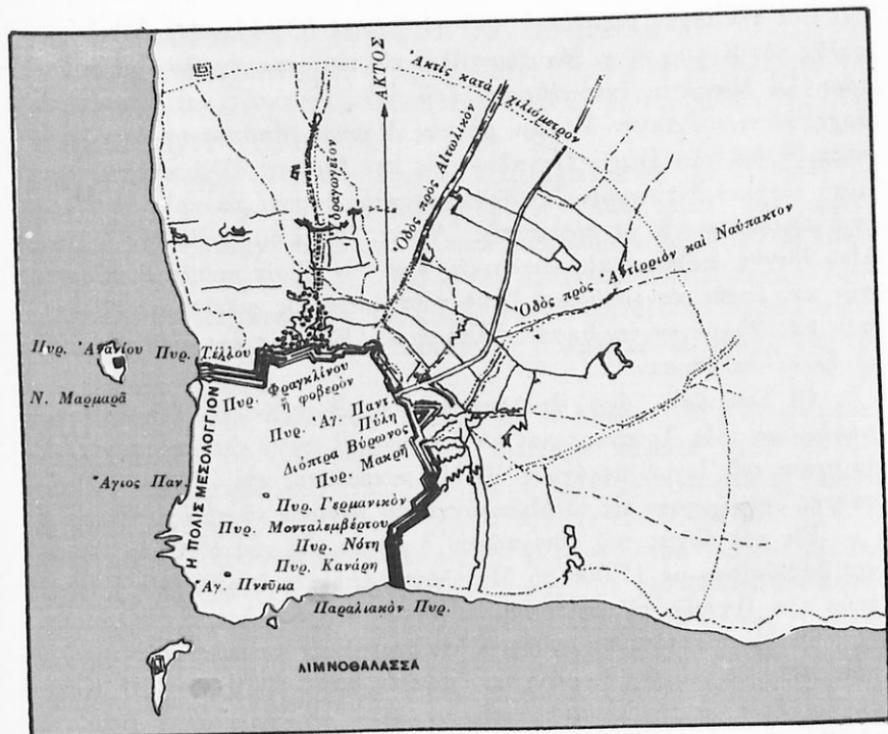
Μέσα εἰς τὴν ἀσέληνον νύκτα τῆς 6ης Ἰουνίου οἱ πυρπολιχταὶ ἐπλησίασαν ἄτρομοι, ἐνῶ οἱ Τούρκοι ἐώρταζαν τὸ «ραμαζάνι» των. Ὁ Πιπῖνος ἐκόλλησεν τὸ πυρπολικὸν του εἰς τὴν ὑποναυαρχίδα· δὲν τὸ ἔθεσεν ὅμως καλῶς εἰς τὰ πλευρά της καὶ οἱ Τούρκοι κατάρθρωσαν νὰ τὸ ἀπομακρύνουν, ὅταν ἐπῆρε φωτιά, καὶ ἔτσι ἐκάη ἀσκόπως.

Ὁ Κανάρης μὲ τοὺς ἐπιδεξίους ἐλιγμούς τοῦ πηδαλιούχου Θεοφιλοπούλου ἐπλησίασεν τὴν ναυαρχίδα προσδέσας τὸ πυρπολικὸν του εἰς τὴν πρῶραν της. Ἀφοῦ δὲ ἔθεσε πῦρ εἰς τὸ «μπουρλότο», ἀπεμακρύνθη ταχέως. Ἐπειτα ἐστράφη καὶ εἶδε τὰς φλόγας νὰ μεταδίδονται εἰς τὴν ναυαρχίδα, ἡ ὁποία, ὅταν ἡ φωτιά ἐφθασεν εἰς τὴν πυριτιδαποθήκην, ἀνετινάχθη. Ὁ Καρὰ Ἀλῆς μόλις ἐπρόφθασε νὰ πηδήσῃ εἰς μίαν λέμβον, ἀλλὰ ἐκτυπήθη ἀπὸ μίαν φλεγομένην δοκὸν καὶ ἐξέπνευσεν.

Ἡ τουρκικὴ ἀρμάδα δὲν ἐτόλμησε νὰ κτυπήσῃ τὰ Ψαρά καὶ τὴν Σάμον, ἀλλὰ ἐπροτίμησε νὰ κρυφθῇ εἰς τὰ Δαρδανέλλια. Ὅταν ἀπεφασίσει νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὸ Αἰγαῖον, πάλιν ὁ Κανάρης μὲ τὸν δαυλὸν του ἀνετίναξε τὴν ὑποναυαρχίδα της πλησίον τῆς Τενέδου.

Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΠΕΤΑ — Η ΠΡΩΤΗ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

Ὁ Χουρασίτ, ὅταν ἐνίκησε τὸν Ἀλῆν, ἐστράφη ἐναντίον τῶν Σουλιωτῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἐπιστρέψει εἰς τὸ Σούλι κατόπιν συμφωνίας

Εικ. 25. Τὸ Μεσολόγγι, μικρὰ πόλις τῆς Δ. Ἑλλάδος εἰς τὴν ἐξοδὸν τοῦ Κορινθιακοῦ ἔχει κτισθῆ εἰς τὸ ἄκρον μιᾶς χαμηλῆς προεξοχῆς τοῦ ὄρους Ζυγοῦ, πού ὡς γλώσσα εἰσέρχεται εἰς τὴν θάλασσαν. Ἀπὸ τὸ μέρος αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ ἐφοδος, διότι ἡ θάλασσα εἶναι ἀβαθῆς. Ἀπὸ τὸ μέρος ὅμως τῆς ξηρᾶς ἦτο εὐκόλος ἡ κατάληψις, διότι τὰ ὀχυρώματά του δὲν ἦσαν ἰσχυρὰ ἕνας γαιότοιχος, χωρὶς ἐπάλλξεις καὶ πυροβολεῖα. Ἀλλὰ καὶ ἡ φρουρὰ τῆς πόλεως ἦτο ἀσήμαντος: 360 περίπου ἄνδρες. Καὶ ὅμως οἱ ὀλίγοι αὐτοὶ ἦραες μὲ τὴν βοήθειαν τῶν κατοίκων ἐκράτησαν πρωτοφανῆ ἄμυναν.

μὲ τὸν Ἀλῆν. Ἐπειδὴ ἡ ἐπίθεσις του δὲν ἐσημείωσεν ἐπιτυχίαν, ἀφῆκε τὸν Ὁμὲρ Βρυώνην νὰ πολιορκῆ τὸ Σούλι καὶ ὁ ἴδιος κατηρθύνθη πρὸς τὴν Θεσσαλίαν. Ἐκεῖ ἤρχισε νὰ ἐτοιμάζῃ στρατὸν διὰ νὰ ὑποτάξῃ τὴν Ρούμελην καὶ τὴν Πελοπόννησον.

Ὁ Μαυροκορδάτος, διὰ νὰ διασώσῃ ἐκ τοῦ κινδύνου τὸ Σούλι, συνεχρότησε σῶμα ἀπὸ 4000 ἀτάκτους καὶ φιλέλληνας καὶ ἐσπευσεν εἰς βοήθειάν του. Τὴν δύναμιν ὅμως αὐτὴν τὴν ἐτεμάχισε καὶ ἔτσι

εμείωσε τὴν ἰσχὺν τῆς. Κατὰ πρῶτον ἔστειλε 500 Μανιάτας μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Κυριακούλην Μαυρομιχάλην εἰς τὸν στρατηγικὸν λιμένα Φανάρι. Οἱ Μανιάται ἐκτυπήθησαν ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ ἔχασαν τὸν ἀρχηγὸν τῶν. Ἄλλην δύναμιν μὲ τὸν Μᾶρκον Μπότσαρην ἔστειλε νὰ πορευθῆ διὰ τῶν Πέντε Πηγαθίων εἰς τὴν Κιάφαν· ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα αὐτὸ εὗρήκεν ἀντίστασιν. Ὁ ἄλλος στρατὸς ἐπροχώρει πρὸς τὸ Πέτα, ποῦ εὐρίσκεται εἰς τὰ βόρεια τῆς Ἄρτας. Ἐκεῖ ὅμως εἰς τὰς 4 Ἰουλίου ἐδέχθη ἐπίθεσιν αἰφνιδιαστικὴν ἀπὸ τὸν Ρεσίτ πασᾶν ἢ Κιουταχῆν καὶ ἔπαθε πανωλεθρίαν. Ἀπὸ τοὺς ἥρωικοὺς φιλέλληνας 58 ἔπεσαν καὶ 25 μόνον ἐσώθησαν. Ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας ἐφονεύθησαν 400· οἱ ἄλλοι διελύθησαν.

Οἱ Σουλιῶται, ἀφοῦ ἐπολέμησαν δύο μῆνας ἀκόμη, ἔκαμαν συμφωνίαν μὲ τοὺς Τούρκους καὶ κατέφυγον καὶ πάλιν ὡς πρόσφυγες εἰς τὰ νησιά τοῦ Ἰονίου πελάγους. Ὁ Μαυροκορδάτος καὶ ὁ Μᾶρκος Μπότσαρης ὑπεχώρησαν εἰς τὸ Μεσολόγγι καὶ ἤρχισαν νὰ τὸ ὀχυρώνουν.

Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ φθινοπώρου ὁ Κιουταχῆς καὶ ὁ Ὁμέρ Βρυώνης ἀπέκλεισαν μὲ 11.000 τὸ Μεσολόγγι ἀπὸ τὴν ξηρὰν, ἐνῶ ὁ Γιουσοῦφ τῶν Πατρῶν τὸ περιέσφιξε μὲ τὸν στόλον τοῦ ἀπὸ τὴν θάλασσαν.

Οἱ δύο πασάδες ἐσκέφθησαν ὅτι ἔπρεπε νὰ κυριεύσουν τὴν πόλιν πρὶν φθάσῃ ὁ χειμὼν· διεφώνησαν ὅμως ὡς πρὸς τὸν τρόπον. Ὁ Κιουταχῆς ἤθελε νὰ τὴν κονιορτοποιήσουν μὲ τὸ πυροβολικόν· ὁ Βρυώνης νὰ τὴν καταλάβουν κατόπιν διαπραγματεύσεων. Ὁ Μπότσαρης διὰ νὰ κερδίσῃ καιρὸν, διότι ἀνέμενε ἐνισχύσεις, προσποιήθη ὅτι δέχεται. Ἐνῶ ὅμως ἐσυνεχίζοντο αἱ συνεννοήσεις, ἔφθασεν ὁ Μιαούλης μὲ μίαν ἰσχυρὰν ναυτικὴν μοῖραν, καὶ, ἀφοῦ διεσκόρπισεν τὰ πλοῖα τοῦ Γιουσοῦφ, ἐνίσχυσε τὸ Μεσολόγγι μὲ στρατὸν καὶ ἐφόδια.

Οἱ Τοῦρκοι ἔπειτα ἀπεφάσισαν νὰ αἰφνιδιάσουν τὸ Μεσολόγγι τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων. Οἱ Ἑλληνες ὅμως εἰδοποιήθησαν καὶ ἔτσι, ὅταν οἱ ἔχθροὶ ἐξαπέλυσαν τὴν ἐφοδον, τοὺς ἐθέρισαν μὲ φονικὰ πυρά.

Αἱ ἀποτυχίαι αὐταὶ καὶ τὰ δεινὰ τοῦ χειμῶνος ἠνάγκασαν τοὺς Τούρκους νὰ λύσουν τὴν πολιορκίαν. Ἀλλὰ καὶ ἡ ὑποχώρησις τῶν ὑπῆρξε πολὺ δύσκολος. Εὗρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἀφήσουν τὰ πυροβόλα καὶ τὰς ἀποσκευὰς τῶν. Τέλος, ὅταν ἔφθασαν εἰς τὸν Ἀγγελῶν, τὸν εὖρον πλημμυρισμένον· τὸν ἐπέρασαν, ἀφοῦ ἔχασαν 500 στρατιώτας καὶ πολλὰ ὑποζύγια.

ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΛΗ

Ἐνῶ ὁ Χουρσίτ εἶχεν ἐτοιμάσει στρατὸν, διὰ νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὁ σουλτᾶνος τὸν ἀντικατέστησε μὲ τὸν πασᾶν τῆς Λαρίσης Μαχμουτ ἧ Δράμαλην.

Αὐτὸς περὶ τὰ μέσα Ἰουνίου ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὴν Λάρισαν μὲ μίαν μεγάλην δύναμιν ἀπὸ 22000 πεζοῦς, 8000 ἵππεῖς καὶ ἀρκετὰ κανόνια. Οἱ ὀπλαρχηγοὶ τῆς Α. Στερεᾶς παρέλυσαν καὶ οὐδόλως ἐσκέφθησαν νὰ τοῦ ἀντισταθοῦν. Ἀλλὰ καὶ οἱ Πελοποννήσιοι ἀφῆκαν ἀφυλάκτους τὰς διαβάσεις τῶν Γερανίων, τὸν Ἀκροκόρινθον καὶ τὰ στενὰ τῶν Δερβενακίων, ὥστε μὲ εὐκολίαν ὁ Δράμαλης νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Ἀργολικὴν πεδιάδα.

Ἡ κυβέρνησις ἐκλονίσθη καὶ μαζί μὲ τοὺς βουλευτὰς ἐζήτησε καταφύγιον εἰς δύο ὑδραϊκὰ πλοῖα. Ἀπὸ τὸν ἴδιον πανικὸν κατελήφθησαν καὶ οἱ πολιορκηταὶ τοῦ Ναυπλίου καὶ ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν. Μόνον ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ὁ Ὑψηλάντης δὲν ἔχασαν τὴν ψυχραιμίαν των. Ὁ δεῦτερος μὲ 700 ἄνδρας εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἀκρόπολιν τοῦ Ἄργους καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἠνώχλει τὸν Δράμαλην. Ὁ Γέρος, ἀφοῦ μὲ τὴν βροντώδη φωνὴν του ἐξύπνησε τὰ πατριωτικὰ αἰσθήματα τῶν Ἑλλήνων, ἔστησε τὸ στρατηγεῖον του εἰς τοὺς Μύλους τῆς Λέωνης καὶ διέταξε νὰ καύσουν τὰ σπαρτὰ καὶ νὰ καταστρέψουν ὅσα πηγὰδια ἤμποροῦσαν. Κοντὰ του ἔσπευσαν ὁ Νικηταρᾶς, ὁ Παπαφλέσσας, ὁ Πλαπούτας κ.ἄ. καὶ συντόμως αἱ δυνάμεις του ἔφθασαν τοὺς 5.000 ἄνδρας.

Ὁ Δράμαλης ἔχανε τὸν χρόνον του εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς ἀκροπόλεως τοῦ Ἄργους. Ὁ Κολοκοτρώνης, ὅταν ἐνισχύθη εἰς τοὺς Μύλους, ἐμήνυσεν εἰς τὸν Ὑψηλάντην νὰ ἀφήσῃ τὸ φρούριον. Τότε ὁ Δράμαλης ἐπροχώρησε καὶ ἐκυρίευσεν τὸ Ναύπλιον, ἀλλὰ ὁ ἑλληνικὸς στόλος τὸν ἠμπόδισε νὰ πάρῃ καὶ τὸν *Θαλασσόπυργον* (Μπούρτζι).

Ὁ τουρκικὸς στόλος δὲν ἤδυνήθη νὰ τὸν ἀνεφοδιάσῃ ἐν τῷ μεταξῷ ἐσημειώθη ἔλλειψις ζωοτροφῶν καὶ νεροῦ καὶ ἐπειδὴ τὸν ἐξήντλει καὶ ὁ Κολοκοτρώνης μὲ συνεχεῖς ἀψιμαχίας, ὁ Δράμαλης ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Κόρινθον καὶ νὰ μὴ προχωρήσῃ πρὸς τὴν Τρίπολιν.

Ὁ Κολοκοτρώνης ὅμως ἀντελήφθη τὰς προθέσεις του καὶ μὲ 2500 ἄνδρας κατέλαβε τὸ ὕψωμα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου (πλησίον τῆς Νεμέας), ποῦ δεσπόζει τῆς διαβάσεως τῶν Δερβενακίων. Οἱ ἄλλοι ὀπλαρχηγοὶ κατέλαβαν ἐπικαίρους θέσεις ἐπὶ τῆς διαβάσεως τοῦ Ἁγιοιορίου, ποῦ εὐρίσκειται ἀνατολικῶς τῶν Δερβενακίων.

Τὴν 26ην Ἰουλίου ἡ προφυλακὴ τοῦ Δράμαλης, ἐνῶ διήρχετο τὰ στενά, ἐδέχθη τὰ αἰφνιδιαστικὰ πυρὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ ὠθήθη πρὸς τὸ ὕψωμα τοῦ Ἀγίου Σώστη, ὅπου προσέτρεξαν ὁ Νικηταρᾶς καὶ ὁ Ἄντ. Μαυρομιχάλης. Ἡ μάχη μετεβλήθη εἰς σφαγὴν τῶν Τούρκων, οἱ ὅποιοι ἀλλόφρονες προσεπάθουν νὰ εὔρουν διέξοδον, ἐγκαταλείψαντες 3000 πτώματα.

Τὴν 28ην ὁ Δράμαλης ἐπροτίμησε νὰ περάσῃ μὲ τὴν κυρίαν δύναμίν του ἀπὸ τὸ Ἀγιονόρι, διότι ἡ διάβασις ἐκεῖνη ἦτο πλατυτέρα, ἀλλὰ τὰ σώματα τῶν Παπαφλέσσα, Ὑψηλάντη καὶ Νικηταρᾶ, πού ἐφύλασσαν τὰ ὕψωματα τῆς διαβάσεως, ἐπέπεσον ἐναντίον τῶν Τούρκων καὶ τοὺς ἀπεδεκάτισαν. Ὅσοι διεσώθησαν, ἐσκορπίσθησαν εἰς τὰ γύρω μέρη. Ὁ ἴδιος ὁ Δράμαλης ἐφθασε ταπεινωμένος εἰς τὴν Κόρινθον, ὅπου καὶ ἀπέθανε ἔπειτα ἀπὸ ὀλίγας ἡμέρας ἀπὸ τὴν λύπην του.

Ἡ καταπληκτικὴ στρατιὰ τοῦ Δράμαλη εἶχε διαλυθῆ μὲ τόσον ἄδοξον τέλος. Ἡ λαϊκὴ μοῦσα δὲν παρέλειψε νὰ ἱστορήσῃ τὸν ὄλεθρόν του :

*Φύσα, μαῖστρο δροσερὲ κι' ἀέρα τοῦ πελάγου,
νὰ πᾶς τὰ χαιρετίσματα στοῦ Δράμαλη τῆ μάνα.
Τῆς Ρούμελης οἱ μπέηδες, τοῦ Δράμαλη οἱ ἀγάδες
στὸ Δεοβενάκι κείτονται, στὸ χῶμα ξαπλωμένοι. . .*

Ὁ Κολοκοτρώνης ἐθεωρήθη «Σωτὴρ τῆς Πατρίδος» καὶ ἡ Κυβέρνησις τὸν ἀνεκήρυξε ἀρχιστράτηγον τοῦ Μοριᾶ.

Τὴν βροχερὴν νύκτα τῆς 29ης Ν/βρίου ὁ Στάικος Σταϊκόπουλος μὲ 260 ἄνδρας κατώρθωσε νὰ ἀναρριχηθῆ μὲ σχοινιά εἰς τὰς ἐπάλξεις τοῦ Παλαμηδίου. Ἡ φρουρά, πού εἶχε ἀποδεκατισθῆ ἀπὸ τὸν τύφον καὶ τὴν πεῖναν (ἀφοῦ ἔφαγαν καὶ πτώματα), ἤλθεν εἰς συμφωνίαν μὲ τὸν Κολοκοτρώνην καὶ τοῦ παρέδωσε τὸ φοβερόν φρούριον.

Γ'. ΤΑ ΠΟΛΕΜΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ 1823

Τὸ σχέδιον δράσεως τοῦ σουλτάνου διὰ τὸ 1823 προέβλεπε δύο ἐκστρατείας: Μίαν κατὰ τῆς Δ. Ἑλλάδος ἀπὸ τὴν Ἠπειρὸν καὶ ἄλλην κατὰ

της Α. από την Θεσσαλίαν. Αί δύο χωρισταί στρατιαί — ἀφοῦ ὑπέτασσον τὴν Στερεάν — θὰ ἤρουντο γύρω ἀπὸ τὴν Ναύπακτον, διὰ νὰ περάσουν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ νὰ καταπνίξουν καὶ ἐκεῖ τὸ κίνημα.

ΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1823 ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὴν Λάρισαν μία στρατιά με ἀρχηγὸν τὸν Βερκόφτσαλην, διὰ νὰ ὑποτάξῃ τὴν Α. Στερεάν.

Ἀπὸ τὴν δύναμιν αὐτὴν ἐν σῶμα με ἐπικεφαλῆς τὸν Κιουταχῆν ἐπολόρησε τὸ Τρίκερι, πὺ καῖται εἰς ἀπόκρημνον ἀκρωτήριον τοῦ νοτίου Πηλίου. Τοὺς Τρικεριώτας ἐβοήθει καὶ ὁ Καρατάσος με τοὺς κλέφτες τοῦ Ὀλύμπου. Ὁ Κιουταχῆς, με τὴν βοήθειαν τοῦ τουρκικοῦ στόλου, ἠνάγκασε τοὺς Τρικεριώτας νὰ δεχθοῦν τουρκικὴν φρουράν. Ὁ Καρατάσος με τοὺς κλέφτες διέφυγεν εἰς τὴν Σκιάθον. Ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἔφθασεν ἀργὰ καὶ ἡ μόνη του ἐπιτυχία ἦτο ὅτι ἠχμαλώτισεν εἰς τοὺς Ὀρεοὺς τῆς Εὐβοίας 5 ἐχθρικὰ βρίκια.

Ὁ Βερκόφτσαλης, ἀφοῦ ἠρήμωσε τὴν Φωκίδα καὶ τὴν Βοιωτίαν, ἐγκατέστησε τὸ στρατηγεῖον του εἰς τὰς Θήβας. Ἀπὸ ἐκεῖ ἔστειλεν ἓνα σῶμα στρατοῦ εἰς τὴν κεντρικὴν καὶ βόρειον Εὐβοίαν καὶ τὴν ἠνάγκασεν εἰς ὑποταγὴν· εἰς τὴν Καρυστίαν ὅμως ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ ὁ Κριεζώτης εἶχον ἐπιτυχίας.

Ἐπειτα ὁ Βερκόφτσαλης ἐβάδισε ἐναντίον τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν· μία ὅμως ἐπιδημία, καθὼς καὶ ἡ ζωηρὰ δρᾶσις τοῦ Ἀνδρούτσου εἰς τὴν Βοιωτίαν, τὸν ἠνάγκασαν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Λάρισαν.

Η ΕΙΣΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΥΤΙΚΗΝ ΕΛΛΑΔΑ. ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΜΑΡΚΟΥ ΜΠΟΤΣΑΡΗ

Εἰς τὴν Δ. Ἑλλάδα ὁ Μουσταῆς πασῶς τῆς Σκόδρας με 8000 Ἀλβανοὺς ἐξεχύθη εἰς τὴν Εὐρυτανίαν καὶ ὁ Ὁμέρ Βρυώνης με 4000 Τουρκαλβανοὺς ἐβάδισε πρὸς τὸν Κραβασαράν (Ἀμφιλοχίαν).

Ὅπως τὸ 1822, ἔτσι καὶ τώρα πρόμαχος εἰς τὴν Δ. Ἑλλάδα ἀνεδείχθη ὁ Μάρκος Μπότσαρης. Αὐτὸς ἦταν υἱὸς τοῦ Σουλιώτου ὀπλαρχηγοῦ Κίτσου Μπότσαρη. Ἡ ἀντίστασις του εἰς τὸ Σούλι ἐναντίον τοῦ Χουραϊτ καὶ ἡ ὑπεράσπισις τοῦ Μεσολογγίου τὸν εἶχον κάμει διάσημον. Διὰ τοῦτο ἡ κυβέρνησις τὸν ἐτίμησε με τὸ δίπλωμα τοῦ ἀρχι-

στρατήγου τῆς Δ. Ἑλλάδος. Αὐτὸ ὅμως ἐκίνησε τὴν ζηλοτυπίαν τῶν ἄλλων ὀπλαρχηγῶν, οἱ ὁποῖοι ἐζήτησαν καὶ ἔλαβον ἐπίσης διπλώματα. Τότε ὁ Μπότσαρης, ἀφοῦ ἔσχισε τὸ δίπλωμα ἐνώπιον τῶν ἀντιζήλων του καὶ τοὺς εἶπεν ὑπερηφάνως «Ὅποιος εἶναι ἄξιος, παίρνει τὸ δίπλωμα μὲ τὸ σπαθὶ του ἐμπρὸς εἰς τὸν ἐχθρόν», ἐβάδισε πρὸς τὸ Καρπενῆσι.

Εἶχε μάθει ὅτι ἐκεῖ πλησίον ἦτο στρατοπεδευμένη ἡ προφυλακὴ τοῦ Μουσταῆ ἀπὸ 4000 ἀνδρας μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Τζελαλεδὶν βέην. Ἦτο μεσονύκτιον τῆς 9 Αὐγούστου, ὅταν ὁ ἀετὸς τοῦ Σουλίου μὲ τὰ 350 παλληκάρια του ἐφώρησεν εἰς τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον καὶ ἤρχισε τὴν σφαγὴν. Οἱ Σκοδρινοὶ, ἐπειδὴ αἰφνιδιάσθησαν εἰς τὸν ὕπνον, ἔφρουγον πανικόβλητοι εἰς τοὺς λόγγους. Αἱ προφυλακαὶ τοῦ Μουσταῆ διελύθησαν, ἐνῶ 800 Ἀλβανοὶ ἐφανεύθησαν καὶ πολλὰ ὑποζύγια καὶ ἐφόδια περιῆλθον εἰς χεῖρας τῶν νικητῶν.

Τὴν νίκην ὅμως αὐτὴν ἡ Ἑλλάς τὴν ἐπλήρωσε μὲ τὸν θάνατον τοῦ πλέον ἀγνοῦ ἥρωος τῆς Δ. Ἑλλάδος. Ὁ Μάρκος Μπότσαρης, μολονότι πληγωμένος εἰς τὸν μηρόν, ἐπήδησεν εἰς μίαν μάνδραν, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκετο ἡ σκηνὴ τοῦ Τζελαλεδὶν. Κάποιος ὅμως Ἀλβανὸς τὸν ἐσημάδευσε εἰς τὸ μέτωπον καὶ τὸν ἐφόνευσε.

Διὰ τὴν συμφορὰν αὐτὴν ὅλον τὸ ἔθνος ἔκλαυσε καὶ ἐκῆδευσε τὸν νεκρὸν μὲ τόσας τιμάς, πού ἐνθυμίζουσι τοὺς θριάμβους τῶν αὐτοκρατόρων: Ἐμπρὸς ἐβάδιζον οἱ αἰχμάλωτοι καὶ τὰ ἐχθρικά λάβαρα, ἠκολούθει ὁ ἀρχιεπίσκοπος καὶ πολλοὶ ἱερεῖς, ἔπειτα ἐφέρετο ὁ νεκρὸς καλυμμένος μὲ γαλάζιαν χλαίνην. Ὑστερον ἠκολούθουν οἱ συγγενεῖς του, οἱ ἐπίσημοι, ὁ λαὸς, ἐκλεκτοὶ ἵπποι μὲ πολυτελεῖς σέλες μπέηδων καὶ ἀγάδων καὶ ἡμίονοι φορτωμένοι μὲ λάφυρα.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μάρκου Μπότσαρη οἱ δύο πασάδες ἐπολιόρκησαν τὸ Αἰτωλικόν. Ἡ κομόπολις αὐτὴ ἔχει κτισθῆ εἰς μίαν νησίδα, πού εὐρίσκεται εἰς τὴν λιμνοθάλασσαν 10 χιλμ. δυτικὰ ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι. Ἐκ τῶν 2500 κατοίκων τῆς οἱ 500 ἦσαν ἔνοπλοι. Ἡ πολιορκία ἤρχισε εἰς τὰς 5 Ὀκτωβρίου. Οἱ Αἰτωλικιώται, ἐπειδὴ οἱ Τούρκοι τοὺς ἔκοψαν τὴν ὕδρευσιν ἀπὸ τὸ Κεφαλόβρυσον, εὐρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ πίνουν θάλασσαν, ἡ ὁποία «τοὺς ἔκοβε τὰ ἔντερα». Ἡ ἀντίστασις αὐτὴ καὶ ἡ ἐμφάνισις τοῦ Κίτσου Τζαβέλλα εἰς τὸν Ζυγὸν ἠνάγκασε τοὺς πασάδες νὰ λύσουν τὴν πολιορκίαν.

23 Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΚΑΙ Η ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ. ΟΙ ΕΜΦΥΛΙΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΚΑΙ ΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΔΑΙ ΤΩΝ

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΚΑΤΑ ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΕΤΗ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Ἀμέσως ἔπειτα ἀπὸ τὴν κήρυξιν τῆς Ἐπαναστάσεως ἔγινεν αἰσθη- τὴ ἢ ἔλλειψις κεντρικῆς ἐξουσίας. Ἐνας κοινὸς κυβερνητικὸς μηχανισμὸς δι' ὅλας τὰς περιφερείας, ποὺ ἠλευθερώθησαν, θὰ ἐξησφάλιζε χρήματα καὶ ἐφόδια, θὰ ἔβαζε τάξιν καὶ πειθαρχίαν εἰς τὰς πολεμικὰς δυνάμεις, μίαν κεφαλὴν ποὺ θὰ καθωδήγει ὁλόκληρον τὸ σῶμα τῆς ἀγ- νιζομένης πατρίδος, ὅπου τὰ ἔθνικὰ συμφέροντα ἀπῆλθον.

Ἡ «Μεσσηνιακὴ Σύγκλητος» ἀ- ποτελεῖ τὴν πρώτην ὑποτυπώδη μορ- φὴν κυβερνήσεως. Αὐτὴ ιδρύθη εἰς τὰς Καλάμας τὴν 24 Μαρτίου καὶ συνεκροτήθη ἀπὸ 9 μέλη με πρόε- δρον τὸν Πετρόμπεην. Μνημειώδης ὑπῆρξεν ἡ διακήρυξις τῆς, ποὺ ἔστει- λεν πρὸς τὰς εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις καὶ τὰς Η.Π.Α. Εἰς αὐτὴν ἐγράφε- το ὅτι οἱ σκοποὶ τοῦ Ἀγῶνος εἶναι θρησκευτικοὶ καὶ ἔθνικοὶ καὶ διὰ τοῦτο οἱ λαοὶ αὐτοὶ πρέπει νὰ δεί- ξουν κατανόησιν καὶ νὰ βοηθήσουν τοὺς ἀπογόνους τοῦ Περικλέους.

Ἡ «Πελοποννησιακὴ Γερουσία» ὑπῆρξε διοικητικὴ μορφή εὐρυ- τέρα ἀπὸ τὴν «Μεσσηνιακὴν Σύγκλητον». Συνεκροτήθη διὰ νὰ διευθύνῃ τὸν Ἀγῶνα εἰς ὅλον τὸν Μοριᾶν. Τὴν συνεκρότησαν ἑπτὰ μέλη με πρόεδρον τὸν Πετρόμπεην, ποὺ τὰ ἐξέλεξε μίαν συνέλευσις ἐκ 37 προκρίτων τῆς Πελοποννήσου, οἱ ὅποιοι συνῆλθον εἰς τὰς 26 Μαΐου

Εἰκ. 26. Ὁ Μάρκος Μπότσαρης

εις τὸ Μοναστήρι τῶν Καλτετζῶν τῆς Μαντινείας. Κατὰ τὸ ὑπόδειγμα αὐτῆς ἰδρῦθη εἰς τὸ Μεσολόγγι ἡ Γερουσία τῆς Δ. Ἑλλάδος με πρόεδρον τὸν Μαυροκορδάτον καὶ εἰς τὰ Σάλωνα ὁ Ἄρειος Πάγος τῆς Α. Ἑλλάδος με πρόεδρον τὸν Θ. Νέγρην.

Ἄλλὰ ὅλα αὐτὰ τὰ διοικητικὰ ὄργανα μόνον τὴν πολυαρχίαν καὶ τὴν σύγχυσιν ἐκαλλιέργουν. Διὰ νὰ ἐκλείψουν ὅλαι αὐταὶ αἱ ἀνωμαλίαι, τὸν Ν/βριον τοῦ 1821 ὁ Ὑψηλάντης ἐκάλεσε τὸν λαὸν τῶν ἐλευθέρων πλέον περιφερειῶν νὰ ἐκλέξῃ τοὺς ἀντιπροσώπους των διὰ μίαν Πανελληνίον Συνέλευσιν. Αὐτὴ πραγματικῶς συνῆλθεν εἰς τὴν Πιάδαν (ἀρχαίαν Ἐπίδαυρον) περὶ τὰ μέσσα τοῦ Δεκεμβρίου. Πρόεδρος τῆς ἐξελέγη ὁ Μαυροκορδάτος. Τὴν 1 Ἰανουαρίου 1822 ἡ Ἐθνοσυνέλευσις τῆς Ἐπιδαύρου ἐξέδωσε πανηγυρικὴν διακήρυξιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος «ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων» καὶ ἐψήφισε τὸ πρῶτον Ἑλληνικὸν Σύνταγμα, τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη «Προσωρινὸν Πολίτευμα τῆς Ἐπιδαύρου» καὶ εἶχε δημοκρατικὴν

Εἰκ. 27. Ὁ Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης.

μορφὴν. Ἡ Α' Ἐθνοσυνέλευσις καθιέρωσε καὶ τὴν Κρανόλευκον ὡς σύμβολον τῆς Πατρίδος.

Τὸ πολίτευμα τῆς Ἐπιδαύρου ὠρίζε 3 ἐξουσίας: Πρῶτον, τὸ Νομοτελεστικόν, πενταμελῆ ἐπιτροπὴν, τὴν ὁποίαν ἐκλέγει ἡ ἐθνοσυνέλευσις διὰ νὰ κυβερνᾷ ἐπὶ ἓν ἔτος· πρόεδρος αὐτῆς (πρωθυπουργός) ἐξελέγη ὁ Μαυροκορδάτος. Δεύτερον, τὸ Βουλευτικόν, ἀπὸ 70 βουλευτᾶς, τὸ ὁποῖον ψηφίζει ἢ ἀπορρίπτει τὰ νομοσχέδια τοῦ Νομοτελεστικοῦ. Πρόεδρος αὐτοῦ ἔγινεν ὁ Ὑψηλάντης, καὶ τοῦ Βουλευτικοῦ ἡ Θητεία ἦτο ἐτήσια. Τρίτον, τὴν Δικαστικὴν ἐξουσίαν, μολονότι δὲν ὑπῆρχον δικαστήρια.

Ἀπὸ ὅλα αὐτὰ βλέπομεν ὅτι ἡ Ἐπανάστασις μετὰ τὴν λήξιν τοῦ πρώτου ἔτους ὄχι μόνον ἐστερεώθη, ἀλλὰ ἀπέκτησε καὶ κεντρικὴν κυβερνή-

σιν καὶ Σύνταγμα. Ἡ περίοδος τῶν τοπικῶν κυβερνήσεων καὶ τῆς ἀναρχίας τελειώνει. Τώρα οἱ Ἕλληνες εἶναι συντεταγμένη ἐθνότης καὶ ἔχουν νὰ ἀντιτάξουν ἀπέναντι τῆς Τουρκίας ἐλευθέραν ἑλληνικὴν Πολιτείαν. Καὶ εἶναι βεβῆ τὸ ἔργον τῆς νεαρᾶς αὐτῆς Πολιτείας: πρῶτον, νὰ συντονίσῃ τὰς προσπάθειάς διὰ τὴν διατήρησιν καὶ ὀργάνωσιν τῶν ἀποκτηθέντων· δεύτερον, νὰ ἀγωνισθῇ διὰ τὴν ἐνεξαρτησίαν καὶ τῶν λοιπῶν ἀλυτρώτων Ἑλλήνων.

ΟΙ ΕΜΦΥΛΙΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΚΑΙ ΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ ΑΥΤΩΝ

Ἀπὸ τότε ποὺ ἐνίκηθη ὁ Δράμαλης μέχρι τοῦ 1825, ἡ Πελοπόννησος δὲν ἐδοκιμάσθη ἀπὸ ἄλλην τουρκικὴν εἰσβολήν. Τὴν εὐκαιρίαν ὅμως αὐτὴν δὲν τὴν ἐξεμεταλλεύθησαν οἱ Ἕλληνες, διὰ νὰ κυριεύσουν τὰ ὀλίγα φρούρια, τὰ ὅποια κατεῖχον ἀκόμη οἱ Τούρκοι, καὶ νὰ ἐτοιμαθοῦν πρὸς ἀπόκρουσιν νέας εἰσβολῆς. Ἀντιθέτως ἤρχισαν νὰ φιλονοικοῦν διὰ τὴν ἐξουσίαν.

Αἰτία τῶν ἐμφυλίων πολέμων ὑπῆρξεν ὁ χωρισμὸς τῶν Ἑλλήνων εἰς δύο πολιτικὰς παρατάξεις: εἰς τὸ κόμμα τῶν στρατιωτικῶν, μὲ ἀρχηγὸς τὸν Κολοκοτρώνην καὶ τὸν Ὁδ. Ἀνδρουτσοῦν καὶ εἰς τὸ κόμμα τῶν πολιτικῶν, ποὺ εἶχεν ἀρχηγὸς τὸν Μαυροκορδάτον, τὸν Νέγγρην καὶ τὸν Κωλέττην.

Ἀφορμὴ τοῦ πρώτου ἐμφυλίου πολέμου ἦτο ἡ πλειοψηφία τῶν βουλευτῶν τοῦ κόμματος τῶν πολιτικῶν εἰς τὴν Β' Ἐθνοσυνέλευσιν τοῦ Ἀστρους (Μάρτιος 1823). Ἐπειδὴ ἡ νέα Κυβέρνησις (τὸ Νομοτελεστικόν) περιελάμβανε τέσσαρας πολιτικούς καὶ ἓνα στρατιωτικόν, τὸν Κολοκοτρώνην, οἱ στρατιωτικοὶ μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Κολοκοτρώνην, (ἀφοῦ προσεταιρίσθησαν τὸν Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως Πετρόμπετην), μετέθεσαν τὴν ἔδραν τῆς εἰς Τρίπολιν καὶ ἐζήτησαν τὴν διάλυσιν τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως (Νοέμβριος). Αὐτὴ ὅμως δὲν διελύθη, ἀλλὰ ἐξέλεξεν ἄλλην κυβέρνησιν ὑπὸ τὸν Γεώργ. Κουντουριώτην μὲ ἔδραν τὸ Κρανίδι. Τὴν νέαν κυβέρνησιν ὑπεστήριζον οἱ πρόκριτοι τῆς Πελοποννήσου, οἱ Στερεολλαδίται καὶ οἱ Νησιῶται. Ἐνώπιον τῆς δυνάμεως τῆς ἄλλης κυβερνήσεως ὁ Κολοκοτρώνης ὑπεχώρησε διὰ τὸ καλὸν τῆς Πατρίδος καὶ τοῦ ἐδόθη ἀμνηστία.

Ὁ δεύτερος ἐμφύλιος πόλεμος ἤρχισε τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1824. Οἱ πρόκριτοι τῆς Πελοποννήσου συνεμάχησαν μὲ τὸν Κολοκοτρώνην

κατὰ τῆς κυβερνήσεως Κουντουριώτη. Αὐτή, ἐπειδὴ δὲν εἶχεν ἰσχυρὰς δυνάμεις εἰς τὸν Μοριάν, ἐκάλεσε, μὲ τὴν μεσολάβησιν τοῦ Ἡπειρώτου ὑπουργοῦ τῆς *Κολέττη*, τὰ σώματα τοῦ Γκούρα καὶ τοῦ Καραϊσκάκη καὶ κατέβαλε τοὺς ἀντιπάλους τῆς. Ὁ Κολοκοτρώνης, μολονότι ἐζήτησε συμβιβασμὸν — διότι ἦτο συντετριμμένος ἀπὸ τὸν φόνον τοῦ υἱοῦ του Πάνου — συνελήφθη μὲ 24 ἄλλους προκρίτους τῆς Πελοποννήσου καὶ ἐφυλακίσθη εἰς Ὑδραν (Ἰαν. 1825). Ἡ Κυβέρνησις ἐστράφη κατόπιν καὶ ἐναντίον τοῦ Ὀδυσσεῶς Ἀνδρούτσου, τὸν ὁποῖον κατηγορήσεν ὅτι εὕρισκετο εἰς συνεννοήσεις μὲ τοὺς Τούρκους. Ὁ Ὀδυσσεύς, (ἀφοῦ ἔλαβεν ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ ἀμνηστευθῆ), παρεδόθη εἰς τὸν Γκούραν, ὁ ὁποῖος ὅμως τὸν ἔφερε σιδηροδέσμιον εἰς Ἀθήνας καὶ τὸν ἐφυλάκισεν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Τὴν 5ην Ἰουνίου 1825 ὁ ἦρωσ τῆς Γραβιᾶς εὐρέθη νεκρὸς κάτω ἀπὸ τὰ τεῖχη. Τὸν εἶχον κρημνίσαι ἄνθρωποι τοῦ Γκούρα. Τὸ Ἔθνος ἀργότερον, ἐπειδὴ διεπιστώθη ὅτι ὁ Ὀδυσσεύς ἦτο ἀθῶος καὶ ὅτι ἔπεσε θῦμα τῶν παθῶν, ἀπεκατέστησε τὴν μνήμην του καὶ τὸν ἔταξεν εἰς τὴν χορείαν τῶν ἡρώων, ὅπως τὸν Κολοκοτρώνην καὶ τὸν Καραϊσκάκην.

Ἔτσι ἐτελείωσαν οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν μελανὴν παρένθεσιν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ 1821. Μὲ αὐτοὺς διεσπάσθη ἡ ἐθνικὴ ἐνότης καὶ ἐπὶ πολὺν καιρὸν ἐκυριάρχησαν τὰ πάθη καὶ ἡ ἀναρχία, τὰ ὁποῖα ὀλίγον ἔλειψε νὰ φέρουν τὸ ἐπαναστατημένον ἔθνος εἰς τὸν ὀλεθρον.

24 Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΚΑΙ Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 1824

ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ

Αἱ μεγάλοι Δυνάμεις τῆς Δύσεως, τὴν πολιτικὴν τῶν ὁποίων ἐκανόνιζεν ἡ Ἱερὰ Συμμαχία, δὲν ἔβλεπαν, ὅπως ἐμάθομεν, μὲ εὐνοϊκὸν βλέμμα τὰ κινήματα τῶν λαῶν δι' ἐλευθερίαν. Τὰ ἰδίᾳ διαθέσεις ἔδειξαν αὐταὶ καὶ διὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν εἰς τὰ συνέδρια τῶν ἡγεμόνων τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας τόσον τοῦ Λάμπραχ ὅσον καὶ τῆς Βερόνας.

Εἰς τὸ συνέδριον τοῦ Λάμπραχ (πόλεως τῆς Γιουγκοσλαβίας), πρὸ εἶχε συνέλθει τὴν ἀνοιξιν τοῦ 1821 διὰ νὰ ἀποφασισθῆ τί μέτρα

θὰ ἐλαμβάνοντο ἐναντίον τῶν ἐπαναστατῶν τῆς Νεαπόλεως, οἱ ἡγεμόνες καὶ οἱ ὑπουργοὶ τῶν ἐξωτερικῶν συνεζήτησαν καὶ διὰ τὴν ἐξέγερσιν εἰς τὰς παραδουναβίους ἡγεμονίας. Τότε ὁ Τσάρος, ἐπειδὴ εἰς τοὺς συνέδρους εἶχε γεννηθῆ ἡ ὑπόψις ὅτι ἡ Ρωσία εἶχεν ὑποκινήσει τὸν Ὑψηλάντην, ἔσπευσε νὰ δηλώσῃ ὅτι δὲν ἐγνώριζε τίποτε καὶ διὰ τοῦτο ἔπαυσε τοὺς Ὑψηλάντας ἀπὸ τὰς θέσεις των εἰς τὸ ρωσικὸν κράτος.

Εἰς τὸ συνέδριον τῆς Βερόνας (φθινὸπ. τοῦ 1822),— ὅπου ἐλήφθη ἀπόφασις νὰ σταλοῦν γαλλικὰ στρατεύματα εἰς τὴν Ἰσπανίαν, διὰ νὰ καταπνίξουν τὸ κίνημα τοῦ δημοκρατικοῦ λαοῦ τῆς χώρας αὐτῆς,— ἐγινε πάλιν συζήτησις καὶ διὰ τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα. Ἡ Ρωσία, ἐξ αἰτίας τῶν βιαιοπραγιῶν τῶν Τούρκων, εἶχε σκοπὸν νὰ ἐπέμβῃ ὑπὲρ τῶν ἐπαναστατῶν· οἱ ἄλλοι σύεδροι ὅμως ἔπεισαν τὸν Τσάρον νὰ μὴν πραγματοποιήσῃ ἐπέμβασιν, διότι θὰ διελύετο ἔτσι ἡ Ἱερὰ Συμμαχία. Ὁ Τσάρος τὸ ὑπεσχέθη, ἐὰν καὶ ὁ σουλτᾶνος ἐσέβετο τὰς συνθήκας τοῦ Κιουτσούκ Καϊναρτζῆ καὶ τοῦ Ἰασιίου. Τόσον μεγάλην σκληρότητα ἐπέδειξαν οἱ ἡγεμόνες τότε, ὥστε — διὰ νὰ μὴ δυσχεραστῆσιν τὸν σουλτᾶνον — ἀπέφυγαν νὰ δεχθῶν εἰς τὸ συνέδριόν των μίαν ἐπιτροπὴν τῶν ἐπαναστατῶν, ἡ ὁποία μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Μαυροκορδάτον εἶχεν ἔλθει, διὰ νὰ ἀναπτύξῃ τὰ ἑλληνικὰ δίκαια.

Ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω φαίνεται ὅτι αἱ μεγάλαι Δυνάμεις ἔβλεπον τὴν Ἐπανάστασιν ὡς ζήτημα ταραχῶν καὶ ἀποστασίας ὑπηκόων ἐναντίον νομίμου καθεστῶτος καὶ ἀπέφευγον νὰ συζητήσουν τὰ αἰτήματα αὐτῆς εἰς τὰ διπλωματικά συνέδρια.

Ἀπὸ τοῦ 1823 ὅμως μερικαὶ κυβερνήσεις, ἐπειδὴ οἱ λαοὶ των ἤρχισαν νὰ ἀντιδροῦν, ἐβεβαιώθησαν πλέον ὅτι τὸ κίνημα ἀπετέλει νόμιμον ἐξέγερσιν ὀλοκλήρου Ἔθνους ἐναντίον ἀπανθρώπου τυράννου καὶ ὅτι εἶχον ὑποχρέωσιν νὰ λάβουν ἐπίσημον θέσιν, πρὶν τὸ ἔθνος αὐτὸ ἀφανισθῆ.

Πρώτη ἡ Ἀγγλία, ἐπειδὴ ἐφοβεῖτο αἰφνιδισμὸν τῆς Ρωσίας, τὸν Μάρτιον τοῦ 1823 (κατόπιν ἐνεργειῶν τοῦ φιλέλληνος ὑπουργοῦ τῆς τῶν Ἐξωτερικῶν Γεωργίου Κάνιγγ) ἀνεγνώρισε τὸν θαλάσσιον ἀποκλεισμόν, ποῦ εἶχεν ἐπιβάλει ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις. Ἡ πρᾶξις αὕτη ἀπετέλει τὴν πρώτην διπλωματικὴν νίκην τῆς ἐπαναστάσεως.

Εἰς τὰς 2 Δεκεμβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους καὶ ὁ Πρόεδρος τῶν Η. Π. Α. Μονρόε εἰς τὸ ἐτήσιον διάγγελμα του πρὸς τὸ Κογκρέσσον ἐξέφραξε τὴν ἐλπίδα ὅτι οἱ Ἕλληνες θὰ νικήσουν καὶ θὰ ἰδρῶθῃ ἐλεύθερον

κράτος, τὸ ὁποῖον αἱ Η.Π.Α. ἔχουν ὑποχρέωσιν νὰ ἀναγνωρίσουν.

Ἄλλὰ καὶ ἡ Ρωσία περὶ τὸ τέλος τοῦ ἰδίου ἔτους, διὰ νὰ ἀντιδράσῃ εἰς τὴν ἐπιρροὴν ποῦ ἀπέκτα ἡ Ἀγγλία εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος, ἐπρότεινε τὸν σχηματισμὸν τριῶν χωριστῶν ἑλληνικῶν κρατιδίων, τὰ ὁποῖα νὰ εὐρίσκωνται ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ σουλτάνου. Τὴν πρότασιν ὅμως αὐτὴν τὴν ἀπέρριψαν καὶ οἱ δύο ἐμπόλεμοι : οἱ Τοῦρκοι, διότι ἔχαναν ἔδαφος· οἱ Ἕλληνες, διότι μὲ τὴν διαίρεσιν ἔβλεπαν νὰ ματαιώωνται οἱ σκοποὶ τῆς ἐπαναστάσεώς των.

Η ΑΝΤΙΔΡΑΣΙΣ ΤΩΝ ΔΥΤΙΚΩΝ ΛΑΩΝ. ΟΙ ΦΙΛΕΛΛΗΝΕΣ

Εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὰς κυβερνήσεις των, οἱ πολιτισμένοι λαοὶ τῆς Δύσεως εἶδον μὲ συμπάθειαν τὸν Ἀγῶνα τοῦ Ἔθνους μας διὰ τὴν ἀποτίναξιν τοῦ τυραννικοῦ ζυγοῦ. Πολλὰ πράγματα συνέτεινον, ὥστε αἱ συμπάθειαι αὐταὶ νὰ εἶναι ζωηραὶ: Κατὰ πρῶτον ἡ λάμψις τοῦ ὀνόματος Ἕλληνας. Δεύτερον, ἡ πάλη λαοῦ χριστιανικοῦ νὰ ἀποσείσῃ τὸν ζυγὸν τοῦ Ἰσλάμ. Τρίτον, ἡ συνεχιζομένη προσπάθεια τῶν ἐπαναστατημένων Ἑλλήνων, διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ των, παρὰ τὰ ἄνισα μέσα.

Τὸ εὐγενές αὐτὸ συναίσθημα, ποῦ ἐπλημμύρισε τοὺς δυτικούς λαοὺς ὑπὲρ τῆς Ἐπαναστάσεως, ἔχει ὀνομασθῆ Φιλελληνισμός.

Διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἤρχισαν νὰ ἰδρύνονται εἰς τὴν Εὐρώπῃ καὶ τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας φιλελληνικαὶ ἐπιτροπαί, αἱ ἐφημερίδες νὰ γράφουν ἄρθρα καὶ οἱ καθηγηταὶ ἀπὸ τὰς ἑδρας τῶν σχολείων νὰ ἐκθειάζουν τὸν ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων. Τὸ σπουδαιότερον ὅμως εἶναι ὅτι καὶ ἐθελονταὶ ἀνεχώρουν μὲ ἐνθουσιασμὸν, διὰ νὰ προσφέρουν τὸ αἷμα των ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ Ἀγῶνος τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ φιλελληνικὸν κίνημα κατὰ τὸ 1823 εἶναι ἰσχυρὸν καὶ ἔχει ἐξελθῆ ἀπὸ τὴν Φινλανδίαν μέχρι τῆς Πορτογαλίας καὶ ἀπὸ τὴν Πολωνίαν μέχρι τῆς Ἀμερικῆς. Ἀπὸ τοὺς φιλέλληνας διεκρίθησαν κατὰ χώρας οἱ ἐπόμενοι :

Εἰς τὰς Η.Π.Α. ὁ Ἐδουάρδος Ἐβερει, ὁ Βέπτσερ, ὁ ἰατρὸς Σάμουελ Χάου καὶ ὁ Γ. Τζάρβις· οἱ δύο τελευταῖοι ἦσαν ἀξιοματικοὶ καὶ ἐπολέμησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα· ὁ Τζάρβις μάλιστα ἀπέθανεν ἀπὸ ἐλονοσίαν.

Εἰς τὴν Γερμανίαν ὁ καθηγητὴς Θῆρος καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκος (πατὴρ τοῦ Ὀθωνος), ὁ συνταγματάρχης Νόρμαν κ. ἄ. Εἰς τὴν Γαλλίαν ὁ ποιητὴς Βίκτωρ Οὐγκώ, ὁ ζωγράφος Ντελα-

κρονιά, ο χαράκτης Δαβίδ, ο βασι-
λεὺς Κάρολος ο' Ι' καὶ ἄλλοι ἀνώτεροι
ἀξιωματικοὶ ἀνέπτυξαν θερμὸν φι-
λληλικὸν ρεῦμα.

Εἰς τὴν Ἑλβετίαν ὁ τραπεζί-
της Ἐυνάρδος ὠργάνωσεν τὴν οἰ-
κονομικὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Ἀγῶνος.

Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὁ συνταγμα-
τάρχης Στάνχολ, πρόεδρος τοῦ φιλε-
λληνικοῦ συλλόγου τοῦ Λονδίνου,
πού ἤλθε τὸν Νοέμβριον τοῦ 1823 εἰς
τὸ Μεσολόγι καὶ ἔφερε μαζὺ του
καὶ ἓνα τυπογραφεῖον, εἰς τὸ ὅποιον
ἄλλος φιλέλλη, ὁ Ἑλβετὸς Μάγερ,
ἐτύπωνε τὴν ἐφημερίδα «Ἑλληνι-
κὰ Χρονικά». Σπουδαιότερος ὅμως
ὄλων ἦτο ὁ λόρδος Βύρων.

Ὁ Βύρων (1788 - 1824) ἔθεω-
ρεῖτο ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους ποιη-
τὰς τῆς ἐποχῆς του. Ἐπειδὴ εἶχεν εὐ-
γενῆ ψυχὴν, συνεκινήθη ὅταν ἔμαθε
τὴν ἐξέγερσιν τῶν Ἑλλήνων.

Ἔτσι, ἀνήσυχος, ἀλλὰ γεμάτος ἀπὸ ἐνθουσιασμόν, ἔφθασε τὴν 24ην
Δεκεμβρίου 1823 εἰς τὸ Μεσολόγι. Ἀμέσως μετὰ τὴν ἀφιξίν του ἐφρόν-
τισε νὰ ὀχυρωθῇ ἡ πόλις καὶ νὰ παγιωθῇ ἡ ὁμόνοια καὶ ἡ πειθαρχία.
«Οἱ Ἕλληνες, ἐτόνιζεν, ἔχουν ἀνάγκην ἀπὸ πολλὰ πράγματα, ἀλλὰ
περισσότερον ἀπὸ ὁμόνοιαν καὶ πειθαρχίαν». Πολὺ ἀκόμη ἐνδιεφέρθη
διὰ νὰ ὀργανώσῃ ἓνα σῶμα τακτικοῦ στρατοῦ, τὸν πρῶτον πυρῆνα τοῦ
ὁποίου ἀπετέλεσαν 500 Σουλιῶται, πού τοὺς συνετῆρει μὲ ἰδικὰ του
χρήματα.

Δυστυχῶς τὸ ἐλῶδες κλῆμα τοῦ Μεσολογγίου ἐκλόνησε τὴν υγείαν
του, ὥστε εὐκόλως ὑπέκυψε τὴν 7ην Ἀπριλίου 1824 εἰς ἓνα κρουολόγημα.
Οἱ Ἕλληνες ἐκλαψαν τὸν θάνατόν του καὶ τοῦ ἀπένειμαν μεγάλας τιμὰς⁽¹⁾.

1. Ἡ Ἑλλάς, εὐγνώμων, ἀνήγειρε εἰς πολλὰ μέρη μνημεῖα καὶ ἀνδριάν-
τας τῶν Φιλελλήνων. Τὸ μεγαλοπρεπέστερον τούτων ἔχει στηθῆ πρὸς τιμὴν τοῦ
Βύρωνος εἰς τὴν πρωτεύουσάν (πλησίον τοῦ Ζαπείου).

Εἰκ. 28. Ὁ Βύρων

25 ΤΑ ΠΟΛΕΜΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΜΕΧΡΙ ΤΕΛΟΥΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Κατά τὰ τρία πρῶτα ἔτη τοῦ Ἀγῶνος ὁ σουλτᾶνος Μαχμουτ Β' προσεπάθει μὲ τὰς ἰδικὰς του δυνάμεις νὰ καταβάλλῃ τὰς ἐξεγέρσεις τῶν ἐπαναστατῶν. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὅμως τοῦ 1824, ἐπειδὴ ἀντελήφθη ὅτι δὲν ἠδύνατο μόνος του νὰ ὑποτάξῃ τοὺς Ἕλληνας, ἐζήτησε τὴν συνδρομὴν τοῦ πασᾶ τῆς Αἰγύπτου Μεχμέτ Ἀλῆ.

Ὁ μεγαλεπήβολος αὐτὸς δυνάστης ἦτο Ἀλβανὸς καὶ εἶχε γεννηθῆ εἰς τὴν Καβάλλαν. Νέος ἐστρατολογήθη ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ ἐστάλη εἰς τὴν Αἴγυπτον κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐκστρατείας τοῦ Ναπολέοντος. Ἐκεῖ, διακριθεὶς ἔνεκα τῶν πολεμικῶν προσόντων του, ἔγινε πασᾶς τῆς Αἰγύπτου. Ἐπειδὴ ἀντελήφθη τὴν ἀξίαν τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, ἐκάλεσε Γάλλους ἀξιωματικούς καὶ ὠργάνωσε τὸν στρατὸν του κατὰ τὸ εὐρωπαϊκὸν σύστημα.

Ὁ Μαχμουτ διὰ νὰ τὸν ἔχῃ πρόθυμον βοηθὸν τοῦ παρεχώρει τὴν Κύπρον καὶ τὴν Κρήτην καὶ διώριζε τὸν θετὸν υἱὸν του Ἴμπραήμ, πασᾶν τῆς Πελοποννήσου. Ὁ Μεχμέτ ἐδέχθη καὶ κατεστρώθη τὸ ἐξῆς σχέδιον. Ἐνῶ ὁ αἰγυπτιακὸς στόλος θὰ κατέπνιγε τὴν ἐπανάστασιν τῆς Κρήτης καὶ τῆς Κάσου, ὁ τουρκικὸς θὰ κατέστρεφε τὰ Ψαρά. Ἐπειτα οἱ δύο στόλοι ὁμοῦ θὰ ἐκινουῦντο διὰ νὰ ὑποτάξουν τὴν Σάμον καὶ τὴν Ὑδραν. Ἀφοῦ ἔτσι οἱ Τούρκοι θὰ ἐθαλασσοκράτουν, οἱ μὲν Αἰγύπτιοι θὰ ἐστρέφοντο ἐναντίον τῆς Πελοποννήσου, αἱ δὲ δυνάμεις τοῦ σουλτάνου ἐναντίον τῆς Στερεᾶς.

Καὶ ἐνῶ ὁ σουλτᾶνος ἐνήργει μὲ τόσῃ φρόνησιν, οἱ Ἕλληνες οὐδόλως εἶχον συναίσθησιν τῶν κρισίμων περιστάσεων.

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ 4ου ΕΤΟΥΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Κατὰ ξηρὰν δὲν ἔγιναν σπουδαῖαι ἐπιχειρήσεις τὸ 1824.

Εἰς τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα οἱ ἐπαναστάται ἐπέτυχον νὰ διαλύσουν τὸ στρατόπεδον τοῦ Βρυώνη εἰς Κραβασαράν.

Εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα οἱ ὀπλαρχηγοὶ Κίτσιος Τζαβέλλας, Σκαλοσοδήμος καὶ Ἰωάν. Νοταρᾶς ἐνίκησαν εἰς τὴν Ἀμπλιανῆν (μεταξὺ Γραβιᾶς καὶ Ἀμφίσσης) τὸν Δερβίς πασᾶν, ποὺ ὠδήγει 10.000 ἄνδρας. Ἐπίσης ἐνίκηθη εἰς τὸν Μαραθῶνα ὁ Ὁμέρ πασᾶς τῆς Καρύστου, ποὺ ἐβάδιζεν ἐναντίον τῶν Ἀθηνῶν.

Εἰς τὴν θάλασσαν κατὰ τὸ 1824 τὰ γεγονότα εἶναι πλέον συγκλονιστικά, διότι ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων ἐπιπίπτουν οἱ ἠνωμένοι στόλοι τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Τουρκίας διοικούμενοι ἀπὸ δύο ἀξιόους ἡγέτας : τὸν Χοσρέφ καὶ τὸν Ἰμπραήμ.

Ὁ Χοσρέφ διεκρίνετο διὰ τὴν σύνεσιν καὶ τὴν δραστηριότητά του, ἀλλὰ πολλάκις τοῦ ἔλειπε τὸ θάρρος.

Ὁ Ἰμπραήμ εἶχε προσόντα μεγάλου στρατηλάτου: τόλμην, ἐπιμονήν, αὐτοπεποίθησιν καὶ εὐστροφίαν πνεύματος. Ἐπίσης διέθετε καὶ θαυμάσιον ἐπιτελεῖον ἀπὸ Γάλλους καὶ Αἰγυπτίους ἀξιωματικούς.

ΥΠΟΤΑΓΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ. ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΚΑΣΟΥ

Οἱ Κρητικοὶ εἶχον ἐπαναστατήσει ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1821.

Οἱ Τοῦρκοι, ἐπειδὴ ἐνίκηθησαν εἰς τὴν ὑπαιθρον, ἤρχισαν τὰς σφαγὰς εἰς τὰς πόλεις Σητεῖαν, Ἡράκλειον καὶ Χανιά. Ὁ λαὸς ὅμως τῆς νήσου δὲν ἐτρομοκρατήθη.

Τότε ὁ σουλτᾶνος ἐζήτησε τὴν συνδρομὴν τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ διὰ νὰ ὑποτάξῃ τὴν Κρήτην. Αὐτὸς ἔστειλε τὸν γαμβρόν του Χασάν πασᾶν μὲ 5000 Τουρκαλβανούς. Ἡ ἀντίστασις ἦτο κρατερὰ καὶ μάλιστα ἀφ' ὅτου ἡ ἐλληνικὴ κυβέρνησις ἐνίσχυσε μὲ 1500 ἄνδρας καὶ 15 πυροβόλα τοὺς ἐπαναστάτας, οἱ ὅποιοι κατέλαβον τὸ Καστέλλι (Κισσαμίου) καὶ ἠπέλουν τὰ Χανιά. Δυστυχῶς ἀνεφύησαν ἀντιγνωμίαι πολιτικαὶ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων, ἐνῶ κατέφθανεν εἰς τὴν νῆσον—διότι ὁ Χασάν εἶχεν ἀποθάνει ἐν τῷ μεταξὺ—ὁ θηριώδης Χουσεῖν μπέτης, ὁ ὅποτος μὲ φόνους καὶ ἐρημώσεις ἐπέτυχεν ἐντὸς δύο μηνῶν νὰ ὑποτάξῃ τὴν Μεγαλόνησον (Μάιος 1824).

Αἱ φρικαλεότητες καὶ ἀπανθρωπῆαι, τὰς ὁποίας διέπραξαν τότε καὶ οἱ δύο ἀρχηγοὶ εἰς βᾶρος τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ, φαίνονται ἀπὸ δύο τραγικὰ ἐπεισόδια :

Εἰς τὸ σπῆλαιον *Μίλατος* (τοῦ Νομοῦ Λασηθίου) εἶχον κλεισθῆ 3000 γυναῖκοπαῖδα καὶ γέροντες, διὰ νὰ ἀποφύγουν τὴν σφαγὴν καὶ τὴν ἀτίμωσιν. Τὴν 22αν Φεβρουαρίου 1823 ὁ Χασάν τοὺς ἐβομβάρδισε καὶ ἐπειδὴ οἱ ἔγκλειστοὶ δὲν παρεδίδοντο, ἔβαλε φωτιά εἰς τὰ στόμια τοῦ σπηλαίου καὶ ἀπὸ τοὺς καπνοὺς ἐπνίγησαν πολλοί. "Ὅσοι ἐξῆλθον τὴν νύκτα, ἐφανεύθησαν ἔπειτα ἀπὸ φρικτὰ βασανιστήρια, ὅσα δὲ γυναῖκοπαῖδα ἐπέζησαν, ἐπωλήθησαν εἰς τὰ σκλαβοπάζαρα " Ἄλλοι 370 ἐπαναστάται

είχον ὀχυρωθῆ εἰς τὸ ἀπρόσιτον σπήλαιον *Μελιδόμι* (εἰς τὴν περιοχὴν *Ρεθύμνου*). Ὁ Χουσεῖν μπῆς τοὺς ἀπέκλεισεν ἀπὸ παντοῦ καὶ, ἀφοῦ ἐτρέπυησε τὸ ἄνω μέρος τῆς σπηλιᾶς, ἔρριπτε μέσα εὐφλέκτους ὕλας διὰ νὰ τοὺς προκαλέσῃ ἀσφυξίαν. Οἱ περισσότεροι ὑπέκυψαν εἰς τὸν φοβερὸν αὐτὸν θάνατον· ὅσοι ἐτόλμησαν νὰ ἐξέλθουν, διὰ νὰ ἀναπνεύσουν, κατεσφάγησαν.⁽¹⁾

Μὲ τὴν αὐταπάρησιν τοιούτων μαρτύρων ἐσφυρηλατήθη ἀδάμαστον τὸ φρόνημα τῶν κατοίκων τῆς Μεγαλονήσου καθ' ὅλην τὴν Ἑπανάστασιν καὶ τοὺς μετέπειτα ἀγῶνας.

Ἐπειτα ἀπὸ τὴν ὑποταγὴν τῆς Κρήτης ὁ Χουσεῖν ἐστράφη ἐναντίον τῆς *Κάσου*, ποῦ εὐρίσκεται εἰς τὰ ἀνατολικά τῆς Κρήτης. Ἡ νῆσος τότε εἶχε 5000 ψυχάς. Οἱ Κάσιοι ἦσαν τολμηροὶ ναυτικοὶ καὶ διέθετον 55 πολεμικά.

Τὴν νύκτα τῆς 7ης Ἰουνίου ὁ Χουσεῖν ἀπεβίβασεν ἀρκετοὺς Τουρκαλβανοὺς εἰς ἀποκρήμους ἀκτάς, τὰς ὁποίας οἱ Κάσιοι εἶχον ἀφήσει ἀφρουρήτους. Ἔτσι οἱ ἔχθροὶ ἀνερριχθήθησαν εἰς τοὺς βράχους καὶ ἐπέπεσαν κατὰ τῶν 4 χωρίων τῆς νήσου. Οἱ Κάσιοι αἰφνιδιασθέντες παρεδόθησαν. Εἰς χεῖρας τοῦ Χουσεῖν περιῆλθον ὅλα τὰ πλοῖα τῶν Κασίων καὶ ἄνω τῶν χιλίων αἰχμάλωτοι. Πολλοὶ κάτοικοι ἐσφάγησαν καὶ αἱ οἰκίαι τῶν ἐλεηλατήθησαν. Τόση ἦτο ἡ καταστροφή, ὥστε μέχρι τοῦ 1840 ἡ νῆσος ἔμεινεν ἀκατοίκητος.

Πληγὴ πολὺ βαρύτερον ἀπὸ τὴν ὑποταγὴν τῆς Κάσου ἀπετέλεσεν ἡ καταστροφή τῶν Ψαρῶν.

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΨΑΡΩΝ (22 ΙΟΥΝΙΟΥ 1824)

Ἡ μεγάλη ἱκανότης τῶν Ψαριανῶν εἰς τὰς θαλασσίας καταδρομὰς τοὺς εἶχε καταστήσει φόβητρον τῶν μικρασιατικῶν καὶ θρακικῶν παραλιῶν. Διὰ τοῦτο ὁ σουλτᾶνος ἀπεφάσισε νὰ ἀφανίσῃ τὴν βραχώδη αὐτὴν φωλεὰν τῶν κουρσάρων, ποῦ «εἰσέφαινετο ὡσὰν νὰ προκαλοῦσεν ὅλην τὴν ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν». Ὁ ἄρχηγός τοῦ τουρκικοῦ στόλου Χοσερέφ πασὰς ἀνέλαβε τὴν ἐκτέλεσιν τῆς διαταγῆς καὶ ἐπετέθη κατὰ τῆς νήσου μὲ 180 πλοῖα καὶ 14.000 στρατιώτας.

1. Τὸ ὀλοκαύτωμα τοῦ Μιλᾶτου ἔχει μείνει σχεδὸν ἄγνωστον εἰς τὸ Πανελλήνιον· ἀλλὰ διὰ Βασιλικοῦ Διατάγματος τῆς 14 - 10 - 1950 ἐξακριβώθη ὡς ἔθνικὴ (τοπικὴ) ἑορτή.

Οί κάτοικοι τότε ανήρχοντο εις 7000 ψυχάς. Ὑπῆρχον ὅμως καὶ 20.000 περίπου πρόσφυγες. Ἐπίσης υπηρέτουσαν ὡς μισθοφόροι καὶ 1200 κλέφτες ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν καὶ τὸν Ὀλυμπον.

Μὲ τὰς ὀχυρώσεις τῆς νήσου καὶ τὰ 100 πλοῖα τῶν οἱ Ὑαριανοὶ δὲν ἤκουσαν τὸν Κανάρην, πού συνεβούλευε νὰ ἀγωνισθοῦν εἰς τὴν θάλασσαν, ἀλλὰ ἐπροτίμησαν νὰ ἀμυνθοῦν εἰς τὴν ξηρὰν.

Ἦτο Παρασκευὴ τῆς 20ης Ἰουνίου, ὅταν ὁ τουρκικὸς στόλος ἐπέτυχε νὰ ἀποβιβάσῃ ἓνα σῶμα εἰς τὸν βόρειον λιμενίσκον Κάναλον. Κατὰ τὴν προέλασιν τῶν πρὸς νότον οἱ ἐχθροὶ συνεκρούσθησαν μὲ σῶμα Ἑλλήνων, πού ἐκράτει τὸ Φτελιό. Ἐπειτα ἀπὸ λυσσάδη ἀγῶνα οἱ ὑπερασπισταὶ ἀνετινάχθησαν μὲ τὴν πυριτιδαποθήκην τῶν.

Κατόπιν οἱ ἀποβιβασθέντες ἐπροχώρησαν πρὸς τὴν πόλιν, ἐνῶ ὁ Χοσρέφ ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς πόλεως καὶ ἤρχισε νὰ τὴν κανονιοβολῇ καὶ νὰ ἀποβιβάξῃ στρατόν. Οἱ ὑπερασπισταὶ τῆς ἐγκατέλειψαν τότε τὸν ἀγῶνα καὶ ὤρμησαν πρὸς τὰ πλοῖα διὰ νὰ σωθοῦν. Ὀλίγοι ὅμως τὸ ἐπέτυχον, διότι ὁ τουρκικὸς στόλος ἀπέκλεισε καὶ τοὺς δυὸ λιμένας. Μόνον τὸ φρούριον τοῦ Παλαιοκάστρου (ΝΔ τῆς πόλεως) καὶ μὲ 500 μαχητὰς προέβαλε σθεναρὰν ἀντίστασιν. Τέλος, πρὸς τὴν ἐσπέραν τῆς Κυριακῆς (22ας Ἰουνίου), ὅταν τρισχίλιοι ἀλαλάζοντες πολιορκηταὶ ἀνερριχθήθησαν ἐπὶ τοῦ βράχου καὶ ἐπλησίασαν πρὸς τὴν σημαίαν, ὁ ἀτρόμητος Ἀντώνιος Βρατσάνος ἀνετίναξε τὴν πυριτιδαποθήκην, διὰ νὰ μὴ πέσῃ κανεὶς ζωντανὸς εἰς ἐχθρικὰς χεῖρας. Ἀπὸ τὴν δυνατὴν ἐκρηξίν ἐτάφησαν καὶ πολλαὶ ἑκατοντάδες Τούρκων.

Ἐπειτα ἡ ἀντίστασις ἐσυνεχίσθη εἰς τὰ νησίδια Δασκαλειὸ καὶ Ἄγιο Νικολάκι· ἀλλὰ καὶ αὐτὰ ὑπέκυψαν, ὅταν ἐφονεύθησαν ὅλοι σχεδὸν οἱ ὑπερασπισταὶ τῶν.

Ἡ καταστροφὴ τῆς νήσου ἦτο φοβερὰ· ἀπὸ τοὺς 7000 Ὑαριανούς μόνον 3000 διέφυγον τὴν σφαγὴν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Ἐρέτριαν· ἀπὸ τοὺς 20.000 πρόσφυγας 17.000 ἐθνατώθησαν ἢ συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι· πλεῖστα πολεμικὰ σκάφη ἔπεσαν εἰς χεῖρας τοῦ Χοσρέφ, ἡ δὲ πόλις ἐπυρπολήθη. Ἡ καταστροφικὴ αὐτὴ μανία τῶν Τούρκων διήγειρε τὴν ὀργὴν τῶν φιλελευθέρων λαῶν, ἐνῶ ὁ ἐθνικὸς μας ποιητὴς ἔκαμε ἀθάνατον τὸ ὀλοκαύτωμα ἐκεῖνο μὲ τὸ γνωστὸν ἐπίγραμμα :

«*Στῶν Ψαρῶν τὴν δλόμανση ράχη,
περπατώντας ἡ Δόξα μονάχη...*»

ΑΓΩΝΕΣ ΠΡΟΣ ΩΣΤΗΡΙΑΝ ΤΗΣ ΣΑΜΟΥ. Η ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΟΥ ΓΕΡΟΝΤΑ

Οί Τουρκοί από τὸ πρῶτον ἔτος τῆς Ἐπαναστάσεως εἶχον ἐπιχειρήσει νὰ πλήξουν τὴν Σάμον ἀλλὰ ἀπέτυχον, διότι ἡ γενναία ἀντίστασις τῶν κατοίκων τῆς ὑπὸ τοὺς Λυκοῦργον Λογοθέτην καὶ Λαχανᾶν ἐματαίωσε τὴν ἀπόβασιν τῶν ἐπιδρομέων.

Τὴν 31ην Ἰουλίου 1824 ὁ Χοσρέφ ἐστράφη κατὰ τῆς Σάμου. Τὸ στενὸν ὄμως τῆς νήσου τὸ εἶχε καταλάβει μία μοῖρα τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου μετὸν Σαχτούρην, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς Τούρκους νὰ μεταφέρουν στρατεύματα ἀπὸ τὰς ἀπέναντι ἀκτὰς τῆς Μ. Ἀσίας. Ὁ Χοσρέφ, ἀφοῦ ἔχασε μίαν φρεγάταν ἀπὸ τὸν δαυλὸν τοῦ Κανάρη καὶ δύο ἄλλα σκάφη, κατέφυγεν εἰς τὴν Κῶν, ὅπου ἠνώθη μετὸν στόλον τοῦ Ἰμπραῆμ

Εἰκ. 29. Ὁ Ἀνδρέας Μιαούλης

πασᾶ. Ἐτσι ἀπετελέσθη μία ἰσχυρὰ ἀρμάδα ἀπὸ 400 πλοῖα μετὸν 2500 κανόνια καὶ 50.000 ἄνδρας.

Ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ἡ μοῖρα τοῦ Σαχτούρη ἠνώθη μετὸν μοῖραν τοῦ Μιαούλη εἰς τὴν Λέρον. Ἐτσι ὅλα τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα ἀνῆλθον εἰς 80 μετὸν 800 κανόνια καὶ ἦσαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Μιαούλη.

Ὁ Μιαούλης, τοῦ ὁποίου τὸ πραγματικὸν ὄνομα ἦτο Βῶκος, ἐγεννήθη τὸ 1769 εἰς τὰ Φύλλα τῆς Εὐβοίας, ἀλλὰ ἐμεγάλωσε εἰς τὴν Ἰθρᾶν. Μολονότι ἀμόρφωτος, εἶχεν ὀξυτάτην ἀντίληψιν καὶ ἀλύγιστον ἀποφασιστικότητα. Δὲν ἐδειλιάζεν ἐνώπιον καὶ τῶν πλέον ἐπικινδύνων ἐπιχειρήσεων. Ἄλλο προσὸν ἦτο ἡ ἰκανότης του νὰ ἐπιβάλλεται εἰς τὰ ἀσύντακτα πληρώματα.

Εἰς σειρὰν ναυμαχιῶν, ποὺ διεξήχθησαν διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς Σάμου, ἡ σπουδαιότερα εἶναι ἐκείνη, ἡ ὁποία ἐγένετο τὴν 29ην Αὐγούστου εἰς τὸν κόλπον τοῦ Γέροντα. Κατ' αὐτὴν ὁ Μιαούλης, ἀφοῦ κατῴρθωσε

δι' ἐπιδεξίῳν ἐλιγμῶν νὰ ἀποφύγη τὴν κύκλωσιν ἀπὸ τὰς ὑπερτέρας δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ, ὤρμησεν ἀπτόητος ἐναντίον του. Ἡ εὐστοχος δρᾶσις τῶν πυρπολητῶν Ματρούζου, Βατικιώτη καὶ Θεοχάρη (ποῦ ἀνατίναξαν ἓναν μέγαν αἰγυπτιακὸν πάρωνα καὶ μία τυνησιακὴν φρεγάταν μετ' ὅλους τοὺς ἀνδρας τῆς) καὶ συνάμα ἡ εὐψυχία τῶν ἐλληνικῶν πληρωμάτων ἠνάγκασαν τὸν ἠνωμένον ἐχθρικὸν στόλον νὰ ἀποχωρήσῃ ἔντρομος εἰς Κῶν καὶ Ἀλικαρνασσόν.

Τί ἔκαναν ἔπειτα οἱ ἀτρόμητοι ἐκεῖνοι θαλασσομάχοι; Ὁ ναύαρχος Ἀνάργυρος γράφει :

«Ἄσαιοι ἦσαν ὅλην τὴν ἡμέραν, μαῦροι δὲ ὡσάν τὴν πίσσαν ἀπὸ τὴν πυροκοινίαν. Ναῦται, τριήραρχοι καὶ ναύκληροι κατεκλίθησαν εἰς τὸ δειπνοποιῆσαι, ὄψον δὲ προσεφέρετο ἄρτος καὶ ὀλίγα ἐλαῖαι εἰς ὅλους· μετὰ φαιδρὰ ὅμως τὰ πρόσωπα ἐγεύοντο, ἐδόξασαν δὲ τὸν Θεὸν τὸν δωρήσαντα εἰς αὐτοὺς τὰ νικητήρια...»

Καὶ δι' ὑστάτην φοράν ὁ ἐχθρὸς ὤρμησεν ἐναντίον τῆς Σάμου τὴν 5ην Σεπτεμβρίου, ἀλλὰ ὁ ἐλληνικὸς στόλος τοῦ ἔφραξε τὸν δρόμον καὶ ὁ μὲν Χοσρέφ ἐτράπη πρὸς τὰ Δαρδανέλλια, ὁ δὲ Ἰμπραῆμ ἐπανῆλθεν εἰς Κῶν ἔπειτα εἰσέπλευσεν πρὸς ἀσφάλειαν εἰς τὸν ὄρμον τῆς Σούδας (τῆς νήσου Κρήτης), διότι κατεδιώχθη ἀπὸ τὸν Μιαούλην καὶ ἔπαθε πολλὰς ἀπωλείας. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἐλληνικὸς στόλος ἐπέστρεψεν εἰς τὰς βάσεις του πρὸς ἐπιδιόρθωσιν τῶν ζημιῶν. Ὁ στόλαρχος εἶχε τὴν ἰδέαν ὅτι ὁ Αἰγύπτιος δὲν θὰ ἐτόλμα νὰ θαλασσομαχήσῃ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ χειμῶνος.

Β. ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ 5ου, 6ου ΚΑΙ 7ου ΕΤΟΥΣ ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

ΑΠΟΒΑΣΙΣ ΤΟΥ ΙΜΠΡΑΗΜ ΕΙΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΝ. ΝΙΚΑΙ ΑΥΤΟΥ ΕΙΣ ΚΡΕΜΜΥΔΙ ΚΑΙ ΣΦΑΚΤΗΡΙΑΝ. ΑΙ ΕΠΙΘΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ

Ὁ Ἰμπραῆμ, ἀφοῦ διεχείμασεν εἰς τὴν Σούδα, ἐκινεῖτο ἐλευθέρως εἰς τὸ πέλαγος καὶ ἐφωδίασε τὴν Κορώνην καὶ τὴν Μεθώνην μετὰ μεγάλας ποσότητας τροφίμων καὶ ἀπεβίβασεν ἀνενόγητος ἰσχυρὰς δυνάμεις, ὥστε τὸ σύνολον αὐτῶν ἔφθασε τὰς 10.000 ἀνδρῶν μετὰ ἰσχυρὸν πυροβολικόν. Τέλος ἀπεβιβάσθη εἰς Μεθώνην καὶ ὁ ἴδιος (Φεβρ. 1825).

Ἡ κυβέρνησις τῆς Ὑδρας τότε συνεκρότησεν ἐν ἐκστρατευτικῶν

σῶμα ἀπὸ νησιώτας καὶ ρουμελιώτας, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὁποίων ἐτέθη ὁ ἴδιος ὁ Κουντουριώτης. Ἄλλὰ ὅταν ἐφθασεν ἔφιππος εἰς Καλαμάταν, ταλαιπωρημένος ἤδη, ἀνέθεσε τὴν ἀρχηγίαν εἰς τὸν Ὑδραῖον πλοίαρχον Σκούρτην, ὁ ὁποῖος ἦτο ἄπειρος τῶν ἀγῶνων τῆς ξηρᾶς. Αὐτὸς ἐπεχείρησε νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐπικοινωνίαν μεταξὺ Μεθώνης καὶ Ναβαρίνου, διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ ὁποῖου ἐνδιεφέρετο ὁ Ἰμπραήμ. Οἱ Ἕλληνες κατεῖχον τὴν θέσιν Κρεμμύδι μὲ 6000 μαχητὰς — μεταξὺ τῶν ὁποίων οἱ Τζαβέλλας, Καρατάσος, Καραῖσκάκης — ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κρατήσουν τὴν παράταξιν των πρὸ τῆς εὐρωπαϊκῆς τακτικῆς τρισχιλίων Αἰγυπτίων, τοὺς ὁποίους ὠδήγουν Γάλλοι ἀξιωματικοί. Κατόπιν αὐτοῦ τρεῖς χιλιάδες Ρουμελιῶται — δυσαρεστημένοι καὶ ἀπὸ τὴν ἀνικανότητα τῆς κυβερνήσεως — ἀνεχώρησαν εἰς τὴν Σπερεάν, ἣ ὁποία ἐκινδύευεν ἀπὸ τὸν Κιουταχῆν.

Οἱ ὑπόλοιποι προσεπάθησαν νὰ κρατήσουν τὸ Ναβαρίνον καὶ τὸν λιμένα, τὴν εἴσοδον τοῦ ὁποῖου προστατεύει ἡ βραχῶδης νῆσος Σφακτηρία. Ὁ Ἄναγνωσταρᾶς ὠχύρωσε προχειρῶς τὴν νῆσον, τὴν ὁποίαν ὑπερήσπιζον 800 πολεμισταὶ καὶ ὀλίγοι φιλέλληνες ποὺ κατέφθασαν μὲ τὸν Μαυροκορδάτον διὰ 5 πλοίων τοῦ Τσαμαδοῦ.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ἰμπραήμ περιέζωσε ἀπὸ ξηρᾶς τὴν Πύλον (Νεόκαστρον) καὶ ἀπὸ θαλάσσης τὴν Σφακτηρίαν μὲ 46 πολεμικά. Τὴν 26ην Ἀπριλίου ἤρχισε σφοδρὸν κανονιοβολισμόν κατὰ τῆς νήσου, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπεβίβασε στίφη Ἀράβων ὑπὸ τὸν Χουσεῖν. Οἱ γενναῖοι ὑπερασπισταὶ τῆς νησίδος κατεσφάγησαν καὶ μεταξὺ αὐτῶν ὁ Ἄναγνωσταρᾶς, ὁ Σαχίνης, ὁ φρούραρχος Τσαμαδός, ὁ Ἰταλὸς Σανταρόζα, ἐνῶ 250 ἠχμαλωτίσθησαν καὶ μόνον 200 περίπου διεσώθησαν. Ὁ Μαυροκορδάτος καὶ ὁ Σαχτούρης μόλις κατῶρθωσαν νὰ σωθοῦν διὰ τοῦ «Ἄρεως». Τὸ πλοῖον αὐτὸ, χάρις εἰς τοὺς ἐπιτυχεῖς ἐλιγμούς τοῦ κυβερνήτου του Νικ. Βότση, ἀφοῦ ἐναυμάχησε πρὸς πλεῖστα ἐχθρικά ποῦ τὸ κατεδίωκον, διέφυγεν διὰ μέσου τῶν σκοπέλων διάτρητον ἀπὸ τὰ ἐχθρικά βλήματα.

Ὁ Μιαούλης μὲ 11 μόνον πολεμικά δὲν ἐπρόφθασε νὰ βοηθήσῃ τὴν Σφακτηρίαν. Ἐκδικούμενος ὅμως ἀπετόλμησε νὰ προσβάλλῃ τὸν ἐχθρικὸν στόλον εἰς αὐτὸν τὸν λιμένα τῆς Μεθώνης ἐντὸς τοῦ ὁποῖου τὴν 30ην Ἀπριλίου κατέκαυσε μίαν φρεγάταν, τρεῖς κορβέτας καὶ ἑπτὰ φορτηγὰ τοῦ Ἰμπραήμ. Αὐτὸς ὅμως ἐσφυροκόπησε τὸ Νεόκαστρον, ποῦ τὸ ὑπερήσπιζον οἱ Μακρυγιάννης καὶ Γεώργιος Μαυρομητῆλης ἢ ἔλ-

λειψις ὅμως ὕδατος τοὺς ἐξηνάγκασεν νὰ συνθηκολογήσουν (11 Μαΐου).

Ἀλλὰ ἡ δρᾶσις τῶν Ἑλλήνων ναυτικῶν συνεχίζεται ἀμείωτος καὶ εἰς ἄλλα θέατρα τοῦ θαλασσίου πολέμου. Τὴν 20ὴν Μαΐου οἱ Σαχτούρης καὶ Ἀποστόλης διεσκόρπισαν μοῦραν τοῦ Χοσρέφ πλησίον τοῦ Καφηρέως καὶ τοῦ ἐπέφεραν σημαντικὰς ἀπωλείας διὰ τῶν πυρπολητῶν Ματρώζου, Μουσιοῦ καὶ Μπούτη.

Τέλος, ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ παράτολμος ἀπόπειρα τῶν Κανάρη, Βώκου καὶ Μπούτη νὰ καύσουν περὶ τὰ τέλη Ἰουλίου μέσα εἰς αὐτὴν τὴν Ἀλεξάνδρειαν τὸν στόλον τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ. Ὁ ἄνεμος ὅμως δὲν ἐβόηθησεν τὸ πυρπολικὸν τοῦ Κανάρη, τὸ ὅποιον ἐκάη ἀσκόπως, καὶ οἱ ἀτρόμητοι θαλασσόλυκοι ἐπέστρεψαν σῶοι μὲ τὰ δύο των βρῖκια.

Η ΜΑΧΗ ΕΙΣ ΤΟ ΜΑΝΙΑΚΙ. Ο ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΔΙΚΑΙΟΣ Ἡ ΠΑΠΑΦΛΕΣΣΑΣ

Μόλις ὁ Ἰμπραῆμ ἐκυρίευσεν τὴν Πύλον, οἱ τρομοκρατημένοι Πελοποννήσιοι ἐζήτησαν διὰ βοῆς τὴν ἀποφυλάκισιν τοῦ Κολοκοτρώνη,

Εἰκ. 30. Ὁ Παπαφλέσσας ἐγεννήθη εἰς τὴν Πολιανὴν τῆς Μεσσηνίας τὸ 1788. Τὸ πραγματικὸν του ἐπίθετον ἦτο Γρηγόριος Δικαῖος ἢ Φλέσσας· ἐπειδὴ ὅμως ἐγένεν ἀρχιμανδρίτης, ὁ λαὸς τὸν εἶπε Παπαφλέσσαν. Ἐφοίτησεν εἰς τὴν σχολὴν τῆς Δημητσάνας· ἔπειτα ἐγένε καλόγηρος. Οἱ Τούρκοι ὅμως ἐνωρίς τὸν ἐπεκήρυξαν διὰ τὰ φλογερά του φρονήματα καὶ τὸν ἠνάγκασαν νὰ φύγῃ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐκεῖ ἐγένεν ἓνα ἀπὸ τὰ κυριώτερα στελέχη τῆς Φιλικῆς καὶ ἔλαβεν ἐντολὴν ἀπὸ τὸν Ὑψηλάντην νὰ ξεσηκώσῃ εἰς ἐπανάστασιν τὴν Πελοπόννησον. Ἡ ἥρωϊκὴ θυσία του εἰς τὸ Μανιάκι τὸν ἀνέδειξεν ὡς νέον Λεωνίδα.

διότι μόνον εις αὐτὸν ἐστήριζον τὰς τελευταίας των ἐλπίδας. Ἄλλὰ ἡ κυβέρνησις δὲν τὸ ἀπεφάσιζε, μολοντί καὶ ὁ ὑπουργὸς τοῦ Πολέμου Παπαφλέσσας τὸ συνιστοῦσε.

Ὁ Παπαφλέσσας, ἄφησε τὸ ὑπουργεῖον του καὶ ἔσπευσε νὰ σώσῃ τὴν κινδυνεύουσαν πατρίδα. Ἐστρατολόγησεν ἀπὸ τὸ Ναύπλιον 1000 ἄνδρας καὶ — ἀφοῦ ἐνισχύθη εἰς τὴν Ἀρκαδίαν καὶ τὴν Μεσσηνίαν ἀπὸ ἄλλους τόσους — ἤλθεν εἰς τὴν Πυλίαν, ὅπου ὠχυρώθη εἰς 3 πρόχειρα ταμπούρια εἰς τὴν θέσιν Μανιάκι.

Εἰς τὰς 20 Μαΐου ὁ Ἰμπραῆμ ὤρμησεν ἐναντίον του με 6000 Ἀρabas. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἄνδρας τοῦ Παπαφλέσσα πρὸ τῶν ὀρμητικῶν ἐφόδων τῶν Αἰγυπτίων ἐλιποτάκτησαν· 300 ὅμως παλληκάρια ἔμειναν πιστὰ εἰς τὸ καθῆκον των καὶ δὲν ἐγκατέλειψαν τὸν ἀρχηγόν των. Με τοὺς ὀλίγους αὐτοὺς γενναίους ὁ πολέμαρχος Παπαφλέσσας ἐκράτησε τοὺς τακτικούς τοῦ Ἰμπραῆμ ἐπὶ πολλὰς ὥρας καὶ τότε μόνον ἔπεσε τὸ Μανιάκι, ὅταν ἔπεσαν ὅλοι οἱ ἥρωες. Ἄλλὰ καὶ ὁ Ἰμπραῆμ ἔχασε περὶ τοὺς 600 ἄνδρας.

Ἐπειτα ἀπὸ τὴν μάχην ὁ Αἰγύπιος στρατηλάτης διέταξε νὰ εὔρουν τὸ πτώμα τοῦ ἥρωος καὶ ἀφοῦ τὸ ἔστησαν ὄρθιον εἰς ἓνα δένδρον, ἐπλησίασε με σεβασμὸν καὶ τὸ ἐφίλησεν εἰς τὸ μέτωπον.

ΑΠΟΦΥΛΑΚΙΣΙΣ ΤΟΥ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ ΕΠΙΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΙΜΠΡΑΗΜ

ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς λαϊκῆς ἀγανακτήσεως ἡ κυβέρνησις τοῦ Κουντουριώτη ἀπεφυλάκισε τὸν Κολοκοτρώνην καὶ τοὺς ἄλλους δεσμώτας τῆς Ὑδρας. Ὁ Γέρος διωρίσθη ἀρχιστράτηγος τῆς Πελοποννήσου καὶ ἀνασυνεκρότησε τὰ ἐμπειροπόλεμα ἐκ Πελοποννησίων σώματα.

Ὁ Ἰμπραῆμ μετὰ τὴν νίκην του εἰς τὸ Μανιάκι ἐλεγκάτησε τὴν Μεσσηνίαν καὶ ἔκαυσε τὸ Νησί (Μεσσήνη) καὶ τὴν Καλαμάταν, ἐνῶ ἀνήρχετο πρὸς Ἀρκαδίαν. Ὁ νικητὴς τοῦ Δράμαλη ἐπεχείρησε νὰ τὸν ἀναχαιτίσῃ με σκληρὰς μάχας παρὰ τὴν Ἀκοβαν καὶ Τραμπάλαν, ἀλλὰ ἀπεκρούσθη τὴν 11ην Ἰουνίου ὁ Ἰμπραῆμ εἰσῆλθεν εἰς Τριπολιτσάν, τὴν ὁποίαν εὔρεν ἔρημον καὶ καιομένην κατὰ διαταγὴν τοῦ Κολοκοτρώνη. Κατόπιν ὁ Αἰγύπιος ἐλεγκάτησε τὴν Ἀργολίδα καὶ ἐπέστρεψε εἰς τὴν Τρίπολιν, γύρω ἀπὸ τὴν ὁποίαν ὁ Κολοκοτρώνης προσεπάθησε νὰ στήσῃ πολιορκητικὸν στρατόπεδον. Ὁ Ἰμπραῆμ ὅμως ὤρμησεν ἐναντίον του εἰς

Εικ. 31. Ἀπὸ τῆν ᾠμναν τοῦ Μεσολογγίου

τὰ Τρίκορφα καὶ διέλυσε τὸν ἐπικίνδυνον κλοιόν.

Οἱ Ἕλληνες ἐμψυχούμενοι ἀπὸ τὸν ἀδάμαστον Κολοκοτρώνην διὰ συνεχοῦς κλεφτοπολέμου καταπονοῦν τὸν Ἰμπραήμ. Παρὰ ταῦτα ὅμως αἱ αἰγυπτιακαὶ φάλαγγες διασχίζουσι ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τὴν Πελοπόννησον καὶ λεηλατοῦν καὶ καταστρέφουσι τὰ πάντα.

Ἐπειδὴ ἡ δῖωξις εἶναι συστηματικὴ ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους τακτικούς, ἡ γεωργικὴ παραγωγὴ καὶ τὰ ζῶα ἐξαφανίζονται καὶ ἡ πείνα καὶ ἡ δυστυχία μαστίζει τὴν Πελοπόννησον. Τὴν κρίσιμον ὅμως αὐτὴν στιγμὴν ἔφθασαν εἰς τὴν Ἑλλάδα πολλοὶ φιλέλληνες, οἱ ὅποιοι ἔφεραν ἐφόδια, φάρμακα καὶ χρήματα, καὶ ἔτσι ἔσωσαν τοὺς κατοίκους ἀπὸ λιμοκτονίας. Τῆς ὅλης αὐτῆς κινήσεως προΐστατο ὁ ἐθνικὸς εὐεργέτης Γεώργ. Σταύρου.

Ἡ ΔΕΥΤΕΡΑ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

Ἐν τῷ μεταξῷ, ὁ σουλτᾶνος ἔδωκεν ἐντολὴν εἰς τὸν ἐξοχώτερον του στρατηγόν, τὸν Κιουταχῆν, νὰ καταλάβῃ τὸ Μεσολόγγι. Ὁ Μαχμουτ ἤθελε νὰ ἐξοφλήσῃ μὲ τὸ «φρούριον» αὐτὸ τὸ συντομώτερον, διὰ

νά αποδείξει εις τὰ ἀνακτοβούλια τῆς Εὐρώπης ὅτι παντοῦ ἡ ἐπανάστασις κατεβλήθη.

Ἡ πολιορκία ἤρχισε τὰ μέσα Ἀπριλίου, ὅποτε κατῆλθεν ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα ὁ Κιουταχῆς καὶ τὸ ἐπολιορκήσεν ἀπὸ τὴν ξηρὰν μὲ 20.000 ἄνδρας. Περὶ τὰ τέλη Μαΐου ἔφθασε καὶ ὁ Χοσρέφ καὶ τὸ ἀπέκλεισεν ἀπὸ τὴν θάλασσαν.

Ἀπὸ τὸ μέρος αὐτὸ τὸ Μεσολόγγι ἐπροστατεύετο, διότι εἶχεν ὡς ἀσπίδα του τὴν λιμνοθάλασσαν καὶ τὰ τρία ὠχυρωμένα νησίδια Κλεισοβαν, Βασιλάδι, Ντολμᾶν. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ξηρᾶς διέθετεν ἓνα θώρακα ἀξίολογον: μίαν τάφρον, πού ἐπροστάτευε τὸ τεῖχος· αὐτὸ εἶχεν ὕψος 3 μέτρων περίπου καὶ κατὰ διαστήματα ἔφερε πύργους καὶ πολύγωνα προτειχίσματα, ἔπου εἶχον τοποθετηθῆ 50 πυροβόλα. Αὐταὶ ἦσαν αἱ ὀχυρώσεις του· οὐσιαστικῶς ὅμως ἡ ἄμυνα τοῦ Μεσολογγίου ἐστηρίχθη εἰς τὰ στήθη τῶν 4000 μαχίμων ὑπερασπιστῶν του καὶ τῶν 9000 ἀμάχων. Ἡ πολιορκία διήρκεσεν ἓν ἔτος καὶ παρουσιάζει τρεῖς φάσεις.

Ἡ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΙΟΥΤΑΧΗΝ

Αὐτὴ διήρκεσε 8 μῆνας. Ὁ Κιουταχῆς ἐξαπέλυσε πολλὰς ἐπιθέσεις, ἀλλὰ ὅλαι ἀπεκρούσθησαν. Οἱ πολιορκούμενοι μάλιστα ἔκαμαν καὶ δύο ἐξόδους καὶ ἐπέστρεψαν μὲ λάφυρα καὶ αἰχμαλώτους. Τὸ μόνον κακὸν ἦτο, ὅτι ὑπέφερον ἀπὸ ἔλλειψιν τροφῶν καὶ πυρομαχικῶν· τὸν Ἰούλιον ὅμως ἔφθασεν ὁ Μιχούλης καὶ, ἀφοῦ διεσκόρπισε τὸν στόλον τοῦ Χοσρέφ, τοὺς ἔφεραν ἀρκετὰ ἐφόδια.

Εἰς τὰς ἀρχὰς Ὀκτωβρίου ὁ Κιουταχῆς μὲ τοὺς 3000 πεζοὺς καὶ τοὺς 600 ἵππεις, πού τοῦ ἀπέμειναν, ἀπεσύρθη διὰ νὰ διαχειμάσῃ εἰς τὰς ὑπαρείας τοῦ Ζυγοῦ.

ΤΟ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ ΠΟΛΙΟΡΚΕΙΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟΝ ἸΜΠΡΑΗΜ

Ὁ σουλτᾶνος, ὅταν ἔμαθε τὴν ἀποτυχίαν τοῦ Κιουταχῆ, ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Ἰμπραῆμ νὰ τὸν βοηθήσῃ. Πραγματικῶς τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1825 ὁ αἰγυπτιακὸς στόλος ἀπεβίβασεν εἰς τὸ Κρουονέρι τὸν Ἰμπραῆμ μὲ 10.000 τακτικούς. Ὅταν συνηγήθησαν οἱ δύο πασάδες, ὁ Ἰμπραῆμ ἐξέφρασε τὴν ἀπορίαν, διατὶ ἐπὶ 8 μῆνας δὲν κατῶρθωσεν ὁ Κιουταχῆς νὰ κυριεύσῃ «αὐτὸν τὸν φράκτην».

«Ἐμεῖς ἐδοκιμάσαμεν τοὺς πολιορκουμένους καὶ ἐγνώρισamen τὴν

ἀξίαν των . . . "Ας τοὺς δοκιμάσῃ καὶ ἡ ὑψηλότης σου καὶ τότε θὰ κρίνῃ περὶ αὐτῶν ὀρθότερον», ἀπήντησεν θυμωμένος ὁ Κιουταχῆς.

Ὁ ἀγέρωχος Ἀφρικανὸς ἐδέχθη τὴν πρότασιν τοῦ Τούρκου στρατάρχου καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἐπιτεθῆ τὴν νύκτα τῆς 16ης Ἰανουαρίου 1826. Εἶχεν ὅμως τόσας ἀπωλείας, ὥστε ἐχρειάσθη ἓνα μῆνα διὰ νὰ προετοιμάσῃ νέαν ἐπίθεσιν. Αὐτὴ ἤρχισε διὰ καταιγιστικοῦ πυρὸς 40 κανονιῶν. Ἐκ τοῦ ἰσχυροῦ βομβαρδισμοῦ ὅλοι σχεδὸν αἱ οἰκίαι κατέρρευσαν. Εἰς τὰς 14 Φεβρουαρίου ἐπεχείρησεν ὀρμητικὴν ἔφοδον, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀπέτυχε καὶ ἐζήτησε τὴν σύμπραξιν τοῦ Κιουταχῆ.

ΤΟ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ ΠΟΛΙΟΡΚΕΙΤΑΙ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΔΥΟ ΠΑΣΑΔΕΣ

Ἐπειδὴ οἱ πασάδες ἀντελήφθησαν ὅτι τὸ Μεσολόγγι δὲν ἔπιπτεν, ἐφ' ὅσον ἀνεφωδιάζετο, ἠθέλησαν νὰ κόψουν κάθε ἐπικοινωνίαν του μὲ τὸν ἑλληνικὸν στόλον. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἀπεφάσισαν νὰ κυριεύσουν τὰ 3 ὠχυρωμένα νησίδια.

Εἰς τὰς 25 Φεβρουαρίου 1826 προσέβαλον μὲ 32 ἀβαθῆ πλοιάρια τὸ Βασιλάδι. Ἡ φρουρὰ μετὰ γενναίαν ἀντίστασιν ἠναγκάσθη νὰ συμπτυχθῆ εἰς τὸ Μεσολόγγι. Πόσῃ σημασίαν εἶχε διὰ τοὺς ἐχθροὺς ἡ κατάληψις τοῦ Βασιλαδίου ἐφάνη εἰς τὰς 19 Μαρτίου, ὅταν τὰ πυροβόλα του ἠμπόδισαν τὸν Μιαούλην νὰ διασπάσῃ τὸν ἀποκλεισμόν.

Ἐν τῷ μεταξύ 3000 Ἀραβες ὑπὸ τὸν Χουσεῖν ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ Ντολμαῦ. Ἡ ἐπίθεσις ἦτο πεισματώδης καὶ διήρκεσε 2 ἡμέρας. Τέλος, ὅταν ἐφονεύθη ὁ φρούραρχος Λιακατᾶς, ἔπεσε καὶ ὁ Ντολμαῦς.

Μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Ντολμαῦ ἔπεσε καὶ τὸ Αἰτωλικόν, ὅποτε ὁ ἀποκλεισμός τοῦ Μεσολογγίου ἔγινε στενότερος. Καὶ ὅμως τὸν ὑπέφερον οἱ πολιορκούμενοι. Ἐνα μόνον δὲν ἠδύναντο νὰ ὑποφέρουν, τὴν πεῖναν. Νηστικοὶ καὶ κουρασμένοι ὁμοίαζον μὲ φαντάσματα. Διὰ νὰ ἐπιζήσουν, ἔτρωγον γάτες, ποντικούς, φύκια καὶ δέρματα. Αἱ ἀσθένειαι καὶ τὸ κρῦο τοὺς ἐδεκάτιζον· ὅμως αὐτοὶ ἀδάμαστοι ἐκράτουν τὰς θέσεις των :

*Ὅλα τοῦ κόσμου τὰ δεινὰ ἐν μέσῳ τῶν ἀγῶνων
τὴν πόλιν νέμονται : θυμὸς
γυμνότης, νόσημα, λιμὸς·
ὁ φόβος λείπει μόνον.*

τονίζει ὁ ποιητὴς Γεώργ. Ζαλοκώστας (1).

(1). Ἦτο ἓνας ἀπὸ τοὺς ὑπερασπιστὰς τοῦ Μεσολογγίου.

Εἰς τὰς 25 Μαρτίου ὁ Κιουταχῆς ὤρμησε μὲ 2500 ἄνδρας νὰ καταλάβῃ τὴν Κλείσοβαν, πού τὴν ὑπεστήριζον 150 ἄνδρες ὑπὸ τὸν Κίτσον Τζαβέλλαν· καὶ αἱ δύο ὅμως ἐφοδοὶ ἀπεκρούσθησαν· 600 Τοῦρκοι ἔπεσαν καὶ ὁ ἴδιος ὁ Κιουταχῆς ἐπληγώθη. Ἐπειτα ἐξαπέλυσεν 6 ἐφόδους ὁ Χουσεῖν μὲ 2 τάγματα καὶ αὐταὶ ὅμως ἀπεκρούσθησαν, ἀφοῦ ἔπεσεν ὁ Χουσεῖν καὶ 800 Ἄραβες. Μεταξὺ τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς Κλείσοβας διεκρίθη ἡ *Τασούλα Γυφτογιάννη*.

Η ΕΞΟΔΟΣ ΤΩΝ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΤΩΝ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

Ἡ νίκη εἰς τὴν Κλείσοβαν ἦτο ἡ τελευταία ἐπιτυχία τῶν Μεσολογιτῶν, Τέλος — ὅταν τὴν 1ην καὶ 2αν Ἀπριλίου ἀπέτυχαν προσπάθειαι τοῦ Μιαούλη νὰ ἐπισιτίσῃ τὸ Μεσολόγγι —, οἱ πολιορκούμενοι, πού εἶχον πλέον ὑπερβῆ τὰ ὅρια τῆς ἀνθρωπίνης ἀντοχῆς, ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιχειρήσουν ἐξόδον διὰ μέσου τῶν τάξεων τῶν ἐχθρῶν.

Ὡς ἡμέρα τῆς ἐξόδου ὠρίσθη τὸ μεσονύκτιον τῆς 10ης Ἀπριλίου 1826. Θὰ ἐξήρχοντο οἱ μάχιμοι (3000 περίπου) καὶ ἐκ τῶν ἀμάχων ὅσοι θὰ ἠδύναντο νὰ βαδίσουν (5000 περίπου). Τὴν παραμονὴν ἐκοιτώνησαν καί, μόλις ἐνύκτωσεν, ἤρχισαν νὰ παρατάσσωνται εἰς 3 σώματα μὲ ἀρχηγούς τοὺς Νότην Μπότσαρην, Κίτσον Τζαβέλλαν καὶ Δημ. Μακρῆν. Ἐμπρὸς ἀπὸ κάθε σῶμα ἐτάχθησαν πολεμισταί, εἰς τὸ μέσον ἄμαχοι καὶ ὀπισθεν αὐτῶν πάλιν πολεμισταί. Πολλαὶ γυναῖκες ἐφόρεσαν ἀνδρικά ἐνδύματα καὶ ἐκράτουν πιστόλες.

Τὴν καθωρισμένην ὥραν οἱ πολιορκούμενοι ἐξεχύθησαν ἀπὸ τὸ φρούριον κραυγάζοντες «Ἐμπρὸς, θάνατος εἰς τοὺς ἀπίστους!» Ἄλλ' ἐνῶ ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ ἠγωνίζετο νὰ ἀνοίξῃ διόδον ἠκούσθη ἐξαφνα μία κραυγὴ: «Ὅπίσω, ὀπίσω στὰ κανόνια!» Οἱ ἄμαχοι, ἐπειδὴ τὴν ἐξέλαβον ὡς διαταγὴν τῶν ἀρχηγῶν πρὸς ὑποχώρησιν, ἐστράφησαν πρὸς τὴν πόλιν, μαζὺ τῶν ὅμως εἰσώρμησαν καὶ Τοῦρκοι.

Τὸ τί ἐπηκολούθησε τότε δὲν περιγράφεται. Ἐκ τῶν πολιορκουμένων, ἄλλοι ἐπετίθεντο ἐξαλλοὶ κατὰ τῶν σιφῶν τῶν ἐχθρῶν καὶ ἐπιπτον μαχόμενοι εἰς ἄνισον πάλην, ἄλλοι ἔθετον πῦρ εἰς δοχεῖα μὲ φυσέκια καὶ ἀνετινάσσοντο. Ὁ γηραιὸς πρόκριτος *Χρῖστος Καγάλης* τὴν πρωίαν τῆς 11ης Ἀπριλίου εἶχε συναθροίσει εἰς τὴν κεντρικὴν πυριτιδαποθήκην πολλοὺς ἀσθενεῖς καὶ γυναικόπαιδα. Ὅταν ἀντελήφθη μίαν

ομάδα από έχθρους να εισορμᾷ, ανεφώνησε «μνήσθητί μου, Κύριε!» και ἐσημάδευσε με τὴν πιστόλαν του εἰς τὴν πυρίτιδα καὶ ἀνετινάχθησαν ὅλοι. Ὁ ἐπίσκοπος Ρωγῶν Ἰωσήφ, ποῦ ἦτο ἡ ψυχὴ τῆς ἀμύνης, ἐκλείσθη με πολλοὺς ἄλλους εἰς τὸν Ἀνεμόμυλον (εἰς τὰ νότια τῆς πόλεως). Ἐκεῖ, ἀφοῦ ἀπέκρουσεν πολλὰς ἐφόδους, ἔθεσε πῦρ εἰς ἀποθήκην φυσιγγίων καὶ ἀνετινάχθη με τοὺς ἄλλους. Ἔτσι μέχρι τῆς 12ης Ἀπριλίου ὅλο τὸ Μεσολόγγι εἶχε καταληφθῆ.

Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι, ποῦ δὲν ἐγύρισαν εἰς τὴν πόλιν, δὲν εἶχον καλύτεραν τύχην. Τὸ σῶμα τοῦ Νότη Μπότσαρη διελύθη καὶ παρ' ὀλίγον νὰ χάσῃ τὴν σημαίαν του, τὴν ὁποῖαν διέσωσεν εἰς τὸν κόλπον τῆς ἡρώως Ἐλένη Μπαϊρακτάρη. Ἐπίσης διεσκορπίσθη καὶ τὸ σῶμα τοῦ Τζαβέλλα. Μόνον ἀπὸ τὸ τμήμα τοῦ Μακρῆ, ποῦ ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς πόλεως, ὅπου αἱ φάλαγγες τοῦ έχθρου ἦσαν ἀραιότεραι, διεσώθησαν ἀρκετοί. Ὅμως καὶ αὐτοί, μόλις ἐπλησίασαν εἰς τὸν Ἅγιον Συμεῶνα, ἔπεσαν ἐπάνω εἰς ἐνέδραν Ἀλβανῶν, διότι ὁ Καραϊσκάκης, ἀσθενής, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπέμβῃ ὅπως τοῦ εἶχον ζητήσῃ οἱ πολιορκούμενοι. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν διασωθέντων πολλοὶ ὑπέκυψαν ἀπὸ τὴν ἐξάντλησιν καὶ τὰς περιπλανήσεις εἰς τὰ ὄρη· ἄλλωστε ὅλη ἡ περιφέρεια εἶχεν ἐρημωθῆ ἀπὸ τὸν πόλεμον καὶ δὲν εὐρέθησαν ἄνθρωποι νὰ τοὺς περιθάψουν.

Αὐτὸ τὸ τέλος εἶχεν ἡ πτώσις τοῦ Μεσολογγίου. Αἱ ἀπώλειαι ἦσαν τεράστιαι καὶ διὰ τὰ δύο μέρη: Ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἐχάθησαν 20.000. Ἀπὸ τοὺς ἀμάχους Ἕλληνας περίπου 11.000· διεσώθησαν δὲ 1300 ἄνδρες καὶ ὀλίγαι γυναῖκες.

Ἡ πεισματώδης ἀντίστασις τοῦ Μεσολογγίου καὶ ἡ θρυλικὴ ἐξοδος ἐκίνησαν τὸν θαυμασμόν τῶν λαῶν τῆς Δύσεως. Εἰς τὸ Παρίσι οἱ φοιτηταὶ ὠργάνωσαν διαδηλώσεις καὶ ἐζήτησαν ἀπὸ τὴν κυβέρνησίν των ἐπέμβασιν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων. Εἰς τὴν ἀγγλικὴν βουλὴν ὠμίλησεν ὁ Πάλμερστον καὶ ἐκαυτηρίασε τὰς ὁμότητες τῶν Τούρκων. Εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἡ εἶδησις ἐπροκάλεσε πένθος καὶ ὀδύνην.

Ο ΑΓΩΝ ΕΙΣ ΚΡΙΣΙΜΟΝ ΚΑΜΠΗΝ. Ο ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗΣ

Ἡ πτώσις τοῦ Μεσολογγίου συνετάραξε τοὺς Ἕλληνας. Τὸ πᾶν ἐφαίνετο ὅτι εἶχε χαθῆ. Ἀλλὰ δὲν ἐκάμφθη καὶ ἡ ἀποφασιστικότης νὰ συνεχισθῆ ὁ ἀγών. Ἡ ἀνίκανος κυβέρνησις παρητήθη καὶ ἡ νέα ὑπὸ

τὸν Ἄνδρ. Ζαΐμην ἐκήρυξε τὴν χώραν εἰς κατάστασιν συναγερμού. Καὶ εἰς τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου ἔσπευσαν ὅλοι προθύμως κατὰ τὴν κρίσιμον αὐτὴν ὥραν.

Ἡ πρώτη φροντίς τῆς κυβερνήσεως ἦτο νὰ μὴ σβῆσουν οἱ τελευταῖοι σπινθῆρες τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ τὴν Πελοπόννησον. Χρήματα ὅμως δὲν ὑπῆρχον. Εἰς τὴν δύσκολον αὐτὴν στιγμήν ὁ φιλόπατρις διδάσκαλος τοῦ Γένους Γεώργ. Γεννάδιος διὰ φλογεροῦ λόγου του πρὸς τὸν λαὸν τοῦ Ναυπλίου τὸν προέτρεψεν εἰς διενέργειαν ἐράνου, εἰς τὸν ὁποῖον οἱ κάτοικοι προσέφεραν, ὅτι πολυτιμότερον εἶχον. Ὁ ἴδιος ἔδωκεν ἀπὸ τὸ ὑστέρημά του 5 λίρας, αἱ δὲ γυναῖκες τὰ κοσμήματά των. Ἐκ τοῦ συγκεντρωθέντος ἀξιολόγου ποσοῦ καὶ ἐκ τοῦ ὑπολοίπου ἀπὸ τὸ δάνειον τοῦ 1824 ἠτοιμάσθησαν πλοῖα καὶ σώματα ἐνόπλων. Ἀλλὰ ὁ ἀγὼν ἀνεζωογονήθη περισσότερον μὲ τὴν ἐνίσχυσιν εἰς τρόφιμα, πυρομαχικὰ καὶ χρήματα τῶν φιλελλήνων τοῦ ἐξωτερικοῦ, πρωτοστατούντων διὰ μὲν τὴν Ἀμερικὴν τοῦ ἱατροῦ Σαμουήλ Χάου, διὰ δὲ τὴν Εὐρώπην τοῦ Ἐυνάρδου καθὼς καὶ τοῦ φιλέλληνος βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου. Ἡ δρᾶσις τοῦ στόλου ἀπῆλλαξεν ὀριστικῶς τὴν Σάμον καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου ἐκ τῆς τουρκικῆς ἀπειλῆς, ἐνῶ ἡ δύναμις του ἐνισχύθη διὰ τοῦ πρώτου ἀτμοκινήτου πλοίου «Καρτερία», τὸ ὁποῖον κατέπλευσεν ἐξ Ἀγγλίας τὸ φθινόπωρον καὶ ἀφῆκε ζωηρὰν ἐντύπωσιν εἰς τὸν λαόν⁽¹⁾.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ κυβέρνησις εἶχεν ἀναγνωρίσει τὸν Κολοκοτρώνην ὡς ἀρχηγὸν τῶν Πελοποννησιακῶν δυνάμεων καὶ διετήρησε τὸν Γκούραν εἰς τὴν Α. Στερεάν. Ἀλλὰ τὸν Ἰούλιον ὁ Ζαΐμης λησμονῶν τὰ πάθη καὶ τὰς συμφορὰς ἐκάλεσε τὸν προσωπικόν του ἐχθρὸν Γεώργ. Καραϊσκάκη καὶ τοῦ ἀνέθεσε τὴν ἀρχιστρατηγίαν τῆς Στερεᾶς. Ἡ συνάντησις ἐκείνη τῶν δύο ἀνδρῶν εἰς Ναύπλιον ὑπῆρξε συγκινητικὴ, ὅταν ἐνηγκαλίσθησαν ὁ εἰς τὸν ἄλλον διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς πατρίδος.

Ὁ Γεώργιος Καραϊσκάκης ἐγεννήθη εἰς Μαυρομάτι τῶν Ἀγρῶν τὸ 1782. Εἰς ἡλικίαν 15 ἐτῶν ἔγινε κλέφτης. Ἀργότερον ἔλαβε μέρος εἰς τοὺς πολέμους τοῦ Ἀλῆ, ἄλλοτε ὡς συμπολεμιστῆς καὶ ἄλλοτε ὡς ἀντίπαλός του. Ἦτο ἰσχνὸς καὶ φιλάσθενος, ἀλλὰ φύσις ὀρμητικὴ

1. "Ὅλα τ' ἄρμενα ἄρμενίζουν / μὲ κουπιὰ καὶ μὲ πανιά / τοῦ Κοχρᾶνη τὸ καράβι / ἄρμενίζει μὲ φωτιά! (Ἀπὸ λαϊκῶν ἄσμα τῆς ἐποχῆς).

καί γενναία μέ πνεῦμα σπινθηροβόλον. Ὁ ἄτακτος βίος καί ὁ θυμώδης χαρακτήρ τὸν εἶχον ἐμποδίσαι ἕως τότε νὰ λάβῃ τὴν θέσιν ποῦ τοῦ ἄξιζε. Μόλις ὅμως ἔλαβε τὸν διορισμόν, ἔγινεν ἄλλος ἄνθρωπος. Ὁ κίνδυνος τῆς πατρίδος τοῦ ἐνέπνευσεν ὑψηλά συναισθήματα εὐθύνης καί ἀφοσιώσεως πρὸς αὐτὴν καί ἔγινεν ἀφορμὴ νὰ διαλάμψῃ ἡ στρατηγική του μεγαλοφυΐα.

ΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΑΚΡΟΠΟΛΙΝ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Ὁ Κιουταχῆς μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Μεσολογγίου εἰσέβαλε διὰ τῆς Στερεᾶς εἰς τὴν Ἀττικὴν μετὰ 11.000 ἄνδρας καί 26 πυροβόλα. Τὴν 3ην Αὐγούστου ἔγινε κύριος τῶν Ἀθηνῶν καί ἤρχισε νὰ πολιορκῇ τὴν Ἀκρόπολιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπρόφθασαν νὰ κλεισθοῦν πρὸς ἄμυναν οἱ Γκούρας καί Μακρυγιάννης. Τὸ ὄχυρόν αὐτὸ ἔπρεπε νὰ μείνῃ ἀπόρητον ἢ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἐμήνυσεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὅτι, ἐὰν ἔπιπτεν ὁ ἱερός βράχος, ἡ Στερεὰ δὲν θὰ συμπεριελαμβάνετο εἰς τὸ μέλλον νὰ ἰδρυθῇ ἑλληνικὸν κράτος.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Καραϊσκάκης, ἀφοῦ ἀνεχώρησεν ἐκ Ναυπλίου μετὰ 130 μόνον ἄνδρας καί ὄπλαρχηγὸν τὸν Γεώργ. Χελιώτην, ἠῤῥηξε καθ' ὁδὸν τὰς δυνάμεις του καί ἔστησε τὸ στρατηγεῖον του εἰς Ἐλευσίνα. Ἐκεῖ προσῆλθον ὑπὸ τὰς σημαίας του οἱ ἀρχηγοὶ τῆς Ρούμελης καί ὁ Φαβιέρος μετὰ τὸ σῶμα τῶν τακτικῶν, ποῦ εἶχεν ὀργανώσει ὥστε ἡ ὅλη δύναμις τοῦ στρατοπέδου ἀνῆλθεν εἰς 3.500 ἄνδρας. Μολοντί ἐνίκησεν εἰς τὸ Χαϊδάρι, ὁ Καραϊσκάκης δὲν ἐριψοκινδύνευσεν μεταπηκὴν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Κιουταχῆ, ἀλλὰ διὰ στρατηγημάτων τὸν κατεπόνηι.

ΠΟΛΕΜΙΚΟΝ ΣΧΕΔΙΟΝ ΤΟΥ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗ

Ὅταν ἐφονεύθη ὁ Γκούρας καί ἐνισχύθη ἡ Ἀκρόπολις διὰ 400 ἀνδρῶν ὑπὸ τὸν Κριεζώτην, ὁ Καραϊσκάκης συνέλαβε τὸ μεγαλοφυὲς σχέδιον νὰ μεταφέρῃ τὸν ἀγῶνα εἰς τὰ μετόπισθεν τοῦ Κιουταχῆ. Ἐστρατοπέδευσε λοιπὸν εἰς τὸν Ἐλικῶνα καί τὸν Παρνασσὸν καί μετὰ μίαν σειρὰν ἰσχυρῶν φυλακίων ἀπὸ Κορινθιακοῦ μέχρις Εὐβοϊκοῦ κόλπου ἐπεχείρησε νὰ ἀποκόψῃ τὰς ἐπικοινωνίας τοῦ ἀντιπάλου του.

Πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ σχεδίου του ἐπετέθη ὁ ἴδιος κατὰ τῶν Τούρ-

κων τῆς Δομβραίνης καὶ τοὺς ἀπέκλεισεν εἰς 3 ὄχυρους πύργους, ἐνῶ ἔστειλε τὸν Κωλέττην διὰ θαλάσσης εἰς Ἀταλάντην νὰ καταστρέψῃ σιταποθήκας τοῦ Κιουταχῆ. Ἀλλὰ ἡ ἐπιχείρησις αὐτὴ ἀπέτυχεν, ὅταν δύναμις ἀπὸ 2.000 Ἀλβανοὺς ὑπὸ τὸν ἔμπειρον Μουσταφάμπεην ἐνίκησαν εἰς Ἀταλάντην καὶ κατεδίωξαν τὸν Κωλέττην. Μετὰ τὴν νίκη των αὐτὴν οἱ ἐχθροὶ ἐκινήθησαν πρὸς ἀνακούφισιν τῆς Ἀμφίσσης, τὴν ὁποίαν ἐπολιόρκει ὁ Πανουργιάς. Ἀλλὰ εἰς τὴν Ἀράχωβαν ἐδεινοπάθησαν ἀπὸ τοὺς ἐκεῖ ὄχυρωμένους ὄπλαρχηγούς Γαρδικιώτην Γρίβαν καὶ Γεώργιον Βάγιαν. Ἐν τῷ μεταξύ κατέφθασε νικηφόρος ἀπὸ τὸ Δίστομον ὁ Καραϊσκάκης καὶ ἐπιπεσὼν ὑπὸ ἀγρίαν χιονοθύελλαν τοὺς κατέκοψεν, ἐνῶ πλεῖστοι ἐχάθησαν εἰς τὰς ἀποκρήμους χαράδρας τοῦ Παρνασσοῦ. Ὁ ἴδιος ὁ Μουσταφάμπεης ἔπεσεν, ἐνῶ οἱ Ἕλληνες τὴν ἐπομένην ἔστησαν τρόπαιον. Ἡ 24η Νοεμβρίου ὠρίσθη ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ἐθνικὴ ἑορτὴ.

Εἰκ. 32. Ὁ Γεώργιος Καραϊσκάκης

Ταυτοχρόνως εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ὁ ἀγὼν ἐσυνεχίζετο σκληρῶς. Οἱ ἀμυνόμενοι ἐκράτουν τὰς θέσεις των μὲ συνεχεῖς ὑπονομιεῦσεις, ἀλλὰ ὑπέφερον ἀπὸ ἑλλειψιν πολεμοφοδίων, ὅπότε ὁ ἀνδρείος Φαβιέρος διοργάνωσε τολμηρὸν ἐγχείρημα: 650 ριψοκίνδυνοι ἄνδρες εἰσέδυσαν τὴν νύκτα τῆς 30ῆς Νοεμβρίου διὰ μέσου τῶν ἐχθρικῶν χαρακωμάτων καὶ ἀνεριχήθησαν ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ θεάτρου Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Αἱ ἀπώλειά των ἦσαν 6 νεκροὶ καὶ 14 τραυματίαι. Τὸν Δεκέμβριον κατέπλευσεν ἐξ Ἀγγλίας καὶ ἡ («Ἑλλάς»), ταχυκίνητος κορβέττα τῶν 64 κανονιῶν.

Τὴν 1ην Φεβρουαρίου 1827 ὁ Καραϊσκάκης δι' ὀρμητικῆς ἀντεπιθέσεως ἀνέτρεψεν ἀπόπειραν τοῦ Ὁμὲρ πασᾶ τῆς Καρύστου νὰ προσ-

βάλη τὸ στρατόπεδόν του εἰς τὸ Δίστομον. Κατὰ τὴν καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ περιῆλθον εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων πολλὰ τουρκικὰ λάφυρα (πυροβόλα, σημαῖαι κλ.). Ἡ Σπερεὰ ὅλη πλὴν τῆς Ναυπάκτου, τοῦ Μεσολογγίου καὶ τῆς Βονίτσης, εἶναι τώρα ἐλευθέρα.

Ἀλλὰ ὁ Κιουταχῆς πολιορκεῖ ἐπιμόνωσ τὴν Ἀκρόπολιν, ἐφ' ὅσον ἀνεφοδιάζεται ἐξ Εὐβοίας. Τὸ εὐστρῶρον πνεῦμα τοῦ Καραϊσκάκη θέλει νὰ ἀποκλείσῃ τὸν ἀντίπαλον ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη. Μεταφέρει λοιπὸν τὸ στρατηγεῖόν του εἰς τὸ Κερασίμι τοῦ Πειραιῶς, ἀπὸ ὅπου ματαίως ἐπεχείρησεν ὁ Κιουταχῆς νὰ τὸν ἐκδιώξῃ, ἤττηθεις δύο φορές. Ἀλλὰ δὲν ἐπρόφθασε νὰ ἐφαρμόσῃ ἐντελῶς τὸ σχέδιόν του ὁ στρατάρχης τῆς Ρούμελης, διότι ἀντικατεστάθη εἰς τὴν ἀρχιστρατηγίαν.

Ἡ ΠΑΝΩΛΕΘΡΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΙΣ ΦΑΛΗΡΟΝ

Ἐνῶ αὐτὰ συνέβαινον εἰς Ἀττικοβοιωτίαν, ἡ Δ' Ἐθνοσυνέλευσις τῆς Τροιζῆνος διώρισεν τὸν Τσώρτς ἀρχιστράτηγον καὶ τὸν Κόχραν ἀντιναύαρχον. Τοὺς δύο νέους ἀρχηγούς ἐδέχθη προθύμως ὁ Καραϊσκάκης, ἀλλὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ συμφωνήσῃ μαζί των, διότι αὐτοὶ ἐσκέπτοντο νὰ ἐπιτεθοῦν κατὰ μέτωπον ἐναντίον τοῦ Κιουταχῆ, διὰ νὰ ἀπαλλαγῇ ἡ Ἀκρόπολις· ὁ Καραϊσκάκης ὅμως εἶχε τὴν γνώμην ὅτι ἡ ἐπιχείρησις περιέκλειε κινδύνους, διότι οὔτε ἵππικὸν διέθετον οὔτε καὶ ἐθεωροῦσε κατάλληλα τὰ ἄτακτα στρατεύματα διὰ τοιαύτην ἐνέργειαν εἰς ἀνοικτὴν πεδιάδα. Τέλος πρὸ τῆς ἐπιμονῆς τῶν ξένων ὑπεχώρησεν.

Προτοῦ ἐπιτεθοῦν ἐπέτυχον νὰ ἀφαιρέσουσ ἀπὸ τὸν Κιουταχῆν τὴν Μοῆν τοῦ Ἀγ. Σπυρίδωνος εἰς Πειραιᾶ.

Ἡ ἐπίθεσις ἐναντίον τῆς Ἀκροπόλεως ἀπεφασίσθη νὰ γίνῃ τὴν νύκτα τῆς 22ας πρὸς 23ην Ἀπριλίου. Ὁ Καραϊσκάκης ἦτο κατάκαιτος ἀπὸ πυρετόν. Ἐνῶ δὲ εἶχεν ἀπαγορευθῆ κάθε πυροβολισμός, μερικοὶ Κρηῖτες καὶ Ὑδραῖοι, εὐρισκόμενοι εἰς εὐθυμίαν, ἐπροκάλεσαν συμπλοκὴν μὲ τοὺς ἀπέναντι Τούρκους. Ὁ Καραϊσκάκης, μόλις ἤκουσε τοὺς πυροβολισμούς, ἐτινάχθη ἀπὸ τὴν κλίνην του καὶ ἀφοῦ ἐπήδησεν ἐπὶ τοῦ ἵππου του ἔσπευσε διὰ νὰ προλάβῃ γενίκευσιν τῆς συρράξεως. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀναχαίτισιν τῶν ἐχθρῶν ἐπληγώθη θανασίμως. Οἱ ἀκόλουθοί του τὸν μετέφεραν ἀμέσως εἰς τὸ πλοῖον τοῦ Τσώρτς, ὅπου μετὰ τὸ μεσονύκτιον ἀπεβίωσε. Τὴν ἐπομένην ἐν μέσῳ τῶν θρήνων καὶ τοῦ γενικοῦ πένθους ἐτάφη κατ' ἐπιθυμίαν του εἰς Σαλαμῖνα. Ποτὲ θάνατος ἀνδρὸς δὲν ἔδει-

ξε πόσον μεγάλη ἦτο ἡ ἀξία του, ὅπως ἀπεδείχθη ἀπὸ τὴν ἐπελθοῦσαν καταστροφήν.

Ἡ ἀπώλεια τοῦ Ἑλληνοσ ἀρχηγοῦ δὲν ἀνέβαλε τὴν ἐπίθεσιν τοῦ Κόχραν, ἡ ὁποία ἤρχισεν ἀπὸ τὸ Φάληρον μὲ κατεύθυνσιν τὴν σημερινὴν λεωφόρον Συγγροῦ. Ἀλλὰ ἐνῶ ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ εἶχε φθάσει εἰς τὴν θέσιν Ἀνάλατος (ΝΑ τοῦ Ἀγ. Σώστη), ἐπεκράτει τόση ἀταξία εἰς τὴν ὄλην φάλαγγα, ὥστε ὁ Κιουταχῆς δὲν ἐδίστασε νὰ τοὺς κτυπήσῃ μὲ ὄλον τὸν στρατόν του καὶ νὰ τοὺς ἀνατρέψῃ. Οἱ Ἕλληνες ἐπολέμησαν μὲ πείσμα, ἀλλ' ἔπαθον πανωλεθρίαν. Δὲν εἶχον προφθάσει νὰ ἀνοίξουν ὀρύγματα καὶ τὸ ἱππικὸν τοὺς κατέκοψεν. Ὀλίγοι ἐσώθησαν διὰ τῆς φυγῆς πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ μετὰξὺ αὐτῶν ἐπὶ λέμβου καὶ οἱ Ἀγγλοὶ ὑπεύθυνοι τῆς συμφορᾶς Κόχραν καὶ Τσώρτς. Ἐφονεύθησαν περίπου 1500 καὶ πολλοὶ ὀνομαστοὶ πολέμαρχοι ὡς ὁ Λάμπρος Βέικος, Ἰω. Νοταρᾶς, Γ. Τζαβέλλας, Ἰγγλέσης, Δράκος κ. ἄ. Εἰς τὸ Φάληρον ἐκρίθη ἡ τύχη ὅλης τῆς Στερεᾶς, διότι μετὰ ἓνα μῆνα παρεδόθη καὶ ἡ Ἀκρόπολις καὶ τὸ ἔργον τοῦ Καραϊσκάκη κατέρρευσεν.

Η ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΝ

Ὁ Ἰμπραῆμ μετὰ τὸ κατόρθωμά του εἰς τὸ Μεσολόγγι τὸν Μάιον τοῦ 1826 ἐπέστρεφεν εἰς τὴν Μεθώνην. Ἀπὸ ἐκεῖ τὸν Ἰούνιον ἐπῆλθεν κατὰ τῆς Μάνης, ἀλλ' ἀπεκρούσθη εἰς τὴν Βέρογαν.

Ἐχων τὴν Τρίπολιν ὡς ὀρμητήριον ἤρχισε νὰ ἐρημώνῃ συστηματικῶς τὴν Ἀρκαδίαν, τὴν Ἀχαΐαν, τὴν Ἠλείαν καὶ τὴν Μεσσηνίαν. Ἀφοῦ κατέστρεφε τὰ δένδρα καὶ διήρπαζε τὰ γεννήματα καὶ τὰ κτήνη, ἔκαιε τὰ χωριά. Κατόπιν συνελάμβανε τοὺς κατοίκους ποὺ δὲν ἐπρόφθαιναν νὰ καταφύγουν εἰς τὰ ὄρη. Ἦθελε μὲ τὰς ἐρημώσεις αὐτάς, καὶ πρὸ πάντων μὲ τὴν πείναν, νὰ φέρῃ εἰς ἀπόγνωσιν τὴν Πελοπόννησον καὶ νὰ τὴν ἀναγκάσῃ νὰ παραδοθῇ.

Καὶ δευτέραν φορὰν ὁ Ἰμπραῆμ ἐπετέθη κατὰ τῆς Μάνης εἰς Τσεροβᾶν, ἀλλ' ἀπεκρούσθη, διότι τοὺς Μανιάτας ἐβοήθησαν καὶ αἱ γυναῖκες των ἀκόμη.

Τὸν Νοέμβριον, ἐξαντλημένος ἀπὸ τὸν κλεφτοπόλεμον τῶν Ἑλλήνων, ἄφησε τὰς λεηλασίας καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Μεθώνην διὰ νὰ διαχειμάρσῃ. Ἀπὸ ἐκεῖ τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1827 ἐτράπη πρὸς τὴν δυτικὴν Πελοπόννησον. Ἐδῶ τώρα, ἀντὶ νὰ σφάζῃ καὶ νὰ τυρπολῇ ἐπρότιμῃσε νὰ

περιποιήται τούς κατοίκους και να ζητή προσκυνοχάρτια. Πολλοί, ταλαιπωρημένοι από την φοβίαν και τας στερήσεις, ήρχισαν να υποκύπτουν. Ἡ στιγμή αὐτή απέβη κρίσιμος διὰ τὸν ἀγῶνα. Τότε ὁ Κολοκοτρώνης προσέφερον, ὅπως ἔλεγεν ἀργότερον, τὴν μεγαλύτεραν ὑπηρεσίαν του εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐξεγερθεὶς κατὰ τῶν λιποψύχων διέταξε νὰ τοὺς ἐπικηρύττουν ὡς προδότας καὶ νὰ τοὺς ἐκτελοῦν. Ἔτσι τὸ κακὸν ἀνεχαιτίσθη καὶ πρὸς στιγμήν οἱ Ἕλληνες ἀνέπνευσαν. Ἡ αἰσιοδοξία ὅμως δὲν ἐκράτησε πολὺ, διότι περὶ τὰ τέλη Αὐγούστου ἐφθασαν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον καὶ νέαι ἐνισχύσεις: 40 μεταγωγικά με συνοδείαν 51 πολεμικῶν ἀπεβίβασαν 4000 τακτικούς καὶ πολλὰ ἐφόδια. Τώρα πλέον ἐγινε φανερόν εἰς Ἕλληνας καὶ ξένους ὅτι τὸ ἐξ Αἰγύπτου ὄρνεον εἶχεν ἐμπήξει βαθεῖα τοὺς ὄνυχάς του ἐπὶ τῆς ἐλληνικῆς σαρκός. Εὐτυχῶς ὅμως αὐτὴν τὴν φορὰν οἱ ὁμόδοξοι λαοὶ τῆς Εὐρώπης δὲν θὰ ἀφήσουν ἀβοήθητον τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ Ἀγγλία, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ρωσία μετὰ τὴν Ἰουλιανὴν Σύμβασιν ποὺ ὑπέγραψαν (διὰ τὴν ὁποίαν θὰ ὁμιλήσωμεν κατόπιν), ἀπήτησαν ἀπὸ τοὺς ἐμπολέμους τὴν κατάπαυσιν τῶν ἐχθροπραξιῶν· ἀλλοιῶς ἠπείλουν ὅτι θὰ τὴν ἐπιβάλουν διὰ τῶν στόλων των.

ΕΠΕΜΒΑΣΙΣ ΤΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ. ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΟΥ ΝΑΒΑΡΙΝΟΥ

Ἐπειτα ἀπὸ τὴν πτώσιν τῆς Ἀκροπόλεως ἡ ἐπανάστασις ἐφαίνετο ὅτι ἔπνεε τὰ λείψθια. Ἐλεύθερα ἐδάφη ἔμενον μόνον αἱ περιφέρειαι τοῦ Ναυπλίου καὶ τῆς Μάνης καὶ αἱ νῆσοι Ἰῦδρα καὶ Σπέτσαι. Ἐξ ἄλλου ὁ ἐλληνικὸς λαὸς ἦτο ταλαιπωρημένος καὶ τὸ φρόνημά του εἶχε καταπέσει. Τὴν Ἐπανάστασιν ὅμως ἀπὸ τὴν δύσκολον αὐτὴν θέσιν ἔσωσεν ἡ ἐπέμβασις τῶν Δυνάμεων.

Εἶναι ἀληθές ὅτι αἱ κυβερνήσεις τῶν Μεγάλων Δυνάμεων τῆς Εὐρώπης κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐπαναστάσεως ἐφάνησαν ἐχθρικαὶ πρὸς αὐτὴν. Πρῶτη ἡ Αὐστρία, τῆς ὁποίας πρωθυπουργὸς ἦτο ὁ μισέλλην Μέττερνιχ, ἐπολέμησε μετὰ λύσαν τὴν ἐπανάστασιν διατεινομένη ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀδίκως ἐξηγέρθησαν ἐναντίον νομίμου καθεστῶτος. Ἐπίσης δυσμενῶς διέκειτο καὶ ἡ Γαλλία, διότι εἶχεν ἀποκαταστήσει τὴν βασιλείαν μετὰ τὴν ὁποίαν εἶχε προσδεθῆ εἰς τὴν Ἱερὰν Συμμαχίαν. Ἡ Ἀγγλία ὑποψιάζετο ὅτι ἡ ἐπανάστασις ὠφείλετο εἰς ρωσικὸν δάκτυλον καὶ κατὰ τὰ τρία πρῶτα ἔτη ἐφάνη φιλότουρκος. Ἡ Ρωσία, μολοντί ὠφελεῖτο ἀπὸ τὴν ἀναταραχὴν ποὺ ἔφερεν εἰς τὰ Βαλκάνια ἡ ἐπανάστα-

σις, απέφυγε να επέμβη, διότι ο Τσάρος 'Αλέξανδρος ήτο κύριος έμπνευστής τής 'Ιερᾶς Συμμαχίας και δέν ήθελε να έκτεθη.

Πρώτη ή 'Αγγλία από του Μαρτίου του 1823, διά του φιλέλλη-νος ύπουργού Γεώργ. Κάνιγγ, ανεγνώρισε τόν θαλάσσιον αποκλεισμόν που εΐχεν επιβάλει ή έλληνική κυβέρνησις. "Όταν δέ τὸ 1827 ο Κάνιγγ έγινε πρωθυπουργός, ενιήθη ζωηρότερον πρὸς εξασφάλισιν τής έλλη-νικᾶς ανεξαρτησίας. "Εχων με τὸ μέρος του και τὸν νέον τσάρον Νικόλαον, κατώρθωσε να παρασύρη και τὸν βασιλέα τής Γαλλίας Κά-ρολον Γ', τὸν ὁποῖον ἐπέζεν τὸ φιλελληνικὸν ρεῦμα τής Γαλλίας να επέμβη.

"Ετσι αἱ «Προστάτιδες Δυνάμεις», 'Αγγλία, Γαλλία και Ρωσία, εἰς τὰς 26 'Ιουνίου (6 'Ιουλίου με τὸ νέον ἡμερολόγιον) του 1827 υπέ-γραψαν εἰς Λονδῖνον τὴν 'Ιουλιανὴν τριμερῆ σύμβασιν, διά τής ὁποίας ἐπροτείνετο, πρὸ πάσης διαπραγματεύσεως, ή συναψις ἀνακοχῆς. Διά τής συνθήκης αὐτῆς ἐν συνεχείᾳ ἐπροτείνετο ή ἴδρυσις αὐτοδιοικητου ελληνικοῦ κράτους, ἀλλὰ με ὑποτέλειαν φόρου εἰς τὸν σουλτάνον.

"Όταν έγινε γνωστὴ εἰς τοὺς ἐμπολέμους ή 'Ιουλιανὴ Σύμβασις, ή 'Ελλάς ἐδέχθη με ἀνακούφισιν τοὺς ὄρους της· ή Πύλη ὅμως τοὺς ἀπέρριψε. Τότε αἱ «Προστάτιδες Δυνάμεις» ἀπεφάσισαν να ἐπιβάλ-λουν τοὺς ὄρους τής συνθήκης διά τῶν ὄπλων. Πρώτη ἐφθασεν εἰς τὸ Αἰγαῖον μία μοῖρα ἀγγλικῶ στόλου ὑπὸ τὸν Κόδριγκτον, ἀργότερον μία γαλλικὴ με τὸν Δεριγνὺ και μία ρωσικὴ με τὸν Χέυδεν. "Όλα τὰ πλοῖα ἤσαν 26 και ἐτέλουν ὑπὸ τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν του Κόδριγκτον (Σεπτέμβριος 1827).

"Ο "Αγγλος ναύαρχος παρήγγειλεν εἰς τὸν 'Ιμπραήμ τὴν κατά-παυσιν τῶν ἐχθροπραξιῶν. "Ο Αἰγύπτιος ὑπεκρίθη ὅτι δέχεται· ἐζή-τησεν ὅμως μικρὰν προθεσίαν διά να συνεννοηθῆ με τὴν Πύλην.

Τότε οἱ "Ελληνες ἐξεμεταλλεύθησαν τὴν εὐκαιρίαν, διά να ἀναζωο-γονήσουν τὴν 'Επανάστασιν εἰς τὴν Στερεάν. "Ο Τσῶρτς ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν δυτικὴν 'Ελλάδα, ἐνῶ ὁ "Αστιγξ με τὴν «Καρτερίαν» και 5 ἄλλα πολεμικὰ κατέστρεψεν εἰς 'Ιτέαν 7 τουρκικὰ σκάφη.

"Ο 'Ιμπραήμ διά να τιμωρήσῃ τὸν "Αστιγγα ὤρμησε με μίαν ἰσχυρὰν μοῖραν πρὸς τὸν Κορινθιακόν. Τὸν ἐπρόφθασεν ὅμως ἀνοικτὰ τῶν Πατρῶν ὁ Κόδριγκτον και τὸν ἠνάγκασε να ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ Να-βαρῖνον. Καὶ πάλιν ὁ 'Ιμπραήμ δέν ἠσύχαζεν. Κατέστρεψε 75.000 καρ-

ποφόρα δένδρα εις την Μεσσηνίαν και ἔστειλεν εις τὰ σιλαβοπάζαρα τῆς Ἀλεξανδρείας πολλοὺς αἰχμαλώτους.

Αἱ βάρβαροι αὐταὶ ἐνέργειαι τοῦ Ἰμπραήμ ἔφεραν τὸν Κόδριγκτον καὶ τὸν Δεριγνύ εις τὴν ἀπόφασιν νὰ εἰσέλθουν τὴν μεσημβρίαν τῆς 8ης Ὀκτωβρίου εις τὸ Ναβρῆνον, διὰ νὰ τὸν ἀναγκάσουν νὰ σεβασθῇ τὰς ἀπόψεις τῶν Προστατιδῶν Δυνάμεων, ἐνῶ ὁ γηραιὸς Χέυδεν παρέμεινε ἐπιβλέπων τὸ στόμιον τοῦ λιμένος.

Ἐντὸς τοῦ κόλπου ὁ ἐχθρικός στόλος ἦτο ἤδη παρατεταγμένος εις σχῆμα πετάλου μὲ διπλῆν γραμμὴν. Ὁ Ἄγγλος ναύαρχος ἔστειλεν μίαν λέμβον, πρὸς συνεννόησιν μὲ τὸν Αἰγύπτιον ναύαρχον. Ἄλλ' οἱ Τοῦρκοι ἐπυροβόλησαν καὶ ἐφόνευσαν τὸν ἀξιωματικὸν καὶ δύο ναύτας τῆς λέμβου. Τότε ὁ Κόδριγκτον ὕψωσεν ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος του «Ἀσία» τὸ σῆμα τῆς ἐπιθέσεως καὶ ἐντὸς ὀλίγου, ὅποτε εἰσέπλευσε καὶ ἡ ρωσικὴ μοῖρα, ἡ ναυμαχία ἐγενικεύθη, ἀφοῦ μετεῖχον καὶ τὰ ἐπάκτια πυροβολεῖα τῆς Σφακτηρίας καὶ τοῦ φρουρίου. Τὰ τριπλάσια σκάφη τοῦ Ἰμπραήμ μὲ τὰ 2000 κανόνια καὶ παρὰ τὴν εὐνοϊκὴν των διάταξιν ἐκανονιοβολοῦντο εὐστόχως ἀπὸ τὰ 26 τῶν Εὐρωπαίων. Πολλὰ ἐχθρικά ἀνετινάσσοντο, ἐνῶ ἄλλα προσεπάθουν νὰ ἀνασπάσουν τὰς ἀγκύρας διὰ νὰ σωθοῦν καὶ ἄλλα συνεκρούοντο μετὰ πατάγου. Ὁ λιμὴν ὅλος ἐφλέγετο. Περὶ τὴν 5ην ἀπογευματινὴν ἐκ τῶν 82 τουρκοαιγυπτιακῶν πλοίων εἶχον διασωθῆ μόνον 20, ἐνῶ 6000 Μουσουλμάνοι ἐθάθησαν εις τὴν κόλασιν ἐκείνην τοῦ πυρός. Αἱ ἀπώλειαι τῶν συμμάχων ἦσαν 172 νεκροί, 475 τραυματίαι καὶ σοβαραὶ ζημίαι σκαφῶν.

Ἡ καταστροφὴ τοῦ στόλου τοῦ ἔκαμεν ἔξω φρενῶν τὸν σουλτάνον, ὁ ὁποῖος ἤξιώσεν ἀπὸ τοὺς Συμμάχους ἀποζημίωσιν, συγχρόνως δὲ ἐκήρυξεν ἱερὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν Ρώσων. Ἀλλὰ ἡ Τουρκία ἐνίκηθη καὶ διὰ τῆς συνθήκης τῆς Ἀδριανουπόλεως (1829) ἀνεγνώρισε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος.

26 Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΟΥ

ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΗΤΟΥ

Ἡ Ἐθνοσυνέλευσις τῆς Τροιζῆνος εἶχεν ἐκλέξει κυβερνήτην τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν, ὁ ὁποῖος τὴν 6ην Ἰανουαρίου 1828 ἀπεβιβάσθη εἰς Ναύπλιον· ἐκεῖθεν ἐφθασεν εἰς Αἴγινα καὶ ἀνέλαβε τὸ πηδάλιον τῆς ἐξουσίας.

Οὗτος ἐγεννήθη εἰς τὴν Κέρκυραν τὸ 1776. Τὰς πρώτας σπουδὰς

Εικ. 33. Ο Ιωάννης Καποδίστριας

έκαμεν εἰς τὴν πατρίδα του, τὰς συνεπλήρωσε δὲ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅπου ἔλαβε δίπλωμα ἰατρικῆς. Νέος ἐφθασεν εἰς Ρωσίαν, ὅπου ἀνῆλθεν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν. Τὸ 1822 ὅμως ἐψυχράνθη μὲ τὸν τσάρον, διότι οὗτος εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἠκολούθει τὴν πολιτικὴν τοῦ Μέττερνιχ, καὶ ἀπῆλθε μὲ ἄδειαν εἰς Γενεύην τῆς Ἑλβετίας. Ἀπὸ ἐκεῖ ὑπεβόηθει μὲ κάθε δυνατὸν μέσον τὸν ἑλληνικὸν Ἀγῶνα. Ὁ κυβερνήτης ἐκοσμεῖτο ἀπὸ πολλὰς ἀρετὰς: φιλοπατρίαν, ἀφιλοκέρδειαν, δραστηριότητα. Δι' αὐτὰς καὶ διὰ τὴν φήμην, ποῦ εἶχεν εἰς τὴν Εὐρώπην, ὁ λαὸς τὸν ὑπεδέχθη ὡς σωτῆρα.

Η ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ ΚΡΑΤΟΥΣ

Εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν εὔρεν ἐλεύθερον ἔδαφος παρὰ μόνον τὸ Ναύπλιον, λωρίδας τῆς Ἀργολίδος, τὴν Μεγαρίδα καὶ τὰς νήσους. Ἡ χώρα, τὴν ὁποίαν θὰ ἐκυβέρνηα, ἦτο ἐρειπωμένη καὶ ὁ λαὸς τῆς ὑπέφερεν ἀπὸ τὰς στερήσεις καὶ τὴν ἔλλειψιν ἀσφαλείας. Παρ' ὅλα αὐτὰ ὁ κυβερνήτης δὲν ἔχασε τὸ θάρρος του καὶ ἀφιέρωσεν ὅλας τὰς δυνάμεις του ὄχι μόνον διὰ τὴν συγκρότησιν τῆς Ἑλλάδος εἰς κράτος, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ὕλικὴν καὶ πνευματικὴν ἀναγέννησιν τοῦ ἔθνους.

Μὲ ἀκατάπαυστον δραστηριότητα ἀφωσιώθη πρὸς δημιουργίαν κρατικοῦ μηχανισμοῦ: στρατοῦ, δικαιοσύνης καὶ δημοσίας ἐκπαιδεύσεως.

Πρώτη του φροντίς ἦτο νὰ δημιουργήσῃ οικονομικοὺς πόρους τοῦ δημοσίου. Πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ μεγάλου αὐτοῦ σκοποῦ συνῆψε δάνειον 100 χιλ. ταλλήρων ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν τῆς Ἑπτανήσου καὶ ἱδρυσεν εἰς Αἴγινα ἐν πιστωτικὸν ἴδρυμα, ἀφοῦ ἐδώρησεν ὅλην τὴν περιουσίαν του εἰς τὸ Κράτος. Διὰ νὰ διευκολύνῃ τοὺς ἐμπορευομένους ἔκοψε τὸν «φοίνικα», νόμισμα ποῦ φέρει ὡς σύμβολον τὸ ὁμώνυμον πτηνόν, τὸ

ὁποῖον ἀναγεννᾶται ἀπὸ τὰς φλόγας, ὅπως ἡ Ἑλλάς ἀπὸ τοὺς καπνοὺς τοῦ Ἀγῶνος.

Ἰδιαίτερος ἐφρόντισεν ὁ κυβερνήτης διὰ τὴν ἐθνικὴν παιδείαν, διότι τὴν ἐθεώρει ὡς βᾶσιν τῆς ὑγιοῦς μορφώσεως. Διὰ τοῦτο ἴδρυσεν πολλὰ ἐκπαιδευτήρια: γυμνάσιον καὶ διδασκαλεῖον, καθὼς καὶ ὄρφανοτροφεῖον εἰς τὴν Αἴγιαν, ὅπου ἡ πρωτεύουσα τοῦ νεοσυστάτου κράτους· ἐπίσης ἔκτισε πολλὰ δημοτικὰ σχολεῖα (ἀλληλοδιδασκατικὰ¹).

Ἐξ Ἰσοῦ ἐνδιεφέρθη καὶ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας. Δι' αὐτὸ μετεκάλεσεν ἀπὸ τὴν Δύσιν γεωπόνους διὰ τὴν καλλιέργειαν νέων σπόρων καὶ φυτῶν, ὅπως ἡ πατάτα. Κατόπιν δὲ ἐντολῆς του ἐκτίσθη εἰς Τίρυνθα γεωργικὴ σχολή.

Διὰ τὴν βελτίωσιν τοῦ τακτικαῦ στρατοῦ ἐξεδόθη νέος στρατιωτικὸς κανονισμὸς, ἐνῶ ἐμερίμνησε νὰ συσταθῇ εἰς Ναύπλιον (Ἰούλιος 1828) *Στρατιωτικὸν Σχολεῖον*, τὸ ὁποῖον ὑπῆρξε τὸ πρῶτον φυτώριον ἀξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ. Ἐξ ἄλλου ὠργάνωσε τὰ ἄτακτα στρατεύματα εἰς 8 χιλιαρχίας καὶ ὥρισεν νὰ πληρώνεται ὁ μισθὸς τῶν ἀξιωματικῶν καὶ στρατιωτῶν ἀπὸ τὸ κράτος. Ἔτσι ὁ στρατὸς ἔπαυσε νὰ ἀνήκει εἰς τοὺς ὀπλαρχηγοὺς καὶ ἔγινεν ἐθνικὸς.

Ἀφοῦ ἐξόντωσε διὰ τοῦ Μιαούλη τὰς φωλαὰς τῶν πειρατῶν εἰς τὰς Σποράδας, διέταξε νὰ συνταχθῇ κανονισμὸς ἐμπορικῆς ναυτιλίας καὶ ἴδρυσεν ναυπηγεῖα εἰς Πόρον καὶ Ναύπλιον.

Ἐξ ἄλλου κατεσκεύασε τὸ 1829 τὴν πρώτην — ὅπως ἐχαρκτηρίσθη ἀπὸ τὸν κυβερνήτην — «ἐθνικὴν ὁδόν», ἡ ὁποία ἐνώνει τὴν Μεθώνην μὲ τὴν Πύλον.

Πρὸς θεμελίωσιν δικαιοσύνης εἰς τὴν ἀναρχομένην χώραν κατήρτισε τὸν πρῶτον ὀργανισμὸν λειτουργίας δικαστηρίων μὲ 3μελῆ πρωτοδικεῖα καὶ 5 ἐφετεῖα.

Ἀφοῦ λοιπὸν διωργάνωσε κράτος ὁ Καποδίστριας μὲ διοίκησιν ἄγρυπνον καὶ φειδωλὴν διὰ τὸ δημόσιον χρῆμα, δίδων ὁ ἴδιος τὸ παράδειγμα διὰ λιτοῦ βίου, ἐστράφη πρὸς ἐκδίωξιν τῶν Τούρκων ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν ἐπικράτειαν.

ΠΟΛΕΜΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΤΟΥΡΚΟΥΣ . Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΠΕΤΡΑΣ

Τὰς ὀργανωτικὰς ὅμως προσπάθειας διετάρασσον αἱ λεηλασίαι

1. Εἰς τὴν Μεθώνην Πυλὶς σώζεται ἀκόμη κτίριον ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «τὸ σχολεῖο τοῦ Καποδίστρια».

τοῦ Ἰμπραήμ, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀποβῆ μάστιξ τῶν πληθυσμῶν τῆς χώρας. Εἰς τὴν Στερεάν ὑπῆρχον ἀκόμη ὅχι ὀλίγαί τουρκικαὶ φρουραί. Καὶ τὸν μὲν Αἰγύπτιον ἐξεδίωξε μία δύναμις ἀπὸ 14000 ἄνδρας, πού ἔστειλε ὁ Γάλλος βασιλεὺς Κάρολος ὁ Γ', ὑπὸ τὸν στρατάρχην *Μαιζὸν* (Αὐγούστος 1828) (1).

Εἰς τὴν δυτικὴν Στερεάν εὐρίσκειτο ἀπὸ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1827 ὁ Τσώρτς καὶ τὴν ἐξεκαθάριζεν ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Τώρα ὁ Καποδίστριας τοῦ ἔστειλεν ἐνισχύσεις, διὰ τῶν ὁποίων κατώρθωσε νὰ ἀνακαταλάβῃ τὸ Μεσολόγγι, τὴν Ναύπακτον, τὴν Βόνιτσαν καὶ νὰ καταδιώξῃ τοὺς ἐχθροὺς μέχρι τοῦ Ἀμβρακικοῦ.

Εἰς τὴν ἀνατολικὴν Στερεάν ὁ Δημ. Ὑψηλάντης ἐνίκησε τὴν 12ην Σεπτεμβρίου 1829 τοὺς Τούρκους εἰς τὴν μάχην τῆς *Πέτρας*, τελευταίαν τοῦ Ἀγῶνος, ἀλλὰ ἡ Ἀκρόπολις, ἡ Εὐβοία καὶ ἡ Λαμία παρέμειναν ὑπὸ τοὺς Τούρκους. Ἄξιον σημειώσεως εἶναι ὅτι τὸ τέλος τῆς Ἐπανάστασεως σφραγίζει ὁ Δημ. Ὑψηλάντης, ὅπως ὁ ἀδελφός του Ἀλέξανδρος τὴν εἶχεν ἀρχίσει.

Η ΔΟΛΟΦΟΝΙΑ ΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΗΤΟΥ (27 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1831)

Τὰ διοικητικὰ καὶ οἰκονομικὰ μέτρα τοῦ κυβερνήτου, ἐνῶ τὸν ἔκαμαν ἀγαπητὸν εἰς τὸν λαόν, τὸν κατέστησαν μισητὸν εἰς τοὺς προκρίτους. Πρῶτον κατήργησε τὸ κοινοτικὸν σύστημα καὶ διήρσεσε ἕλην τὴν ἐπικράτειαν εἰς ἐπαρχίας, αἱ ὁποῖαι εἶχον ὡς διοικητὰς ἐπιτρόπους πού τοὺς διώριζεν ὁ ἴδιος. Ἡ σοβαρωτέρα ὅμως ἐνέργειά του ἦτο ἡ διάλυσις τῆς Βουλῆς καὶ ἡ ἱδρυσις τοῦ Πανελληνίου· αὐτὸ ἦτο ἓνα συμβούλιον ἀπὸ 27 μέλη τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ Καποδιστρίου. Πρόεδρος τῆς «Γενικῆς Γραμματείας» διορίσθη ὁ Σπυριδὼν Τρικούπης, ἱστορικὸς καὶ διπλωμάτης τοῦ Ἀγῶνος. Τὰ μέτρα αὐτὰ δὲν ἦσαν ἐπιβλαβῆ εἰς τὰ κοινὰ συμφέροντα· πολλοὶ ἀγωνισταί, (Κολοκοτρώνης, Ὑψηλάντης καὶ Κανάρης) τὰ ἐπεδοκίμαζον. Ἄλλοι ὅμως ὀνομαστοὶ ἄνδρες ἦσαν ἀντίθετοι.

Τὰ παράπονα αὐτὰ καὶ ἡ ἀδυναμία του νὰ ἀποζημιώσῃ τοὺς Ὑδραίους διὰ τὰς φθορὰς ἐκ τοῦ πολέμου ἔφεραν τοὺς ἰσχυροτέρους

1. Διὰ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ Ἰμπραήμ ἐξ Ἑλλάδος μετέβη εἰς Ἀλεξάνδρειαν ὁ ἴδιος ὁ Κόδριγκτον ὑπογράφας μετὰ τοῦ Μωχάμετ Ἀλῆ σχετικὴν σύμβασιν. Ὁ Ἰμπραήμ ὅμως ἠδιαφόρησε.

ἀντιπάλους του εἰς τὴν Ὑδραν. Αὐτοὶ ἦσαν οἱ Κουντουριῶται, ὁ Μισοῦλης, ὁ Μαυροκορδάτος, ὁ Κωλέττης καὶ ἄλλοι. Ἐκεῖ ἐσχημάτισαν χωριστὴν κυβέρνησιν. Σοβαρωτέραν ὅμως κατάστασιν ἀντιμετώπισεν ὁ κυβερνήτης εἰς τὴν Μάνην. Οἱ Μανιάται ἠρνήθησαν νὰ φορολογηθοῦν καὶ ἐπανεστάτησαν. Ὁ Καποδίστριας, ἐπειδὴ ἐθεώρει τοὺς Μαυρομιχαλαίους ὡς ὑποκινητὰς τῆς ἀνταρσίας, συνέλαβε καὶ ἐφυλάκισε τὸν γέροντα Πετρόμπεην. Τότε ὁ υἱὸς αὐτοῦ Γεώργιος καὶ ὁ ἀδελφὸς του Κωνσταντῖνος ἐκαίροφυλάκτησαν ἕξω τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος τοῦ Ναυπλίου καί, ὅταν ἐπλησίασεν εἰς τὸν ναὸν ὁ Κυβερνήτης διὰ νὰ λειτουργηθῇ, τὸν ἐδολοφόνησαν (27 Σεπτεμβρίου 1831).

27 Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΠΟ ΤΟΥ 1824 ΚΑΙ ΑΙ ΣΥΝΘΗΚΑΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1824

Κατὰ τὸ ἔτος αὐτὸ ἡ Ἱερὰ Συμμαχία σημειώνει τὴν πρώτην διπλωματικὴν ἡτταν τῆς. Τί εἶχε συμβῆ; Τῆς ἐζητήθη ἀπὸ τοὺς μονάρχους τῆς Ἰσπανίας καὶ Πορτογαλίας νὰ τοὺς βοηθήσῃ, διὰ νὰ συντρίψουν τὰ κινήματα τῶν ἀποίκων τῶν τῆς κεντρικῆς καὶ νοτίου Ἀμερικής: αὐτὴ ὅμως δὲν τὸ ἐτόλμησε διότι:

Πρῶτον, ὁ Πρόεδρος τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν Μονρόε εἰς τὸ ὁμόνομον «Δόγμα» αὐτοῦ διεκήρυσσεν:

«Θὰ θεωροῦσάμεν ὅποιανδήποτε ἀπόπειραν ἐκ μέρους τῶν Εὐρωπαϊῶν, ὅπως ἐπεκτεῖνον τὸ σύστημά των εἰς ὅποιονδήποτε τμήμα τοῦ ἡμισφαιρίου αὐτοῦ ὡς επικίνδυνον διὰ τὴν ἀσφάλειάν μας».

Δεύτερον, καὶ ἡ Ἀγγλία — τὴν ὅποιαν συνέφερον δι' ἐμπορικοὺς λόγους ὁ ἐκτοπισμὸς τῶν Ἰσπανῶν καὶ Πορτογάλων ἀπὸ τὰς πλουσίας αὐτὰς ἀποικίας — ἐτήρησε τὴν πολιτικὴν γραμμὴν τοῦ Μονρόε: ἔφθασε μάλιστα τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1824, διὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Γεωργίου Κάνιγγ, νὰ ἀναγνωρίσῃ ὡς ἀνεξάρτητα κράτη τὸ Μεξικόν, τὴν Βενεζουέλαν, τὴν Βραζιλίαν κλ.

Ἄλλο πλῆγμα ἐδέχθη ἡ Ἱερὰ Συμμαχία πάλιν ἀπὸ τὸν ὑπουργὸν τῆς Ἀγγλίας Γ. Κάνιγγ. Καὶ ἰδοὺ πῶς: Ἡ ἐλληνικὴ κυβέρνησις, μόλις ἐπληροφορήθη ὅτι ἡ Ρωσία ἤθελε τὸν τεμαχισμὸν τῆς Ἑλλάδος, ἀπεφάσισε νὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν τῆς Ἀγγλίας. Εἰς τὸ αἴτημα αὐτὸ ὁ Κάνιγγ ἀπήντησε τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1824 μὲ μίαν ἐπιστολὴν του.

Ἐκεῖ ὁ Ἄγγλος φιλέλληνας ἔγραψεν ὅτι ἡ χώρα του θὰ μείνῃ οὐδετέρα εἰς τὴν μεταξύ τῆς Πύλης καὶ τῆς Ἑλλάδος διαφορὰν καὶ ὅτι δὲν θὰ ἐπιβάλλῃ κανένα συμβιβασμόν, ποῦ δὲν θὰ εἶχε τὴν συγκατάθεσιν τῶν ἐπαναστατῶν.

Τότε ἡ Ρωσία, διὰ νὰ μὴ εὐρεθῇ εἰς μειονεκτικὴν θέσιν ἀπέναντι τῆς Ἀγγλίας εἰς τὸ ἑλληνικὸν θέμα, ἐπρότεινε νὰ μεσολαβήσουν αἱ Δυνάμεις εἰς τὴν Πύλην καὶ τοὺς Ἕλληνας καὶ νὰ διακοποῦν αἱ ἐχθροπραξίαι.

Ὁ Κάνιγγ ὅμως, ἐπειδὴ ἔβλεπεν ὅτι ὁ Μαχμούτ δὲν θὰ ἐδέχετο τὴν ἐπέμβασιν αὐτὴν, ἀνέβαλε τὴν λήψιν μιᾶς παρομοίας ἀποφάσεως. Καὶ τότε συνέβη τὸ περιέργον φαινόμενον ὁ ἴδιος ὁ Μέτερνιχ νὰ ζητήσῃ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἄλλὰ ἐπειδὴ, ἔπειτα ἀπὸ τὰς ἐπιτυχίας τοῦ Ἰμπραχίμ, ἐνισχύθη ἡ γαλλικὴ ἐπιρροή, ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Ρωσία ἐζήτησαν νὰ εὕρουν κατάλληλον περίστασιν διὰ νὰ λύσουν τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα. Καὶ αὕτη ἐδόθη ἀπὸ ἓνα ἔγγραφο τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως τὸ ὅποσον συνέταξεν ὁ Μαυροκορδάτος· δι' αὐτοῦ ἐζητεῖτο ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν νὰ προστατεύσῃ τὴν Ἑλλάδα. Μὲ τὸ ἔγγραφο αὐτὸ ἡ Ἀγγλία εἶχεν ἀποκτήσει τὸ δικαίωμα νὰ ἐπέμβῃ ἐπισήμως εἰς τὴν μεταξύ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς Πύλης διαφορὰν. Τὸ δικαίωμά της αὐτὸ εὐρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ τὸ ἀναγνωρίσῃ καὶ αὐτὴ ἡ Ρωσία, ὅταν εἰς τὸ Αἰγαῖον εἰσῆλθον καὶ πολεμικὰ πλοῖα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ἔτσι μὲ τὴν συμφωνίαν αὐτὴν τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Ἀγγλίας ἐφαίνετο ὅτι ἤτο πολὺ σύντομος ἡ λύσις τοῦ ἑλληνικοῦ θέματος, ἐὰν ἡ Γαλλία καὶ ἡ Αὐστρία δὲν ἔφερον ἀντιδράσεις. Ὅταν ὅμως περὶ τὰ τέλη τοῦ 1825 ἀπέθανεν ὁ τσάρος Ἀλέξανδρος καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 1827 τὴν πρωθυπουργίαν τῆς Ἀγγλίας ἀνέλαβεν ὁ ἴδιος ὁ Κάνιγγ, ἐδημιουργήθησαν εὐνοϊκαὶ συνθήκαι πρὸς ἐπίλυσιν τοῦ ἑλληνικοῦ θέματος.

Αἱ ΣΥΝΘΗΚΑΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ὁ Κάνιγγ τότε, ἀφοῦ παρέσυρε πρὸς τὰς ἀπόψεις του καὶ τὸν νέον τσάρον Νικόλαον καὶ τὸν φιλέλληνα βασιλέα τῆς Γαλλίας Κάρολον τὸν Ι', ἀνέλαβε τὴν πρωτοβουλίαν νὰ τακτοποιήσῃ τὸ ἑλληνικὸν θέμα. Πράγματι, ἔπειτα ἀπὸ τετραμήνους προσπαθείας του, ὑπεγράφη εἰς τὸ Λονδῖνον ἀπὸ τὰς κυβερνήσεις τῆς Ἀγγλίας, τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Γαλλίας ἡ Ἰουλιανὴ Σύμβασις (6 Ἰουλίου 1827), διὰ τῆς ὁποίας ἡ Ἑλλάς

ἀνεγνωρίζετο ὡς κράτος αὐτόνομον ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ σουλτάνου.

Δευτέρα συμμαχική πρᾶξις, σχετική μὲ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς χώρας μας, εἶναι ἡ σύμβασις τῆς 10ης Μαρτίου 1829. Μὲ αὐτὴν ἐκανονίζοντο τὰ ὄρια τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ ὕψος τῆς γραμμῆς Παγασητικοῦ — Ἀμβρακικοῦ κόλπου καὶ ἐδίδοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα αἱ Κυκλάδες καὶ ἡ Εὐβοία.

Τρίτη εἶναι ἡ συνθήκη τῆς Ἀδριανουπόλεως (Σεπτ. 1829), μὲ τὴν ὁποίαν ἡ Ρωσία ὑπεχρέωνε τὴν Τουρκίαν νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὰ σύνορα ποῦ ἀνεφέραμεν.

Αἱ νῆκαι ὅμως τῆς Ρωσίας εἰς βᾶρος τῆς Τουρκίας ἐπέφερον ἀλλαγὴν εἰς τὰς διαθέσεις τῆς Ἀγγλίας, ὥστε εἰς τὸ Πρωτόκολλον τοῦ Λονδίνου (22 Ἰανουαρίου 1830) νὰ παρασύρῃ τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ρωσίαν νὰ δημιουργήσουν μὲν ἐλεύθερον βασιλείον εἰς τὴν Ἑλλάδα, μὲ τὰ σύνορά του ὅμως περιορισμένα εἰς τὴν γραμμὴν Ἀχελώου - Σπερχειοῦ. Τὴν συνθήκην αὐτὴν τὴν ἐδέχθη ἡ Πύλη, ἀλλὰ ὁ Καποδίστριας τὴν ἀπέρριψε, διότι ἤδη τὰ στρατεύματά του εἶχον φθάσει εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν καὶ εἶχον νικήσει εἰς τὴν μάχην τῆς Πέτρας.

Τέλος αἱ Προστάτιδες Δυνάμεις, διὰ νὰ θέσουν τέρμα εἰς τὰς ταραχάς, αἱ ὁποῖαι ἐδημιουργήθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Καποδίστρια, εἰς τὰς 7 Μαΐου 1832 ὑπέγραψαν τὴν συνθήκην τοῦ Λονδίνου, μὲ τὴν ὁποίαν ἔδωσαν τὸ στέμμα τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν Ὅθωνα, υἱὸν τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου. Δύο δὲ μῆνας ὕστερον ὑπεγράφη ἡ σύμβασις τῆς Κων/πόλεως, ἡ ὁποία καθώριζε τὰ σύνορα τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ ὕψος τοῦ Παγασητικοῦ - Ἀμβρακικοῦ.

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Ἡ Ἐπανάστασις τοῦ 1821 ἔχει μεγίστην ἐθνικὴν σημασίαν, διότι μία μικρὰ γωνία γῆς μὲ τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς θυσίας τῶν κατοίκων της ἐκέρδισε τὴν ἐλευθερίαν της. Ἡ ἔνδοξος ἄλλοτε χώρα τῶν Ἑλλήνων, ἔρημος καὶ κατεστραμμένη ἀπὸ τὴν μακρὰν δουλείαν, ἀγνώριστος ἀπὸ τὸ πένθος τῆς συμφορᾶς της, κατώρθωσε νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν. Ἀλλὰ τὸ πλέον σημαντικὸν ἀπὸ τὴν ἐξέγερσιν ἐκείνην εἶναι ὅτι οἱ Ἕλληνες διὰ τῆς καρτερίας καὶ αὐτοθυσίας των ἐδίδαξαν πῶς οἱ δοῦλοι γίνονται ἐλεύθεροι καὶ ὅτι ποτὲ τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα δὲν ὑποκύπτει εἰς τὴν βίαν καὶ τὴν πίεσιν.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΛΑΩΝ

ΑΠΟ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1815 - 1914

Ἐπὶ 33 ἔτη μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Ναπολέοντος αἱ τύχαι τοῦ κόσμου ἐρρυθμίζοντο ἀπὸ τὰς Δυνάμεις τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας. Ἀλλὰ ὁ ἀντιλαϊκὸς αὐτὸς Σύνδεσμος δὲν ἠδυνήθη νὰ διασώσῃ τὰ δυναστικά καθεστῶτα, διότι οἱ λαοὶ (διαποτισμένοι ἀπὸ τὰς ἰδέας τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως), εἶχον ἀναπτύξει ἰσχυρὰ ἔθνικα συναισθήματα καὶ κατώρθωσαν διὰ τῆς πάλης των νὰ ἐπιτύχουν ἐλευθερίας. Δύο μάλιστα μεγάλαι ἐθνότητες τῆς Εὐρώπης, ἡ γερμανικὴ καὶ ἡ ἰταλική, (αἱ ὅποια ἦσαν, ὡς γνωστόν, χωρισμένοι εἰς πολλὰ κρατίδια), κατώρθωσαν περὶ τὸ 1870 νὰ ἐνοποιηθοῦν καὶ νὰ ἐμφανισθοῦν ὡς δυνάμεις παγκοσμίου σημασίας.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰς Δυνάμεις αὐτὰς τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ἐμφανίζεται ὡς μεγάλη δύναμις εἰς τὴν Ἄπω Ἀνατολήν ἢ Ἰαπωνία, ἐνῶ εἰς τὸ δυτικὸν ἡμισφαίριον μετὰ τὸ 1865 ἀνατέλλει μία δύναμις παγκοσμίου κύρους: αἱ Ἠνωμένοι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς.

Ἔτσι βλέπομεν ὅτι ἡ Ἱστορία ἀπὸ τοῦ 19ου αἰῶνος δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὴν Εὐρώπην, ἀλλὰ ἐκτείνεται εἰς ὅλας τὰς ἡπείρους· καὶ δὲν εἶναι πλέον εὐρωπαϊκὴ — γίνεται παγκόσμιος.

Ἀκόμη θὰ παρατηρήσωμεν ὅτι, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς κυριαρχίας ἢ αὐτοδιαθέσεως τῶν ἐθνοτήτων, ποὺ ἀπετέλει τὴν βάσιν τῶν πολιτικῶν μεταβολῶν τοῦ 19ου αἰῶνος, ἐμφανίζεται καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς δημοκρατικῆς διακυβερνήσεως τῶν λαῶν· ὁ δῆμος (λαὸς) συμμετέχει περισσότερον εἰς τὴν διοίκησιν καὶ τὸν ἔλεγχον τῶν κοινῶν. Αἱ δύο αὗται δυνάμεις, δηλαδὴ ἡ δ η μ ο κ ρ α τ ῖ α καὶ ὁ ἐ θ ν ι κ ῖ σ μ ο ς,

μαζὺ μὲ τὴν βιομηχανικὴν ἐπανάστασιν, ποὺ φθάνει εἰς μεγάλην ἀνάπτυξιν περὶ τὰ μέσα τοῦ αἰῶνος, ὑπῆρξαν οἱ κύριοι παράγοντες, οἱ ὁποῖοι ἠλλαξαν τὴν μορφήν τοῦ κόσμου ποὺ μᾶς ἐκληροδοδότησε τὸ Συνέδριον τῆς Βιέννης.

Ἄλλὰ διὰ τὰ ἴδιον καλῦτερον ὄλας αὐτὰς τὰς ἐξελιξείσ, θὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἐπισκόπησιν ἐνὸς ἐκάστου κράτους χωριστὰ.

28 Η ΓΑΛΛΙΑ ΚΑΙ Η ΑΓΓΛΙΑ

Η ΓΑΛΛΙΑ ΑΠΟ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 1914

Ἡ Γαλλία δύνανται νὰ θεωρηθῇ ἡ ἐστία ὄλων τῶν ἐξελιξέων εἰς τὴν Εὐρώπῃν κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα. Ὅσαίς συνέβαινε κάτι σπουδαῖον εἰς τὴν χώραν αὐτήν, ἓνα μέγα τμῆμα τῆς ἡπείρου ὑφίστατο τὴν ἐπίδρασίν του. Ἐλέγετο διὰ τοῦτο ὅτι «ὅταν ἡ Γαλλία ἦτο κρουωμένη, ὅλη ἡ Εὐρώπη ἐπταρνίζετο».

Μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Ναπολέοντος, εἰς τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας ἀνῆλθεν ὁ Λουδοβίκος III', ὁ ὁποῖος παρεχώρησε μερικὰς ἐλευθερίας. Ὅταν ὅμως τὸ 1824 ὁ βασιλεὺς αὐτὸς ἀπέθανε καὶ τὸν διεδέχθη ὁ ἀδελφός του Κάρολος ὁ I', τὰ πράγματα μετεβλήθησαν. Αὐτὸς ἠθέλησε νὰ στηρίξῃ τὴν βασιλείαν του ἐπὶ τοῦ κλήρου καὶ τῶν εὐγενῶν. Ἔνεκα τούτου μεγάλη ἀντιπολιτευσις ἐξεδηλώθη ἐναντίον του. Τότε αὐτὸς προσεπάθησε νὰ στρέψῃ εἰς ἐξωτερικὰ ζητήματα τὴν προσοχὴν τῶν Γάλλων. Τὸ 1827 - 28 ἐβόηθησε τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν καὶ τὸ 1830 κατέλαβε τὸ Ἀλγέριον. Ἐν τούτοις ὁ γαλλικὸς λαὸς τὸ 1830 ἐπανεστάτησε (Ἰουλιανὴ ἐπανάστασις) καὶ ἀνεκήρυξε βασιλέα τὸν δούκα τῆς Ὀρλεάνης Λουδοβίκον Φίλιππον. Ἄλλὰ ἡ βασιλεία δὲν ἠδύνατο νὰ σταθῇ, διότι μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας εἶχε γίνῃ ἰσχυρὰ ἡ ἀστικὴ τάξις, ἡ ὁποία καὶ ἀνέτρεψε τὴν βασιλείαν διὰ τῆς Φεβρουαριανῆς ἐπαναστάσεως (1848) καὶ ἐπέβαλε τὴν Δευτέραν Δημοκρατίαν.

Πρῶτος πρόεδρος αὐτῆς ἐξελέγη ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων. Οὗτος ὅμως ἀνέτρεψε τὴν δημοκρατίαν καὶ, ἀφοῦ ἐστέφη αὐτοκράτωρ, κατέβαλε μεγάλας προσπαθείας νὰ δοξάσῃ τὴν χώραν του.

Ἡ ἀνοδὸς του εἰς τὸν θρόνον ἔφερε μίαν περίοδον πλήρη γεγονότων. Ὁ νέος αὐτοκράτωρ ἦτο κεκηρυγμένος ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς τῶν ἐθνότητων. Ἡ ἀρχὴ αὕτη διεκήρυττεν ὅτι ἀφοῦ τὸ ἔθνος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κυβερνᾷται, ὅπως τοῦ ἀρέσει, πρέπει ἐπομένως νὰ ἀποτελῇ καὶ ἀνεξάρτητον

κράτος». Ἀπὸ τὴν ἀρχὴν αὐτὴν ἐμπορούμενος ὁ Ναπολέων διετέθη εὐμενῶς ὑπὲρ τῶν ἐξεγερθέντων Κρητῶν κατὰ τὸ 1866 καὶ ὑπεστήριξε καὶ τοὺς Ἴταλοὺς εἰς τοὺς ἀγῶνας τῶν κατὰ τὸν Αὐστριακῶν.

Ἐπειδὴ ἤθελε νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἔνωσιν τῶν γερμανικῶν ἐθνοτήτων, περιεπλάκη εἰς πόλεμον μὲ τοὺς Πρώσσους, ἀλλὰ νικηθεὶς εἰς τὸ Σεντάν, συνελήφθη αἰχμάλωτος (Σεπτέμβριος 1870). Μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν του οἱ Γάλλοι ἐπανέφεραν τὴν Τρίτην Δημοκρατίαν, ἡ ὁποία, ἀφοῦ ματαίως ἐπάλαισεν ἐπὶ 6 μῆνας, διὰ νὰ ἀπομακρύνῃ τὰ γερμανικὰ στρατεύματα ἀπὸ τὰ γαλλικὰ ἐδάφη, τὸ 1871 ἔκλεισαν εἰρήνην. Δι' αὐτῆς ἡ Γαλλία παρεχώρει εἰς τοὺς νικητάς της τὰς πλουσίας ἐπαρχίας τῆς Ἀλσατίας καὶ Λωρραίνης.

Μετὰ τὴν ἤτταν τοῦ 1871 ἡ Γ' Δημοκρατία εἰργάσθη διὰ νὰ πληρώσῃ τὰς πολεμικὰς ἀποζημιώσεις καὶ νὰ ἐτοιμάσῃ ἰσχυρὸν στρατὸν, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν «ρεβάνς» (ἐκδίκησιν) ἀπὸ τὴν Γερμανίαν.

Ἐπειδὴ δὲ περὶ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος ἡ βιομηχανία της εἶχεν ἀρκετὰ προχωρήσει, ἀντιμετώπισε πρόβλημα ἀποικιῶν. Μετὰ τὸ Ἀλγέριον οἱ Γάλλοι κατέλαβον τὴν Σενεγάλην, τὴν Σαχάραν, τὴν Τυνησίαν καὶ τὸ Μαρόκον. Περὶ τὸ 1885 ἐξηπλώθησαν ἀποικιακῶς εἰς τὸ Λάος καὶ τὴν Ἰνδοκίνα. Ἔτσι ἡ Γαλλία περὶ τὰ τέλη τοῦ 19ου αἰῶνος ἐθεωρεῖτο ὡς ἡ δευτέρα ἀποικιακὴ δύναμις τοῦ κόσμου μετὰ τὴν Ἀγγλίαν.

Ἡ ΑΓΓΛΙΑ. ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΚΑΙ ΑΠΟΙΚΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Εἰς τὴν Ἀγγλίαν κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ 19ου αἰῶνος σημειώ- νεται ἡ βιομηχανικὴ ἐπανάστασις. Αὐτὸ ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι εἰς τὴν χώραν αὐτὴν ἐχρησιμοποιήθησαν κατὰ μάζας αἱ ἀτμομηχαναὶ πρὸς κίνησιν τῶν ἐργοστασίων καὶ τῶν μέσων μεταφορᾶς. Ἀκόμη εἰς τὸ ὅτι τὸ ὑπέδαφος τῆς χώρας αὐτῆς ἔχει πλοῦσια κοιτάσματα γαιανθράκων, διὰ νὰ τροφοδοτοῦν τὰς ἀτμομηχανὰς τῶν ἐργοστασίων της, τῶν σιδηροδρόμων καὶ τῶν ἀτμοπλοίων.

Ἡ ἴδρυσις μεγάλων ἐργοστασίων εἰς τὰς περιφερείας ποὺ παρῆγον γαιάνθρακα καὶ μέταλλα συνετέλεσε νὰ δημιουργηθοῦν πολυάνθρωποι πόλεις ἀπὸ ἐργάτας καὶ ἐπαγγελματίας (Μπίρμιχαμ, Μάντσεστερ, Γλασκώβη) καὶ νὰ ἐπέλθουν τεράστια ἀλλαγὰ εἰς τὰς κοινωνικὰς καὶ οἰκονομικὰς σχέσεις.

Ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν ἡ βιομηχανικὴ ἐπανάστασις μὲ τὰ ἐπακόλουθά της μετεδόθη εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην καὶ τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας.

Ἐπειδὴ οἱ ἄστοι τῶν μεγάλων πόλεων δὲν ἀντιπροσωπεύοντο εἰς τὴν κυβέρνησιν, διότι εἰς τὴν βουλὴν τῶν Κοινοτήτων εἰσῆρχοντο προνομιακῶς οἱ μεγαλογαιοκτήμονες, ἐζήτησαν δι' εἰρηνικῆς πάλης καὶ ἀπέκτησαν καὶ αὐτοὶ περιορισμένα ἐκλογικὰ δικαιώματα. Ὅταν δὲ ἐξελέγησαν ἀρκετοὶ ἄστοι βουλευταὶ, κατήγγησαν τὸ «προστατευτικὸν σύστημα ἐμπορίου», ποῦ ἠνῶει τὰ προϊόντα τῶν μεγαλογαιοκτημόνων, καὶ ἐπέβαλον τὸ ἐλεύθερον ἐμπόριον, μὲ τὸ ὁποῖον εἰσῆγοντο εἰς τὴν Ἀγγλίαν εὐθηνὰ ἀποικιακὰ προϊόντα. Ἐξ ἄλλου οἱ φιλελεύθεροι βουλευταὶ ἐπέτυχον τὴν ἐθνικὴν ἰσότητα τῶν Ἴρλανδῶν πρὸς τοὺς Ἀγγλοὺς καὶ τῶν Καθολικῶν Ἀγγλων μὲ τοὺς Ἀγγλικανοὺς κατὰ τὸ θρήσκευμα.

Ἐπειτα ἀπὸ τὴν εἰρηνικὴν καὶ δικαίαν διαρρύθμισιν τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος ἡ Ἀγγλία ἀφοσιώνεται εἰς τὴν ἐπέκτασιν καὶ ὀργάνωσιν τοῦ ἄχανοῦς ἀποικιακοῦ τοῦ κράτους. Εἰς τὸν τομέα αὐτὸν ὑπῆρξεν ἀσυναγώνιστος, διότι κατώρθωσεν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς μεγάλης βασιλείσσης τῆς Βικτωρίας (1837 - 1901) νὰ δημιουργήσῃ μίαν ἀποικιακὴν αὐτοκρατορίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἐλέχθη μὲ ἀρκετὴν δόσιν ὑπερβολῆς ὅτι «οὐδέποτε δύνει ὁ ἥλιος». Καὶ διὰ νὰ γνωρίσετε τὴν ἔκτασιν τῆς αὐτοκρατορίας τῶν Ἀγγλων, θὰ ἀπαριθμήσωμεν τὰς πλέον σημαντικὰς ἐκ τῶν ἀποικιῶν τῆς:

Εἰς τὸ δυτικὸν ἡμισφαίριον τὴν βάσιν τοῦ ἀγγλικοῦ ἀποικιακοῦ κράτους ἀπετέλεσεν ὁ Καναδᾶς, ὁ ὁποῖος τὸ 1867 συνεκρότησεν αὐτόνομον ὁμοσπονδίαν 14 Πολιτειῶν ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς Ἀγγλικῆς Κοινοπολιτείας.

Εἰς τὴν Ἀπὸ Ἀνατολῆν τὸ 1857 ἡ Ἀγγλία ἐξεμεταλλεύθη μίαν ἐπανάστασιν τῶν Ἰνδιῶν καὶ ὑπέταξε τὰς Ἰνδίας, τὸ Πακιστάν καὶ τὴν Βιρμανίαν.

Εἰς τὴν Ν. Ἀφρικὴν, ἀφοῦ εἰς τὸν πόλεμον τῶν Μπόερς (1899 - 1902) συνέτριψε τοὺς Ὀλλανδοὺς ἀποίκους καὶ τοὺς ἰθαγενεῖς Κάφρους, ἴδρυσεν τὴν Ἀφρικανικὴν Ἐνωσιν. Εἰς τὴν Αἴγυπτον τὸ 1882, ἐπωφελήθεῖσα ἐπαναστάσεως τῶν Αἰγυπτίων κατὰ τῶν Εὐρωπαίων, ἔθεσε στερεὸν πῶδα εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Νεῖλου καὶ ἐπέτυχεν νὰ καταλάβῃ τὸ Σουδάν καὶ νὰ ἐξουσιάζῃ ἐπὶ τῆς διώρυγος τοῦ Σουέζ.

Εἰς τὴν Ὠκεανίαν κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ 19ου αἰῶνος ἐκαρπώθη τὴν Αὐστραλίαν καὶ τὴν Νέαν Ζηλανδίαν.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὰς κτήσεις αὐτάς, διὰ νὰ στερεώσῃ τὴν ἐξου-

σίαν της ἐπὶ τῆς Μεσογείου καὶ τοῦ θαλασσίου δρόμου πρὸς τὰς Ἰνδίας, κατέλαβε καὶ τὰς ἐξῆς ναυτικὰς βάσεις: Τὸ Γιβραλτάρ, τὴν Μάλταν, τὴν Κύπρον, τὸ Ἄντεν (εἰς Ἀραβίαν), τὸ Κολόμπο (εἰς τὴν Κεϋλάνην), τὴν Σιγκαπούρην καὶ τὸ Χόγκ Κόγκ (εἰς τὴν Κίναν).

Τὴν πολιτικὴν καὶ οἰκονομικὴν ἐξέλιξιν τῆς χώρας αὐτῆς κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα πολὺ ὑπεροβήθησαν οἱ δύο μεγάλοι πρωθυπουργοὶ τῆς βασιλείας Βικτωρίας Ντισραέλι καὶ Γλάδστον. Ὁ πρῶτος ἦτο ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος τῶν Συντηρητικῶν καὶ ἐπέτυχε τὴν ἀναθεώρησιν τῆς συνθήκης τοῦ Ἀγίου Στεφάνου, ὁ δεύτερος ἦτο ἀρχηγὸς τῶν φιλελευθέρων καὶ εἰργάσθη διὰ τὴν κατάργησιν τῆς δουλείας εἰς τὰς ἀγγλικὰς ἀποικίας καὶ διὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Ἑπτανήσου καὶ τῆς Θεσσαλίας, εἰς τὴν Ἑλλάδα· ἐπίσης δὲν ἐδίστασεν ὁ Γλάδστον νὰ καταγγείλῃ τοὺς Τούρκους διὰ τὰς ἀμότητάς των κατὰ τῶν Χριστιανῶν.

Ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω, ὁ πλοῦτος καὶ ἡ πολιτικὴ ἰσχὺς τῆς Ἀγγλίας περὶ τὸ τέλος τοῦ 19ου αἰῶνος εἶχον φθάσει εἰς τὸ ὕψιστον σημεῖον.

29 ΑΥΣΤΡΙΑ ΚΑΙ ΙΤΑΛΙΑ

Η ΑΥΣΤΡΙΑ. ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΟΥΓΓΡΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Εἰς τὴν Αὐστρίαν, ἡ ὁποία ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἓνα μωσαϊκὸν ἔθνοτῶν, ὁ σεισμὸς ποῦ προεκάλεσεν ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις τοῦ 1848 ἦτο περισσότερον αἰσθητὸς. Εἰς τὴν Βιέννην ἔγιναν σοβαραὶ ταραχαὶ καὶ ὁ Μέττερνιχ ἀνετράπη. Ἡ πτώσις τοῦ Μέττερνιχ σημειώνει τὸ τέλος τοῦ δεσποτισμοῦ εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν ἐξάρθρωσιν τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας.

Εἰς τὴν Πράγαν ἰδρύθη χωριστὴ βουλὴ διὰ τὴν Βοημίαν, Μοραβίαν καὶ Σιλεσίαν. Συγχρόνως ἐπανεστάτησαν ἡ αὐστριακὴ Πολωνία καὶ ἡ βόρειος Ἰταλία. Ἡ αὐστριακὴ κυβέρνησις διεπραγματεύθη μὲ τοὺς ἐπαναστάτας, διὰ νὰ κερδίσῃ καιρὸν. Κατόπιν ἐξαπέλυσε τὰ στρατεύματά της καὶ κατέπνιξε τὰς ἐπαναστάσεις.

Ἐπικίνδυνον ἐξέλιξιν ἔλαβεν ἡ κατάστασις εἰς τὴν Οὐγγαρίαν, ὅπου ὁ πρόεδρος τῆς ἀνεξαρτήτου κυβερνήσεως Λουδ. Κόσουτ, εἶχε κηρύξει ἔθνικὸν συναγεμὸν κατὰ τῆς Αὐστρίας καὶ τὰ στρατεύματά του κατήγαγον πολλὰς νίκας. Ἀλλὰ καὶ ἐδῶ τὸ κίνημα κατεπνίγη διὰ τῆς ἐπεμβάσεως ρωσικῶν στρατευμάτων.

Ἄπο τὸ 1849, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν κινήματων αὐτῶν, εἰς τὴν Αὐστρίαν ἐπικρατοῦν καὶ πάλιν τὰ συντηρητικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα διοικούμενα ἀπὸ τὸν σπιθαρὸν αὐτοκράτορα *Φραγκίσκον Ἰωσήφ* κατόρθωσαν νὰ διασώσουν τὴν αὐτοκρατορίαν. Ἀλλὰ ἡ συντριβὴ τῶν στρατιωτῶν τῆς ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς εἰς τὸ Σολφερίνον τῆς βορείου Ἰταλίας καὶ εἰς τὴν Σάδοβαν τῆς Βοημίας ἀπὸ τοὺς Πρώσσους συνετέλεσεν ὥστε ἀπὸ τὸ 1866 ἡ Αὐστρία νὰ ἐκπέσῃ εἰς Δύναμιν δευτερευούσης σημασίας.

Ἡ ἀνάγκη ὅμως νὰ κρατήσῃ δεσπόζουσαν θέσιν εἰς τὴν κεντρικὴν Εὐρώπην ὄθησε τὸν Φραγκίσκον Ἰωσήφ νὰ προαγάγῃ εἰς βασιλείου τὴν Οὐγγαρίαν. Ἔτσι ἐσχηματίσθη ἡ *Δυναδικὴ Αὐτοκρατορία ἢ Αὐστροουγγαρία*, ποὺ διετηρήθη μέχρι τοῦ 1918. Εἰς τὸ νέον σχῆμα ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας ἔφερε καὶ τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας καὶ ἐστέφετο χωριστὰ εἰς τὰς δύο χώρας. Κατὰ τὰ ἄλλα ἐκάστη χώρα εἶχε ἰδικὴν τῆς βουλὴν καὶ κυβέρνησιν.

Μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Ἁγίου Στεφάνου ὁ Φραγκίσκος Ἰωσήφ, φοβούμενος ἕνεκα τῆς ρωσικῆς ἐπεκτάσεως, τὴν ἀπώλειαν τῆς ἐπιρροῆς του εἰς τὰ Βαλκάνια, ὑπέγραψε τὴν Γερμανοαυστριακὴν ἀμυντικὴν συμμαχίαν, εἰς τὴν ὁποίαν τὸ 1882 εἰσῆλθε καὶ ἡ Ἰταλία. Ἔτσι ἀπὸ τὸ ἔτος αὐτὸ ἐμφανίζεται ἡ λεγομένη «*Τριπλῆ Συμμαχία*», μία πανίσχυρος ἔνωσις τῶν κεντρικῶν Δυνάμεων ἐκτεινομένη ἀπὸ τῆς Βαλτικῆς μέχρι τῆς Σικελίας.

ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ ΤΩΝ ΙΤΑΛΙΚΩΝ ΕΘΝΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΕΝΩΣΙΣ ΑΥΤΩΝ

Ἡ Ἰταλία περὶ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος εἶναι χωρισμένη εἰς πολλὰ κρατίδια, τὰ ὁποῖα κυβερνοῦν ἀπολυταρχικοὶ ἡγεμόνες· μέγα μέρος ὅμως αὐτῆς κατέχεται ἀπὸ τὴν Αὐστρίαν.

Διὰ νὰ ἐπιτύχουν συνταγματικὴν διακυβέρνησιν ἀπὸ τοὺς ἡγεμόνας των καὶ ἐλευθερίαν ἀπὸ τὴν Αὐστρίαν πολλοὶ φιλελεύθεροι πατριῶται ἰδρύουν τὴν μυστικὴν ὀργάνωσιν *Καρμπονάροι* (ἀνθρακεῖς). Αὐτοὶ τὸ 1820 καὶ τὸ 1830 ὀργάνωσαν ἐξεγέρσεις εἰς τὴν Νεάπολιν καὶ τὴν βόρειον Ἰταλίαν, αἱ ὁποῖαι κατεπνίγησαν ἀπὸ τοὺς Αὐστριακοὺς.

Παρ' ὅλα ταῦτα ὁ πόθος πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἔνωσιν δὲν ἐξέλιπεν. Ἀπὸ τοῦ 1831 κήρυξ τῶν δύο αὐτῶν ἰδανικῶν τοῦ ἰταλικοῦ λαοῦ εἶναι ὁ Ἰωσήφ *Ματσίμι*, ὁ ὁποῖος ἱδρυσε τὴν μυστικὴν ὀργάνωσιν «*Νέα Ἰταλία*», ποὺ ἐζήτει τὴν ἔνωσιν τῶν προσπαθειῶν ὅλων τῶν Ἰταλῶν πρὸς δημιουργίαν μιᾶς ἡνωμένης καὶ δημοκρατικῆς Ἰτα-

λίας. Τὸ 1848 ὁ Ματσίι, ἐκμεταλλεόμενος τὸν ἀντίκτυπον ποῦ εἶχεν ἡ Φεβρουαριανὴ ἐπανάστασις εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Ἰταλῶν, ὠργάνωσεν ἐπαναστάσεις εἰς ὅλην τὴν Ἰταλίαν. Ἀλλὰ καὶ αὐταί, παρὰ τὰς ἐπιτυχίας ποῦ ἐσημείωσαν εἰς τὴν βόρειον Ἰταλίαν, κατεστάλησαν.

Ἐπειτα ἀπὸ τὰς ἀποτυχίας αὐτὰς οἱ Ἰταλοὶ πατριῶται ἐδέχθησαν νὰ συνεργασθοῦν διὰ τὴν ἔνωσιν μὲ τὸ κρατίδιον τῆς Σαρδηνίας, τὸ ὁποῖον εἶχε συνταγματικὴν βασιλείαν καὶ πρωθυπουργὸν τὸν μεγαλοφυῆ πολιτικὸν *Καβούρ*. Αὐτός, ἐπειδὴ ἐβόηθησε μὲ στρατὸν τὸν Ναπολέοντα Γ' κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον, ἐπέτυχεν νὰ τὸν κάμῃ σύμμαχόν του. Πραγματικῶς ὅταν τὸ 1859 οἱ Αὐστριακοὶ ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Ἰταλῶν, ὁ Ναπολέων ἐσπευσεν εἰς βοήθειαν τῶν συμμάχων του καὶ οἱ Αὐστριακοὶ ἔπαθον πανωλεθρίαν εἰς τὴν μάχην τοῦ *Σολφερίνο*. Νοτιώτερον ὁ ἐθνικὸς ἥρωὸς τῶν Ἰταλῶν *Ἰωσήφ Γαριβάλδης* (1) μὲ 1000 μόνον «ἐρυθροχίτωνας» ἀπληλευθέρωσε τὴν *Σικελίαν* καὶ τὴν νότιον Ἰταλίαν.

Ἐπειτα ἀπὸ τὰς νίκας αὐτὰς ὅλη ἡ Ἰταλία ἐπέτυχεν τὴν ἔνωσίν της ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ βασιλέως τῆς Σαρδηνίας καὶ Πεδεμοντίου *Βίκτωρος Ἐμμανουήλ* τοῦ Β' (1861).

Τὸ 1882 ἡ Ἰταλία, θιγεῖσα διότι ἡ Γαλλία κατέλαβε τὴν Τυνησίαν, εἰσῆλθεν εἰς τὴν Τριπλῆν Συμμαχίαν. Μετὰ τὴν διπλωματικὴν αὐτὴν τοποθέτησιν καὶ μὲ τὴν ὑποστήριξιν τῶν ἰσχυρῶν συμμάχων της ἀνέπτυξεν ἀποικιακὴν πολιτικὴν. Τὸ 1890 κατέλαβεν εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἀφρικήν, τὴν *Ερυθραίαν* καὶ μέρος τῆς *Σομαλίας*: ὅταν ὅμως ἐπεχείρησε νὰ κατακτήσῃ καὶ τὴν *Ἀβησσυνίαν*, ἐνίκηθη ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα τῶν Ἀβησσυνῶν *Μενελίκ* εἰς τὴν μάχην τῆς *Ἀδούης* (1896).

Τὸ 1911 ἤρχισε πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας καὶ κατάρθρωσε νὰ καταλάβῃ τὴν *Τριπολίτιδα*, τὴν *Κυρηναϊκὴν* καὶ τὰ *Δωδεκάνησα*. Ἔτσι ἡ Ἰταλία ἀποβαίνει δεσπόζουσα δύναμις εἰς τὴν ἀνατολικὴν Μεσόγειον καὶ ἐπιδιώκει νὰ ἐπεκταθῇ εἰς βάρους τῆς πατρίδος μας.

1. Ὁ Γαριβάλδης ἔλαβε μέρος εἰς τὰς ἐπαναστάσεις τῆς Βραζιλίας καὶ τῆς Οὐρουγουάης. Τὸ 1848 ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἰταλίαν ἠγωνίσθη πολλάκις κατὰ τῶν Αὐστριακῶν. Κατὰ τὴν Κρητικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866 ἔστειλεν εἰς τὴν νῆσον ἀρκετοὺς ἐρυθροχίτωνας, διὰ νὰ πολεμήσουν παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Κρητῶν. Οἱ ἐρυθροχίτωνες ἦσαν ἐθελονταὶ ἐλαφρῶς ὀπλισμένοι (εὐζωνοί), οἱ ὁποῖοι (διὰ νὰ διακρίνωσιν ὅτι ἀνήκουν εἰς τὴν φημισμένην λεγεῶνα τοῦ Γαριβάλδου) ἐφόρουσαν ἐρυθρὸν χιτῶνα.

Η ΕΝΩΣΙΣ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΙΚΩΝ ΕΘΝΟΤΗΤΩΝ ΕΙΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΝ

Πολύ ἀκόμη πρὸ τῆς συνθήκης τῆς Βιέννης ἡ γερμανικὴ ἐθνότης ἦτο χωρισμένη εἰς πολλὰ κρατίδια. Ἐνωσιν αὐτῶν (τελείως ὅμως χαλαρὰν) ἀπετέλει ἡ σχηματισθεῖσα τὸ 1815 Γερμανικὴ Συνομοσπονδία, τὴν ὁποίαν ἐπενόησε ὁ πρωθυπουργὸς τῆς Αὐστρίας Μέττερνιχ, διὰ νὰ ἐξουσιάζῃ τὰ γερμανικὰ κρατίδια. Τὴν ἡγεσίαν ὅμως τῆς Συνομοσπονδίας ἐζήτει καὶ ἡ Πρωσσία. Ἐτσι ἐξ αἰτίας τῶν ἀντιζηλιῶν τῶν δύο αὐτῶν δυνάμεων, ἡ πραγματοποίησις τῆς ἐνώσεως καθίστατο ἀδύνατος.

Σημαντικὸν βῆμα πρὸς ἐνοποίησιν τῆς Γερμανίας ἀπετέλεσεν ἡ τελωνειακὴ ἐνωσις ὅλων τῶν γερμανικῶν κρατιδίων, ἡ ὁποία ἔγινε τὸ 1834 ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῆς Πρωσσίας. Διὰ τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς ὅλα τὰ γερμανικὰ κράτη, ἐκτὸς τῆς Αὐστρίας, κατήργησαν τοὺς τελωνειακοὺς φραγμοὺς εἰς τὰς μεταξὺ τῶν οἰκονομικὰς σχέσεις.

Ἡ Φεβρουαριανὴ ἐπανάστασις τῆς Γαλλίας εἶχεν ἀπήχθησιν καὶ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Γερμανῶν. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν λαϊκῶν ἐξεγέρσεων, αἱ ὁποῖαι ἐξέσπασαν τὸ 1848 εἰς τὸ Βερολῖνον, ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας συνεκάλεσεν εἰς Φραγκφούρτην τοὺς βουλευτὰς τῆς Γερμανικῆς Συνομοσπονδίας διὰ νὰ ἐτοιμάσουν Σύνταγμα. Αὐτοί, ἀφοῦ ἐψήφισαν τὸ Σύνταγμα, προσέφεραν τὸ στέμμα τῆς Γερμαν. Συνομοσπονδίας εἰς τὸν βασιλέα τῆς Πρωσσίας. Αὐτὸς ὅμως δὲν τὸ ἀπεδέχθη, ἐπειδὴ ἡ προσφορά του προήρχετο ἀπὸ λαϊκὴν συνέλευσιν. Ἀλλὰ καὶ δύο ἔτη ἀργότερον, ὅταν τοῦ τὸ προσέφεραν οἱ ἡγεμόνες τῶν γερμανικῶν κρατιδίων, συνήντησε τὴν ἄρνησιν τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Γαλλίας.

Τελικῶς ἡ ἐνωσις τῆς Γερμανίας συνετελέσθη ἀπὸ τὸν δυναμικὸν καγκελλάριον τῆς Πρωσσίας *Βίσμαρκ* διὰ τοῦ «αἵματος καὶ τοῦ σιδήρου». Οὗτος, ἀφοῦ ἐπέβαλε τὴν ὑποχρεωτικὴν θητείαν καὶ ὀργάνωσεν ἰσχυρὸν στρατόν, τὸν ὠδήγησεν εἰς λαμπρὰς νίκας ἐναντίον τῆς Δανίας, τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Γαλλίας. Τὸ 1871 μετὰ τὴν συντριβὴν τοῦ Ναπολέοντος Γ', ὁ νικηφόρος στρατὸς τῆς γερμανικῆς ἐθνότητος ἔστεψεν εἰς τὸ Παρίσι τὸν βασιλέα τῆς Πρωσσίας *Γουλιέλμον Α'* αὐτοκράτορα τοῦ ἐνιαίου γερμανικοῦ κράτους.

Ἐτσι ἀπὸ τοῦ 1871 ἐμφανίζεται εἰς τὸν πολιτικὸν ὀρίζοντα μία

ισχυρά γερμανική αυτοκρατορία, ή οποία συντόμως θα ανατρέψει την ισορροπία των Δυνάμεων και θα σύρη την ανθρωπότητα εις τους δύο παγκοσμίους πολέμους.

Ἀπὸ τὸ 1871 - 1890 ἡ Γερμανία με ἐπικεφαλῆς τὸν «σιδηροῦν καγκελλάριον» Βίσμαρκ, ἐργάζεται διὰ νὰ γίνῃ μεγάλη βιομηχανικὴ δύναμις καὶ νὰ ἐξαπλώσῃ τὸ ἐμπόριόν της εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Διὰ νὰ τὸ ἐπιτύχῃ αὐτό, ὁ Βίσμαρκ ἐπέδιωξε νὰ ἀποκτήσῃ ἀποικίας. Αἱ σημαντικώτεραι ἐξ αὐτῶν ἦσαν εἰς τὴν Δυτικὴν Ἀφρικὴν ἄλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἀφρικὴν, τὴν Κίνα καὶ τὰς νήσους τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ ἐπεξετάθη τὸ ἀποικιακὸν κράτος τῆς Γερμανίας.

Ἡ δύναμις τῆς Γερμανίας φθάνει εἰς τὸν κολοφῶνα της κατὰ τὴν 25ετίαν ἀπὸ τοῦ 1889 - 1914, ὅποτε εἰς τὸν αυτοκρατορικὸν θρόνον ἀνέρχεται ὁ Γουλιέλμος Β'. Οὗτος ἦτο δυναμικὸς μονάρχης καὶ ἤθελε ὁ ἴδιος νὰ κατευθύνῃ τὴν πολιτικὴν τῆς Γερμανίας. Ἔνεκα τούτου δὲν ὑπῆρχε θέσις εἰς τὸ πηδάλιον τῆς Γερμανίας δι' αὐτὸν καὶ διὰ τὸ Βίσμαρκ. Ἔτσι ἓνα ἔτος ἀργότερον ὁ «σιδηροῦς καγκελλάριος» ἐξηναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ.

Ὁ Γουλιέλμος Β' ἐπέζητησε τὴν ἐπικράτησιν τῆς Γερμανίας ἐπὶ τῆς ὑψηλίου. Εἰς τὰς μεγάλας προσπαθείας του ὀφείλεται ἡ δημιουργία ἰσχυροῦ πολεμικοῦ καὶ ἐμπορικοῦ στόλου καὶ ἡ ἐπέκτασις τῶν «σφαιρῶν ἐπιρροῆς» τῆς Γερμανίας.

Ἀπὸ τὰς ἐπιρροὰς αὐτὰς ἡ πλεον ἀξιοσημείωτος, διότι πολὺ ἔβλαψε τοὺς Ἕλληνας, εἶναι ἡ ἐπὶ τῆς Τουρκίας. Διὰ νὰ ἐξουδετερώσῃ τὸν θαλάσσιον δρόμον διὰ μέσου τοῦ Γιβραλτάρ καὶ Σουέζ, τὸν ὁποῖον κατεῖχεν ἡ Ἀγγλία, ὁ «Καίзер» ἐπέτυχεν ἀπὸ τὸν σουλτάνον τὴν παραχώρησιν τοῦ δικαιώματος τῆς κατασκευῆς τοῦ σιδηροδρόμου τῆς Ἀνατολίας, ὁ ὁποῖος φθάνει μέσῳ Ἀγκύρας, Ἰκονίου καὶ Συρίας εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον καὶ συνδέει τὴν Βαγδάτην μετὰ τὴν Βιέννην καὶ τὸ Βερολίον.

Ἡ ΡΩΣΙΑ : ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ. ΕΞΑΠΛΩΣΙΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΠΩ ΑΝΑΤΟΛΗΝ.

Μικρὰ ἦτο ἡ ἐπίδρασις τῆς προωδευμένης Εὐρώπης εἰς τὰς ἐσωτερικὰς ἐκδηλώσεις τῆς Ρωσίας μέχρι τοῦ 1860. Τὰ 9/10 τοῦ ρωσικοῦ πληθυσμοῦ δὲν ἐγνώριζον ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν. Βιομηχανία δὲν ὑπῆρχε καὶ ἡ χώρα ἐξηκολούθει νὰ εἶναι ἀγροτικὴ. Ἡ χειροτέρα δὲ πληγὴ τῆς ἦτο ὅτι τὸ 1/3 τοῦ πληθυσμοῦ της εὕρισκετο εἰς κατάστασιν δου-

λείας, ενώ το άλλο 1/3 άπετελεῖτο από άλλοεθνείς.

Καί εἰς τήν Ρωσίαν δέν ἔλειψαν αἱ ἐπαναστάσεις τῶν ὑποδούλων ἔθνοτήτων. Ἐπό αὐτάς σπουδαίότεροι εἶναι αἱ δύο πολωνικαί (1830 καί 1863), ἡ λιθουανική (1863) καί ἡ τῶν φυλῶν τοῦ Κανκάσου.

Ὡς πρός τὸ ζήτημα τῆς δουλοπαροικίας εἶναι πρός τιμὴν τοῦ μεγάλου Τσάρου Ἀλεξάνδρου Β' ἡ ἀπόφασις διὰ τήν κατάργησίν τῆς. Μὲ τήν ἐνέργειαν αὐτήν, πού ἐτέθη εἰς ἐφαρμογήν τὸ 1861, περί τὰ 50 ἑκατομύρια Ρῶσοι ἀπηλευθερώθησαν καί ἀπέκτησαν κυριότητα ἐπὶ τῆς πτωχικῆς καλύβης καί τοῦ ἀγροῦ των.

Ἐπειτα ἀπό τὸν ἀτυχή Κριμαϊκὸν πόλεμον (1856) οἱ Ρῶσοι, ἐπειδὴ ἀπέτυχον νὰ διαμελίσουν τήν τουρκικὴν αὐτοκρατορίαν, ἔστρεψαν τὰς βλέψεις των πρός τήν Ἀνατολήν καί διὰ μέσου τῆς ἀχανοῦς Σιβηρίας ἔφθασαν εἰς τὸν Εἰρηνικὸν Ὠκεανόν. Ἐκεῖ περί τὸ 1860 κατῶρθωσαν νὰ καταλάβουν τὸν μεγάλον λιμένα τοῦ Βλαδιβοστόκ. Διὰ νὰ συνδέσῃ αὐτὸν μὲ τήν εὐρωπαϊκὴν Ρωσίαν, ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις κατεσκεύασε τὸ 1902 τὸν ὑπερσιβηρικὸν σιδηρόδρομον, πού θεωρεῖται ἡ μακροτέρα σιδηροδρομικὴ γραμμὴ τοῦ κόσμου.

Ἀλλὰ τὸ Βλαδιβοστόκ παγώνει κατὰ τὸν χειμῶνα καί διὰ τοῦτο ἡ Ρωσία ἠνάγκασε τὴν Κίναν νὰ τῆς ἐνοικιάσῃ τὸν λιμένα τοῦ Πόρτ Ἄρθουρ. Αὐτὸ ὅμως ἐγέννησεν ἀνησυχίας εἰς τοὺς Ἰάπωνας, οἱ ὁποῖοι ἐζήτησαν ἀπὸ τοὺς Ρώσους νὰ ἀποχωρήσουν ἀπὸ ἐκεῖ. Ἐπειδὴ ὅμως τοὺς ἐδόθησαν ἀόριστοι ὑποσχέσεις, οἱ Ἰάπωνες ἔστειλαν χωρὶς καμμίαν προειδοποίησιν μίαν ναυτικὴν μοῖραν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Πόρτ - Ἄρθουρ καί ἀνετίναξαν μερικὰ πολεμικὰ τῶν Ρώσων (1904). Ἡ Ρωσία ἐκήρυξε τότε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἰαπωνίας. Οἱ Ἰάπωνες ὅμως τοὺς κατέτρόπωσαν εἰς τὴν Μαντζουρίαν καί κατέλαβον τὸ Πόρτ Ἄρθουρ. Τὴν χαριστικὴν βολὴν ἐδέχθη ἡ Ρωσία τὸν Μάιον τοῦ 1905: Ὁ στόλος τῆς Βαλτικῆς, πού εἶχε περιπλεύσει τὴν Ἀφρικὴν, διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ μέτωπον ἐκεῖνο τοῦ πολέμου, κατεστράφη ἀπὸ τὸν Ἰαπωνικὸν εἰς τὰ στενὰ τῆς Κορέας.

Μία ἐπαναστατικὴ κίνησις ὑπεχρέωσε τὸν τσάρον νὰ τερματίσῃ τὸν πόλεμον αὐτὸν καί νὰ δώσῃ περισσοτέρας συνταγματικὰς ἐλευθερίας εἰς τὸν ρωσικὸν λαόν.

Ἡ βιομηχανικὴ ἀνάπτυξις τῆς Ρωσίας ἀρχίζει ἀπὸ τοῦ 1880. Ἐπὶ τότε ἰδρύονται βιομηχανικαὶ σιδήρου, χάλυβος καί πετρελαίου καθὼς καί μεγάλα ναυπηγεῖα. Συνέπεια τῆς βιομηχανικῆς προόδου ὑπῆρξεν ἡ

δημιουργία εργατικής τάξεως, ή οποία έζήτει περισσότερας πολιτικάς έλευθερίας και περιορισμόν τῆς ἀπολυταρχίας.

31 Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΑ ΜΙΚΡΟΤΕΡΑ ΚΡΑΤΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

α) **Τὸ Βέλγιον** διὰ τῆς συνθήκης τῆς Βιέννης εἶχεν ἐνωθῆ μετὴν Ὀλλανδίας. Οἱ Ὀλλανδοὶ ὅμως ἀπερισκέπτως φερόμενοι προσεπάθησαν νὰ ἐπιβάλλουν τὰς θρησκευτικὰς καὶ ἐκπαιδευτικὰς ἀντιλήψεις των εἰς τοὺς Βέλγους, οἱ ὅποιοι διέφερον κατὰ πολὺ ἀπὸ φυλετικῆς, γλωσσικῆς καὶ θρησκευτικῆς ἀπόψεως μετ' αὐτούς. Ἡ πολιτικὴ αὐτὴ μετὴν ἐπίδρασιν καὶ τῆς Ἰουλιανῆς Ἐπαναστάσεως ὠδήγησεν εἰς τὴν ἐξέγερσιν τῶν Βέλγων (1830), οἱ ὅποιοι ἐπέτυχον τὴν ἀνακήρυξιν τῆς χώρας των εἰς ἀνεξάρτητον βασιλείον. Τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ Βελγίου ἠγγυήθησαν αἱ 5 Δυνάμεις τῆς «Πενταπλῆς Συμμαχίας». Μετὰ ταῦτα τὸ μικρὸν Βέλγιον διὰ τῆς ἀνεπτυγμένης βιομηχανίας του καὶ τοῦ ἰσχυροῦ ναυτικοῦ του ἀπέκτησε πλοῦτον καὶ δύναμιν, ὥστε νὰ δημιουργήσῃ καὶ ἀποικιακὸν κράτος, τὸ Βελγικὸν Κογκό (δυτικὴ Ἀφρική).

β) **Ἡ Ὀλλανδία**, ὁ πληθυσμὸς τῆς ὁποίας εἶναι εἰς φιλόπονος κλάδος τῆς γερμανικῆς φυλῆς, ἀποτελεῖ ἓνα πολὺ πλούσιον καὶ προωδευμένον συνταγματικὸν βασιλείον. Μετ' ἐράστια ἀντιπλημμυρικὰ ἔργα οἱ Ὀλλανδοὶ κατάρθωσαν νὰ ἀποξηράνουν 2 ἑκατομμ. στρέμματα καὶ νὰ τὰ χαρίσουν εἰς τὴν ἀνεπτυγμένην γεωργο - κτηνοτροφίαν των. Μετὴν ἐντατικὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν ἀποικιῶν τῆς εἰς τὴν Ἰνδουήσιαν ἐξάγει διὰ τοῦ ἐμπορικοῦ τῆς στόλου εἰς τὰς ἄλλας χώρας τὰ φημισμένα μπαχαρικά, καουτσούκ, πετρέλαιον, κασίτερον καὶ τροφοδοτεῖ τὴν ἀνεπτυγμένην βιομηχανίαν τῆς μετ' αὐτῆς ὕλας. Ὁ λαὸς τῆς δὲν περιεπλάκη εἰς πολέμους καὶ καθ' ἕλον τὸν 19ον αἰῶνα ἔζησεν εἰρηνικῶς.

γ) **Ἡ Δανία** μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν δουκάτων τοῦ Σλέσβιγκ καὶ Χολστάιν (1864) εἶδε μετ' ἀποτυχίας τὸν πόνον τὸ καλῦτερον μέρος τῆς νὰ περιέρχεται εἰς τὴν Γερμανίαν, ἡ ὁποία ὡς ἰσχυρὸς γείτων τὴν ἐπίεζε καὶ ἀπὸ ξηρᾶς καὶ ἀπὸ θαλάσσης. Τὴν κηδεμονίαν ἐπὶ τῆς Νορβηγίας τὴν ἔχασε διὰ τῆς συνθήκης τῆς Βιέννης· διατηρεῖ ὅμως ἀπαιτήσεις ἐπὶ τῆς Γροιλανδίας καὶ τῆς Ἰσλανδίας. Οἱ Δανοὶ εἶναι κυρίως ναυτικοὶ καὶ κτηνοτρόφοι, μεγάλως δὲ ἀνέπτυξαν τὴν παραγωγὴν γαλακτοκομικῶν προϊόντων. Τὸ πολίτευμά τῆς εἶναι συνταγματικὴ μοναρχία μετ' ἀπολύτως δημοκρατικὰς ἐλευθερίας εἰς τὸν λαόν, ὁ ὁποῖος ἔχει ἀνα-

πτύζει ύψηλόν επίπεδον πολιτισμοῦ καί εἶναι φιλήσυχος.

δ) Ἡ **Σουηδία** καί ἡ **Νορβηγία** ἠνώθησαν διὰ τῆς συνθήκης τῆς Βιέννης καί ἔξω ἠνωμένοι ἡσύχως μέχρι τοῦ ἔτους 1905, ὅποτε ἡ Νορβηγία ἀπεσπάσθη καί ἀπετέλεσε χωριστόν βασιλείον. Καί αἱ δύο χῶραι λόγῳ τῆς μακρᾶς περιόδου εἰρήνης εἰς τὴν ὁποίαν ἔζησαν, εἶναι πολὺ προωθευμένοι καί ἔχουν μεγάλην οἰκονομικὴν εὐημερίαν, τῆς ὁποίας κύριαι πηγαὶ εἶναι ἡ ἀνεπτυγμένη βιομηχανία των, ἡ ναυτιλία, ἡ δασοκομία καί τὰ ἄφθονα μεταλλεύματα. Ἀμφοτέρων τῶν κρατῶν τὸ πολίτευμα εἶναι συνταγματικὴ μοναρχία. Οἱ κάτοικοί των καλλιεργοῦν εἰς ζηλευτόν βαθμὸν τὴν γυμναστικὴν καί τὰ γράμματα.

ε) Ἡ **Ἰσπανία** καί ἡ **Πορτογαλία** ἐπραγματοποίησαν τὴν μικροτέραν πρόβδον ἀπὸ ἅλας τὰς χῶρας τῆς Δύσεως. Αὐτὸ ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι οἱ κάτοικοί των διετήρησαν πολλὰς προλήψεις, ἐπίσης εἰς τὴν χαμηλὴν στάθμην τῆς παιδείας των, ἀλλὰ καί εἰς τὰς συχνὰς ἐπαναστάσεις.

Ἡ Ἰσπανία κατὰ τὸν αἰῶνα αὐτὸν ἐφάνη ἀνίκανος νὰ διασώσῃ τὸ ἀποικιακὸν τῆς κράτος εἰς τὴν Ἀμερικὴν καί τὰς Φιλιππίνας. Μόνον αἱ Κανάριοι νῆσοι τῆς ἀπέμειναν καί τὸ ἰσπανικὸν Μαρόκον. Ἡ Πορτογαλία ὅμως διετήρησεν εἰς τὴν Ἀφρικὴν τὴν Ἀγκόλαν καί τὴν Μοζαμβίκην.

στ) Ἡ **Ἑλβετία** ἀπὸ τὸ 1848 ἀποτελεῖ μίαν συνομοσπονδίαν ἐξ 22 καντονίων (πολιτειῶν), τὰ ὁποῖα ἔχουν κοινὸν σύστημα ὅπως αἱ Η.Π.Α. Ἡ χῶρα αὕτη, ἐπειδὴ εὐρίσκετο ἐν μέσῳ τῶν 4 μεγάλων δυνάμεων (Ἰταλίας, Αὐστρίας, Γερμανίας καί Γαλλίας), διετήρησεν ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ τὴν οὐδετερότητά της καί ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ὀργάνωσιν καί τὴν οἰκονομικὴν τῆς ἀνάπτυξιν. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἐκλεκτὰ δασικὰ καί κτηνοτροφικὰ προϊόντα ἔχει μεγάλην τουριστικὴν κίνησιν καί ἀσυναγώνιστον βιομηχανίαν ὥρολογίων (ἐξάγουσα εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἄνω τῶν 30.000.000 ὥρολογίων ἑτησίως). Οἱ Ἑλβετοὶ εἶναι φιλέλληνας καί λαὸς εἰρηνικός.

32 ΑΠΟΙΚΙΑΚΗ ΕΠΕΚΤΑΣΙΣ. ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

Η ΔΙΕΙΣΔΥΣΙΣ ΤΩΝ ΑΜΕΡΙΚΑΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΩΝ ΕΙΣ ΚΙΝΑΝ

Ἄολίγον μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Βάσκο ντε Γκάμα εἰς τὰς Ἰνδίας, (1498) οἱ Εὐρωπαῖοι προσωρμίσθησαν καί εἰς τὴν *Καντώνα* καί ἤρχι-

σαν να έμπορεύονται και με τους Κινέζους. Έτσι από τότε υπήρχε μία ανοικτή θύρα δια την είσοδο του ευρωπαϊκού πολιτισμού εις την Κίνα.

Κυρίως όμως μετά το 1840, όποτε οι Άγγλοι κατέλαβον το Χόγκ Κόγκ και ήνοιχθησαν περισσότεροι λιμένες εις τους Δυτικούς, ήλθεν ή Κίνα εις μεγαλύτεραν έπαφήν με την Δύσιν. Άλλά ή χώρα αυτή άπεδείχθη άνίκανος να άφομοιώση τά άγαθά του δυτικού πολιτισμού και να όργανωθ ή εις ισχυράν δύναμιν τής Άπω Άνατολής. Άπό τήν άδυναμίαν αυτήν τής Κίνας έπωφελήθη ή Ρωσία (περι το 1860) και έθεσε πόδα εις τον λιμένα του Βλαδιβοστόκ και εις μέγα μέρος τής Μαντζουρίας.

Το 1894 οι Κινέζοι συνεκρούσθησαν με τους Ίάπωνας εξ άφορμής τής Κορέας. Οι Ίάπωνες με τον συγχρονισμένον στρατόν των τους ενίκησαν και τους άφήρσαν την Φορμόζαν, την Κορέαν και μέρος τής Μαντζουρίας. Η Ρωσία όμως, ή Γερμανία και ή Γαλλία ήνάγκασαν την Ίαπωνίαν να εκκενώση την Μαντζουρίαν. Τότε ή Ρωσία έπεισε την Κίναν να τής εκμισθώση το Πόρτ Άρθουρ και να τής επιτρέψη να προεκτείν η τον ύπερσιβηρικόν σιδηρόδρομον μέχρι του λιμένος αυτού. Το παράδειγμα των Ρώσων έμιμήθησαν και οι Γερμανοί και οι Γάλλοι και κατώρθωσαν να επιτύχουν και αυτοί οικονομικά παραχωρήσεις από τους Κινέζους.

Οι Κινέζοι ύπωπτεύθησαν ότι οι Ευρωπαίοι με την έντατικην αυτήν διείσδυσιν έπεδίωκον να διαμελίσουν την χώραν των και να εκμεταλλευθούν τους πόρους και τάς άγοράς της. Η ύποψία αυτή εγέννησε το έντονον μίσος των κατοίκων του «ούρανίου κράτους», οι όποιοι με επικεφαλής την όργάνωσιν των «Μπόξερς» έπανεστάτησαν το 1900 και έπολιόρκησαν τους Ευρωπαίους εις τάς πρεσβείας του Πεκίνου. Αυτοί όμως έστειλαν ένα ισχυρόν εκστρατευτικόν σώμα κατά των έπαναστατών και τους διέλυσαν. Έτσι ή Κίνα έμεινεν «άνοικτη» εις τάς ξένας οικονομικάς και πολιτικάς έπιρροάς.

Η κατάστασις όμως αυτή έπλήγωσε την έθνικην φιλοτιμίαν μερικών μορφωμένων Κινέζων, οι όποιοι θεωρούντες ύπεύθυνον την άπολυταρχίαν επέβαλον εις την χώραν των την συνταγματικην μοναρχίαν δια να φθάσουν το 1912 εις την δημοκρατίαν.

Η ΕΞΑΠΛΩΣΙΣ ΤΟΥ ΔΥΤΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΑΠΩΝΙΑΝ

Η Ίαπωνία επί μακρόν απέφευγε να ανοίξη τάς πύλας της εις τον πολιτισμόν τής Δύσεως και είχε μείνει έξω του ρεύματος τής προ-

όδου. Πρώται αί Η.Π.Α. ὠδήγησαν τὴν Ἰαπωνίαν πρὸς τὰς προόδους τῆς Δύσεως. Τὸ 1853 συνήφθη συμφωνία μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν διὰ τὴν χρησιμοποίησιν δύο ἰαπωνικῶν λιμένων πρὸς διεξαγωγὴν τοῦ ἐμπορίου μὲ τὰς Η.Π.Α. Κατόπιν ἔφθασαν ἀντιπροσωπεῖται καὶ ἄλλων χωρῶν διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν παρόμοια προνόμια. Μὲ τὴν ἐπαφὴν αὐτὴν οἱ πλέον προοδευτικοὶ ἐκ τῶν Ἰαπῶνων ἀντελήφθησαν ὅτι ἔπρεπε νὰ εἰσαχθοῦν καὶ εἰς τὴν χώραν τῶν αἰ ἐπιτευξίαι τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ, διὰ νὰ δυνηθῆ νὰ εἰσέλθῃ καὶ αὐτὴ εἰς τὴν λεωφόρον τῆς προόδου.

Ἡ ἐπανάστασις πού ἀνύψωσε τὴν Ἰαπωνίαν εἰς μεγάλην δύναμιν εἶναι στενωῶς συνδεδεμένη μὲ τὴν βασιλείαν τοῦ μεταρρυθμιστοῦ αὐτοκράτορος Μουτσουχίτο (1867 - 1912). Αὐτὸς ἀνέλαβε νὰ προσαρμόσῃ τὸν καθυστερημένον στρατὸν καὶ τοὺς ἄλλους κλάδους τῆς οἰκονομικῆς καὶ πολιτικῆς ζωῆς πρὸς τὰ πρότυπα τῶν λαῶν τῆς Δύσεως καὶ κατῴρωσεν ἐντὸς 30 ἐτῶν νὰ ἐπιτύχῃ τὴν πλήρη μεταμόρφωσιν τῆς χώρας τοῦ «ἀνατέλλοντος ἡλίου».

Αἱ ἄλλαι χῶραι παρηκολούθουν μὲ θαυμασμὸν τὴν προσπάθειαν τῆς Ἰαπωνίας πρὸς ἐκσυγχρονισμὸν χωρὶς νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ προβλέψουν ὅτι κάποτε καὶ αὐταὶ θὰ ἐδοκίμαζον τὴν ἰσχὺν τῆς. Πραγματικῶς ἡ αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἰαπωνίας καὶ αἱ ἀνάγκαι τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας τῆς τὴν ὤθησαν νὰ ἐπεκταθῆ διὰ πολέμου πρὸς τὴν Κορέαν καὶ τὴν Κίναν, ὅπου εἶχεν, ὅπως εἶδομεν, σπουδαίας ἐπιτυχίας εἰς βάρους τῶν Κινέζων καὶ τῶν Ρώσων. Ἔτσι ἡ Ἰαπωνία διὰ τῶν μεγάλων αὐτῶν μεταρρυθμίσεων καὶ τῶν νικῶν τῆς κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν ἀπέβη δύναμις μὲ παγκόσμιον γόητρον εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς.

ΑΦΡΙΚΗ. ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΙΚΙΑΚΗ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΙΣ

Ἡ «Μαύρη ἥπειρος» μὲ τὰς μυστηριώδεις ἐκτάσεις τῆς ἤτο σχεδὸν ἄγνωστος εἰς τοὺς Εὐρωπαίους μέχρι τοῦ 1850. Μόνον ἡ Αἴγυπτος καὶ αἱ ἀκταὶ τῆς Ἀφρικῆς ἦσαν γνωσταί. Ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι μὲ τὰς ἀκαμάτους προσπάθειαι τῶν ἐσχίσαν τὸν σκοτεινὸν πέπλον, πού ἐκάλυπτε τὴν «μαύρην ἥπειρον», εἶναι οἱ ἐξερευνηταί. Αἱ ἐξερευνήσεις αὐταί, πού ἐγίναν μὲ πολλοὺς κινδύνους, ἀποτελοῦν λαμπρὰ κατορθώματα ἀνθρωπίνης θελήσεως καὶ ἥρωισμοῦ. Ἀπὸ τοὺς ἐξερευνητὰς τῆς Ἀφρικῆς οἱ πλέον σημαίνοντες εἶναι:

Ὁ Δαβὶδ Λίβινγκστον (1813 - 1873), Σκῶτος ἱεραπόστολος, ὁ

όποιος με μεγάλας δυσκολίας είχε κατορθώσει να σπουδάσει ιατρική. Ίδανικόν του ήτο να ανακαλύψη αγνώστους χώρας, διά να διαδώση τόν Χριστιανισμόν και να ανακουφίση τόν ανθρώπινον πόνον διά τῆς καταπολεμήσεως τῶν ἀσθενειῶν και τῆς δουλεμπορίας. Τὰς ἐξερευνησεις του ἤρχισε ἀπό τὸ 1840 και τὰς ἐσυνέχισε μέχρι τοῦ θανάτου του. Διέδραμε 48.000 χιλιόμετρα ἐν μέσῳ ἀγνώστων εἰς τοὺς λευκοὺς χωρῶν και ἀπέκτησε μεταξὺ τῶν ἰθαγενῶν τὴν λατρείαν ἡμιθέου.

Ὁ Στάνλεϋ ήτο Ἀμερικανὸς και ἤλθεν εἰς τὴν Ἀφρικὴν τὸ 1870 διά να εὔρη τὸν Λίβινγκστον, ὁ ὁποῖος ἐπὶ μακρὸν δὲν ἔδιδε σημεῖα ζωῆς. Διήνυσε τὴν Ἀφρικὴν ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς, και τελικὰ τὸν εὔρεν. Ἀφοῦ ἔφθασεν εἰς τὰς πηγὰς τῆς Βικτωρίας λίμνης, ἀπὸ ὅπου πηγάζει ὁ Νεῖλος, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν δυτικὴν Ἀφρικὴν ἀκολουθῶν τὸ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ Κογκό. Μᾶς ἀφῆκεν ἓνα θαυμάσιον ἔργον «Διὰ μέσου τῆς σκοτεινῆς Ἀφρικῆς», ὅπου μᾶς δίδει μερικὰς ἀπὸ τὰς πλέον περιέργους περιπετείας.

Ὀλίγον χρόνον ἔπειτα ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ Λίβινγκστον οἱ ἀποικιακοὶ λαοὶ τῆς Εὐρώπης ὤρμησαν, διά να διανείμουν ὅ,τι ἀπὸ τὴν «μαύρην ἡπειρον» δὲν εἶχε περιέλθει εἰς τὴν κατοχὴν ἄλλων ἀποικιοκρατῶν. Ἡ Ἀφρικὴ ήτο τὸ τελευταῖον ἀχανὲς οἰκόπεδον, ὅπου Ἕλληνοί, Γάλλοι, Γερμανοί, Βέλγοι κλ. συνηνώθησαν, διά να ἰδρῦσουν ἀποικίας ἢ να στερεώσουν σταθμοὺς ἐμπορίου.

33 Αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι Παγκόσμιος Δύναμις

Αἱ 13 Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι, αἱ ὁποῖαι ἀπέκτησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των τὸ 1783, κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα ἀνασυγκροτοῦνται και ἐπεκτείνου τὰ ὄρια των. Ἡ πρώτη ἐπέκτασις των ἔγινε πρὸς τὰ ΝΔ διά τῆς ἀγορᾶς τῆς Λουιζιάνας, με τὴν ὁποῖαν αἱ Η.Π.Α. ἐδιπλασιάσθησαν. Ἀργότερον κατέλαβαν τὴν Φλωρίδα και τὸ 1845 τὸ Τέξας και κατόπιν πολέμου τὸ Νέον Μεξικὸν και τὴν Καλλιφόρνιαν. Με τὴν κατοχὴν τῆς τελευταίας αἱ Η.Π.Α. ἐξέρχονται εἰς τὸν Εἰρηνικόν, ὅπου τὸν ἄσμηον ἕως τότε ὄρμυν τοῦ Ἀγίου Φραγκίσκου ἀναπτύσσου εἰς λιμένα με διεθνῆ σημασίαν.

Ὅταν οἱ λαοὶ τῆς κεντρικῆς και νοτίου Ἀμερικῆς ἐξηγέρθησαν κατὰ τῶν Ἰσπανῶν και τῶν Πορτογάλων ἀποικιοκρατῶν, ὁ λαὸς τῶν Η.Π.Α. ἐνδιεφέρθη διά τὸν δίκαιον ἀγῶνα τῶν γειτόνων του. Ἐπειδὴ ἡ Ἰσπανία και ἡ Πορτογαλία δὲν ἠδυνήθησαν να καταβάλουν τοὺς ἐπαναστάτας ἢ

Ἡ Συμμαχία ἀπεφάσισε νὰ στείλῃ στρατεύματα κατὰ τῶν κινηματιῶν ἢ ἀπόφασις ὅμως αὐτὴ ἤκούσθη μὲ δυσφορίαν εἰς τὰς Η.Π.Α. Τὴν ἀμερικανικὴν δυσαρέσκειαν διηρημῆνευσεν ὁ Πρόεδρος Μονρόε, ὁ ὁποῖος διὰ τοῦ διατάγματός του τῆς 2ας Δ/βρίου 1823 διεκήρυξε πρὸς τοὺς Εὐρωπαίους ὅτι αἱ Η.Π.Α. θὰ μείνουν μακρὰν ἀπὸ τοὺς πολέμους τῆς Εὐρώπης· ἀπαιτοῦν ὅμως ἀπὸ τοὺς Εὐρωπαίους νὰ μὴ ἐπεμβαίνουν εἰς τὰς ὑποθέσεις τοῦ δυτικοῦ ἡμισφαιρίου. Τὸ διάγγελμα αὐτὸ, ποῦ εἶναι γνωστὸν ὡς ἀπομονωτισμὸς τῆς Ἀμερικῆς ἢ «*Δόγμα Μονρόε*», ἀπετέλεσε τὴν βάσιν τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῶν Η.Π.Α. καὶ ἔσωσε τὴν Ἀμερικὴν ἀπὸ τὰς ἐπεμβάσεις τῶν Εὐρωπαίων.

Κατόπιν τοῦ διαγγέλματος αὐτοῦ αἱ Η.Π.Α. γέονται τὰ ἀγαθὰ τῆς εἰρήνης, ἀναλαμβάνουν τὴν ἡγεμονίαν τοῦ δυτικοῦ ἡμισφαιρίου καὶ μὲ ὑπομονὴν καὶ δραστηριότητα ἀποικίζουσι καὶ ἐξημερώνουσι ὅλας τὰς πέραν τοῦ Μισισσιπὶ ἀχανεῖς καὶ ἀγρίας ἐκτάσεις καὶ ὁλονὲν καὶ περισσότερον φέρουσι τὴν ζωὴν καὶ τὸν πολιτισμὸν πρὸς τὰς ἀκτὰς τοῦ Εἰρηγικοῦ. Οἱ ἐρυθρόδερμοι, ποῦ ἦσαν οἱ μόνοι κάτοικοι τῶν περιφερειῶν αὐτῶν, ἀνθίστανται, ἀλλὰ καταβάλλονται ἀπὸ τὰ τελειότερα ὄπλα καὶ τὴν ἐπιτηδειότητα τῶν ἀποικιστῶν. Ὁ πλοῦτος καὶ αἱ ἐλευθερίαι τῶν περιφερειῶν αὐτῶν προσελκύουσι κατὰ μυριάδας τοὺς μετανάστες.

Εἶναι μία κίνησις πληθυσμῶν καὶ μία οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις καὶ ζωτικότης ἄνευ προηγουμένου. Παράδειγμα τὸ Σικάγον, ποῦ ἐνῶ τὸ 1835 εἶχε μόνον 4000 κατοίκους τὸ 1870 ὑπερέβη τὸ ἑκατομμύριον.

Τὸ 1861 ἔνδεκα ἐπαρχίαι τοῦ νότου ἀπεσχίσθησαν ἀπὸ τὰς Η.Π.Α., διότι ἐπέμενον νὰ διατηρήσουν τὸν ἀπάνθρωπον θεσμὸν τῆς δουλείας. Ὁ μεγαλοφυὴς ὅμως πρόεδρος τῶν βορείων Ἀβραὰμ Λίνκολν μετὰ τετραετεῖς σκληροὺς ἀγῶνας ἐνίκησε τὰ στρατεύματα τῶν νοτίων καὶ ἀπεκατέστησε τὴν ἐθνικὴν ἐνότητα εἰς ὅλας τὰς πολιτείας τοῦ βορᾶ καὶ τοῦ νότου.

Διὰ νὰ ἀνοικοδομηθοῦν τὰ εῤεῖπια τοῦ ἐμφυλίου πολέμου αἱ Η.Π.Α. ἀπὸ τοῦ 1870 ἤρχισαν τὴν ἐκβιομηχάνισίν των καὶ ἐπέτυχον τὴν ἐντατικὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ ἀφθόνου φυσικοῦ πλοῦτου των (πετρελαίων, δημητριακῶν, κτηνῶν), ὥστε λίαν συντόμως ἔγιναν πρότυπον γεωργικῆς καὶ βιομηχανικῆς χώρας. Μὲ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτὴν δημιουργοῦνται μεγάλα κέντρα καὶ αὐξάνονται οἱ μισθοὶ καὶ αἱ ἀπολαύσεις τοῦ βίου. Οἱ δύο αὐτοὶ λόγοι προσελκύουσι εἰς τὰς Η.Π.Α. χιλιάδας μεταναστῶν (τὸ 1900 ὁ ἀριθμὸς τῶν μεταναστῶν ἔφθασε τὸ ἑκατομμύριον), διὰ τῶν ὁποίων αὐξάνεται ἀλματωδῶς ὁ πληθυσμὸς τῶν Η.Π.Α.

Ἄλλὰ ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐξοδὸν τῶν Η.Π.Α. ἀπὸ τὸ «Δόγμα Μονρόε». Ἔτσι τὸ 1898 ἐξ ἀφορμῆς μιᾶς ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Κούβαν ἡ κυβέρνησις τῶν Η.Π.Α. εὐρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπέμβῃ. Οἱ Ἴσπανοὶ εἰς τὸν πόλεμον αὐτὸν ἐνίκηθησαν καὶ ἐγένεν ἐλευθέρᾳ κυβέρνησις εἰς τὴν Κούβαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Η.Π.Α. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Κούβαν οἱ Ἴσπανοὶ ἔχασαν τότε καὶ τὰς Φιλιππῖνας, αἱ ὁποῖαι μαζὺ μὲ τὴν Χαβάην ἀπετέλεσαν τὰ προκεχωρημένα φυλάκια τῶν Η.Π.Α. εἰς τὸν Εἰρηνικόν.

Διὰ νὰ συντομεύσουν τὴν ὁδὸν τῆς θαλασσίας συγκοινωνίας ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸν εἰς τὸν Εἰρηνικὸν αἱ Η.Π.Α. ἠγόρασαν τὸ 1904 ἀπὸ τὸ κράτος τοῦ Παναμᾶ τὴν ζώνην τῆς διώρυγος. Ἐδῶ κατεσκευάσθη ἡ «Διῶρυξ τοῦ Παναμᾶ», διὰ τῆς ὁποίας ἐκόπη εἰς δύο ἡ ἀμερικανικὴ ἡπειρος καὶ τὰ πλοῖα δὲν ἦσαν πλέον ὑποχρεωμένα νὰ ἀκολουθοῦν τὴν ὁδὸν ποῦ ἠκολούθησε ὁ Μαγγελᾶνος διὰ τοῦ περιήλου τῆς νοτίου Ἀμερικῆς.

34 ΕΝΟΠΛΟΣ ΕΙΡΗΝΗ. ΣΥΜΜΑΧΙΑΙ. ΦΙΛΕΙΡΗΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

Η ΕΝΟΠΛΟΣ ΕΙΡΗΝΗ

Κατὰ τὸ διάστημα τῶν 43 ἐτῶν, τὸ ὁποῖον ἐμεσολάβησε μεταξὺ τοῦ γαλλογερμανικοῦ καὶ τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου, δὲν ἐξεργάγησαν πόλεμοι μεταξὺ τῶν μεγάλων Δυνάμεων. Ἡ εἰρήνη ὅμως μεταξὺ τῶν διετηρήθη μετὰ δυσκολίας, καὶ τοῦτο ἐξ αἰτίας τοῦ ἀμοιβαίου φόβου.

Ὁ κόσμος μετὰ τὴν σύγκρουσιν τοῦ 1870 ἀντελήφθη ὅτι ὁ νέος πόλεμος θὰ ἦτο γενικώτερος καὶ περισσότερον καταστρεπτικός, διότι αἱ πρῶδοι τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνικῆς εἶχον ἐφαρμοσθῆ εἰς τὸν στρατὸν καὶ διὰ τοῦτο οἱ λαοὶ ἐζήτησαν νὰ ἀποφύγουν τὴν σύγκρουσιν. Παρ' ὅλα αὐτὰ αἱ πολεμικαὶ παρασκευαὶ ἐσυνεχίζοντο, διότι αἱ Δυνάμεις ἐπίστευον εἰς τὴν παναρχαίαν γνώμην, ὅτι αἱ πολεμικαὶ προετοιμασίαι εἶναι τὸ ἀσφαλέστερον μέσον πρὸς διατήρησιν τῆς εἰρήνης. Ἔτσι βλέπομεν ὅτι, ἐνῶ ὁ κόσμος ἐζῆ ἐν εἰρήνῃ, συγχρόνως ἐνέτεινε καὶ τοὺς ἐξοπλισμούς. Ἡ τάσις αὕτη ὠνομάσθη ἐνοπλος εἰρήνη, ἡ δὲ προσπάθεια τῶν δυνάμεων νὰ ἀναπτύξουν εἰς τὸ ἔπακρον τὰς στρατιωτικὰς τῶν δυνάμεις *μιλιταρισμὸς* (στρατοκρατία) καὶ οἱ ὁπαδοὶ αὐτῶν τῶν ἰδεῶν *μιλιταρισταί*.

ΑΙ ΣΥΜΜΑΧΙΑΙ

Ἰπῆρχον πολὺ πρὸ τοῦ 1914 ἀρκετὰ ζητήματα εἰς τὴν Εὐρώπην, ποὺ προεκάλουν ἀνησυχίας διὰ τὸ μέλλον τοῦ κόσμου. Πρῶτος λόγος ἀνησυχίας ἦτο ἡ ἐξέλιξις τῆς Γερμανίας εἰς ἰσχυρὰν αὐτοκρατορίαν καὶ ἡ τάσις αὐτῆς νὰ ἐπιτύχῃ οἰκονομικὴν διείσδυσιν εἰς τὰ Βαλκάνια καὶ τὴν Μέσην Ἀνατολήν, ὅπου εἶχον συμφέροντα ἡ Ρωσία, ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία. Δεύτερος λόγος ἀνησυχίας ἦσαν αἱ ὑπόδουλοι ἐθνότητες τῆς Αὐστρουγγαρίας, αἱ ὁποῖαι, παρακινούμεναι ὑπὸ τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Σερβίας, ἐκινουῦντο πρὸς ἐπανάστασιν.

Οἱ ἀνταγωνισμοὶ τῶν Δυνάμεων ἦσαν συχνά, καὶ ἔξω ἀπὸ τὴν Εὐρώπην, ὀξύτατοι. Ἡ Γερμανία — ἀφοῦ ἀνέπτυξεν εἰς μέγαν βαθμὸν τὸ ναυτικὸν καὶ τὴν βιομηχανίαν τῆς — εἶχε φέρει τὸ ἐξωτερικὸν τῆς ἐμπόριον εἰς τόσον ὕψος, ὥστε νὰ συναγωνίζεται τὸ ἀγγλικόν. Αἱ προσπάθειαι τοῦ Βίスマρκ καὶ τοῦ Γουλιέλμου Β' διὰ τὴν ἀπόκτησιν ἢ τὴν διατήρησιν ἀποικιῶν εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὴν Ἀπὼ Ἀνατολήν ἐδημιούργουν καὶ αὐταὶ πολλὰς περιπλοκάς, αἱ ὁποῖαι ἠδύναντο νὰ ὀδηγήσουν εἰς σύγκρουσιν.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ 19ου αἰῶνος αἱ μεγάλαι Δυνάμεις τῆς Εὐρώπης ἐσκέφθησαν ὅτι οἱ συνασπισμοὶ περισσοτέρων κρατῶν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἀποτρέψουν τὸν πόλεμον μεταξὺ δύο Δυνάμεων. Μὲ βάσιν τὴν σκέψιν αὐτὴν ἐγένινεν ὅπως εἶδομεν, ἡ *Τριπλῆ Συμμαχία* (Γερμανίας, Αὐστρίας καὶ Ἰταλίας). Διὰ νὰ ἀμυνθοῦν ἐναντίον τοῦ ἰσχυροῦ αὐτοῦ συνασπισμοῦ ἡ Ἀγγλία, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ρωσία ἔκαμαν μίαν ἄλλην συμμαχίαν, ἡ ὁποία ὠνομάσθη *Τριπλῆ Συνεννόησις* ἢ «Ἀντάντ» (1908). Πλὴν τῆς μετὰ τῆς Γαλλίας καὶ Ρωσίας συμμαχίας τῆς ἡ Ἀγγλία, διὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὴν θέσιν τῆς εἰς τὴν Ἀπὼ Ἀνατολήν, εἶχε συνδεθῆ διὰ συμμαχίας καὶ μετὰ τὴν Ἰαπωνίαν.

Η ΦΙΛΕΙΡΗΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

Παρ' ὅλους ὅμως τοὺς ἀνταγωνισμοὺς τῶν Δυνάμεων καὶ τὰς κολοσσιαίας πολεμικὰς προπαρασκευὰς δὲν ἔλειψαν καὶ αἱ προσπάθειαι πρὸς πρόληψιν τοῦ πολέμου. Ἀκτὶς φωτὸς διέλαμψεν εἰς τὸν σκοτεινὸν ὀρίζοντα τοῦ κόσμου, ὅταν ἐφθασεν ἡ εἰδησις ὅτι ὁ Τσάρος Νικόλαος Β' ἐπρότεινε τὸ 1898 νὰ συνέλθουν πρὸς *Διάσκεψιν εἰς Χάγην* τῆς Ὀλλανδίας ὅλα τὰ κράτη, διὰ νὰ συζητήσουν μετὰ πῶτον τρόπον θὰ ἠδύναντο νὰ ἀποφύγουν τὸν πόλεμον. Ἡ διάσκεψις αὐτὴ ἐπραγματοποιήθη τὸ

ἐπόμενον ἔτος, ἀλλὰ τὸ μόνον πού ἐπέτυχεν ἦτο νὰ ιδρύσῃ τὸ χρήσιμον ἔκτοτε «*Διαιτητικὸν Δικαστήριον τῆς Χάγης*». Ἡ τάσις αὐτὴ πρὸς διασφάλισιν τῆς εἰρήνης μὲ τὴν καλλιέργειαν πνεύματος ἀμοιβαίας κατανοήσεως ὀνομάσθη φιλειρηνικὴ κίνησις. Μεγάλοι ἀπόστολοι αὐτῆς ὑπῆρξαν εἰς μὲν τὴν Ἀμερικὴν ὁ πρόεδρος *Οὐίλσον*, εἰς δὲ τὴν Εὐρώπῃν ὁ *Ρῶσος* συγγραφεὺς *Λέων Τολστόι* καὶ ὁ *Γάλλος* διανοούμενος *Ζὰν Ζορῆς*. Ὁ τελευταῖος μάλιστα ἐδολοφονήθη ἀπὸ *Γάλλον* μιλιταριστὴν εἰς τὰς παραμονὰς τοῦ α' παγκοσμίου πολέμου, ἐνῶ μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τῆς φλογερᾶς ψυχῆς του ἠγωνίζετο νὰ πείσῃ τοὺς *Γερμανοὺς* καὶ τοὺς *Γάλλους* νὰ ἀδελφωθοῦν καὶ νὰ ἀποφύγουν τὴν αἱματοχυσίαν.

ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΤΟΝ

Η ΕΛΛΑΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΝ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ

ΤΑ ΚΥΡΙΩΤΕΡΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

ΑΠΟ ΤΟΥ 1832 - 1914

35 ΟΘΩΝ, Ο ΠΡΩΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ (1832 - 1862)

ΑΦΙΞΙΣ ΤΟΥ ΟΘΩΝΟΣ. ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΑΝΤΙΒΑΣΙΛΕΙΑΣ

Ὁ Ὅθων ἔφθασεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ἑλλάδος Ναύπλιον τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1833, ὅπου τοῦ ἔγινεν ἀποθεωτικὴ ὑποδοχὴ. Μαζὺ τοῦ ἀπεβιβάσθησαν καὶ 4000 Βαυαροὶ στρατιῶται, οἱ ὅποιοι θὰ ἀπετέλουσαν τὸν πυρῆνα τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ.

Μαζὺ μὲ τὸν βασιλέα — ἐπειδὴ ἦτο ἀνήλικος — ἤλθε καὶ μία τριμελὴς ἐπιτροπὴ ἀπὸ τοὺς Ἄρμανσπεργκ, Μάουρερ καὶ Ἐυντεκ. Εἶχον ὀρισθῆ ἀπὸ τὸν πατέρα τοῦ Ὅθωνος ὡς ἀντιβασιλεῖς, μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεώς του.

Ἡ Ἀντιβασιλεία εἰργάσθη μὲ ζῆλον διὰ τὴν διοικητικὴν διαίρεσιν τῆς Ἑλλάδος κατὰ νομοὺς καὶ δήμους καὶ διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως. Εἰς τὸν λαὸν ὅμως ἔγινεν ἀντιπαθὴς, διότι οἱ Ἕλληνες εἶχον ἄλλην ψυχροσύνησιν ἀπὸ τοὺς Βαυαροὺς. Ἐπειτα ἔκαμε τὸ λάθος νὰ τοποθετήσῃ εἰς τὰς σοβαρωτέρας ὑπαλληλικὰς θέσεις Βαυαροὺς καὶ νὰ ἀντικαταστήσῃ τὰ σώματα τῶν ἐνδόξων ἀγωνιστῶν τοῦ 21 μὲ τακτικὰ βαυαρικὰ. Τὸ χειρότερον ὅμως ἦτο ὅτι κατεδίδασεν εἰς θάνατον τὸν Κολοκοτρώνην καὶ τὸν γέροντα Πλαπούταν, διότι δῆθεν συνωμότουσαν ἐναντίον τοῦ καθεστῶτος. Ἡ ἄδικος ἀπόφασις προεκάλεσε λαϊκὴν ἐξέγερσιν καὶ ἔτσι δὲν ἐξετελέσθη.

Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1834 ἡ πρωτεύουσα μετεφέρθη εἰς τὰς Ἀθήνας, αἱ ὅποιαὶ μόλις τὸ προηγούμενον ἔτος εἶχον ἐλευθερωθῆ. Ἐπὶ τέλους τὸν Μάιον τοῦ 1835 ὁ Ὅθων ἀπέκτησε τὴν νόμιμον ἡλικίαν καὶ ἀπεμάκρυνε τὴν μισητὴν ἀντιβασιλείαν.

‘Ο Όθων ήτο αγαθός χαρακτήρ καί είχε τὰ ἴδια αἰσθήματα μέ τόν πατέρα του διά τήν Ἑλλάδα. Ὡς σύζυγόν του ἔλαβε τὸ 1836 τήν Γερμανίδα πριγκίπισσαν Ἀμαλίαν, ἡ ὁποία εἶχεν ἰσχυράν θέλησιν καί τόν ἐπηρεάζεν εἰς τὰς ἀποφάσεις του. Ἐν ἔτος μετὰ τόν γάμον του ὁ Όθων ἴδρυσε πλησίον τῆς Ἀκροπόλεως καί τὸ πρῶτον Πανεπιστήμιον.

Ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς διώριζε τήν κυβέρνησιν ἀπὸ εὐνοουμένους του καί προήδρευεν αὐτὸς τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, ἐδημιουργήθη μεγάλη δυσ-ἀρέσκεια κατὰ τοῦ Όθωνος, πού ἐδιοικοῦσε ἄνευ Συντάγματος. Ἡ ἀντιπολίτευσις ἐκορυφώθη καί τήν νύκτα τῆς 3ης Σεπτεμβρίου 1843 ἐξέσπασεν ἐναντίον του στρατιωτικὸν κίνημα, τὸ ὁποῖον εἶχε τήν θερμὴν συμπαράστασιν τοῦ λαοῦ τῶν Ἀθηνῶν. Ἀρχηγοὶ τοῦ κινήματος ἦσαν ὁ συνταγματάρχης τοῦ ἵππικοῦ Δημ. Καλλέργης καί ὁ δημοφιλὴς ὄπλαρχηγός

Εἰκ. 34. Ὁ βασιλεὺς Όθων

Ἰωάννης Μακρυγιάννης. Λαὸς καί στρατὸς μέ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ἐφιππον Καλλέργην ἐνεφανίσθησαν πρὸ τῶν ἀνακτόρων καί ἐζήτησαν διὰ βοῆς ἀπὸ τὸν βασιλέα νὰ προκηρῦξη ἐκλογὰς διὰ Συντακτικὴν Συνέλευσιν. Ὁ χώρος, τὸν ὁποῖον κατέλαβε ὁ λαὸς κραυγάζων «Σύνταγμα! Σύνταγμα!...» καλεῖται ἀπὸ τότε «Πλατεῖα Συντάγματος».

Τὸ Σύνταγμα, πού ἔδωσεν ἡ νέα Ἐθνοσυνέλευσις ὀνομάζεται Σύνταγμα τοῦ 1844. Συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις του ἀνώτατον ἐκτελεστικὸν ὄργανον εἶναι ὁ βασιλεὺς. Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία παραχωρεῖται εἰς δύο σώματα, τὴν Βουλὴν καί τὴν Γερουσίαν. Τὴν δευτέραν τὴν διορίζει ὁ βασιλεὺς, οἱ δὲ βουλευταὶ ἐκλέγονται ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν λαὸν διὰ μίαν τριετίαν. Ἡ Δικαστικὴ ἐξουσία ἔμεινεν ἀνεξάρτητος.

Ο ΟΘΩΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ. Η ΕΞΩΣΙΣ ΤΟΥ

Ἐπειτα ἀπὸ τὴν ὀρκωμοσίαν τοῦ βασιλέως εἰς τὸ νέον Σύνταγμα ἠκολούθησε περίοδος περισυλλογῆς καὶ κρατικῆς ὀργανώσεως. Τότε τὴν Ἑλλάδα κυβερνοῦν ὡς πρωθυπουργοὶ οἱ δύο μεγάλοι πολιτικοὶ τῆς Ἐπαναστάσεως Κωλέττης καὶ Μαυροκορδάτος.

Ὁ Κωλέττης ἦτο διάσημος ἰατρός ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα· διετέλεσε πρωθυπουργὸς τοῦ Ὄθωνος ἀπὸ τοῦ 1844 - 47. Ὑπῆρξεν ὀπαδὸς τῆς «Μεγάλης Ἰδέας», πού ἐπεδίωκε τὴν ἀπολύτρωσιν τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν κατήρτισεν ἐθελοντικὰ σώματα καὶ τὰ ἐξάπλυνεν εἰς τὰ τουρκοκρατούμενα ἐδάφη.

Ὁ Μαυροκορδάτος, πού ἔγινε τρεῖς φορές πρωθυπουργὸς τοῦ Ὄθωνος, ἐχάραξε διαφορετικὴν πολιτικὴν γραμμὴν, ἔχων τὴν γνώμην ὅτι θὰ ἔπρεπε προηγουμένως νὰ ἀνασυγκροτηθῇ στρατιωτικῶς καὶ οικονομικῶς ἡ πατρίς καὶ ἔπειτα νὰ ἀποδουθῇ εἰς ἀγῶνας πρὸς ἀποκατάστασιν τοῦ ἀλυτρώτου Ἑλληνισμοῦ.

Μὲ τὴν πολιτικὴν τοῦ Κωλέττη συνετάσσετο καὶ ὁ Ὄθων. Καὶ αἱ περιστάσεις τὸν ἠνόησαν, διότι τὸ 1853 ἐξερράγη νέος ρωσοτουρκικὸς πόλεμος. Αὐτὸς, ἐπειδὴ αἱ κυριώτεραι ἐπιχειρήσεις του ἔγιναν εἰς τὴν Κριμαίαν, λέγεται *Κριμαϊκός*. Τὸν ἀναφέρομεν ἐδῶ, διότι ἐπροξένησε μεγάλην συγκίνησιν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι ἐνόμισαν ὅτι ἡ Ρωσία θὰ συνέτριβε τὴν Τουρκίαν καὶ θὰ ἔλυεν ὀριστικῶς τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα⁽¹⁾. Τὸ βασιλικὸν ζεῦγος ἐξεμεταλλεύθη τὰ συναισθήματα αὐτὰ καὶ ἐξαπέστειλεν ἐθελοντὰς εἰς τὴν Ἠπειρον, Θεσσαλίαν καὶ Μακεδονίαν. Αὐτοὺς τοὺς ἐβοήθησαν καὶ οἱ ἀλύτρωτοι Ἕλληνες καὶ εἶχον ἐπιτυχίας, διότι ἡ Τουρκία εἶχεν ἀποσύρει τὰ στρατεύματά της πρὸς τὰ ρωσικὰ σύνορα. Μὲ τὴν Τουρκίαν ὅμως ἦσαν σύμμαχοι τότε οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Ἀγγλοὶ, οἱ ὁποῖοι ἔκαμαν ἀπόβασιν εἰς τὸν Πειραιᾶ⁽²⁾ καὶ ἠνάγκασαν

1. Τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα ὑπῆρξε σωρεία διπλωματικῶν ἀπασχολήσεων, μὲ τὰς ὁποίας αἱ εὐρωπαϊκαὶ Δυνάμεις ἀπέβλεπον νὰ ρυθμίσουν τὴν θέσιν τῆς Τουρκίας ἀπέναντι τῶν ὑποδούλων λαῶν της. Κατὰ βάθος ὅμως ἤθελον νὰ ἐμμεταλλευθοῦν πρὸς ἰδικὴν τῶν ὠφέλειαν τοὺς ἐκάστοτε περισπασμούς καὶ ἀδυναμίας τοῦ τουρκικοῦ κράτους. Ἐντασιν σημειῶναι μὲ τοὺς πολέμους τῆς Μ. Αἰκατερίνης, καθὼς ἐπίσης καὶ μὲ τὴν σερβικὴν καὶ ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν.

2. Ἀπὸ τὰ πληρώματα τῶν ξένων πλοίων μετεδόθη τότε χολέρα, ἡ ὁποία εἶχε πολλὰ θύματα μεταξύ τῶν κατοίκων τοῦ Πειραιῶς καὶ τῆς πρωτευούσης.

σαν τὸν Ὅθωνα νὰ ἀποσύρη τὰ ἐθελοντικὰ σώματα ἀπὸ τὴν Ἡπειρον καὶ τὴν Θεσσαλίαν καὶ νὰ ἀναθέσῃ τὴν πρωθυπουργίαν εἰς τὸν ἀγγλόφιλον Μαυροκορδάτον.

Ἡ διαγωγή τοῦ Ὅθωνος κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον τὸν κατέστησεν ἀγαπητὸν εἰς τὸν λαόν, ὁ ὁποῖος ἔζη τότε μὲ τὰ ὄραματα τῆς «Μεγάλης Ἰδέας». Ἐπειδὴ ὅμως εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1861 ὁ βασιλεὺς ἐξεδηλώθη ὑπὲρ ὀρισμένου κόμματος, ἔγινε μισητὸς ἀπὸ τὰς ἀντιπάλους κομματικὰς παρατάξεις. Ὁ λόγος αὐτὸς καθὼς καὶ ἡ ἔλλειψις διαδόχου προεκάλεσαν κινήματα, τὰ ὁποῖα κατέληξαν εἰς ἔξωσιν τοῦ βασιλέως. Τότε ὁ Ὅθων, μολοντί διέθετε δυνάμεις, δὲν ἠθέλησε νὰ δημιουργήσῃ αἱματοχυσίαν καὶ ἐπροτίμησε νὰ ἀπομακρυνθῇ διὰ τὸ καλὸν τῆς Ἑλλάδος (Ὀκτώβριος τοῦ 1862). Ἀπῆλθεν εἰς τὴν Γερμανίαν, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1867 μὲ τὸ ὄνομα τῆς Ἑλλάδος εἰς τὰ χεῖλη του, ἀφοῦ ἐδώρησε διὰ τὸν Κρητικὸν ἀγῶνα ὀλόκληρον τὴν ἐτησίαν ἐπιχορήγησιν πού τοῦ ἐδίδεν ἡ βαυαρικὴ κυβέρνησις (100.000 φιορίνια).

36 Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α' (1863 - 1913)

ΑΦΙΞΙΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. ΕΝΩΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΤΑΝΗΣΟΥ

Μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Ὅθωνος αἱ Προστάτιδες Δυνάμεις ἐξέλεξαν ὡς βασιλέα τῆς Ἑλλάδος τὸν Γεώργιον, δευτερότοκον υἱὸν τοῦ μετέπειτα βασιλέως τῆς Δανίας Χριστιανοῦ τοῦ Θ'.

Ὁ νεαρὸς βασιλεὺς ἔφθασεν εἰς Ἀθήνας τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1863 καὶ ἔγινε δεκτὸς μὲ αἰσθήματα ἀγαλλιάσεως. Ἐπειτα, ἀφοῦ ὠρίσθη ἐνώπιον τῆς Β' Συντακτικῆς Συνελεύσεως, παρήγγειλεν εἰς αὐτὴν νὰ ἐτοιμάσῃ τὸ Νέον Σύνταγμα, τὸ ὁποῖον ἐψηφίσθη ἀπὸ τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν τὸν Νοέμβριον τοῦ 1864. Δι' αὐτοῦ θεμελιώνεται ἡ κανονικὴ λειτουργία τῆς βασιλευομένης δημοκρατίας, διότι τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν ἀσκεῖ μὲν ὁ βασιλεὺς, ἀλλὰ ἐπειδὴ εἶναι ἀνεύθυνος διορίζει ὑπεύθυνον πρωθυπουργὸν καὶ ὑπουργοὺς ἀπὸ τὸ κόμμα, πού ἔλαβε τὰς περισσότερας ψήφους εἰς τὰς ἐκλογὰς (ἀρχὴ τῆς δεδηλωμένης πλειοψηφίας).

Ἐν τῷ μεταξὺ τὴν 21ην Μαΐου 1864 ἡ Ἀγγλία παρεχώρησε τὰ Ἐπτάνησα. Οἱ Ἐπτάνησοι, ἐπειδὴ τὸ ἀγγλικὸν καθεστῶς ἐδείχθη ἀνελεύθερον, εἶχον ἀρχίσει εὐθὺς τὰς διαμαρτυρίας καὶ ἐξεγέρσεις. Ἐξ αὐτῶν σπουδαιότερα ἦτο τῶν Κεφαλλήνων, τὴν ὁποίαν οἱ Ἀγγλοὶ κατέπνιξαν, ἀφοῦ ἐκρήμνισαν οἰκίας καὶ ἐκρέμασαν ἀγωνιστάς. Παρ' ὅλα αὐτὰ τὸ

κίνημα ἐσυνεχίσθη μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς Σολωμόν, Βαλαωρίτην, Ἑλ. Ζερβόν - Ἰακωβάτον καὶ Γ. Τυπάλδον, ἕως ὅτου ἡ Ἀγγλία ἠναγκάσθη νὰ παραχωρήσῃ τὰς νήσους αὐτὰς εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ νέος βασιλεὺς ἐσεβάσθη τὸ Σύνταγμα καὶ τὰ αἰσθήματα τῶν ὑπηκόων του, τοὺς ὁποίους ἐκυβέρνησεν συνεπῆς εἰς τὸ ἔμβλημα τοῦ «ἰσχύς μου ἡ ἀγάπη τοῦ λαοῦ μου». Χαρακτὴρ νηφάλιος καὶ πνεῦμα εὐστροφον, ἀπέφευγε τὰς ἀκρότητας. Δι' αὐτὸ ἐπὶ τῆς βασιλείας του ἐνεφανίσθησαν πολλὰ κόμματα, τὰ ὁποῖα ἀνέπτυξαν μεγάλην ἔθνικὴν δρᾶσιν καὶ ἀνέδειξαν ἰκανοὺς πολιτικοὺς ἄνδρας, ὅπως τοὺς Βούλγαρην, Δεληγεώρην, Κουμουνοῦρον καὶ Χαρ. Τρικούπην.

Σύζυγόν του ὁ Γεώργιος ἔλαβε τὴν Ρωσίδα μεγάλην δούκισσαν Ὀλγαν, ἡ ὁποία ἐπρωτοστάτει εἰς ἔργα κοινῆς ὠφελείας καὶ τοῦ ἐχάρισε τὸ 1868 τὸν διάδοχον Κωνσταντῖνον.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς βασιλείας του δύο ἦσαν τὰ σοβαρώτερα προβλήματα ποὺ ἐκυριάρχησαν εἰς τὴν ἑλληνικὴν πολιτικὴν : ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ἀποκατάστασις τῶν ἀλυτρώτων ἀδελφῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἐσωτερικὴ ἀνόρθωσις τῆς χώρας.

Η ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΣΕΓΕΡΣΙΣ ΤΟΥ 1866. ΤΟ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ ΤΟΥ ΑΡΚΑΔΙΟΥ

Οἱ Κρῆτες, ἂν καὶ ὑπέκυψαν τὸν Μάιον τοῦ 1824 εἰς τὸν Μεχμέτ Ἀλῆ τῆς Αἰγύπτου, διετήρησαν τὴν ἐπανάστασιν εἰς ὅλην τὴν ὑπαίθρον, ὥστε τὸ 1858 κατάρθωσαν νὰ ἐξασφαλίσουν προνόμια. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ κατακτηταὶ τὰ παρεβιάζον, τὸ 1866 οἱ ἀδάμαστοι Κρῆτες ἐξηγέρθησαν καὶ πάλιν καὶ ἐζήτησαν τὴν ἑνωσίν των μὲ τὴν Ἑλλάδα.

Εἰκ. 35. Ὁ βασιλεὺς Γεώργιος Α΄

Εικ. 36. Τὸ Ἀρκάδι

Κατὰ τὰς πρώτας συγκρούσεις ἐνίκησαν τοὺς Αἰγυπτίους, διότι ἔφθασαν ἐθελονταὶ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Κορωναῖον. Βραδύτερον ὅμως ἐνίκηθησαν εἰς τὸ Βαφὲ ἀπὸ 12.000 Αἰγυπτίους ὑπὸ τὸν Μουσταφᾶν πασᾶν Γκιριτλῆν, ὁ ὁποῖος ἔπειτα εἰσέβαλεν εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Ρεθύμνου. Βάσις ἀντιστάσεως τῶν ἐπαναστατῶν εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν ἦτο ἡ μονὴ τοῦ Ἀρκαδίου, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκλείσθησαν 900 Κρηῖτες.

Ὁ Μουσταφᾶ πασᾶς ἐπετέθη ἐναντίον τῆς Μονῆς τὴν 8ην Νοεμβρίου μὲ 28.000 ἄνδρας καὶ 6 πυροβόλα. Ἡ ἐφοδος ὑπῆρξε σφοδρά, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀμυνα κρατερὰ. Τὴν ἐπομένην ἐπειδὴ ἐχθρικά βλήματα διέρρηξαν τὴν πύλην τῆς Μονῆς, οἱ Τούρκοι εἰσώρμησαν εἰς τὸν περίβολόν της. Τότε ὁ ἡγούμενος Γαβριὴλ διέταξε τὸν ἀγωνιστὴν Γιαμποῦδάκην νὰ θέσῃ πῦρ εἰς τὴν πυριτιδαποθήκην, ἡ ὁποία καὶ κατεπλάκωσε τοὺς ὑπερ-ασπιστάς καὶ τοὺς ἐφορμήσαντας Τούρκους.

Τὸ ὀλοκαύτωμα τοῦ Ἀρκαδίου συνεκίνησε τοὺς λαοὺς τῆς Δύσεως,

οί όποιοί ήρχισαν νά ζητοῦν τήν παραχώρησιν ἐλευθεριῶν εἰς τοὺς Κρή-
τας. Ἀλλά καί μετὰ τήν πτώσιν τοῦ Ἀρχαδίου οἱ ἐπαναστάται δέν
ὑπέκυπτον. Τότε ὁ σουλτᾶνος ἐζήτησεν ἀπό τήν ἑλληνικήν κυβέρνησιν νά
παύσῃ νά βοηθῇ τοὺς Κρήτας. Ἐπειδὴ ὁ πόλεμος Ἑλλάδος καί Τουρ-
κίας ἐφαίνετο ἀναπόφευκτος, αἱ Δυνάμεις ἤξιώσαν τήν κατάπαυσιν τῶν
ἐχθροπραξιῶν. Ἔτσι ἡ ἐπανάστασις, ἐπειδὴ ἔμεινεν ἀβοήθητος, τὸ 1869
ἔσβησε.

ΒΟΥΛΓΑΡΗΣ ΚΑΙ ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ

Μετὰ τήν Κρητικήν ἐπανάστασιν ἡ Ἑλλάς ἐπὶ 10 ἔτη συνεκλονίσθη
ἀπὸ ὀξείας πολιτικᾶς διαμάχας. Ἐφιλόνικουν διὰ τήν ἐξουσίαν οἱ δυνα-
μικοὶ πολιτικοὶ Βούλγαρης καί Κουμουνδοῦρος.

Ὁ Βούλγαρης ἦτο χαρακτήρ ἀπότομος, τύπος κοτσαμπάση, καί
ἔγινε γνωστὸς διὰ τὰς αὐθαιρέσιās καί παρανομίας του, πού ἔφερον σχε-
δὸν εἰς ἀποσύνθεσιν τὸν διοικητικὸν μηχανισμόν.

Ὁ Ἀλέξ. Κουμουνδοῦρος ἦτο ὁ ἀντίπους τοῦ Βούλγαρη. Ἐντιμος
καί μειλίχιος, ἔτασσεν ὑψηλότερον τὰ ἔθνικὰ συμφέροντα ἀπὸ τὰ κομ-
ματικά. Ἀπὸ τοῦ 1865 - 1880 ἔγινε 5 φορές πρωθυπουργός. Εἰς τὸ
ἔσωτερικὸν ἡ κυβέρνησίς του ἐπέτυχε νά ἐξυγιάνῃ τὰ οἰκονομικά καί νά
ἐπιβάλλῃ τὸν σεβασμὸν εἰς τὸ Σύνταγμα καί εἰς τοὺς νόμους. Εἰς τήν ἐξω-
τερικήν πολιτικήν ἐκράτησε μὲ σύνεσιν καί θάρρος τοὺς ἀπολυτρωτικούς
ἀγῶνας εἰς τήν Κρήτην καί τήν ἄλλην Ἑλλάδα καί ἐπέτυχε τήν προσάρ-
τησιν τῆς Θεσσαλίας.

Ο ΠΑΝΣΛΑΒΙΣΜΟΣ — Η ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗ ΕΞΑΡΧΙΑ

Κατὰ τήν ἐποχὴν αὐτὴν ἀνεπτύχθη ὁ Πανσλαβισμός, μία κίνησις
πού εἶχε σκοπὸν νά ἐνώσῃ τὰς σλαβικὰς ἐθνότητας τῆς Ἀνατολῆς ὑπὸ
τήν ρωσικὴν ἐπιρροήν. Οἱ Πανσλαβισταὶ διετείνοντο ὅτι ἡ Ρωσία ὡς
«πρεσβυτέρα ἀδελφὴ» θέλει νά τὰς βοηθήσῃ ὄχι μόνον νά χειραφετηθοῦν
ἀπὸ τήν Τουρκίαν, ἀλλὰ καί διὰ κοινῶν ἐνεργειῶν νά τήν ὑπονομεύσουν
καί νά καταλάβουν τὰ ἐδάφη της.

Σλαβικὸν στοιχεῖον, πού προσεπάθει νά ἐξεγείρῃ ὁ Πανσλαβισμός,
ἀπετέλει καί ὁ λαὸς τῶν Βουλγάρων. Ἡ Βουλγαρία, πού δέν ἐκινήθη
ἕως τότε, θὰ ἔζη ἐπὶ πολὺ ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν, ἂν δέν τήν ἐβοήθουν
οἱ πανσλαβισταί, διότι τήν ἤθελαν ὡς φυλάκιον τῆς Ρωσίας εἰς τήν

Πηγειού - Καλαμά. Σπουδαιότατον πλήγμα υπήρξε δια την Ἑλλάδα ἢ ὑπὸ τῶν Τούρκων παραχώρησις εἰς τὴν Ἀγγλίαν τῆς Κύπρου κατόπιν εἰδικῆς συμφωνίας (1878).

Ἐπειδὴ τὸ 1878 ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ρωσοτουρκικοῦ πολέμου οἱ Κρη-
τες καὶ πάλιν ἐκινήθησαν, τότε αἱ Προστάτιδες Δυνάμεις, διὰ νὰ ἀποφύ-
γουν περιπλοκάς εἰς τὸ Αἰγαῖον ἀπεφάσισαν νὰ δώσουν λύσιν εἰς τὸ Κρη-
τικὸν ζήτημα. Συνῆλθον λοιπὸν εἰς τὸ προάστιον τῶν Χανίων Χαλέπαι
οἱ πρόξενοί των μαζί με Τούρκους καὶ Ἕλληνας ἀντιπροσώπους καὶ
κατήρτισαν τὸν «Χάρτην τῆς Χαλέπαις», δηλαδὴ εἶδος Συντάγματος
διὰ τοὺς Κρητάς. Συμφώνως πρὸς αὐτὸν ἡ Κρήτη ἀπέκτα τὴν αὐτο-
νομίαν της (χωριστὴν βουλήν καὶ δικαστήρια, Κρητάς χωροφύλακας καὶ
Χριστιανὸν διοικητήν). Αἱ τουρκικαὶ ὅμως φρουραὶ ἐξηκολούθουν νὰ
κρατοῦν τὰς πόλεις καὶ ὅλα τὰ ἐπί-
καιρα σημεῖα. Ἔτσι ἡ Κρήτη πα-
ρέμεινε καὶ πάλιν ὑπὸ τὴν ἐπικυρι-
αρχίαν τοῦ σουλτάνου.

Εἰκ. 38. Ὁ Χαρ. Τρικούπης

Τὸ 1881 ἡ Ἑλλάς κατώρθωσε
νὰ προσαρτήσῃ τὴν Θεσσαλίαν καὶ
τὸν νομὸν Ἄρτης, πού τῆς εἶχον
παραχωρηθῆ διὰ τῆς συνθήκης τοῦ
Βερολίνου. Μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς
Θεσσαλίας ἡ Ἑλλάς σχεδὸν διπλα-
σιάζεται καὶ ἀσχολεῖται μετὰ τὴν ἀ-
νασυγκρότησιν της.

Ἡ ΑΝΟΡΘΩΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ (1882 - 1895). ΧΑΡ. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Κατ' αὐτὴν κυριαρχεῖ ἡ φυσι-
ογνωμία τοῦ μεγαλυτέρου Ἕλληνος
πολιτικοῦ τοῦ 19ου αἰῶνος, τοῦ Χαρ.
Τρικούπη. Οὗτος ἦτο υἱὸς τοῦ ἱστο-
ρικοῦ Σπ. Τρικούπη καὶ ἐγεννήθη
τὸ 1832. Νοῦς ὀξὺς καὶ χαρακτήρ
τίμιος, προσεπάθησε νὰ δώσῃ ἠθικὰς
καὶ συγχρονισμένας κατευθύνσεις

εις τὴν πολιτικὴν τῆς πατρίδος του. Τρεῖς φορές πρωθυπουργὸς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1882 μέχρι τοῦ 1895 ἐμόχθη διὰ τὴν στερέωσιν τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος καὶ τὴν ἀνόρθωσιν τῆς Χώρας.

Τὸ ἔργον του ἀρχίζει μὲ τὴν καταπολέμησιν τῆς ἀναρχίας καὶ κακοδικμονίας τοῦ τόπου. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἀπέφυγε τὰς ἐξωτερικὰς περιπετείας καὶ εἰργάσθη πρὸς ἀνασυγκρότησιν τῶν ἐνόπλων δυνάμεων καὶ ὅλων τῶν τομέων τῆς διοικήσεως. Ἰδιαίτερός ἐφρόντισε διὰ τὴν βελτίωσιν τῶν συγκοινωνιῶν καὶ τὴν ὑποστήριξιν τῆς γεωργίας καὶ βιομηχανίας. Ἐπὶ τῆς πρωθυπουργίας του κατεσκευάσθησαν λιμένες, παρηγγέλησαν ἐμπορικὰ καὶ πολεμικὰ πλοῖα, ἰδρύθησαν ἐργοστάσια, σχολεῖα καὶ ἐστρώθη τὸ πρῶτον σιδηροδρομικὸν δίκτυον. Παρ' ὅλα αὐτὰ οἱ Ἕλληνες ἐδείχθησαν ἀχάριστοι εἰς τὸν μέγαν αὐτὸν ἀνακαινιστὴν τῶν ἡθῶν καὶ τοῦ δημοσίου βίου. Τὸν κατεψήφισαν εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1895 καὶ τὸν ἠνάγκασαν νὰ αὐτοεξορισθῆ εἰς Γαλλίαν, ὅπου τὸ ἐπόμενον ἔτος ἀπέθανε ἀπὸ τὴν πικρίαν του.

ΝΕΑ ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ . Ο ΑΤΥΧΗΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΟΥ 1897

Τὸ 1897, ἐπειδὴ ἔγιναν σφαγαὶ τῶν Χριστιανῶν εἰς τὰ Χανιά, αἱ Κρήτες πάλιν ἀνεπέτασαν τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως.

Ἡ ἐξέγερσις προκάλεσεν εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα συγκίνησιν, διὰ τοῦτο ὁ πρωθυπουργὸς Δεληγιάννης, ποῦ εἶχε διαδεχθῆ τὸν Τρικούπη, ἀπεφάσισε νὰ ἐπέμβῃ. Ἔστειλε λοιπὸν τὸν συνταγματάρχην Βάσσον μὲ στρατὸν νὰ καταλάβῃ τὴν νῆσον. Τότε ὅμως ἐνεφανίσθησαν καὶ οἱ στόλοι τῶν Δυνάμεων καὶ ἀπέκλεισαν τὴν Κρήτην.

Ἄλλὰ τὸ χειρότερον ἦτο, ὅτι εἰς τὰς 5 Ἀπριλίου ἡ Τουρκία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ὁ ἀγὼν ἦτο ἄνισος. Ἡ Τουρκία διέθετεν ἀξιόμαχον στρατὸν, ἐκπαιδευμένον ἀπὸ Γερμανοὺς ἀξιωματικούς. Ἀντιθέτως ὁ στρατὸς τῆς Ἑλλάδος ἦτο ὀλιγάριθμος καὶ ἀνοργάνωτος. Δι' αὐτὸ ἡ Ἑλλὰς ἐνίκηθη εἰς τὰ Φάρσαλα καὶ τὸν Δομοκὸν καὶ ὁ τουρκικὸς στρατὸς ἠπειλήσε τὴν Λαμίαν. Ἀλλὰ, κατόπιν ἐπεμβάσεως τοῦ τσάρου, ἔγινεν ἀνακωχή. Ἡ Τουρκία ἀπεσύρθη ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν, ἀφοῦ καὶ οἱ Ἕλληνες ἐγκατέλειψαν τοὺς Κρήτας καὶ ἐπλήρωσαν 100 ἑκατομμύρια φράγκα ὡς ἀποζημίωσιν ἐπὶ πλέον ἐπεβλήθη εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Διεθνὴς Οἰκονομικὸς Ἐλεγχος.

Τὸ 1898 ἡ Κρήτη ἐκηρύχθη αὐτόνομος ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Δυνάμεων (Ἀγγλίας, Ρωσίας, Γαλλίας καὶ Ἰταλίας), αἱ ὁποῖαι διώρισαν ὡς ὑπατον ἀρμοστήν τὸν πρίγκιπα Γεώργιον.

Ἡ περίοδος πού ἠκολούθησε τὴν ταπεινωτικὴν ἤτταν τὸ 1897 θεωρεῖται ὡς ἐποχὴ καταπτώσεως, μολονότι ὁ τετράκις πρωθυπουργὸς Γεώργιος Θεοτόκης, ἀρχηγὸς τοῦ Τρικουπικοῦ κόμματος, ἔρριψε τὸ βάρος τῆς προσπάθειάς του εἰς τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῶν ἐνόπλων δυνάμεων καὶ εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνος. Τὰ δύο αὐτὰ καθῶς καὶ ἡ ἐπιτυχὴς δρᾶσις τῶν ἐθελοντικῶν ἐλληνικῶν σωμάτων εἰς τὰ αἵματοποτισμένα ἐδάφη τῆς Μακεδονίας ἀφύπνισαν τὴν ἀπογοητευμένην ψυχὴν τοῦ λαοῦ καὶ τὸν προητοίμασαν διὰ τὴν ἔνδοξον δρᾶσιν τοῦ 1912 - 1913.

Ο ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΑΓΩΝ (1904 - 1908). ΠΑΥΛΟΣ ΜΕΛΑΣ

Ἡ Μακεδονία ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν ἦτο, ὅπως ἐμάθομεν, χώρα ἐλληνική. Κατὰ τὴν μεσαιωνικὴν ὅμως ἐποχὴν εἶχον ἐγκατασταθῆ εἰς τὰ βόρεια καὶ δυτικὰ ἐδάφη τῆς καὶ Σλάβοι. Αὐτοὶ μετὰ τὴν τουρκικὴν κατάκτησιν διετήρησαν τὴν γλῶσσαν των εἰς τὰς ἰδιωτικὰς σχέσεις, ἀλλὰ δὲν ἐξεχώριζον τοὺς ἑαυτοὺς των ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, διότι ὡς ὀρθόδοξοι ὑπήγοντο εἰς τὸ Πατριαρχεῖον καὶ εἰς τὸν δημόσιον βίον μετεχειρίζοντο τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν.

Ἀπὸ τότε ὅμως πού ἰδρῦθη ἡ ἀνεξάρτητος βουλγαρική Ἐκκλησία, οἱ Βούλγαροι προσεπάθουν ἄλλοτε μὲ τὴν προπαγάνδαν καὶ ἄλλοτε μὲ τὴν τρομοκρατίαν νὰ παρασύρουν τοὺς σλαβοφώνους πληθυσμοὺς τῆς Μακεδονίας εἰς τὴν ἰδικὴν των Ἐκκλησίαν. Βαθύτερος σκοπὸς των ἦτο, ὅταν θὰ ἀπεσύροντο οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν, νὰ προσαρτήσουν αὐτὴν εἰς τὴν Βουλγαρίαν.

Ἐννοεῖται ὅτι τὸ ἴδιον ἤρχισαν νὰ πράττουν ἀργότερον καὶ οἱ Σέρβοι εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Σκοπίων καὶ τοῦ Μοναστηρίου. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ρουμᾶνοι ἔσπευσαν νὰ βαπτίσουν τοὺς Κουτσοβλάχους τῆς Πίνδου εἰς Μακεδονο-ρουμάνους.

Διὰ νὰ ἐπιτύχουν εἰς τὸν σκοπὸν των οἱ βόρειοι γείτονες τῆς Ἑλλάδος, ἐκτιζον εἰς τὰ μέρη αὐτὰ ἐκκλησίας καὶ σχολεῖα καὶ ἐξηγόραζον μὲ χρῆμα τὰς ἀσταθεῖς συνειδήσεις.

Ἰδιαιτέρως ἡ θρασύτης τῶν Βουλγάρων ἀπεκορυφώθη ἔπειτα ἀπὸ τὸν ἀτυχή ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1897. Ἐπωφεληθέντες τότε τῆς ἀδυναμίας τῆς Ἑλλάδος, ἵδρυσαν εἰς τὴν Σόφιαν τὸ «Μακεδονικὸν κομιτᾶτον» τὸ ὁποῖον ὠργάνωνε ἔνοπλα σώματα (τοὺς γνωστοὺς κο-

μιτατζήδες) και τὰ ἔστειλεν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἐδῶ τὰ σώματα αὐτὰ ἐπροξένουν καταστροφὰς και ἠνάγκασον διὰ τῆς βίας και τοῦ τρόμου τοὺς σλαβοφώνους Ἕλληνας νὰ προσέρχωνται εἰς τὴν Ἐξαρχίαν.

Τότε και οἱ Ἕλληνες, θέλοντες νὰ διασώσουν τὰ ἀπαράγραπτα ἱστορικὰ δίκαια των εἰς τὴν Μακεδονίαν και νὰ προστατεύσουν τοὺς δοκιμαζομένους πληθυσμοὺς τῆς περιφέρειας αὐτῆς, ὠργάνωσαν δύο «Μακεδονικὰ κοιμητᾶτα» — ἓνα εἰς Ἀθήνας και δεύτερον εἰς Θεσσαλονίκην — και τὸ 1904 ἐξαπέλυσαν εἰς τὴν Μακεδονίαν ἀνταρτικὰ σώματα με ἀρχηγοὺς Ἕλληνας ἀξιωματικούς. Τὰ σώματα αὐτὰ ὠνομάσθησαν «σώματα τῶν Μακεδονομάχων». Πρῶτον ἀνταρτικὸν σῶμα ἦτο τοῦ φλογεροῦ ἀγωνιστοῦ Παύλου Μελά, ὁ ὁποῖος ἔπεσεν ἥρωικῶς κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ὑψηλοῦ ἰδανικοῦ του, εἰς τὸ χωρίον Στάτιτσα τῆς Δ. Μακεδονίας (1904). Κατόπιν ὠργανώθησαν και ἄλλα σώματα με Μακεδόνας, Κρητικούς και Παλαιοελλαδίτας ὀπλαρχηγοὺς (τὸν Ἄγραν, τὸν Βάρδα κλ.), τὰ ὁποῖα, διὰ τῶν ἀγῶνων των ἐναντίον τῶν κοιμητατζήδων και τῶν Σέρβων και Ρουμάνων προπαγανδιστῶν, κατάρθωσαν νὰ διασώσουν τὴν μαρτυρικὴν Μακεδονίαν.

Τότε και ὁ σουλτᾶνος ἐξαπέλυσεν εἰς τὴν Μακεδονίαν στίφη Ἀλβανῶν, ὥστε διὰ τῆς σφαγῆς και τοῦ τρόμου νὰ κρατήσῃ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του τοὺς ἀτυχεῖς Μακεδόνας. Ἔτσι ἡ πάλῃ τῶν Βαλκανικῶν λαῶν εἰς τὴν Μακεδονίαν καθίστα βαρύτερον διὰ τὸν πληθυσμὸν της και αὐτὸν τὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων.

Ἡ περίπλοκος αὐτὴ κατάστασις, ποὺ διήρκεσε σχεδὸν μίαν 10ετίαν, ὤθησε τὰς Δυνάμεις νὰ ἐξασκήσουν πίεσιν ἐπὶ τοῦ σουλτάνου, διὰ νὰ

Εἰκ. 39. Ὁ Π. Μελάς

δώση διοικητικὰς μεταρρυθμίσεις εἰς τοὺς ὑποδούλους λαοὺς τῆς Βαλκανικῆς. Δὲν ἐπρόφθασεν ὅμως νὰ τὰς ἐφαρμόσῃ, διότι τότε ἀκριβῶς ἐξέσπασεν ἡ Ἐπανάστασις τῶν Νεοτούρκων.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΝΕΟΤΟΥΡΚΩΝ (1908)

Οἱ Νεότουρκοι ἦσαν φιλελεύθεροι ἀξιώματικοί, πού εἶχον ὀργανώσει ἐντὸς τοῦ στρατοῦ τὸ μυστικὸν κομιτᾶτον «Ἐνωσις καὶ Πρόοδος» καὶ ἐζήτουν μεταρρυθμίσεις καὶ ἐκπολιτισμὸν τῆς Τουρκίας. Ἀρχηγὸς τῶν ἦτο ὁ ταγματάρχης Ἐμβέρ, πού εἶχε τὴν ἔδραν του εἰς τὴν Θεσ/νίκην. Οἱ Νεότουρκοι, θέλοντες νὰ ἀποφύγουν τὴν ταπεινωτικὴν αὐτὴν ἐπέμβασις εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς χώρας τῶν καὶ νὰ δώσουν ἐλευθερίας εἰς τὸν τουρκικὸν λαὸν καὶ εἰς τοὺς ὑποδούλους, ἐκήρυξαν τὸ 1908 εἰς τὴν Θεσ/νίκην τὴν ἐγκαθίδρυσιν συναγματικοῦ πολιτεύματος.

Ἡ ἐπανάστασις αὐτὴ εἶχεν ἀντίκτυπον εἰς τὰς γειτονικὰς πρὸς τὴν Τουρκίαν χώρας καθὼς καὶ εἰς τοὺς ὑποδούλους λαοὺς. Πρῶτη ἡ Αὐστρία ἐπωφελήθη τῆς ἀναταραχῆς καὶ προσήρτησε τὴν Βοσνίαν καὶ τὴν Ἑρζεγοβίνην. Ταυτοχρόνως ὁ ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας Φερδινάνδος εἰς συμφωνίαν μὲ τὴν Αὐστρίαν ἀνεκήρυξε τὴν πλήρη ἀνεξαρτησίαν τῆς Βουλγαρίας καὶ ἐστέφθη τσάρος τῶν Βουλγάρων.

Οἱ ἀκατάβλητοι Κρῆτες ἐπωφελήθησαν καὶ αὐτοὶ τῆς τουρκικῆς κρίσεως καὶ ὕψωσαν εἰς τὸ φρούριον Φιρκά (εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος τῶν Χανίων) τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν. Ἀλλὰ τὸ πραξικόπημα αὐτὸ ἤρέθισε τοὺς Νεοτούρκους, οἱ ὅποιοι ὑπεκίνησαν φιλοπολέμους διαδηλώσεις τῶν τουρκικῶν ὄχλων ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀξίωσαν ἀπὸ τὸν πρωθυπουργὸν Γ. Θεοτόκην νὰ προβῆ εἰς γραπτὴν ἀποδοκιμασίαν τῆς Κρητικῆς ἐπανάστασεως. Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις, ἐπειδὴ εὕρισκετο εἰς ἀδυναμίαν νὰ ὑποστηρίξῃ στρατιωτικῶς τοὺς Κρῆτας, ὑπεχώρησεν εἰς τὴν θρασεῖαν ἀπαίτησιν τῶν Νεοτούρκων καὶ ἐτήρησε τὴν εἰρωνικῶς χαρακτηρισθεῖσαν «ἄψογον στάσιν». Ἐζήτησεν ὅμως τὴν συνδρομὴν τῶν Δυνάμεων πρὸς ρύθμισιν τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος. Αὐταὶ ἐπενέβησαν καὶ ὑπεχρέωσαν τὴν Τουρκίαν νὰ μὴ διαταράξῃ τὴν εἰρήνην.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΓΟΥΔΙ (ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1909)

Ἡ ἀνικανότης τῶν πολιτικῶν τῆς χώρας νὰ ἀντιδράσουν μὲ σθένος εἰς τοὺς ἰσχυροὺς ἀντίκτυπους, πού εἶχε διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν ἡ ἐπανάστασις τῶν Νεοτούρκων, ἐπλήγωσε βαθύτατα τὴν φιλοτιμίαν τῶν ἀξιω-

ματικῶν καὶ τῆς δημοσίας γνώμης καὶ ἐδημιούργησε μίαν δυσφορίαν διὰ τὴν κακὴν πορείαν, πού εἶχον λάβει τὰ ἔθνικά μας ζητήματα.

Ἡ δυσσάρεσκεια αὐτὴ ἔγινε περισσότερο ἔντονος μεταξύ τῶν κατωτέρων ἀξιωματικῶν, οἱ ὅποιοι κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Νεοτούρκων, κατέληξαν εἰς τὴν ἴδρυσιν τοῦ «Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου». Οἱ ἀξιωματικοὶ αὐτοὶ δι' ἐγγράφου των ἐζήτησαν ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν τοῦ Δημ. Ράλλη νὰ ἀρχίσῃ τὴν ἄμεσον ἐνίσχυσιν τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης. Ἐπειδὴ δὲ ἡ κυβέρνησις ἀπέρριψε τὸ ὑποβληθὲν πρόγραμμά των, προέβησαν τὴν 15ην Αὐγούστου εἰς πραξικόπημα. Συνκεντρώθησαν εἰς τὸ Γουδι με ἀρχηγὸν τὸν συνταγματάρχην Ζορμπᾶν καὶ ἐζήτησαν ἀπὸ τὸν βασιλέα τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ στρατοῦ καὶ ἄλλας κοινωνικὰς καὶ πολιτικὰς μεταρρυθμίσεις.

Τὸ πραξικόπημα ὑπεστήριξε καὶ ὁ λαὸς διὰ συλλαλητηρίων, μετὰ ὅποια ἐζήτηε νέον Σύνταγμα. Ὁ βασιλεὺς τότε ἀνέθεσε τὴν κυβέρνησιν εἰς τὸν Κυριακούλη Μαυρομιχάλην με συμμετοχὴν καὶ δύο μελῶν τοῦ Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου ὡς ὑπουργῶν. Ἡ νέα κυβέρνησις συνεκάλεσε τὴν βουλὴν, ἡ ὅποια ἐψήφισε πολλὰ νομοσχέδια, ἰδίως τὰ σχετικὰ μετὰ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν. Πρὸς ἐνίσχυσιν δὲ τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης παρήγγειλε τὴν ταχεῖαν ναυπήγησιν τοῦ καταδρομικοῦ «Ἀβέρωφ», με πλουσίαν χορηγίαν τοῦ ὁμωνύμου μεγάλου εὐεργέτου.

Ἡ περίεργος ὅμως αὐτὴ κατάστασις, νὰ κηδεμονεύεται δηλ. ἡ κυβέρνησις καὶ ἡ βουλὴ ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικούς, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ συνεχισθῇ ἐπὶ πολὺ. Ἐνώπιον τῆς δυσκολίας αὐτῆς οἱ ἡγέται τοῦ Συνδέσμου μετεκάλεσαν ἀπὸ τὴν Κρήτην τὸν διάσημον πολιτικὸν τῆς νήσου Ἐλευθ Βενιζέλον, διὰ νὰ τὸν συμβουλευθοῦν. Οὗτος ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ 1910 καὶ πρὸς βελτίωσιν τῆς πολιτικῆς καταστάσεως ἐπρότεινε τὴν σύγκλησιν τῆς Β' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς.

Ὁ Βενιζέλος ἐξησφάλισε μεγάλην πλειοψηφίαν εἰς τὴν Ἀναθεωρητικὴν Βουλὴν καὶ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1911, ἀνάλαβὸν τὴν πρωθυπουργίαν, ἐπεδόθη με δραστηριότητα εἰς τὴν ἀναδιοργάνωσιν καὶ τὴν ἀναδημιουργίαν τοῦ κράτους.

Πρῶτον ἔργον τῆς Βουλῆς ἦτο ἡ ἀναθεώρησις τοῦ Συντάγματος τοῦ 1864, πού ἐδημοσιεύθη τὸν Ἰούνιον τοῦ ἰδίου ἔτους· διὰ τοῦτο καὶ καλεῖται Σύνταγμα τοῦ 1911. Ἡ σπουδαιότερα διάταξις του ἦτο ἡ σχετικὴ μετὰ τὴν μονιμότητα τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων.

Ο ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΟΥ 1912

Ἀπὸ τὰς ἐκλογὰς τοῦ Μαρτίου 1912 ἐξῆλθε πανίσχυρον τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων τοῦ Ἐλευθ. Βενιζέλου.

Ἡ νέα κυβέρνησις ἔμεινε εἰς τὴν ἐξουσίαν τρία ἔτη καὶ παρουσίασε ἀξιόλογον νομοθετικὴν καὶ διοικητικὴν δρασίαν. Πρώτη φροντίς ἦτο νὰ αὐξήσῃ τὴν δύναμιν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου καὶ νὰ καλέσῃ ξένας ἀποστολάς διὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ ἐντατικὴν ἐκγύμνασιν τῶν ἐνόπλων δυνάμεων τῆς χώρας. Ἐπίσης παρήγγειλεν ὄπλα καὶ νέα πολεμικὰ σκάφη καὶ ἡσχολήθη μὲ τὴν ἀνασυγκρότησιν ὄλων τῶν κλάδων τῆς διοικήσεως. Μὲ τὴν δημιουργικὴν αὐτὴν πνοὴν τὸ ἀποκαρδιωμένον ἀπὸ τὴν ἤτταν τοῦ 97 ἔθνος ἤρχισε νὰ ἀναζωογονῆται καὶ νὰ ἀποκτᾷ αὐτοπεποιθήσιν. Συγχρόνως δὲ ὁ νέος πρωθυπουργός, μὲ τὴν διπλωματικὴν ἱκανότητα ποῦ τὸν διέκρινε, εἰργάσθη διὰ νὰ ἐπιτύχῃ συμμαχίαν μὲ τὰ ἄλλα Βαλκανικὰ κράτη ἐναντίον τῆς Τουρκίας.

Οἱ Νεότουρκοι, ἀντὶ νὰ κερδίσουν τὰς συμπαθείας τῶν ὑποδοῦλων ἐθνοτήτων μὲ φιλελευθέρους τρόπους διοικήσεως, ἐκίνησαν τὴν ἀγανάκτησίν των ἀποπειραθέντες νὰ συγχωνεύσουν εἰς ἓνα λαὸν ὅλους τοὺς κατοικοῦντας εἰς τὴν τουρκικὴν ἐπικράτειαν. Διὰ νὰ ἐπιτύχουν δὲ τὴν ἔνωσιν αὐτὴν, ἐπέβαλον κατὰ πρῶτον τὴν χρῆσιν τῆς τουρκικῆς γλώσσης εἰς ὅλα τὰ σχολεῖα. Ἐπειτα ἤρχισαν νὰ τρομοκρατοῦν τὸ Πατριαρχεῖον καὶ νὰ προβαίνουν εἰς φόνους καὶ μετακινήσεις πληθυσμῶν.

Αἱ ἐνέργειαι ὅμως αὐταὶ τῶν Νεοτούρκων ἀντὶ νὰ λυγίσουν τὴν θέλησιν τῶν χριστιανικῶν λαῶν τῆς Βαλκανικῆς, ἀντιθέτως συνέτεινον εἰς τὴν προσέγγισίν των καὶ εἰς τὸν σχηματισμὸν μιᾶς ἰσχυρᾶς συμμαχίας ἀπὸ τὸ Μαυροβούνιον, τὴν Σερβίαν, τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Βουλγαρίαν.

Τὰς κινήσεις αὐτάς ὑπεβοήθησε καὶ ὁ πόλεμος τῆς Τουρκίας ἐναντίον τῆς Ἰταλίας, ἡ ὁποία ἀπὸ τοῦ ἔτους 1911 εἶχε καταλάβει τὴν Κυρηναικὴν καὶ τὰ Δωδεκάνησα, ποῦ ἀνήκον εἰς τὴν Τουρκίαν.

Κατὰ τὸ τέλος Σεπτεμβρίου 1912 ἠνωμένοι οἱ βαλκανικοὶ λαοὶ ἀπηύθυναν πρὸς τὴν κυβέρνησίν της «τελεσίγραφον», διὰ τοῦ ὁποίου ἐζήτησαν μεταρρυθμίσεις δι' ὅλους τοὺς ἀλυτρώτους. Ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις ἀπέρριψε τὸ τελεσίγραφον καὶ τὴν 4 Ὀκτωβρίου ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Σερβίας καὶ τῆς Βουλγαρίας, ἐνῶ τὴν ἐπομένην ἡ Ἑλλὰς ἐξήρχετο εἰς τὸν πόλεμον παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν συμμαχῶν της.

Ἡ ὁρμή τῶν συμμάχων ἤτο τόση, ὥστε παντοῦ τὰ στρατεύματά των ἐσημείωσαν νίκας. Οἱ Βούλγαροι μὲ τὸν κύριον ὄγκον τῶν δυνάμεών των προήλασαν εἰς τὴν Θράκην καὶ ἔφθασαν πρὸ τῆς Τσατάλτζας. Μὲ μίαν ἄλλην στρατιάν εἰσέβαλον εἰς τὴν ἀνατολικὴν Μακεδονίαν καὶ ἐκυρίευσαν τὴν Καβάλλαν, τὴν Δράμαν καὶ τὰς Σέρρας.

Οἱ Σέρβοι ἐνίκησαν εἰς Κουμάνοβον καὶ κατέλαβον τὰ Σκόπια καὶ τὸ Μοναστήριον. Ἀπὸ ἐκεῖ εἰσῆλθον εἰς Ἀλβανίαν καὶ ἐκυρίευσαν τὸ Δυρράχιον, ἐνῶ ὑψηλότερον οἱ Μαυροβούιοι ἐπολιόρχουν τὴν Σκόδραν.

Οἱ Ἕλληνες, ἀποφασισμένοι νὰ ἀποπλύνουν τὴν ἤτταν τοῦ 1897, διέβησαν ἀσυγκράτητοι τὰ σύνορα τῆς Μελοῦνας, κατέλαβον τὴν Ἐλασσόνα καὶ κατόπιν τριημέρου πεισματώδους μάχης ἐξεβίασαν τὰ στενὰ τοῦ Σαρανταπόρου (7-9 Ὀκτωβρίου). Οἱ Τοῦρκοι ἄφησαν πυροβόλα

Εἰκ. 40. Ὁ Ἐ. Βενιζέλος

καὶ αἰχμαλώτους εἰς χεῖρας τῶν νικητῶν, οἱ ὅποιοι διὰ ραγδαίας προελάσεως ἐκυρίευσαν τὰ Σέρβια, τὰ Γρεβενὰ καὶ τὴν Κοζάνην. Ἐν τέλει ὁ κύριος ὄγκος τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων κατηρθύνθη πρὸς τὴν κινδυνεύουσαν Θεσσαλονίκην, διὰ νὰ προφθάσῃ τὴν κατάληψίν της ἀπὸ τοὺς προελαύνοντας Βουλγάρους. Πρὸ τῆς ὁρμῆς τῶν Ἑλλήνων οἱ Τοῦρκοι ἐγκαταλείπουν τὴν Κατερίνην, Βέρροισιν, Νάουσιν, ἀλλὰ προβάλλουν ἰσχυρὰν ἀντίστασιν εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἀξιοῦ. Μετὰ διήμερον ὅμως σκληρὰν μάχην εἰς τὰ ἔλη τῶν Γιαννιτσῶν (19 - 20 Ὀκτωβρ.) ὁ στρατός μας τοὺς ἀνέτρεψε καὶ ἐπροχώρησεν ἀκάθεκτος πρὸς τὴν πόλιν τοῦ Μυροβλήτου, ἣ ὁποία παρεδόθη τὴν ἡμέραν τῆς ἐορτῆς τοῦ Πολιούχου

Αγίου. 'Ολόκληρος ἡ τουρκικὴ στρατιὰ ἐξ 20.000 ἀνδρῶν ὑπὸ τὸν Ταξὶν πασαῖν μετὰ τοῦ ὀπλισμοῦ καὶ τῶν σημαίων τῆς παρεδόθη εἰς τὸν ἀρχιστράτηγον τῶν Ἑλλήνων Διάδοχον Κωνσταντῖνον. Ὁ βασιλεὺς Γεώργιος εἰσῆλθε μὲ τὰ νικηφόρα στρατεύματά μας εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Μακεδονίας καὶ ἐγκατεστάθη ἐκεῖ ὡς ἄγρυπνος φρουρὸς τοῦ πατρῖου ἐδάφους.

Δὲν ἐπρόφθασαν οἱ Ἕλληνες νὰ γίνουν κύριοι τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἀσθμαίνουσα ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς πόλεως μία βουλγαρικὴ μεραρχία ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Θεοδωρῶφ, ὁ ὁποῖος ἐπιμόνωσ ἐζήτησε νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. Διὰ νὰ μὴ διαταραχθῇ ἡ συμμαχικὴ ἐνότης, ὁ διάδοχος Κων/ντῖνος ἐπέτρεψεν εἰς δύο μόνον τάγματα νὰ στρατωνισθοῦν, ἀλλὰ μὲ δόλιον τρόπον εἰσέδυσεν εἰς τὴν πόλιν ὅλη σχεδὸν ἡ δύναμις τῆς βουλγαρικῆς μεραρχίας (15.000).

Κατόπιν ἡ ἑλληνικὴ στρατιὰ ἐκυρίευσεν τὴν Φλώριναν, τῆς ὁποίας τὴν κατάληψιν ἐπέτυχεν μία ἕλη ἵππικὸν μας (7 Ν/βρίου). Τέλος τὴν 8ην Δεκεμβρίου κατελήφθη καὶ ἡ πρωτεύουσα τῆς βορείου Ἡπείρου Κορυτσᾶ.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἀσθενέστεραι ἑλληνικαὶ δυνάμεις μὲ κέντρον τὴν Ἄρταν εἶχον εἰσβάλει εἰς τὴν Ἡπειρον ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατηγοῦ Σαπουντζάκη καὶ κατέλαβον μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ στόλου τὴν Πρέβεζαν. Ἐπειτα ἐξεβίασαν τὰ στενὰ τῶν Πέντε Πηγαδίων τὴν ἐξόρμησιν των ὅμως ἀνεχαίτισαν ὑπέρτερα ἐχθρικὰ στρατεύματα εἰς τὸ πρὸ τῶν Ἰωαννίνων φρούριον τοῦ Μπιζανίου, πού ἐθεωρεῖτο ἀπόρητον. Τότε ὁ στρατός μας ἔστησε τακτικὴν πολιορκίαν, ἀλλὰ ὑπέφερον ἐκ τῶν κακουχιῶν τοῦ χειμῶνος. Κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ἐκείνας ἔπεσεν εἰς τὸν Δρίσκον καὶ ὁ ποιητὴς Λορέντζος Μαβίλης (ἐπὶ κεφαλῆς λόχου Γαριβαλδινῶν ἐθελοντῶν). Τὰ πράγματα ὅμως εἰς τὸ θέατρον αὐτὸ τοῦ πολέμου μετεβλήθησαν ἀπὸ τοῦ τέλους Ἰανουαρίου, ὅπότε ἤλθεν εἰς τὸ Ἡπειρωτικὸν μέτωπον μὲ 4 μεραρχίας ὁ Διάδοχος, ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε τὴν γενικὴν διοίκησιν τῶν ἐπιχειρήσεων. Ἐμψυχωθεὶς τότε ὁ ταλαιπωρημένος στρατός μας ἐξαπέλυσεν αἰφνιδιαστικὴν ἐπίθεσιν ἐναντίον τοῦ Μπιζανίου, τὸ ἐκυρίευσεν καὶ τὴν 21ην Φεβρουαρίου 1913 εἰσῆλθεν ἐλευθερωτῆς εἰς τὰ Ἰωάννινα. Εἰς τὸν νικητὴν ἀρχιστράτηγον τῶν Ἑλλήνων παρεδόθησαν 30.000 ἄνδρες, 1000 ἀξιωματικοί, 108 πυροβόλα καὶ πλήθος λαφύρων.

Κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ὁ ἑλληνικὸς στόλος, μολοντί ὕστερεῖ τοῦ

τουρκικοῦ εἰς θωρηκτά, διοικούμενος ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Παύλου Κουντουριώτη, ἐκράτησε τὴν πρωτοβουλίαν εἰς τὴν θάλασσαν. Πρῶτον, κατόρθωσε μὲ ἀρήματα του νὰ ἐλευθερώσῃ τὰς νήσους Σάμον, Χίον, Λέσβον καὶ Λήμνον· ἔπειτα ἀπέκλεισε τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης, ἐμποδίζων τοιουτοτρόπως τὴν μεταφορὰν τουρκικῶν ἐνισχύσεων ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσίαν. Τέλος κατεναυμάχησε τὸν ἐχθρικὸν στόλον τὴν 3ην Δ/βρίου εἰς τὴν ναυμαχίαν τῆς "Ἑλλης καὶ διὰ δευτέραν φορὰν ἀνοικτὰ τοῦ Μοῦδρον (5 Ἰανουαρίου 1913), θαλασσοκρατήσας εἰς τὸ Αἰγαῖον. Δεῖγμα τῆς εὐψυχίας τῶν ἑλληνικῶν πληρωμάτων ἀποτελεῖ ἡ ἀνατίναξις τοῦ θωρηκτοῦ «Φετῆ Μπουλέν» ἐντὸς τοῦ λιμένος τῆς Θεσσαλονίκης ἀπὸ ἑλληνικὸν τορπιλλοβόλον ὑπὸ τὸν ὑποπλοίαρχον Ν. Βότσην, προτοῦ ἀκόμη κυριευθῆ ἡ πόλις.

Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ

Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ

Ἀλλὰ ἐνῶ ἡ Ἑλλὰς ἐώρταζε τὰ νικητήρια, τὴν 5ην Μαρτίου 1913 ἐδόλοφονήθη εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ὑπὸ τινος παράφρονος ὁ βασιλεὺς Γεώργιος καὶ εἰς τὸν θρόνον τὸν διεδέχθη ὁ υἱὸς του Κωνσταντῖνος.

Μετὰ τὰς νίκας τῶν συμμαχικῶν στρατῶν ἡ Πύλη ἔκλεισεν εἰρήνην, ἡ ὁποία ὑπεγράφη εἰς Λονδίνον (17 - 5 - 1913). Δι' αὐτῆς ἡ Τουρκία παρεχώρει εἰς τοὺς νικητὰς τὰ εὐρωπαϊκὰ ἐδάφη ἐκτὸς μικρᾶς ἐκτάσεως πέριξ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐπίσης ἄφηνεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν Κρήτην. Ἡ τύχη τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Ἀλβανίας θὰ ἐκανονίζετο ἀπὸ τοὺς συμμαχοὺς ἀργότερον.

Εἰκ. 41. Ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος Α΄

ΠΟΛΕΜΟΙ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΣΕΡΒΩΝ ΚΑΤΑ ΒΟΥΛΓΑΡΩΝ

Ἡ συνθήκη τοῦ Λονδίνου δὲν καθώριζε τὴν διανομὴν τῆς λείας μεταξὺ τῶν νικητῶν. Δι' αὐτὸ παρουσιάσθησαν δυσκολίαι, αἱ ὁποῖαι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ λυθοῦν ἔνεκα τῶν παραλόγων ἀπαιτήσεων τῆς Βουλγαρίας.

Οἱ Βούλγαροι, ἐνῶ ἀκόμη διήρκει ὁ πόλεμος, εἶχον ἐκδηλώσει τὰς ὑπόβλους διαθέσεις των εἰς μὲν τοὺς Ἕλληνας διὰ τῆς δολίας συμπεριφορᾶς τοῦ Θεοδωρώφ, εἰς δὲ τοὺς Σέρβους διὰ τῆς κατοχῆς σερβικῶν ἐδαφῶν, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἡ Βουλγαρία ἤρνεϊτο νὰ ἀποσύρῃ τὰ στρατεύματά της.

Ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ Σερβία, ὅταν εἶδον ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συνεννοηθοῦν μὲ τὴν Βουλγαρία, συνῆψαν ἀμυντικὴν συμμαχίαν πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν δικαίων των διὰ τῶν ὅπλων (Μάιος 1913).

Τὴν πρωτὰν τῆς 17 Ἰουνίου οἱ Βούλγαροι ἐκτόπησαν αἰφνιδιαστικῶς τὰ ἑλληνικὰ καὶ σερβικὰ στρατεύματα πλησίον τῆς Γευγελῆς καὶ τὰς ἑλληνικὰς δυνάμεις εἰς τὴν Νιγρίταν.

Οἱ Ἕλληνες, ἀφοῦ κατὰ πρῶτον ἐξουδετέρωσαν εἰς Θεσσαλονίκην τοὺς Βουλγάρους, ἐπετέθησαν ἐναντίον τῆς ἰσχυρᾶς βουλγαρικῆς γραμμῆς Κιλκίς - Λαχανᾶ. Κάτω ἀπὸ τὰς φλογεράς ἀκτῖνας τοῦ θεριοῦ ἡλίου ὁ ἥρωικὸς στρατὸς μας ἐπροχώρει ἀκάθεκτος μέσα ἀπὸ τὰ κυματίζοντα σπαρτὰ καὶ μὲ τὴν λόγχην ἢ τὰς χειροβομβίδας ἐξετόπισε τοὺς εἰσβολεῖς ἀπὸ τὰ πάτρια ἐδάφη. Τὴν 21ην Ἰουνίου τὰ ὄχυρά τοῦ Κιλκίς καὶ τοῦ Λαχανᾶ ἔπεσαν. Οἱ Βούλγαροι κατόπιν ἐπεχείρησαν νὰ ἀντισταθοῦν εἰς τὴν Δοϊράνην, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ συγκρατήσουν τὴν χειμαρρῶδη ὄρμην τοῦ ἑλληνικοῦ πεζικοῦ καὶ ὑπεχώρησαν πρὸς τὴν Γευγελῆν καὶ τὸ Μπέλες. Εἰς τὸ ἀριστερὸν μέτωπον οἱ Ἕλληνες κατέλαβον τὴν Γευγελῆν καὶ ἠνώθησαν καὶ πάλιν μὲ τοὺς Σέρβους. Εἰς τὸ κέντρον οἱ Βούλγαροι ὑπεχώρησαν πρὸς τὸ Ντεμίρ Ἰσάρ (Σιδηρόκαστρον), εἰς τὸ ὅποιον προέβαλον ἰσχυρὰν ἀντίστασιν. Καὶ ἐδῶ ὅμως ἐξετοπίσθησαν καὶ τὸ ἔπαθλον τοῦ στρατοῦ μας ὑπῆρξαν αἱ Σέρραι, τὸ Μελένικον καὶ τὸ Νευροκόπιον. Φεύγοντες οἱ ἐχθροὶ ἐπυρπόλησαν τὰς Σέρρας.

Μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Νευροκοπίου ὁ στρατὸς μας ἀνέρχεται ἀκάθεκτος διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Στρυμόνος πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς

Βουλγαρίας απειλών την Σόφιαν. Οί Βούλγαροι, εμπρός εις τόν κίνδυνον, τόν ὁποῖον διέτρεχεν ἡ πρωτεύουσά των, καταλαμβάνουν τὰ στενά τῆς Κρέσνας, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ στρατός μας συνάπτει τριημέρους ἐπικὰς μάχας (8 - 11 Ἰουλίου). Ὅμως καί ἀπό τὰς ἀπορθητοὺς αὐτὰς διαβάσεις τοὺς ἐξέβαλεν ὁ στρατός μας καί ἐπροχώρησε πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ ἄνω Στρυμόνος, ἔπου οἱ Βούλγαροι τὸν ἀνέμενον μὲ ὄλον τὸν ὄγκον τῶν δυνάμεών των εἰς τὰς στρατηγικὰς θέσεις Σιμιτλή - Τζουμαγιᾶ. Ἡ ἀντίστασις τῶν Βουλγάρων ἐδῶ ὑπῆρξε πρωτοφανής, ἀλλὰ καί τῶν Ἑλλήνων ἡ ἀνδρεία ἀπαράμιλλος. Τελικῶς, ἔπειτα ἀπὸ πενθημέρους ὀμηρικὸς ἀγῶνας, εἰς τοὺς ὁποίους ἔπесαν πολλοὶ ἀξιωματικοί, ἡ Τζουμαγιᾶ κατελήφθη τὴν 16ην Ἰουλίου καί ὁ στρατός μας ἦτο ἔτοιμος νὰ βαδίσῃ πρὸς τὴν Σόφιαν, ὅποτε τὴν ἄλλην ἡμέραν οἱ Βούλγαροι ἐζήτησαν ἀνακωχὴν.

Ἄλλὰ καί ὁ στόλος μας δὲν ἔμεινεν ἄπρακτος. Ὁ Κουντουριώτης διὰ ναυτικῶν ἀγνημάτων ἐκυρίευσεν τὴν Καβάλαν. Ἀπὸ ἐκεῖ ἔστειλε δυνάμεις καί ἀπηλευθέρωσε τὴν μαρτυρικὴν Δράμαν. Οἱ Βούλγαροι ἔσπευσαν νὰ ὑποχωρήσουν, ἀφοῦ ἐπυρπόλησαν πόλεις καί χωρία καί κατεκρεοῦργησαν ἀόπλους Ἑλληνας εἰς τὸ Δοξᾶτον καί τὴν Δράμαν. Κατόπιν ὁ στόλος ἀνατολικώτερον κατέλαβε τὸ Πόρτο Λάγο καί τὴν Ἀλεξάνδρουπολιν.

Οἱ Σέρβοι, ἀφοῦ ἐνίκησαν εἰς πολλὰς μάχας, εἰσῆλθον εἰς τὴν Βουλγαρίαν καί ἠπειλοῦν τὸ Βιδίνιον.

Τότε οἱ Τούρκοι, ἐπωφεληθέντες τῆς κάμψεως τῶν Βουλγάρων, ἀφῆρσαν ἀπὸ αὐτοὺς τὴν Ἀδριανούπολιν.

Ἄλλὰ καί οἱ Ρουμάνοι εἰσέβαλον εἰς τὴν νότιον Δοβρουτσᾶν, καί ἐβάδισαν πρὸς τὴν Σόφιαν.

Οἱ Βούλγαροι, ταπεινωθέντες εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν, ἐζήτησαν εἰρήνην. Πραγματικῶς τὴν 17ην Ἰουλίου συνῆλθον εἰς τὸ Βουκουρέστιον οἱ πρωθυπουργοὶ Ἑλλάδος (Βενιζέλος), Σερβίας καί Ρουμανίας μὲ ἀντιπροσώπους τῆς Βουλγαρίας καί ὑπέγραψαν εἰρήνην. Συμφώνως μὲ τοὺς ὅρους τῆς συνθήκης αὐτῆς οἱ Ρουμάνοι ἔλαβον τὴν νότιον Δοβρουτσᾶν. Οἱ Σέρβοι ἐπέξετειναν τὰ βόρεια σύνορά των εἰς βάρος τῆς Βουλγαρίας. Ἡ Ἑλλὰς ἔλαβε τὰς Σέρρας, Δράμαν, Καβάλαν καί ἔφερε τὰ σύνορά της μέχρι τοῦ ὄρους Μπέλες καί τοῦ ποταμοῦ Νέστου.

Εἰκ. 43. Ὁ πολιτικὸς χάρτης τῆς Βαλκανικῆς μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Βουκουρεστίου

ΑΠΟ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΤΟΥ ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ Α' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ἐπειτα ἀπὸ τοὺς νικηφόρους πολέμους τοῦ 1912 καὶ 1913 ἡ χώρα μας ἔγινεν ὑπολογίσιμος στρατιωτικὸς καὶ πολιτικὸς παράγων εἰς τὴν ἀνατολικὴν Μεσόγειον, «σεβαστὴ εἰς τοὺς φίλους καὶ τρομερὰ εἰς τοὺς ἐχθροὺς της».

Ὁ λαὸς μας συνεκινήθη ἀπὸ τὰς νίκας αὐτάς καὶ ἔζησεν ἡμέρας ἔθνικοῦ ἐνθουσιασμοῦ. Ἰδίως ὅταν ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὸ Βουκουρέστιον ὁ πρωθυπουργὸς του καὶ ἀπὸ τὴν αἱματοποτισμένην Μακεδονίαν ὁ στρατὸς καὶ ὁ δαφνοστεφὴς Στρατηλάτης. Εἰς τὰς πλήρεις ἐπιτευγμάτων καὶ ἐξάρσεων στιγμὰς ἐκείνας ὅλοι οἱ Ἕλληνες κατενόησαν ὅτι τὴν ἄνοδον τῆς φυλῆς ἐδημιούργησεν ἡ ἔθνικὴ ἐνότης, διὰ τῆς διακυβερνήσεως τῆς χώρας ἀπὸ δύο λαμπροὺς ἀρχηγούς, τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον καὶ τὸν Βενιζέλον.

Μετὰ τὴν ἀποστράτευσιν τοῦ νικηφόρου στρατοῦ μας ἐπηκολούθησεν ἡ ὀργάνωσις τῶν νέων ἐδαφῶν, ἐνῶ ἡ κυβέρνησις ἠὔξησε τὰς προσπάθειάς της διὰ τὴν ἀνασυγκρότησιν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν καὶ τῶν οικονομικῶν πόρων τῆς χώρας. Μία ἐποχὴ δηλαδὴ γεμάτη ἀπὸ ἔθνικὸν παλμὸν καὶ μεγαλεπήβολα ἔργα.

Τὴν βόρειον Ἠπειρον, εἰς τὴν ὁποίαν κατώκουν ἑλληνικοὶ πληθυσμοί, τὴν εἶχε καταλάβει ὁ στρατὸς μας μετὰ τὴν ἐκπόρθησιν τοῦ Μπιζανίου. Δυστυχῶς αἱ μεγάλαι Δυνάμεις κατ' ἀπαιτήσιν τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Αὐστρίας, ἐδημιούργησαν ἀνεξάρτητον Ἀλβανικὸν κράτος, εἰς τὸ ὁποῖον προσήρτησαν καὶ τὴν βόρειον Ἠπειρον. Μετὰ τὴν ἀπόφασιν αὐτὴν αἱ Δυνάμεις ἀπηύθυναν διακοίνωσιν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν νὰ ἀποσύρῃ τὰ στρατεύματά της ἀπὸ τὴν βόρειον Ἠπειρον καὶ ὡς ἀντάλλαγμα θὰ τῆς παρεχώρουν τὰ Δωδεκάνησα καὶ τὰς νήσους, ποὺ εἶχε καταλάβει τὸ ναυτικὸν μας. Ἡ κυβέρνησις ὑπέκυψεν εἰς τὴν ἀξίωσιν καὶ ἀπέσυρε τὰ στρατεύματα. Οἱ Βορειοηπειῶται ὅμως δὲν ἠθέλησαν νὰ ἀποδεχθοῦν τὴν διακοίνωσιν καὶ πραξικοπηματικῶς ἱδρυσαν εἰς Ἀργυρόκαστρον χωριστὴν κυβέρνησιν τῆς βορείου Ἠπείρου ὑπὸ τὸν Γεώργιον Ζωγράφον.

Αἱ Δυνάμεις τότε, διὰ νὰ ἀποφύγουν ἐπέμβασιν τῆς Ἑλλάδος, ἐκάλεσαν τὸν Ζωγράφον διὰ διαπραγματεύσεις. Ὑπὸ τὴν πίεσιν αὐτῶν οἱ Βορειοηπειῶται ἠναγκάσθησαν νὰ ἀναγνωρίσουν τὸ νέον Ἀλβανικὸν κράτος, ἀφοῦ ἐπέτυχον ἐγγυήσεις διὰ τὴν ἐλευθέραν θρησκευτικὴν καὶ

έθνικὴν τῶν δρᾶσιν. Αἱ ἐγγυήσεις ὅμως αὐταὶ δὲν ἐτηρήθησαν καὶ αἱ καταπιέσεις τοῦ Ἀλβανικοῦ κράτους ὠδήγησαν εἰς ἐκπατρισμὸν μέγα τμήμα τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς βορείου Ἡπείρου.

Σοβαρωτέρας ὅμως ἐνοχλήσεις ἐδημιούργησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ Νεότουρκοι μὲ ἀπειλὴν πολέμου, ἂν δὲν ἀπέσυρε τὰ στρατεύματά της ἀπὸ τὴν Χίον καὶ τὴν Λέσβον. Διὰ τὴν ἐκβιάσιν μάλιστα τὴν κατάστασιν, ἐξεδίωξαν ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσίαν 30.000 Ἕλληνας καὶ ἐγκατέστησαν Μουσουλμάνους ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν. Τέλος, ὠργάνωσαν συλλαλητήρια τῶν μουσουλμανικῶν πληθυσμῶν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐπροχώρησαν εἰς συννεοήσεις μὲ τοὺς Βουλγάρους, διὰ τὴν δράσιν ἀπὸ κοινοῦ ἐναντίον τῆς χώρας μας. Ὁ πρωθυπουργὸς Βενιζέλος διεμαρτυρήθη ἐντόμως διὰ τὰς διώξεις τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν τῆς Μ. Ἀσίας καὶ προέβη εἰς παραγγελίαν δύο θωρηκτῶν πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ναυτικῆς ὑπεροπλίας εἰς τὸ Αἴγαϊον.

Τὸν χειμῶνα τοῦ 1914 αἱ Δυνάμεις παρεχώρησαν εἰς τοὺς Ἕλληνας ὅλας τὰς νήσους τοῦ ἀνατολικοῦ Αἴγαίου ποῦ κατελήφθησαν ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἴμβρον καὶ τὴν Τένεδον. Τὰ Δωδεκάνησα, τὰ ὅποια εἶχον ἀποσπάσει ἀπὸ τοὺς Τούρκους οἱ Ἴταλοί, παρέμειναν ὑπὸ τὴν ἰταλικὴν κυριαρχίαν.

Ἔτσι βλέπομεν ὅτι οὔτε ἡ εἰρήνη τοῦ Λονδίνου οὔτε ἡ συνθήκη τοῦ Βουκουρεστίου ἔδωσαν τὴν τελειωτικὴν λύσιν εἰς τὸ φλέγον Ἀνατολικὸν ζήτημα, ἀλλὰ ἀντιθέτως διεπράχθησαν ἀδικίαι, αἱ ὅποια καθίσταν τὴν εἰρήνην εἰς τὰ Βαλκάνια προσωρινήν. Ἐπειτα ὑπῆρχε καὶ ἡ νέα μεγάλη δύναμις, ἡ Γερμανία, ποῦ εἶχεν ἐπιτύχει οἰκονομικὴν καὶ στρατιωτικὴν διεύθυνσιν εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ τὴν Βουλγαρίαν καὶ ἐνίσχυε καὶ τὰς δύο αὐτὰς χώρας εἰς τὴν πολιτικὴν τῶν παραλόγων ἀπαιτησέων τῶν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Σερβίαν.

ΟΙ ΝΕΩΤΑΤΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

ΑΠΟ ΤΟΥ Α' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΟΝ

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

Ο Α' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

(1 Αύγουστου 1914 — 11 Νοεμβρίου 1918)

37 ΑΙΤΙΑ, ΑΦΟΡΜΑΙ ΚΑΙ ΕΞΑΠΛΩΣΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Πρώτος παγκόσμιος πόλεμος ὠνομάσθη ἡ μεγάλη σύρραξις, ἡ ὁποία προεκλήθη μεταξὺ τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Αὐστροουγγαρίας ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου τῆς Ρωσίας, Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας. Λέγεται δὲ εὐρωπαϊκός, διότι πρωταγωνισταὶ τοῦ ἦσαν τὰ κυριώτερα κράτη τῆς Εὐρώπης· ἐξ ἄλλου αἱ σπουδαιότεραι ἐπιχειρήσεις κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτοῦ διεξήχθησαν ἐπὶ εὐρωπαϊκῶν ἑδαφῶν. Ἦρchiσε τὸν Αὐγούστου τοῦ 1914 καὶ ἐτελείωσε τὸν Νοέμβριον τοῦ 1918.

Εἰς τὸν πόλεμον αὐτὸν ἔλαβον μέρος οἱ περισσότεροι λαοὶ τοῦ κόσμου, ποὺ διηρέθησαν εἰς δύο παρατάξεις: πρῶτον, εἰς τὰς κεντρικὰς Δυνάμεις (Γερμανίαν, Αὐστροουγγαρίαν, Βουλγαρίαν, Τουρκίαν)· δεύτερον, εἰς τοὺς συμμάχους ἢ τὴν Ἀντάντ (Ἀγγλίαν, Γαλλίαν, Ρωσίαν, Βέλγιον, Ἰταλίαν, Ἀμερικὴν, Ἰαπωνίαν, Ἑλλάδα κ.ἄ.).

Τὸ πολεμικὸν θέατρον τοῦ παγκοσμίου αὐτοῦ δράματος δὲν περιορίσθη εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ μέτωπα, ἀλλὰ ταχέως ἐπεξετάθη εἰς τὴν Μεσόγειον, εἰς τὴν Ἑγγύς, Μέσην καὶ Ἀποῦ Ἀνατολήν, τὴν Ἀφρικὴν καὶ εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς θαλάσσας καὶ τοὺς ὠκεανούς.

Τὰ αἷτια ποῦ ὠδήγησαν τὴν ἀνθρωπότητα εἰς τὴν τραγωδίαν τοῦ 1914 ὑπῆρξαν πολλά. Ἐξ αὐτῶν σπουδαιότερα θεωροῦνται τὰς ἐξῆς :

1) ἡ ραγδαία ἐξέλιξις τῆς Γερμανίας εἰς μεγάλην δύναμιν, ἡ ὁποία ἀνέτρεψε τὴν ἰσορροπίαν τῶν δυνάμεων τῆς Εὐρώπης καὶ ἐκράτει τοὺς γείτονάς της εἰς διαρκῆ ἀνησυχίαν, 2) ἡ δίψα τῶν Γάλλων πρὸς ἐκδικησιν (revanche) διὰ τὰ ἀποπλύνουσι τὴν ἤτταν τοῦ 1871, 3) ὁ ὀξύς ἀγγλογερμανικὸς ἀνταγωνισμὸς εἰς τὴν θάλασσαν, τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον καὶ τὰς ἀποικίας, 4) αἱ ἄσκησις ἐνέργειαι τῶν Πανσλαβιστῶν νὰ ἀποσπάσουν ἀπὸ τὴν Αὐστρίαν σλαβικὰς ἐθνότητας.

Τὰ αἷτια αὐτὰ καθὼς καὶ ἄλλαι ἀντιθέσεις μεταξὺ τῶν μεγάλων Δυνάμεων ὑπῆρχον ἀπὸ ἀρκετῶν δεκαετιῶν. Τέλος ἡ ἀφορμὴ τῆς συρράξεως δὲν ἤργησε νὰ παρουσιασθῆ.

Τὴν 28ην Ἰουνίου (1914) ἐδολοφονήθη εἰς τὸ Σεράγεβον τῆς Βοσνίας ὁ διάδοχος τῆς Αὐστρίας Φερδινάνδος. Ἐπειδὴ ὁ δολοφόνος ἦτο Σέρβος ἀνήκων εἰς ἐθνικιστικὴν ὀργάνωσιν, ἡ Αὐστρία κατηγόρησε τὴν σερβικὴν κυβέρνησιν ὡς ὑπεύθυνον τῆς δολοφονίας. Ἀπηύθυνε λοιπὸν πρὸς τὸ Βελιγράδιον αὐστηρὸν τηλεσίγγραφον, τὸ ὁποῖον, ὅπως ἦτο φυσικόν, ἀπερρίφθη. Τότε ἡ αὐστριακὴ κυβέρνησις ἐκήρυξε τὸν πόλεμον ἐναντίον τῆς Σερβίας (28 Ἰουλίου 1914).

Ἀπὸ τῆς ἡμερομηνίας αὐτῆς τὰ γεγονότα ἐξελισσονται μὲ κινήματα τογραφικὴν ταχύτητα. Εἰς τὰς 30 Ἰουλίου ἡ Ρωσία, ποῦ εἶχεν ἐγγυηθῆ τὴν ἀκεραιότητα τῆς Σερβίας, ἐκίνητοποίησε τὸν στρατὸν της. Μετὰ δύο ἡμέρας ἡ Γερμανία, ὑποχρεωμένη νὰ βοηθήσῃ τὴν σύμμαχόν της Αὐστρίαν, ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ρωσίας. Ἡ γερμανικὴ ὁμως αὐτὴ ἐνέργεια ἠνάγκασε καὶ τὴν Γαλλίαν νὰ ἐπιστρατευθῆ, καθόσον ἦτο σύμμαχος τῆς Ρωσίας. Τὴν 2αν Αὐγούστου τὰ γερμανικὰ στρατεύματα παρεβίασαν τὴν οὐδετερότητα τοῦ Βελγίου, διὰ νὰ εἰσέλθουν εὐκολώτερον εἰς τὴν Γαλλίαν ἀπὸ τὰ βόρεια σύνορά της, ποῦ ἦσαν ἀνοχύρωτα. Ἡ παραβίασις ὁμως τῆς οὐδετερότητος τοῦ μικροῦ Βελγίου, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐγγυηθῆ καὶ ἡ Ἀγγλία, προεκάλεσε τὴν ἔξοδον αὐτῆς παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Γαλλίας. Αὐτὸ εἶχεν ὡς συνέπειαν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν χορὸν τοῦ πολέμου καὶ ἡ Ἰαπωνία, σύμμαχος τῆς «γῆραιᾶς Ἀλβιόνος». Μὲ τοὺς συμμάχους ἐπίσης ἐτάχθησαν αἱ ἀποικίαι τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας.

Οἱ Τοῦρκοι κατ' ἀρχὰς ἐπροφασίσθησαν ὅτι μένουσι οὐδέτεροι ὅταν ὁμως κατέφυγον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν δύο γερμανικὰ καταδρομικά, ἡ γερμανόφιλος κυβέρνησις τοῦ Ἐμβέρ πασᾶ ὠδήγησε τὴν Τουρ-

κίαν περί τὰ τέλη Ὀκτωβρίου εἰς τὸν πόλεμον παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Κεντρικῶν Δυνάμεων. Ἡ Ἰταλία, μολοντί ἀνῆκεν εἰς τὴν «Τριπλῆν Συμμαχίαν», μετεπήδησεν εἰς τὴν παράταξιν τῆς Ἀντάντ (Μάιος 1915) καὶ ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Αὐστρίας ἐξ αἰτίας ἐδαφικῶν διαφορῶν μὲ αὐτήν.

Ἔτσι ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου 1914 τὰ δύο ἀντίπαλα στρατόπεδα, ἀφοῦ ἀπέτυχε κάθε προσπάθεια συνεννοήσεως, ἐπιχειροῦν νὰ λύσουν τὰς διαφοράς των διὰ «τοῦ αἵματος καὶ τοῦ σιδήρου».

38 ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΕΤΩΝ (1914 - 1916)

ΣΥΜΒΑΝΤΑ ΕΙΣ ΤΟ ΔΥΤΙΚΟΝ ΜΕΤΩΠΟΝ

Τὰ γερμανικά στρατεύματα πού εἰσέβαλον εἰς τὸ Βέλγιον, ἀφοῦ ἐντὸς δύο ἐβδομάδων ἐξουδετέρωσαν τοὺς ἥρωικούς Βέλγους, ἐξεχύθησαν ἀκάθεκτα ἐναντίον τῆς Γαλλίας. Οἱ Γάλλοι καὶ τὸ μικρὸν ἐκστρατευτικὸν σῶμα, πού ἐπρόφθασε καὶ ἔστειλεν ἡ Ἀγγλία, δὲν κατόρθωσαν νὰ συγκρατήσουν τὸν γερμανικὸν χεῖμαρρον ἐντὸς τοῦ Βελγίου. Ὑπεχώρησαν λοιπὸν χωρὶς νὰ διαλυθοῦν καὶ ἐσταμάτησαν ἐντεῦθεν τοῦ ποταμοῦ Μάρνη (60 χιλμ. ΒΔ. τῶν Παρισίων), τὸν ὁποῖον οἱ Γερμανοὶ διέβησαν εἰς τρία σημεῖα κατὰ τὴν προέλασιν των ἐναντίον τῶν Παρισίων. Ἐκεῖ ὅπου ἄλλοτε εἶχε συντριβῆ ὁ Ἀττίλας⁽¹⁾, ὁ Γάλλος ἀρχιστράτηγος Ζόφφρ ἐξαπέλυσε μεταξὺ 6 - 12 Σεπτεμβρίου ἰσχυράς ἀντεπιθέσεις καὶ ἠνάγκασε τοὺς Γερμανοὺς νὰ ὑποχωρήσουν πέραν τοῦ Μάρνη.

Ἡ μάχη τοῦ Μάρνη ἔσωσε τὴν Γαλλίαν καὶ μετέβαλε τὸν κεραυνοβόλον πόλεμον, πού ἐπεδίωξαν οἱ Γερμανοὶ, εἰς ἓνα ἐκνευριστικὸν καὶ παρατεταμένον ἀγῶνα *χαρακωμάτων*. Ἔτσι ἐδημιουργήθη ἓνα σταθερὸν μέτωπον μήκους 700 χιλιομ., ἀπὸ τὸ Νιούπορτ (τῆς Βορείου Θαλάσσης) ἕως τὸ ΒΔ. ἄκρον τῆς Ἑλβετίας. Τὸ μέτωπον αὐτὸ ἦτο τὸ σοβαρώτερον τοῦ Α' παγκοσμίου πολέμου καί, ἐπειδὴ εὐρίσκετο εἰς τὴν δύσιν, ὠνομάσθη *Δυτικόν*. Ἐδῶ κατὰ τὰ τρία πρῶτα ἔτη ἔγιναν πολλὰ καὶ μυριόενεχροι μάχαι, ἀπὸ τὰς ὁποίας μνημονεύομεν τὰς ἐξῆς :

Τὴν μάχην τοῦ Ὑπρο εἰς τὴν Φλάνδραν (Ἀπρίλιος - Μάιος τοῦ

1. Πρόκειται διὰ τὰ Καταλωνικά πεδία.

1915), κατά την οποίαν οί Γερμανοί έσημείωσαν σημαντικές έπιτυχίας, έπειδή έτόλμησαν νά χρησιμοποιήσουν κατά τών άντιπάλων των δηλητηριώδη άέρια.

Τήν μάχην τοῦ Βερντέν (Φεβρουάριος - Αύγουστος 1916). Κατ' αὐτήν οί Γερμανοί, μοινοῦτι διὰ πολλῶν καί σφοδρῶν ἐπιθέσεων ἐπεχείρησαν νά κυριεύσουν τήν ὄχυράν αὐτήν πόλιν καί νά ἀνοίξουν δρόμον πρὸς κατάληψιν τῆς γαλλικῆς πρωτεύουσας, ἀπεκρούσθησαν μὲ σημαντικές ἀπωλείας. Ὁ γαλλικὸς στρατὸς ἀνεδείχθη ἐκεῖ ἀπαράμιλλος, διότι τὰ τέκνα τῆς Γαλλίας μὲ τὰ στήθη των ἔφραζαν τὸν δρόμον εἰς τοὺς εἰσβολεῖς.

Τήν μάχην τοῦ Σόμ (Ἰούλιος - Νοέμβριος 1916). Κατὰ τὰς σκληρὰς αὐτὰς συγκρούσεις οἱ σύμμαχοι, μοινοῦτι ἐχρησιμοποίησαν καί αὐτοὶ χημικὰ άέρια καί ἀεροπλάνα, καί διὰ πρώτην φοράν τάνκς, ἐν τούτοις δὲν ἐπέτυχον νά διασπάσουν τὸ μέτωπον τῶν Γερμανῶν.

Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΙΣ ΤΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ

Ἐν τῷ μεταξύ δύο ρωσικαὶ στρατιαὶ εἰσέβαλον εἰς τὴν ἀνατολικὴν Πρωσσίαν μὲ κατεύθυνσιν πρὸς τὸ Βερολίνον. Πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῆς ἀπειλῆς ὁ Γερμανὸς ἀρχιστράτηγος Μόλτικε (ὁ νεώτερος) ἀπέσπασεν ἀπὸ τὸ δυτικὸν μέτωπον δυνάμεις καί οἱ Ρῶσοι ἔπαθον πανωλεθρίαν εἰς τὸ Τάννενπεργκ καί δύο φορές εἰς τὰς Μαζουριανὰς λίμνας. Εἰς τὰς μάχας αὐτὰς ἀνεδείχθη ὡς στρατιωτικὸς ἡγέτης τῶν Γερμανῶν ὁ Χίντεμποργκ. Εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις των ὅμως ἐναντίον τῶν Αὐστριακῶν οἱ Ρῶσοι έσημείωσαν έπιτυχίας καί δύο φορές ἠπείλησαν τὴν Βιέννην. Ἀλλὰ τὸ θέρος τοῦ 1915 ἠττήθησαν εἰς τὸ Γκορλίτσε ἀπὸ τοὺς Αὐστρογερμανοὺς καί ὑπεχώρησαν, ἀφοῦ ἐξεκένωσαν ὅλην τὴν Πολωνίαν καί τὰς Βαλτικὰς χώρας. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1916 οἱ Ρῶσοι ἐπέτυχον νά διασπάσουν καί πάλιν τὸ αὐστριακὸν μέτωπον· ἐνικήθησαν ὅμως εἰς τὸ Λούτσκ καί εἰς τὰ Καρπάθια καί ἀπεχώρησαν μὲ ἀπωλείας ἐνὸς ἑκατομμυρίου ἀνδρῶν.

Ο ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ

Τὸν Αὐγούστον τοῦ 1914 οἱ Σέρβοι συνέτριψαν τοὺς Αὐστριακοὺς εἰς τὸ Τσερ καί ἀπηλευθέρωσαν τὴν Βοσνίαν. Μετὰ δύο μῆνας

οί Αυστριακοί άντεπετέθησαν και άπόθησαν τους Σέρβους νοτίως του Βελιγραδίου. Οί Σέρβοι όμως, άγωνιζόμενοι αΰπερ βωμῶν και έστιῶν), ένίκησαν και πάλιν τους εισβολείς και τους ήνάγκασαν να άποσυρθοϋν από τὰ πάτρια έδάφη.

Τήν άνοιξιν του 1915 οί Σύμμαχοι, δια να άνοιξουν συντομωτέραν οδόν έπικοινωνίας προς την Ρωσίαν, άπεφάσισαν να παραβιάσουν τὰ *Δαρδανέλλια*. Έπετέθησαν λοιπόν με 58 μεγάλα πολεμικά πλοΐα. Οί Τουρκοί όμως είχον ενισχύσει τὰ φρούρια των στενωών με βαρέα πυροβόλα και είχον ποντίσει νάρκας εις την θάλασσαν. Έτσι οί σύμμαχοι, αφού έχασαν αρκετά πλοΐα, έγκατέλειψαν τὰς από θαλάσσης έπιχειρήσεις και άπεβιβάσθησαν εις την χερσόνησον της Καλλιπόλεως, δια να γίνουν κύριοι των Δαρδανελλίων από ξηρᾶς. Άλλά και έδῶ οί Τουρκοί άντεπετέθησαν με μεγάλας δυνάμεις και τους ήνάγκασαν να άποχωρήσουν και να άποβιβασθοϋν εις την Θεσσαλονίκην.

Η άποτυχία αυτή των συμμάχων συνετέλεσεν εις την έξοδον της Βουλγαρίας παρά τὸ πλευρόν των κεντρικῶν Δυνάμεων. Τὸν Οκτώβριον του 1915, ένῶ οί γείτονές των Σέρβοι ήσαν άπησχολημένοι εις τὰ βόρεια σύνορά των έναντίον των Αΰστρογερμανῶν, οί Βούλγαροι εισέβαλον αΐφνιδίως εις την νότιον Σερβίαν και, αφού έκυρίευσαν τὰ Σκόπια, προήλασαν προς τὸ Μοναστήριον, τὸ ὁποῖον κατέλαβον.

Οί Σέρβοι, αφού υπεχώρησαν δια μέσου της Άλβανίας, έφθασαν καταπονημένοι εις την Άδριατικήν. Έκεῖ έλληνικά πλοΐα περισυνέλεξαν και μετεκόμισαν εις την Κέρκυραν τὰ λείψανα του σερβικοϋ στρατου : Είχε χάσει τὰ 2/3 των άνδρῶν του και δλα σχεδόν τὰ πυροβόλα και τὸν έφοδιασμόν του.

Αί συμμαχικαί δυνάμεις, πού είχον άποβιβασθῆ υπό τὰς διαταγὰς του Γάλλου στρατηγῶ *Σαράιγ* εις την Θεσσαλονίκην, εισῆλθον εις τὸ σερβικόν έδαφος δια να βοηθήσουν τους Σέρβους. Έφθασαν όμως άργά και αφού άπεκρούσθησαν από τους Βουλγαροαυστριακούς, υπεχώρησαν προς την Θεσσαλονίκην, την ὁποίαν ὁ *Σαράιγ* μετέβαλεν εις περιχαρᾶκῶν στρατόπεδον.

Τὸν Αΰγουστον του 1916 έξῆλθεν εις τὸ πλευρόν των συμμάχων και ἡ *Ρουμανία*. Έπειδῆ όμως δέν κατέστη δυνατόν να λάβη συμμαχικήν βοήθειαν ένεκα της γεωγραφικῆς της θέσεως, κατελήφθη έντός ὀλίγων ἡμερῶν υπό των Αΰστρογερμανῶν και των Βουλγάρων.

Η ΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ

Ἡ Ἑλλάς εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ πολέμου ἐτήρησεν οὐδετερότητα. Αὐτὴ ἦτο ἡ γνώμη τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου. Ὁ πρωθυπουργὸς ὁμῶς Ἑλ. Βενιζέλος ἐπίστευεν ὅτι τὰ ἔθνη τῆς συμφέροντα ὑπεχρέωναν τὴν Ἑλλάδα νὰ ταχθῇ μετὰ τοὺς συμμάχους. Ὁ βασιλεὺς διεφώνησε καὶ ὁ Βενιζέλος ὑπέβαλε τὴν παραίτησίν του (Φεβρουάριος τοῦ 1915). Νέα κυβέρνησις ἐσχηματίσθη ὑπὸ τὸν Δημ. Γούναρην διὰ νὰ κἀνῃ ἐκλογάς.

Κατ' αὐτὰς ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἔδωκε τὴν πλειοψηφίαν εἰς τὸν Βενιζέλον, ὁ ὁποῖος τὸν Αὐγούστον ἐσχημάτισε κυβέρνησιν. Νέα ὁμῶς διαφωνία μεταξὺ βασιλέως καὶ Βενιζέλου ἐγεννήθη ἕνα μῆνα ἀργότερον. Ἡ Βουλγαρία εἶχεν ἐπιστρατευθῆ καὶ ἐν συνεννοήσει μετὰ τοὺς Αὐστρο-γερμανοὺς ἠτοιμάζετο διὰ νὰ ἐπιτεθῇ ἐναντίον τῆς Σερβίας. Ὁ Βενιζέλος ἐκήρυξε καὶ αὐτὸς ἐπιστράτευσιν καὶ εἶχε τὴν γνώμην ὅτι ἔπρεπεν ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς νὰ σπεύσῃ εἰς βοήθειαν τῆς Σερβίας, μετὰ τὴν ὅποιαν εἶχομεν συνδεθῆ διὰ 10ετοῦς συμμαχίας· ὁ βασιλεὺς ὁμῶς δὲν συνεφώνησεν, ὑποστηρίζων ὅτι ἡ συμμαχία ἐκείνη εἶχεν ἰσχὺν μόνον ἐπὶ ἑσθ-βαλκανικῆς συγκρούσεως. Ὁ Βενιζέλος ἠναγκάσθη καὶ πάλιν νὰ παραιτηθῇ. Ἡ ἐμμονὴ τῆς χώρας μας εἰς τὴν οὐδετερότητα δυσηρέστησε τοὺς συμμάχους, οἱ ὁποῖοι μετὰ τὴν συντριβὴν τῆς Σερβίας, ἐπειδὴ εὐρέθησαν εἰς δύσκολον θέσιν εἰς τὸ μέτωπον τῆς Θεσσαλονίκης, ὑπεύθουν τῆς καταστάσεως ἐθεώρησαν τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον καὶ ἔλαβον ἐχθρικήν θέσιν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Ἔτσι μετὰ τὴν στάσιν αὐτὴν τῶν συμμάχων ἡ διαφωνία τοῦ Βενιζέλου μετὰ τὸν βασιλέα ἐγένινεν ἀγεφύρωτος καὶ εἶχεν ὡς συνέπειαν καὶ τὸν διχασμὸν ὁλοκλήρου τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Τὸν Μάιον τοῦ 1916 οἱ Βούλγαροι, ἐπωφεληθέντες τοῦ διχασμοῦ τῶν Ἑλλήνων, κατέλαβον τὴν ἀνατολικὴν Μακεδονίαν καὶ ἀργότερον μέρος τῆς δυτικῆς Μακεδονίας. Καὶ ἡ μὲν δυτικὴ Μακεδονία κατελήφθη πάλιν ἀπὸ τοὺς συμμάχους τὸ φθινόπωρον τοῦ ἰδίου ἔτους, ἐνῶ ἡ ἀνατολικὴ Μακεδονία ἔμεινεν ὑπὸ βουλγαρικὴν κατοχὴν 2 1/2 ἔτη καὶ οἱ πληθυσμοὶ τῆς ἐγνώρισαν φρικῶδεις διωγμούς, σφαγὰς καὶ λεηλασίας ἐκ μέρους τῶν Βουλγάρων.

Ἡ κατάστασις αὐτὴ ἐπλήγωσε τὴν ἔθνικὴν φιλοτιμίαν πολλῶν Ἑλλήνων ἀξιοματικῶν, οἱ ὁποῖοι ὠργανώθησαν εἰς τὴν κίνησιν «Ἐθνικῆς Ἀμύνης» μετὰ ἔδραν τὴν Θεσσαλονίκην. Οὗτοι, πληροφορηθέντες ὅτι οἱ Σέρβοι ἐπρόκειτο νὰ σχηματίσουν κυβέρνησιν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ἐπανεστάτησαν περὶ τὰ τέλη Αὐγούστου. Τὸν ἄλλον μῆνα ἐφθασαν εἰς

τὴν Θεσσαλονίκην ὁ Βενιζέλος, ὁ Κουντουριώτης καὶ ὁ στρατηγὸς Δαγκλῆς, οἱ ὅποιοι ἐτέθησαν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ κινήματος τῆς «Ἐθνικῆς Ἀμύνης» καὶ ἐσχημάτισαν προσωρινὴν κυβέρνησιν. Αὐτῇ, ὑποστηριχθεῖσα ὑπὸ τῶν συμμάχων, κατώρθωσε νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τὴν ἐλευθέραν Μακεδονίαν καὶ τὰς νήσους. Πρόγραμμά της ἔταξε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν πλήρη ἐθνικὴν ἐνότητα καὶ νὰ συνεργασθῇ μὲ τοὺς Συμμάχους διὰ τὴν διεκδικήσιν τῶν ἐθνικῶν δικαίων.

Ἔτσι ἡ Ἑλλάς ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1916 ἔχει χωρισθῆ εἰς τὸ κράτος τῶν Ἀθηνῶν καὶ εἰς τὸ κράτος τῆς Θεσσαλονίκης. Τότε οἱ Σύμμαχοι, διὰ νὰ ἐξαναγκάσουν τὸν βασιλέα εἰς παραίτησιν, ἐνήργησαν θαλάσσιον ἀποκλεισμόν καὶ μὲ τὴν πείναν καὶ ἄλλας ταπεινώσεις τοῦ κράτους τῶν Ἀθηνῶν ὑπεχρεώθη ὁ Κωνσταντῖνος νὰ ἀπέλθῃ μετὰ τοῦ διαδόχου Γεωργίου εἰς τὴν Ἑλβετίαν (1 Ἰουνίου 1917).

Εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον ἀνῆλθεν ἀμέσως ὁ δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Ἀλέξανδρος. Μετὰ δύο ἑβδομάδας ὁ Βενιζέλος κατήλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἔτσι ἡ Ἑλλάς ἠνωμένη τώρα ὑπὸ τὸν νέον βασιλέα καὶ τὸν πρωθυπουργόν του, ἐπεδίωξε νὰ διεκδικήσῃ μὲ τὴν λόγχην τῶν τέκνων της τὰ ἀπαράγραπτα δίκαιά της.

ΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΑΛΑΣΣΑΝ. Ο ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ

Εἰς τὴν θάλασσαν οἱ Σύμμαχοι προέβησαν εἰς ἀποκλεισμόν τῶν γερμανικῶν καὶ αὐστριακῶν παραλίων. Ὁ γερμανικὸς στόλος ἐπεχείρησε τὴν 31ην Μαΐου 1916 νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὰς βάσεις του τοῦ Κιέλου, κατεναυμαχήθη ὅμως ἀπὸ τὸν ἀγγλικὸν εἰς τὸν πορθμὸν Σκάγκερακ (ἀνοικτὰ τῆς Ἰουτλάνδης). Ἄλλ' εἰς τὴν θάλασσαν δὲν κυριαρχοῦν ἀπολύτως οἱ Σύμμαχοι, διότι οἱ Γερμανοὶ ἔχουν ἐξαπολύσει ἕναν ἀμείλικτον ὑποβρύχιον πόλεμον καὶ ἀγωνίζονται νὰ ἐμποδίσουν τὰς θαλασσίας μεταφορὰς τῶν Ἀγγλογάλλων. Πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ φοβεροῦ αὐτοῦ ἐχθροῦ τὰ πλοῖα τῶν συμμάχων ἐσχημάτιζον *νηοπομπὰς* καὶ ἔπλεον μὲ τὴν συνοδείαν ἀντιτορπιλικῶν καὶ ἀεροπλάνων, τὰ ὅποια ἀνίχνευον τὰς θαλάσσας καὶ κετέστρεφον τὰ ἐνεδρεύοντα ὑποβρύχια.

ΝΕΑΙ ΜΟΡΦΑΙ ΠΟΛΕΜΟΥ. ΕΦΕΥΡΕΣΙΣ ΝΕΩΝ ΟΠΛΩΝ

Εἰς οὐδένα ἄλλον πόλεμον μέχρι τοῦδε ἦτο τόσοσ ὀλοκληρωτικὴ ἡ συμμετοχὴ τῶν πληθυσμῶν τῶν μαχομένων καὶ τῶν ἀμάχων. Χιλιάδες

γυναικῶν προσέφερον τὰς ἐλευθέρας ὥρας τῶν ἐργαζόμενων εἰς τὰ νοσοκομεῖα ἢ ἄλλας βοθητικὰς ὑπηρεσίας, διὰ νὰ μὴ ἀπασχολοῦνται οἱ ἄνδρες. Οἱ γεωργοὶ καὶ τὰ ἐργοστάσια εἰργάζοντο συνεχῶς διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν ἀναγκαίων εἰς τοὺς μαχομένους. Εἰς τὰ στρατόπεδα καὶ τὰ χαρκαώματα οἱ ἀσθενεῖς καὶ οἱ τραυματικαὶ εἶχον πᾶσαν δυνατὴν ὑγειονομικὴν περίθαλψιν.

Εἰς τοὺς κατὰ ξηρὰν ἀγῶνας ἀντὶ τῶν ἀνοικτῶν ἐπιθέσεων οἱ ἀντίπαλοι ἐξήρχοντο ἀπὸ τὰ χαρκαώματα, μόνον ὕστερα ἀπὸ σφοδρὸν κανονισβολισμόν ἑκατοντάδων πυροβόλων (φράγμα βολῆς πυροβολικοῦ) καὶ ἐκινουῦντο διὰ τοῦ παρεμβαλλομένου μεταξὺ τῶν δύο γραμμῶν νεκροῦ χώρου, διὰ νὰ ἐπιτεθοῦν. Ἐπειδὴ τοιοῦτοτρόπως οὐδεὶς ἀντίπαλος ἠδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ τελικὴν ἔκβασιν τοῦ πολέμου, καὶ αἱ δύο παρατάξεις ἔδωσαν ἐντολὴν εἰς τοὺς ἐπιστήμονας καὶ ἐρευνητάς των νὰ ἐφεύρουν νέα πολεμικὰ ὄπλα. Ἐξ αὐτῶν τὰ σπουδαιότερα εἶναι :

1. Τὰ ἀσφυξιγόνα ἀέρια, πού τὰ ἐχρησιμοποίησαν διὰ πρώτην φοράν οἱ Γερμανοὶ εἰς τὸ Ὑπρ (1915). Ἦσαν ἀπάνθρωπα μέσα πολέμου, διότι ἦτο δυνατόν νὰ ἐξουδετερώσουν διὰ τῆς ἀσφυξίας ἢ τῆς ροῆς δακρύων ὁλόκληρα συντάγματα. Οἱ Σύμμαχοι, διὰ νὰ προστατεύσουν τοὺς στρατιώτας των ἀπὸ τὰ ἀέρια ἐφεύρουν τὰ ἀντιασφυξιγόνα προσωπεία. Ἐννοεῖται ὅτι καὶ οἱ ἴδιοι τὰ μετεχειρίσθησαν.

2. Τὰ ἄρματα μάχης, πού ἦσαν εἶδος αὐτοκινουμένων φρουρίων, διότι ἐπροστατεύοντο ἀπὸ παχὺν θώρακα καὶ ἔφερον καὶ πυροβόλα ἢ μυδράλλια. Ἐπειδὴ ἐκινουῦντο διὰ καμπτομένων τροχῶν (έρπυστριῶν), εἶχον τὴν ἱκανότητα νὰ διέρχονται καὶ δι' ἀνωμάλου ἐδάφους. Πρῶτοι τὰ ἐπενόησαν καὶ τὰ ἐχρησιμοποίησαν οἱ Ἄγγλοι.

3. Τὰ ἀεροπλάνα, πού τὰ μετεχειρίσθησαν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ πολέμου ἀμφότεροι αἱ παρατάξεις δι' ἀναγνωρίσεις καὶ βομβαρδισμοὺς εἰς τὰ μετόπισθεν τοῦ ἐχθροῦ. Ἐτσι γερμανικὰ ἀεροπλάνα ἐβομβάρδισαν τὸ Λονδῖνον καὶ τοὺς Παρισίους, ἐνῶ συμμαχικὰ ἐβομβάρδισαν γερμανικὰς πόλεις. Πρὸς ἀπόκρουσίν των κατεσκευάσθησαν ἀντιαεροπορικὰ πυροβόλα καὶ ἐφευρέθησαν τὰ καταδιωκτικὰ ἀεροπλάνα, τὰ ὅποια ἢ κατέρριπτον τὰ ἐχθρικά ἢ συνήπτον ἀερομαχίας μετὰ καταδιωκτικὰ τοῦ ἐχθροῦ, πού συνώδευον τὰ βομβαρδιστικά.

4. Τὰ μακροῦ βεληνεκοῦς κυλιόμενα ἐπὶ σιδηροτροχιῶν ὑπερηγεβόλα τύπου «Βέρθας», μετὰ τὰ ὅποια οἱ Γερμανοὶ ἐβομβάρδισαν τὸ Παρίσι ἐξ ἀποστάσεως 120 χιλιομέτρων.

Ο ΑΠΕΡΙΟΡΙΣΤΟΣ ΥΠΟΒΡΥΧΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ. Η ΕΞΟΔΟΣ ΤΩΝ Η.Π.Α.

Τὸ ἔτος 1917 εἶδε κρίσιμους ἐξελίξεις. Ἡ σκέψις ποῦ κατεῖχε καὶ τὴν μίαν καὶ τὴν ἄλλην παράταξιν, ἦτο ἐὰν θὰ ἠδύνατο νὰ κρατηθῆ μέχρι τῆς στιγμῆς, ποῦ θὰ κατέρρεεν ἡ ἄλλη.

Ἡ θέσις τῆς Γερμανίας ἐγένετο κρίσιμος. Ἀπὸ τοῦ 1914 εἶχε ἀποκοπῆ ἀπὸ τὴν παγκόσμιον ἀγοράν, λόγω τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς Βορείου Θαλάσσης ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας. Κατὰ τὴν κρίσιμον αὐτὴν στιγμὴν ἡ Γερμανία, περιφρονοῦσα τὸ διεθνὲς δίκαιον, ἐξάπελυσε ἀμείλικτον ὑποβρύχιον πόλεμον. Εἰς διάστημα τριῶν μηνῶν, ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου μέχρι τοῦ Μαΐου 1915, ἐβύθισεν 115 ἀγγλικά πλοῖα, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸ ὑπερωκεάνειον *Λουζιτανία*, τοῦ ὁποίου ἐπέβαινον καὶ πολλοὶ Ἀμερικανοί. Κατόπιν αὐτοῦ διεμαρτυρήθη ἐντόνως ὁ πρόεδρος τῶν Η.Π.Α. Οὐίλσον μὲ ἀποτέλεσμα νὰ χαλαρωθῆ κάπως ἡ ἀγριότης τοῦ ὑποβρυχίου πολέμου. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ Γερμανία ὑπέφερε πολὺ ἀπὸ τὸν ἀποκλεισμὸν τοῦ ἀγγλογαλλικοῦ στόλου, κατέφυγεν εἰς τὴν ἀπέλπιδα ἀπόφασιν νὰ ἀποκλείσῃ καὶ αὐτὴ τὰ ἀγγλογαλλικά παράλια διὰ τῶν 150 ὑποβρυχίων της καὶ νὰ παρεμποδίσῃ τὰς μεταφορὰς καὶ τὰς συγκοινωνίας τῶν ἀντιπάλων της μετὰ τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῶν ἀποικιῶν των. Τὸ γερμανικὸν ἐπιτελεῖον ὑπελόγιζεν ὅτι διὰ τοῦ ἀπεριορίστου ὑποβρυχίου πολέμου ἡ Ἀγγλία θὰ ἐτίθετο ἐκτὸς μάχης, προτοῦ ἡ Ἀμερικὴ ὀργανώσῃ ἀξιολόγους δυνάμεις καὶ σπεύσῃ πρὸς βοήθειαν της. Ἐνεκα τοῦ ἀγρίου ὑποβρυχίου πολέμου ἠπειλήθη ρῆξις τῶν Η.Π.Α. πρὸς τὴν Γερμανίαν κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1916, ἡ ὁποία ἀπεσοβήθη προσωρινῶς διὰ τῆς ἀποδοχῆς ἀπὸ μέρους τῆς Γερμανίας νὰ σεβασθῆ τὸ διεθνὲς δίκαιον. Ἀλλὰ κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1916 ἐπιδεινωθείσης τῆς καταστάσεως, ἡ Γερμανία ἔδωκε ἐντολὴν νὰ βυθίζωνται, ἄνευ διακρίσεως, πάντα τὰ πλοῖα τὰ ἐμφανιζόμενα εἰς τὴν ἐν ἀποκλεισμῷ ζώνην. Κατόπιν αὐτοῦ διεκόπησαν αἱ διπλωματικαὶ σχέσεις Η.Π.Α. καὶ Γερμανίας τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1917, τὴν δὲ 5ην Ἀπριλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἡ Ἀμερικὴ εἰσῆλθεν εἰς τὸν πόλεμον. Ἔτσι ὁ ἀπεριοριστὸς ὑποβρύχιος πόλεμος, διὰ τοῦ ὁποίου οἱ Σύμμαχοι ἀπὸ Φεβρουαρίου - Δεκεμβρίου 1917 εἶχον ἀπωλείας πλοίων χωρητικότητος 10 ἑκατομμ. τόνων, ἀπέληξεν εἰς βάρος τῆς Γερμανίας. Διότι, ἐνῶ δὲν ἐπέφερε τὴν κατάρρευσιν τῶν Ἀγγλογάλλων, προσεπόρισεν εἰς αὐτοὺς ἕνα ἰσχυρὸν

σύμμαχον μὲ τεράστια ἀποθέματα εἰς ἄνδρας καὶ ἄλλα οἰκονομικά καὶ πολεμικά μέσα. Μέχρι λήξεως τοῦ πολέμου αἱ Ἑνωμένοι Πολιτεῖαι ἔστειλαν 190 μεραρχίας.

Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

Τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ποὺ ἡ Ἀμερικὴ εἰσῆρχετο εἰς τὸν πόλεμον, ἡ Ρωσία ἐξήρχετο. Τὸ ἠθικὸν τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ εἶχε καταπέσει, διότι τρία ἔτη πολέμου εἶχόν ἀποστραγγίσει τὴν ἐνεργητικότητά καὶ τοὺς οἰκονομικοὺς πόρους τῆς Ρωσίας. Τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1917 ὁ ρωσικὸς λαός, ποὺ εἶχεν ἀγανακτήσει διὰ τὰς τεραστίας ἀπωλείας εἰς τὰ μέτωπα (περὶ τὰ 8 ἑκατομμύρια νεκροὶ καὶ τραυματῆαι) καὶ διὰ τὴν ἔλλειψιν τροφῶν καὶ ἐφοδίων, ἐξέσπασεν εἰς ἐπανάστασιν, ἡ ὁποία κατέληξεν εἰς ἀνατροπὴν τοῦ τσάρου. Ἐπὶ μερικοὺς μῆνας ἡ νέα ὑπὸ τὸν Ἀλέξ. Κερένσκυ δημοκρατικὴ κυβέρνησις ἐπέτυχε νὰ ἀναπτέρωσῃ τὸ ἠθικὸν τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ, ὁ ὁποῖος προέβαλε μίαν τελευταίαν ἀντίστασιν κατὰ τῶν Γερμανῶν. Νεαί ὅμως ἦτται τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ καὶ ἡ χαώδης ἐσωτερικὴ κατάστασις συνετέλεσαν εἰς ἀνατροπὴν τοῦ Κερένσκυ (7 Νοεμβρίου 1917) καὶ εἰς τὴν ἀνάληψιν τῆς ἐξουσίας ἀπὸ τοὺς «μπολσεβίκους» (κομμουνιστάς) με ἀρχηγὸν τὸν Λένιν. Οἱ ἡγέται τῶν ἐπαναστατῶν ἐθεώρησαν ἄσκοπον τὴν περαιτέρω αἰματοχυσίαν καὶ τὸν Μάρτιον τοῦ 1918 ἐσυνθηκολόγησαν με τοὺς Γερμανοὺς (συνθήκη Μπρέστ - Λιτόφσκ). Ἡ νίκη τῶν Γερμανῶν εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέτωπον ἐφαίνετο πλήρης.

ΕΠΙΘΕΣΕΙΣ ΑΥΣΤΡΟΓΕΡΜΑΝΩΝ. ΝΙΚΑΙ ΤΗΣ ANTANT ΕΙΣ ΣΥΡΙΑΝ

Μετὰ τὴν ρωσικὴν ἐπανάστασιν αἱ κεντρικαὶ Δυνάμεις ἔστρεψαν ὅλην τὴν προσοχὴν των εἰς τὰ μέτωπα τῆς Δύσεως. Πρῶτοι οἱ Αὐστριακοὶ ἐπέτυχον τὸν Ὀκτώβριον 1917 μεγάλην νίκην κατὰ τῶν Ἰταλῶν εἰς τὸ Καπορέττο, ὅπου οἱ Ἰταλοὶ ἔχασαν 275.000 ἄνδρας καὶ 2.500 κανόνια.

Ἄλλὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν αἱ ἐκτὸς τῆς Εὐρώπης ἐπιχειρήσεις τῶν Συμμάχων ἤρχισαν νὰ στέφονται ὑπὸ ἐπιτυχίας. Εἰς τὴν Μέσην Ἀνατολήν οἱ Ἀγγλοὶ με τὴν βοήθειαν τῶν Ἀράβων κατετρόπωσαν τοὺς Τούρκους διασπάσαντες τὴν ἐθνικὴν γραμμὴν βορείως τῆς Ἰσπῆης. Εἰς τὴν Ἀφρικὴν Ἀγγλογάλλοι καὶ Νοτιοαφρικανοὶ κατέλαβον τὰς γερμανικὰς ἀποικίας.

Παρὰ ταῦτα οἱ Γερμανοὶ τὸν Μάρτιον τοῦ 1918 ἐπέδιωξαν ἀποφα-

σιστικήν λύσιν εἰς τὸ Δυτικὸν μέτωπον. Μὲ τεραστίας δυνάμεις ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Χίντεμπουργκ ἐπετέθησαν μετὰ σφοδρότητος εἰς τὸ σημεῖον ἐπαφῆς τῶν ἀγγλογαλλικῶν στρατευμάτων καί, κατορθώσαντες νὰ διασπᾶσιν τὸ μέτωπον εἰς μῆκος 80 χιλμ. (μεταξὺ Λαφέρ - Κρουασίλ), ἀπώθησαν τὴν 5ην ἀγγλικὴν στρατιὰν μέχρι τῆς Ἀμιέννης. Κατὰ τὴν ὑποχώρησιν των οἱ Ἀγγλοι ἄφησαν 90.000 αἰχμαλώτους καὶ 1.300 πυροβόλα. Ἀνατολικώτερον διεσπᾶσθη κατὰ μῆνα Ἰούλιον καὶ τὸ μέτωπον τῶν Γάλλων εἰς *Σατώ Τιερρὸν*, ἐνῶ οἱ Γερμανοὶ ἔφθασαν καὶ πάλιν εἰς τὸν Μάρνην. Ἐνήργησαν καὶ ἄλλας ἀπεγνωσμένας ἐπιθέσεις· οἱ Σύμμαχοι ὅμως ἀμυνόμενοι μὲ σθένος συνεπτύσσοντο κανονικῶς, διότι τώρα πλέον εἶχον ἀνεξαντλήτους ἐφεδρείας ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν. Ἔτσι παρὰ τὰς θυσίας εἰς ἄνδρας καὶ ὕλικόν οἱ Γερμανοὶ μικρὰς μόνον προωθήσεις ἐπέτυχον· οὐσιαστικῶς τὸ μέτωπον τῶν συμμάχων ἔμεινεν ἀδιάσπαστον.

ΑΝΤΕΠΙΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ. ΚΑΤΑΡΡΕΥΣΙΣ ΤΩΝ ΚΕΝΤΡΙΚΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

Οἱ Σύμμαχοι, διὰ νὰ συντονίσουν τὰς ἐνεργείας ὅλων τῶν δυνάμεων των, διώρισαν κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1918 τὸν γάλλον στρατάρχην Φὸς ἀρχιστράτηγον. Αὐτὸς περὶ τὰ μέσα Ἰουλίου προέβη εἰς ὀρμητικὴν ἀντεπίθεσιν μὲ ὑποστήριξιν 500 ταχυκινήτων τάνκς κατὰ τοῦ *Σουασόν*, ὅπου οἱ Γερμανοὶ εἶχον δημιουργήσει σφῆνα μέχρι τοῦ ποταμοῦ Μάρνη. Τὰ συμμαχικὰ τάνκς συνέθλιψαν τὰ πλευρὰ τοῦ σφηνὸς καὶ οἱ Γερμανοὶ ὑπεχρεώθησαν νὰ ὑποχωρήσουν πρὸς τὴν συνοριακὴν γραμμὴν *Ζίγκφριδ*. Ὁ Φὸς μετὰ τὴν πρώτην ἐπιτυχίαν του ἐπετέθη ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου σφυροκοπῶν τὰς ἐχθρικὰς γραμμὰς εἰς ὅλα τὰ ἀσθενῆ σημεῖα. Οἱ Γερμανοὶ, ἀφοῦ ἐξετοπίσθησαν ἀπὸ τὰ χαρακώματά των, δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ ἀνακόψουν τὴν ὑποχώρησιν των. Εἶχον φθάσει εἰς τὰ ἔσχατα ὄρια τῆς ἀντοχῆς των. Τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ἤρχισε καὶ τῶν συμμάχων των ἡ κατάρρευσις.

Πρῶτοι ἐκάμφθησαν οἱ *Βούλγαροι*. Ἡ κατάστασις των εἶχε χειροτερεύσει ἀπὸ τὰ τέλη Μαΐου, ὅταν ἐνίκηθησαν εἰς τὰ ὑψώματα τοῦ *Σκρα* (βορείως τῆς Ἐδέσσης). Ἐκεῖ εἶχον δεχθῆ τὴν ὀρμητικὴν ἐφοδὸν 3 ἑλληνικῶν μεραρχιῶν, τὸν ἄφθαστον ἥρωισμόν τῶν ὁποίων ἐξύμνησεν ὁ ἴδιος ὁ ἀρχιστράτηγος τῶν Συμμάχων στατηγὸς *Γκιγιωμα*. Ἡ πλήρης ὅμως κατάρρευσις τῆς Βουλγαρίας ἐπῆλθε τὸν Σεπτέμβριον διὰ τῆς συμμαχικῆς ἐπιθέσεως ἐπὶ ὀλοκλήρου τοῦ *μακεδονικοῦ* μετώ-

που υπό τὸν μονόχειρα στρατηγὸν Φρανσέ ντ' Ἐσπεραί. Εἰς τὴν ἐπιθεσιν αὐτὴν ἔλαβον μέρος καὶ δέκα ἑλληνικαὶ μεραρχίαι (δυνάμειος 160.000 ἀνδρῶν), αἱ ὁποῖαι ἀμιλλώμεναι πρὸς τὰς συμμαχικὰς ἔθρουσαν εἰς τὰς κορυφογραμμὰς τῆς Τζένας (ὕψ. 2.100 μέτρα) τὴν λυσσαλέαν ἀντίστασιν τῶν Βουλγάρων καὶ κατεδίωξαν αὐτοὺς εἰς μέγα βάθος. Τότε οἱ Βούλγαροι ἠναγκάσθησαν νὰ ζητήσουν ἀνακωχὴν (29 Σεπτεμβρίου).

Οἱ *Τουρκοὶ*, ἐπειδὴ τὰ στρατεύματά των εἰς τὴν Συρίαν διελύθησαν ἀπὸ τοὺς Ἄγγλους, ἠκολούθησαν τὸ παράδειγμα τῶν Βουλγάρων, ἕνα μῆνα ἀργότερον.

Οἱ Αὐστριακοὶ κατετροπώθησαν ἀπὸ τοὺς Ἴταλοὺς εἰς τὸ *Βιτόριο Βενέτο* καὶ κατέθεσαν τὰ ὄπλα.

Ἦτο φανερόν πλέον ὅτι ἡ Γερμανία εἶχε μείνει μόνη καὶ δὲν ἀντεῖχε περισσότερον. Τέσσαρα ἔτη ταλαιπωριῶν εἶχον κάμψει τὸ φρόνημα καὶ τὴν μαχητικότητα τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ. Ἐπαναστάσεις ἐξεδηλώθησαν, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ σοβαρώτερα εἰς τὸν ναύσταθμον τοῦ Κιέλου, ἐνῶ ὁ Κάιζερ κατέφυγεν ἀναξιοπρεπῶς εἰς Ὀλλανδίαν. Τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα κατεδίωκον τοὺς Γερμανοὺς, οἱ ὁποῖοι τὴν 11ην Νοεμβρίου 1918 ὑπέγραψαν εἰς Κομπιένην ἄμεσον ἀνακωχὴν.

Ο ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Εἶναι δύσκολον καὶ νὰ ὑπολογίση κανεὶς τί ἐστοίχισεν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ὁ μακρὸς καὶ ἀδυσώπητος αὐτὸς πόλεμος.

Αἱ ἀπώλειαι τῶν ἐμπολέμων ὑπολογίζονται εἰς 10 περίπου ἑκατομμύρια νεκροὺς καὶ εἰς 20 ἑκατομμύρια τραυματίας.

Ἐκτὸς ἤμων αὐτῶν καὶ περὶ τὰ 40 ἑκατομμύρια ἀνθρωπίνων ὑπάρξεων ὑπέκυψαν ἀπὸ τὴν πείναν καὶ τὰς θανατηφόρους ἀσθενείας (γρίππην⁽¹⁾, χολέραν, πυρετοὺς κλπ.), αἱ ὁποῖαι ὑπῆρξαν συνέπειαι τοῦ ἀποκλεισμοῦ καὶ τῶν ἄλλων στερήσεων πού ἐδημιούργησεν ὁ πόλεμος.

Εἰς χιλιάδας ἀνέρχονται τὰ ἐμπορικὰ καὶ πολεμικὰ πλοῖα πού ἐχάθησαν καὶ εἰς ἀναριθμητοὺς τόνους τὸ πολεμικὸν ὕλικόν πού ἐσπαταλήθη ἢ κατεποντίσθη.

Ἄλλὰ καὶ πολλὰ ἀξιοσέβαστα μνημεῖα καὶ ἄλλα δημιουργήματα τοῦ ἀνθρωπίνου μόχθου καὶ πόλεις ἀκόμη ὀλόκληραι ἐξηφανίσθησαν ἀπὸ τὰς πολεμικὰς ἐνεργείας.

1. Ἡ γρίππη ἐπληξε σιληρῶς καὶ τὴν Ἑλλάδα τὸ 1918.

Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΩΝ ΒΕΡΣΑΛΛΙΩΝ

Τὴν 18 Ἰανουαρίου 1919 εἰς τὰ ἀνάκτορα τῶν Βερσαλλιῶν συνήλθε συνέδριον, διὰ νὰ κανονίσῃ τὸ μέλλον τῆς ἡττημένης Γερμανίας. Αἱ ἀποφάσεις τοῦ ἐλήφθησαν ὑπὸ τῶν «Τεσσάρων Μεγάλων»: τοῦ προέδρου τῶν Η.Π.Α. Οὐίλσον, τῶν πρωθυπουργῶν τῆς Γαλλίας Κλεμανσώ, τῆς Ἀγγλίας Λόυδ Τζώρτζ καὶ τῆς Ἰταλίας Ὁρλάνδο. Ἡ φωνὴ τῆς Ρωσίας καὶ τῶν κεντρικῶν Δυνάμεων οὐδὲν ἤκούσθη.

Οἱ κυριώτεροι ἔροι τῆς συνθήκης αὐτῆς εἶναι οἱ ἑξῆς:

- 1) Ἡ Γαλλία ἐπανέκτα τὴν Ἀλσατίαν καὶ τὴν Λωρραίνην.
- 2) Αἱ γερμανικαὶ ἀποικίαι διεμοιράζοντο μεταξὺ τῶν νικητῶν.
- 3) Ἡ Γερμανία ὑπεχρέωθη εἰς τὴν πληρωμὴν ἀποζημιώσεων εἰς τὰς χώρας, αἱ ὁποῖαι ἐδοκιμάσθησαν ἀπὸ τὰς εἰσβολὰς τῆς. Ἐπίσης εἰς παράδοσιν τοῦ ἐμπορικοῦ καὶ πολεμικοῦ της στόλου καὶ εἰς τὴν μείωσιν τοῦ στρατοῦ της εἰς 100.000.

4) Ἰδρύετο ἀνεξάρτητον πολωνικὸν κράτος, εἰς τὸ ὁποῖον παρεχωρεῖτο διάδρομος μέσφ τῶν γερμανικῶν ἐδαφῶν, διὰ νὰ ἔχῃ ἀπ' εὐθείας ἔξοδον εἰς τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν.

5) Παρεχωροῦντο γερμανικὰ ἐδάφη τῆς Ἄνω Σιλεσίας πρὸς ἴδρυσιν ἀνεξαρτήτου Τσεχοσλοβαχίας.

Αἱ ἄλλαι συνθήκαι: Ἡ συνθήκη τοῦ Ἀγίου Γερμανοῦ καὶ ἡ τοῦ Τριανόν διεμέλισαν τὴν Αὐστρουγγρικήν Αὐτοκρατορίαν καὶ ἐδημιούργησαν χωριστὴν Αὐστρίαν καὶ χωριστὴν Οὐγγαρίαν μὲ τὰ σημερινὰ περίπου σύνορα.

Διὰ τῆς συνθήκης Νεϊγὺ (Νοέμβριος 1919) ἡ Βουλγαρία παρεχώρησεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν δυτικὴν Θράκην καὶ τὴν ἀνατολικὴν Μακεδονίαν.

Διὰ τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν (28 Ἰουλίου 1920) ἡ Ἑλλὰς ἐλάμβανεν ἀπὸ τὴν Τουρκίαν τὴν ἀνατολικὴν Θράκην μέχρι τῶν προαστίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὰς νήσους Ἰμβρον καὶ Τένεδον καὶ τὴν Σμύρνην μετὰ τῆς ἐνδοχώρας της. Ἐπίσης καὶ οἱ Σύμμαχοι ἀπέσπασαν καὶ σημαντικὰ ἐδάφη ἀπὸ τὰς ἀνατολικὰς περιφερείας τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας.

Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ (Κ.Τ.Ε.)

Ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν ἀποτελεῖ ἐξέλιξιν τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν Ἀμφικτιονιδῶν καὶ τῶν «Κοινῶν τῶν Ἑλλήνων». Ἡ ἴδρυσίς της ὀφείλεται εἰς τὰς φιλειρηνικὰς προθέσεις τοῦ Προέδρου τῶν Η.Π.Α. Οὐίλσον. Οὗτος κινούμενος ἀπὸ ἀνθρωπιστικὰ ἰδανικὰ ἐπέτυχεν εἰς τὰ συνέδρια τῆς εἰρήνης νὰ ἰδρυθῇ μία ἔνωσις τῶν κρατῶν ἱκανὴ νὰ ἀπαλλάξῃ τοὺς λαοὺς ἀπὸ τὸν τρόμον τοῦ πολέμου. Ἐδραν της ἡ Κ.Τ.Ε. εἶχε τὴν Γενεὴν τῆς Ἑλβετίας καὶ ὁ μηχανισμὸς της ἐτέθη εἰς λειτουργίαν τὴν 10ην Ἰανουαρίου 1920. Ἐπειδὴ δὲν διέθετε στρατιωτικὰς δυνάμεις, διὰ νὰ τιμωρῇ τὰς παραβάσεις τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου, δὲν ἤδυνήθη νὰ συμβάλῃ θετικῶς εἰς τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης. Παρὰ ταῦτα ὅμως ἐπέτυχε πολλὰ ἄλλα χρήσιμα πράγματα : ἀποκατέστησε χιλιάδας προσφύγων, ἐβοήθησε τὴν συνεργασίαν τῶν λαῶν διὰ τὴν καταπολέμησιν τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ καὶ τῶν ἐπιδημιῶν καὶ ἴδρυσε τὸν Διεθνῆ Ὀργανισμὸν ἐργασίας διὰ τὴν προστασίαν τῶν ἐργατῶν ὅλου τοῦ Κόσμου.

Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ

(1919 - 1939)

Ἡ εἰκοσαετία πού περικλείεται μεταξύ τῶν δύο παγκοσμίων πολέμων ἔχει ὀνομασθῆ περίοδος τοῦ μεσοπολέμου.

Κατ' αὐτὴν οἱ νικηταὶ ἀπαιτοῦν ἀπὸ τοὺς ἡττημένους τὴν πίστην ἐφαρμογὴν τῶν ὄρων τῆς εἰρήνης καὶ προσπαθοῦν νὰ ἀποσπάσουν ὅσα ἐδικοιοῦντο δυνάμει τῶν συνθηκῶν. Οἱ ἡττημένοι, ἀδυνατοῦντες νὰ ἐκπληρώσουν βαρυτάτους ὄρους, δυσανασχετοῦν καὶ οἱ νικηταὶ καταφεύγουν εἰς τὴν Κ.Τ.Ε. Αὐτὴ ὅμως δὲν ἔχει πάντοτε τὴν δύναμιν νὰ ἐπιλύσῃ τὰς διαφοράς, καὶ μάλιστα ὅταν ὁ ἀντιδρῶν εἶναι μεγάλη δύναμις.

Ἔτσι ὁ πόλεμος καὶ αἱ ἐξ αὐτοῦ συνθῆκαι δὲν κατώρθωσαν νὰ δώσουν λύσιν εἰς ὅλα τὰ διεθνή προβλήματα, ἀλλὰ ἐγέννησαν καὶ ἄλλα, τὰ ὁποῖα συντόμως θὰ ὀδηγήσουν τὴν ἀνθρωπότητα εἰς νέαν αἰματοχυσίαν.

Τὸ πρῶτον ἀπὸ αὐτὰ ἦσαν αἱ ἀδικίαι τῶν συνθηκῶν ἕνεκα τῶν σκληρῶν ὄρων, τοὺς ὁποίους ὑπηγόρευσαν οἱ νικηταὶ.

Τὸ δεύτερον ἦτο ἡ δημιουργία εἰς τὴν Ρωσίαν κομμουνιστικοῦ καθεστώτος, τὸ ὁποῖον παρεκίνει τοὺς ἐργάτας τῶν ἄλλων κρατῶν νὰ ἀνατρέψουν βιαίως τὸ ἀστικὸν καθεστῶς πού ἐπεκράτει εἰς τὰς χώρας τῶν καὶ νὰ ἐπιβάλουν κομμουνισμόν.

Ἄλλην ἐστὶν διεθνῶν ἀνησυχιῶν ἀποτελοῦν αἱ λεγόμεναι μειονότητες : ἡ ὑπαρξὶς δηλ. εἰς μερικὰ κράτη μικρᾶς μερίδος πληθυσμῶν, οἱ ὁποῖοι ἀνήκον εἰς ἄλλα ἔθνη καὶ θρησκείας καὶ ἐζήτουν ἀυτοδιάθεσιν ἢ ἔνωσιν μὲ τοὺς ὁμοεθνεῖς τῶν.

Σοβαρωτέρα τέλος ἀνωμαλία ἐδημιουργήθη ἐκ τῆς ἐμφανίσεως δικτατορικῶν καθεστώτων, τὰ ὁποῖα ἤρνοῦντο νὰ ἐφαρμόσουν τὰς συνθήκας καὶ νὰ σεβασθοῦν τὰς ἀποφάσεις τῆς Κ.Τ.Ε.

ΤΑ ΒΑΛΤΙΚΑ ΚΡΑΤΗ Η ΠΟΛΩΝΙΑ Η ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΑ

Εἰς τὴν κεντρικὴν Εὐρώπην, ὅπου ὑπῆρχον πολλαὶ μειονότητες ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Ρώσων, τῶν Αὐστριακῶν καὶ τῶν Γερμανῶν, ἐδημιουργήθησαν μετὰ τὸν πόλεμον ἀνεξάρτητα κράτη, τὰ ὅποια δίδουν νέαν μορφήν εἰς τὸν πολιτικὸν χάρτην ποῦ προέκυψε διὰ τῶν συνθηκῶν.

Ἐψηλὰ εἰς τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν τὰ 4 λεγόμενα Βαλτικὰ κράτη τῆς Φινλανδίας, Ἑσθονίας, Λεττονίας καὶ Λιθουανίας, ἐπωφελοῦμενα τῆς ρωσικῆς ἐπαναστάσεως ἀπεσπάθησαν ἀπὸ τὴν Ρωσίαν. Οἱ μπολσεβίκοι δὲν ἠθέλησαν νὰ τὰ ἀναγνωρίσουν καὶ εἰσέβαλον μὲ ἰσχυρὰς δυνάμεις στρατοῦ· τὰ μικρὰ ὅμως αὐτὰ κράτη ἄλλοτε μὲ τὴν βοήθειαν τῆς Γερμανίας καὶ ἄλλοτε μὲ τὴν συνδρομὴν τῶν Συμμάχων τοὺς ἀπέκρουσαν καὶ ἀνεγνωρίσθησαν διὰ τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν ὡς ἀνεξάρτητοι δημοκρατίαι.

Νοτίως τῶν Βαλτικῶν κρατῶν ἐδημιουργήθη ἡ ἀνεξάρτητος Πολωνικὴ δημοκρατία. Τὸ κράτος αὐτὸ ἐσχηματίσθη ἀπὸ τὰ παλαιὰ πολωνικὰ ἐδάφη ποῦ εἶχον καταληφθῆ τὸ 1795 ἀπὸ τοὺς Πρώσους, τοὺς Ρώσους καὶ τοὺς Αὐστριακοὺς. Καὶ ἐδῶ οἱ μπολσεβίκοι ἠθέλησαν νὰ ἐπιβάλλουν τὸν κομμουνισμόν· εἰσέβαλον λοιπὸν εἰς τὴν Πολωνίαν καὶ ἔφθασαν μέχρι τῆς Βαρσοβίας· μὲ τὴν βοήθειαν ὅμως τῶν συμμάχων (ἰδιαιτέρως τῆς Γαλλίας) οἱ Πολωνοὶ ἀγωνιζόμενοι ἥρωικῶς τοὺς ἐνίκησαν καὶ τοὺς ἐξεδίωξαν. Πρὸς διατήρησιν τῆς ἀνεξαρτησίας της ἀπὸ τοὺς ἰσχυροὺς γείτονάς της ἡ Πολωνία συνεδέθη ἀπὸ τότε διὰ συμμαχίας μὲ τὴν Ἀγγλίαν, τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ρουμανίαν.

Τὸ τελευταῖον ἀνεξάρτητον κράτος ποῦ ἐσχηματίσθη εἰς τὴν κεντρικὴν Εὐρώπην ἦτο ἡ Τσεχοσλοβακία, ἡ ὅποια κεῖται μεταξὺ Πολωνίας καὶ Αὐστρίας. Ἔλαβε τὸ ὄνομα αὐτὸ, διότι τὸν πυρῆνα της ἀπετέλεσαν κυρίως οἱ Τσέχοι καὶ οἱ Σλοβάκοι. Ἐπῆρχον ὅμως καὶ ἰσχυραὶ γερμανικαὶ μειονότητες (οἱ Σουδηταὶ) καθὼς καὶ οὐγγρικά. Ἡ νεαρὰ αὐτὴ δημοκρατία μὲ τὸν ἄφθονον φυσικὸν πλοῦτον καὶ τὴν προωδευμένην βιομηχανίαν της συντόμως ἀνῆλθεν εἰς περιωπὴν· πλήρη ὅμως ἐσω-

τερικὴν γαλήνην δὲν ἐγνώρισε, διότι οἱ Σουδηῆται ἐδημιούργησαν ζητήματα, διὰ νὰ προκαλέσουν γερμανικὴν ἐπέμβασιν.

ΑΙ ΗΝΩΜΕΝΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑΙ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Μολονότι ὁ πρόεδρος Οὐίλσον εἰργάσθη τόσον πολὺ διὰ τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἴδρυσιν τῆς Κ.Τ.Ε., ἐν τούτοις εἰς τὴν Ἀμερικὴν δὲν ἔτυχε κατανοήσεως. Ἡ Γερουσία ἀπέρριψε τὴν συνθήκην τῶν Βερσαλλιῶν καὶ ὑπέγραψε χωριστὰς συνθήκας.

Ἐπειδὴ οἱ Ἀμερικανοὶ εἶχον εἰσέλθει τελευταῖοι εἰς τὸν πόλεμον καὶ εἶχον τεράστια ἀποθέματα τροφῶν καὶ πολεμικῶν εἰδῶν, ἐδάνεισαν τὰς ἄλλας χώρας, ὥστε αἱ πιστώσεις αὐταὶ νὰ φθάσουν τὸ κολοσιαῖον ποσὸν τῶν 25 δισεκατομ. δολλαρίων (750 δισεκατομ. δραχμαί).

Τὸ χρέος αὐτὸ καὶ ἡ ἀνώμαλος οἰκονομικὴ κατάστασις τῶν ἄλλων λαῶν μὲ τοὺς ὁποίους εἶχον ἐμπορικὰς σχέσεις αἱ Η.Π.Α., ὠδήγησαν εἰς τὴν οἰκονομικὴν κρίσιν τοῦ 1929, ἡ ὁποία συνεκλόνησεν ὄχι μόνον τοὺς χρεωμένους λαοὺς ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ἀμερικανικόν. Πρὸς θεραπείαν τοῦ κακοῦ αὐτοῦ ὁ Πρόεδρος Ροῦσβελτ μὲ τοὺς συνεργάτας του ἐφήρμοσε τὸ λεγόμενον «Νέον σχέδιον» (new deal), διὰ τοῦ ὁποίου ἐπέτυχε νὰ κερδίσῃ τὴν πίστιν μεταξὺ παραγωγῶν καὶ καταναλωτῶν καὶ νὰ ἐπιβάλλῃ πλήρη ἔλεγχον εἰς τὰς τραπεζὰς καὶ εἰς τὴν κυκλοφορίαν τοῦ νομίσματος.

Ἀλλὰ εἰς τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸν τοῦ λαοῦ τῶν Η.Π.Α. ἐσηματίσθη ἡ γνώμη ὅτι τίποτε τὸ ἀξιόλογον δὲν ἐκέρδισεν ἡ χώρα των ἀπὸ τὸν ἀ' παγκόσμιον πόλεμον καὶ ἐπομένως ὅτι αἱ Η.Π.Α. θὰ ἔπρεπε νὰ ἀπόσχουν ἀπὸ κάθε μελλοντικὸν πόλεμον. Διὰ νόμων ἀπηγορεύθη ὁ δανεισμὸς κεφαλαίων εἰς κάθε χώραν, ἡ ὁποία δὲν προσέβαινεν εἰς ἐξόφλησιν τῶν παλαιῶν χρεῶν· ἐπίσης ἡ πώλησις πολεμικοῦ ὕλικου ὡς καὶ ὁ δανεισμὸς εἰς πᾶσαν ἐμπόλεμον χώραν. Δηλαδή ἡ Ἀμερικὴ ἐπανῆλθεν εἰς τὸ «Δόγμα Μονρόε», πράγμα τὸ ὁποῖον θὰ ἡνύοι τὴν ἐχθρὰν τῆς Ἰαπωνίαν καὶ τὰ ἄλλα ἐπιθετικὰ κράτη νὰ κατακτοῦν ἀδυνάτους χώρας, διότι δὲν ἀντιμετώπιζον ζήτημα ἐξόδου τῆς Ἀμερικῆς εἰς πόλεμον.

Η ΑΓΓΛΙΑ

Ἡ Ἀγγλία ἀπὸ ἐδαφικῆς ἀπόψεως ἔλαβε τὴν «μερίδα τοῦ λέοντος» ἀπὸ ὅλας τὰς ἄλλας Δυνάμεις. Ἀπὸ τὴν Τουρκίαν ἀπέσπασε τὴν ἐπικυριαρχίαν ἐπὶ τῆς Παλαιστίνης, τῆς Ὑπεριορδανίας καὶ τοῦ Ἰράκ.

Ἐπίσης ἀπὸ τὴν Γερμανίαν ἀφῆρσε τὰς περισσοτέρας ἀποικίας τῆς Ἀφρικῆς. Τὸ κράτος τῆς Ἀγγλίας ἐξουσίαζε 450 καὶ πλέον ἑκατομύρια ἀνθρώπων. Ἐν τούτοις εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἀπεράντου βρετανικῆς αὐτοκρατορίας παρατηρεῖται μεγάλη ἀφύπνισις (ιδίως εἰς τὴν Ἰρλανδίαν, τὰς Ἰνδίας, τὴν Αἴγυπτον, εἰς τὴν Κύπρον κ.λ.).

Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τὰς μεταπολεμικὰς κυβερνήσεις τῆς ἀπασχολοῦν τὰ προβλήματα τῆς ἀνασυγκροτήσεως καὶ τῆς νομισματικῆς ἀσταθείας. Ἐπειδὴ ὁ περιορισμὸς τῶν ἐργοστασίων παραγωγῆς πολεμικῶν εἰδῶν ἐστέρησεν ἀπὸ ἐργασίαν χιλιάδας ἐργατῶν, ἐξερράγησαν πολλαὶ ἀπεργίαι καὶ ἐνισχύθη τὸ Ἐργατικὸν κόμμα, τὸ ὅποιον καὶ ἐσχημάτισε τὴν πρώτην κυβέρνησίν του τὸ 1923 με πρωθυπουργὸν τὸν Μὰκ Ντόναλτ.

Εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τὸ κυριώτερον πρόβλημα τοῦ ἀπασχολεῖ τὴν προσοχὴν τῆς Ἀγγλίας εἶναι ἡ ἀναχαίτισις τοῦ κομμουνισμοῦ. Διὰ νὰ ἐξουδετερώσῃ τὸν κίνδυνον αὐτὸν βοήθει τὴν Γερμανίαν νὰ ἀνασυγκροτηθῇ καὶ νὰ ἐξοπλισθῇ, ἀνέχεται δὲ τὴν ἐπεκτατικὴν δρᾶσιν τῆς φασιστικῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ἰαπωνίας. Ὅταν ὅμως ἀντελήφθη, ὅτι τὰ δικτατορικὰ καθεστῶτα τῶν τριῶν αὐτῶν Δυνάμεων ἠνώθησαν ἐναντίον τῶν ἀδυνάτων, τότε ἐκινήθη καὶ αὐτὴ πρὸς σύσφιγξιν τῶν σχέσεων μετὰ τὰς Η.Π.Α. καὶ τὴν Γαλλίαν, πού καὶ αὐτῶν ἡ ὑπαρξίς ἐκινδύνευσεν ἀπὸ τοὺς ἰδίους ἐχθρούς.

Η ΓΑΛΛΙΑ

Ἡ Γαλλία μετὰ τὸν πόλεμον, ἀφοῦ ἐπέτυχε τὴν ἐκδίκησιν, ἀπέβη ἡ ἰσχυροτέρα στρατιωτικὴ καὶ πολιτικὴ δύναμις τῆς Εὐρώπης. Ἐπὶ πλεόν ἐμεγάλωσε τὸ ἀποικιακὸν τῆς κράτος μετὰ τὴν ἀπόσπασιν γερμανικῶν ἀποικιῶν εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ μετὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς κηδεμονίας ἐπὶ τῆς Συρίας καὶ τοῦ Λιβάνου.

Ἡ ἄνοδος ὅμως τοῦ Μουσολίνι εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τοῦ Χίτλερ εἰς τὴν Γερμανίαν ἔθετε τὸν γαλλικὸν λαὸν εἰς ἀνησυχίαν, διότι καὶ οἱ δύο δικτάτορες ἐκινούντο εἰς βάρος αὐτοῦ. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἡ Γαλλία κατεσκεύασε μετὰ τεραστίαν δαπάναν εἰς τὰ πρὸς τὴν Γερμανίαν σύνορά της τὴν ὀχυρωματικὴν γραμμὴν Μαζινὸ καὶ διετήρει πάντοτε ἕνα τῶν μεγαλυτέρων στρατῶν τῆς Εὐρώπης. Παρ' ὅλα ταῦτα ἡ χώρα αὐτὴ δὲν εἶναι τόσον ἰσχυρὰ ὅσον ἄλλοτε, διότι ἔχει δημιουργηθῆ ἰσχυρὸν Σοσιαλιστικὸν κόμμα, τὸ ὅποιον ζητεῖ ριζοσπαστικὰ μέτρα ὑπὲρ

τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν ὑπαλλήλων, ἐνῶ τὰ δεξιὰ κόμματα ζητοῦν μεγαλύτεραν ἐνίσχυσιν τῆς ἀμύνης τοῦ γαλλικοῦ ἔθνους.

Η ΡΩΣΙΑ

Μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Μπρέστ Λιτόφσκ οἱ Σύμμαχοι ἐθεώρησαν τοὺς Ρώσους ὡς ἐχθροὺς των. Ἔστειλαν μάλιστα ὀλίγα ἑλληνογαλλικὰ στρατεύματα εἰς τὴν Οὐκρασίαν, διὰ νὰ βοηθήσουν ἐκείνους ποὺ ἀνθίσταντο ἐναντίον τῶν μπολσεβίκων· αὐτὸ ὅμως ἐνίσχυσε τοὺς κομμουνιστὰς ἡγέτας, διότι τοὺς ἔδωσε τὸ ἐπιχείρημα ὅτι προήσπιζον τὴν χώραν των ἀπὸ ξένην εἰσβολήν.

Παρ' ὅλ' αὐτά, οἱ Ρῶσοι ἐπαναστάται ἀντιμετώπιζον δυσκολίας διὰ νὰ σταθεροποιηθοῦν εἰς τὴν ἐξουσίαν. Διὰ τοῦτο ἐπέβαλον τὴν «Ἐρυθρὰν Τρομοκρατίαν», κατὰ τὸ πρότυπον τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως. Πᾶς διαφωνῶν πρὸς τὴν νέαν πολιτικὴν διέτρεχε τὸν κίνδυνον νὰ ἐξορισθῆ ἢ νὰ ἐκτελεσθῆ. Τὸ πολίτευμά των ὀργανώθη κατὰ τὸ συμπολιτειακὸν σύστημα καὶ λέγεται *Σοβιέτ*, δηλ. συμβούλιον ποὺ ἀντιπροσωπεύει τὴν τάξιν τῶν ἐργατῶν, τῶν στρατιωτικῶν καὶ τῶν χωρικῶν. Τὰ τοπικὰ σοβιέτ ἐκλέγουν ἀντιπροσώπους διὰ τὴν κεντρικὴν ἀρχήν, τὴν ΕΣΣΔ, δηλαδή τὴν Ἐνωσιν Σοβιετικῶν Σοσιαλιστικῶν Δημοκρατιῶν. Τοιαῦται δημοκρατίαι εἶναι ἡ τῆς Οὐκρασίας, Λευκορωσίας, Σιβηρίας, κλ., αἱ ὁποῖαι ἔχουν χωριστὰς κυβερνήσεις.

Μέχρι τοῦ 1924 τὴν Ρωσίαν ἐκυβέρνησεν ὡς ἀπόλυτος κύριος ὅλων τῶν Σοβιέτ ὁ Λένιν, ὁ ὁποῖος εἰργάσθη κυρίως διὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν ἐπιβίωσιν τοῦ νέου συστήματος. Κατόπιν ἡ ἐξουσία περιῆλθεν εἰς χεῖρας τοῦ ἰσχυροῦ ἡγέτου τῶν Σοβιέτ Ἰωσήφ Στάλιν, ὁ ὁποῖος ἀφωσιώθη κυρίως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας, τὴν δημιουργίαν βαρείας βιομηχανίας καὶ εἰς τὴν ἀνασυγκρότησιν τοῦ Ἐρυθροῦ Στρατοῦ.

Εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἡ Σοβιετικὴ Κυβέρνησις δὲν εἶχε πολλοὺς φίλους. Κατ' ἀρχὰς αἱ ἄλλαι κυβερνήσεις δὲν ᾔθελον νὰ τὴν ἀναγνωρίσουν. Ἀργότερον ὅμως, ὅταν οἱ κομμουνισταὶ ἤρχισαν νὰ ὀμιλοῦν ὀλιγώτερον περὶ ἀνατροπῆς τῶν ἀστικῶν καθεστώτων εἰς τὰς ἄλλας χώρας, ἡ σοβιετικὴ Ρωσία ἐπέτυχε τὴν ἀναγνώρισίν της καὶ ἔγινε δεκτὴ καὶ εἰς τὴν Κ.Τ.Ε.

Η ΙΤΑΛΙΑ

Ἡ Ἰταλία εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐπέτυχε διὰ τῶν συνθηκῶν εἰρήνης νὰ στερεώσῃ τὴν κυριαρχίαν της εἰς τὴν Ἀδριατικὴν, τὰ Δαδεδεκάνησα, τὴν

Τριπολίτιδα και την Κυρηναϊκήν και να γίνη ισχυρά δύναμις εις την Μεσόγειον.

Εις την έσωτερικήν πολιτικήν εμφανίζονται ανωμαλίαι ένεκα της μεγάλης ανάπτυξεως του κομμουνισμού, ό όποϊος έλέγχει τά εργατικά και ύπαλληλικά σωματεΐα και επιδιώκει να καταλάβη την έξουσίαν διά της επανάστασεως. Τότε, έπωφεληθείς της εκρύθμου αυτης καταστάσεως, ό Μπενίτο Μουσολίνι εισήλθεν εις την Ρώμην επί κεφαλής των «μελανοχιτώνων» του την 28ην 'Οκτώβριου 1922 και επέβαλε τον φασισμόν εις όλην την 'Ιταλίαν.

'Ο φασισμός είναι ένα πολιτεύμα ολοκληρωτικων συντηρητικων αρχων αντίθετον του κομμουνισμού. Οί όπαδοί του ονομάζονται φασίσται από την λατινικήν λέξιν *fascis* (δέσμη ράβδων μετά πελέκειος), που έσυμβόλιζεν εις τους αρχαίους Ρωμαίους την έξουσίαν.

'Ο Μουσολίνι είχε καισαρικός αντιλήψεις διά την 'Ιταλίαν. Έφρόνει δηλαδή ότι ή Μεσόγειος ανήκει εις τους 'Ιταλούς (*mare nostrum*) « ή θάλασσά μας ». Διά τον λόγον αυτόν κατά τον εμφύλιον πόλεμον των 'Ισπανων (1936 - 38) έβοήθησε τον στρατηγόν Φράνκο, ώστε να επιβληθή φασισμός και εις την 'Ισπανίαν. Το 1935 - 36 ό 'Ιταλός δικτάτωρ, παρά την αντίδρασιν της Κ.Τ.Ε., κατέλαβε την Αιθιοπίαν και τον 'Απρίλιον του 1939 απέβιβάσθη εις την 'Αλβανίαν, διά να έχη βάσιν έξορμήσεως προς την Βαλκανικήν. Έπειδή εις τας επεκτατικας επιδιώξεις του συναντούσε τας αντιδράσεις της Γαλλίας και 'Αγγλίας, ήνώθη με τον κυρίαρχον της Γερμανίας Χίτλερ και έσχημάτισαν τον «άξονα Βερολίνου - Ρώμης», ό όποϊος διηυρύνθη το 1940 με την συμμετοχήν της 'Ιαπωνίας⁽¹⁾ και συντόμως θά φέρη ανατροπήν της ίσορροπίας των Δυνάμεων.

Η ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Μετά την κατάλυσιν του μοναρχικού πολιτεύματος εις την Γερμανίαν επέβληθη δημοκρατία. Τα πρώτα βήματα της νεαρᾶς δημοκρατίας ήσαν δύσκολα, διότι αι μεταπολεμικαι κυβερνήσεις είχαν να αντιμετώπισουν δύσκολα προβλήματα: την ανασυγκρότησιν της χώρας, την όποίαν συνεκλόνιζον άπεργίαι και κινήματα, την έξεύρεσιν

1. 'Η νέα αυτή συμμαχία των ολοκληρωτικων κρατων παρέμεινε γνωστή με την διπλωματικήν έκφρασιν «Τρίγωνον Τόκιο - Βερολίνου - Ρώμης».

χρημάτων πρὸς πληρωμὴν τῶν πολεμικῶν ἐπανορθώσεων κ.ά. Ἡ ἀδυναμία τῆς Γερμανίας νὰ πληρώσῃ συνετέλεσεν εἰς τὴν κατάληψιν τῆς βιομηχανικῆς περιοχῆς τοῦ Ρούρ ἀπὸ γαλλικὰ στρατεύματα (1923) καὶ εἰς τὴν οἰκονομικὴν παράλυσιν τῆς Γερμανίας, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἐπέλθῃ ἐκμηδένισις τοῦ ἐθνικοῦ νομίσματος (πληθωρισμός). Ἀπὸ τὴν δύσκαλον αὐτὴν κατάστασιν ἔσωσε τὴν Γερμανίαν ἡ κυβέρνησις Στρέζεμαν, ἡ ὁποία ἐπέτυχε νὰ σταθεροποιήσῃ τὸ μάρκον καὶ νὰ ἐκκενωθῇ ἀπὸ τοὺς Γάλλους τὸ Ρούρ. Ὁ Στρέζεμαν μὲ τὸν πρωθυπουργὸν τῆς Γαλλίας Ἀριστείδην Μπριὰν υπέγραψαν τὸ περίφημον σύμφωνον τοῦ Λοκάρνο (1925). Δι' αὐτοῦ ἡ Γερμανία εἰσῆλθεν εἰς τὴν Κ.Τ.Ε. καὶ ἀνεγνώρισε τὴν συνθήκην τῶν Βερσαλλιῶν.

Ἐπ' ἀρκετὸν καιρὸν μὲ τὴν παροχὴν οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τὰ πράγματα ἔβαιον καλῶς εἰς τὴν Γερμανίαν. Ὅταν ὅμως λόγῳ τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως ἐχειροτέρευσαν, ὁ γερμανικὸς λαὸς ἀπέδωσε τοῦτο εἰς τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα καὶ ἐστράφη πρὸς νέαν ἡγεσίαν.

Τῆς καταστάσεως αὐτῆς ἐπωφελήθη ὁ Χίτλερ καὶ οἱ ὀπαδοὶ του, οἱ ὁποῖοι διεκήρυσσον ὅτι αὐτοὶ ᾔσαν οἱ μόνοι ἱκανοὶ νὰ ἀπαλλάξουν τὴν Γερμανίαν ἀπὸ τὰ δεινὰ τῆς. Ἐκαλοῦντο Ἐθνικοσοσιαλισταί, ἀλλὰ χάριν συντομίας ἀνεφέροντο ὡς «Ναζί». Ἐφερον ὑποκάμισα φαιόχροα καὶ ἐλάτρευον ὡς θεὸν τὸν Χίτλερ, τὸν ὁποῖον προσεφώνουν «Φύρερ» (ἀρχηγός).

Ο ΑΔΟΛΦΟΣ ΧΙΤΛΕΡ

Ὁ Ἀδόλφος Χίτλερ (1889 - 1945) ἦτο Αὐστριακός, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν παιδικὴν του ἡλικίαν ἔζησεν εἰς τὴν Γερμανίαν. Ἐκεῖ εἶχε γαλουχηθῆ μὲ τὰς ἰδέας τοῦ Παγγερμανισμοῦ καὶ εἶχεν ἀγαπήσει τοὺς ἄνδρας ἐκείνους, πού εἰργάσθησαν διὰ τὴν ἔνωσιν καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς Γερμανίας. Πρὶν ἀνέλθῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν, εἶχε γράψῃ ἓνα περίεργον βιβλίον «Ὁ Ἀγὼν μου», ὅπου ἐξέθετε τὰς ἰδέας του διὰ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ ἀπέναντι τῶν ἄλλων. Μὲ τοὺς φλογεροὺς λόγους του, ὅτι θὰ καταστήσῃ τὴν Γερμανίαν ἱκανὴν νὰ ἐπανακτήσῃ τὰ ἐδάφη καὶ τὴν δόξαν πού εἶχε χάσει, ἠλέκτριζε τὰ πλήθη· γρήγορα ἐγίνεν ἀγαπητὸς εἰς τοὺς ἀποκαρδιωμένους ἀπὸ τὴν ἤτταν Γερμανοὺς καὶ ἐθεωρήθη ὡς νέος ἀπόστολος τοῦ Παγγερμανισμοῦ.

Ἀφοῦ ἔγινε καγκελλάριος τὸ 1933 ὁ Χίτλερ, κατάρθωσε, μετὰ

τὸν θάνατον τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας Χίντεμποουργκ, νὰ ἐκλεγῆ ὁ ἴδιος πρόεδρος καὶ νὰ συγκεντρώσῃ εἰς χεῖρας του ὅλας τὰς ἐξουσίας (1934). Κύριος πλέον τῆς Γερμανίας ἀνέτρεψε τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα καὶ διέλυσεν ὅλα τὰ κόμματα· κατόπιν ἐπέβαλε λογοκρισίαν εἰς τὸν τύπον καὶ τὸ ραδιόφωνον καὶ ἔλεγχον καὶ εἰς αὐτὴν τὴν διδασκαλίαν τῶν σχολείων· τέλος κατεδίωξε τοὺς Ἑβραίους, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν κάθαρσιν τῆς γερμανικῆς φυλῆς.

Ὅταν ἤρχισε νὰ ὀργανώσῃ στρατὸν μὲ τὴν ἐπαναφορὰν τῆς ὑποχρεωτικῆς θητείας, ἀπέσυρε τὴν χώραν τοῦ ἀπὸ τὴν Κ.Τ.Ε. καὶ ἐπέδιωξε τὴν κατάργησιν τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιών.

Η ΙΑΠΩΝΙΑ

Ἡ Ἰαπωνία διὰ τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιών εἶχε λάβει τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Σαντούγκ εἰς τὴν βόρειον Κίναν καὶ τὰς γερμανικὰς ἀποικίας εἰς τὸν Εἰρηνικόν. Ἔτσι ἔγινεν ἡ ἰσχυροτέρα δύναμις εἰς τὴν Ἄπω Ἀνατολήν καὶ προσεπάθησε νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τὴν περιφέρειαν αὐτὴν ἓνα «Δόγμα Μουρόε», διὰ νὰ ἀπομακρύνῃ ἀπὸ ἐκεῖ τὰς ἄλλας δυνάμεις. Αὐταὶ ὅμως ἀντέδρασαν καὶ ἰδιαίτερος αἱ Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι, ὥστε ἡ Ἰαπωνία μετεβλήθη εἰς σφοδρὸν πολέμιον.

Ἀφοῦ ὑπέφερε πολὺ ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴν κρίσιν καὶ περισσότερον ἀπὸ τὰς πολιτικὰς διαταραχάς, εὔρε μὲ τὴν ἐπικράτησιν τῶν μιλιταριστῶν τὴν ὁδὸν τῆς ἀναδημιουργίας της.

Ἔτσι τὸ 1931, μὲ τὴν πρόφασιν ὅτι ἡ Κίνα παρεβίασεν ὄρισμένους ὅρους τῶν μετὰ τῆς Ἰαπωνίας συνθηκῶν, οἱ Ἰάπωνες εἰσέβαλον εἰς τὴν Μαντζουρίαν καὶ τὴν ἔφεραν ὑπὸ τὴν ἰαπωνικὴν ἐπιρροήν. Ἡ Κ.Τ.Ε. διεμαρτυρήθη διὰ τὴν εἰσβολήν, ἀλλὰ ἡ ἰαπωνικὴ κυβέρνησις ἀπήντησε ψυχρῶς ὅτι εἶναι δικαίωμά της νὰ τακτοποιῇ τὰς κινεζοἰαπωνικὰς διαφορὰς κατὰ τὴν ἀρέσκειάν της· ἀπέσυρε μάλιστα καὶ τοὺς ἀντιπροσώπους της ἀπὸ τὸ συνέδριον τῆς εἰρήνης.

Ἐπειδὴ ἡ Κ.Τ.Ε. εἶχε φανῆ ἀνίσχυρος νὰ ἐμποδίσῃ τὴν κατάκτησιν τῆς Αἰθιοπίας ἀπὸ τὴν φασιστικὴν Ἰταλίαν, οἱ Ἰάπωνες ἐπετέθησαν μὲ τεραστίαις δυνάμεις ἐναντίον τῆς Κίνας (1937) καὶ κατέλαβον τὰς εὐφορωτέρας περιφερείας τοῦ Πεκίνου, τοῦ Γιαγκι Τσέ, τῆς Σαγκάης καὶ τῆς Καντῶνος. Οἱ Κινεζοὶ ὅμως ὑπὸ τὸν Τσάγκ - Κάι - Σεκ ἀπεσύρθησαν εἰς τὰ ὄρη τῆς δυτικῆς Κίνας καὶ συνέχισαν τὸν ἀγῶνα ἐφοδιαζόμενοι ἀπὸ τὰς Δυτικὰς Δυνάμεις.

Τὸ 1940 ὑπὸ τὸ πρόσχημα καταπολεμήσεως τοῦ κομμουνισμοῦ, ἡ Ἰαπωνία προσεχώρησεν εἰς τὸν ἄξονα Βερολίνου - Ρώμης.

42 ΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΚΑ ΚΡΑΤΗ. Η ΕΛΛΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ

ΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΚΑ ΚΡΑΤΗ Η ΤΟΥΡΚΙΑ

Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1922 κατέλυσε τὸ σουλτανᾶτον καὶ ἐπέβαλε τὴν δημοκρατίαν. Πρόεδρος ἐξελέγη ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ, ὁ ὁποῖος ἐκυβέρνησε τὴν Τουρκίαν μέχρι τοῦ θανάτου του (1938). Οὗτος ὑπῆρξε σωτὴρ τῆς πατρίδος του καὶ μέγας ἀναμορφωτὴς καὶ σοφὸς σύμβουλος τοῦ τουρκικοῦ λαοῦ. Ἀπὸ τὸ σοβαρώτερα πολιτικὰ μέτρα του εἶναι τὸ προοδευτικὸν Σύνταγμα τοῦ 1925, πρὸ ἀντικατέστησε τὸ δύσχρηστον ἀραβικὸν ἀλφάβητον διὰ τοῦ λατινικοῦ καὶ παρέχωρει δικαίωμα ψήφου καὶ εἰς τὰς Ὀθωμανίδας.

Η ΑΛΒΑΝΙΑ

Ἡ Ἀλβανία, ἀφοῦ μετὰ τὴν διπλωματικὴν συμπαράστασιν τῆς Ἰταλίας μᾶς ἀφῆρσε τὴν βόρειον Ἠπειρον, ἔζησεν ὡς ἀνεξάρτητον κράτος ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τῶν μεγάλων Δυνάμεων. Τὸ 1939 ὅμως ἐπὶ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀχμέτ Ζώγου κατελήφθη αἰφνιδιαστικῶς ὑπὸ τῶν ἰταλικῶν στρατευμάτων καὶ προσηρτήθη εἰς τὴν Ἰταλίαν ὡς προτεκτοράτον αὐτῆς.

Η ΝΟΤΙΟΣΛΑΒΙΑ (ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ)

Ἡ Νοτιοσλαβία ἀπετελέσθη ἀπὸ τὴν Σερβίαν, τὸ Μαυροβούνιον, τὴν Σλοβενίαν, τὴν Κροατίαν, τὴν Βοσνίαν καὶ τὴν Ἑρζεγοβίνην. Ἦτο δηλαδὴ ἡ περισσότερον εὐνοηθεῖσα ἀπὸ τὰς διπλωματικὰς συνθήκας χώρα τῶν Βαλκανίων. Ἐπειδὴ ἀπέσπασε περιφερειακὰς τὰς ὁποίας διεκδικοῦσαν οἱ Βούλγαροι, οἱ Ἰταλοὶ, Αὐστριακοὶ καὶ Οὐγγροὶ, πρὸς ἐξασφάλισίν τῆς ἀπὸ πᾶσαν μελλοντικὴν ἀπειλήν, συνέπηξε μετὰ τὴν Ρουμανίαν καὶ τὴν Τσεχοσλοβακίαν τὸ 1921 τὴν «Μικρὰν Ἀντάντ», ἡ ὁποία ἐστηρίζετο κυρίως εἰς τὴν φιλίαν τῆς Γαλλίας.

Η ΡΟΥΜΑΝΙΑ

Ἡ Ρουμανία ἀπέσπασεν ἀπὸ τὴν Οὐγγαρίαν τὴν Τρανσυλβανίαν καὶ ἀπὸ τὴν Ρωσίαν τὴν Βεσσαραβίαν καὶ ἐδιπλωσιάσθη εἰς

έκτασιν. Τὰ ἄφθονα δημητριακά, τὰ κτηνοτροφικά καὶ δασικά προϊόντα καὶ περισσότερο τὸ πετρέλαιον καὶ τὰ καύσιμα ἀέρια τῆς δίδουν διεθνῆ σημασίαν καὶ προκαλοῦν τὰ λαίμαργα βλέμματα τῶν γειτόνων τῆς.

Η ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

Ἡ Βουλγαρία, ἡ ὁποία εἶχε συμπολεμήσει μὲ τὰς κεντρικὰς Δυνάμεις, ὑπέστη ὅπως καὶ ἐκεῖναι ἐδαφικὰς ἀπολείας καὶ ἔφερε βαρέως τοὺς ἐπιβληθέντας ὄρους τῆς εἰρήνης.

Ἡ Ἑλλάς, ἡ Γιουγκοσλαβία, ἡ Ρουμανία καὶ ἡ Τουρκία διὰ τὴν ἐξασφαλιστοῦν ἀπὸ πᾶσαν ἐχθρικήν εἰσβολὴν ὑπέγραψαν τὸ 1934 τὸ Σύμφωνον τῆς Βαλκανικῆς Συνεννοήσεως, εἰς τὸ ὁποῖον ἀργότερα προσεχώρησε καὶ ἡ Βουλγαρία.

Η ΕΛΛΑΣ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ

Μετὰ τὴν λήξιν τοῦ πολέμου ἡ πατρίς μας ἠῤῥῆξε τὰ ἔθνικὰ τῆς ἐδάφη ἀπὸ τὰ 121.000 τετρ. χιλιομ. τῶν βαλκανικῶν πολέμων εἰς 150.833 τ.χ. τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν· ἐπὶ πλέον ἐδίδετο ὑπόσχεσις τῆς Ἀγγλίας ὅτι θὰ μᾶς παρεχωροῦντο τὰ Δωδεκάνησα καὶ ἡ Βόρειος Ἡπειρος. Τὸ ὄνειρον τῶν ὁπαδῶν τῆς «Μεγάλης Ἰδέας» εἶχε γίνει σχεδὸν πραγματικότης καὶ ἡ Ἑλλάς ἀπέβη κράτος ἐπὶ τῶν δύο ἡπείρων καὶ τῶν πέντε θαλασσῶν. Ἦτο ἡ μεγαλύτερα ἑκτασις ποὺ ἔλαβεν ἡ χώρα μας κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Ἀπὸ τὸν ἐπάρατον ὅμως διχασμὸν καὶ τὰς διαφωνίας τῶν Συμμάχων πολὺ ἐνωρὶς τὰς ἐχάσαμεν, ὅπως θὰ ἱστορήσωμεν κατωτέρω.

Η ΕΛΛΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΥΚΡΑΝΙΑΝ, ΤΗΝ ΘΡΑΚΗΝ ΚΑΙ ΤΗΝ Μ. ΑΣΙΑΝ

Ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν κατάπαυσιν τῶν ἐχθροπραξιῶν οἱ Σύμμαχοι, μὲ γαλλικὴν πρωτοβουλίαν, ἀνέλαβον ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Μπολσεβίκων εἰς Οὐκρανίαν, ὅπου εἶχον ἐκραγῆ ἀντεπαναστατικά κινήματα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ τσαρικοῦ ἀξιωματικοῦ Ντενίκιν. Ἡ χώρα μας ὡς ὑποστᾶσα ὀλίγας θυσίας προσεκλήθη ἀπὸ τοὺς Συμμάχους νὰ στείλῃ ἐν σῶμα στρατοῦ εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ μετώπου τῆς Οὐκρανίας. Πράγματι τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1919 ὁ πρωθυπουργὸς Βενιζέλος ἔστειλεν ἐκεῖ δύο

ἐκλεκτὰς μεραρχίας. Ὁ στρατός μας ἐπολέμησε γενναίως ἐπὶ τρίμηνον εἰς Ὀδησσόν, Χερσῶνα καὶ Σεβαστούπολιν καὶ μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν Μπολσεβίκων ἐπέστρεψεν εἰς Ἑλλάδα.

Εἰς τὰ βλέμματα τῶν συμμάχων ἡ Ἑλλὰς ἐφαίνετο λίαν σταθερὸς παράγων διὰ τὴν ἀσπασμένην ἢ εὐρωπαϊκὴν τάξιν. Τότε ὁ Βενιζέλος, ἐπαφεληθεὶς τουρκικῶν διώξεων καὶ σφαγῶν εἰς Πέργαμον καὶ Ἀϊδίνιον, ἀπέσπευσε ἐντολὴν τῶν συμμάχων πρὸς ἀπόβασιν εἰς Σμύρνην, ὅπου ἀπεβιβάσθη ἡ I Μεραρχία τὴν 2/15 Μαΐου 1919 καὶ προέβη εἰς τὴν κατοχὴν τῆς πόλεως μετὰ τῆς ἐνδοχώρας τῆς.

Μετ' ὀλίγον ἐξεργάγη εἰς ἀνατολικὴν Θράκην τουρκικὸν κίνημα ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Τζαφέρ Ταγιάρ, τὸ ὅποιον κατεπνίγη ἀπὸ τὰς ἑλληνικὰς δυνάμεις. Ὁ στρατός μας σπεύσας πρὸς τοὺς ἀλυτρώτους ἀδελφοὺς Θράκας ἠχηματώτισεν πλησίον τῆς Ἀδριανουπόλεως τὸν Μπαγιάρ καὶ ἐφθασεν εἰς τὰ προάστια τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου ἐναυλόχει ὁ ἐνδοξὸς στόλος μας. Πρὸς ἐπικύρωσιν τῆς κατοχῆς τῆς Θράκης ἐπεσκέφθη αὐτὴν ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος ἀποθεωθεὶς ἀπὸ τοὺς ἐλευθερωθέντας κατοίκους τῆς.

Η ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ. ΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΕΙΣ Μ. ΑΣΙΑΝ

Ταυτοχρόνως ὅμως ἐξεδηλώθη κατὰ τοῦ σουλτάνου στρατιωτικὴ ἐπανάστασις ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ συνταγματάρχου Μουσταφᾶ Κεμάλ. Οὗτος ἔχων ἔδραν τὴν ἄσημον ἕως τότε Ἄγκυραν ἠγωνίζετο διὰ τὴν συγρᾶττησιν μιᾶς Τουρκίας πὺ κατέρρει, καλῶν ὑπὸ τὰς σημαίας του ὄλους τοὺς ἀδιαλλάκτους κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

Ἐνῶ αὐτὰ ἐξετυλίσσοντο ἐκεῖθεν τοῦ Αἰγαίου, εἰς Ἀθήνας ἀπέθνησκεν ἀπὸ δάγκωμα πιθήκου ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος (12 - 10 - 1920). Ἔτσι ἀνέκυπτε καὶ πάλιν *δυναστικὸν ζήτημα*. Ἡ κατάστασις ἐπεδεινώθη διὰ τῶν ἐκλογῶν τῆς 1ης Νοεμβρίου, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἔδωκε τὴν πλειοψηφίαν εἰς τὰ κόμματα τῶν βασιλοφρόνων· ὁ Βενιζέλος ἔφυγεν εἰς Παρισίους ἀποσυρόμενος τῆς πολιτικῆς. Ἡ σχηματισθεῖσα ὑπὸ τὸν Δημ. Ράλλην κυβέρνησις διεξήγαγεν ἀμέσως *δημοψήφισμα*, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ λαὸς ἀπεφάνθη ὑπὲρ τῆς ἐπαναφορᾶς τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου. Ὁ ἐξόριστος βασιλεὺς ἐπέστρεψεν εἰς τὸν θρόνον του γενόμενος ἐνθουσιωδῶς δεκτὸς (6 - 12 - 20), ἀλλὰ οἱ σύμμαχοι διεμαρτυρήθησαν διὰ τὴν παλινῶρθωσιν. Ἡ κυβέρνησις ἀπῆντησεν ὅτι «αὐτὸ ἀπεφάσιεν ὁ λαός».

Ἡ νέα κυβέρνησις μὲ πρωθυπουργὸν τὸν *N. Καλογερόπουλον* καὶ σύμπραξιν τοῦ Δ. Γούναρη, ἐνῶ τὸ κεμαλικὸν κίνημα ἤδη ἀπετέλει πληγὴν εἰς τὰ πλευρὰ τῆς Ἑλλάδος, δὲν ἐπεδιώξε συνεννόησιν μὲ τὸν Κεμάλ, ἀλλὰ ἐπροτίμησε νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τοὺς συμμάχους ἐλευθερίαν δράσεως πρὸς καταστολὴν τοῦ κινήματος. Ἐπὶ τῶν ἐλληνικῶν ἐπιδιώξεων σοβαρὰ προσκόμματα προέβαλλον οἱ Ἴταλοί, οἱ ὁποῖοι φοβούμενοι, μήπως ἡ Ἑλλάς ἀποβῆ ἰσχυρὰ δύναμις εἰς τὴν Μεσόγειον, ὅπου ἔστρεφον τὰς βλέψεις των, μετήρχοντο ἐξ ἀντιζηλίας πᾶν μέσον πρὸς ματαίωσιν τῶν ἐλληνικῶν σχεδίων. Ἡ Γαλλία ἐξ ἄλλου, ἐκδικουμένη τὴν ἐπάνοδον τοῦ Κωνσταντινου, ἐνεφανίζετο ἐχθρική πρὸς ἡμᾶς, ἐνῶ πρὸς τοὺς Τούρκους παρεῖχεν ἀφειδῶς ἐφόδια. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ρῶσοι διέθεσαν ἄφθονον πολεμικὸν ὕλικὸν πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ Κεμάλ, τοῦ ὁποῖου αἱ δυνάμεις κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1921 ἔφθασαν τὰς 88.000 ἐνόπλων ἀνδρῶν καὶ 250 πυροβόλα.

Παρὰ ταῦτα ἡ ἐλληνικὴ στρατιὰ ἐπετέθη κατὰ τοῦ ἰσχυροῦ ἐχθρικοῦ μετώπου *Δορυλαίου* (Ἑσκή Σεχίρ) καὶ Ἀφίων *Καραχισάρ* καὶ τὸ διέσπασε· κατόπιν, ἀφοῦ διέβη τὴν *Ἀλμυρὰν Ἐρημον*, ἔφθασεν εἰς τὸν ποταμὸν *Σαγγάριον* (Αὐγ. 1921). Εἰς τὰς μάχας αὐτὰς ἡ ἀνδρεία τοῦ Ἑλληνοῦ ὑπῆρξεν ἀπαράμιλλος: αἱ μάχαι τοῦ *Καλὲ Γκρότο*, *Γιλντιζ Ντάγ*, *Πολατλί* ἔχουν κάτι τὸ ὑπεράνθρωπον καὶ ἐπικόν. Τὸ Γόρδιον κατελήφθη καὶ ὁ στρατός μας ἔφθασεν εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Ἀγκύρας (35 χιλμ.). Ἀλλὰ τὸν Σεπτέμβριον, κατόπιν τουρκικῆς ἀντεπιθέσεως, ἠναγκάσθη ἀπὸ ἔλλειψιν ἐφεδρειῶν νὰ συμπτυχθῇ ἐπὶ τῆς γραμμῆς Ἑσκή Σεχίρ - Ἀφίων *Καραχισάρ*.

Ἡ κατάστασις ἦτο ἤδη ἀπελπιστικὴ: στρατιωτικῶς καὶ οἰκονομικῶς ἡ Ἑλλάς εἶχεν ἐγκαταλειφθῆ μόνη, ἐνῶ οἱ Τούρκοι συνεχῶς ἀνεφωδιάζοντο ὑπὸ τῶν συμμάχων, τὸ δὲ χειρότερον ἦτο ὅτι ὁ διχασμὸς τῶν Ἑλλήνων παρέλυε τὴν διάθεσιν πρὸς λῆψιν θαρραλέων ἀποφάσεων, ἐφ' ὅσον ὑπῆρχεν ἀκόμη καιρὸς.

Περὶ τὰς ἀρχὰς Ἀπριλίου 1922 ἐσχηματίσθη κυβέρνησις τῶν Στρατοῦ καὶ Γούναρη μὲ πρωθυπουργὸν τὸν *Πέτρον Πρωτοπαπαδάκη*. Ἐπειδὴ ἡ χώρα ἐστερεῖτο χρημάτων, ὁ Πρωτοπαπαδάκης προέβη εἰς ἐσωτερικὸν ἀναγκαστικὸν δάνειον διὰ διχοτομήσεως τοῦ ἐθνικοῦ νομίσματος πρὸς ἐξεύρεσιν τῶν ἀναγκαίων πόρων διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ στρατοῦ.

Η ΚΑΤΑΡΡΕΥΣΙΣ ΤΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ

Τὴν διοίκησιν τῆς στρατιᾶς, ἡ ὁποία διῆλθε δύσκολον χειμῶνα ἔνεκα πολλαπλῶν ἐλλείψεων, ἀνέλαβεν ἀπὸ τοῦ Μαΐου νέος ἀρχιστράτηγος, ὁ Χατζηανέστης. Αὐτὸς μετέφερε δυνάμεις ἐκ τοῦ μετώπου Μ. Ἀσίας εἰς Θράκην πρὸς σχεδιαζομένην κατάληψιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὀριστικὴν λύσιν τοῦ πολέμου, ἀλλὰ οἱ σύμμαχοι οὐδὲν ἐπέτρεψαν τοιαύτην ἐνέργειαν. Καὶ ἐνῶ ἡ ἐλληνικὴ γραμμὴ ἐξησθένησεν, ὁ Κεμάλ τὴν 13 - 8 - 22 ἐξαπέλυσε θυελλώδη ἐπίθεσιν ἐναντίον τοῦ μετώπου Ἀφίων Καραχισάρ. Ἀφοῦ ἤνοιξε ρῆγμα εἰς Τουμλοῦ Μπουνάο, ἐπέτυχε τὴν πλήρη διάσπασιν τῆς ἐλληνικῆς παρατάξεως, ἐνῶ συγχρόνως ἰσχυρὸν ἵππικὸν τοῦ ἐχθροῦ ἀπέκοπτε τὰς ὁδοὺς ὑποχωρήσεως. Ἐκ τῶν στρατιωτῶν μας χιλιάδες

Εἰκ. 44. Ὁ Χρυσόστομος Σμύρνης

ἠχμαλωτίσθησαν, ἐνῶ ἄλλοι ὑπεχώρησαν πρὸς τὰ παράλια. Ὁ στρατός ὁ ὁποῖος ἐμάχητο συνεχῶς σχεδὸν ἐπὶ μίαν δεκαετίαν χωρὶς νὰ γνωρίσῃ τὴν ἤτταν, φυσικὸν ἦτο, καταπεπονημένος καὶ κακῶς συντηρούμενος, νὰ κλονισθῇ καὶ νὰ ὑποκύψῃ.

Εἰς τὰς 8 Σεπτεμβρίου κατελήφθη ἡ Σμύρνη, τὴν ὁποίαν οἱ ἄτακτοι Τοῦρκοι (Τσέτες) παρέδωσαν εἰς τὸ πῦρ. Ἐκ τῶν 250.000 Ἑλλήνων καιοίκων τῆς 50 χιλ. ἐσφάγησαν ὑπὸ τοῦ ἀφηνιάσαντος τουρκικοῦ ὄχλου· μεταξύ τῶν θυμάτων κατεκρεουργήθη καὶ ὁ ἐπίσκοπος Χρυσόστομος.

Κατὰ τὰς τραγικὰς ἐκεῖνας ἡμέρας πλέον τοῦ ἐνὸς ἑκατομμυρίου Ἑλληνας τῆς Μ. Ἀσίας, ἀφοῦ εἶδον τὰς οἰκίας των νὰ καίωνται, τοὺς ἀδελφούς των νὰ σφάζονται καὶ τὰ ἀγαθὰ των νὰ διαρπάζονται, σω-

ματικά και ψυχικά ράκη, ἐρίπτον-
το εἰς τὴν θάλασσαν ἢ προσεπάθουν,
ἀλλόφρονες, μὲ πᾶν μέσον νὰ δια-
φύγουν ὡς πρόσφυγες εἰς τὴν ἐλευ-
θέρην Ἑλλάδα.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΠΛΑΣΤΗΡΑ

Μετὰ τὴν κατάρρευσιν τοῦ με-
τώπου καὶ ὑπὸ τὰ πλήγματα τῆς
συμφορᾶς ἡ κυβέρνησις ἔπεσεν καὶ
ἐσχηματίσθη νέα ὑπὸ τὸν Ν. Τριαν-
ταφυλλᾶκον. Τὴν 12ην ὅμως Σεπτεμ-
βρίου ἐξεργάγη κίνημα εἰς Χίον καὶ
Λέσβον, ἔπου διεπεραιοῦντο τμή-
ματα τοῦ ὑποχωροῦντος στρατοῦ.
Τὴν ἐπομένην αἱ ἐπαναστατικαὶ δυ-
νάμεις ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν συν-
ταγματάρχων Ν. Πλαστήρα, Στυλ.
Γονατᾶ καὶ τοῦ πλοιαρχοῦ Δ. Φωκᾶ
κατέπλευσαν εἰς Λαύριον. Ὁ βασι-
λεὺς παρητήθη ὑπὲρ τοῦ διαδόχου
Γεωργίου. Ἐγίνε τότε κυβέρνησις
στρατιωτικὴ ὑπὸ τὸν Γονατᾶν, ἐνῶ
ὁ Πλαστήρας παρέμεινεν ἀρχηγὸς
τῆς ἐπαναστάσεως.

Ἐκ τῶν πρώτων φροντίδων τῆς κυβερνήσεως αὐτῆς ἦτο ἡ τιμο-
ρία τῶν θεωρηθέντων ὑπευθύνων τῆς καταστροφῆς, πέντε πολιτικῶν
καὶ τοῦ ἀρχιστρατήγου. Οἱ «Ἐξ»⁽¹⁾ κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον ὑπὸ
ἐκτάκτου στρατοδικείου καὶ ἐξετελέσθησαν εἰς τὸ Γουδί (15 - 11 -
1922). Ἡ θανάτωσις αὕτη ὥζυνε τὰ πάθη καὶ ἐμεγάλωσε τὸν διχασμὸν,
ὁ ὁποῖος θὰ ἐπιφέρει ἀργότερον ἀλλεπάλληλα κινήματα καὶ τάσιν πρὸς
ἀνωμάλους λύσεις εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῆς χώρας.

1. Γούναρης, Στράτος, Θεοτόκης, Πρωτοπαπαδάκης, Μπαλτατζῆς καὶ ὁ
ἀρχιστράτηγος Χατζηανέστης.

Εἰκ. 45. Ὁ βασιλεὺς Γεώργιος Β΄

Ἐν τῷ μεταξύ πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἀπειλουμένης δυτικῆς Θράκης συνεκροτεῖτο ταχέως παρὰ τὸν Ἐβρον ἀξιόμαχος στρατὸς ὑπὸ τὴν σπιθαρὰν διοίκησιν τοῦ στρατηγοῦ Θ. Παγκάλου. Τὴν «Στρατιὰν τοῦ Ἐβρου» ἐχρησιμοποίησεν ὡς ἄγρυπνον φρουρὸν τοῦ ἐθνικοῦ ἐδάφους ἢ Ἑλλάς καὶ ἐστάθη ὡς ἴσος πρὸς ἴσον κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις πρὸς σύναψιν τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης.

Ἡ ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΛΩΖΑΝΝΗΣ. Ἡ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

Ἡ νέα συνθήκη, ὑπογραφεῖσα εἰς Λωζάννην τὸν Ἰούλιον τοῦ 1923, ἀνεγνώρισε τὰ δικαιώματα τῆς Τουρκίας ἐφ' ὅλης σχεδὸν τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τοῦ ἐδάφους, τὸ ὅποιον κατεῖχεν αὕτη εἰς Εὐρώπην μετὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καθὼς καὶ ἐπὶ τῶν νήσων Τενέδου καὶ Ἰμβρου.

Ἐν καὶ ἡμισυ περίπου ἑκατομμύριον Ἑλλήνων ἐξηναγκάσθη νὰ ἐκπατρισθῇ καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς Ἑλλάδα, ἐνῶ 350 χιλιάδες μωαμεθανοὶ τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου ἐπέστρεψαν εἰς Τουρκίαν πρὸς ἐγκατάστασιν. Οἱ Τοῦρκοι ἐπὶ πλέον ἐπέμεναν εἰς πληρωμὴν ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος μεγάλων ἀποζημιώσεων καὶ εἰς τὴν ἐκδίωξιν τοῦ Πατριαρχείου ἀπὸ τὸ Φανάριον. Ἐπὶ τῶν τελευταίων αὐτῶν ἀξιώσεων ὑπεχώρησαν, μόνον ὅταν ὁ Πάγκαλος ἐκίνητοποίησε τὴν στρατιὰν διὰ νὰ εἰσβάλῃ εἰς ἀνατολικὴν Θράκην.

Διὰ τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης καθωρίσθησαν τελικῶς αἱ διαφοραὶ μας μετὰ τὴν Τουρκίαν καὶ ἐλύθη τὸ χρόνιον «Ἀνατολικὸν ζήτημα». Ἐπίσης αὕτη ἀπετέλεσε τὸν θεμέλιον λίθον, ὅπου ἐστηρίχθη τὸ οἰκοδόμημα τῆς ἐλληνοτουρκικῆς φιλίας.

Ἡ ΑΝΑΚΗΡΥΞΙΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ (ΜΑΡΤΙΟΣ 1924)

Ταραχώδης ὅμως ὑπῆρξεν ὁ πολιτικὸς βίος τῆς χώρας καὶ μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ πολέμου καὶ τὴν ἐπιβολὴν τῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος ἐνωρὶς ἀπεμακρύνθη ὑπὸ τῆς ἐπαναστατικῆς κυβερνήσεως, ἣ ὅποια ἀνέθεσε τὴν ἀντιβασιλείαν εἰς τὸν γηραιὸν ναύαρχον Κουντουριώτην, ἐνῶ τὰ βασιλόφρονα κόμματα δὲν ἔλαβον μέρος εἰς τὰς ἐκλογάς.

Πρώτην κοινοβουλευτικὴν κυβέρνησιν ἐσχημάτισεν ὁ Βενιζέλος καὶ μετὰ ἓνα μῆνα (11 Φεβρ. 1924) ὁ Καφαντάρης, ὁ ὅποιος ἐντὸς

ὀλίγου χρόνου παρητήθη. Τοῦτον διεδέχθη ὁ ἀρχηγὸς τῆς Δημοκρατικῆς Ἐνώσεως Ἀλέξ. Παπαναστασίου. Οὗτος προεκάλεσε ψήφισμα τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, διὰ τοῦ ὁποίου ἀνεκηρύσσεται ἡ Δημοκρατία (25 Μαρτίου 1924) μὲ προσωρινὸν Πρόεδρον τὸν Κουντουριώτην. Ἡ πολιτικὴ ἀστάθεια ἐπέφερε τὴν πτώσιν τῆς κυβερνήσεως Παπαναστασίου, τὸν ὁποῖον ἀντικατέστησεν ὁ Ἄνδρ. Μιχαλακόπουλος. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἀνετράπη διὰ πραξικοπήματος τοῦ στρατηγοῦ Παγκάλου, ὁ ὁποῖος διέλυσε τὴν Βουλὴν καὶ ἀνεκήρυξε τὸν ἑαυτόν του δικτάτορα. Τὸν Αὐγούστου τοῦ 1926 ὁ δικτάτωρ ἔπεσε κατόπιν κινήματος τοῦ στρατηγοῦ Γεωργ. Κονδύλη, ὁ ὁποῖος τὸν Νοέμβριον τοῦ ἰδίου ἔτους διεξήγαγεν ἐκλογάς, ἐκ τῶν ὁποίων ἐσχηματίσθη ὑπὸ τὸν Ἄ. Ζαῖμην «οἰκουμενικὴ κυβέρνησις», μὲ σύμπραξιν δηλ. ὄλων τῶν κομμάτων.

Μετὰ τὴν ὀδυνηρὰν περικοπὴν τῶν συνόρων μας διὰ τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης ἀξιοθαύμαστος ὑπῆρξεν ἡ προσπάθεια τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ νὰ ἐπουλώσῃ τὰς πληγὰς του. Κατώρθωσε δηλαδή, παρὰ τὴν ἀνώμαλον πολιτικὴν ζωὴν, νὰ λύσῃ τὸ δυσκολώτερον πρόβλημα τῆς ἀπορροφῆσεως $1\frac{1}{2}$ ἑκατομμ. προσφύγων, οἱ ὁποῖοι ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπέβησαν πολύτιμα παραγωγικὰ στοιχεῖα τοῦ τόπου. Παραλλήλως ἠδυνήθη ὁ λαὸς μας νὰ ἀναδιοργανώσῃ τὴν γεωργίαν του, νὰ ἀναγεννήσῃ τὴν καταστραφεῖσαν ἐκ τοῦ πολέμου ἐμπορικὴν ναυτιλίαν, νὰ δημιουργήσῃ σοβαρὰν βιομηχανίαν καὶ νὰ σημειώσῃ προόδους καὶ εἰς τοὺς ἄλλους κλάδους τῆς ἐθνικῆς ζωῆς.

Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων ἐξῆλθε πανίσχυρον ἀπὸ τὰς ἐκλογάς τοῦ 1928 καὶ ὁ Βενιζέλος ἐσχημάτισε τὴν κυβέρνησιν «τῆς τετραετίας», κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας τὰ σπουδαιότερα γεγονότα εἶναι : ἡ σύναψις ἑλληνοτουρκικῆς φιλίας (1930), ἡ ἴδρυσις τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς πρὸς προστασίαν τῶν ἀγροτῶν καὶ ἐνίσχυσιν τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς, ἡ ἐκτέλεσις σειρᾶς ἐγγειοβελτιωτικῶν ἔργων εἰς Μακεδονίαν καὶ ἡ μεγάλη κρατικὴ μέριμνα ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς Παιδείας.

Μετὰ τὴν ἐκπνοὴν τῆς τετραετίας καὶ κατόπιν ἀλλεπαλλήλων ἐκλογῶν τὴν πλειοψηφίαν ἔλαβε τὸ Λαϊκὸν κόμμα, τοῦ ὁποῖου τὸν ἀρχηγὸν Παν. Τσαλδάρην ἐπεχείρησε νὰ ἀνατρέψῃ διὰ πραξικοπήματος (6 - 3 - 1933) ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν ὁμως αὐτοῦ ἀνῆλθεν εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ Τσαλδάρης, ὁ ὁποῖος ἐκυβέρνησε μὲ πραότητα.

Η ΠΑΛΙΝΟΡΘΩΣΙΣ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ

Τὴν 1 Μαρτίου τοῦ 1935 εἰς μερικὰς φρουρὰς τῆς πρωτεύουσας καὶ εἰς τὸν Ναύσταθμον ἐξεδηλώθη στασιαστικὸν κίνημα. Ὁ στόλος ἀπέπλευσεν εἰς Κρήτην, ὅπου εὕρισκετο ὁ Βενιζέλος. Οἱ στασιασταὶ εἰς Ἀθήνας κατεβλήθησαν αὐθημερόν. Τὰς ἐπικινδύνους ὅμως συγκεντρώσεις ἐπαναστατικῶν δυνάμεων εἰς τὸν Στρυμόνα ἐξουδετέρωσεν ὁ στρατηγὸς Γ. Κονδύλης διὰ κεραυνοβόλου ἐνεργείας. Οἱ Βενιζέλος καὶ Πλαστήρας κατέφυγον εἰς τὸ ἐξωτερικόν, δύο δὲ ἐκ τῶν πρωταιτιῶν κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον⁽¹⁾ καὶ ἄλλοι εἰς ἐξορίαν.

Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως ἡ Ἐθνοσυνέλευσις διὰ ψήφισματος (10 - 10 - 1935) ἐκήρυξεν ἔκπτωτον τὴν δημοκρατίαν καὶ ἐπανέφερε τὴν βασιλείαν. Ἐν τῷ μεταξύ ὁ βασιλεὺς συνητήθη μετὰ τοῦ Βενιζέλου εἰς Παρισίους καὶ τὸ πικρὸν παρελθὸν τοῦ διχασμοῦ ἐρρίπτετο εἰς τὴν λήθην. Ἐπηκολούθησε δημοψήφισμα καὶ τὴν 25ην Νοεμβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους ὁ βασιλεὺς Γεώργιος μετὰ τοῦ διαδόχου Παύλου ἐπανήρχετο εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Εὐθὺς ἀμέσως ἐσχηματίσθη κυβέρνησις «ὑπηρεσιακὴ» μὲ πρωθυπουργὸν τὸν Κ. Δεμερτζῆν, ἡ ὁποία ἔδωκε πλήρη ἀμνηστίαν εἰς τοὺς κινήματίας.

Η ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ ΤΗΣ 4ης ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ (1936)

Ἐπηκολούθησαν ἐκλογαὶ (26 - 1 - 36), ἀλλὰ δὲν ἔφεραν τὴν ἀναμενομένην γαλήνην τοῦ τόπου οὔτε καὶ τὴν εἴσοδον τῆς χώρας εἰς τὴν πολιτικὴν ὁμαλότητα. Τὸ Φιλελεύθερον κόμμα ἔλαβε μικρὰν πλειοψηφίαν καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ σχηματίσῃ κυβέρνησιν· διὰ τοῦτο ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Θεμ. Σοφοῦλης ἐζήτησε ψῆφον ἀνοχῆς τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος, ἐνῶ καὶ τῶν ἄλλων κομμάτων αἱ διαθέσεις δὲν ἐξησφάλιζον οὔτε ἰσχυρὰν οὔτε ἀπλῶς δυναμένην νὰ ὑπάρξῃ κυβέρνησιν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὁ προεδρεύων τῆς κυβερνήσεως Ἰωάννης Μεταξᾶς — ἐπειδὴ ἐν τῷ μεταξύ εἶχεν ἀποθάνει ὁ Δεμερτζῆς — ἀπεφάσισε νὰ διαλύσῃ τὴν Βουλὴν (4 Αὐγούστου 1936) καὶ νὰ διοικήσῃ δικτατορικῶς.

Ἡ δικτατορικὴ κυβέρνησις κατήργησε μερικὰς θεμελιώδεις διατάξεις τοῦ Συντάγματος καί, ἀφοῦ κατέστησεν ἀκινδύνους διὰ τὴν χώραν τοὺς κομμουνιστὰς καὶ τοὺς ἀντιφρονούντας, ἔστρεψε τὴν προσοχὴν

1. Οἱ στρατηγοὶ Παπούλας, πρῶν ἀρχιστράτηγος εἰς Μ. Ἀσίαν καὶ Κοιμῆσις, διοικητὴς τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ.

Είκ. 46. 'Ο 'Ιωάννης Μεταξᾶς με
τὸν βασιλέα Γεώργιον Β'

της εἰς τὴν συγκρότησιν τῶν ἐνό-
πλων δυνάμεων καὶ ἔλαβεν ἰδιαιτέ-
ρως δραστήρια μέτρα πρὸς ὀχύρωσιν
τῶν βορείων συνόρων μας. Παραλ-
λήλως ὁ Μεταξᾶς ἠῤῥησε τοὺς μι-
σθοὺς καὶ τὰ ἡμερομίσθια καὶ με-
τὴν ἴδρυσιν τοῦ θεσμοῦ τῶν Κοι-
νωνικῶν Ἀσφαλίσεων (Δεκέμβριος
1937) ἐκέρδισε τὰς συμπαθείας τῶν
ἐργατοῦπαλλήλων. Περισσότερον ὅ-
μως ἐνίσχυσε τὴν θέσιν του εἰς τὴν
ἐξουσίαν ἢ ἀνθελληνικὴ πολιτικὴ τῆς
Ἰταλίας εἰς τὰ Δωδεκάνησα καὶ
τὴν Ἀλβανίαν καὶ τὰ ἀπειλητικὰ
σύννεφα ποὺ ἐκάλυπτον ἤδη τὸν δι-
εθνῆ ὀρίζοντα λόγῳ τῆς ἐπερχομένης
καταιγίδος τοῦ β' παγκοσμίου
πολέμου.

43 Η ΕΥΡΩΠΗ ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΑΡΑΜΟΝΑΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ἡ διαρρεύσασα ἀπὸ τῆς ὑπογραφῆς τῶν συνθηκῶν εἰρήνης μέχρι
τοῦ 1939 εἰκοσαετία ὁμοιάζει μᾶλλον πρὸς ἀνακωχὴν, ἀφοῦ ἡ εἰρήνη
ἐκείνη δὲν ἦτο κατ' οὐσίαν παρὰ ἔνοπλος ἀνακωχή.

Τὸ συναφθὲν εἰς Λοκάρνο σύμφωνον ἐφάνη ὅτι ἐστερέωσε πρὸς
στιγμὴν τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν καὶ ἀπεμάκρυνε τὸν πόλεμον.
Ἰπὸ τὴν εὐμενῆ μάλιστα ἐπίδρασιν αὐτοῦ ὑπεγράφη τὸ 1928 εἰς Πα-
ρισίους τὸ σύμφωνον Μπριὰν - Κέλλογκ. Διὰ τούτου ἰδρύετο «Συμβού-
λιον Ἀσφαλείας», τοῦ ὁποίου σκοπὸς ἦτο ἡ διὰ κοινῆς ἐνεργείας ἀντι-
μετώπισις παντὸς ἐπιτιθεμένου. Τὸ σύμφωνον αὐτὸ προσέλαβε μεγάλην
σημασίαν, διότι τὸ ὑπέγραψαν καὶ αἱ Ἠνωμένα Πολιτεῖαι, καὶ διότι
συνετέλεσεν, ὥστε τὰ κράτη τὰ μετέχοντα τῆς Κ.Τ.Ε. νὰ φθάσουν εἰς 62.

Ἡ ἐπικράτησις ὅμως εἰς τὴν Ἰταλίαν τοῦ φασισμού, ὁ ὁποῖος ἐζή-
τει νὰ ἐπανιδρύσῃ τὴν ρωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν, καθὼς καὶ τὰ συνεχῆ

ἀπὸ τοῦ 1931 πραξικοπήματα τῶν Ἰαπῶνων εἰς Μαντζουρίαν καὶ Κίναν ἐδημιούργουν ἀλλεπαλλήλους κρίσεις τῆς Κ.Τ.Ε. Ἄλλα τὰ νέφη ἐπυκνώθησαν εἰς τὸν εὐρωπαϊκὸν ὀρίζοντα μὲ τὴν ἐμφάνισιν τῶν χιτλερικῶν ἀστραπῶν, αἱ ὁποῖαι προεμήνουσιν σοβαρωτέραν ἀπειλήν.

Ὁ Χίτλερ ἀπὸ τῆς ἀνόδου του εἰς τὴν ἐξουσίαν ἐπεδίωξε νὰ καταστήσῃ τὴν Γερμανίαν τόσον ἰσχυράν, ὥστε καμμία χώρα νὰ μὴ τολμήσῃ νὰ τὴν ἀντιμετωπίσῃ μόνῃ. Ἰσχυρίζετο φανερά ὅτι ἡ συνθήκη τῶν Βερσαλλίων ἦτο θηλειὰ εἰς τὸν λαὸν τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ καὶ ἔπρεπε νὰ κοπῆ.

ΤΑ ΠΡΑΞΙΚΟΠΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΔΙΚΤΑΤΟΡΩΝ

Πρῶτον βῆμα τοῦ Χίτλερ ἦτο ἡ κατάληψις τῆς Ρηνανίας ὀλίγον πρὸ τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων τοῦ Βερολίνου (1936).

Ἐξ ἄλλου καὶ εἰς τὸν ἰσπανικὸν ἐμφύλιον πόλεμον (1936 - 1938) οἱ δύο δικτάτορες εἶχον ἐνισχύσει μὲ ἄνδρας καὶ ὅπλα τὸν στρατηγὸν Φράνκο, διὰ νὰ ἐγκαταστήσῃ φασιστικὸν καθεστῶς, ἐνῶ συγχρόνως ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωσις ὑπεστήριξε τοὺς ἀριστερούς. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀπεχώρησαν ἀπὸ τὴν Κ.Τ.Ε., ἡ ὁποία ἔπνεε τὰ λοιπίθια, ἡ Γερμανία καὶ Ἰαπωνία, πὺ τὰς ἠκολούθησε καὶ ἡ Ἰταλία (1937).

Ἐνῶ οὕτως εἶχον τὰ πράγματα καὶ μὲ τὸ ἐπιχείρημα ὅτι ὁ αὐστριακὸς λαὸς ἔχει κοινὸν δεσμόν μὲ τοὺς Γερμανοὺς, ὁ Χίτλερ ἐπραγματοποίησε τὸ «ἄνσλους», δηλ. τὴν ἔνωσιν Γερμανίας - Αὐστρίας, διὰ τῆς εἰσβολῆς γερμανικῶν στρατευμάτων.

Ἐνεκα τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς («κατευνασμοῦ») πρὸς τοὺς δικτάτορας, ὁ ἡγέτης τῶν Ναζιστῶν ἐνθαρρυνθεὶς δὲν ἐβράδυνε νὰ ἀπαιτήσῃ περισσότερα, μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι οὐδεὶς θὰ τοῦ ἐναντιωθῆ. Ἐπιδιώκων καὶ πρὸς ἀνατολὰς ἐπέκτασιν τῆς Γερμανίας δημιουργεῖ ζήτημα («προστασίας τῶν διωκομένων γερμανικῶν μειονοτήτων») εἰς τὴν Σουδητιάν τῆς Τσεχοσλοβακίας.

Διὰ νὰ προλάβουν τὴν χιτλερικὴν ἀπειλήν οἱ πρωθυπουργοὶ τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας *Τσάμπερλαιν* καὶ *Νταλαντιέ* δὲν ἐδίστασαν νὰ τὸν συναντήσουν εἰς Μόναχον, παρόντος καὶ τοῦ Μουσσολίνι, καὶ νὰ ἱκανοποιήσουν τὰς τελεσιγραφικὰς ἀξιώσεις του: συγκατετέθησαν δηλ. νὰ κολοβωθῆ ἡ σύμμαχος τῶν Τσεχοσλοβακίας κατὰ τὸ ἐν τρίτον τοῦ ἐδάφους τῆς μετὰ τοῦ ἀναλόγου πληθυσμοῦ τῆς, ἐνῶ ἀνεγνώρισαν καὶ εἰς τοὺς δύο δικτάτορας τὰ ἤδη κεκτημένα. Κατὰ τὴν δραματικὴν ἐκεί-

νη συνάντησιν τοῦ Μονάρχου (29 Σεπτεμβρίου 1938) ἐπεκράτησεν ἡ ἀκαμπτὸς θέλησις τῶν Χίτλερ καὶ Μουσολίνι. Οὗτοι εἶχον πλέον πεισθῆ ὅτι ἠδύνατο νὰ προχωρήσουν ἀπὸ τῆς μιᾶς αὐθαιρεσίας εἰς τὴν ἄλλην, ἀφοῦ αἱ ἄλλαι εὐρωπαϊκαὶ χῶραι δὲν εἶχον τὴν δύναμιν νὰ τοὺς ἐμποδίσουν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν τὰ μικρὰ κράτη, στηριζόμενα μέχρι τοῦδε εἰς τὴν «συλλογικὴν ἀσφάλειαν», ἡσθάνθησαν ἔντονον ἀπογοήτευσιν καὶ ἀνησυχίαν.

Καὶ πράγματι μετὰ ἐξάμηνον μηχανοκίνητος γερμανικὸς στρατὸς εἰσῆλκυνεν εἰς τὴν ὑπόλοιπον Τσεχοσλοβακίαν καὶ κατήργει τὴν ἐθνικὴν τῆς ὑπόστασιν. Ἔτσι τὸ κράτος αὐτὸ κατέρρευσεν (Μάρτ. 1939). Ἐπὶ πλέον ὁ Χίτλερ κατέλαβε καὶ τὸν ἐπὶ τῆς Βαλτικῆς λιμένα τῆς Λιθουανίας Μέμελ, ὡς δῆθεν πρωσικὸν ἔδαφος.

Μετ' ὀλίγας ἐβδομάδας ἐξ ἄλλου ὁ Μουσολίνι δι' ἀδιστάκτου ἄλματος ὑπεράνω τῆς Ἀδριατικῆς ἔστειλε τὰ στρατεύματά του νὰ θέσουν πόδα εἰς τὴν Ἀλβανίαν (9 Ἀπριλίου), ἐνῶ οὐδεὶς ἀντέδρασεν εἰς αὐτό.

Τοιουτοτρόπως ὁ ἄξων Βερολίνου - Ρώμης ἐξησφάλιζε τὴν ἐδραίωσίν του εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἐκ παραλλήλου δὲ εἰς τὴν μακρινὴν Ἀνατολήν οἱ Ἰάπωνες ἀνενόηλοι ἐξηκολούθουν τὴν ἀρπαγὴν πλουσιῶν κινεζικῶν περιοχῶν.

Πλὴν ὅμως ἡ τελευταία ἐνέργεια τοῦ Μουσολίνι ἀνετάραξε τὴν κρατοῦσαν κατάστασιν εἰς τὰ Βαλκάνια καὶ τὴν Μεσόγειον. Εἰς νέος πόλεμος, γνωστὸς ὡς β' παγκόσμιος πόλεμος, ἦτο ἔτοιμος νὰ ξεσπάσῃ εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἡ βρετανικὴ κυβέρνησις διὰ νὰ τὸν ἀποτρέψῃ, ὑπεσχέθη διὰ στόματος τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς τὴν βοήθειάν τῆς πρὸς τὴν Πολωνίαν, Ἑλλάδα καὶ Ρουμανίαν ἐν περιπτώσει ἀπειλῆς τῆς ἀνεξαρτησίας των, ἡ δὲ Γαλλία ἐτάχθη ἀλληλέγγυος τῆς Ἀγγλίας. Ἀλλὰ ὁ Χίτλερ μὲ πᾶσαν μυστικότητα ἔσπευδε νὰ συνάψῃ μὲ τὸν Στάλιν δεκαετὲς σύμφωνον μὴ ἐπιθέσεως μεταξὺ Γερμανίας καὶ Ρωσίας (23 Αὐγούστου), πρὸς μεγάλην κατάπληξιν τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν. Ἔτσι λοιπὸν ἀπεκαλύπτετο ὅτι ἡ κατὰ τοῦ κομμουνισμοῦ ἐχθρότης τοῦ Χίτλερ δὲν ἦτο εἰλικρινής.

Μὲ αὐτὰ τὰ τοπικῆς μορφῆς πραξικοπήματα τὸ «τρίγωνον» τῶν ὀλοκληρωτικῶν κρατῶν δημιουργεῖ διεθνεῖς ἐντάσεις, ποὺ θὰ ὀδηγήσουν μοιραίως εἰς τὴν ἐπέκτασιν τῶν ἐχθροπραξιῶν ἐπὶ παγκοσμίῳ ἐπιπέδου.

Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

(1 Σεπτεμβρίου 1939 — 2 Σεπτεμβρίου 1945)

44 ΑΙΤΙΑ, ΕΚΤΑΣΙΣ ΚΑΙ ΠΡΩΤΑΙ ΦΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ Η ΕΚΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ούτε ή συνθήκη τῶν Βερσαλλιῶν, οὔτε ή Κ.Τ.Ε. ἐπέτυχον νά ἐπιβάλουν τήν εἰρήνην. Ἡ μὲν πρώτη, διότι δὲν ἀπέφυγε τὰς ἀδικίας, ή δὲ δευτέρα, διότι δὲν ἠδύνατο νά ἐπιβληθῆ ἐπὶ τῶν ἰσχυρῶν. Ἐπομένως δυνάμεθα νά εἴπωμεν ὅτι ὁ β' παγκόσμιος πόλεμος ἀποτελεῖ συνέχειαν τοῦ πρώτου, ἀφοῦ ἔχει τὰς ἰδίας αἰτίας. Ἐξ ἄλλου ἐπρωτοστάτησαν εἰς αὐτὸν αἱ ἴδιαι Δυνάμεις· μετὴν οὐσιώδη ὅμως διαφορὰν ὅτι ή Ἰταλία καὶ Ἰαπωνία, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὸν α' πόλεμον ἦσαν μετὸ μέρος τῶν Συμμάχων, τώρα συμπολεμοῦν μετὸς Γερμανοῦς, ἐπειδὴ ἐθεώρουν ὅτι ἦσαν ἠδικημένα.

Ὁ μέγιστος οὗτος ἐκ τῶν πολέμων διήρκεσε μίαν ὀλόκληρον ἐξαετίαν (Σεπτέμβριος 1939 - Σεπτέμβριος 1945). Διεξήχθη ἐπὶ τεραστίων ἐκτάσεων τῆς ὑδρογείου καὶ συμμετέσχον εἰς αὐτὸν ὅλα σχεδὸν τὰ ἄξια λόγου κράτη τοῦ κόσμου. Στρατοὶ καὶ στόλοι πρωτοφανεῖς εἰς ἀριθμὸν καὶ πολεμικὰ μέσα ἐνεπλέκοντο εἰς θανάσιμον ἀγῶνα. Αἱ ἐξ αὐτοῦ καταστροφαι καὶ ἀπώλειαὶ ὑπῆρξαν ἀνυπολόγιστοι. Τέλος, ἀνεστατώθη ή κανονική λειτουργία καὶ δραστηριότης τῆς συνήθους ζωῆς ἑκατοντάδων ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων.

Δύο ἰδεολογίαὶ συγκρούονται εἰς τὸν πόλεμον αὐτόν, ὁ ὀλοκληρωτισμὸς ἐναντίον τῆς δημοκρατίας. Αἱ φασιστικαὶ Δυνάμεις διὰ τῆς ὤμῆς βίας καὶ τῶν τεραστίων ἐξοπλισμῶν ἐπεδίωξαν καὶ παρέσυραν εἰς τὴν λαίλαπα τοῦ πολέμου τὰς Δημοκρατίας τῆς Δύσεως, αἱ ὁποῖαι εἶχον μείνει ὀπίσω εἰς πολεμικὴν προπαρασκευήν.

ΑΙ ΑΦΟΡΜΑΙ

Ἐπειδὴ ἡ Πολωνία ἤρνηθη νὰ ἀποδεχθῆ τὰς ἐναντίον της διεκδικήσεις τῆς Γερμανίας ἐπὶ τοῦ πολωνικοῦ διαδρόμου τοῦ Ντάντσιχ, ὁ Χίτλερ διέταξε τὰ στρατεύματά του νὰ εἰσβάλουν εἰς αὐτὴν (1η Σεπτεμβρίου 1939). Μετὰ δύο ἡμέρας ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία, πισταὶ εἰς τὴν ὑπόσχεσίν των, ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γερμανίας. Ἡ μεγαλύτερα πυρκαϊὰ πού ἐγνώρισεν ἡ ἀνθρωπότης εἶχεν ἀνάψει...

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΠΟΛΩΝΙΑΣ. Η ΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΤΩΝ ΒΑΛΤΙΚΩΝ ΚΡΑΤΩΝ

Οἱ Γερμανοί, χρησιμοποιοῦντες τὸν «κεραυνοβόλον πόλεμον», ἐξάπελυσαν κατὰ τῆς Πολωνίας 50 μηχανοκινήτους μεραρχίας. Αὐταὶ κατώρθωσαν μὲ δύο κυκλωτικὰς λαβίδας νὰ ἐξουδετερώσουν ταχέως τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ πολωνικοῦ στρατοῦ καὶ νὰ πολιορκήσουν στενῶς τὴν Βαρσοβίαν. Ἡ πολωνικὴ ἄμυνα ὑπῆρξεν ἀσθενεστέρα ἀπὸ ὅσον ἀνεμένετο, οἱ δὲ Ἀγγλογάλλοι, αἰφνιδιασθέντες, οὐδεμίαν βοήθειαν ἠδυνήθησαν νὰ προσφέρουν εἰς τοὺς συμμάχους των Πολωνούς. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας τὴν συμφορὰν τῆς ἡρωικῆς χώρας συνεπλήρωσαν οἱ Ρῶσοι, ὅταν εἰσέβαλον ἀπὸ ἀνατολῶν. Τὴν 29ην Σεπτεμβρίου ἡ ἐθνικοσοσιαλιστικὴ Γερμανία καὶ ἡ σοβιετικὴ Ρωσία ἐμοιράζοντο φιλικῶς μεταξὺ των τὴν πλουσίαν λείαν ἐκ τοῦ ἀτυχοῦς θύματός των.

Ἡ ἀξίωσις τότε τοῦ Στάλιν ἀπὸ τὴν Ἑσθονίαν, Λεττονίαν καὶ Λιθουανίαν νὰ τοῦ παραχωρήσουν βάσεις ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Βαλτικῆς ἔγινε σεβαστή, ἐφ' ὅσον αὐταὶ εἴτε μόναι εἴτε ἠνωμένοι δὲν ἐτόλμησαν νὰ προβάλλουν ἀντίστασιν. Δὲν συνήντησεν ὅμως οὗτος τὴν ἰδίαν ὑποχωρητικότητα καὶ ἐκ μέρους τῆς Φινλανδίας, ἡ ὁποία ἀφοῦ ἀντεστάθη ἐπὶ τρεῖς μῆνας μόνη ἔναντι τοῦ συντριπτικοῦ ὄγκου τῶν ρωσικῶν δυνάμεων, ἠναγκάσθη τελικῶς νὰ συνθηκολογήσῃ (Μάρτιος 1940) ἀφοῦ παρεχώρησε τὴν νότιον περιοχὴν τῆς Καρελίας.

Η ΚΑΤΑΚΤΗΣΙΣ ΤΗΣ ΔΑΝΙΑΣ ΚΑΙ ΝΟΡΒΗΓΙΑΣ

Μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Πολωνίας, ἐπὶ μακροὺς μῆνας οὐδὲν ἀξιόλογον συνέβη μεταξὺ Γερμανίας καὶ Συμμάχων. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὑπὸ τὴν ἔντονον λαϊκὴν πίεσιν ὑπὲρ ἀμέσου δράσεως, ἡ εὐθύνη τοῦ πολέμου ἀνετέθη εἰς τὰς στιβαρὰς χεῖρας τοῦ νέου πρωθυπουργοῦ Οὐίνστον

Τσῶρτσιλ. Παραλλήλως εἰς τὴν Γαλλίαν ἡ κυβέρνησις Νταλαντιέ παρεχώρησε τὴν θέσιν τῆς εἰς τὸν Πῶλ Ρενώ.

Ἐνῶ οἱ Γάλλοι ὠμίλουν διὰ τὴν «παραΐξενον αὐτὴν ἡσυχίαν», ὁ Χίτλερ ἄνευ προειδοποιήσεως ἔστειλε γερμανικὰ στρατεύματα καὶ κατέλαβε τὴν γειτονικὴν τοῦ Δανίαν, ἡ ὁποία μικρὰ καὶ ἀδύνατος ὑπέκυψεν ἄνευ ἀντιστάσεως (ἀρχαί 'Απριλίου 1940). Συγχρόνως ὁμοῦ δι' ἀποβάσεως ἰσχυρῶν ἀεραγυμάτων καὶ συνδυασμένης ναυτικῆς δράσεως οἱ Γερμανοὶ κατέλαβον διαφόρους λιμένας τῆς Νορβηγίας. Οἱ Ἄγγλογάλλοι μολοντί ἔστειλαν πλοῖα καὶ στρατὸν πρὸς βοήθειαν τῶν Νορβηγῶν (1), δὲν κατόρθωσαν νὰ ἐμποδίσουν τὴν ὀλοκληρωτικὴν κατάληψιν τῆς χώρας ὑπὸ τῶν χιτλερικῶν.

ΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΟΛΛΑΝΔΙΑΣ ΚΑΙ ΒΕΛΓΙΟΥ

Ἐξασφαλισθέντες ἔτσι καὶ ἀπὸ Βορρᾶ κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν οἱ Γερμανοί, ἐστράφησαν μετὰ ἓνα μῆνα κατὰ τῆς Δύσεως. Τὴν 10ην Μαΐου μηχανοκίνητα καὶ τεθωρακισμένα στρατεύματα τοῦ Χίτλερ, ἐν συνδυασμῷ μὲ πυκνὰ σμήνη ἀλεξιπτωτιστῶν, εἰσέβαλον εἰς τὴν Ὀλλανδίαν καὶ Βέλγιον. Τὰ κράτη αὐτὰ ματαίως εἶχον ἐλπίζει ὅτι θὰ διετηρεῖτο ἡ οὐδετερότης των. Ἡ ὀλλανδικὴ ἀντίστασις ἑτερματίσθη οὐσιαστικῶς ἐντὸς τεσσάρων ἡμερῶν. Ἡ βασίλισσα Βιλελμίνη καὶ οἱ κυριώτεροι ὑπουργοὶ τῆς κατέφυγον εἰς Ἄγγλιαν. Εἰς βοήθειαν τῶν μαχομένων Βέλγων ἔσπευσαν, ὅπως καὶ εἰς τὸν ἀ' παγκόσμιον πόλεμον, ἀγγλογαλλικαὶ δυνάμεις, ἀλλὰ ἰσχυρὸν συγκρότημα τούτων ἐπαγιδεύθη ὑπὸ τῶν ταχυκινήτων ἐχθρικῶν μεραρχιῶν καὶ ἀπεκόπη, ἐνῶ οἱ Γερμανοὶ ἐφθάναν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Μάγχης. Τότε ὁ βασιλεὺς τοῦ Βελγίου Λεοπόλδος παρέδωσε τὸν βελγικὸν στρατὸν εἰς τοὺς εἰσβολεῖς (28 Μαΐου). Ἡ βρετανικὴ στρατιὰ μετὰ ὑπεράνθρωπον ἀγῶνα ὀπισθοφυλακῶν ἠδυνήθη κατὰ τὸ πλεῖστον νὰ διαφύγῃ τὸν ἐχθρὸν παρὰ τὴν Δουγκέρκην καὶ νὰ διαπεραιωθῇ διὰ παντὸς πλωτοῦ μέσου εἰς Ἄγγλιαν.

Αἱ ἀπώλειαι τῶν συμμαχῶν ὑπῆρξαν σημαντικαί, ἐνῶ ἡ μάχη τῆς Φλάνδρας ἀπέβη μία πλήρης γερμανικὴ νίκη.

1. Τοὺς εἰσβολεῖς ἐβοήθησε τότε μία ὁμάς ἐντοπίων γερμανοφίλων ὑπὸ τὸν Ταγματάρχην Κουσίλιγκ, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα κατήντησε συνώνυμον τοῦ ἀρχαίου Ἐφιάλτου, «προδότης».

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ

Ἐν συνεχείᾳ ὁ Χίτλερ ἔστρεψε τὰς σιδηροφράκτους στρατιάς του κατὰ τῆς Γαλλίας, ἡ ὁποία διετῆρει ἓνα τῶν μεγαλύτερων στρατῶν τοῦ κόσμου. Ἐν τούτοις ἡ γαλλικὴ δύναμις συνετρίβη κεραυνοβόλως εἰς τὴν ὠχυρωμένην «γραμμὴν Μαζινώ», θεωρουμένην ἀπόρθητον, ἐντὸς ὀλίγων δὲ ἡμερῶν ἠχρηστεύθη ἀπὸ τὰ γερμανικὰ «στούκας»⁽¹⁾ καὶ τὸ βαρὺ πυροβολικὸν τοῦ ἐχθροῦ. Τὸ γαλλικὸν ἔθνος ὑπέκυψεν, ὅταν εἶδε τοὺς φημισμένους στρατιωτικούς ἡγέτας του Γκαμελαίν, Βεϋγκάν, Πεταίν κ.ἄ. νὰ συνιστοῦν ἐσπευσμένως ἀνακωχῆν. Ἐμβρόντητος ὁ κόσμος παρηκολούθει τὰ λείψανα ἐνὸς πανισχύρου στρατοῦ νὰ διερωτῶνται «διατί νὰ πολεμήσωμεν; (Pouquoi?)» Τὴν 22αν Ἰουνίου ἡ ἀνακωχὴ ὑπεγράφη, ἀλλὰ κατ' ἀπαίτησιν τοῦ Γερμανοῦ ἀρχιστρατήγου φὸν Μπράουχιτς ἐντὸς τοῦ ἰδίου βαγονίου, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχε συναφθῆ καὶ ἡ ἀνακωχὴ τῆς 11ης Νοεμβρίου 1918.

Ἡ Γαλλία διηρέθη εἰς κατεχομένην ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ καὶ εἰς μὴ κατεχομένην. Ἐπὶ τῆς τελευταίας οἱ Γερμανοὶ ἐπέτρεψαν κάποιαν σκιώδη ἐξουσίαν εἰς τὸν γηραιὸν στρατάρχην Πεταίν μὲ ἔδραν τὸ Βισύ. Ἀξιωμαθόνευτος εἶναι ἡ προσπάθεια τοῦ στρατηγοῦ Ντὲ Γκῶλ νὰ σταθῇ παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Βρετανῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἤδη βυθίσει ἀρκετὰς μονάδας τοῦ γαλλικοῦ στόλου, διὰ νὰ μὴ περιέλθουν εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπωφελοῦμενοι ἀπὸ τὴν δρᾶσιν τοῦ Χίτλερ εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην, ὁ μὲν Μουσολίνι ἐθεώρησε κατάλληλον τὴν στιγμήν νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς ψυχορραγούσης Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας, ὁ δὲ Στάλιν ἀπέσπασεν ἐκ τῆς Ρουμανίας τὴν πετρελαιοφόρον ἐπαρχίαν τῆς Βεσσαραβίας.

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ

Ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου 1940 εἶχεν ἀρχίσει ἐπίμονος ἀεροπορικὴ ἐπίθεσις τοῦ Χίτλερ ἐναντίον τῶν βρετανικῶν πόλεων διὰ νὰ κάμψῃ τὸ ἠθικὸν τοῦ βρετανικοῦ λαοῦ καὶ νὰ ἐκμηδενίσῃ τὴν μαχητικότητά τῶν ἀγγλικῶν ἀεροναυτικῶν δυνάμεων κατὰ ἐνδεχομένης γερμανικῆς ἐπιδρομῆς. Κάθε νύκτα σχεδὸν αἱ ἐξορμήσεις τῆς Λούφτβάφφε⁽²⁾ ἐνέ-

1. Μαχητικὰ ἀεροπλάνα καθέτου ἐφορμήσεως, τὰ ὁποῖα κατερχόμενα ἐσφύριζον δαιμονιωδῶς προκαλοῦντα τρόμον εἰς τοὺς ἀμυνομένους.

2. Γερμανικὴ Πολεμικὴ Ἀεροπορία.

σπειρον τὸν πανικὸν καὶ ἐπροξένουν καταστροφὰς εἰς τὸ Λονδῖνον καὶ εἰς ἄλλας μεγάλας πόλεις.

Μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Γαλλίας τὸ βάρος τῆς γερμανικῆς πίεσεως ἐβάσταζεν ἐξ ὀλοκλήρου ἡ ἀπομονωθεῖσα Βρεταννία. Ἡ φωνὴ τοῦ Χίτλερ τὴν εἶχεν ἤδη καλέσει πρὸς σύναψιν εἰρήνης. Ἡ ἀνθρωπότης ἐπερίμενε ὅτι αὕτη θὰ ὑπέκυπτεν. Ἴδου ἡ ἀπάντησις τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ:

«Θὰ πολεμήσωμεν μὲ συνεχῶς ἀξαναομένην ἔντασιν εἰς τοὺς ὠκεανοὺς καὶ εἰς τὸν ἀέρα. Θὰ πολεμήσωμεν εἰς τοὺς αἰγιαλοὺς ἀποβάσεως. Θὰ πολεμήσωμεν εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία. Θὰ πολεμήσωμεν εἰς τοὺς λόφους. Δὲν θὰ συνθηκολογήσωμεν ποτέ»!

(Ἀπόσπασμα ἀπὸ ραδιοφωνικὸν λόγον τοῦ Τσῶρτσιλ).

Ἡ Ἀγγλία ἐστήριζε τὰς τελευταίας ἐλπίδας της εἰς τὸ ἰσχυρὸν ναυτικὸν της, εἰς τοὺς πόρους τῆς ἀπεράντου αὐτοκρατορίας της καὶ εἰς τὴν ἀμέριστον συμπαράστασιν τῆς Ἀμερικῆς. Αἱ βιομηχαναί της εἰργάζοντο νυχθημερὸν καὶ ὁ λαὸς της ἀντιμετώπιζε μὲ ἀξιοθαύμαστον ὑπομονὴν τὰς μεγάλας στερήσεις τῆς χώρας του. Ἄνδρες καὶ γυναῖκες τῆς Βρεταννίας ἐστάθησαν ἀπτόητοι ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς νήσου των ἐμψυχοῦμενοι ἀπὸ τὸν μέγαν πολέμαρχον τοῦ Ἀγῶνος, τὸν πρωθυπουργὸν των *Οὐίνστον Τσῶρτσιλ*, ὁ ὁποῖος ὑπεσχέθη μόνον «αἷμα καὶ δάκρυα».

Ἡ ἀπειλὴ γερμανικῆς ἀποβάσεως ἐπλανᾶτο ὑπεράνω τῆς Μάγχης καὶ ἐκορυφώθη τὸν Αὐγουστον μὲ φοβεροὺς βομβαρδισμοὺς ἐκ μέρους τῶν Γερμανῶν. Ἐν τούτοις οἱ πιλότοι τῶν καταδιωκτικῶν τῆς ΡΑΦ⁽¹⁾ μὲ τὴν πείσμονα ἀντίστασιν καὶ τὴν αὐταπάρνησίν των κερδίζουν τὴν «μάχην τοῦ Ἀτλαντικοῦ». Αἱ ἀπώλειαι τοῦ ἐχθροῦ ἔφθασαν τὰ 500 βομβαρδιστικὰ ἀεροπλάνα, καταρριφθέντα ἐντὸς μιᾶς μόνης ἐβδομάδος τοῦ μηνὸς ἐκείνου. Ἡ ἀγγλικὴ ἀεροπορία προβαίνει ἐξ ἄλλου εἰς ἀντίποινα βομβαρδίζουσα λιμένας καὶ ἐγκαταστάσεις εἰς τὴν κατεχομένην Γαλλίαν καὶ εἰς τὸ Βέλγιον, ἀκόμη δὲ καὶ βιομηχανικὰς πόλεις τῆς Γερμανίας. Ἐπληξε μάλιστα καὶ αὐτὸ τὸ Βερολῖνον.

Ἡ «μάχη τῆς Ἀγγλίας» ἠνάγκασε τοὺς ἡγέτας τῶν Ναζιστῶν νὰ διστάσουν διὰ τὴν ἀπόβασιν εἰς τὰς Βρεταννικὰς νήσους· καὶ ἄπαξ τὴν ἀνέβαλον, δὲν ἠδυνήθησαν πλέον νὰ τὴν πραγματοποιήσουν. Διὰ

1. Βασιλικὴ Ἀγγλικὴ Ἀεροπορία.

τὸν λόγον αὐτὸν ἡ μάχη ἐκείνη θεωρεῖται ἀπὸ τὰς πλέον ἀποφασιστικὰς φάσεις διὰ τὴν τελικὴν ἔκβασιν τοῦ πολέμου.

Ο ΚΑΤΑ ΘΑΛΑΣΣΑΝ ΑΓΩΝ

Οἱ Ἀγγλογάλλοι εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ πολέμου αὐτοῦ, ὅπως καὶ εἰς τὸν προηγούμενον, περιορίσθησαν εἰς τὸν ἀποκλεισμόν τῶν κυριωτέρων γερμανικῶν λιμένων καὶ εἰς συνοδείαν συμμαχικῶν νηοπομπῶν. Οἱ Γερμανοὶ ἀντέδρασαν δι' ἀμειλικτοῦ ὑποβρυχιακοῦ πολέμου· διέθετον ἐπίσης καὶ ὀλίγα «θωρηκτὰ τσέπης». Ἐν ἑξ αὐτῶν, ὁ «κόμισ Σπέε», καταδιωχθὲν ὑπὸ βρετανικῶν ἐβυθίσθη κατόπιν ναυμαχίας παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Οὐρουγουάης· ἦτο ἡ πρώτη ναυτικὴ σύγκρουσις τοῦ β' παγκοσμίου πολέμου.

Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1940 οἱ Ἀγγλοὶ δι' ἀεροπλάνων τῆς ναυτικῆς ἀεροπορίας ἐβύθισαν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Τάραντος δύο ἰταλικά θωρηκτὰ. Ἡ καταστροφὴ αὕτη ἔδωκεν εἰς τὸν ἀγγλικὸν στόλον τὴν ὑπεροχὴν εἰς τὰ ὕδατα τῆς Μεσογείου διὰ τὴν προστατείαν νηοπομπῶν πρὸς ἀνεφοδιασμόν τῆς μαχομένης Ἑλλάδος.

Περὶ τὰ τέλη Μαρτίου 1941 μοῖρα τοῦ ἰταλικοῦ στόλου, ποῦ ἐπλεε πρὸς τὴν Κρήτην, κατεναυμαχίθη ὑπὸ τῶν Ἀγγλων νοτίως τοῦ Ταϊνάρου. Τρία καταδρομικὰ καὶ ἰσάριθμα ἀντιτορπιλικὰ ἐβυθίσθησαν, ἐνῶ τὰ λοιπὰ διεσκορπίσθησαν. Εἰς τὴν καταδίωξιν ἔλαβον μέρος καὶ ἑλληνικὰ πολεμικά.

Μετὰ δύο μῆνας τὸ ἰσχυρότερον θωρηκτὸν τῆς Γερμανίας «Βίσμαρκ» ἐπέτυχε νὰ βυθίσῃ τὸ μεγαλύτερον ἀγγλικὸν πολεμικὸν («Χούντ») (42.000 τόννων) βορείως τῆς Ἰρλανδίας. Ἀλλὰ ὀλίγας ἡμέρας ὕστερον ἀγγλικά σκάφη καὶ ἀεροπλάνα ἐκδικούμενα ἐβύθισαν τὸ «Βίσμαρκ».

Ἐν τῷ μεταξύ οἱ Ἴταλοὶ διὰ βαρέων βομβαρδιστικῶν καὶ τορπιλοπλάνων ἐσφυροκόπουν εἰς νυκτερινὰς ἐπιδρομὰς τὰς ἰσχυροτέρας ἀγγλικὰς βάσεις - φώλας εἰς τὴν Μεσόγειον, Μάλταν, Κύπρον καὶ Γιβραλτάρ, ἀλλ' ἄνευ ἀποφασιστικοῦ ἀποτελέσματος.

45 Η ΙΤΑΛΙΚΗ ΕΠΙΘΕΣΙΣ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου ἡ Ἑλλάς ἦτο ἀποφασισμένη νὰ μείνῃ μακρὰν τῆς ρήξεως τῶν μεγάλων Δυνάμεων. Εἶχεν ἀποδυθῆ εἰς μίαν προσπάθειαν εἰρηνικῆς ἐσωτερικῆς ἀνασυγκροτήσεως καὶ δὲν τὴν

συνέφερε να παρασυρθῆ εἰς τὴν λαίλαπα τοῦ πολέμου. Δι' αὐτὸ ἐτήρησε πολιτικὴν αὐστηρᾶς οὐδετερότητος.

Μετὰ τὴν συνθηκολόγησιν τῆς Γαλλίας καὶ ἐνῶ ἀγωνία κατεῖχε τὴν Ἀγγλίαν διὰ τὴν ἀπειλουμένην ἀπόβασιν τῶν Γερμανῶν, ἐξαπελύθη κατὰ τῆς Ἑλλάδος πόλεμος νέυρων ὑπὸ τῶν ἰταλικῶν ἐφημερίδων καὶ τοῦ ραδιοφώνου. Τὸν Ἰούλιον ἰταλικά ἀεροπλάνα ἐκ Δωδεκανήσου ἐβομβάρδισαν ἀνεπιτυχῶς ἐλληνικὰ πολεμικὰ εἰς Γραμβοῦσαν τῆς Κρήτης καὶ εἰς Ναύπακτον. Ἡ ἰταλικὴ πίεσις ἐδυνάμωσε τὸν Αὐγουστον μὲ διάφορα ἐπεισόδια· τέλος ἐκορυφώθη, ὅταν ἰταλικὸν ὑποβρύχιον ἐτορπίλισε καὶ ἐβύθισε τὸ εὐδρομον τοῦ ἐλληνικοῦ στόλου («Ἑλλη») ἐντὸς τοῦ λιμένος τῆς Τήνου κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς 15ης Αὐγούστου 1940.

Τὸ ἀνοσιούργημα τοῦτο προεκάλεσεν ἀγανάκτησιν καὶ ἐχαλύβδωσεν εἰς τὴν ψυχὴν τῶν Ἑλλήνων τὴν ἀπόφασιν τῆς ἀντιστάσεως. Ἐγένετο φανερὸν ὅτι ἡ σύγκρουσις ἦτο ἀναπόφευκτος καὶ ἡ κυβέρνησις Μεταξᾶ ἔσπευσε νὰ λάβῃ τὰ μέτρα τῆς.

Πράγματι τὴν 3ην πρωινὴν ὥραν τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940 ὁ Ἴταλὸς πρεσβευτὴς Γκράτσι ἀνῆλθεν εἰς Κηφισίαν, ὅπου ἡ κατοικία τοῦ Μεταξᾶ, καὶ ἐπέδωκεν ἐκ μέρους τῆς κυβερνήσεώς του τηλεσίγγραφον, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ Ἰταλία ἀπῆτει νὰ τῆς παραδοθοῦν ὠρισμένοι περιοχαὶ τῆς Ἑλλάδος, εἰ δ' ἄλλως, τὰ ἰταλικά στρατεύματα τὴν 6ην πρωινὴν θὰ εἰσέβαλλον εἰς τὸ ἐλληνικὸν ἔδαφος.

Ὁ Ἑλληὴν πρωθυπουργὸς ἀπήντησε: «Δὲν δύναται οὔτε λόγος καὶ νὰ γίνῃ περὶ ἐλευθέρας διαβάσεως. Ὅχι!»

Ἡ ἰταλικὴ ἐπίθεσις ἐναντίον τῶν ἐλληνικῶν φυλακίων εἰς ὀλόκληρον τὴν μεθόριον εἶχεν ἀρχίσει εἰς τὰς 5 καὶ 30' τὸ πρωί. Ἀπὸ τοὺς ἤχους τῶν σειρήνων οἱ Ἑλληνας ἔμαθαν τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου ἐναντίον τῆς χώρας των. Οὐδεὶς ἐλιποψύχησε καὶ τὰ τέκνα τῆς Ἑλλάδος μὲ ἐνθουσιασμὸν ὑπήκουσαν εἰς τὴν φωνὴν τῆς Πατρίδος.

Ἦτο μία ἡμέρα λαμπρά. Ἡ ἰταλικὴ ἀεροπορία ἐπωφεληθεῖσα ἐβομβάρδισεν ἀστόχως περιοχὰς τῆς πρωτευούσης, ἀλλὰ ἐπληξεν ἰδίως τοὺς κατοίκους τῆς Κερκύρας καὶ Θεσσαλονίκης, ἐνῶ ἄλλα σκάφη τῆς ἀπὸ χαμηλοῦ ὕψους ἐμυδραλλιοβόλησαν τὸν ἄμαχον πληθυσμὸν τῶν Πατρῶν. (1) Ἔτσι ἐτελείωσεν ἡ ἡμέρα ἐκείνη, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ μικρὸν αὐτὸ

1. Πολλὰ ἐκ τῶν θυμάτων ἦσαν μαθηταὶ σχολείων καὶ γυναικόπαιδα, εὐρισκόμενα εἰς τὰς ὁδοὺς κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἐπιδρομῆς.

ἔθνος, ἐν μέσῳ μιᾶς Εὐρώπης κατεπτοημένης, ἐτόλμα ὡς Δαβὶδ νὰ ὀρθώσῃ τὸ ἀνάστημά του ἀπέναντι ἐνὸς φοβεροῦ Γολιάθ.

Ἐναντίον 2 ἑλληνικῶν μεραρχιῶν καὶ 2 ταξιαρχιῶν πεζικοῦ εἰς τὰ ἑλληνοαλβανικὰ σύνορα οἱ Ἴταλοι ἔρριψαν 8 μεραρχίας πεζικοῦ, ἐξ ὧν μία ὀρειβατικὴ καὶ μία τεθωρακισμένη· ἐπίσης ἰσχυροὺς σχηματισμοὺς πυροβολικοῦ καὶ ἀρκετὰ τάγματα «μελανοχιτώνων» καὶ Ἀλβανῶν ἐθελοντῶν. Ἐξ ἄλλου ἡ ἰταλικὴ ὑπεροχὴ εἰς τὴν ἀεροπορίαν ἦτο συντριπτικὴ. Ἄλλο μειονέκτημα τῆς ἑλληνικῆς ἀμύνης ἦτο ὁ διαχωρισμὸς τῶν δυνάμεων τοῦ μετώπου εἰς δύο θεάτρα ἐπιχειρήσεων: τὸ ἐν εἰς τὸν τομέα τῆς Ἠπείρου (8ῃ Μεραρχία) καὶ τὸ ἄλλο τῆς δυτικῆς Μακεδονίας (9ῃ Μεραρχία), τὰ ὁποῖα ἐχωρίζοντο μεταξύ των ἀπὸ μεγάλους ὄρεινούς ὄγκους.

Οἱ Ἴταλοι ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας ἐπεδίωξαν τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς ἀριθμητικῆς των ὑπεροχῆς. Ἐξαπέλυσαν λοιπὸν διὰ μέσου τῆς ὄρεινῆς περιοχῆς πρὸς Θεσσαλίαν μίαν ἐκλεκτὴν μεραρχίαν ἀλπινιστῶν, ὀνόματι «Τζούλια», ἡ ὁποία ἐπέτυχε νὰ εἰσχωρήσῃ διὰ τῶν φαράγγων τῆς Πίνδου καὶ νὰ ἀπειλῇ τὸ Μέτσοβον. Τὴν ἀγρίαν αὐτὴν περιοχὴν ὑπερήσπιζε τὸ θρυλικὸν ἀπόσπασμα συνταγματάρχου Δαβάκη, τὸ ὁποῖον πρὸ τοῦ ὄγκου τῶν ἀντιπάλων εἶχεν ἀποδεκατισθῆ. Τότε ὁ Δαβάκης τραυματίας, νηστικός καὶ ἄπνους, ἐμψυχώσας τὰ ὑπολείμματα τοῦ στρατεύματός του κατώρθωσεν εἰς μίαν ὑπεράνθρωπον πάλην τῶν ἀνδρῶν του νὰ φράξῃ τὸν δρόμον τοῦ ἐχθροῦ, ἕως ὅτου ἔφθασαν ἐνισχύσεις τῆς 1ῆς Μεραρχίας. Ἀμυνόμενοι τοῦ πατρίου ἐδάφους οἱ Ἕλληνες πολεμισταὶ ἀπεδύθησαν εἰς ἐξοντωτικὴν μάχην κατὰ τῶν εἰσβολέων. Μέχρι τῆς 10ῆς Νοεμβρίου ἡ «Τζούλια» εἶχεν ἀπομονωθῆ καὶ εἶχε κτυπηθῆ ἀμειλίκτως διὰ παντὸς ὅπλου ἀπὸ τὰ καταφθάνοντα ἑλληνικὰ τμήματα. Καταδιωκομένη κατὰ πόδας ὑπεχώρει ἀφήγουσα ὀπίσω τῆς αἰχμαλώτους, τραυματίας, νεκροὺς καὶ ἄφθονον πολεμικὸν ὕλικόν. Ἡ τελευταία γωνία ἑλληνικῆς γῆς, ἀπὸ ὅπου τοὺς ἐξετόπισεν ἡ λόγχη τῶν Ἑλλήνων, ἦτο ἡ Κόνιτσα, τὴν ὁποίαν οἱ εἰσβολεῖς φεύγοντες ἐπυρπόλησαν.

Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ βοήθεια πού προσέφεραν αἱ γυναῖκες τῆς Πίνδου μεταφέρουσαι εἰς τοὺς ὤμους των διὰ τῶν ἀποκρήμων ἀτραπῶν ἐφόδια καὶ πυρομαχικὰ εἰς τοὺς Ἕλληνας μαχητάς, κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν των δὲ καὶ τραυματίας.

Ἡ «μάχη τῆς Πίνδου» ὑπῆρξεν ἀποφασιστικῆς σημασίας διὰ

Εικ. 47. Αί γυναῖκες τῆς Πίνδου

τὴν τιμὴν τοῦ ἔθνους, διότι ἀπεσόβησε τὴν κατάληψιν τῆς χώρας καὶ ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς Ἕλληνας νὰ ἀναλάβουν τὴν πρωτοβουλίαν τῶν ἐπιχειρήσεων. Ἐπὶ πλεόν αὐτὴ ἔδωκεν τὸ πρῶτον ράπισμα εἰς τὰς παρειὰς τοῦ ἀηττήτου Ἀξονος καὶ ἐπτέρωσε τὸ φρόνημα τῶν συμμάχων διὰ τὴν νίκην.

Ταυτοχρόνως οἱ ἐχθροί, ἐνῶ εἰς τὸ *Καλπάκι* καθηλώθησαν ἀπὸ τὴν εὐστοχίαν τοῦ ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ εἰς τὸν τομέα τοῦ ποταμοῦ *Καλαμᾶ*, δυτικώτερον εἶχον πραγματοποιήσει τὴν βαθυτέραν των διεἰσδυσιν. Ἀλλὰ ἀρχίζει ἀμέσως ἑλληνικὴ ἀντεπίθεσις: τόσον ραγδαία ἦτο ἡ προέλασις τῶν ἑλληνικῶν στρατευμάτων, ὥστε ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν οὐδεὶς Ἰταλὸς εὐρίσκετο ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἐδάφους. Τὴν 18ην Νοεμβρίου ἀσυγκράτητοι αἱ ἑλληνικαὶ δυνάμεις ἐντὸς τῆς Ἀλβανίας ἐκυρίευσαν τὴν Ἐρσέκαν. Τὴν 21ην ἀπηλευθέρωθη ἡ πρωτεύουσα-τῆς Βορείου Ἠπείρου *Κορυτσά*, ἀφοῦ κατετροπώθησαν 5 ἰταλικά μεραρχία κατόπιν τριήμερου μάχης εἰς τὰ ὠχυρωμένα ὑψώματα τῶν ὄρεων Ἰβᾶν καὶ Μοράβας. Τὴν 29ην ἔπεσεν ἡ *Μοσχόπολις* καὶ τὴν ἐπομένην τὸ *Πό-*

γραδετς, όπου οι Ίταλοι υπέστησαν αληθινή πανωλεθρία. Δυτικώτερον κατελήφθησαν ή Πρεμετή, οι Άγιοι Σαράντα, ή Χειμάρα, τὸ Δέλβινον και τήν 8ην Δεκεμβρίου τὸ Άργυρόκαστρον.

Οι Ίταλοι μετὰ τὰς ἤττας αὐτὰς περιῆλθον εἰς δύσκολον θέσιν. Εἶχον ἤδη ἀγικαταστήσει τὸν ἀρχιστράτηγον Πράσκα διὰ τοῦ Σοντοῦ. Τὴν 4ην Δεκεμβρίου ὁ νέος ἀρχιστράτηγος ἐτηλεγράφηε πρὸς τὸν Μουσο-λῖνι νὰ ζητηθῆ με μεσολάβησιν τοῦ Χίτλερ ἀνακωχή. Ἡ αἴτησις αὐτῆ ἀπετέλει τὴν πρώτην ἐπίσημον ἀναγνώρισιν διὰ τὴν στρατιωτικὴν ἤτταν τῆς φασιστικῆς Ίταλίας.

Αἱ περίλαμπροι αὐταὶ νῆκαι τοῦ στρατοῦ μας ἐπλημμύρισαν ἀπὸ ἀγαλλίασιν και ἐθνικὴν ὑπερηφάνειαν τὸν ἐλληνικὸν λαόν, ὁ ὁποῖος ἠνω- μένος ὅσον ποτὲ συμμετεῖχε σύσσωμος εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ ἔθνους. Ἄλλὰ και εἰς τοὺς ἐλευθέρους λαοὺς τῆς γῆς προσκάλεσαν τόσον θαυμα- σμόν, ὥστε νὰ λέγουν ὅτι «οἱ Ἕλληνες δὲν πολεμοῦν σὰν ἥρωες· οἱ ἥρωες πολεμοῦν σὰν τοὺς Ἕλληνας».

Κατόπιν ὁ ἀρχιστράτηγος Παπάγος διέταξε νὰ καταληφθοῦν τὰ στενὰ τῆς Κλεισούρας και τοῦ Τεπελενίου διὰ νὰ ἀνοιχθῆ ἡ ὁδὸς πρὸς τὸν Αὐλῶνα, ἀπὸ όπου ἐγένετο ὁ ἀνεφοδιασμός τῶν ἰταλικῶν στρατευμά- των. Ὁ ἐχθρὸς ἀντεστάθη με πείσμα εἰς τὰς θέσεις αὐτὰς πού εἶχεν ἐπιμελῶς ὀχυρώσει. Οἱ Ἕλληνες, παρὰ τὴν μεγάλην φθοράν ἀπὸ κρυο- παγήματα, κατώρθωσαν ἐν μέσῳ χιονοθύελλης νὰ ἐκπορθήσουν τὴν Κλεισούραν (10 - 1 - 1941), τελευταῖον σταθμὸν τῆς προελάσεώς των εἰς Ἄλβανίαν.

Παραλλήλως ὁ ἐλληνικὸς στόλος ἐξησφάλιζε διὰ νηοπομπῶν τὰς θαλασσίας ἐπικοινωνίας και ἐστάθη ἀγρυπνος φρουρὸς τῶν ἀκτῶν τοῦ Ἴονίου. Ἐκτὸς αὐτοῦ δύο μοῖραι ἀντιτορπιλικῶν (ναύαρχος Καββα- δίας) εἰσέδυσαν εἰς Ἀδριατικὴν και ἐβομβάρδισαν τὸν Αὐλῶνα. Ἐπί- σης τὰ ἐλληνικὰ ὑποβρύχια πλησίον τοῦ κόλπου τοῦ Αὐλῶνος ἐβύθισαν τέσσαρα μεγάλα ὀπλιταγωγὰ ἰσχυρᾶς νηοπομπῆς πού μετέφερον ἐνι- σχύσεις εἰς Ἄλβανίαν.

Οἱ δὲ Ἕλληνες ἀεροπόροι, μολονότι εἶχον παλαιὰ και ὀλίγα σκάφη, δὲν ἐδίσταζον νὰ ἀντιμετωπίζουσι εἰς ἀγρίας ἀερομαχίας τὰ πολυάριθμα σμήνη τῆς ἰταλικῆς ἀεροπορίας.

Ἐν τῷ μεταξύ τὴν 29ην Ἰανουαρίου 1941 ἀπέθανεν αἰφνιδίως ὁ Μεταξᾶς και τὸν διεδέχθη ὁ Ἄλεξ. Κορυζῆς. Οἱ ἐχθροὶ ἀναθαρρήσαντες προητοίμασαν ἐκλεκτὰς δυνάμεις με νέον ἀρχιστράτηγον, τὸν Καμπαλ-

λέρο, καί τήν 9ην Μαρτίου ἤρχισαν τήν μεγάλην των «ἐαρινήν ἐπί-
θεσιν». Εἰς αὐτήν ἔρριψαν 12 μεραρχίας καί ἰσχυρόν πυροβολικόν κάτω
ἀπό τήν σκέπην ἑκατοντάδων ἀεροπλάνων.

ὑπό τήν διεύθυνσιν τοῦ ἰδίου τοῦ «Ντούτσε», πού εἶχεν εἶπει ὅτι
ἦλθεν εἰς τήν Ἀλβανίαν «διὰ νά σπάσῃ τὰ πλευρά τῶν Ἑλλήνων», οἱ
Ἴταλοί ἐπιτίθενται μέ ὀρμήν καί ἐπιμονήν. Τήν ἰδίαν ἡμέραν ἐξαπο-
λύονται εἰς ἀλλεπάλληλα κύματα 10 καί 15 ἔφοδοι, ἐνῶ τὸ πυροβολικόν
βάλλει ἀδιακόπως κατὰ τῶν ἐλληνικῶν θέσεων καί τὰ ἀεροπλάνα ἀνα-
σκάπτουν τὰς ἐλληνικὰς γραμμάς. Ὅμως οἱ Ἑλληνες μέσα ἀπό τὰ
φλεγόμενα χαρακώματά των ἀμύνονται λυσσώδως καί ἀκλόνητοι κρα-
τοῦν τὰς θέσεις των, γύρω ἀπό τὰς ὁποίας αἱ χαράδραι καί κατωφέ-
ρεια καλύπτονται ἀπό πτώματα Ἰταλῶν. Τὸ ἀθάνατον ἕρωμα 731,
τὸ *Σεντέλι*, ἡ *Τρεμπεσίνα*, τὸ *Μάλι-Σπάτι*, ἡ *Στεπίτσα* καί αἱ ἄλλαι
ἐλληνικαὶ θέσεις παρέμειναν ἀπόρητοι. Εἰς τὸ αἵματοβαφές *Μπούμ-
πεσι* ὁ ἐχθρὸς ἐζήτησεν ἀνακωχὴν πρὸς ταφήν τῶν νεκρῶν του.

Ὁ Μουσολίνι μετὰ τήν ἤτταν του ἐπέστρεψεν ἀπογοητευμένος εἰς
Ἰταλίαν. Εἶχε μειωθῆ τὸ ἀτομικόν του γόητρον ἀπέναντι τοῦ Χίτλερ,
διότι οἱ Ἑλληνες τὸν εἶχον φέρει εἰς ἀδιέξοδον.

46 ΕΙΣΒΟΛΗ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Τήν ἐπίθεσιν τοῦ Μουσολίνι ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶχεν ἐγ-
κρίνει ὁ Χίτλερ, διότι δὲν ἤθελε νὰ ἴδῃ νέον ἐχθρικόν μέτωπον εἰς τὰ
Βαλκάνια, ὅπως καί κατὰ τὸν ἄλλον πόλεμον.

Ἡ Βουλγαρία, ἀφοῦ ἔλαβεν ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ τῆς παραχωρηθῆ
ἡ δυτικὴ Θράκη καί ἡ ἀνατολικὴ Μακεδονία, ἐξῆλθεν εἰς τὸν πόλεμον
παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Ἀξονος τὴν 1ην Μαρτίου 1941. Ἀμέσως 20 γερμα-
νικαὶ τεθωρακισμέναι μεραρχίαι ἐπλημμύρισαν τὴν Βουλγαρίαν πρὸς τὰ
ἐλληνικὰ σύνορα. Τότε ὁ Ἀγγλος στρατηγὸς *Ουδέιβελ* ἔστειλεν ἀπὸ
τὸ μέτωπον τῆς Λιβύης 3 μεραρχίας πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ Γιουγκοσλάβοι ἐξ ἄλλου, μὴ θέλοντες νὰ ἀφήσουν μόνην τὴν
Βουλγαρίαν εἰς τὴν διανομὴν τῶν λαφύρων, πού θὰ ἤρπαζον ἀπὸ τὴν
Ἑλλάδα, ἀφοῦ ἐπῆραν γερμανικὴν ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ ἐδίδοτο εἰς αὐτοὺς
ἡ Θεσσαλονίκη, προσεχώρησαν τὴν 25 Μαρτίου εἰς τὸν Ἀξονα. Μετὰ
δύο ἡμέρας ἐξεργάγη ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Σίμοβιτς ἐπανάστα-
σις, ἡ ὁποία ἀπεφάσισε νὰ ἀποπλύνῃ τὴν κηλῖδα τῆς προδοσίας τῆς
προηγούμενης κυβερνήσεως.

Τοιαύτη περίπτωση ἦτο ἡ κατάσταση, ὅταν τὴν πρωίαν τῆς 6ης Ἀπριλίου 1941 ὁ εἰς Ἀθήνας γερμανὸς πρεσβευτὴς εἰδοποίησε τηλεγραφικῶς, ὅτι τὰ γερμανικὰ στρατεύματα θὰ εἰσῆρχοντο ἀμέσως εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἀποφασιστικὴ καὶ ἀκαμπτος ἐστάθη ἡ μικρὰ Ἑλλάς πρὸ τοῦ τρομεροῦ γίγαντος καὶ ἀντέταξε τὸ δεύτερον «ὄχι» μετὰ τὸ ἱστορικὸν διάγγελμα τοῦ βασιλέως Γεωργίου Β΄.

«Ἡ ἱστορία τῶν ἐθνῶν θὰ ἀναγράψῃ διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν, ὅτι ἡ χώρα τῆς ὁποίας τὴν δόξαν λαμπρύνουν ὁ Μαραθὼν καὶ ἡ Σαλαμίς δὲν ὑποκύπτει, δὲν παραδίδεται».

Ταυτοχρόνως ἰσχυραὶ γερμανικαὶ φάλαγγες τοῦ στρατηγοῦ Λίστ ἐκτύπησαν τὴν Γιουγκοσλαβίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ ἀντίστασις τῶν Γιουγκοσλάβων ἦτο ἀσήμαντος, διότι ὁ στρατός των δὲν ἐπρόφθασε νὰ κινητοποιηθῆ καὶ ἐντὸς 3 ἡμερῶν διελύθη.

Ἡ ἑλληνικὴ ἄμυνα ὑπῆρξεν ἐπικοῦ μεγαλείου εἰς τὰ ὄχυρά τῆς «Γραμμῆς Μεταξῶν». Κατόπιν σφοδροῦ βομβαρδισμοῦ ὑπὸ τῶν γερμανικῶν «στούκας» οἱ ἐχθροὶ ἐπετέθησαν μετὰ ὅλα τὰ σύγχρονα ὄπλα εἰς ἀλλεπάλληλα κύματα, ἀλλὰ οἱ Ἕλληνες μέσα ἀπὸ τὰ ὄχυρά τοὺς ἐθέριζον. Ὀμηρικαὶ μάχαι συνήφθησαν σῶμα πρὸς σῶμα εἰς τὰ ὄχυρά Ροῦπελ, Ἰστιμπεη, Λίσσε καὶ Περιθῶρι.

Ἐν τῷ μεταξύ μία ἰσχυρὰ τεθωρακισμένη φάλαγγς τῶν Γερμανῶν, ἀφοῦ εἰσεχώρησε βορείως τοῦ Μπέλλες καὶ ἀπέκοψε τὸ σημεῖον ἐπαφῆς μεταξύ Σέρβων καὶ Ἑλλήνων, κατῆλθε διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀξιοῦ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην (9 Ἀπριλίου). Ἐν ταῦτοις οἱ ἄνδρες τῶν ὄχυρῶν ἐσυνέχισαν τὸν ἀγῶνα, καὶ ὅταν ἄλλαι γερμανικαὶ δυνάμεις ἔφθασαν εἰς τὰ νῶτα των. Τὸ πῦρ ἐσίγησε μόνον, ἀφοῦ ἐξηντλήθησαν τὰ πυρομαχικὰ τῶν ὑπερασπιστῶν. Οἱ Γερμανοὶ εἰς ἔνδειξιν θαυμασμοῦ παρετάχθησαν καὶ παρουσιάσθησαν τιμητικῶς ὄπλα εἰς τοὺς ὑπερηφάνους μαχητάς, τοὺς ὁποίους ἀφῆκαν ἐλευθέρους.

Ἐνῶ ἰσχυραὶ μηχανοκίνητοι δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ ἀπώθουν τοὺς Βρεταννοὺς πρὸς τὸν Ὀλυμπον, ἄλλα γερμανικὰ στρατεύματα ἐπροχώρησαν ἀπὸ τὴν Φλώριναν πρὸς τὰ νῶτα τοῦ μαχομένου εἰς Ἀλβανίαν ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Οἱ Ἕλληνες, διὰ νὰ μὴ κυκλωθοῦν, ὑπεχώρησαν νοτιώτερον, ἀλλὰ τοῦτο δὲν τοὺς ἠμπόδισε νὰ συλλάβουν καὶ Ἰταλοὺς, ὁσάκις αὐτοὶ ἐπετίθεντο. Τέλος μερικοὶ ἠγγέται τοῦ στρατοῦ μετὰ ἐπικεφα-

λῆς τὸν στρατηγὸν *Τσολάκογλου*, ἐπειδὴ εἶχεν ἀρχίσει κατάρρευσις τῶν ἐλληνικῶν δυνάμεων, ἐσυνθηκολόγησαν μὲ τὸς Γερμανούς. Οἱ ἐχθροὶ ἐσεβάσθησαν τὴν ἀνδρείαν τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ καὶ δὲν τὸν ἐθεώρησαν αἰχμάλωτον πολέμου⁽¹⁾».

Κατόπιν οἱ Γερμανοὶ ἐξεχύθησαν ἀκάθεκτοι καταδιώκοντες τοὺς Βρεταννοὺς, οἱ ὁποῖοι προέβαλαν μίαν τελευταίαν ἄμυναν κυρίως εἰς τὰς Θερμοπύλας. Τέλος τὴν 27ην Ἀπριλίου σιδηρόφρακτος ὁ ἐχθρὸς εἰσῆλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἐνῶ αἱ οἰκίαι ἦσαν κατάκλειστοι, ὁ «ἀγκυλωτὸς σταυρὸς» ἐκυμάτισεν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Ὀλίγας ἡμέρας ἐνωρίτερον ὁ πρωθυπουργὸς Κορυζῆς ἠτύοκτόνησε καὶ ὁ βασιλεὺς μὲ τὴν κυβέρνησιν τοῦ *Ἐμμ. Τσουδεροῦ* καὶ μὲ λείψανα στρατιωτικῶν δυνάμεων ἐφθασαν εἰς Κρήτην, διὰ τὴν συνέχισιν τοῦ ἀγῶνος.

Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος ὁ Χίτλερ κατ' οὐδένα λόγον ἤθελε νὰ ἀφήσῃ τὴν Κρήτην εἰς χεῖρας τῶν ἀντιπάλων του, λόγῳ τῆς στρατηγικῆς θέσεώς της εἰς τὴν ἀνατολικὴν Μεσόγειον. Προητοίμασε λοιπὸν καλῶς μίαν ἰσχυρὰν ἐπίθεσιν, ἣ ὅποια ἤρχισε εἰς τὰς 20 Μαΐου μὲ σφοδρὸν βομβαρδισμὸν τοῦ ἀεροδρομίου *Μάλεμε* τῶν Χανίων, ἐνῶ ἐρρίπτοντο σμήνη Γερμανῶν ἀλεξιπτωτιστῶν. Οἱ πλεῖστοι ὅμως ἐξωντῶθησαν ἀπὸ τὰ ἐλληνοβρετανικὰ στρατεύματα. Ὁ ἐχθρὸς ἐρριπτεν συνεχῶς νέα κύματα ἀλεξιπτωτιστῶν, οἱ ὁποῖοι μετὰ σκληρὰς μάχας κατῴρθωσαν νὰ καταλάβουν τὸ ἀεροδρόμιον, ὅπου ἤρχισαν νὰ προσγειώνωνται μεγάλα ὀπλιταγωγὰ μὲ ἄνδρας καὶ τάνκς. Ἔτσι, παρὰ τὴν λυσσαλέαν ἄμυναν τῶν συμμαχικῶν δυνάμεων καὶ τοῦ κρητικοῦ λαοῦ, οἱ Γερμανοὶ ἐκυρίευσαν τὸ Ρέθυμνον καὶ τὸ Ἡράκλειον. Ἐν τῷ μεταξύ ἐχθρική νηοπομπὴ ἀπὸ μικρὰ πλοῖα προσεβλήθη ἀπὸ ἀγγλικά πολεμικὰ πλησίον τῶν Κυθήρων καὶ ὅλα τὰ σκάφη εἰσβολῆς ἐβυθίσθησαν. Ἐν τούτοις ὁ ἀγὼν ἐσυνεχίσθη μὲ σκληρότητα μέχρι τέλους Μαΐου. Τέλος τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα πρὸ τῆς πίεσεως τοῦ ὑπερτέρου ἐχθροῦ μετεφέρθησαν ἐν σπουδῇ εἰς Αἴγυπτον, διὰ νὰ συνεχίσουν τὸν ἀγῶνα εἰς ἄλλα μέτωπα. Δραματικὴ ὑπῆρξεν ἡ θέσις τοῦ βασιλέως Γεωργίου Β' καὶ τῶν μελῶν τῆς κυβερνήσεως κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ 20ήμερου σφυροκοπήματος τῆς νήσου· κατόπιν πολλῶν περιπετειῶν εἰς τὰ κρητικὰ ὄρη καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τῶν ἀδαμάστων κατοίκων ἐφυγαδεύθησαν διὰ θαλάσσης εἰς Μέσσην Ἀνατολήν.

1. Τὸ παρεδέχθη καὶ ὁ ἴδιος ὁ Χίτλερ εἰς λόγον του, πού ἐξεφώνησεν εἰς τὸ Ράιχσταγ (Βουλῆ), κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἰουνίου 1941.

Αι απώλειαι τῶν χιτλερικῶν ὑπερέβησαν τὰς 25 χιλ. νεκροῦς καὶ τραυματίας. Ἔτσι ἐτελείωσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα αἱ πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις, διὰ τὰς ὁποίας ὁ γερμανικὸς κολοσσὸς ἐχρειάσθη 55 ἡμέρας ἔναντι τῶν 5 πού ὑπελόγιζε τὸ ἐπιτελεῖον του.

Ἡ ἥρωικὴ ἀντίστασις τῶν Ἑλλήνων προσέφερεν εἰς τοὺς Ρώσους ἐξ πολυτίμου ἐβδομάδας καὶ ἡ καθυστέρησις αὕτη δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τοὺς Γερμανοὺς νὰ κυριεύσουν τὴν Μόσχαν.

Ἡ ἐλληνικὴ ἐποποιία τοῦ 1940 - 41 ὕψωσε τὸν πυρσὸν τῆς ἐλευθερίας εἰς τοὺς ἄλλους λαοὺς καὶ ἡ Ἑλλὰς ἀπέβη ἡ μόνη ἀκτίς φωτὸς μέσα εἰς τὸ ζοφερὸν σκότος πού ἐκάλυπτε τὸν παγκόσμιον ὀρίζοντα.

Ἄλλὰ τὰ πρῶτα ἐλπιδοφόρα μηνύματα δὲν θὰ ἀργήσουν νὰ ἔλθουν ἀπὸ τὴν Ἀφρικὴν.

47 Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΦΡΙΚΗΝ ΚΑΙ ΜΕΣΗΝ ΑΝΑΤΟΛΗΝ

Ἡ ἀνάμιξις τοῦ Μουσολίνι εἰς τὸν πόλεμον ὑπῆρξεν ἀτυχῆς διὰ τὴν Ἰταλίαν. Αἱ ἰταλικαὶ ἀποικίαι τῆς Ἀφρικῆς ἦσαν τώρα εἰς τὴν διάκρισιν τῆς Ἀγγλίας. Στρατεύματα Νεοζηλανθῶν, Αὐστραλῶν, Νοτιοαφρικανῶν καὶ Ἰνδῶν ἦλθον νὰ πολεμήσουν ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν σημαίαν εἰς Σομαλίαν καὶ Ἐρυθραίαν, τὰς ὁποίας συντόμως κατέλαβον οἱ Ἄγγλοι. Αἱ ἐκεῖ ἰταλικαὶ δυνάμεις ἠττήθησαν ἐπανειλημμένως, ἐνῶ χιλιάδες Ἰταλῶν ἠχμαλωτίσθησαν.

Ὁ αὐτοκράτωρ Χαϊλὲ Σελασιέ, τὸν ὅποιον οἱ Ἰταλοὶ εἶχον ἐκδιώξει ἀπὸ τὴν Αἰθιοπίαν, ἐπανῆλθε μετὰ τὴν βοήθειαν τῶν συμμάχων εἰς τὴν πατρίδα του καὶ παρώτρυνε τοὺς ὑπηκόους του κατὰ τῆς Ἰταλίας. Συγχρόνως καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν «Ἐλευθέρων Γάλλων» στρατηγὸς Ντε Γκῶλ, διεξάγων ἀληθῆ σταυροφορίαν ὑπὲρ τοῦ Ἀγῶνος, συνεκέντρωσεν ὑπολογίσιμον δύναμιν ἀπὸ Γάλλους ἀποίκους τῆς Ἀφρικῆς, τοὺς ὁποίους ἔταξε παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν συμμάχων.

Ἄλλὰ καὶ εἰς τὴν βόρειον Ἀφρικὴν στρατιὰ 200.000 Ἰταλῶν ὑπὸ τὸν στρατάρχη *Γκρατσιάνι*, πού προσωρίζετο νὰ καταλάβῃ τὴν Αἴγυπτον, ἐνίκηθη ἀπὸ 30.000 Ἀγγλοαυστραλοὺς ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ *Ουδέιβελ* παρὰ τὴν Μάρσα - Ματρούχ. Συνελήφθησαν 130 χιλ. Ἰταλοὶ μετὰ τοῦ διοικητοῦ των καὶ ἐκυριεύθησαν 700 κανόνια (Δεκεμβριος 1940).

Ὁ Χίτλερ ὅμως θέλων νὰ κρατήσῃ τὸ βορειοαφρικανικὸν μέτωπον, διὰ νὰ ἀπειλήσῃ ἀπὸ ἐκεῖ τὸ Σουεὺ καὶ τὴν ἀνατολικὴν Μεσόγειον, ἀπέστειλεν

αεροπορικῶς εἰς Τριπολίτιδα τὸ «Ἀφρικανικὸν Σῶμα» ὑπὸ τὸν ἰκανὸν στρατηγὸν Ρόμμελ. Ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ ἐτέθησαν καὶ τὰ ὑπόλοιπα ἰταλικά στρατεύματα τῆς Λιβύης. Ὁ Ρόμμελ ἀνέλαβε τὴν πρωτοβουλίαν τῶν ἐπιχειρήσεων καί, ἀπωθήσας βιαίως τοὺς Βρετανοὺς ἐντὸς τοῦ αἰγυπτιακοῦ ἐδάφους, ἔφθασε πρὸ τῆς Ἀλεξανδρείας (Μάρτιος 1942).

Ἐπειτα ἀπὸ σκληρὰς συγκρούσεως καὶ ἐναλλαγὰς θέσεων, ποὺ διεξήχθησαν κάτω ἀπὸ τὸν ἀφόρητον καύσωνα τοῦ ἀφρικανικοῦ θέρους, ἡ ἀποφασιστικὴ μάχη μεταξὺ τῶν ἀντιπάλων ἐδόθη πλησίον τοῦ Ἔλ-Ἀλαμείν (22 - 23 Ὀκτωβρίου 1942). Κατ' αὐτὴν ἡ 8ῃ ἀγγλικὴ στρατιά⁽¹⁾ τοῦ στρατάρχου Μοντγκόμερου ἐπέτυχε τὴν συντριβὴν τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων. Αἱ ἀπώλειαι τῶν Γερμανῶν ἀνῆλθον εἰς 75 χιλ. ἄνδρας καὶ ἄνω τῶν 500 ἀρμάτων μάχης καὶ 1.000 πυροβόλων.

Ἡ «μάχη τοῦ Ἔλ - Ἀλαμείν» ἀποτελεῖ κρίσιμον καμπὴν τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, διότι ἐματαίωσε τὰ σχέδια τοῦ «ἄξονος» νὰ καταλάβῃ τὴν Αἴγυπτον καὶ νὰ γίνῃ κύριος τῶν πετρελαίων τοῦ περσικοῦ κόλπου, ἀπὸ ὅπου κυρίως ἀνεφοδιάζετο ἡ Ρωσία ὑπὸ τῶν συμμαχῶν.

Καταδιώκων τὰ λείψανα τῶν Γερμανοϊταλῶν ὁ νικητὴς τοῦ Ρόμμελ ἔφθασεν εἰς Τύνιδα, ὅπου ἠνώθη μετ' ἀμερικανικὰς δυνάμεις ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ἀιζενχάουερ, αἱ ὁποῖαι προήλαυον ἐκ ΒΔ. Ἀφρικῆς. Αὐταὶ εἶχον ἀποβιβασθῆ ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου εἰς τὸ γαλλικὸν Μαρόκον καὶ Ἀλγέριον. Τὸ «Ἀφρικανικὸν Σῶμα» σφυροκοπούμενον πανταχόθεν διελύθη. Περὶ τὰ μέσα Μαΐου 1943 ἄνω τῶν 250.000 Ἰταλογερμανῶν παρεδόθησαν εἰς Τύνιδα. Ἡ Ἀφρικὴ ἦτο ἐλευθέρα. Ὁ κόσμος ἀνέπνευσε.

Συγχρόνως ἄλλα βρετανικὰ στρατεύματα, τὰ ὁποῖα ἐκινήθησαν δραστηρίως εἰς τὸ Ἰράκ καὶ τὴν Συρίαν, κατέπνιξαν ἐπικινδύνους ἐνεργείας Γερμανῶν πρακτόρων διὰ τὴν κατοχὴν πετρελαιαγωγῶν καὶ αεροπορικῶν βάσεων εἰς τὰς χώρας αὐτάς.

Τὰ ὅπλα τῆς Ἑλλάδος καὶ εἰς τὸ μέτωπον τῆς βορείου Ἀφρικῆς ἐκαλύφθησαν ὑπὸ δόξης. Μία ἐλληνικὴ ταξιαρχία, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ συνταγματάρχου Κατσώτα, διεκρίθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Ἔλ - Ἀλαμείν διὰ τὴν ἀνδρείαν τῆς καὶ ἔλαβε τὸν ἔπαινον τοῦ ἀνωτάτου διοικητοῦ στρατάρχου Ἀλεξάντερ. Ἑλληνικὸν αἶμα ἔβαψε καὶ τὴν ἀφρικανικὴν γῆν. Μεγαλοπρεπὲς μνημεῖον ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης καλύπτει τοὺς ἐνδόξως πεσόντας Ἕλληνας καὶ συμμαχοὺς στρατιώτας. Ἐπίσης καὶ

1. Εἶναι οἱ περίφημοι μετ' ἀγγλικὸν χιοῦμορ «ἀρουραῖοι τῆς ἐρήμου».

εις τὸ Σφᾶξ τῆς Τυνησίας γενναίως ἐπολέμησεν ὁ ἑλληνικὸς «Ἰερὸς Λόχος» (μὲ διοικητὴν τὸν *Τσιγάντε*) συγκροτημένος μόνον ἀπὸ Ἑλλήνων ἀξιωματικών.

48 ΕΙΣΒΟΛΗ ΠΡΟΣ ΑΝΑΤΟΛΑΣ. Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΙΡΗΝΙΚΟΝ

Η ΕΠΙΘΕΣΙΣ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ

Παρὰ τὴν εὐκολὴν νίκην του εἰς τὴν Δύσιν, ὁ Χίτλερ εἶχε πεισθῆ ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ καταβάλλῃ τὴν σκληροτράχηλον Ἀγγλίαν. Ὅταν ἐστέρωσε τὰ νῶτα του, διὰ τῆς κατοχῆς τῶν Βαλκανίων, ἤρχισε τὴν 22αν Ἰουνίου 1941, πρὸς γενικὴν κατάπληξιν, ἀστραπιαῖον πόλεμον κατὰ τῆς ἕως τότε συμμάχου του Ρωσίας. Ἐλπίζων ὅτι μέχρι τοῦ χειμῶνος θὰ ἠνάγκασε τοὺς Ρώσους νὰ συνθηκολογήσουν, ἦτο βέβαιος ὅτι θὰ ἐγίνετο κύριος τῶν ρωσικῶν σιτηρῶν καὶ καυσίμων.

Μέχρι τοῦ Νοεμβρίου οἱ εἰσβολεῖς εἶχον σαρώσει τὰ Βαλτικὰ κράτη, τὴν Λευκορωσίαν, Οὐκρασίαν, Κριμαίαν καὶ ἔφθασαν πρὸ τῶν πυλῶν τῆς Μόσχας καὶ τοῦ Λένινγκραντ, ὅπου διὰ πρώτην φοράν ἀνεχαιτίσθησαν κατόπιν σκληρῶν ἀγῶνων.

Ὅπως ἐπὶ Ναπολέοντος, ἔτσι καὶ τώρα μὲ τὸν Χίτλερ, οἱ Ρῶσοι κατὰ τὴν ὑποχώρησίν των ἐχρησιμοποίησαν τὴν τακτικὴν τῆς πυρπολήσεως καὶ ἐρημώσεως τῶν πάντων· δὲν ἐφείσθησαν οὔτε τῶν πολυτίμων βιομηχανιῶν καὶ τῶν τεχνητῶν φραγμάτων τῆς χώρας, διὰ νὰ μὴ περιέλθῃ εἰς τὸν ἐπιδρομέα τίποτε ἀξιόλογον. Ἐν τῷ μεταξύ ἀδυσώπητος εἰς ὅλην του τὴν ἀγριότητα εἶχεν ἐνσκήψει ὁ ρωσικὸς χειμὼν καὶ καθῆλωνε τὴν ἀτελεύτητον θωρακισμένην στρατιάν τοῦ γερμανοῦ στρατηγοῦ *Γκουντέριαν* εἰς τὰς παγωμένας στέππας. Καὶ οἱ Ρῶσοι διὰ τοῦ «κλεφτοπολέμου τῶν Κοζάκων» ἐγνώριζον νὰ ἐνοχλοῦν εἰς τὰ ἀσθενῆ του σημεῖα τὸ ἐκτεταμένον ἐπὶ ἑκατοντάδων μιλίων γερμανικὸν μέτωπον.

Ἐντὸς ὀλίγου ἡ ἀγγλικὴ ἀεροπορία ἤρχισεν ἀγρίους νυκτερινούς βομβαρδισμούς ἐναντίον τῶν κυριωτέρων κέντρων τῆς Γερμανίας. Παρὰλλήλως ὄλονεν καὶ περισσότερον πολεμικὸν ὕλικόν ἐξ Ἀμερικῆς καὶ Ἀγγλίας κατέφθανεν εἰς ρωσικὰς βάσεις ἀνεφοδιασμοῦ, πρὸς ἀνακούφισιν τῶν μαχομένων Ρώσων. Ἡ ὀργανωμένη ἀντίστασις τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ ἐσκληρύνετο καὶ εἶχεν ἀγχιστρώσει δύο περίπου ἑκατομμύρια Γερμανῶν.

Οἱ Γερμανοί, ἐπιδιώκοντες νὰ καταλάβουν μὲ κάθε θυσίαν ζωτικὴν πηγὴν ἀνεφοδιασμοῦ των εἰς πετρέλαια, τὸ φθινόπωρον τοῦ 1942 ὑπερεφαλάρχησαν τὰ ὄρη τοῦ Καυκάσου καὶ ἔφθασαν μέχρι τοῦ Στάλινγκραντ, ἐπὶ τοῦ Βόλγα. Ἀλλὰ ἐκεῖ οἱ Ρῶσοι μὲ ἀπεγνωσμένη ἀμυναν τοὺς ἐσταμάτησαν. Ἐπηρεολούθησαν ἀληθεῖς γιγαντομαχίαι, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ πόλις κατεστράφη ὀλοσχερῶς καὶ ἤλλαξε κύριον πολλάκις, ἀλλὰ τὰ ἐρείπιά της ἔμειναν τελικῶς εἰς χεῖρας τῶν ἡρωικῶν ὑπερασπιστῶν της. Αἱ ἀπώλειαι ὑπῆρξαν ἐκατέρωθεν τεράστιαι.

Ἡ «μάχη τοῦ Στάλινγκραντ» ἀποτελεῖ ἀξιωματημὸν σταθμὸν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ πολέμου : οἱ Ρῶσοι ἀναθαρρήσαντες ἀνέκτησαν ἔκτοτε μέρος τοῦ ἔθνικοῦ των ἐδάφους· τὸ 1944 δι' ἰσχυρῶν ἀντεπιθέσεων αἱ δυνάμεις τοῦ στρατάρχου Ζούκωφ ἀπώθησαν τοὺς εἰσβολεῖς μέχρι τῆς Πολωνίας. Καθ' ὄλον ὅμως αὐτὸν τὸν χρόνον οἱ Γερμανοὶ ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ διατηροῦν εἰς τὰ Βαλκάνια καὶ τὴν Ἰταλίαν στρατεύματα, τὰ ὁποῖα θὰ ἠδύναντο ὑπὸ ἄλλας περιστάσεις νὰ χρησιμοποιήσουν εἰς τὸ ἀχανὲς ρωσικὸν μέτωπον.

Η ΑΜΕΡΙΚΗ ΕΙΣΕΡΧΕΤΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ (8 Δ/ΒΡΙΟΥ 1941)

Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ β' παγκοσμίου πολέμου, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ αἰσθήματα τοῦ ἀμερικανικοῦ λαοῦ ἦσαν ὑπὲρ τῶν δυτικῶν δημοκρατιῶν, ἡ ἀμερικανικὴ κυβέρνησις ἐτήρησε στάσιν ἀψόγου οὐδετερότητος. Παρὰλλήλως ὅμως δὲν ἔπαυσε νὰ φροντίζῃ καὶ διὰ τὰς στρατιωτικὰς της παρασκευάς, ἐπειδὴ ἐφοβεῖτο, μήπως τὸν πόλεμον ποὺ ἤθελεν αὐτὴ νὰ ἀποφύγῃ, τῆς τὸν ἐπιβάλλουν ἄλλοι. Ἡ γαλλικὴ κατάρρευσις ἀντήχησεν εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας ὡς κώδων κινδύνου.

Αἱ ἐπιτυχίαι τοῦ Χίτλερ ἐνεθάρρουν τοὺς Ἰάπωνας ἡγέτας εἰς τὴν σκέψιν, ὅτι ἔφθασε καὶ δι' αὐτοὺς ἡ ἀναμενομένη στιγμή νὰ δημιουργήσουν μίαν «σφαῖραν κοινῆς εὐημερίας τῆς Μειζονος Ἀνατολικῆς Ἀσίας». Ἐνῶ δύο ἀντιπρόσωποι τῆς Ἰαπωνίας εὐρίσκοντο εἰς Ουάσιγκτον μὲ διπλωματικὴν ἀποστολήν, ἰαπωνικὰ ἀεροπλάνα ἐπετέθησαν αἰφνιδιαστικῶς τὴν 7ην Δεκεμβρίου κατὰ τῆς ἰσχυρᾶς ἀμερικανικῆς βάσεως *Pearl Harbor* καὶ κατέστρεψαν τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ στόλου τοῦ Εἰρηνικοῦ καὶ τὸν ναύσταθμον.

Ἡ καταστροφὴ τοῦ Πέρλ Χάρμπορ ἀποκληθεῖσα «Ἡμέρα Συμφορᾶς» ἐξώργισε τὸν ἀμερικανικὸν λαὸν καὶ ἐκέντρισε τὴν φιλοτιμίαν του εἰς μίαν ἔντονον προσπάθειαν νὰ ἐκδικηθῇ τὸν ὑπουλον ἐπιδρομέα. Τὴν

επομένῃν αἱ Ἠνωμέναι Πολιτεῖαι ἐξῆλθον εἰς τὸν πόλεμον παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν συμμάχων.

Οἱ Ἰάπωνες ἐκινήθησαν τόσον ταχέως καὶ μὲ τόσῃν ἀφθονίαν ἀνδρῶν, πλοίων καὶ ἀεροπλάνων, ὥστε ἐντὸς ὀλίγων ἐβδομαδῶν κατέλαβον μίαν τεραστίαν γεωγραφικὴν ἔκτασιν. Εἰσέβαλον εἰς τὸ Σιάμ καὶ ἐκεῖθεν ἐκυρίευσαν τὴν Σιγκαπούρην, ἰσχυρὰν ἀγγλικὴν ναυτικὴν βάσιν ἐπὶ τῆς Μαλακίῃς χερσονήσου. Ἐν συνεχείᾳ ἐγίναν κύριοι τῶν Φιλιππίνων, παρὰ τὴν ἥρωικὴν ἀντίστασιν τῶν Ἀμερικανῶν. Ἐπὶ τῆς Νέας Γουινέας ἐγκατέστησαν προγεφύρωμα ἀπειλοῦντες τὴν Αὐστράλιαν. Ὁ στρατηγὸς Μάκ Ἀρθουρ, ὅστις εἶχεν ἀναδειχθῆ ἔθνικὸς ἥρωες τῶν Ἀμερικανῶν, ἐξετέλεσε μίαν τολμηρὰν ὑποχώρησιν πρὸς διάσωσιν τῆς Αὐστραλίας καὶ ἀνέλαβε τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῶν ἐκεῖ συμμαχικῶν δυνάμεων.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἄγριαι μάχαι καὶ ἀεροναυμαχίαι διεξήγοντο εἰς τὸν Εἰρηνικόν. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1942 μεγάλη ἰαπωνικὴ δύναμις, πλέουσα πρὸς Χαβάη, κατεναυμαχήθη παρὰ τὴν νῆσον Μιντοναίη. Ἀργότερον ἀνακατελήφθησαν ἀπὸ τοὺς Ἀμερικανούς κατόπιν σκληρῶν ἀγῶνων θέσεις, ποὺ κατεῖχον οἱ Ἰάπωνες εἰς τὰς νήσους τοῦ Σολομῶντος, τῆς Καρολίνας καὶ τὴν Νέαν Γουινέαν. Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1944 ὁ στρατηγὸς Μάκ Ἀρθουρ, ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὸν ναύαρχον Νίμιτς, ἐπανάφεραν τὰς ἀμερικανικὰς ἐνόπλους δυνάμεις εἰς τὰς Φιλιππίνας, τὰς ὁποῖα ἤλευθέρωσαν.

49 ΤΑ ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΕΘΝΗ ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΝΤΑΙ ΚΑΙ ΣΥΜΠΟΛΕΜΟΥΝ

Ο «ΧΑΡΤΗΣ ΤΟΥ ΑΤΛΑΝΤΙΚΟΥ». ΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΙΤΑΛΙΑΣ

Τὸν Αὐγούστον τοῦ 1941 ὁ πρόεδρος τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν Ρουζβελτ καὶ ὁ Βρετανὸς πρωθυπουργὸς Τσῶρτσιλ συνηγήθησαν ἐπὶ πλοίου ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ καὶ συνέταξαν ἔγγραφον παγκοσμίου σημασίας, γνωστὸν ὡς «Χάρτης τοῦ Ἀτλαντικοῦ». Δι' αὐτοῦ ἔθεσαν τὰς βάσεις συνεργασίας τοῦ ἐλευθέρου κόσμου «πρὸς μίαν εἰρήνην, ἣ ὁποία νὰ ἐξασφαλίζῃ εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ζωὴν ἐλευθέρην, ἀπηλλαγμένην φόβου καὶ στερήσεων». Τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1942 οἱ ἀντιπρόσωποι 26 ἐθνῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ Ἑλλάς, ἱδρυσαν τὰ «Ἠνωμένα Ἔθνη» καὶ ἐδήλωσαν ὅτι δὲν θὰ ὑπογράψουν χωριστὴν εἰρήνην μετὰ τῶν ἐχθρῶν. Ἀργότερον προσεχώρησαν καὶ ἄλλαι κυβερνήσεις.

Ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἀεροπολίας διηκόλυε τοὺς συμμάχους ἡγέτας νὰ διασκέπτωνται μεταξύ των συχνά. Τὸ 1943 οἱ *Τσῶρτσιλ* καὶ *Ρούζβελτ*, ἀφοῦ συνήντησαν τὸν *Τσάγκ - Κάι - Σέκ* εἰς Κάιρον, μετέβησαν ἐκεῖθεν ἀεροπορικῶς εἰς *Τεχεράνην* πρὸς σύσκεψιν μετὰ τὸν *Στάλιν*. Οὗτος, διὰ νὰ ἀνακουφίσῃ τὴν *Ρωσίαν* ἀπὸ τὴν γερμανικὴν πίεσιν, ἐζήτησεν ἀπὸ τοὺς ἄλλους δύο τὴν ταχεῖαν δημιουργίαν ἐνὸς δευτέρου μετώπου εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην.

Μετὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς βορείου Ἀφρικῆς, ἐπειδὴ εἰς τὰ Βαλκάνια ἐπεκράτει ἀβεβαιότης, οἱ σύμμαχοι ἀπεφάσισαν νὰ στείλουν τὰς δυνάμεις τοῦ Ἄιζενχάουερ εἰς τὴν *Σικελίαν*, τὴν ὁποίαν κατέλαβον (Ἰούλιος 1943), ἔπειτα δὲ ἀπεβιβάσθησαν εἰς νότιον Ἰταλίαν. Πανικὸς διέτρεξε τὴν Ἰταλίαν ὁ Μουσολίνι ὑπεχρεώθη νὰ παραιτηθῇ καὶ ἡ νέα κυβέρνησις ὑπὸ τὸν στρατάρχην Μπαντόλιο ἔσπευσε νὰ συνθηκολογήσῃ. Ἡ συμμαχικὴ προέλασις πρὸς κατάληψιν τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου ὑπῆρξε βραδεῖα ἕνεκα τῆς ἰσχυροῦς ἀμύνης τῶν Γερμανῶν. Σκληρὰ καὶ πολύνεκρος ὑπῆρξεν ἡ μάχη τοῦ *Μόντε - Κασσῖνο* ἡ πόλις σχεδὸν ἰσοπεδώθη. Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1945 ὁ Μουσολίνι συνελήφθη παρὰ τὸ Μιλᾶνον (Κόμο) ὑπὸ «παρτιζάνων»⁽¹⁾, ἐνῶ προσεπάθει νὰ διαφύγῃ μεταμφιεσμένος εἰς Γερμανὸν στρατιώτην καὶ ἐξετελέσθη ἐπὶ τόπου.

Κατὰ τὴν νικηφόρον πορείαν τῶν συμμαχικῶν δυνάμεων πρὸς τὴν βόρειον Ἰταλίαν ἔλαβε μέρος καὶ ἡ «3η ὀρεινὴ ἑλληνικὴ ταξικρχία», ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην *Τσακαλιῶτον*, ὡς τμήμα τῆς θρυλικῆς 8ης ἀγγλικῆς στρατιᾶς. Ἡ ἑλληνικὴ ταξικρχία εἰς τὸν τομέα προελάσεώς της κατέλαβε διὰ θυελλώδους ἐξορμήσεως τὴν πόλιν *Ρίμινι*, τὴν ὁποίαν ὑπεστήριξε μία ἐπιλεκτος μεραρχία Γερμανῶν ἀλεξιπτωτιστῶν με βαρέα πυροβόλα, ὄλμους κλπ. Ἡ *ξιφολόγηχ* τοῦ "Ἑλληνοσ ἤστραψε καὶ πάλιν καὶ ὁ ἐχθρὸς ἐτράπη εἰς ἀτακτον ὑποχώρησιν (21 Σεπτεμβρίου 1944). Ὁ Δῆμαρχος παρέδωκεν ἄνευ ὄρων τὰς κλεῖδας τῆς πόλεως εἰς τοὺς "Ἑλληνας. Ἡ εἰδήσις, γνωσθεῖσα εἰς τὴν ὑπόδουλον Ἑλλάδα, προεκάλεσεν ἐνθουσιασμὸν καὶ ἐθνικὴν ὑπερηφάνειαν.

Ἄλλὰ καὶ τοῦ στόλου μας ἡ δρᾶσις δὲν ὑστέρησε. Κατὰ τὴν συμμαχικὴν ἀπόβασιν εἰς *Σικελίαν* τὸ ἀντιτορπιλικὸν «*Καχάρης*» εἰσῆλθε πρῶτον εἰς τὸν λιμένα τῆς *Λυγούστας* καὶ ἐκανονιοβόλησεν εὐστόχως τὴν ὀχυρὰν πόλιν. Ἐπίσης ἄλλα πολεμικὰ μας μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ «*Βα-*

1. Ἴταλοὶ ἀνάρται δρῶντες εἰς βόρειον Ἰταλίαν.

σίλισσα "Όλγα» και «Αδριάς», έλαβον τήν ίκανοποίησιν νά συνοδεύσουν τόν αίχμαλωτισθέντα Ιταλικόν στόλον πρὸς παράδοσιν εἰς τὸ ἀρχηγεῖον τοῦ Ἀγγλοῦ στολάρχου Τζὼν Κάννιγκαμ (16 - 9 - 1943). Ἡ «Ἑλλη» ἐλάμβανεν ἐκδίκησιν ἀπὸ τὸν ὑγρὸν τάφον τῆς.

Καὶ ἐνῶ ὁ πόλεμος ἐσάρωνε τήν Ἰταλίαν καὶ οἱ Ρῶσοι συνεκράτουν τὰς γερμανικὰς ἐπιθέσεις, κολοσσιαῖα βομβαρδιστικὰ τῆς ἀμερικανικῆς ἀεροπορίας, «ὕπερφρούρια», ἐπλήττον κάθε νύκτα βιομηχανικὰς πόλεις τῆς δυτικῆς Γερμανίας, καθ' ὃν χρόνον καὶ ἡ ἀγγλικὴ ἀεροπορία ἐσφυροκοποῦσε ἐχθρικὰς βάσεις εἰς τὴν Βαλκανικὴν καὶ τὴν ἄλλην κατεχομένην Εὐρώπην. Εἰς ἀντίποινα οἱ Γερμανοὶ ἀπὸ τὰς γαλλικὰς ἀκτὰς ἐξαπέλυον κατὰ τῆς ἀγγλικῆς πρωτευούσης αὐτοκατευθυνόμενα βλήματα ρουκετῶν καὶ πυραύλων τύπου «V 2».

Ἐν τῷ μεταξῷ ἐνταθεῖσα ἡ δρᾶσις ἀνταρτικῶν ομάδων εἰς τὴν Ἑλλάδα(1) καὶ Γιουγκοσλαβίαν ἐδυσχέρανε τὰς μετακινήσεις στρατευμάτων τοῦ κατακτητοῦ, ὁ ὁποῖος προέβαινε κατόπιν εἰς ἀγρίας ἐκτελέσεις τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ.

Η ΑΠΟΒΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΟΡΜΑΝΔΙΑΝ

Τὴν 6ην Ἰουνίου 1944, ἐνῶ ἡ Θύελλα ἐμάνετο ὑπεράνω τῆς Μάγχης, μία τεραστίᾳ ναυτικὴ δύναμις τῶν συμμάχων ἐνεφανίζετο εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς βορείου Γαλλίας. Ἀναρίθμητα σκάφη ὑπὸ τὴν προστασίαν ἐνὸς φοβεροῦ στόλου καὶ ὑπὸ τὴν σκέπην χιλιάδων ἀεροπλάνων ἀπεβίβασαν ἰσχυρῶς ἐξοπλισμένα ἀγγλοαμερικανικὰ στρατεύματα. Ἡ ἀνωτάτη διοίκησις εἶχεν ἀνατεθῆ εἰς τὸν στρατηγὸν Ἀϊζενχάουερ μὲ ὑπαρχηγὸν τὸν Μοντγκόμερου.

Ἡ μεγαλύτερα εἰς τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν ἀποβατικὴ ἐπιχείρησις ἤρχιζεν εἰς τὴν Νορμανδίαν καὶ ἔκρινεν ὀριστικῶς τὴν τύχην τοῦ β' παγκοσμίου πολέμου.

Οἱ Γερμανοὶ ἐπολέμησαν μὲ λύσαν εἰς τὴν ἐπάκτιον ἄμυναν, ἀλλὰ πρὸ τῆς ὁρμῆς καὶ τοῦ ὄγκου τῶν συμμαχικῶν δυνάμεων ὑπεχώρησαν εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Τὴν 25ην Αὐγούστου ἀπηλευθερώθη ἡ γαλλικὴ πρωτεύουσα ὑπὸ ἀμερικανικῆς στρατιᾶς κατευθυνομένης εἰς τὸν Ρῆνον. Ἄλλα συμμαχικὰ στρατεύματα, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀποβιβάσθῃ εἰς ΝΑ Γαλ-

1. Ἡ σιδηροδρομικὴ γέφυρα τοῦ Γοργοποτάμου, κατόπιν τολμηροῦ ἐγχειρήματος Ἑλλήνων πατριωτῶν, ἀνετινάχθη τὴν νύκτα τῆς 25ης Νοεμβρίου 1942, μὲ τὴν καθοδήγησιν Ἀγγλων «σαμποτέρς».

λίαν⁽¹⁾, προήλανον ραγδαίως πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Πάττον. Τὸν Δεκέμβριον οἱ Γερμανοὶ ἀντεπετέθησαν μὲ ἀπέλπιδα προσπάθειαν νὰ διασπάσουν τὰς συμμαχικὰς γραμμὰς, ἀλλὰ δὲν τὸ ἐπέτυχον καὶ ὑπεχώρησαν εἰς τὸ γερμανικὸν ἔδαφος. Οἱ βομβαρδισμοὶ ἐξ ἄλλου τῆς Γερμανίας ἐσυνεχίζοντο ἀμείωτοι ὑπὸ τῆς συμμαχικῆς ἀεροπορίας.

ΕΙΣΒΟΛΗ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗΝ. ΛΗΞΙΣ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ἐν τῷ μεταξὺ σημεῖα ἐξεγέρσεων παρουσιάζονται εἰς τὰ μικρὰ ὑποταταγμένα ἔθνη. Πρῶτη ἀπεσπάρθη τὸν Αὐγούστον 1944 καὶ ὑπέγραψεν ἀναχωρῆν μὲ τοὺς Ρώσους ἡ Ρουμανία. Τὸν Σεπτέμβριον ἠκολούθησαν ἡ Φινλανδία καὶ Βουλγαρία. Ἡ Οὐγγαρία δὲν ἐπρόφθασε, διότι ρωσικὰ στρατεύματα εἰσέβαλον εἰς τὴν χώραν.

Κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ 1945 ρωσικαὶ δυνάμεις τοῦ Ζούκοφ προήλανον διὰ τῆς Πολωνίας πρὸς τὴν καρδίαν τῆς Γερμανίας. Περί τὰ μέσα Μαρτίου ὁ κρότος τῶν ρωσικῶν πυροβόλων ἠκούετο εἰς τὴν γερμανικὴν πρωτεύουσαν, ἐνῶ οἱ Ἀγγλοαμερικανοὶ ἔσπευδαν πρὸς τὸ κέντρον. Ὁ Χίτλερ ἠτύοκτόνησεν ἐντὸς τῆς κοινοτοποιοθηείσης ἀπὸ τοὺς Ρώσους «καγκελλαρίας» (Ἀπρίλιος 1945), καθ' ὃν χρόνον καὶ ὁ στρατάρχης Κόμμεφ ἀπληθεύερονε τὴν Βιέννην. Ὁ Γερμανὸς ναύαρχος Ντένιτς ἀνέλαβε νὰ παραδώσῃ εἰς τοὺς συμμάχους ἄνευ ὅρων ὅ,τι ἀπέμεινεν ἀπὸ τὸ κράτος τοῦ Γ' Ράιχ⁽²⁾. Ἡ 9ῃ Μαΐου ὠνομάσθη «Ἡμέρα τῆς Νίκης εἰς τὴν Εὐρώπην».

ΣΥΝΘΗΚΟΛΟΓΗΣΙΣ ΤΗΣ ΙΑΠΩΝΙΑΣ

Εἰς τὸν Εἰρηνικὸν οἱ Ἀμερικανοὶ πολεμισταὶ ἐξηκολούθησαν τὴν πορείαν των πρὸς Ἰαπωνίαν καταλαμβάνοντες κατόπιν σκληρῶν μαχῶν τὰς νήσους Ἰβοξίμα, Ὀκινάουα κλπ., παρὰ τὰς ἐπιθέσεις αὐτοκτονίας τῶν ἰαπωνικῶν ἀεροπλάνων (καμικάζι). Τὴν 6ην Αὐγούστου ἐρρίφθη ατομικὴ βόμβα⁽³⁾ κατὰ τῆς ἰαπωνικῆς πόλεως Χιροσίμα καὶ ὀλίγον ἀργότερον εἰς τὸ Ναγκασάκι, ὅπου ἐπροξενήθησαν τρομεραὶ καταστροφαὶ· τότε ἡ ἰαπωνικὴ κυβέρνησις ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ· Ἡ ἐπίσημος πα-

1. Ἐκεῖ ἔλαβον μέρος καὶ ἑλληνικὰ πολεμικά.

2. Τρίτη περίοδος τοῦ Γερμανικοῦ Κράτους διὰ τῆς ἐπιβολῆς εἰς τὸν κόσμον «νέας τάξεως πραγμάτων», τοῦ Ναζισμού.

3. Διὰ τὴν τελειοποίησίν της εἰργάζοντο ἐπὶ μακρὸν Ἀγγλοὶ, Ἀμερικανοὶ καὶ Καναδοὶ ἐπιστήμονες καὶ ἐρευνηταὶ μὲ ἄκραν μυστικότητα.

ράδοσις ἔγινεν ἐπὶ τοῦ ἀμερικανικοῦ θωρηκτοῦ «Μισσοῦρι» ἐνώπιον τοῦ στρατηγοῦ Μάκ Ἀρθούρ τὴν 2αν Σεπτεμβρίου 1945, ἡ ὁποία ὀνομάσθη «Ἡμέρα τῆς Νίκης ἐν Ἰαπωνίᾳ».

Κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις ἐπρόλαβε νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἰαπωνίας, διὰ νὰ ἔχῃ δικαίωμα συμμετοχῆς εἰς τὴν ρύθμισιν ζητημάτων τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ 1944 ἐκπρόσωποι τῶν κυριωτέρων συμμάχων ἔθνῶν συνεργασθέντες ἵδρυσαν τὸν Ὀργανισμόν τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν. Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1945 ἀντιπρόσωποι 49 κρατῶν, μετὰξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ Ἑλλάς, συνητήθησαν εἰς Ἅγιον Φραγκῖσκον καί, κατόπιν ἐργασίας δύο μηνῶν, συνέταξαν τὸν «Καταστατικὸν Χάρτην» τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν. Ἔτσι τὰ μετέχοντα κράτη ἀνέλαβον τὴν ὑποχρέωσιν νὰ συνεργάζωνται ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἀμύνης των.

Ὁ πρόεδρος Φραγκλῖνος Ροῦζβελτ δὲν ἐπέζησε διὰ νὰ ἴδῃ τὴν Ἡμέραν τῆς Νίκης. Ἀπέθανε τὴν 12ην Ἀπριλίου 1945. Τὴν εὐθύνῃν τῶν ὑποθέσεων τοῦ ἀμερικανικοῦ ἔθνους ἀνέλαβεν ὁ διάδοχος του Χάρου Τροῦμαν.

Ὁ Οὐίνστον Τσῶρτσιλ, «ὁ πατὴρ τῆς Νίκης» εἰς τὸν τρομερὸν αὐτὸν ἀγῶνα, ἠττήθη κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ Ἰουλίου εἰς Μ. Βρετανίαν πρὸς μεγίστην ἐκπλήξιν. Ὁ Κλήμεντ Ἀττλη, ἀρχηγὸς τοῦ Ἐργατικοῦ κόμματος, ἐκλήθη νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης.

50 Η ΕΛΛΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΝ

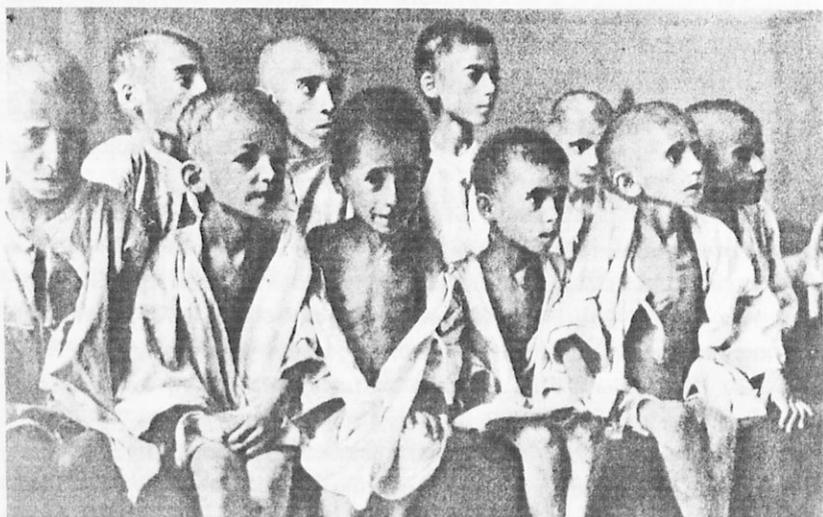
Η ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ἄς ριψώμεν τώρα ἐν βλέμμα εἰς τὴν κατεχομένην Ἑλλάδα, διὰ νὰ ἴδωμεν τὰ μεσολαβήσαντα γεγονότα.

Μετὰ τὴν ὀλοκληρωτικὴν κατάληψιν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὰς δυνάμεις τοῦ Ἄξονος, ἡ Μακεδονία καὶ Θράκη περιῆλθον εἰς τὴν κατοχὴν τῶν Βουλγάρων, ἡ δὲ ὑπόλοιπος χώρα εἰς τοὺς Γερμανοὺς καὶ Ἰταλοὺς.

Οἱ κατακτηταὶ ἀπὸ τὰς πρώτας ἡμέρας ἔδειξαν ἀνήκουστον σκληρότητα ἀπέναντι τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ. Μὲ τὴν πείναν, τὰς συλλήψεις καὶ τὰ βασανιστήρια, μὲ ἀπαγχονισμοὺς καὶ ὀμαδικὰς ἐκτελέσεις ἐπέδιωξαν νὰ ἐξαθλιώσουν τοὺς ἐλληνικοὺς πληθυσμοὺς, διὰ νὰ λυγίσουν τὸ φρόνημα τῶν κατοίκων καὶ νὰ ἐπιτύχουν τὴν πλήρη ὑποταγὴν των.

Μὲ τὴν ἀρπαγὴν τῶν τροφίμων προσκάλεσαν εἰς τὴν χώραν ἕνα

Εικ. 48. Παιδιά τῆς κατοχῆς σκελετωμένα

πρωτοφανῆ λιμόν, πού ἔφθασεν εἰς τὴν ἀποκορύφωσίν του κατὰ τὸν δριμύν χειμῶνα τοῦ 1941 - 42.

Ἐδεινοπάθησεν ἰδίως ἡ περιοχή τῆς πρωτευούσης καὶ τοῦ Πειραιῶς.

Ἐν τῷ μεταξύ ἔπιπτε ραγδαίως ἡ ἀξία τοῦ νομίσματος καὶ ἐπηκολούθησε (πληθωρισμός). Ἔτσι πολλαὶ χιλιάδες τῶν κατοίκων ὑπέκυψαν εἰς τὰς στερήσεις καὶ τὰ νοσήματα, ἐνῶ οἱ νεκροὶ ἐθάπτοντο κατὰ δεκάδας εἰς κοινούς τάφους.

Τὰς σκληρὰς αὐτὰς δοκιμασίας, μὲ τὰς ὁποίας οἱ ἐπιδρομεῖς ἤλπισαν ὅτι θὰ παραλύσουν τὴν ἀντίστασιν τοῦ Γένους, οἱ Ἕλληνες ἀντιμετώπισαν καρτερικῶς καὶ μὲ εὐψυχίαν. Τὸ πνεῦμα τῆς ἀντιστάσεως κατὰ τῶν κατακτητῶν ἐνέπνευσεν εἰς ὅλους τοὺς Ἕλληνας καὶ Ἑλληνίδας⁽¹⁾, ἀνεξαρτήτως κοινωνικῆς τάξεως, σταθερὰν καὶ ἀπόλυτον ἀρνήσιν πάσης πρὸς αὐτοὺς συνεργασίας, καθὼς καὶ πράξεις ἡρωισμοῦ, αἱ ὁποῖαι ἐπα-

1. Θανυκαστὴ ὑπῆρξεν ἡ πατριωτικὴ δρᾶσις τῆς *Λέας Καραγιάννη* ἀπὸ τὴν Λίμνην Εὐβοίας. Τὴν ὑπέροχον Ἑλληνίδα, μητέρα ἑξ τέκνων, ἐξετέλεσαν διὰ πολυβόλων οἱ Γερμανοὶ ἀφοῦ τὴν ἐβασάνισαν. Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν τιμῆς ἕνεκεν τῆς ἀπένευεν χρυσοῦν μετάλλιον, προσφάτως δὲ ἐστήθη προτομὴ τῆς καὶ εἰς τὴν ὁδὸν Στουρνάρρα τῶν Ἀθηνῶν.

νειλημμένως επέσυραν άπανθρώπους τιμωρίας έκ μέρους τών τυράννων τής χώρας. 'Η αντίστασις δηλ. του έλληνικού λαού ύπέρξε :

1) παθητική, διότι κανείς δέν έβοήθησε τόν έχθρόν ούτε έδέχθη νά συμπολεμήσῃ με τούς σταυρωτάς τής πατρίδος του. 'Αντιθέτως δέν ἦσαν όλίγοι εκείνοι που περίεθαλψαν τούς άγρίως διωκομένους 'Εβραίους ἢ έναπομείναντας Βρεταννούς στρατιώτας.

2) ενεργητική, άφ' ένός μέν διά τής συλλογής πληροφοριών, διά τής κρυφής έκδόσεως έφημερίδων πρós διαφώτισιν του λαού και διά του δικτύου κατασκοπείας, που ύφαιναν αί μυστικά όργανώσεις, άφ' έτέρου δέ με δολιοφθοράς — (σαμποτάζ) έχθρικού ύλικού — εις τάς πόλεις και τήν ύπαιθρον και με άλλην μαχητικήν δρᾶσιν ένόπλων έθνικών ομάδων εις βάρος τών κατακτητῶν. 'Ακόμη και άνοικτα συγκρούσεις διεξήχθησαν, εξ ών σοβαρώτερα ἡ μάχη τής Μενίνας εις Θεσπρωτίαν μεταξύ τής όργανώσεως ΕΔΕΣ (ύπό τόν στρατηγόν Ζέρβαν) και γερμανικού στρατού. 'Αξιόλογον δρᾶσιν ανέπτυξαν επίσης και αί άνταρτικά ομάδες του Φωστερίδη εις άνατολικήν Μακεδονίαν - Θράκην, του Ψαρρού εις Φωκίδα, του Χούτα εις 'Ακαρνανίαν, τών Δροσοπούλου και Καραχάλιου εις Πελοπόννησον, του Μπαντουβᾶ εις Κρήτην και του ΕΑΜ. Μεταξύ τών επαναστατικῶν όργανώσεων(1) τό 'Εθνικόν 'Απελευθερωτικόν Μέτωπον (ΕΑΜ) είχε περιλάβει εις τούς κόλπους του άγνους πατριώτας, που τούς έφλόγιζεν ἡ πίστις των εις τό "Έθνος και τήν νίκην. Με τόν καιρόν όμως τό ΕΑΜ έγινε αιχμάλωτον τής μειοψηφίας δηλ. τών κομμουνιστῶν. Αύτοι μεθοδικώς και με καταχθόνια μέσα παρέσυραν άπό τήν έθνικήν της άποστολήν τήν συμπαγεστέραν άπελευθερωτικήν όργανώσιν εις πράξεις βίας και καταστροφής και έπεσώρευσαν εις τήν χώραν έρείπια και συμφοράς.

Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΣ ΚΑΙ Η ΑΝΤΑΡΣΙΑ

"Επειτα άπό τήν άφόρητον αύτήν κατοχήν, που έστοίχισε τήν ζωήν 300 και πλέον χιλιάδων 'Ελλήνων άπό τήν πείναν, τάς κακουχίας, τήν όμηρίαν και τάς έκτελέσεις(2), οί Γερμανοί ἤρχισαν νά υποχωροῦν:

1. Τάς όργανώσεις αυτές ένίσχυε κρυφίως τό Συμμαχικόν Στρατηγεϊόν Μέσης 'Ανατολής με ρίψεις έφοδίων, χρηματαποστολών και «ισομάντος» δηλ. άνδρῶν ειδικῶς εκπαιδευμένων δι' έργα δολιοφθοράς εις τά μετόπισθεν του έχθρού.

2. Πρωτοφανείς εις άγριότητα αί σφαγαί του Δοξάτου ύπό τών Βουλγάρων, ένῶ εις τό Δίστομον και τά Καλάβρυτα εξετελέσθησαν ύπό τών Γερμανῶν όλοι οί άρρενες άνω τῶν 14 ετών, ακόμη και γέροντες αιωνόβιοι.

αί συμμαχικά Δυνάμεις πέραν τῆς Ἑλλάδος καὶ αἱ ἀνταρτικά ὀμάδες ἐντὸς αὐτῆς τοὺς ἐκτύπησαν χωρὶς οἴκτον. Ἡ 12ῃ Ὀκτωβρίου 1944 εἶναι ἡ λαμπρὰ ἡμέρα τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τὴν γερμανικὴν τυραννίαν. Μετὰ δύο ἡμέρας ἔφθασεν εἰς τὴν ἐλευθέραν πρωτεύουσάν τῆς Ἑλλάδος ἡ σχηματισθεῖσα εἰς Αἴγυπτον κυβέρνησις («ἐθνικῆς ἐνότητος») μετὰ πρωθυπουργὸν τὸν Γεώργιον Παπανδρεῖου.

Ἐν τῷ μεταξὺ παντοδύναμον τὸ ΕΑΜ εἶχεν ἐξαπολύσει ἀγρίαν τρομοκρατίαν κατὰ τῶν πληθυσμῶν τῆς ὑπαίθρου. Χιλιάδες ἐθνικοφόνων πολιτῶν ἐξωντὼθησαν, ἐνῶ αἱ λοιπαὶ ἀνταρτικά ὀμάδες διελύθησαν.

Τὴν 3ην Δεκεμβρίου οἱ ἀντάρται τοῦ ΕΑΜ, μολοντί ἡ ὀργανώσις των συμμετεῖχεν μετὰ 7 ὑπουργοὺς εἰς τὴν κυβέρνησιν («ἐθνικῆς ἐνότητος»), ἐπεχείρησαν νὰ καταλάβουν τὴν ἐξουσίαν διὰ τῆς βίας καὶ νὰ ἐπιβάλουν κομμουνιστικὸν καθεστῶς. Εἰσώρμησαν λοιπὸν πάνοπλοι εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ ἐλεύθερον κράτος εἶχε περιορισθῆ εἰς τὴν πλατεῖαν Συντάγματος, ὅπου ἡ ἔδρα τῆς κυβερνήσεως, εἰς τὸ Σύνταγμα Χωροφυλακῆς («Μακρυγιάννη») καὶ εἰς τοὺς στρατῶνας τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων. Ἡ πρωτεύουσα ὑπέστη ἐπὶ ἓνα μῆνα τὴν φοίτην τῆς αἱματηρᾶς «λαοκρατίας» καὶ εἶχεν ἀμέτρητα θύματα καὶ μεγάλας καταστροφάς.

Ὁ τόπος ἐσώθη ἀπὸ τὸν ὄλεθρον μετὰ τὴν ἐπέμβασιν τῶν ἀγγλικῶν στρατευμάτων, τὰ ὅποια κατῴρωσαν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τὴν συγκροτηθεῖσαν ἐντοπίαν ἐθνοφυλακὴν νὰ ἀπωθήσουν τοὺς κομμουνιστὰς καὶ νὰ ἀποκαταστήσουν τὴν τάξιν. Ἀλλὰ οἱ δρᾶσται τοῦ «Δεκεμβριανοῦ κινήματος» δὲν κατέθεταν τὰ ὄπλα. Ἐχρειάσθη νὰ ἀνατεθῆ εἰς τὸν δημοκράτην στρατηγὸν Πλαστήραν ἡ κυβέρνησις, ἡ ὅποια ἐπεισε τοὺς ἀντάρτας νὰ ἀφήσουν τὸν ἀγῶνα. Τοῦτο ἐπετεύχθη μετὰ τὴν «συμφωνίαν τῆς Βάρκιζας» 12 - 2 - 1945, ἡ ὅποια ἔδιδεν ἀμνηστειάν εἰς ὅλας τὰς πράξεις τῆς κατοχῆς ἐκτὸς ἀπὸ τὰ προσωπικὰ ἐγκλήματα.

Ἡ ὑπογραφή τῆς συνθήκης εἰρήνης τοῦ β' παγκοσμίου πολέμου εὔρε μίαν Ἑλλάδα αἰμοσταζούσαν ἀκόμη ἐκ τῶν πληγῶν τοῦ ἐθνοκτόνου κινήματος καὶ τὴν νέαν κυβέρνησιν τοῦ ναυάρχου Βούλγαρη νὰ τῆς προσφέρῃ τὰς πρώτας βοηθείας. Δι' ἄλλην μίαν φῶρὰν ἕνεκα τῆς διχονοίας ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἐπέπρωτο ἐκ τῆς τέφρας τῶν ἐρειπίων καὶ τοῦ ἀδελφικοῦ αἵματος νὰ ἀρχίσῃ τὴν ἀνασυγκρότησίν του εἰς τὴν νέαν περιόδον τῆς εἰρήνης.

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΑΠΟ ΤΟΥ ΤΕΛΟΥΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΟΝ

51 ΕΝΤΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ

ΠΟΙΟΙ ΛΟΓΟΙ ΕΔΗΛΗΤΗΡΙΑΖΟΝ ΤΑΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ

Οι λαοί είδον με ἀγαλλίασιν τὴν κατάπαυσιν τῶν ἐχθροπραξιῶν. Ἐπερίμεναν ὅτι οἱ «Μεγάλοι Σύμμαχοι», ὅπως συνειργάσθησαν διὰ νὰ κερδίσουν τὸν πόλεμον, θὰ ἔπραττον τὸ ἴδιον διὰ νὰ ἀποκαταστήσουν καὶ τὴν εἰρήνην· ἡ ἐλπίς των ὅμως διεψεύσθη.

Ἀπὸ τοὺς συμμάχους ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία διήρχοντο δυσκόλους στιγμὰς ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξιν ἰσχυροῦ ἐθνικιστικοῦ πνεύματος εἰς τοὺς ἀποικιακοὺς λαοὺς. Αὐτὸ τὸ ἐξεμεταλλεύετο ἡ Ρωσία καὶ ὑπεκίνηει αὐτοὺς εἰς ἀγῶνας πρὸς αὐτοδιάθεσιν. Ἔτσι πολλαὶ ἀποικίαι (ὅπως αἱ Ἰνδία, τὸ Πακιστάν, ἡ Ἰνδονησία, αἱ Φιλιππῖναι κλπ.) διὰ τῆς συνεχοῦς πάλης καὶ τῆς ὑποστηρίξεως καὶ τοῦ Ο.Η.Ε. ἀπέκτησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των.

Περὶσσότερον ὅμως ἐδυσκόλευε τὴν εἰρήνην ἡ ἀνόρθωσις τῶν περιοχῶν ποὺ εἶχον περιέλθει εἰς τὴν κατοχὴν τῶν κατακτητῶν. Ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωσις ἐτορπίλιζε τὴν ἀνόρθωσιν καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως. Ἐπροτιμοῦσε τὸ χάος καὶ τὴν σύγχυσιν, διότι τῆς ἔδιδον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐπιβάλη τὸ σύστημά της. Ἔτσι ἐπέτυχε νὰ φέρῃ ὑπὸ τὸν ἔλεγχόν της τὰς χώρας ποὺ εἶχεν ἐλευθερώσει ὁ «Ἐρυθρὸς Στρατός». Ἡ Ρουμανία, ἡ Βουλγαρία, ἡ Ἀλβανία, ἡ Γιουγκοσλαβία, ἡ Τσεχοσλοβακία, ἡ Πολωνία, τὰ Βαλτικὰ κράτη, ἡ Μαντζουρία καὶ ἡ βόρειος Κορέα ἔχασαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των καὶ ἀπέβησαν «δορυφόροι» τῆς Ρωσίας. Ἀποτελέσθη οὕτω μία ἐρυθρὰ αὐτοκρατορία ποὺ ἀποκαλεῖται ἔκτοτε «σιδηροῦν παραπέτασμα», διότι εἰς τὰς χώρας αὐτάς ἀπέβη δύσκολος ἡ ἐπαφὴ τῶν σοβιετικῶν με τοὺς δυτικούς.

Ἡ τακτικὴ αὐτὴ τῆς Ρωσίας ἐδημιούργησεν ἔντασιν εἰς τὰς σχέσεις τῆς Ρωσίας με τοὺς Δυτικούς, ἡ ὁποία μᾶς ἔγινε γνωστὴ με τὸν διπλωματικὸν ὄρον «ψυχρὸς πόλεμος».

Οί λαοί ἐπερίμεναν ἀπὸ τὸν Ο.Η.Ε. νὰ ἐξομαλύνῃ τὰς διαφορὰς τῶν («Μεγάλων») καὶ νὰ δώσῃ τὴν ὀριστικὴν εἰρήνην, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ τὸ δικαίωμα ἀρνησικυρίας (τὸ veto) τῆς Ρωσίας ἔδιδεν εἰς αὐτὴν ἓνα ἰσχυρὸν ὄπλον, ὥστε νὰ ἀκυρώνῃ κάθε ἀπόφασιν, ποῦ δὲν ἠνύθει τὰ συμφέροντά της.

Αἱ Ἠνωμένα Πολιτεῖαι προσεφέρθησαν νὰ χορηγήσουν διὰ τοῦ Ο.Η.Ε. οικονομικὴν βοήθειαν πρὸς ἀνθρώπων τῶν κατεστραμμένων χωρῶν καὶ νὰ συνεργασθοῦν μὲ τὰ ἄλλα ἠνωμένα ἔθνη πρὸς ἐπιβολὴν τῆς ὁμαλῆς διακυβερνήσεως εἰς τὰς χώρας αὐτάς, ἀλλὰ συνήντησαν τὴν ἀντίδρασιν τῆς Σοβιετικῆς κυβερνήσεως καὶ προσέφυγαν εἰς τὸν Ο.Η.Ε. Ἐκεῖ κατήγγειλαν τὴν Ρωσίαν ὅτι ἀντιδρᾷ εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης. Ἔτσι ἔμειναν πολλὰ προβλήματα ἄλυτα καὶ ὁ ψυχρὸς πόλεμος ἐσυνεχίσθη.

Αἱ πλέον νευραλγικαὶ περιοχαὶ αἱ ὁποῖαι παρουσίασαν τὴν μεγαλυτέραν κρίσιν τοῦ ψυχροῦ πολέμου ἦσαν ἡ Ἄπω Ἀνατολή, ἡ Μέση Ἀνατολή, ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ Γερμανία.

Η ΚΡΙΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΠΩ ΑΝΑΤΟΛΗΝ

Εἰς τὴν Κίναν διὰ τῆς βοήθειας τῶν Σοβιέτ ὁ Μάο Τσέ Τούγκ κατώρθωσε νὰ ἐπιβάλλῃ κομμουνιστικὸν καθεστῶς καὶ νὰ ἀναγκάσῃ τὴν ἔθνικιστικὴν κυβέρνησιν τοῦ Τσάγκ Κάι Σέκ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν νῆσον Φορμόζαν.

Τὸ 1950 στρατεύματα τῆς βορειοκορεατικῆς κυβερνήσεως εἰσέβαλον εἰς τὴν νότιον Κορέαν. Δυνάμεις ὅμως τοῦ Ο.Η.Ε. (εἰς τὰς ὁποίας συμμετέσχε καὶ ἑλληνικὸν ἐκστρατευτικὸν σῶμα) τὰ ἐξεδίωξαν καὶ θὰ διέλυαν τὸ κομμουνιστικὸν κράτος τῆς βορείου Κορέας, ἐὰν εἰς βοήθειάν του δὲν ἔσπευδον δυνάμεις τῆς κομμουνιστικῆς Κίνας.

Εἰς τὴν Ἰνδοκίναν (Βιέτ Νάμ), ὅταν κομμουνιστικαὶ δυνάμεις ἐπανεστάτησαν κατὰ τῶν Γάλλων, ἡ κομμουνιστικὴ Κίνα τὰς ἐβοήθησεν νὰ νικήσουν καὶ νὰ ἰδρῦσουν τὸ ἀνεξάρτητον κράτος τοῦ Βιέτ Μίνχ (βορείου Ἰνδοκίνας).

Η ΚΡΙΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΕΣΗΝ ΑΝΑΤΟΛΗΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΦΡΙΚΗΝ

Εἰς τὰς περιοχὰς αὐτάς τὸ Ἰράκ, ἡ Συρία, ὁ Λίβανος, ἡ Αἴγυπτος, ἡ Τυνησία, τὸ Ἀλγέριον, τὸ Κογκὸ κλπ., ἀπέκτησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των ἔπειτα ἀπὸ σκληρὰν πάλην πρὸς τοὺς ἀποικιοκράτας Ἄγγλους, Γάλ-

λους και Βέλγους. Ἡ σύγκρουσις ὁμως τῶν «Μεγάλων» συνεχίζεται δια τοὺς ἐξῆς λόγους :

Πρῶτον, ἕνεκα τῆς ἰδρύσεως τοῦ Ἀραβικοῦ Συνδέσμου (ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, Συρίαν, Ἰράκ κλπ.), ὁ ὁποῖος ἔταξεν ὡς σκοπὸν τὴν ἔνωσιν τοῦ ἀραβικοῦ κόσμου διὰ τὴν πλήρη ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἀπὸ τοὺς ἀποικιοκράτας. Αὐτοί, μολοντί ἀφῆκαν ἐλευθέρας τὰς ἀραβικὰς χώρας, ἐξακολουθοῦν νὰ ἐκμεταλλεύωνται τὰς πετρελαιοπηγὰς τῆς περιφερείας αὐτῆς.

Δεύτερον, διότι οἱ Δυτικοὶ ἐπέτρεψαν εἰς τοὺς Ἑβραίους νὰ ἰδρῦσιν εἰς τὴν Παλαιστίνην τὸ κράτος τοῦ Ἰσραήλ. Αὐτὸ ἔνωρις ὠργάνωσε στρατὸν καὶ ἐδημιούργησεν ἀνηθρὰν βιομηχανίαν, ὥστε ἔθεωρήθη ἐπικίνδυνος ἐχθρὸς τοῦ ἀραβικοῦ κόσμου.

Ἡ κρίσις ἔλαβεν τὴν μεγαλυτέραν ὀξύτητα εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν τὸ 1956. Ἡ νεαρὰ Αἰγυπτιακὴ Δημοκρατία ὑπὸ τὸν Νάσερ κατάρθρωσε νὰ ἐκδιώξῃ ἀπὸ τὴν διώρυγα τοῦ Σουέζ τοὺς Γάλλους καὶ τοὺς Ἀγγλους. Αὐτοὶ ὅμως συμμαχήσαντες μὲ τοὺς Ἑβραίους εἰσέβαλον εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἡ Ρωσία τότε ἠπέιλησεν ἐπέμβασιν. Ὁ παγκόσμιος πόλεμος ἐφαίνετο ἀναπόφευκτος. Οἱ ἐπιδρομεῖς ὁμως κατόπιν ἰσχυρᾶς πιέσεως ἐκ μέρους τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν ἠναγκάσθησαν νὰ ἀποσυρθοῦν.

52 Η ΚΡΙΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΚΑΙ ΤΡΙΤΟΣ ΣΥΜΜΟΡΙΤΟΠΟΛΕΜΟΣ

Σφοδρότερα ἐξεδηλώθη ἡ διάστασις τῶν «Μεγάλων» ἐξ ἀφορμῆς τοῦ β' συμμοριτοπολέμου εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τὸ Κομμουνιστικὸν Κόμμα (ΚΚΕ) μολοντί ὑπέγραψε τὴν συμφωνίαν τῆς Βάρκιζας, δὲν ἠθέλησε νὰ προσαρμοσθῇ εἰς ὁμαλὸν συνταγματικὸν βίον. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1946, ὑποκινούμενον ἀπὸ τὰς χώρας τοῦ «σιδηροῦ παραπετάσματος», ἐξαπέλυσε νέαν ἀνταρσίαν. Ἐπειδὴ αἱ βάσεις, ὅπου ἐστρατολογοῦντο οἱ συμμοριταί, εὐρίσκοντο εἰς τὰς χώρας τῶν βορείων γειτόνων, ἡ ἀνταρσία ἐξεδηλώθη εἰς τὰς ἀκριτικὰς περιφερείας καὶ ἐκεῖθεν ἐξηπλώθη γοργῶς καὶ εἰς τὴν ἄλλην Ἑλλάδα, διότι τὸ ΚΚΕ εἶχεν ἀποκρύψει παντοῦ πολεμοφόδια καὶ ὅπλα.

Ἐν τῷ μεταξῦ εἰς τὰς ἐκλογὰς τῆς 31ης Μαρτίου 1946 ἐπλειοψήφησε τὸ Λαϊκὸν Κόμμα, τὸ ὁποῖον εἶχε τάξει ὡς σκοπὸν τὴν συντριβὴν τῆς ἀνταρσίας καὶ τὴν κάθαρσιν τῆς καταστάσεως πού προσέκυψε μετὰ

τὸ Δεκεμβριανὸν κίνημα. Ἡ νέα κυβέρνησις ὑπὸ τὸν Κ. Τσαλδάρην ἔκα-
με δημοψήφισμα, μὲ τὸ ὅποιον ὁ λαὸς ἀπεφάνθη ὑπὲρ τῆς ἐπαναφορᾶς
τοῦ βασιλέως Γεωργίου Β'. Οὗτος ἐπανῆλθεν, ἀλλὰ τὴν 1ην Ἀπριλίου
1947 ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας καὶ τὸν διεδέχθη ὁ ἀδελφός του Παῦλος.

Ὁ νέος βασιλεὺς εὗρε τὸν συμμαχοπολέμον εἰς τὴν μεγαλυτέραν
τοῦ ἀκμῆν. Πολλαὶ ὀμάδες συμμαχοῦντων μὲ ὀρμητήρια τῶν τὰς γειτονι-
κᾶς χώρας ἐφωρμούσαν κατὰ τῶν συνοριακῶν περιοχῶν καὶ ἀφοῦ κατέ-
στρεφον καὶ διήρπαζον τὰ ἀγαθὰ τῶν, ἀπεσύροντο εἰς τὰ ἀφύλακτα σύνο-
ρα. Ἐκ τῶν ἀντιφρονούντων ἄλλους μὲν κατέσφαζον, ἄλλους δὲ ἀπῆγον
ὡς ὀμήρους.

Ἀπὸ τὴν δύσκολον αὐτὴν κατάστασιν ἔσωσε τὴν Ἑλλάδα ἡ Ἀμε-
ρικὴ. Βάσει τοῦ «Δόγματος Τρού-
μαν» (Μάρτιος τοῦ 1947) αἱ Ἠνω-
μέναι Πολιτεῖαι ἐχορήγησαν εἰς τὴν
χώραν μας 300 ἑκατομμ. δολλάρια
διὰ νὰ συντρίψῃ τὴν ἀνταρσίαν (1).

Ἀλλὰ καὶ τὸ Συμβούλιον Ἀσφα-
λείας καὶ ἡ Γενικὴ Συνέλευσις τοῦ
ΟΗΕ ἀψησχολήθη μὲ τὴν ἐναντίον
τῆς χώρας μας ἐπιβουλήν τοῦ δι-
εθνοῦς κομμουνισμοῦ, ἔπειτα ἀπὸ
ἐπίσημον καταγγελίαν τῆς ἐλληνι-
κῆς Κυβερνήσεως. Ἔστειλε μάλιστα
δύο ἐρευνητικὰς ἐπιτροπὰς εἰς τὰς
περιφερείας ὅπου διεξήγετο ὁ συμμα-
χοπολέμος. Αἱ ἐπιτροπαὶ ἐβεβαιώ-
θησαν ὅτι πραγματικὰ οἱ βόρειοι γεί-
τονες ὑπεδαύλιζον τὸν συμμαχοπο-
λέμον, μὲ τὸν ἀπώτερον σκοπὸν
νὰ ἀποσπάσουν ἐδάφη ἀπὸ τὴν Ἑλ-
λάδα καὶ νὰ ἐπιβάλλουν διὰ τῶν
ὄπλων κομμουνιστικὸν καθεστῶς.

1. Ἀπὸ τὸ 1948 καὶ ἐξῆς αἱ Ἠνωμέναι
Πολιτεῖαι ἐχορήγησαν δυνάμει τοῦ «σχε-
δίου Μάρσαλ» καὶ ἄλλο 1 1/2 δισεκατομ-
μύριον δολλαρίων.

Εἰκ. 49. Ὁ βασιλεὺς Παῦλος Α

Μετά την διαπίστωσησιν αὐτὴν ὁ ΟΗΕ συνέστησεν εἰς τὰς κυβερνήσεις τῆς Γιουγκοσλαβίας, τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Ἀλβανίας νὰ σταματήσουν τὰς ἐχθρικὰς ἐνεργείας των κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ἡ μὲν Γιουγκοσλαβία συνεμορφώθη· οἱ ἄλλοι ὅμως γείτονες ἐσυνέχισαν τὴν βοήθειάν των πρὸς τοὺς συμμορίτας.

Ἔτσι ὁ ἀνταρτοπόλεμος ἐξηκολούθησε μὲ πυρπολήσεις χωριῶν, δι-
αρπαγὰς περιουσιῶν, ἀνατινάξεις ἀστυνομικῶν σταθμῶν καὶ γεφυρῶν
καὶ ἐκτελέσεις ἐθνικοφρόνων πολιτῶν. Ἀποκορύφωσιν δὲ τῆς ἐγκλημα-
τικῆς δράσεως τοῦ συμμοριτισμοῦ ἀπέτελεσε τὸ παιδομάζωμα : Οἱ συμ-
μοριταὶ μιμούμενοι τοὺς Τούρκους τῆς Τουρκοκρατίας ἤρχισαν νὰ ἀρπά-
ζουν ἀπὸ τὰς μητρικὰς ἀγκάλας καὶ νὰ μεταφέρουν εἰς τὰς γειτονικὰς
χώρας παιδιὰ ἡλικίας 3 - 14 ἐτῶν. Ἐπεδίωξαν διὰ τῆς ἐνεργείας αὐτῆς
πνευματικὴν καὶ ψυχικὴν διαφθορὰν τῶν 26.000 παιδιῶν ποὺ ἀπήγαγον,
ὥστε νὰ εἶναι πρόθυμα, ὅταν ἀνδρωθοῦν, νὰ πολεμήσουν κατὰ τῆς πατρί-
δος των, ὅπως ἄλλοτε οἱ γενίτσαροι.

Ὁ συμμοριτοπόλεμος ἔλαβεν ἀγριωτέρας μορφὰς ἀπὸ τοῦ φθινο-
πώρου τοῦ 1948, ὅποτε οἱ ἀντάρται ἤρχισαν νὰ ἐπιτίθενται καὶ ἐναντίον
μεγάλων πόλεων (Ναούσης, Καρδίτσης κ.ἄ.). Πρὸ τῆς κρίσεως αὐτῆς
καταστάσεως ἐσχηματίσθη «Κυβέρνησις ἐθνικῆς ἐνότητος» ἀπὸ τὸ Λαϊκὸν
Κόμμα καὶ τοὺς Φιλελευθέρους μὲ πρωθυπουργὸν τὸν Σοφοῦλην, ἡ ὁποία
ἀνέθεσε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ πολέμου ἐναντίον τῶν ἀνταρτῶν εἰς τὸν Ἀλέ-
ξανδρον Παπάγον. Οὗτος, ἀφοῦ ἐξεκαθάρισε μεθοδικῶς τὴν νότιον Ἑλ-
λάδα, τὴν Θεσσαλίαν καὶ μέγα μέρος τῆς Μακεδονίας, τὸ θέρος τοῦ 1949
ἐνεκλώβισε τὰ ὑπολείμματα τῶν συμμοριτῶν εἰς τὰς κυρίας ἐστίας των
τοῦ Καϊμακτσαλάν, τοῦ Βίτσι καὶ τοῦ Γράμμου. Ἐκεῖ, ἔπειτα ἀπὸ
σκληρὰς καὶ φονικὰς μάχας, οἱ ἀντάρται συνετρίβησαν καὶ εἰς τὸ τέλος
Αὐγούστου ὁ συμμοριτοπόλεμος ἔληξεν⁽¹⁾. Ἀπὸ τοὺς συμμορίτας πολ-
λοὶ παρεδόθησαν· ἀρκεταὶ ὅμως χιλιάδες ἐζήτησαν καταφύγιον εἰς τὰς
χώρας τοῦ «σιδηροῦ παραπετάσματος». Ἔτσι ἔληξεν ὁ συμμοριτοπόλε-
μος, ὁ ὁποῖος ἐγέννησε νέον διχασμὸν καὶ νέα δεινὰ εἰς τὴν ἐξηντλημένην
ἀπὸ τὴν κατοχὴν καὶ τὸ «Δεκεμβριανὸν κίνημα» χώραν μας.

Τὴν ἐπούλωσιν τῶν πληγῶν τῆς Ἑλλάδος ἐκ τοῦ ἀλληλοσπαρα-

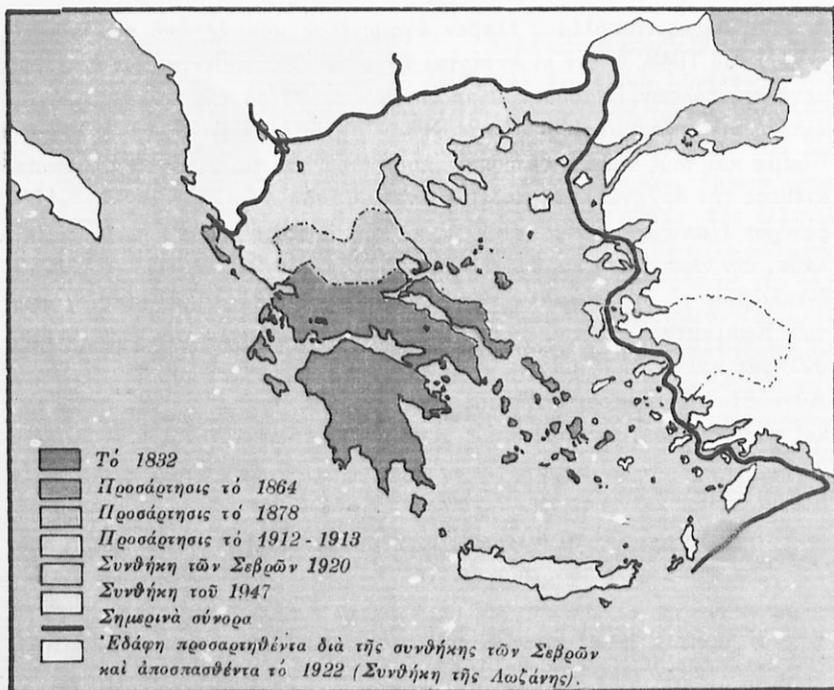
1. Μεγάλην δρᾶσιν ἀνέπτυξαν τότε οἱ συνεργάται τοῦ Παπάγου στρατηγοὶ
Γρηγορόπουλος, Κιτριλάκης, Τσακαλώτος, Μανιδάκης, Μπαλοδήμος, Παπαδό-
πουλος (Παππούς), νάυαρχος Κώστας, πτέραρχος Κελαϊδῆς κ.ἄ.

γμοῦ ἐκλήθησαν κατόπιν ἐκλογῶν καὶ ἀνέλαβον κατὰ σειρὰν αἱ κυβερνήσεις Ε.Π.Ε.Κ. - Φιλελευθέρων (Πλαστήρας), Ἑλληνικοῦ Συναγερομῶ (Παπάγος) καὶ Ἐθνικῆς Ριζοσπαστικῆς Ἐνώσεως (Καρχαμανλῆς). Αὐταὶ μὲ ζῆλον ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ἀνόρθωσιν τοῦ τόπου ἐκ τῶν ἐρείπιων καὶ εἰργάσθησαν δραστηρίως διὰ τὴν ἀνασυγκρότησιν καὶ πρόοδον τῆς χώρας εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς.

ΠΡΟΣΑΡΤΗΣΙΣ ΤΗΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ ΚΥΠΡΙΑΚΟΣ ΑΓΩΝ

Εἰς τὰ συνέδρια τῆς εἰρήνης παρ' ὅλους τοὺς ἀγῶνας ποῦ ἔκαμαν οἱ διπλωματικοὶ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἑλλάδος δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐπιτύχουν τὴν προσάρτησιν τῆς βορείου Ἡπείρου, ἣ ὅποια ἔμεινεν εἰς τὴν Ἀλβανίαν στενάζουσα ὑπὸ τὸ κομμουνιστικὸν καθεστῶς τοῦ Ἐμβέρ Χότζα. Μόνον τὰ μαρτυρικὰ Δωδεκάνησα παρεχωρήθησαν τὸ 1947 διὰ τῆς

Εἰκ. 50. Τὰ σύνορα τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως μέχρι τῆς προσαρτήσεως τῆς Δωδεκανήσου

Συνθήκης των Παρισίων και προσηρ-
τήθησαν εις την μητέρα Έλλάδα την
7ην Μαρτίου τοῦ 1948.

Ἡ Κύπρος, ἡ ὁποία εἶχεν ἐξε-
γερθῆ κατά τὸ 1931 - 1933 καὶ εἶχε
ζητήσῃ τὴν ἔνωσιν μετὰ τὴν μητέρα
Ἑλλάδα, κατά τὴν διάρκειαν τοῦ
παγκοσμίου πολέμου ἀφῆκε τὰς ἐξε-
γέρσεις καὶ ἐβοήθησε τὴν Ἀγγλίαν.
Εἶχε λάβει ὑποσχέσεις ἀπὸ τὴν ἀγ-
γλικὴν κυβέρνησιν ὅτι μετὰ τὸ τέ-
λος τοῦ πολέμου θὰ ἐκπληρωθοῦν οἱ
πόθοι τῆς. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ Ἀγ-
γλοι δὲν ἐτήρησαν τὴν ὑπόσχεσιν
των, οἱ γενναῖοι Κύπριοι ἐξηγέρθησαν
σύσσωμοι τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1955
καὶ ἤρχισαν εἰς τὰ βουνὰ καὶ τὰς
πόλεις ἕναν ἄγριον ἀπελευθερωτικὸν
πόλεμον μετὰ τὴν κραταιὰν Ἀλβιόνα.
Τὴν ἥρωικὴν πάλην τοῦ κυπριακοῦ
λαοῦ διηύθυνεν ἡ ὀργάνωσις ΕΟΚΑ
με ἀρχηγούς τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς
μεγαλονήσου Μακάριον, τὸν στρα-

Εἰκ. 51. Αὔξεντιοῦ ὁ ἦρωας τῆς Κύπρου

τηγὸν Γεώργιον Γρίβαν καὶ τὸν ἔθνομάρτυρα Γρηγ. Αὔξεντιοῦ. Ὁ ἀγὼν
εἰς τὴν Κύπρον ὑπῆρξε σκληρὸς, διότι ἔγινεν ὀλοκληρωτικὸς : καὶ οἱ
μαθηταὶ καὶ αἱ γυναῖκες συμμετέσχον εἰς αὐτὸν καὶ εἶχον τὴν θερμὴν
συμπαράστασιν ὅλης τῆς ἑλληνικῆς ἐθνότητος.

Εἰς τὴν ἐξέγερσιν οἱ Ἀγγλοι ἀπήντησαν διὰ φυλακίσεων, ἐκτοπί-
σεων καὶ ἀπαγχονισμῶν, εἰς συνδυασμὸν καὶ μετὰ διεξαγωγὴν τακτικῶν
στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὴν ὑπαιθρον. Οἱ ἀδάμαστοι ὅμως ἀγω-
νισταὶ τῆς Κύπρου οὐδόλως ἐκάμφθησαν καὶ κατήγγειλαν τοὺς Ἀγγλους
εἰς τὸν ΟΗΕ. Ἡ Ἀγγλία τότε πρὸ τῆς πίεσεως τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν
ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ διὰ τῆς Συμφωνίας τῆς Ζυρίχης (Φεβρουά-
ριος 1959) νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν Κύπρον ὡς ἀνεξάρτητον δημοκρατίαν,
ἐξαρτωμένην ὅμως εἰς ζητήματα ἀμύνης καὶ διπλωματικῆς παραστά-
σεως ἀπὸ τὴν Βρετανικὴν Κοινοπολιτείαν.

53 ΚΡΙΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑΝ. ΑΙ Η.Π.Α. ΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΥΝ ΤΗΝ ΗΓΕΣΙΑΝ ΤΩΝ ΔΥΤΙΚΩΝ

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑΝ

Ἡ Γερμανία μετὰ τὴν κατάληψίν της ὑπὸ τῶν συμμάχων διεμοιράσθη εἰς δύο ζώνας κατοχῆς. Οἱ Ρῶσοι ἔλαβαν τὴν ἀνατολικήν, ἕπου καὶ ἐπέβαλον κομμουνιστικὸν καθεστῶς. Τὸ Βερολίνον, μολονότι εὐρίσκεται ἐντὸς τῆς ρωσικῆς ζώνης, διεμοιράσθη μεταξὺ τῶν 4 συμμάχων. Ἡ κατάστασις ὅμως αὐτὴ ἐδημιούργησε ἀδιέξοδον εἰς τὰς σχέσεις τῶν «Γεσσάρων».

Τότε ἡ Ρωσία, διὰ νὰ ἀναγκάσῃ τοὺς τρεῖς ἄλλους νὰ ἀποχωρήσουν ἀπὸ τὴν γερμανικὴν πρωτεύουσαν, τὸ 1949 ἀπηγόρευσε τὰς κατὰ ξηρὰν μεταφορὰς αὐτῶν ἢ τῶν Δυτικογερμανῶν διὰ μέσου τῆς ρωσικῆς ζώνης. Οἱ δυτικοὶ σύμμαχοι, διὰ νὰ μὴ φανοῦν ὅτι ὑποχωροῦν καὶ μειώθῃ τὸ γόητρόν των, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ σώσουν τοὺς κατοίκους τοῦ δυτικοῦ Βερολίνου ἀπὸ τὴν λιμοκτονίαν, ἐνεργοῦντες μὲ θάρρος προέβησαν εἰς τὴν ἴδρυσιν «ἀερογεφυράς» καὶ κατῶρθωσαν δι' ἑκατοντάδων ἀεροπλάνων νὰ μεταφέρουν χιλιάδας τόννων τροφίμων καὶ εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης.

Ἐπειδὴ δὲν ἐξευρέθη τρόπος συνεργασίας μεταξὺ ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς Γερμανίας, αἱ 7 περιφέρειαι τοῦ δυτικοῦ τμήματος τῆς χώρας ἀπετέλεσαν τὴν ὁμόσπονδον δημοκρατίαν τῆς Γερμανίας μὲ πρωτεύουσαν τὴν Βόννην καὶ καγκελλάριον τὸν Ἀρτενάουερ.

ὑπὸ τὴν θερμουργὸν πνοὴν αὐτοῦ ἡ δυτικὴ Γερμανία ἠδυνήθη νὰ ἀνασυγκροτήσῃ τὴν βιομηχανίαν της καὶ νὰ ἀποκαταστήσῃ τοὺς καταλυθέντας ὑπὸ τῶν ναζιστῶν θεσμούς, ὥστε τὸ 1955 διὰ τῶν συμφωνιῶν τῶν Παρισίων τῆς παρεχωρήθησαν ὅλα τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα καὶ ἔγινε δεκτὴ ὡς τακτικὸν μέλος τοῦ ΝΑΤΟ.

Η ΑΜΕΡΙΚΗ ΑΝΑΛΑΜΒΑΝΕΙ ΤΗΝ ΗΓΕΣΙΑΝ ΤΩΝ ΔΥΤΙΚΩΝ

Μὲ τὴν κρίσιν εἰς τὴν Κίνα καὶ τὴν Ἑλλάδα ἀπεδείχθη ὅτι μόνον αἱ Η.Π.Α. ἀπὸ τὰς Δυνάμεις τοῦ δυτικοῦ Κόσμου εἶχον τὴν ἰκανότητα καὶ τὰ μέσα νὰ ἀναλάβουν ἡγετικὸν ρόλον εἰς τὰ παγκόσμια προβλήματα καὶ νὰ θέσουν φραγμὸν εἰς τὰς ἐπεκτατικὰς διαθέσεις τοῦ κομμουνισμοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ Ρωσία μετὰ τὸν πόλεμον εἶχεν ἀποβῆ ἰσχυρὰ στρατιωτικὴ καὶ βιομηχανικὴ δύναμις καὶ ἦτο δυσκολοπολέμητος ἐζήτησαν τὴν συνεργασίαν καὶ τῶν ἄλλων ἐλευθέρων λαῶν, ὥστε διὰ συλ-

λογικῆς δράσεως νά ἀντιδράσουν κατὰ τῶν ρωσικῶν σχεδίων καί νά ἀποκαταστήσουν τήν εἰρήνην. Διὰ τήν προσπάθειαν αὐτήν οἱ Δυτικοὶ ἴδρυσαν τὰ ἐπόμενα συλλογικά ὄργανα:

1) Τὸν Ὄργανισμὸν τοῦ Βορειοατλαντικοῦ Συμφώνου (NATO). Εἰς αὐτὸν συνεργάζονται μὲ τὰς Η.Π.Α. ἡ Ἀγγλία, Γαλλία, Βέλγιον, Ὁλλανδία καὶ ἄλλαι 11 χῶραι πρὸς κοινὴν ἄμυναν ἐναντίον παντὸς ἐπιτιθεμένου. Ὁ NATO ἰδρύθη τὸ 1949. Ἡ Ἑλλάς εἰσῆλθεν εἰς αὐτὸν τὸ 1950.

2) Τὸν ΣΕΑΤΟ, ὅμοιον ὄργανισμὸν πρὸς ἄμυναν τῆς Ἀσίας. Εἰς αὐτὸν συνεργάζονται αἱ Ἠνωμέναι Πολιτεῖαι, Ἀγγλία, Γαλλία, Αὐστραλία, Νέα Ζηλανδία, Φιλιππῖναι, Πακιστάν κ.λ.

Ἐπίσης αἱ Ἠνωμέναι Πολιτεῖαι προέβησαν εἰς τὴν παροχὴν προγραμματισμένης βοήθειας μὲ τὰς ἐπομένους ἐπισήμους διακηρύξεις:

Πρῶτον μὲ τὸ «Δόγμα Τροῦμαν». Αὐτὸ ἀποτελεῖ ἐπίσημον διακήρυξιν τοῦ Προέδρου τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν Τροῦμαν (ἀνοίξιν τοῦ 1947) ἐνώπιον τοῦ Κογκρέσσου, ὅτι αἱ Η.Π.Α. θὰ παρεχώρουν προθύμως στρατιωτικὴν βοήθειαν εἰς τὰς ἀπειλούμενας ἀπὸ τὸν κομμουνισμὸν χώρας. Ἡ πρώτη χειρονομία ἔγινεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Τουρκίαν, πού ἠπειλοῦντο ἀπὸ τὸν κομμουνισμὸν.

Δεύτερον μὲ τὸ «Σχέδιον Μάρσαλ», τὸ ὁποῖον φέρει τὸ ὄνομα τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν τῶν Η.Π.Α. Μάρσαλ. Οὗτος τὸ 1947 ἐζήτησεν ἀπὸ 16 φιλικὰ πρὸς τὴν Ἀμερικὴν κράτη νά καταρτίσουν πίνακα τῶν ἀναγκῶν των, ὥστε νά δυνηθοῦν αἱ Η.Π.Α. νά βοηθήσουν τὴν οἰκονομικὴν ἀνόρθωσιν τῶν χωρῶν αὐτῶν. Διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἡ Ἀμερικὴ ἔχει διαθέσει μέχρι σήμερον πολλὰ δισεκατομμύρια δολλαριῶν.

Τὰ ἐπωφελεῖ αὐτὰ διὰ τοὺς ἐλευθέρους λαοὺς ὄργανα καὶ σχέδια συνετέλεσαν, ὥστε ἔπειτα ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ Στάλιν (1953) ἡ Ρωσία ὑπὸ τὸν νέον ἡγέτην τῆς Κροῦτσεφ νά φανῇ ὑποχωρητικὴ καὶ νά δεχθῇ ὡς πρὸς τὰς διεθνεῖς σχέσεις τὴν ἀρχὴν τῆς «συνυπάρξεως», πού σημαίνει ὅτι αἱ δυτικαὶ δημοκρατίαι καὶ τὰ Σοβιέτ δύνανται νά συνυπάρξουν ἄνευ συγκρούσεων. Καὶ εὐτυχῶς διὰ τοὺς λαοὺς αὐτὸ τὸ ἐπεβεβαίωσαν δύο πρόσφατα γεγονότα: ἡ ὑποχώρησις τῶν Ρώσων εἰς τὸ ζήτημα τῆς Κούβας, πού ἐκινδύνευε νά προκαλέσῃ διεθνή πόλεμον (Φθινόπωρον 1962) καὶ ἡ συμφωνία τῆς Μόσχας περὶ ἀπαγορεύσεως τῶν δοκιμῶν νέων θερμοπυρηνικῶν ὄπλων (θέρους 1963).

Αί δύο τελευταῖαι ὑποχωρήσεις φανερόνουν ὅτι ἡ Ρωσία ζῆ καὶ αὐτὴ ὑπὸ τὸν ἐφιάλτην τοῦ «κιτρίνου κινδύνου» καὶ δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ ἀποκτήσῃ καὶ ἡ Κίνα πυρηνικὰ ὄπλα. Καὶ ὅτι ἔτσι ἔχουν τὰ πράγματα φαίνεται ἐκ τοῦ ὅτι ἡ Κίνα δὲν ὑπέγραψε τὴν συμφωνίαν τῆς Μόσχας καὶ ἔλαβε φανερὰ ἐχθρικήν στάσιν εἰς τὴν πολιτικὴν γραμμὴν τῆς Ρωσίας.

Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ 19^{ΟΥ} ΚΑΙ 20^{ΟΥ} ΑΙΩΝΟΣ

Ἀφοῦ ὠμιλήσαμεν διὰ τοὺς πολέμους καὶ τὴν πολιτικὴν ἱστορίαν τῶν δύο τελευταίων αἰώνων, θὰ εἰπώμεν ὀλίγα καὶ διὰ τὴν οἰκονομικήν, πνευματικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν πρόοδον.

Λί ἐπιστῆμαι ἔκαμαν μεγάλας προόδους κατὰ τὰ τελευταῖα 150 ἔτη. Ἡ παγκόσμιος ἱστορία, τὰ κοινωνικὰ καὶ φυσικὰ φαινόμενα (δηλ. ἡ ἐξέλιξις τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων, τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων) ἀπετέλεσαν τὰ σοβαρώτερα προβλήματα τοῦ ἀπησχόλησαν τοὺς ἐπιστήμονας.

Τὰς παρατηρήσεις ἀπὸ τὰς μελέτας αὐτάς οἱ εἰδικοί τὰς ἐδοκίμασαν εἰς πρακτικὰς ἐφαρμογὰς καὶ ἐπέτυχον ἐφευρέσεις καὶ ἀνακαλύψεις μὲ τὰς ὁποίας ἐβελτίωσαν τοὺς ὅρους τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων.

54 Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΞΕΝΩΝ ΛΑΩΝ

ΑΙ ΠΡΟΟΔΟΙ ΕΙΣ ΤΑΣ ΘΕΤΙΚΑΣ ΕΠΙΣΤΗΜΑΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΤΕΧΝΙΚΗΝ

Αἱ πρόοδοι εἶναι μεγαλύτεραι εἰς τὰς θετικὰς ἐπιστήμας. Τὰ Μαθηματικά, ἡ Φυσικὴ, ἡ Βιολογία, ἡ Ἱατρικὴ καὶ ἡ Χημεία ἤδη ἀπὸ τοῦ 19ου αἰῶνος ἔχουν φθάσει εἰς τὴν διατύπωσιν βαρυστημάντων θεωριῶν καὶ πορισμάτων. "Ὅλα αὐτὰ τὰ ἐξεμεταλλεύθησαν οἱ τεχνικοὶ καὶ οἱ βιομηχανοὶ, διὰ νὰ εὔρουν νέας δυνάμεις καὶ μηχανάς. Ἦθελον μὲ αὐτάς νὰ ἀντικαταστήσουν τὰς ἀνθρωπίνας χεῖρας καὶ τὰ μικρὰ ἐργαλεῖα μὲ μηχανάς, διὰ νὰ κάμουν τὴν ἐργασίαν περισσότερον ἐλαφρὰν καὶ ἀποδοτικὴν.

ΝΕΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΙΑΘΕΣΙΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Πρὶν ἀπὸ 200 ἔτη οἱ ἄνθρωποι διὰ νὰ κατεργασθοῦν τὰς πρώτας ὕλας εἰς τὰ ἐργαστάσια καὶ νὰ κινήσουν τὰ πλοῖα καὶ τὰ ὄχημάτα των

έχρησιμοποιοῦν τὰς χειῖρας των, τὰ ζῶα, τὸν ἀέρα καὶ τὸ ὕδωρ. Ἐπὶ αἰῶνας ἀνεζήτησαν μίαν δύναμιν ἰσχυροτέραν, τὴν ὁποίαν κάποτε εὔρον. Ἡ δύναμις δὲ αὐτὴ ἦτο ὁ ἀτμός.

Πρῶτος ὁ Ἕλληνας μηχανικός Οὐάτ (Watt) ἐπειραματίσθη ἐπὶ τῶν ἰδιοτήτων τοῦ ἀτμοῦ καὶ ἔπειτα ἀπὸ πολλὰς ἀποτυχίας ἐφευρε τὴν ἀτμομηχανὴν (1775). Αὐτὴν κατ' ἀρχὰς τὴν μετεχειρίσθησαν εἰς τὰ ὀρυχτεῖα, ἀργότερον εἰς τὰ ἐργοστάσια καὶ τέλος εἰς τὰ ἀτμόπλοια καὶ τοὺς σιδηροδρόμους.

Τὸν ἀτμὸν ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος ἤρχισε νὰ τὸν συναγωγνίκεται ὁ ἠλεκτρισμός. Τὸν εἶχεν ἀνακαλύψει ὁ Θαλῆς (550 π.Χ.). Σταθμὸν ὅμως πρὸς πρακτικὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ ἀπετέλεσεν ἡ ἐφευρεσις τῆς ἠλεκτρομηχανῆς ἀπὸ τὸν Ἕλληνα Φαραντᾶν (1831). Κατόπιν ὁ ἠλεκτρισμὸς ἐχρησιμοποιήθη εὐρύτερον καὶ εἰς αὐτὸν ἐβασίσθησαν αἱ τελευταῖαι ἐκπλήξεις τῆς ἠλεκτρονικῆς, ἡ ὁποία ὅλα τὰ ἔχει κάμει αὐτόματα. Ἀρκεῖ νὰ πατήσης ἓνα «κουμπι» ἢ νὰ στρέψης κάποιον διακόπτην.

Παραλλήλως πρὸς τὰς δύο αὐτὰς ἐνεργείας ὁ ἄνθρωπος ἐχρησιμοποίησε καὶ τὰς χημικὰς. Καὶ εἰς τὸν τομέα αὐτὸν αἱ ἐφευρέσεις εἶναι ἀμέτρητοι. Ἀνέμειξεν ἐλαστικὸν κόμμι μεθ' οὗ ὁ Ἀμερικανὸς Γκούντγιακ καὶ ἐπέτυχε νὰ κατασκευάσῃ τὸ λάστιχον (1883). Ἐκασσε πετρέλαιον εἰς κλειστὸν χῶρον ὁ γερμανὸς Ντάμλερ καὶ κατώρθωσε νὰ δημιουργήσῃ κινητήριον δύναμιν καὶ μετὰ αὐτὸ ὡς ἀρχὴν κατεσκεύασε τὴν μηχανὴν ἐσωτερικῆς καύσεως (1883). Πῶς θὰ ἐκινουῦντο τὰ αὐτοκίνητα, τὰ ἀεροπλάνα καὶ οἱ πύραυλοι χωρὶς τὰς δύο αὐτὰς ἐφευρέσεις; Τὰς ποικίλας ἰδιότητας τῶν οὐσιῶν τὰς ἐκμεταλλεύεται ἡ βιομηχανία καὶ μᾶς δίδει τροφὰς, φάρμακα, ὀβίδια, ἀτομοβόμβας καὶ πλαστικὰ εἶδη. Τέλος μετὰ τὴν διάσπασιν τοῦ ἀτόμου μεταχειρίζεται καὶ τὴν ἀτομικὴν ἐνέργειαν διὰ τὴν παραγωγὴν ἠλεκτρισμοῦ.

ΟΙ ΔΙΑΣΗΜΟΤΕΡΟΙ ΕΡΕΥΝΗΤΑΙ ΚΑΙ ΕΦΕΥΡΕΤΑΙ

Κατὰ τοὺς δύο τελευταίους αἰῶνας ἐνεφανίσθησαν πολυάριθμοι ἐρευνηταὶ καὶ ἐφευρέται, οἱ ὁποῖοι ἀφιέρωσαν ὅλον τὸν βίον των εἰς παρατηρήσεις καὶ πειραματισμούς. Μερικοὶ ἀπὸ αὐτῶν, παρασυρόμενοι ἀπὸ τὴν εὐγενῆ ἐπιθυμίαν τῆς ἀνακαλύψεως, δὲν ἐδίετασαν νὰ θυσιάσουν καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν των (ὅπως ὁ Λίβινγκστον, ὁ Ἀμοῦνδσεν κ.ἄ.).

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐργασίας των ὀνομάζομεν ἀνακαλύψεις μὲν,

ὅταν αὐταὶ γνωρίζουν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα πράγματα ποῦ ὄπῃρχον, ἀλλὰ δὲν εἶχαν παρατηρηθῆ· ἐφευρέσεις δέ, ὅταν μὲ ἐπιτυχή συνδυασμὸν γνωστικῶν πραγμάτων κατορθώουσι νὰ κατασκευάσουν νέα.

Ἐπειδὴ εἰς τοὺς μεγάλους αὐτοὺς ἐπιστήμονας ὀφείλομεν τὰ ἀγαθὰ τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ, ἐπιβάλλεται νὰ τοὺς γνωρίσωμεν καὶ νὰ τοὺς τιμήσωμεν ἀναλόγως τῆς ἀξίας των. Ὅλους δὲν δυνάμεθα νὰ τοὺς ἀναφέρωμεν, θὰ ἀπαριθμήσωμεν μόνον τοὺς πλέον μεγαλοφυεῖς.

Μεταξὺ ἐκείνων ποῦ ἀνύψωσεν ὁ παγκόσμιος θαυμασμὸς εἶναι :

1) Εἰς τὸν τομέα τῶν γεωγραφικῶν ἐξερευνησέων οἱ ἐξῆς: Ὁ Βορειοαμερικανὸς *Πῆρον*, ὁ ὁποῖος τὸ 1909 ἔπειτα ἀπὸ μυρίους κινδύνους ἐφθάσεν εἰς τὸν Βόρειον Πόλον. Ὁ Νορβηγὸς *Ἀμοῦνδσεν*, ὁ ὁποῖος τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1911 ἠτύχησε νὰ πατήσῃ εἰς τὸν Νότιον Πόλον. Ὁ Ἄγγλος *Χίλαου*, ὁ ὁποῖος ἐπὶ κεφαλῆς ὁμάδος ὀρειβατικῶν κατέκτησε τὸ 1953 τὴν ὑψηλότεραν κορυφὴν τῆς γῆς ἐπὶ τῶν Ἰμαλαίων (Ἐβερεστ 9000 μέτρα). 2) Εἰς τὸν τομέα τῶν ἐπιστημονικῶν ἀνακαλύψεων σημειώμεν τοὺς ἐπομένους: Τὸν Ἄγγλον βιολόγον *Ντάβιν*, ποῦ τὸ 1859 διέτύπωσε τὴν θεωρίαν τῆς ἐξελίξεως, δηλαδὴ ὅτι τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα ἐξελίσσονται ἀναλόγως τοῦ περιβάλλοντος. Τὸν Αὐστριακὸν βιολόγον *Μέντελ*, ποῦ διέτύπωσε τὴν θεωρίαν τῆς κληρονομικότητος. Τὸν Γάλλον *Παστέρ* καὶ τὸν γερμανὸν *Κώχ*, ποῦ ἀνεκάλυψαν ὅτι ὅλαι αἱ ἀσθένειαι προέρχονται ἀπὸ μικροβία. Τὸν γερμανὸν *Ραϋνγκεν*, ποῦ εὗρεν τὰς ἀκτῖνας X, διὰ τῶν ὁποίων ὁ ἀνθρώπινος ὀφθαλμὸς φθάνει εἰς τὰ πλέον ἀφανῆ μέρη τοῦ σώματος καὶ ἀνακαλύπτει τὰς αἰτίας τῶν νόσων. Τὸν Γερμανοεβραῖον *Λιστάιν*, ποῦ εἶναι ὁ πατὴρ τῆς θεωρίας τῆς σχετικότητος. Τέλος τὸ ζεῦγος τῶν Γάλλων *Κιουρί*, ποῦ ἀνεκάλυψε τὸ ράδιον.

3) Εἰς τὸν τομέα τῶν ἐφευρέσεων ἀναφέρομεν :

1. Τὸν Ἰταλὸν *Βόλτα*, ποῦ ἐφεῦρε τὴν ἠλεκτρικὴν στήλην (1794)
2. Τὸν Ἀμερικανὸν *Φοῦλτον* » τὸ ἀτμόπλοιο (1807)
3. Τὸν Ἄγγλον *Γ. Στέφενσον* » τὸν σιδηρόδρομον (1815)
4. Τὸν Γάλλον *Νταγκέρ*, » τὴν φωτογρ. μηχανὴν (1839)
5. Τὸν Ἀμερικανὸν *Μόρς* » τὸν τηλεγράφων (1844)
6. Τὸν » *Μπέλλ* » τὸν τηλεφώνον (1876)
7. Τὸν » *Ἐντισον* » τὸν ἠλεκτροφωτισμὸν (1879)
8. Τὸν Ἰταλὸν *Μαρκόνι* » τὸν ἀσύρματον (1897)
9. Τοὺς Ἀμερικανοὺς *Ράιτ* ποῦ ἐφεῦρον τὸ ἀεροπλάνον (1903)

10. Τὸν Ἀγγλον Φλέμμινγκ πού ἐφεῦρε τὴν πενικιλίνην (1940)
 11. Τὸν Ἰταλὸν Φέρμι, | » τὴν ἀτομικὴν βόμβαν (1942)
 12. Τὸν Ἀμερικανὸν Ὁπενχάιμερ |

Η ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Αἱ ἐφευρέσεις καὶ ἀνακαλύψεις συνετέλεσαν εἰς τὴν κατασκευὴν τελειότερων μηχανημάτων πρὸς κατεργασίαν τῶν πρώτων ὑλῶν εἰς τὰ ἐργοστάσια· ἐπίσης εἰς τὴν κατασκευὴν μηχανημάτων μεταφορᾶς καὶ ἐπικοινωνίας, μὲ τὰ ὁποῖα αἱ ἀποστάσεις συντομεύονται καὶ οἱ λαοί, πού ἄλλοτε ἦσαν ἀπομονωμένοι, ἀναπτύσσουν ζωηρὰς οἰκονομικὰς καὶ πνευματικὰς σχέσεις.

Εἰς τὴν θάλασσαν τὰ ταξίδια καὶ αἱ μεταφοραὶ δὲν γίνονται πλέον μὲ τὰ ἱστιφόρα, ἀλλὰ μὲ τεράστια μηχανοκίνητα πλοῖα, πού ὁμοιάζουν πρὸς μεγαλοπόλεις καὶ δὲν ὑπολογίζουσι τὰς τρικυμίας καὶ τὰς ἀποστάσεις.

Εἰς τὴν ξηρὰν οἱ σιδηρόδρομοι καὶ τὰ αὐτοκίνητα ἔχουσι ἐξαπλωθῆ παντοῦ καὶ ταξιδεῦσι κανεὶς ἢ μεταφέρει ἐμπορεύματα μὲ μεγαλυτέραν εὐκολίαν. Πρὸ πάντων ἔχει ἐπιβληθῆ τὸ αὐτοκίνητον, ἐπειδὴ δύναται νὰ κινεῖται εἰς ὅλα τὰ ὀμαλὰ ἐδάφη.

Ὅπως βλέπομεν, οἱ ἄνθρωποι μὲ ὅλα αὐτὰ τὰ μέσα ἐπέτυχον νὰ διατρέχουσι τὴν ξηρὰν καὶ τὸ ὑγρὸν στοιχεῖον. Ἐπρεπε νὰ ἀφήσουσι εἰς τὰ πτηνὰ τὸν ἀέρα; Ἐπειτα ἀπὸ πολλὰς ἀποτυχίας οἱ τεχνικοὶ κατόρθωσαν νὰ ἀνυψώσουσι εἰς τοὺς αἰθέρας ἀεροπλάνα βαρύτερα τοῦ ἀέρος. Κατόπιν τούτου αἱ ἐναέρια συγκοινωνία ἀνεπτύχθησαν ταχύτατα. Μὲ τὴν μεταφορὰν ὅχι μόνον ἐπιβατῶν, ἀλλὰ καὶ ταχυδρομείου καὶ ἐμπορευμάτων ἡ ἀεροπορία ἐγένετο ἀσυναγώνιστον συγκοινωνιακὸν μέσον. Εἰσῆλθη καὶ εἰς τὸν πόλεμον καὶ μετέβαλε τὴν τακτικὴν του.

Ἀποκορύφωσιν τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἀεροπλάνου ἀποτελεῖ ἡ ἐφεύρεσις τῶν τεργητῶν δορυφόρων ἀπὸ τὸν Ρῶσον τεχνικὸν Σεντόφ. Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1957 οἱ Ρῶσοι ἐξαπέλυσαν ἐπιτυχῶς τὸν πρῶτον δορυφόρον. Ἐπειτα ἀπὸ 4 ἔτη ὁ Ρῶσος ἀστροναύτης Γκαγκάριν μὲ ἓνα τέτοιον δορυφόρον ἔκαμε περιστροφὰς γύρω ἀπὸ γῆν καὶ ἐπέστρεψεν εἰς καλὴν κατάστασιν εἰς τὸ ἔδαφος. Τὸ κατόρθωμα τοῦτο ἀπέτελεσε μίαν καλὴν ἀρχὴν διὰ τὴν κατασκευὴν διαστημοπλοίων πρὸς κατάκτησιν ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ἄλλων πλανητῶν.

ΠΩΣ ΔΙΕΜΟΡΦΩΘΗΣΑΝ ΤΑ ΜΕΣΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Ἡ πρώτη ὀργάνωσις τῶν ταχυδρομικῶν ὑπηρεσιῶν ἤρχισεν ἀπὸ τὸ 1840, ὅποτε ὁ Ἄγγλος Χίλλ ἐφεύρε τὸ γραμματόσημον⁽¹⁾. Ἐπειδὴ ἀπὸ τότε καθιερώθη τὰ γραμματόσημα νὰ πληρώνωνται ἀπὸ τὸν ἀποστολέα, τὸ κράτος ἀνέλαβε τὴν ἐκδοσιν αὐτῶν καὶ τὴν μεταβίβασιν τῶν ἐπιστολῶν καὶ τῶν δεμάτων διὰ τῶν ταχυδρομικῶν ὑπηρεσιῶν. Διὰ τὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὸ ἐξωτερικὸν συνεπήχθη ἀπὸ τοῦ 1875 ἡ Παγκόσμιος Ταχυδρομικὴ Ἔνωσις διὰ τῆς συνεργασίας ὄλων τῶν κρατῶν.

Δυσκολία ἐγενήθη ὡς πρὸς τὴν ἀποστολὴν βιαστικῶν μηνυμάτων, ὅπου τὸ ταχυδρομεῖον δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνταποκριθῆ. Τὸ πρόβλημα ὅμως ἐλύθη διὰ τῆς ἐφευρέσεως τοῦ τηλεγράφου ὑπὸ τοῦ Μόρς, τοῦ ὑποβρυχίου καλωδίου ὑπὸ τοῦ Φίλιπ (1866), τοῦ τηλεφώνου καὶ τοῦ ἀσυρμάτου. Ἐπειδὴ μὲ αὐτὰ ἐπιτυγχάνομεν τὴν ἄμεσον σύνδεσιν μὲ τὰς μακρυνὰς ἀποστάσεις, τὰ ὀνομάσαμεν τηλεπικοινωνιακὰ μέσα.

Η ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

Καὶ ἡ βιομηχανία ὠφελήθη ἀπὸ τὰς ἀνακαλύψεις καὶ ἐφευρέσεις τῆς τεχνικῆς καὶ τῆς χημείας. Διότι, ἐνῶ πρὶν ὁ ἐξευγενισμὸς τῶν πρώτων ὕλων ἐγένετο διὰ τῶν φυσικῶν δυνάμεων καὶ τῶν ἀνθρωπίνων χειρῶν, τώρα πραγματοποιεῖται διὰ τῶν μηχανῶν καὶ τῶν χημικῶν οὐσιῶν.

Αὐτὸ εἶχεν ὡς συνέπειαν τὴν παραγωγὴν ἀφθόνων καὶ εὐθηνῶν βιομηχανικῶν προϊόντων καὶ τὸν πολλαπλασιασμὸν τῶν ἀπολαύσεων τοῦ βίου. Ἐπίσης τὴν μεγάλην ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν μεταφορικῶν μέσων. Τέλος τὴν μετακίνησιν τῶν γεωργικῶν πληθυσμῶν πρὸς τὰ βιομηχανικὰ κέντρα καὶ τὴν δημιουργίαν τῶν μεγαλοπόλεων, μὲ ἰσχυρὰν μικροαστικὴν καὶ ἐργατικὴν τάξιν.

Ἡ συγκέντρωσις τῶν ἀγροτῶν εἰς τὰ ἐργοστάσια ἐπέφερε τὴν ἀραίωσιν τῶν ἐργατῶν τῆς γῆς. Ἐὰν ὅσοι ἔμειναν εἰς τὰ ἀγροκτήματα δὲν ἠὔξανον τὴν γεωργικὴν παραγωγὴν, πῶς θὰ ἐτρέφοντο οἱ ἐργάται τῶν ἐργοστασίων καὶ οἱ ἄλλοι ἄστοι; Ἀσφαλῶς διὰ τῆς καλυτερέσεως τῶν καλλιεργητικῶν καὶ κτηνοτροφικῶν μεθόδων. Λί μὴχαναὶ καὶ αἱ χημικαὶ οὐσαὶ καθὼς καὶ τὰ πορίσματα τῆς Φυτολογίας καὶ τῆς Ζωολογίας ἐχρησιμοποιήθησαν εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν καὶ

1. Εἰς τὴν Χώραν μας εἰσήχθη τὸ 1861.

επέφερον καταπληκτικήν βελτίωσιν αὐτῶν. Σήμερον εἰς τὰ μεγάλα ἀγροκτήματα (φάρμας) τὸ ὄργωμα, ἡ συγκομιδὴ καὶ ἡ διατήρησις τῶν καρπῶν γίνεται διὰ μηχανικῶν καὶ χημικῶν μέσων. Τὰ λιπάσματα, τὰ εἰδικὰ φάρμακα, οἱ ἐκλεκτοὶ σπόροι καὶ αἱ διασταυρώσεις τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων αὐξάνουν τὴν παραγωγὴν τῆς γῆς καὶ τῶν κτηνῶν.

Η ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ

Αἱ τελειοποιήσεις τῶν συγκοινωνιακῶν μέσων καὶ ἡ μεγάλη ἐξέλιξις τῆς γεωργίας καὶ τῆς βιομηχανίας ἐπέφερον καὶ τοῦ ἐμπορίου τὴν ἀνάπτυξιν : Ἡ ἐξέλιξις τῆς γεωργίας καὶ τῆς βιομηχανίας παρέχει τὴν εὐκαιρίαν εἰς τὸ ἐμπόριον νὰ φέρῃ εἰς τὴν ἀγορὰν ἀφθονίαν προϊόντων καὶ πρώτων ὑλῶν. Ἡ τελειοποίησις τῶν συγκοινωνιῶν διευκολύνει τὴν ταχέϊαν, ἀσφαλῆ καὶ μὲ χαμηλὸν κόστος μεταφορὰν τῶν ἐμπορευμάτων εἰς τὰ κέντρα καταναλώσεως.

Διὰ νὰ διευκολυνθῇ ἡ συγκοινωνία καὶ τὸ ἐμπόριον τὰ κράτη κατεσκεύασαν μεγάλα τεχνικὰ ἔργα : ὁδοὺς, σιδηραγγας, διώρυγας, γεφύρας, σιδηροδρομικοὺς σταθμούς, λιμένας, ἀποθήκας, ψυκτικὰ μηχανήματα κ.λ.

Ἐπρεπεν ὅμως νὰ εὐρεθῇ καὶ ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ γίνεταί ἡ συναλλαγὴ εἰς χρῆμα καὶ νὰ γίνωνται γνωστὰ τὰ γεωργικὰ καὶ βιομηχανικὰ προϊόντα εἰς ἄλλους τόπους. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἀνεπτύχθησαν καὶ ἀναδιωργανώθησαν αἱ Τράπεζαι καὶ αἱ Ἐκθέσεις. Αἱ μὲν Τράπεζαι διὰ νὰ παρέχουν χρηματικὰς εὐκολίας, αἱ δὲ ἐκθέσεις (ὅπως ἡ Ἐκθεσις Θεσσαλονίκης) διὰ νὰ διαφημίζουσι τὰ προϊόντα.

Ἀποτέλεσμα ὅλων αὐτῶν τῶν ἐπωφελῶν μέσων εἶναι ὅτι κάθε χώρα δύναται νὰ ἐξάγῃ εὐκόλως τὰ προϊόντα της καὶ νὰ τὰ θέτῃ εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἀγοραστῶν τῶν ἄλλων χωρῶν, οὕτως ὥστε νὰ λαμβάνουν ἀξίαν τὰ προϊόντα εἰς τὰς χώρας, ποὺ τὰ παράγουν, καὶ νὰ γίνωνται εὐθηρὰ εἰς ἐκεῖνας, ποὺ τὰ ἀγοράζουσι.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΠΡΟΟΔΟΥ

Αἱ μεγάλαι ἐφευρέσεις καὶ ἀνακαλύψεις μετέβαλαν σιγὰ - σιγὰ καὶ τὸν τρόπον ζωῆς τοῦ μοχθοῦντος ἀνθρώπου. Τὰ προϊόντα τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς γεωργίας ἔγιναν ἀφθονώτερα καὶ τελειότερα. Τὸ ἐμπόριον προόδευσε καὶ μὲ τὰ τελειότερα καὶ ταχύτερα συγκοινωνιακὰ

ευκαιρίαν να επαυξήσῃ τὸν μορφωτικόν, ἠθικόν καὶ καλλιτεχνικόν ἐξοπλισμὸν του.

Τέλος ὑπάρχουν καὶ πολλοὶ ὀργανισμοί, οἱ ὁποῖοι ἐπιδιώκουν τὴν μόρφωσιν καὶ τὸν ἐξανθρωπισμὸν εἰς διεθνῆς ἐπίπεδον. Τοιοῦτοι ὀργανισμοὶ εἶναι οἱ ἀκόλουθοι :

1) Ὁ Διεθνῆς Ἐρυθρὸς Σταυρὸς, ποῦ ἰδρύθη τὸ 1864 ἀπὸ τὸν Ἑλβετὸν Ἐρρίκον Ντινάν, διὰ τὴν ἀνακουφίσῃ τὸν πόνον τῶν τραυματιῶν πολέμου καὶ τῶν ἀπόρων ἀσθενῶν καὶ γενικῶς τὴν ἐλαφρόνη τὴν δυστυχίαν. Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἀνθρωπιστοῦ πρὸς ἴδρυσιν τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ ἐπήγαγεν ἀπὸ τὰ ἔσα φρικτὰ εἶδεν ὁ ἴδιος εἰς τὸ πεδίου τῆς μάχης τοῦ Σολφερίνο (1859).

2) Τὸ Σῶμα Προσκόπων, ποῦ ἰδρύθη τὸ 1908 ἀπὸ τὸν Ἀγγλον στρατηγὸν Πάουελ. Ὁ προσκοπισμὸς εἶναι ἀξιοσύστατος, διότι συνηθίζει τὸ παιδί εἰς τὴν πειθαρχίαν, τὴν ἀγάπην τοῦ ὑπαίθρου, εἰς τὴν κοινωνικὴν συνεργασίαν καὶ τὴν προσήλωσιν εἰς τὰ ὑψηλότερα ἰδανικὰ τῆς ἀνθρωπότητος (φιλίαν, αὐτοθυσίαν κ.λ.π.).

3) Ἡ Οὐνέσκο, ποῦ ἰδρύθη συμφώνως μὲ τὸν καταστατικὸν χάρτην τοῦ ΟΗΕ, διὰ τὴν βοηθήσῃ εἰς τὴν πνευματικὴν συνεργασίαν μεταξὺ τῶν λαῶν διὰ τῆς ἀναπτύξεως μορφωτικῶν σχέσεων ἀπὸ πνευματικὸς ἀνθρώπους (εἰς τὴν λογοτεχνίαν, θέατρον, καλὰς τέχνας, μουσικὴν, εἰς τὴν παιδείαν κ.λ.π.).

Εἰς τὰς ἀνωτέρω διεθνεῖς ὀργανώσεις μετέχει λίαν ἐπιτυχῶς καὶ ἡ χώρα μας.

Η ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Κατὰ τὸ β' ἡμισυ τοῦ 18ου αἰῶνος καὶ τὸ α' τοῦ 19ου ἀνεπτύχθησαν ἡ γερμανικὴ φιλοσοφία καὶ λογοτεχνία.

Ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς φιλοσόφους ἐκεῖνοι ποῦ ἔδωσαν μεγάλην ὄθησιν εἰς τὸν φιλοσοφικὸν στοχασμὸν εἶναι ὁ Κάντιος καὶ ὁ Ἔγκελς. Ὁ πρῶτος, (1724 - 1804), ποῦ ἔχει ὀνομασθῆ «πατὴρ τῆς κριτικῆς φιλοσοφίας», παραδέχεται ὅτι αἱ ἐξωτερικαὶ ἐμπειρίαι ποῦ παίνομε ἀπὸ τὴν ζωὴν μᾶς δίδουν τὴν ὕλην, ἐνῶ ὁ νοῦς τὰς μορφὰς τῆς γνώσεως. Σύμφωνα μὲ τὴν θεωρίαν τοῦ Ἐγκελου ἐκεῖνο ποῦ ἔχει πραγματικὴν ὑπόστασιν εἰς τὴν ἱστορίαν εἶναι ἡ πνευματικὴ ζωὴ (φιλοσοφία, τέχνη, θρησκεία). Καὶ οἱ δύο αὐτοὶ θεωροῦνται ἀρχηγοὶ τοῦ ἰδεαλισμοῦ.

Μεγάλοι λογοτέχνη παγκοσμίου φήμης ἀνεδείχθησαν οἱ Γερμανοὶ

Γκαϊτε, Σίλλερ και Χάινε. 'Ο Γκαϊτε (1749 - 1832) ἔγραψε τὸ ἀθάνατον μυθιστόρημα «Βέρθερος» και τὸ ὑπέροχον ποίημα «Φάουστ». 'Ο Σίλλερ, σύγχρονος τοῦ πρώτου, ὑπῆρξε μεγάλος δραματογράφος: ἀριστουργήματά του θεωροῦνται «οἱ Λησταί», καθὼς και ὁ «Γουλιέλμος Τέλλος». 'Ο Χάινε διεκρίθη ὡς λυρικός ποιητής· ἡ συλλογή του «Βιβλίον τῶν Ἀσμάτων» φημίζεται ὡς κλασσικόν, πολλὰ δὲ ἀπὸ τὰ ποιήματά του ἔχουν μεταφρασθῆ και εἰς τὴν Ἑλληνικὴν.

Εἰς τὴν Ἀγγλίαν οἱ ἐξοχώτεροι ποιηταὶ εἶναι οἱ φιλέλληνες Βύρων και Σέλλεϋ και μυθιστοριογράφοι ὁ Ντίκενς, Οὐῶλτερ Σκότ, Κίπλιγγ κ.ἄ.

Τὰ διασημότερα ὀνόματα τῆς γαλλικῆς λογοτεχνίας εἶναι ὁ Βίκτωρ Οὐγγώ («Οἱ Ἀθλοῦ» και «Παναγία τῶν Παρισίων») και ὁ Ἀλέξ. Δουμᾶς πατὴρ («Οἱ 3 Σωματοφύλακες»)· ἐπίσης και ὁ Ἰούλιος Βέρν και ὁ Αἰμ. Ζολᾶ ἐγούητευσαν ἀναριθμήτους ἀναγνώστας των.

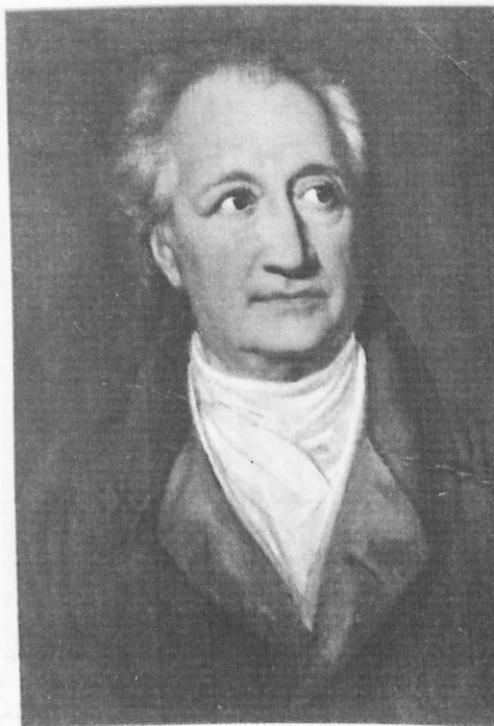
Ἀπὸ τοὺς Ρώσους οἱ πλέον ἀξιανάγνωστοι διηγηματογράφοι ὑπῆρξαν ὁ Λέων Τολστόϊ («Πόλεμος και Εἰρήνη») και ὁ Ντοστογιέφσκυ («Ἐγκλημα και τιμωρία») καθὼς ἐπίσης και ὁ Λέμοντοφ, Γκόρκυ κ.ἄ.

Εἰς τὴν Νορβηγίαν διεκρίθη ὁ Κροὺτ Χάμσον («Ἡ πεῖνα»).

Ἐκ τῶν Ἀμερικανῶν ἀξιόλογοι θεωροῦνται εἰς τὴν ποίησιν ὁ Ἔντγκαρ Πόε, ἐνῶ εἰς τὴν διηγηματογραφίαν οἱ Κοῦπερ και Ἰοβιγκ.

Η ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΘΕΑΤΡΟΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΝ

Ἀπὸ τοὺς θεατρικούς συγγραφεῖς, ποὺ τὰ ἔργα των ἐπαίχθησαν εἰς ὅλας τὰς πολιτισμένας χώρας, σημειώνομεν τοὺς ἐξῆς: Τὸν Ἀγγλον

Εἰκ. 52. 'Ο Γκαϊτε

Εικ. 53. 'Ο Βίκτωρ Ουγκώ.

Μπέριναρ Σόου, τὸν Νορβηγὸν Ἴφεν, τοὺς Ρώσους Τουρκκέιφ, Γκόγκολ καὶ Τσέχοφ, τὸν Γάλλον Ἀλ. Λουμᾶν υἱὸν («Κυρία μὲ τὰς Καμελίας») καὶ τὸν Γερμανὸν Χάουπτμαν..

Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ 20οῦ αἰῶνος τὸ θέατρον ἀρχίζει νὰ παραγκωνίζεται ὑπὸ τοῦ κινηματογράφου. Αἱ ταινίαι, βωβαὶ παλαιότερον, ὁμιλοῦσαι σήμερον καὶ μὲ μουσικὴν, δύνανται νὰ προβληθοῦν παντοῦ καὶ μὲ εὐθηνὸν εἰσιτήριον. Διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς καὶ ἀκόμη ἐπειδὴ παρουσιάζουν σκηνὰς καὶ δράσεις εἰς πλατυτέραν κλίμακα ἀπὸ τὴν θεατρικὴν σκηνήν, προσελκύουν πολλοὺς θεατὰς.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη καὶ ὁ κινηματογράφος εὔρε ἀνταγωνιστὴν τὴν τηλεόρασιν. Διότι, ὅταν διαθέτη κανεὶς συσκευὴν τηλεοράσεως, παρακολουθεῖ τὸ θέατρον ἀπὸ τὴν οἰκίαν του ἀκούων καὶ βλέπων τοὺς

ἠθοποιούς εἰς τὴν συσκευὴν του.

Η-ΠΡΟΟΔΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΟΥΣΙΚΗΝ. ΟΙ ΜΕΓΑΛΟΙ ΜΟΥΣΙΚΟΙ.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ποὺ ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Ἀμερικὴ ἔδιδον τοὺς μεγάλους ἐφευρέτας, ἡ Γερμανία, ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Ἰταλία παρουσιάζουν τοὺς μεγαλύτερους μουσικοὺς τῶν αἰώνων.

Ὁ μέγιστος τῶν γερμανῶν συνθετῶν εἶναι ὁ Μπετόβεν (1770 - 1827). Μολονότι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του ἔχασε τὴν ἀκοὴν του, ἐξηκολούθει νὰ συνθέτῃ. Ὑπάρχει κανεὶς ποὺ μὴ ἀπῆλαυσε τὰς ἀθανάτους «Συμφωνίας» καὶ τὸν «Φιντέλιο» τοῦ Μπετόβεν; Ἄλλος μέγας Γερμανὸς μουσικὸς εἶναι ὁ Βάγνερ (1813 - 1883), ποὺ ἔδωσε πνοὴν εἰς τὸ μουσικὸν δράμα. Ἀγαπᾶται πολὺ ἀπὸ τοὺς Γερμανούς, διότι ἐμελοποίησε πολλοὺς ἀπὸ τοὺς θρύλους τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ. Ἀριστοῦρ-

γηνά του θεωρείται «Τὸ δακτυλίδι τῶν Νιμπελοῦγκεν». Ἄπο τοὺς Αὐστριακοὺς διεκρίθησαν ὁ Μότσαρτ καὶ ὁ Σούμπερτ. Ἄπο τοὺς Πολωνοὺς ὁ Σοπέν. Ἡ Ρωσία ἀνέδειξε τὸν Τσαϊκόφσκυ. Ἡ Ἰταλία τέλος τοὺς μεγαλύτερους μουσικοὺς μελοδραμάτων : 1) τὸν Ροσίνι, πού συνέθεσε τὴν ὕπεραν «Γουλιέλμος Τέλλος» καὶ τὸν Βέρντι, τοῦ ὁποίου τὰ μελοδράματα «Τροβατόρε» καὶ «Ἄιντα» θεωροῦνται ἀριστουργήματα.

ΑΙ ΠΡΟΟΔΟΙ ΕΙΣ ΤΑΣ ΚΑΛΑΣ ΤΕΧΝΑΣ

Οὔτε ἡ γλυπτικὴ οὔτε ἡ ζωγραφικὴ τῶν δύο τελευταίων αἰῶνων ἐφθασαν εἰς τὸ ὕψος εἰς τὸ ὅποιον ἀνῆλθον κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Ἀναγεννήσεως.

Ἄπο τοὺς γλύπτας ὁ Βέλγος Μενιέ προσπαθεῖ νὰ παραστήσῃ εἰς τὰ ἔργα του τὸν ἄνθρωπον τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ μόχθου. Ὁ Γάλλος Ροττέν, πού θεωρεῖται ἀπο τοὺς μεγαλύτερους καλλιτέχνας τῆς ἐποχῆς μας, κατεσκεύασε τὸν «Σκεπτόμενον», γλυπτὸν πού διὰ τῆς στάσεως καὶ τῆς ἐκφράσεως φανερώνει τὸν ἐσωτερικὸν κόσμον τοῦ διανοουμένου ἀνθρώπου.

Εἰς τὴν ζωγραφικὴν ὁ Γάλλος Ντελακρουά ἀρέσκειται νὰ παριστάνῃ ἱστορικὰς σκηνάς· ἐνῶ ὁ συμπατριώτης του Μιλλιέ καὶ ὁ Ἑλβετὸς Μπέκλιν προτιμοῦν τοπία καὶ σκηνὰς ἀπο τὴν καθημερινὴν ζωὴν.

Πολὺ μεγαλύτεραν ἀνάπτυξιν ἀπο τὰς δύο ἄλλας καλὰς τέχνας εἶχεν ἡ ἀρχιτεκτονικὴ. Αὐτὸ ὀφείλεται εἰς δύο κυρίως λόγους : Πρῶτον εἰς τὴν γοργὴν ἐξέλιξιν τῶν κωμολέων εἰς μεγάλας πόλεις, αἱ ὁποῖαι χρειάζονται δημόσια καταστήματα, ρυμοτομίαν, πλατείας, σιδηροδρο-

Εἰκ. 54. Ὁ Μπετόβεν

μικούς σταθμούς, θέατρα, κινηματογράφους και άλλα ευπρεπή κτίρια. Δεύτερον εις τὴν ἐμφάνισιν νέων οικοδομησίμων ὑλικῶν μεγάλης ἀντοχῆς, ὅπως ὁ σίδηρος καὶ τὸ τσιμέντο. Μὲ σιδηρούς σκελετούς, οἱ ὁποῖοι γαμίζονται ἀπὸ σκυροκονίαμα, οἱ ἀρχιτέκτονες δημιουργοῦν στερεὰς βάσεις ὥστε νὰ δίδουν μεγάλα ὕψη εἰς τὰς κατοικίας. Ἔτσι εἰς μὲν τὰς μεγαλοπόλεις τῆς Εὐρώπης ἐπιβάλλεται ἡ πολυκατοικία, εἰς δὲ τὴν Ἀμερικὴν προτιμᾶται ὁ οὐρανοξύστης.

Ὡς πρὸς τὸν ρυθμὸν οἱ ἀρχιτέκτονες προσπαθοῦν νὰ συνδυάσουν τὸ τερπὸν μετὰ τοῦ ὠφελίμου: Νὰ προσαρμύζουν δηλ. τοὺς ὄγκους τῶν οικοδομῶν πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς, χωρὶς νὰ παραβιάζουν τὴν αἰσθητικὴν τῶν ἐμφάνισιν. Ἰδιαιτέρως προσέχουν τὸν φωτισμὸν, τὸν ἀερισμὸν καὶ τὰς ἄλλας ἀνέσεις.

56 Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΙΝΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἡ χώρα μας μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεώς της ἀπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγὸν εὕρισκετο σχεδὸν εἰς πνευματικὴν καλλιτεχνικὴν καὶ οικονομικὴν ἀπομόνωσιν καὶ δὲν ἠδυνήθη νὰ παρακολουθήσῃ τὰς προόδους ποὺ εἶχον ἐπιτελέσει οἱ πολιτισμένοι λαοί.

Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον μετὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν της ἐξηκολούθησεν ἡ κατάπτωσις. Ἡ Ἐπανάστασις εἶχε δημιουργήσει ἀταξίαν καὶ ἐξαθλίωσιν. Οἱ ἀγροὶ εἶχον μείνει ἔρημοι καὶ ἀκαλλιέργητοι, αἱ περισσότεραι πόλεις καὶ τὰ χωρία ἦσαν κατεστραμμένα. Ἡ βιοτεχνία, τὸ ἐμπόριον, ἡ συγκοινωνία καὶ ἡ Παιδεία ἐχώλαινον. Ἐκεῖνο δὲ ποὺ ἄργησε νὰ ἀποκτήσῃ ἡ Ἑλλάς ἦτο ἡ χρηστὴ διοίκησις καὶ ὁ σεβασμὸς τῶν νόμων, διότι ὁ ἑλληνικὸς λαὸς δὲν ἦτο δυνατόν εὐκόλως νὰ συνηθίσῃ εἰς τὴν τάξιν καὶ τὴν ὑπακοὴν πρὸς τοὺς νόμους.

Ἐν τούτοις διὰ τῆς ἐπικοινωνίας μετὰ τῶν προηγμένων λαῶν καὶ τῆς δραστηριότητος τῶν μετεπαναστατικῶν κυβερνήσεων ἡ τάξις ἤρχισε νὰ ἐπιβάλλεται καὶ ὅλοι οἱ κλάδοι τῆς ἐθνικῆς οικονομίας, τῆς διοικήσεως, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς παιδείας ἀναπτύσσονται καὶ προσπαθοῦν νὰ ἀνταποκριθοῦν εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Η ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ, ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

Ὅταν ἀπηλευθερώθη ἡ Ἑλλάς, ὁ πληθυσμὸς της μόλις ἔφθανε τὰς 900.000 ψυχὰς καὶ ἡ ἔκτασις της τὰ 50.000 τετρ. χιλίόμε. Ἀργό-

τερον, διὰ τῶν ἀπελευθερωτικῶν πολέμων τῶν τέκνων τῆς, τὸ ἐμβαδὸν τῆς ἔφθασε τὰ 130.000 τετρ. χιλιόμετρα καὶ ὁ πληθυσμὸς τῆς τὰς 8.400.000 ψυχάς. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν πληθυσμὸν αὐτὸν 2 1/2 ἑκατομ. Ἕλληνες ἔχουν μεταναστεύσει εἰς ξένας χώρας καὶ ἄνω τοῦ 1/2 ἑκατομ. εἶναι ἀκόμη ἀλλότρωτοι ἢ ὑπὸ ξένην ἐξάρτησιν.

Τὸ πολίτευμα τῆς χώρας κατὰ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1952 εἶναι βασιλευομένη δημοκρατία. Πραγματικὸς κυβερνήτης εἶναι ὁ λαός, ἀπὸ τὸν ὁποῖον πηγάζουν ὅλαι αἱ ἐξουσίαι. Αὐτὸς ἐκάστην τετραετίαν, διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας, ἐκλέγει καὶ στέλλει εἰς τὸ βουλευτήριον τοὺς 300 ἀντιπροσώπους του. Ἐπειτα ἀπὸ τὰς ἐκλογὰς ὁ βασιλεὺς ἀναθέτει τὴν κυβέρνησιν εἰς τὸ κόμμα ποῦ ἐπλεοψήφησε. Τὰ κόμματα τῆς ἀντιπολιτευσεως λαμβάνουν μέρος εἰς τὰς συνεδριάσεις τῆς βουλῆς καὶ ἐλέγχουν τὰς πράξεις καὶ τὰ νομοθετήματα τῆς κυβερνήσεως.

Ὁ πρωθυπουργὸς μὲ τοὺς 18 ὑπουργούς, τοὺς 52 νομάρχας καὶ τὸν ὑπαλληλικὸν μηχανισμόν κυβερνοῦν τὸ κράτος ὡς ὑπεύθυνα ὄργανα τῆς πολιτείας καὶ ἐνεργοῦν συμφώνως μὲ τὸν καταστατικὸν χάρτην τῆς βασιλευομένης δημοκρατίας ποῦ λέγεται Σύνταγμα. Ὁ βασιλεὺς εἶναι κληρονομικὸς καὶ ἐποπτεύει διὰ τὴν ὁμαλὴν διακυβέρνησιν τῆς χώρας συμφώνως μὲ τὰ ἄρθρα τοῦ Συντάγματος, τὸ ὁποῖον ὀρκίζεται νὰ τὸ τηρῇ καὶ νὰ ἐποπτεύῃ ἂν τὸ τηροῦν καὶ οἱ ἄλλοι.

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ. Η ΠΑΙΔΕΙΑ. ΑΙ ΕΝΟΠΛΟΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ

Μόλις ἤρχισεν ἡ Ἐπανάστασις καὶ ἐξετελέσθη ὁ Πατριάρχης, διεκόπησαν αἱ διοικητικαὶ σχέσεις τῶν ἐκκλησιῶν, ποῦ εὕρισκοντο εἰς τὴν ἐπικράτειαν τῶν ἐπαναστατῶν, μὲ τὸ Πατριαρχεῖον. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἡ ἀδυναμία τοῦ Πατριαρχείου νὰ ἐκτελῇ τὰ διοικητικά του καθήκοντα εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ κηρυθῇ ἡ Ἐκκλησία τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος αὐτοκέφαλος (1833). Τὸ Πατριαρχεῖον ἀντέδρασεν, ἀλλὰ τὸ 1850 ἐνεγνώρισε τὴν Αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία δὲν ἔπαυσε νὰ διατηρῇ πνευματικὰς σχέσεις μετὰ τῆς κεφαλῆς τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Ἀθηνῶν καὶ 66 ἄλλας μητροπόλεις. Ἀνωτάτη ἀρχὴ αὐτῆς εἶναι ἡ Ἱερὰ Σύνοδος, ἀποτελουμένη ἀπὸ 6 συνοδικούς, τῶν ὁποίων προεδρεύει ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν.

Ἡ Παιδεία, ὅπως ἐτονίσαμεν, ἐθεμελιώθη ἀπὸ τὸν Καποδίστριαν

και ἐπὶ τοῦ Ὁθωνος ἔλαβε τὴν πλήρη ἀνάπτυξιν τῆς εἰς Στοιχειώδη, Μέσην καὶ Ἀνωτάτην. Ἡ προσπάθεια διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐσυνεχίσθη ἔκτοτε μέχρι σήμερον καὶ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι καὶ ὁ ἀναλφαβητισμὸς ἐπολεμήθη καὶ τὸ ὅλον ἐκπαιδευτικὸν μας σύστημα ἐβελτιώθη πολὺ. Ἀξιοθαύμαστος εἶναι ἰδίως ἡ συνεχὴς αὔξησις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν καὶ τῶν σχολείων: Εἰς τὴν Δημοτικὴν Ἐκπαίδευσιν ἔχομεν 12.000 σχολεῖα, μὲ 1 ἑκατομμύριον μαθητάς· εἰς τὴν Μέσην 640 γυμνάσια καὶ ἰσάριθμα περίπου λύκεια καὶ οἰκονομικὰ ἢ ναυτικὰ σχολεῖα μὲ σύνολον περίπου 300.000 μαθητάς. Εἰς τὴν Ἀνωτάτην 3 Πανεπιστήμια, 1 Πολυτεχνεῖον καὶ 20 ἄλλαι Ἀνώτεραι Σχολαὶ δέχονται ἔτησίως 20.000 φοιτητάς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους τὸ $\frac{1}{4}$ εἶναι γυναῖκες.

Βλέπομεν λοιπὸν ὅτι ἡ παιδεία ἔγινεν δικαίωμα τόσον διὰ τοὺς ἄρρενας ὅσον καὶ διὰ τὰς θηλείας. Ἐπίσης καὶ διὰ τοὺς ἀγράμματους ἐνηλικίους φροντίζει ἡ πολιτεία διὰ τῆς ἰδρύσεως σχολείων ἀναλφαβητῶν. Ἀκόμη καὶ διὰ τὰ ἄπορα ἐργαζόμενα παιδιὰ κατεβλήθη μέριμνα πρὸς μόρφωσιν διὰ τῆς ἰδρύσεως νυκτερινῶν δημοτικῶν σχολείων καὶ γυμνασίων.

Ἀπὸ τὸ 1926 ἰδρύθη καὶ λειτουργεῖ καὶ ἡ Ἀκαδημία Ἀθηρῶν μὲ σκοπὸν τὴν καλλιέργειαν καὶ τὴν προαγωγὴν τῶν ἐπιστημῶν, τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ γενικῶς τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων.

Τὰς ἐνόπλους δυνάμεις τὰς ἔχει ὀργανώσει ἡ πατρίς μας, διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν τιμὴν καὶ τὴν ἀκεραιότητά τῆς ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς. Τὰς ἀποτελοῦν ὁ στρατὸς τῆς ξηρᾶς, τὸ πολεμικὸν ναυτικὸν καὶ ἡ πολεμικὴ ἀεροπορία. Ὁ στρατὸς μας εἶναι ἰσχυρὸς καὶ πλήρως ὀργανωμένος, διότι ἔχει ἐφοδιασθῆ μὲ ὅλα τὰ τελευταῖα ὄπλα (τάνκς, πυραύλους, ραντάρ κλπ.) καὶ ἀσκεῖται τακτικὰ ἀπὸ ἐμπείρους ἀξιωματικούς. Κάθε ἐλληνοπούλον, μόλις συμπληρώσῃ τὸ 21ον ἔτος, θεωρεῖ ὑποχρέωσίν του νὰ σπεύσῃ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν στρατιωτικὴν του θητεῖαν προσφέρον τὸν βραχίονά του καὶ τὰς πνευματικὰς δυνάμεις αὐτοῦ εἰς τὴν μεγάλην του μητέρα, τὴν Πατρίδα.

57 ΑΙ ΠΡΟΟΔΟΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΝ ΒΙΟΝ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΑΚΑΤΕΡΓΑΣΤΩΝ ΕΙΔΩΝ

Ἡ γεωργία θεωρεῖται ὡς ὁ βασικὸς κλάδος τῆς ἐθνικῆς μας οἰκονομίας. Αὐτὸ εἶναι φυσικόν, διότι μαζὶ μὲ τὴν κτηνοτροφίαν ἀπασχο-

λοῦν τὸ 52% τοῦ ὅλου ἐλληνικοῦ πληθυσμοῦ. Ἡ ἐτησία ἀξία τῶν γεωργοκτηνοτροφικῶν προϊόντων ὑπερβαίνει τὰ 20 δισεκατομμύρια δρχαμάς.

Τὴν πρόδον αὐτὴν τὴν ἐπέτυχε τὸ κράτος διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ τεχνικῶν κατακτήσεων εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν (λιπάσματα, μηχαναί, ἐξευγενισμένα ζῶα καὶ σπόροι, γεωπόνοι, κτηνίατροι, φάρμακα κλ.). Ἐπίσης διὰ τῶν ἐγγειοβελτιωτικῶν ἔργων (ἀποξηράνσεως λιμνῶν, κατασκευῆς φραγμάτων εἰς τοὺς ποταμούς κλ.).

Τὰ βασικώτερα γεωργικὰ προϊόντα εἶναι τὰ δημητριακὰ (ἄνω τῶν 3 δισεκατομ. κιλῶν), τόσα πού χρειάζεται ἡ χώρα μας διὰ τὰ ἔχη αὐτάρκειαν. Ἄλλα προϊόντα, τῶν ὁποίων κάμνομεν καὶ ἐξαγωγήν, εἶναι ὁ καπνός, ὁ βάμβαξ, ἡ ὄρουζα, τὰ φρούτα, ὁ οἶνος, τὸ ἔλαιον, ἡ σταφίς, τὰ σῦκα, αἱ βοώσιμοι ἐλαῖαι κλ.

Τὰ κτήνη τῆς Ἑλλάδος ὑπερβαίνουν τὰ 10 ἑκατομμύρια ἀπὸ τὰ ὅποια τὸ 1/2 εἶναι πρόβατα. Ἐπίσης ἀνεπτυγμένη εἶναι ἡ πτηνοτροφία, ἡ μελισσοκομία καὶ ἡ σφηροτροφία (καλλιέργεια μεταξοσκώληκος). Εἰς κτηνοτροφικὰ εἶδη δὲν ἔχομεν ἐπάρκειαν, διὰ τοῦτο εἰσάγομεν κατεψυγμένα κρέατα καὶ πουλερικὰ καθὼς καὶ εἶδη γαλακτοκομίας (τυριά βούτυρα κλ.).

Ἡ Ἀλιεῖα καὶ Ἡ Σπογγαλιεῖα

Οἱ κάτοικοι τῶν νήσων καὶ τῶν παραθαλασσιῶν μερῶν καθὼς καὶ τῶν λιμνῶν μοχθοῦν καὶ κινδυνεύουν, διὰ τὰ περισυλλέξουν τοὺς θησαυροὺς τῶν βυθῶν. Μεταπολεμικῶς ἡ ἀλιευτικὴ ναυτιλία ἀνασυγκροτηθεῖσα ἐτριπλασιάσθη καὶ ἐκτελεῖται μὲ τρόπον ἐπιστημονικώτερον καὶ τεχνικόν. Ἀλλὰ καὶ τὸ εἰσόδημα αὐτὸ μόνον κατὰ τὸ 70% καλύπτει τὰς ἀνάγκας τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ, δι' αὐτὸ εἰσάγομεν ἀλίπαστα καὶ κατεψυγμένα θαλασσινὰ καὶ ἡ χώρα σπαταλᾷ πολῦτιμον συνάλλαγμα.

Ἀπὸ τοὺς ἀλιεῖς πολλοὶ (Σπετσιῶται, Ὑδραῖοι, Δωδεκανήσιοι) ἀσχολοῦνται καὶ μὲ τὴν σπογγαλιεῖαν καὶ διὰ τοῦτο ἔχουν εἰδικὸν στόλον καὶ μηχανήματα. Ἀλιεύουν συνήθως εἰς τὰ παράλια τῆς Β. Ἀφρικῆς, τῆς Κύπρου κ.λ., τοὺς πλέον ἐκλεκτοὺς σπόγγους, οἱ ὅποιοι εἶναι περιζήτητοι εἰς τὰς ξένας ἀγοράς.

ΑΛΛΑ ΕΙΔΗ ΠΡΟΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΝ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΝ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΙΝ

Ἡ χώρα μας ἔχει καὶ ἄλλα ἀκόμη εἶδη καὶ πρώτας ὕλας πρὸς ἀξιοποίησην: ἱαματικά ὕδατα, ὄρυκτά, ἀρχαιότητος, ὠραία τοπία (νήσους, ἀκτὰς, κοιλάδας) καὶ ὕδατα τὰ ὅποια δύνανται νὰ ποτίσουν τοὺς ξηρὸς ἀγρούς καὶ νὰ τοὺς κάμουν γονιμωτέρους· ἐπίσης ὡς λευκὸς ἄνθραξ νὰ μᾶς δώσουν ἠλεκτρικὴν ἐνέργειαν. Ἔχει σπῆλαια, τὰ ὅποια κρύπτουν παλαιούς πολιτισμούς καὶ ὑπερόχους σταλακτίτας. Ἔχει δάση πού καὶ αὐτὰ πρέπει νὰ τὰ ἐκμεταλλεῶμεθα μὲ προσοχήν. Ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν πηγὴν πλοῦτου, πού θέλει ὀργάνωσιν διὰ νὰ καταστῆ προσοδοφόρος.

Ἡ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΕΞΕΥΓΕΝΙΣΜΕΝΩΝ ΕΙΔΩΝ

Ἡ βιομηχανία - βιοτεχνία εἶναι, ἔπειτα ἀπὸ τὴν γεωργίαν, ἡ δευτέρα πηγὴ εισοδήματος. Ἡ βιομηχανία εἶναι ἐργοστασιακὴ καὶ ἐξευγενίζει τὰς πρώτας ὕλας μὲ μηχανάς.

Οἱ ἀπασχολούμενοι εἰς αὐτὴν ὑπερβαίνουν τὰς 500.000 καὶ τὰ ἐργοστάσια τὰς 3.000. Τὰ τελευταῖα διακρίνονται εἰς κλωστοῦφαντουργικά, παραγωγῆς λιπασμάτων, τροφῶν, ποτιῶν, σιγαρέττων, τσιμέντου, πολεμικῶν εἰδῶν, διωλίσεως κανσίμων, μεταλλουργίας, ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας καὶ ναυπηγήσεως μεγάλων πλοίων.

Τὰ περισσότερα ἐργοστάσια εὐρίσκονται εἰς τὰς Πάτρας, Ἄργος, Σῦρον, Ἀθήνας, Πειραιᾶ, Ἐλευσίνα, Βόλον, Θεσσαλονίκην, Ἐδεσσαν, Λάρισαν· διὰ τοῦτο καὶ αἱ πόλεις αὗται ἔχουν συγκεντρώσει πληθυσμὸν καὶ μεγαλυτέραν πρῶτον.

Ἡ ἑλληνικὴ βιομηχανία ἀριθμεῖ ἡλικίαν 125 ἐτῶν. Ἐθεμελίωσεν αὐτὴν ὁ βασιλεὺς Ὅθων τὸ 1839. Κατανοῶν τὴν ἀξίαν τῆς ὁ ἐθνικὸς εὐεργέτης Εὐάγγ. Ζάππας προσῆλθεν ὡς χορηγὸς διὰ τὴν ἴδρυσιν εἰδικοῦ ἰδρύματος, εἰς τὸ ὅποιον νὰ ἐκτίθενται τὰ ἔργα βιομηχανίας καὶ βιοτεχνίας· ἔτσι ἐκτίσθη τὸ 1859 τὸ Ζάππειον μέγαρον.

Ἐκτοτε ἤρχισαν νὰ ἰδρύνονται ἐργοστάσια, τὰ ὅποια ἀπετέλεσαν τὸν πυρῆνα τῆς βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας. Ἡ πρόοδος ὅμως ὑπῆρξε βραδεῖα ἐξ αἰτίας τῆς στενότητος τῶν ὁρίων τῆς χώρας καὶ τῆς ἐλλείψεως εἰδικευμένων τεχνιτῶν καὶ κεφαλαίων. Ἀλλὰ ὅταν τὸ 1881 προσηρτήθη ἡ Θεσσαλία καὶ ὁ Τρικουπῆς εἰργάσθη διὰ τὴν κατασκευὴν

λιμένων και σιδηροδρόμων, τότε και η βιομηχανία εκινήθη περισσότερο. Την μεγαλύτεραν ανάπτυξιν ελαβε μετά την προσάρτησιν των νέων χωρών και κυρίως κατά την διάρκειαν του α' ευρωπαϊκού πολέμου, που η χώρα δεν ήδύνατο να εισαγάγη εκ του εξωτερικού βιομηχανικά προϊόντα.

Η βιοτεχνία επεξεργάζεται τας πρώτας ύλας δι' απλών εργαλείων και στοιχειωδών εγκαταστάσεων εις τον οίκον, δια τουτο καλεΐται και οικότεχνία. Δεν διαθέτει μηχανάς, αλλά εργαλεία και τας χείρας του εργατού. Τα έργα της μάς είναι γνωστά ως λαϊκή τέχνη. Η Σικύρος, το Μέτσοβον, τα Ίωάννινα, η Καλαμάτα έχουν τα πρωτεία.

Το εμπόριον ητο περιορισμένον κατά τον 19ον αιώνα. Αυτό ωφέιλετο εις την καθυστέρησιν της βιομηχανίας και την έλλειψιν συγκοινωνιακών μέσων. Όταν αυτά προώδευσαν, συνηκολούθησε και το εμπόριον, ώστε το 1960 η χώρα εξήγαγεν είδη αξίας 6 δισεκατομμυρίων δραχμών και εισήγαγεν είδη αξίας 21 δισεκατομμυρίων δραχμών. Από την σύγκρισιν των δύο τελευταίων αριθμών φαίνεται ότι η αξία των εισαγομένων είναι μεγαλύτερα των εξαγομένων και ότι το εμπορικόν ισοζύγιον έχει σοβαρόν έλλειμμα. Τοῦτο κλύπτεται από τον τουρισμόν, την ναυτιλίαν και τα εμβάσματα των μεταναστών εκ του εξωτερικού. Πάντως επιβάλλει καθήκον εις τας εκάστοτε κυβερνήσεις να το μειώσουν και να φθάσουν εις το ποθητόν ισοζύγιον.

ΑΙ ΜΕΤΑΦΟΡΑΙ, ΤΑ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΑ, ΤΗΛΕΦΩΝΕΙΑ Κ. Λ.

Τα πρώτα οδικά δίκτυα έστρώθησαν από τους στρατιώτας του Μαιζόν εις την Πελοπόννησον το 1829. Η προσπάθεια έσυνεχίσθη επί "Οθωνος. Αλλά κυρίως επί Γεωργίου του Α' ο Χαρ. Τρικούπης είργάσθη δια την κατασκευην λιμένων, γεφυρών, οδών και σιδηροδρόμων. Πρὸ του 1880 σιδηρόδρομοι (1) εις την Ελλάδα δεν υπήρχαν. Σήμερον η' Ελλάς διαθέτει σιδηροδρομικά γραμμὰς μήκους 2200 χιλιομέτρων και αυτοκίνητοδρόμους άνω των 50.000 χιλιομέτρων. Τα αυτοκίνητα υπερέβησαν ήδη τας 240.000. Επίσης διαθέτει 19 αερολιμένες δια τας αεροπορικάς συγκοινωνίας.

Περισσότεραν ανάπτυξιν ελαβεν κατά τους δύο παγκοσμίους πολέμους η' ναυτιλία. Τόσην ώστε εις το εμπορικόν ναυτικόν η' Ελλάς

1. Το 1868 άρχισε να λειτουργή ο πρώτος ατμήλατος σιδηρόδρομος Αθηνών Πειραιώς. Πρὶν η' πρωτεύουσα επικοινωνούσε με το έπίνειον δι' άμαξών.

κατέχει σήμερα την πέμπτην θέσιν εἰς τὸν κόσμον με 1800 φορτηγὰ πλοῖα χωρητικότητος 17 ἑκατομμυρίων τόννων, τῶν ὁποίων τὰ πληρώματα ὑπερβαίνουν τὰς 50.000. Αὐτοὶ ἀποστέλλουν εἰς τὴν πατρίδα των ἐμβάσματα ἀξίας 100 ἑκατομμυρίων δολλαρίων. Ἐκτὸς τῶν φορτηγῶν ἡ Ἑλλάς διαθέτει καὶ περὶ τὰ 300 ἐπιβατηγὰ πλοῖα, ἐκ τῶν ὁποίων 8 ὑπερωκεάνεια.

Ἡ πρόοδος τῶν μέσων μεταφορᾶς καὶ ταξιδίου συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ τουρισμοῦ. Τὸ 1960 ἐπεσκέφθησαν τὴν Ἑλλάδα ἄνω τῶν 400.000 περιηγηταί, πού ἀφῆκαν ἄνω τῶν 50 ἑκατομμυρίων δολλάρια.

Τὸ ταχυδρομεῖον ἰδρύθη τὸ 1829 ἀπὸ τὸν Καποδίστριαν. Τριάκοντα ἔτη ἀργότερον ὁ Ὄθων ἱδρυσεν τὰς τηλεγραφικὰς ὑπηρεσίας. Τὸ 1895 ὠργανώθησαν αἱ τηλεφωνικαὶ ὑπηρεσίαι τῆς χώρας.

Τὸ κράτος μας ἀποδίδον σημασίαν εἰς τὰς μεταφορὰς καὶ ἐπικοινωνίας ἱδρυσεν τὸ 1914 τὸ Ὑπουργεῖον Συγκοινωνίας.

58 ΠΡΟΟΔΟΙ ΕΙΣ ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΑΣ ΤΕΧΝΑΣ

Αἱ πολιτικαὶ ἀνωμαλίαι καὶ ἡ στενότης πόρων ζωῆς παρημπόδισε τὴν ἀνάπτυξιν τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν κατὰ τὴν πρώτην εικοσιπενταετίαν μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν.

Τὸ κράτος ἦτο πτωχὸν καὶ μετὰ τὰ ὀλίγα χρήματα πού ἐξοικονομοῦσε διὰ τῆς δανειακῆς πολιτικῆς, μόλις ἐπαρκοῦσαν νὰ πληρώνη τοὺς ὑπαλλήλους καὶ νὰ ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς στρατιωτικὰς ἀνάγκας. Τὸ Πανεπιστήμιον, ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα καὶ τὰ ἄλλα δημόσια καταστήματα, πού ἰδρύθησαν, ἔγιναν διὰ δωρεῶν τῶν ἐθνικῶν εὐεργετῶν (1), μετὰξὺ τῶν ὁποίων πρῶτοι τὰ ἐχρηματοδότησαν ἀπὸ τὴν χορηγίαν των οἱ βασιλεῖς Ἀμαλία καὶ Ὄθων. Ἀμφότεροι δὲν ἐκαλλιέργησαν μόνον τὴν «Μεγάλην Ἰδέαν», ἀλλὰ ἐμόχθησαν καὶ διὰ τὴν μόρφωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τὴν ἱδρυσιν κοινωφελῶν ἰδρυμάτων. Ἡ πενταετία πού ἐπηκολούθησεν ἀπὸ τοῦ τέρατος τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου εἶναι περίοδος μεγάλων ἔργων (ἱδρυσίς Ζαππείου, τηλεγραφικῶν ὑπηρεσιῶν, Σιναιῆς Ἀκαδημίας κλπ.). Ἡ ἰδία προσπάθεια ἐσυνεχίσθη καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων βασιλέων.

1. Πρόκειται διὰ τοὺς ἐθνικοὺς εὐεργέτας τῆς β' περιόδου Γ. Σταύρου, τοὺς Ζάππας, τοὺς Τοσίτσας, τὸν Στουρνάραν, τὸν Συγγρὸν, τὸν Ἀβέρωφ, Μενάκην κλ.

ΑΙ ΠΡΟΟΔΟΙ ΕΙΣ ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ἡ λογοτεχνικὴ παραγωγὴ τῆς χώρας μας μετὰ τὴν ἐπανάστασιν χωρίζεται εἰς δύο περιόδους. Ἡ πρώτη περιλαμβάνει τὰ μνημεῖα τοῦ λόγου, ποὺ ἐγράφησαν μέχρι τοῦ 1888 καὶ ἡ δευτέρα ὅσα συνετέθησαν κατόπιν. Εἰς τὴν πρώτην περίοδον ἀνήκουν οἱ ἀπομνημονευματογράφοι, δηλ. συγγραφεῖς ποὺ δὲν ἀντλοῦν τὰ θέματα τῶν ἀπὸ τὴν παράδοσιν, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν Ἱστορίαν, ἀπὸ τὰ μεγάλα γεγονότα, ὅπως τὰ ἔζησαν. Σπουδαιότεροι ἀπ' αὐτοὺς εἶναι ὁ Ἰω. Μακρογιάννης «Ἀπομνημονεύματα», τοῦ ὁποῦ ἡ μαρτυρία εἶναι δόνησις, ποὺ πηγάζει κατ' εὐθεῖαν ἀπὸ τὸ 1821 καὶ ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ὀθωνος. Ἄν καὶ ἀγράμματος ἔχει πλοῦτον καὶ βάθος στοχασμοῦ. Ἡ γλῶσσα του εἶναι λαϊκὴ, δωρικῆς λιτότητος. Ὁ Θεόδ. Κολοκοτρώνης «Διήγησις συμβάντων τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς» διανθίζει τὴν ἀφήγησίν του μὲ μύθους, διαλόγους καὶ παραβολάς. Ὁ Χριστόφ. Περραιβὸς μὲ τὸ ἔργον του «Ἱστορία τοῦ Σουλίου καὶ τῆς Πάργας».

Ἡ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ

Αὕτη παρουσιάζει δύο σχολάς, τὴν Φαναριωτικὴν ἢ λογιαν καὶ τὴν Ἐπτανησιακὴν ἢ Σολωμικὴν.

Τῆς πρώτης σχολῆς τὰ πλέον ἀξιοπρόσεκτα προϊόντα εἰς τὴν ποίησιν εἶναι τὰ «Λυρικὰ» τοῦ Ἄθων. Χριστοπούλου, ὁ ὁποῖος εἰς δημοτικὴν γλῶσσαν τραγουδεῖ τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς, καὶ τὰ ποιήματα τοῦ Ἡλία Τανταλίδου, ποὺ ἐγράφησαν χάριν τῶν μαθητῶν (ὅπως «Ἡ Σικλάβα ἢ Πόλη»). Αὐτὸ εἶναι φυσικόν, διότι καὶ οἱ δύο ποιηταὶ ἐμπνέονται ἀπὸ τὴν ζωὴν καὶ γράφουν εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν. Οἱ ἄλλοι Φαναριῶται ποιηταί, ἀδελφοὶ Σουῦτσοι, Ραγκαβῆς, ποὺ ἔγραψαν κατὰ μίμησιν τῶν Γάλλων καὶ εἰς τὴν λογιαν γλῶσσαν, ἀφῆκαν ἔργα ἀσήμαντα.

Τῆς ἰδίας σχολῆς εἰς τὴν πεζογραφίαν πολὺ ἐκτιμᾶται ἡ «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους» τοῦ Κ. Παπαρηγοπούλου. Εἰς αὐτὴν ὁ συγγραφεὺς βιογραφεῖ εἰς γλαφυρὰν καθαρεύουσαν τὴν φυλὴν μας, προσπαθῶν νὰ συλλάβῃ τὴν ἐνότητα τοῦ βίου της καθ' ὅλην τὴν τρισχιλιετῆ περίοδον. Ἐπίσης τὸ ἱστορικὸν διήγημα τοῦ Δ. Βικέλα «Λουκῆς Λάρας», τὸ ὁποῖον διακρίνεται διὰ τὴν λεπτὴν πλοκὴν καὶ τὴν εὐγένειαν τῶν χαρακτήρων.

Τῆς Ἐπτανησιακῆς σχολῆς τὰ ποιήματα ἔχουν λογοτεχνικὴν

Εικ. 55. Ὁ Σολωμός

χάριν. Αὐτὸ ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι οἱ ἑπτανήσιοι ποιηταί, λόγῳ τῆς ἐπαφῆς των μετὰ τὴν Δύσιν, εἶχαν ἀναπτύξει προχωρημένον καλλιτεχνικὸν αἶσθημα.

Ἀπὸ αὐτοῦ πρώτος καὶ διδάσκαλος ὅλων ἐστάθη ὁ Διονύσιος Σολωμός (1798-1857). Τὰς ἐμπνεύσεις του λαμβάνει ἀπὸ τοῦ ἀγῶνα τοῦ 1821, δι' αὐτὸ θεωρεῖται ὡς ὁ μεγαλύτερος ἐθνικός μας ποιητής. Ὁ πατριωτισμὸς του ἐκφράζεται ὄχι μετὰ ρητορικὴν πολυλογίαν, ἀλλὰ μετὰ συντομίαν καὶ εὐλιχρίνειαν εἰς ἔξοχα ἐπικολυρικά ποιήματα. Τὸ καλύτερόν του ποίημα εἶναι «Οἱ Ἐλεύθεροι Πολιορκημένοι»· ἐμεῖς ὅμως τὸν γνωρίζομεν ἀπὸ τὸν «Ἕμνον εἰς τὴν Ἐλευθερίαν», ὁ ὁποῖος ἀφοῦ ἐμελοποιήθη τὸ 1861 ἀπὸ τὸν Κερκυραῖον μουσικὸν Μάντζαρον, ἀνεγνωρίσθη ἐπισήμως ὡς Ἐθνικὸς Ἕμνος.

Δεύτερος μεγάλος λυρικός εἶναι ὁ Ἀνδρέας Κάλβος, σύγχρονος τοῦ Σολωμοῦ, ὁ ὁποῖος εἰς τὰς 24 «Ὠδὰς» του ἔψαλεν εἰς ἀρχαῖζουσαν γλῶσσαν τοὺς ἀγωνιστὰς τοῦ 1821 καὶ γενικῶς τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν δόξαν τῶν προγόνων.

Ἀκολουθεῖ ὁ Ἀρ. Βαλαωρίτης, ποὺ δὲν ἔγραψε μόνον πατριωτικὰ ἐπικολυρικά ποιήματα, ἀλλὰ καὶ ἠγωνίσθη μετὰ σθένος διὰ τὴν ἑνωσιν τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τὴν μητέρα Ἑλλάδα.

Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΗΣ Β' ΠΕΡΙΟΔΟΥ (ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ ΣΧΟΛΗ)

Μετὰ τὸ 1888, ποὺ ἐδημοσιεύθη τὸ «Ταξίδι» τοῦ Ψυχᾶρη καὶ ἄρχισε νὰ ἐπιβάλλεται ἡ δημοτικὴ γλῶσσα, ἡ παραγωγή τῆς νεο-

ελληνικῆς λογοτεχνίας εἶναι καὶ ποσοτικῶς καὶ ποιοτικῶς ἀνωτέρα καὶ ἔχει κέντρον τὴν πρωτεύουσαν. Εἰς τὴν πρόοδον αὐτὴν συνετέλεσεν ἐκτὸς ἀπὸ τὴν γλῶσσαν καὶ ἡ στροφὴ ποῦ ἔδωκε πρὸς τὴν μελέτην τῶν λαϊκῶν παραδόσεων ὁ «πατὴρ τῆς ἐλληνικῆς Λαογραφίας» Ν. Πολίτης.

Οἱ κυριώτεροι ἐκπρόσωποι εἰς τὴν πεζογραφίαν ἐκ τῶν παλαιότερων εἶναι ὁ Ἀλέξ. Παπαδιαμάντης, ὁ Ἄνδρ. Καραβίτσας καὶ ὁ Ἰωάν. Κονδολάκης. Καὶ οἱ τρεῖς διέπρεψαν ὡς διηγηματογράφοι. Ὁ τελευταῖος καὶ ὡς χρονογράφος.

Ἐκ τῶν νεωτέρων κορυφαῖοι θεωροῦνται εἰς τὰς ταξιδιωτικὰς ἐντυπώσεις ὁ Κ. Οὐράνης καὶ ὁ Ν. Καζαντζάκης. Εἰς τὴν διηγηματογραφίαν καὶ τὸ μυθιστόρημα οἱ Στρ. Μυριβήλης, Ἦλ. Βενέζης, Ἄγγ. Τερζάκης, Γ. Θεοτοκᾶς κ. ἄ.

Ἀπὸ τοὺς ποιητὰς τῆς περιόδου αὐτῆς, ποῦ εἶναι πολλοὶ καὶ ἐκλεκτοί, διακρίνονται ὁ ποιητὴς «τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης» Κ. Κρυστάλλης καὶ ὁ βαθυστόχαστος ἐθνικὸς βάρδος Κώστης Παλαμᾶς («Φλογέρα τοῦ βασιλιᾶ»).

Ἄλλοι ποιηταὶ σπουδαῖοι εἶναι ὁ Πορφύρας, ὁ Μαβίλης, ὁ Μαλακάσης, ὁ Σικελιανός, ὁ Σκίπης, ὁ Σεφέρης (βραβεῖον Νόμπελ 1964).

Εἰκ 56. Ὁ Παπαδιαμάντης

ΑΙ ΠΡΟΟΔΟΙ ΕΙΣ ΤΑΣ ΚΑΛΑΣ ΤΕΧΝΑΣ

Ἡ ἀναβίωσις τῆς τέχνης ἀρχίζει ἀπὸ τῆς ἀνακηρύξεως τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἰδιαιτέρος χρονικὸς σταθμὸς εἶναι τὸ ἔτος 1837, ὅποτε ἰδρύθησαν τὸ Πανεπιστήμιον καὶ ἡ Σχολὴ «Καλῶν Τεχνῶν», ποῦ συνετέλεσαν εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν ἀναγέννησιν τῆς Χώρας.

Εἰς τὴν ζωγραφικὴν, ἐκ μὲν τῶν παλαιότερων ἀνεδείχθησαν ὁ

Εικ. 57. 'Ο Κωστής Παλαμᾶς

Νικηφ. Λύτρας καὶ ὁ Ν. Γύζης, ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων ὁ Παρθένης, ὁ Θωμόπουλος, ὁ Προκοπίου, ὁ Γεωργιάδης κ. ἄ.

Εἰς τὴν γλυπτικὴν ἀναφέρομεν τὸν Γιαννούλην Χαλεπᾶν «Κοιμωμένη», τὸν Φιλιππότην «Ξυλοθραύστης», τὸν Κ. Δημητριάδην «Δισκοβόλος» καὶ τὸν Λ. Σῶχον «ἄγαλμα Κολοκοτρώνη».

Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ εἶχε καὶ αὐτὴ μεγάλην ἐπίδοσιν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἐκτίσθησαν καλλιμάρμαρα κτίρια. Οἱ ἀρχιτέκτονες, ποὺ ἐκτίσαν τὰ πρῶτα ἔργα (Πανεπιτήμιον, Ἀκαδημίαν, Ἰλίου Μέλαθρον), ἦσαν ξένοι καὶ ἐφήρμοσαν ἀρχαίους ἑλλ. νικοὺς ρυθμούς. Παραλλήλως ὅμως μὲ αὐτοὺς διέπρεψαν καὶ Ἕλληνες (Λυσ. Καυτατζόγλου, Ἄντ. Μεταξᾶς, Ἀ. Ζάχος), οἱ ὅποιοι ἀρέσκονται εἰς συγκεκρισμένον ρυθμῶν βυζαντινῶν καὶ σχεδίων τῆς λαϊκῆς τέχνης.

Ἡ λαϊκὴ τέχνη, ὅπως εἶπαμε καὶ προηγουμένως, ὑπῆρξε προῖον τοῦ φυσικοῦ διακοσμητικοῦ συναισθήματος τοῦ λαοῦ μας καὶ ἔλαβε μεγάλην ἀνάπτυξιν κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν. Πλὴν ὅμως καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωσιν συνεχίζεται καὶ παρουσιάζεται πλέον ἐξευγενισμένη εἰς τὴν ξυλογλυπτικὴν, ὕφαν-

Εικ. 58. 'Ο Ἄγγελος Σικελιανός

Εικ. 59. 'Ο Νικόλαος Γύζης.

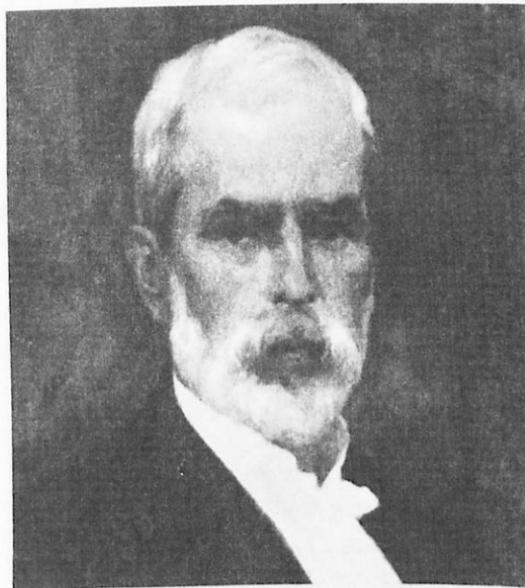
τικήν, κεραμεικήν, χρυσοχοϊάν και ἀργυροχοϊάν. Αί κυριώτεροι εἰσὶν αἱ τῆς εἶναι τὰ Ἰωάννινα, τὸ Μέτσοβον, Καστοριά, Σκυῶρος, Ἀράχωβα, Καλαμάτα, τὰ Δωδεκάνησα, ἡ Κρήτη, Μύκονος, τὸ Ἅγιον Ὄρος κ.λ.

59 ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Κατὰ τὴν προϊστορικὴν περίοδον ἡ χώρα μας, ποῦ ἀκόμη δὲν ὀνομάζεται Ἑλλάς, ἀνέπτυξεν τὸν ἀξιοθαύμαστον Κρητομυκηναϊκὸν πολιτισμὸν (2500-1200 π.Χ.), ὁ ὁποῖος κατεστράφη περὶ τὸ 1100 π.Χ. ἀπὸ τοὺς Δωριεῖς.

Μετὰ ἀπὸ τὴν Δωρικὴν εἰσβολὴν, ἐπειδὴ ἐπηκολούθησεν ταραχὴ καὶ παρακμὴ εἰς τὴν ἑλληνικὴν χερσονήσον, πολλοὶ ἐκ τῶν κατοίκων τῆς ἠναγκάσθησαν νὰ εἰσέλθουν εἰς τὰ πλοῖα καὶ νὰ ἀναζητήσουν νέαν πατρίδα. Ἔτσι ἐδημιουργήθη ὁ ἑλληνικὸς ἀποικισμὸς, διὰ τοῦ ὁποίου αἱ τρεῖς ἰσχυρότεροι ἑλληνικαὶ φυλαὶ (Ἴωνες, Αἰολεῖς, Δωριεῖς) ἐγένευσαν τὰ παράλια τῆς δυτικῆς Μ. Ἀσίας, τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ τῆς Δ. Μεσογείου ἀπὸ ἀποίκους.

Καί, ἐνῶ εἰς τὰς ἀποικίας ἐτίθεντο τὰ θεμέλια τῆς ποιήσεως καὶ

Εικ. 60. 'Ο Νικηφόρος Λύτρας.

Εικ. 61. Ὁ Δημήτριος Φιλιπότης

τῆς ἐπιστήμης, εἰς τὴν μητρόπολιν (ποῦ εἶχεν ἀρχίσει ἤδη νὰ λέγεται Ἑλλάς) ἐμφανίζονται τὰ πρῶτα ὀργανωμένα κράτη τῆς Σικυῶνος, τῆς Κορίνθου, τῆς Σπάρτης καὶ τῶν Ἀθηνῶν. Ἀπὸ αὐτὰ περὶ τὸ 650 π.Χ. πρωτεύοντα ρόλον παίζουν ἡ δωρική Σπάρτη, ποῦ ὀργανώθη εἰς ἰσχυρὸν στρατιωτικὸν κράτος ἀπὸ τὸν νομοθέτην Λυκοῦργον, καὶ αἱ Ἀθηναί, ποῦ ἀπέβησαν ἡ πόλις τῶν γραμμάτων, τῶν τεχνῶν καὶ τοῦ ἐμπορίου.

Τὴν πολιτικὴν διαίρεσιν τῶν προγόνων μας τὴν μετατρέπει εἰς ἔθνικὴν ἐνότητα ὁ περσικὸς κίνδυνος. Ἠνωμένοι οἱ Ἕλληγες ἀποκρούουν τὸν ἰσχυρὸν εἰσβολέα (480 π.Χ.). Ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν, ποῦ συνετέλεσεν εἰς τὴν νίκη, ἐξαιπλώνει τὴν ναυτικὴν τῆς δύναμιν μέχρι τῆς Αἰγύπτου. Ἐπίσης ἰδρύει ἀθάνατα μνημεῖα καὶ παρουσιάζει τοὺς μεγαλυτέρους ποιητὰς καὶ φιλοσόφους μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν δαιμόνιον Περικλῆ (450 π.Χ.).

Ἡ Σπάρτη ὅμως, αἱ Θῆβαι καὶ ὅλη ἡ Πελοποννησιακὴ συμμαχία (κυρίως Δωριεῖς) συνασπίζονται ἐναντίον τῆς ἰσχυρᾶς ἰωνικῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἔτσι ἐκσπᾷ ὁ καταστρεπτικὸς Πελοποννησιακὸς πόλεμος (431-404), ποῦ ἐξησθένησε τὰς ἑλληνικὰς δυνάμεις. Ἡ Σπάρτη ἐνίκησεν, ἀλλὰ συνειργάσθη μὲ τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν διὰ νὰ κρατήσῃ τὴν ἡγεμονίαν. Ἡ πρᾶξις αὐτὴ κατέστησε τοὺς Σπαρτιάτας μισητοὺς εἰς τοὺς Ἕλληνας, ὥστε ἐπωφελήθησαν οἱ Θηβαῖοι νὰ ἡγεμονεύσουν τῶν Ἑλλήνων.

Ἐπειδὴ ὅμως καὶ οἱ Θηβαῖοι δὲν ἠμπόρεσαν νὰ καταπαύσουν τοὺς ἐμφυλίους πολέμους καὶ νὰ ἐνώσουν τοὺς Ἕλληνας, ἐπωφελήθη ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Φίλιππος καὶ διὰ τοῦ στρατοῦ του ἐπέβαλε τὴν

έθνικὴν ἐνότητα εἰς ὅλα τὰ ἑλληνικὰ κρατίδια. Ἡ ἔνωσις αὐτὴ ἔδωκεν εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Μέγαν Ἀλέξανδρον τὰ μέσα καὶ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν πολιτικὴν ἐνότητα ὅλου τοῦ ἀρχαίου κόσμου καὶ νὰ ἐξαπλώσῃ τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν ἕως τὰς Ἰνδίας καὶ τὴν Σαχάραν. Ἐπειτα ἀπὸ τὸν θάνατόν του διεσπάσθη τὸ κράτος του ὅμως ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἔμεινε ἀδιάσπαστος καὶ ἐκράτει εἰς ἐνότητα τὸν ἀρχαῖον κόσμον.

Τὸ 146 π.Χ. οἱ Ῥωμαῖοι ὑπέταξαν τὴν Ἑλλάδα, διὰ τὰ ὑποταχθῶν οἱ ἴδιοι ἀπὸ τὸν πολιτισμὸν τῆς. Ἐπειδὴ δὲν ἦσαν πολὺ προωδευμένοι κατεσκεύασαν ἓνα πολιτισμὸν ἀνάμεικτον ἀπὸ Ῥωμαϊκὰ καὶ ἑλληνικὰ στοιχεῖα, πὺ δὲν λέγεται ἑλληνοῤωμαϊκός. Αὐτὸς ὅμως δὲν ἠδυνήθη νὰ ζήσῃ ἐπὶ πολὺ, διότι ἦτο εἰδωλοκρατικός καὶ δὲν εἶχε θεμέλια ἠθικά. Διὰ τοῦτο συντόμως ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ ὁ Χριστιανισμὸς μετὰ τὰς ὑγιεῖς ἠθικὰς βάσεις τῶν ἠνώθησάν καὶ ἔφεραν ἐξασθένησιν εἰς τὴν Ῥωμαιοκρατίαν.

Τὸ 330 ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος τελεῖ τὰ ἐγκαίνια τῆς νέας πρωτεύουσας τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, πὺ δὲν θὰ λέγεται πλέον Βυζάντιον ἀλλὰ Κωνσταντινούπολις. Αὐτὸ εἶναι σπουδαῖον διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν, διότι βοηθούμενος ἀπὸ τὸν Χριστιανισμὸν θὰ λάβῃ εἰς χεῖρας τοῦ τὴν ἐξουσίαν διὰ νὰ συνεχίσῃ τὴν πολιτικὴν καὶ πολιτιστικὴν δρᾶσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, πὺ τὸ 146 διεκόπη ἀπὸ τὴν Ῥωμαϊκὴν κατάκτησιν. Ἐτσι δημιουργεῖται καὶ πάλιν μία ἰσχυρὰ ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία πὺ δὲν ὀνομάζεται βυζαντινὸν κράτος.

Τὸ βυζαντινὸν κράτος ἔχει διπλῆν σημασίαν. Πρῶτον, διότι ἐστάθη ἐπὶ 1100 ἔτη ὡς κυματοθραύστης εἰς τὰς βαρβαρικὰς ἐπιδρομάς. Δεύτερον, διότι διέσωσε τὴν πνευματι-

Εἰκ. 62. Ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος

CONSTANTIN PALEOLOGVE, DER
nier Empereur de Constantinople. Chapitre 29.

κὴν καὶ καλλιτεχνικὴν κληρονομίαν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καί, ἀφοῦ κατὰ πολὺ τὴν ἐπλούτισε, τὴν παρέδωκεν εἰς τοὺς Ἄραβας, τοὺς Δυτικούς καὶ σλαβικούς λαοὺς καὶ ἔτσι συντέλεσεν εἰς τὴν Ἀναγέννησιν τῆς μεσαιωνικῆς Εὐρώπης.

Τὸ 1453, μολοντί ἐξησθενημένον ἀπὸ τὴν φθορὰν τοῦ χρόνου, δὲν ἐδίστασε νὰ δεχθῆ τὴν πρόκλησιν τῶν Μωαμεθανῶν ἐπιδρομῶν. Ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος μὲ τοὺς ὀλίγους γενναίους του ἀπέκρουσε κάθε συμβιβασμὸν τοῦ Μωάμεθ, ὁ ὁποῖος τότε μόνον ἔγινε κύριος τῆς βασιλευούσης, ἀφοῦ ἐπάτησεν ἐπὶ τῶν πτωμάτων τοῦ ἥρωος αὐτοκράτορος καὶ τῶν ἀξίων ὑπερασπιστῶν τῆς.

Ἐπειτα ἀρχίζει διὰ τὸ ἔθνος μία μακρὰ περίοδος ἀπανθρώπου δουλείας. Τὰ μαρτύρια ὅμως δὲν ἐλύγισαν τὴν ἀντίστασιν τῶν Ἑλλήνων. Διότι εἰς τὴν συμφορὰν των ὅλοι οἱ Ἕλληνες αἰσθάνθησαν ὅτι ἀνήκουν εἰς τὸ ἴδιον Γένος καὶ ἀποτελοῦν τὴν ἰδίαν πατρίδα, πού ἀπαιτεῖ τὴν στοργὴν τῶν παιδιῶν τῆς.

Τὸ αἶσθημα αὐτὸ ἐπροχώρησε βαθύτερον καὶ ἔγινε συνείδησις. Μὲ αὐτὴν ὁ λαὸς μας ἔμεινε ψυχικὰ ἀδούλωτος καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς Τουρκοκρατίας καὶ ἀπεφάσισε νὰ ὀργανώσῃ τὰς δυνάμεις του, διὰ νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς σφετεριστάς. Καὶ ἐξηγέρθη ὡς εἷς ἄνθρωπος, ὅταν ἐφθασεν ἡ μεγάλη ἡμέρα τοῦ 1821.

Κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν οἱ Ἕλληνες, μόνοι καὶ σχεδὸν ἄοπλοι, ἠγωνίσθησαν ὑπερανθρώπως καί, ἀφοῦ πολλαὶ χιλιάδες κοσμικοὶ καὶ κληρικοὶ ἔπεσαν καὶ πολλαὶ περιφέρειαι καὶ πόλεις ὠλοκαυτώθησαν, ἐκέρδισαν ὅτι ἐπὶ τόσα ἔτη ἐποθοῦσαν.

Κατὰ τὰ 125 ἔτη τοῦ ἐλευθέρου βίου του ὁ Ἕλλητισμὸς ἐπολέμησε σκληρὰ καὶ κατέβαλε μεγάλους μύθους νὰ μεγαλώσῃ τὰ σύνορά του καὶ διὰ νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν ἀγριότητα πού τὸν εἶχε καταδικάσει ὁ βάρβαρος Ἀσιάτης. Πολλὰ ἐπέτυχε· πολλὰ τοῦ λείπουν. Δὲν ὑπάρχει ὅμως ἀμφιβολία ὅτι καὶ αὐτὰ θὰ τὰ ἐπιτελέσῃ ὅταν εἰς τὴν συνείδησιν ὅλων ριζώσῃ τὸ αἶσθημα τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς εὐθύνης πρὸς τὴν πατρίδα καὶ ὅταν ὑπάρχῃ ἐθνικὴ ἐνότης. Αἱ διακρίσεις πάντοτε τὸν ἔβλαψαν. Οἱ Ἕλληνες ὅλοι καὶ ἰδιαίτερος ἡ μαθητιῶσα νεολαία αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ αἰσθάνεται περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλο λαὸν τοῦ κόσμου. Τοὺς τὸ ἐπιβάλλει ἡ Ἱστορία των τῶν 4000 ἐτῶν, πού ἔχει γραφῆ μὲ ἰδρωτὰ καὶ αἷμα. Τοὺς τὸ ἐπιβάλλει ἡ ἐκτίμησις πού ἔχουν δι' αὐτοὺς οἱ ἄλλοι λαοί. Ἄς φροντίσουν νὰ φανοῦν ἀξιοί.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ
ΠΙΝΑΞ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΧΑΡΤΩΝ
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. **Χανσεατικός Σύνδεσμος ή Χάνσα :** Ένωσις Γερμανῶν ἐμπόρων, πού εἰργάζοντο εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Σκοπὸν εἶχε τὴν ἀμοιβαίαν ὑποστήριξιν τῶν μελῶν. Ἀκόμη ἐσήμαινε καὶ τὴν Ὁμοσπονδίαν τῆς Λυβέκης, Ἀμβούργου-Βρέμης καὶ 90 ἄλλων Νορμανδικῶν πόλεων, ἡ ὁποία διετηρήθη ἀπὸ τὸ 1241-1650 καὶ ἔγινε διὰ τὴν ἀμοιβαίαν προστασίαν τῶν ἐμπορικῶν συμφερόντων τους.
2. **Σκορβοῦτον :** Εἶδος ἀναικμίας, πού ὀφείλεται εἰς τὴν ἔλλειψιν τῆς βιταμίνης C, ἡ ὁποία εὐρίσκεται εἰς τὰ φυτὰ καὶ τοὺς καρπούς (καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὸν χυμὸν τοῦ λεμονιοῦ καὶ τοῦ πορτοκαλίου). Οἱ ἐξερευνηταί, πού ἔτρωγον μόνον συντηρημένας τροφάς, πολὺ ἐδοκιμάσθησαν ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν αὐτὴν.
3. **Διαιτα :** συνέλευσις τῶν μεγιστάνων καὶ ἐπισκόπων μιᾶς ἡγεμονίας.
4. **Κιλλίβας :** ἡ συσκευή πού βαστάζει τὸν σωλῆνα τοῦ πυροβόλου.
5. **ἄρμάδα :** μέγας πολεμικὸς στόλος (λέξις Ἰσπανικὴ).
6. **«Γαληνοτάτη Δημοκρατία» :** τίτλος τῆς Βενετικῆς πολιτείας πού δηλώνει τὴν κραταιὰν ἰσχὴν αὐτῆς.
7. **«Ἱερὸς Σύνδεσμος» :** τὸν συνέπηξεν ὁ πάπας Ἰούλιος Β', μετὰ τῆς Βενετίας, τῶν Ἑλβετῶν, τοῦ βασιλέως τῆς Ἰσπανίας Φερδινάνδου, τοῦ Ἑρρίκου Η' τῆς Ἀγγλίας, διὰ νὰ ἐμποδίσουν τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Λουδοβίκον τὸν ΙΒ' νὰ κυριαρχήσῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν (1511).
8. **Διομολογήσεις :** οἰκονομικὰ προνόμια πού παρεχωρήθησαν ἀπὸ τὴν Τουρκίαν τὸ 1536 ἐπὶ Φραγκίσκου Α' εἰς τὴν Γαλίαν καὶ ἀργότερα ἐδόθησαν καὶ εἰς ἄλλα κράτη.
9. **Μάγκνα Κάρτα :** ὁ μέγας χάρτης (τῶν δικαιωμάτων), τὸ Σύνταγμα (λέξις λατινικὴ: Magna Carta).
10. **«Χάμπεας Κόρπους» :** «νὰ ἔχῃς καὶ ἐσὺ (λαεὶ) σῶμα», δηλ. δικαιώματα (φράσις λατινικὴ). Τὰ παρέχει ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ λαὸν ἔπειτα ἀπὸ συμφωνίαν, γι' αὐτὸ λέγει «νὰ ἔχῃς».
11. **«Ἀμαξηλάται τῆς θαλάσσης» :** φράσις πού ἐλέχθη διὰ τοὺς Ὀλλανδοὺς, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς θαλασσοκρατορίας των (1588-1688) διέτρεχον μὲ τὰ πλοῖα των ὅλας τὰς θαλάσσας.
12. **Διακήρυξις τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου :** ἐπίσημος δήλωσις τῆς πολιτείας διὰ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς ὅτι θὰ σεβασθῇ ὠρισμένας ἀρχάς, πού σχετίζονται μὲ τὴν θέσιν τοῦ πολίτου εἰς τὴν φύσιν, τὴν κοινωνίαν καὶ τὴν πολιτείαν. Ἔχει προταχθῆ εἰς τὸ Σύνταγμα τῶν Η.Π.Α., τῆς Γαλλικῆς καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως.

13. **Ουάσιγκτον** : πρωτεύουσα τῶν Η.Π.Α., ὅπου ἐδρεύει ἡ κυβέρνησις. Τῆς ἐδόθη αὐτὸ τὸ ὄνομα πρὸς τιμὴν τοῦ Γεωργίου Ουάσιγκτον.
14. **Γαλλικὴ Ἀκαδημία** : Συμβούλιον ἀπὸ 40 μέλη, τοὺς «Ἀθανάτους».
15. **Πατριωτικὸν τραγούδι** : ἡ γνωστὴ «Μασσαλιῶτις», ποὺ τὴν συνέθεσεν ὁ λοχαγὸς τοῦ μηχανικοῦ Ρουζέ ντὲ Λίλλ.
16. **Μαμελοῦκοι** : Τουρκομάνοι ἱππεῖς, ἀπὸ τὰ μέρη τῆς Κασπίας, ποὺ ἔλαβον τὸ ὄνομα αὐτό, τὸ ὁποῖον σημαίνει «μισθοφόροι», διότι ἠγοράσθησαν ἀπὸ τὸν σουλτάνον τῆς Αἰγύπτου, διὰ νὰ τοὺς ἔχη ὡς σωματοφύλακας.
17. **Γκράντ ἀρμέ** : ἡ μεγάλη στρατιὰ τοῦ Ναπολέοντος (λέξις γαλλικὴ).
18. **Κοζάκοι** : Ρῶσοι ἱππεῖς ἀποτελοῦντες ἰδιαιτέρον σῶμα πολεμιστῶν.
19. **ἠγεμόνες** : Ἡ Βενετία, ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας, ὁ Πάπας Πίος ὁ Ε΄, ἡ Ἰσπανία, δι' ἑαυτὴν καὶ διὰ τὸ βασιλεῖον τῆς Νεαπόλεως, τὸ τάγμα τῶν ἐν Μάλτα Ἰωαννιτῶν καὶ ὁ δούξ τῆς Σαβοΐας ἤνωσαν τὰς δυνάμεις των κατὰ τῶν Τούρκων. Οἱ σύμμαχοι οὗτοι ἐναυμάχησαν τοὺς Τούρκους παρὰ τὰς Ἐχινάδας νήσους τὸ 1571. Ἡ ναυμαχία αὕτη καλεῖται ναυμαχία τῆς Ναυπάκτου, διότι οἱ Βενετοὶ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον ὠνόμαζον κόλπον τῆς Ναυπάκτου.
20. **Φωτοσκίασις** : ζωρὰ ἐναλλαγὴ φωτεινῶν καὶ σκοτεινῶν χρωματισμῶν (ἕρος τῆς ζωγραφικῆς).

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

I. ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΛΑΩΝ

1436. Ανακάλυψις τυπογραφίας	1823. Τὸ δόγμα Μονρόε
1453. "Αλωσις τῆς Κων/πόλεως	1846. Ἐφευρίσεις τηλεγράφου (Μόρς)
1488. Ανακάλυψις τοῦ θαλασσοῦ δρόμου πρὸς τὰς Ἰνδίας	1848. Ἡ Φεβρουαριανὴ Ἐπανάστασις
1492. Κολόμβος ἀνακαλύπτει Ἀμερικὴν	1853-56. Κριμαϊκὸς πόλεμος
1517. Μεταρρύθμισις τοῦ Λουθέρου	1861. Ἡ Ἐνωσις τῆς Ἰταλίας
1519-22. Ὁ Μαγγελάνος περιπλέει τὴν γῆν	1871. Ἡ Ἐνωσις τῆς Γερμανίας
1529. Σουλεϊμὰν πολιορκεῖ Βιέννην	1876. Ὁ Μπέλ ἐφευρίσκει τὸ τηλέφωνον
1540. Ἰδρυσις τάγματος Ἰησουιτῶν	1878. Συνέδριον τοῦ Βερολίνου
1555. Ὀρησκευτικὴ εἰρήνη Αὐγούστας	1879. Ὁ Ἐντισον ἐφευρίσκει τὸν ἠλεκτροφωτισμὸν
1571. Ναυμαχία τῆς Ναυπάκτου	1899. Συνέδριον Χάγης
1598. Διάταγμα τῆς Νάντης	1903. Οἱ Ἀδελφοὶ Ράιτ ἐφευρίσκουν τὸ ἀεροπλάνον - Ὁ Μαρκόνι ἐφευρίσκει τὸν ἀσύρματον
1618. Ἀρχὴ 30ετοῦς πολέμου	1904. Ρωσοῦλοπολεμικὸς πόλεμος
1648. Εἰρήνη τῆς Βεστφαλίας	1908. Ἐπανάστασις τῶν Νεοτούρκων
1663-1715. Λουδοβίκος ὁ ΙΔ'	1914. Ἀρχὴ τοῦ Α' παγκ. πολέμου
1683. Β' πολιορκία τῆς Βιέννης ὑπὸ τῶν Τούρκων	1917. Ἐπανάστασις τῶν Μπολσεβίκων
1685. Ἀνάκλησις Δ/γματος Νάντης	1918. Τέλος τοῦ Α' παγκ. πολέμου
1713. Ἡ Εἰρήνη τῆς Οὐτρέχτης	1919. Ἡ συνθήκη τῶν Βερσαλλιών
1740. Φρειδερίκος ὁ Μέγας	1920. Ἰδρυσις τῆς ΚΤΕ
1774. Εἰρήνη Κιουτσούκ Καϊναρτζή	1933. Ὁ Χίτλερ εἰς τὴν ἐξουσίαν
1775. Οὐὰτ ἀνακαλύπτει ἀτμομηχανὴν	1938. Τὸ σύμφωνον τοῦ Μονάχου
1776. Ἐπανάστασις Βορειοαμερικανῶν	1939. Ὁ Β' παγκόσμιος πόλεμος
1783. Ἀνεξαρτησία τῶν Η.Π.Α.	1942. Ἐφευρίσεις τῆς ἀτομοβόμβας
1789. Ἀρχίζει ἡ Γαλλ. Ἐπανάστασις	1945. Λήξις τοῦ Β' παγκ. πολέμου
1792. Ἡ εἰρήνη τοῦ Ἰασιού	1947. Τὸ «Δόγμα Τρούμαν»
1804. Ὁ Ναπολέων αὐτοκράτωρ	1950. Ἰδρυσις τοῦ ΝΑΤΟ
1807. Τὸ ἀτμόπλοιον τοῦ Φούλτανος	1957. Ὁ πρῶτος τεχνητὸς δορυφόρος
1812. Ὁ Ναπολέων εἰς Ρωσίαν	1957. Ὁ Σπούτνικ στρέφεται περὶ τὴν γῆν.
1815. Βατερλώ - Πτώσις Ναπολέοντος	

II. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗΝ ΜΑΣ ΙΣΤΟΡΙΑΝ

1453. Πτώσις Κων/πόλεως	1669. Οἱ Τούρκοι παίρνουν τὴν Κρήτην
1571. Οἱ Τούρκοι κυριεύουσιν τὴν Κύπρον	1687. Ἀνατίνιξις τοῦ Παρθενῶνος

1769. Ἡ Ἐπανάστασις Ὁρλώφ
 1788-92. Ἀγῶνες Λάμπρου Κατσώνη
 κατὰ τῶν Τούρκων
 1790-1803. Ἀγῶνες τῶν Σουλιωτῶν
 κατὰ τοῦ Ἀλῆ
 1814. Ἴδρυσις Φιλικῆς Ἐταιρείας
 1821. Φεβρ. 22, Ἐπανάστ. Μολδαβίας
 1821. Μαρτίου 25, Ἐπανάστ. Πελο-
 ποννήσου
 1821. Σεπτ. 23, Πτώσις Τριπολιτσᾶς
 1822. Ἰαν. 1, Σύνταγμα Ἐπιδαύρου
 1822. Φεβρ. 22, ἐξέγερσις Ναούσης
 1822. Μαρτ. 30, Καταστροφή Χίου
 1822. Ἰουλίου 4, Καταστροφή τοῦ Πέτα
 1822. Ἰουλίου 26, Καταστροφή τοῦ
 Δράμαλη
 1824. Ἰουν. 8, Καταστροφή τῆς Κάσου
 1824. Ἰουν. 20, Καταστροφή τῶν Ψαρῶν
 1824. Αὐγ. 20, Ναυμαχία τοῦ Γέροντα
 1825. Φεβρ. 12. Ὁ Ἰμπραήμ ἀποβι-
 βάζεται εἰς Μεθώνην
 1826. Ἀπρ. 10. Ἐξοδος Μεσολογγίου
 1827. Ἀπρ. Καταστροφή τοῦ Φαλήρου
 1827. Ὀκτ. Ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου
 1828. Ἰαν. Ἀφίξις τοῦ Καποδιστρίου
 1829. Σεπτ. 12. Μάχη τῆς Πέτρας
 (τέλος τῆς Ἐπαναστάσεως)
 1833. Ἀφίξις τοῦ βασιλέως Ὁθωνος
 1834. Αἱ Ἀθήναι πρωτεύουσα
 1837. Ἴδρυσις Πανεπιστημίου
 1843. Ἐπανάστασις τῆς 3ης Σ/βρίου
 1864. Ἡ Ἐνωσις τῆς Ἐπτανήσου
 Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1864
 1866. Νοεμβ. 8. Τὸ Ἀρκάδι
 1881. Προσάρτησις τῆς Θεσσαλίας
 1897. Ἐλληνοτουρκικὸς πόλεμος
 1909. Ἡ ἐπανάστασις εἰς τὸ Γουδί
 1912. Ὀκτ. 5. Α' Βαλκ. Πόλεμος
 1913. Ἐλληνοβουλγαρικὸς πόλεμος
 1913. Ἡ Συνθήκη τοῦ Βουκουρεστίου
 1916. Παραιτήσις βασιλέως Κων/τίνου
 1917. Ἀλέξανδρος Α' βασιλεὺς
 1920. Θάνατος Ἀλεξάνδρου. Ἐπάνο-
 δος βασιλέως Κων/νου
 1922. Μικρασιατικὴ καταστροφή
 1923. Ἡ συνθήκη τῆς Λωζάνης
 1924. Μαρτ. 24. Κήρυξις Δημοκρατίας
 1935. Ἐπαναφορὰ τῆς βασιλείας
 1936-41. Δικτατορία Μεταξᾶ
 1940. Ὀκτ. 28. Ἐπίθεσις Ἰταλίας
 1941. Ἀπρ. 6 Ἐπίθεσις Γερμανίας
 1944. Ὀκτ. 12. Αἱ Ἀθήναι ἐλεύθεραι
 1944. Δεκ. 3. «Δεκεμβριανὸν κίνημα»
 1945. Φεβρ. 12. Συμφωνία τῆς Βάρκιζας
 1946. Μάρτιος. Ὁ γ' συμμαριτοπόλεμος
 1947. Θάνατος τοῦ βασιλέως Γεωργίου
 1948. Προσάρτησις τῆς Δωδεκανήσου
 1949. Λήξις τοῦ γ' συμμαριτοπολέμου
 1955. Ἐναρξις τοῦ Κυπριακοῦ ἀγῶνος
 1959. Ἡ Κύπρος ἐλευθέρη

1. Ὁ Ἐρασμος	13	9. Ὁ Γεώργιος Οὐάσιγκτων	49
2. Ὁ Δάντης	14	10. Ὁ Ναπολέον 1ος	57
3. Ὁ Σαίξπηρ	15	11. Ὁ Ρήγας	92
4. Ὁ Κολόμβος	18	12. Ὁ Ἀδράντιος Κοραῆς	93
5. Χάρτης τῶν ἀνακαλύψεων	20	13. Ὁ Λάμπρος Κατσώνης	95
6. Ὁ Αἴρων τὸν Σταυρὸν Του	24	14. Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης	98
7. Ὁ Ἰησοῦς στὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν	25	15. Ὁ Γεωργάκης Ὀλύμπιος	105
8. Ὁ Γαλιλαῖος	26	16. Χάρτης τῆς Ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Πελοπόννησον	107

	Σελ.		Σελ.
17. 'Ο Κολοκοτρώνης	108	41. 'Ο βασιλεύς Κωνσταντίνος 1ος	199
18. 'Η Μπουμπουλίνα	109	42. Χάρτης τῶν Βαλκανικῶν πολέμων	201
19. 'Ο Κυπριανός (ἀπαγχονισθεὶς ἐν Κύπρῳ τὸ 1821)	110	43. 'Ο πολιτικὸς χάρτης τῆς Βαλκανικῆς μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Βουκουρεστίου	203
20. 'Ο Πατριάρχης Γρηγόριος Πέμπτος	111	44. 'Ο Χρυσόστομος Σμύρνης	232
21. 'Ο Δημήτριος Ὑψηλάντης	112	45. 'Ο βασιλεὺς Γεώργιος 2ος	233
22. 'Ο Ἀθανάσιος Διάκος	113	46. 'Ο Ἰωάννης Μεταξᾶς μετὸν βασιλεῖα Γεώργιου 2ου	237
23. Χάρτης τῆς Ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Στερεάν	114	47. Αἱ γυναῖκες τῆς Πίνδου	248
24. 'Ο Κωνσταντῖνος Κανάρης	119	48. Παιδιὰ τῆς κατοχῆς σκελετωμένα	262
25. 'Η πόλις τοῦ Μεσολογγίου κατὰ τὸν ἀγῶνα (χάρτης)	121	49. 'Ο βασιλεὺς Παῦλος 1ος	268
26. 'Ο Μάρκος Μπότσαρης	127	50. Τὰ σύνορα τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως μέχρι τῆς προσαρτήσεως τῆς Δωδεκανήσου (Χάρτης)	270
27. 'Ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης	128	51. Λυξεντίου ὁ ἥρωας τῆς Κύπρου	271
28. 'Ο Μπαύρω	133	52. 'Ο Γκαϊτε	283
29. 'Ο Ἀνδρέας Μιαούλης	138	53. 'Ο Βίκτωρ Οὐγκώ	284
30. 'Ο Παπαφλέσσας	141	54. 'Ο Μπετόβεν	285
31. Ἀπὸ τὴν ἀμυνα τοῦ Μεσολογγίου	143	55. 'Ο Σολωμὸς	294
32. 'Ο Γεώργιος Καραϊσκάκης	150	56. 'Ο Ἀλέξ. Παπαδιαμάντης	295
33. 'Ο Ἰωάννης Καποδίστριας	156	57. 'Ο Κωστῆς Παλαμᾶς	296
34. 'Ο βασιλεὺς Ὄθων	182	58. 'Ο Ἄγγ. Σικελιανός	296
35. 'Ο βασιλεὺς Γεώργιος 1ος	185	58. 'Ο Γκούζης	297
36. Τὸ Ἀρκάδι	186	60. 'Ο Λύτρας	297
37. Ὅρια τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸ 1881	189	61. 'Ο Φιλιππότης	298
38. 'Ο Χαρ. Τρικούπης	190	62. 'Ο Κωνῖνος Παλαιολόγος	299
39. 'Ο Παῦλος Μελάς	193		
40. 'Ο Ἐλευθέριος Βενιζέλος	197		

Αἱ εἰκόνες ὑπ' ἀριθ. 11, 12, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 38, 44 καὶ 55 ἐλήφθησαν ἐκ τῶν πρωτοτύπων τῶν εὑρισκομένων εἰς τὸ Ἱστορικὸν Μουσεῖον τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

5 - 6

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ : ΟΙ ΝΕΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

ΤΜΗΜΑ Ι: Ο 15ος ΚΑΙ 16ος ΑΙΩΝ

1. Ἡ πολιτική, οικονομική καὶ κοινωνική κατάσταση 8 - 12
2. Ἡ ἀνθρωπιστική κίνηση εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὰς ἄλλας χώρας τῆς Εὐρώπης 12 - 16
3. Αἱ μεγάλα ἐξερευνηθεῖς καὶ ἀνακαλύψεις. 16 - 22
4. Ἡ Ἀναγέννησις 22 - 26
5. Ἡ θρησκευτική μεταρρύθμισις 26 - 29
6. Τὰ ἔθνη καὶ κράτη τῶν 15ου καὶ 16ου αἰῶνα. 30 - 33
7. Ὁ χαρακτήρ τῶν πολέμων τοῦ 16ου αἰῶνος. Ἡ ἀρχὴ τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἰσοροπίας. 33 - 36

ΤΜΗΜΑ ΙΙ : Ο 17ος ΚΑΙ 18ος ΑΙΩΝ

8. Ὁ τριακονταετὴς πόλεμος. Εἰρήνη τῆς Βεστροφάλιας 37 - 40
9. Ἡ ἀπολυταρχία εἰς τὴν Γαλλίαν μέχρι τὸ 1789. 40 - 42
10. Ἡ πολιτικὴ ἐξέλιξις εἰς Ἀγγλίαν. Κοινοβουλευτισμός 42 - 44
11. Ἐπισκόπισις τῆς ἱστορίας τῆς Κεντρικῆς καὶ Ἀνατολικῆς Εὐρώπης μέχρι τοῦ 18ου αἰῶνος 44 - 47
12. Τὰ ἀποικιακὰ κράτη. Ἡ ἀνεξαρτησία τῶν Η.Π.Α. 47 - 50
13. Πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ ἀνάπτυξις τοῦ 17ου αἰῶνος. 50 - 53
14. Τὸ κίνημα τοῦ Διαφωτισμοῦ. Ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις. 53 - 59
15. Ἡ ἐποχὴ τοῦ Ναπολέοντος. Τὸ συνέδριον τῆς Βιέννης. Ἡ Ἰερὰ Συμμαχία. 59 - 63

ΤΜΗΜΑ ΙΙΙ : Η ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

16. Ἡ σημασία τῆς ἀλώσεως τῆς Κων/πόλεως - 66
17. Αἱ τουρκικαὶ κατακτήσεις μέχρι τοῦ 1606 66 - 69

	Σελ.
18. 'Ο Έλληνισμός μέχρι τοῦ 17ου αἰῶνος ..	69 - 76
α') Ἄμεσοι συνέπειαι τῆς κατακτήσεως..	69 - 70
β') Παράγοντες διατηρήσεως τοῦ Ἑλληνι- σμοῦ	70 - 71
γ') Οἰκονομική καὶ πνευματικὴ κατάστασις	72 - 74
δ') Στρατιωτικὴ ὀργάνωσις ὑποδούλου Ἑλ- ληνισμοῦ	74 - 76
19. Ἡ Τουρκία κατὰ τὸν 17ον καὶ 18ον αἰῶνα	76 - 79
20. 'Ο Ἑλληνισμός κατὰ τὸν 17ον καὶ 18ον αἰῶνα	79 - 99
α') Οἰκονομική καὶ πνευματικὴ ἀνάπτυξις	80 - 87
β') Κοινωνικὴ συγκρότησις - Ἰδιωτικὴ ζωὴ	87 - 88
γ') Ἡ ἰδέα τῆς ἀπελευθερώσεως. Ἑλλη- νικὸς διαφωτισμὸς	88 - 93
δ') Αἱ ἐπαναστατικαὶ ἐνέργειαι τοῦ ὑπο- δούλου Γένους	93 - 98
ε') Αἱ Ἐταιρεῖαι καὶ κυρίως ἡ Φιλικὴ...	98 - 99

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ : ΟΙ ΝΕΩΤΕΡΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

ΤΜΗΜΑ Ι : Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

21. Τὸ Εὐρωπαϊκὸν κλίμα. Αἱ δυνατότητες τῶν 'Ελλήνων. Ἡ κατάστασις τῆς Τουρκίας ..	101 - 104
22. Ἡ ἀρχὴ τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ τὰ κυριώ- τερα γεγονότα μέχρι τοῦ 1824	104 - 127
23. Ἡ πολιτικὴ κατάστασις καὶ ἡ ὀργάνωσις τῶν Ἑλλήνων. Οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι καὶ αἱ συνέπειαι τῶν	127 - 130
24. Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις καὶ ἡ Διεθνὴς πολιτικὴ μέχρι τοῦ 1824	130 - 134
25. Τὰ πολεμικὰ γεγονότα μέχρι τοῦ τέλους τῆς 'Επαναστάσεως	134 - 155
26. Ἡ κυβέρνησις τοῦ Καποδιστριαίου	155 - 159
27. Ἡ Διεθνὴς Πολιτικὴ ἀπὸ τοῦ 1824 καὶ αἱ συνθήκαι διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλ- λάδος	159 - 161

ΤΜΗΜΑ ΙΙ : ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΛΑΩΝ (ΑΠΟ ΤΟ 1815 - 1912)

28. Ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία	163 - 166
29. Ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Ἰταλία	166 - 168

	Σελ.
30. Ἡ Γερμανία καὶ ἡ Ρωσία	169 - 172
31. Ἡ κατάστασις εἰς τὰ μικρότερα κράτη τῆς Εὐρώπης	172 - 173
32. Ἀποικιακὴ ἐπέκτασις. Ἀνταγωνισμὸς τῶν Μεγάλων Δυνάμεων	173 - 176
33. Αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι παγκόσμιος Δύναμις..	176 - 178
34. Ἐνοπλιος Εἰρήνη. Συμμαχία. Φιλειρηνικὴ κίνησις	178 - 180

ΤΜΗΜΑ ΙΙΙ: Η ΕΛΛΑΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ

35. Ὅθων ὁ πρῶτος βασιλεὺς	181 - 184
36. Ἡ περίοδος τοῦ Γεωργίου Α'	184 -

Α' ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ: ΑΠΟ ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΟΝ

ΤΜΗΜΑ Ι: Ο ΠΡΩΤΟΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

37. Αἷτια, ἀφορμαὶ καὶ ἐξάπλωσις τοῦ πολέμου	206 - 208
38. Τὰ γεγονότα τῶν τριῶν πρώτων ἐτῶν....	208 - 214
39. Ὁ πόλεμος κατὰ τὰ δύο τελευταῖα ἔτη....	214 - 218
40. Αἱ συνθήκαι εἰρήνης. Ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν	218 - 220

ΤΜΗΜΑ ΙΙ: Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ

41. Τὰ νέα κράτη τῆς Εὐρώπης καὶ αἱ Μεγ. Δυνάμεις	221 - 228
42. Τὰ Βαλκανικὰ κράτη. Ἡ Ἑλλάς καὶ τὰ προβλήματα τῆς	228 - 237
43. Ἡ Εὐρώπη εἰς τὰς παραμονὰς νέου Πολέμου	237 - 240

ΤΜΗΜΑ ΙΙΙ: Ο Β' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

44. Αἷτια — ἔκτασις καὶ αἱ πρῶται φάσεις τοῦ πολέμου	240 - 245
45. Ἡ Ἱταλικὴ ἐπίθεσις ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος	245 - 250
46. Εἰσβολὴ τῶν Γερμανῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα..	250 - 253
47. Ὁ πόλεμος εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὴν Μέσην Ἀνατολήν	253 - 255
48. Εἰσβολὴ πρὸς Ἀνατολὰς, ὁ πόλεμος εἰς τὸν Εἰρηνικόν	255 - 257

49. Τὰ ἐλεύθερα ἔθνη συνεργάζονται καὶ συμ- πολεμοῦν	257 - 261
50. Ἡ Ἑλλάς κατὰ τὴν Κατοχὴν καὶ τὴν Ἀπε- λευθέρωσιν	261 - 265

ΤΜΗΜΑ IV : Ο ΚΟΣΜΟΣ ΑΠΟ ΤΟΥ ΤΕΛΟΥΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

51. Ἡ ἔντασις εἰς τὰς σχέσεις τῶν Συμμάχων	265 - 267
52. Ἡ κρίσις εἰς τὴν Ἑλλάδα	267 - 272
53. Κρίσις εἰς τὴν Γερμανίαν—Αἱ Η.Π.Α. ἀνα- λαμβάνουν τὴν ἡγεσίαν τοῦ Δυτικοῦ κόσμου	272 - 275

ΤΜΗΜΑ V : Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ 19ου ΚΑΙ 20ου ΑΙΩΝΟΣ

54. Ὁ πολιτισμὸς τῶν ξένων λαῶν	275 - 281
55. Πρόοδος τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν . .	281 - 286
56. Ὁ Πολιτισμὸς τῆς σημερινῆς Ἑλλάδος (Ὁργάνωσις τοῦ Κράτους)	286 - 288
57. Αἱ πρόοδοι εἰς τὸν οἰκονομικὸν βίον	288 - 292
58. Αἱ πρόοδοι εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας	292 - 297
59. Ἐπισκόπησις τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας	297 - 300

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ 302

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ 304

ΠΙΝΑΞ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΧΑΡΤΩΝ 306

ΤΑ ΚΥΡΙΩΤΕΡΑ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Σελ.	13	στιχ.	3	ἐκ τῶν κάτω ἀντὶ	Βησσαρίων (1385 - 1475) γράφει Β. (1403 - 72)
»	83	»	2	ἐκ τῶν ἄνω »	ΚΡΙΤΙΚΗΣ γράφει ΚΡΗΤΙ- ΚΗΣ
»	127	»	8	ἐκ τῶν κάτω »	«Πελοποννησιακὴν Σύγκλη- τον» γράφει «Μεσσηνιακὴν Σύγκλητον»
»	142	»	16	ἐκ τῶν ἄνω »	100 ἄνδρας γράφει 1.000 ἄνδρας
»	166	»	15	ἐκ τῶν κάτω »	17 Μαΐου 1832 γράφει 7 Μαΐ- ου 1832
»	199	»	9	ἐκ τῶν κάτω »	(17-5-1912) γράφει (17-5- 1913)
»	229	»	13	ἐκ τῶν ἄνω »	ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ γρά- φει ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ
»	240	»	3	ἐκ τῶν ἄνω »	Σεπτεμβρίου 1945 γράφει 2 Σεπτεμβρίου 1945

Ἐξώφυλλον : ΛΟΥΙΖΑΣ ΜΟΝΤΕΣΑΝΤΟΥ

ΕΛΛΑΣ

21 ΑΠΡΙΛΙΟΥ

0020557367
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ Ζ', 1973 (VI) — ΑΝΤΙΤΥΠΑ 147.000 — ΣΥΜΒΑΣΙΣ : 2323/6-3-73
ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ : ΓΡΑΦΙΚΑΙ ΤΕΧΝΑΙ ΑΣΠΙΩΤΗ - ΕΛΚΑ Α. Ε.

